

သာမဏေကျော်
တတိယဆင့်

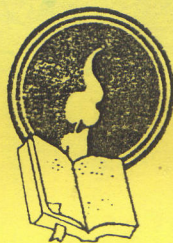
ပါရာဇိကဏ် + ပါဇိတ်

သဒ္ဓါ + သဝံဇာ အလင်းတန်း

အရှင်ဝဏ္ဏိတာလင်္ကာရာဘိဝံသ
စုစည်းတင်ပြသည်

သာသနာ - ၂၅၅၂

ကောဇာ ၁၃၇၀

သာမဏေကျော်
တတိယဆင့်

ပါဏာသိက္ခာ + ပါဠိတော်

သဒ္ဓါ + သဝံတ အလင်းတန်း

အရှင်ဝဏ္ဏိတာလင်္ကာရာဘိဝံသ
စုစည်းတင်ပြသည်

သာသနာ - ၂၅၅၂

ကောဇာ ၀၃၇၀

သာမဏေကျော်
တတိယဆင့်

ပါဏ္ဍိတဏှိ + ပါဏ္ဍိတီ

သုဒ္ဓါ + သဝံတ အဆင်းတန်း

အရှင်ဝဏ္ဏိတာလင်္ကာရာဘိဝံသ
စုစည်းတင်ပြသည်

သာသနာ - ၂၅၅၂

ကောဇာ ၀၃၇၀

Handwritten text on the right margin, possibly a page number or reference, including the number 25.

သာမဏေကျော် တတိယဆင့်

ပါရာဇိကဏ်+ပါစိတ်

သဒ္ဓါ+သင်္ခါယ အလင်းတန်း

နမော တဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ။

- တေနသမယေန သမေန္တိ ဧတ္ထာတိ သမယော။ (တနဲ) သမေန္တိ သံဂစ္ဆန္တိ ဧတေနာတိ သမယော။
 ငွေ(သမာသ်)ဒွေ ဒိဋ္ဌဓိကသမ္ပရာယိကတ္ထေ ဥဒ္ဓရိတွာ ဓာရေတိတိ ငွေဒွေ။ (ကိတန္တ-ဒု-တပ်)
 ရုပ်ပြီး (ဒွိ+ဥ+ရေ+အ)ဒွိကို ဟပြု၊ ဥကြောင့် အာချေ့ကို ဥသို့ကပ်၊ ဒလား၊ ရချေ့၊ ဒွေခွင်း၊ ချေ့ကပ်၊
 တနည်း တလသခါတေ ပုထုဇ္ဇနေ ဝဋ္ဋဒုက္ခတော ဥဒ္ဓရတိတိ ငွေဒွေ။ (တလ-ဥ- ရေ+အ)
 တလ+ဒွရောဟူလိုလျက် လ.ရတို့ကို ချေ့၊ ဝ-ဌ်အာ-ကိုချေ့၊ ဥ-သို့ကပ်၊ ပြီး။
 ဓာတ်အရ-ဒေသနာဉာဏ်။
- ငွေ(တဒ္ဓိတ်) ငွေတိတောယာတိ ငွေဒွေ (ငွေ+တိ) ငွေဒွေအဿအတ္ထိတိ ငွေဒွေ။
 ငွေဒွေအရ- အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်၊ သဗ္ဗညုတဉာဏ်။
- ငွေ(ကိတ်) သဗ္ဗဓမ္မေ အငွေတိ ငွေဒွေ။ (သဗ္ဗညုတဉာဏ်)
 (တနဲ) ဝတ္ထာရိ အရိယသစ္စာနိ အငွေတိ ငွေဒွေ။ (အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်)
- ဘဂဝါ ဂစ္ဆတိ ဧတေနာတိ ဂမနံ၊ (ဂမု.တ) ဝဇီယိတ္ထာတိ ဝန္တံ၊ (ဝမု+တ)
 ဓာတ်အရ- အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်၊ ပစ္စည်းအရ- တဏှာကောကံ။
 ဝန္တံ ဂမနံ ယေနာတိ ဝန္တဂမနော၊ ဘဝေသု ဝန္တဂမနော ဘဂဝါ။ (သတ္တမီတပ်)
 (ဝန္တပစ္စည်းဇောတေတဗ္ဗတ္ထ- ပဟူတ .အတိသယအနက်)
- ရုပ်ပြီး ဘဝန္တဂမန-ဟူလိုလျက် ဘဝမှဘ၊ ဝန္တမှဝ၊ ဂမနမှဂကို ယု၍ ဂနှင့်ဝ ရှေ့နောက်
 ပြန်၊ ဝ၏ အကို အာဒီယပြု၊ ပြီး။
 (ဘဝေသု ဝန္တံ ဂမနံ ယေနာတိ ဘဂဝါ- ဟု တိပဒေဟုဗ္ဗိ - ဝည်းပြု။)

မိကျာ်ကဏ် + ပါဒိတ်

၂

တနည်း သမာသ်-ဘဝိနံ အန္တံ ဘဝန္တံ (နိဗ္ဗာန်)၊ ဘဝန္တံ ဂတောတိ ဘဂဝါ။ (ဘဝန္တ-ဂမု+က္ခိ)
ဘဝန္တဂေါ - ဟူလိုလျက် န္တ- ကိုချေ၊ ဝနှင့် ဂ-ရှေ့နောက်ပြန်၊ သြကိုအာ-ပြု၊ ပြီး။
ဂမုတတ်အရ- အရဟတ္တမဂ်၊ ဖိုလ်ဉာဏ်။

ဘဂဝါ(တဒ္ဒိတ်) ဘဒိတဗ္ဗောတိ ဘဂေါ၊ ဘဂေါ အဿ အတ္ထိတိ ဘဂဝါ။ (အဿတ္ထိ)
ဘဂဝါ(ကိတ်) မဂ္ဂုလောဒိအရိယမ္ပေ ရတနံ အရညာဒိပိဝေကဋ္ဌာနံစ ဘဒိ သီလေနာတိ ဘဂဝါ။
(ကတ္တုသာဓ်) (ဘဂေါ)၊ (ဈာန်၊ အရဟတ္တဖိုလ်၊ နိရောဓသမာပတ်)။

ရှပ် ဘဒိ(ဘာဒိ) ဟူလိုလျက် ဝဏ္ဏဝိကာရနိရတ္ထိ-နည်းဖြင့် ဘဂဝါ-ပြု၊ ပြီး။

ဝေရဉ္ဇာယံ ဝေရဉ္ဇာ-သဒ္ဓါသည် ရှဋ်သဒ္ဓါဖြစ်၍ ပိဂြိုဟ်မပြုရ။ (ဋ)

(၁) ရထိယာ ဇာယတိတိ ရဇော၊ (ရထိ၊ ဇန၊ ကွံ၊ ထိနှင့် န ကိုချေ)၊ အနိန္ဒိယဗဒ္ဓရှပ်။
ရဇော ပိယာတိ ရဇော၊ (ဒေါသမူစိတ္တုပ္ပါဒ်)၊ ဝိဂတော ရဇော ဧတ္တာတိ ပိရဇာ၊
ပိရဇာ ဧဝ ဝေရဉ္ဇာ။

(၂) ပိရယတိတိ ပိရော၊ (ပိရ+အ)၊ ပိရေသု ဘဝံ ဝေရံ၊ (ပိရ+ဏ) ဒေါသကောက်။
ဝေရံ ဧတ္ထ ဇာတံတိ ဝေရဉ္ဇာ။ (ဝေရ-ဇန+က္ခိ) (ရန်ဖြစ်ရာမြို့)

(၃) ပိပိဗေတိ ဥပကာရဇောဟိ ရဉ္ဇေတိတိ ဝေရဉ္ဇာ။ (ပိ-ရဉ္ဇ+ဏ+ကာရိတ်ကျေ)
(အမျိုးမျိုးသော တန်ဆာတို့ဖြင့် နှစ်သက်စေသောမြို့)

(၄) ဝေရံ အဘိဘဝိတွာ ဇာတာတိ ဝေရဉ္ဇာ။ (ကိတန္တဒုတိယာတပျရိသ်)၊
(ရန်ကိုလွှမ်းမိုး၍ ဖြစ်ရာမြို့)

(၅) ဝေရဉ္ဇဿ ဣသိနော အဿမဋ္ဌာနေ ကတာ ဝေရဉ္ဇာ။ (ဝေရဉ္ဇ+ဏ+ထိ-အာ)

ပိဟရတိ ပိ+ဟရ+အ+တိ။ ပိ-သည် ပိစ္ဆေဒနအနက်ဟော။ ဟရဓာတ်သည် ဟရဏအနက်ဟော။
ဣရိယာတစ်ပါး ညောင်းညာများကို တစ်ပါးဖြင့်ဖြတ် မကျလတ်အောင် အတ္တဘောကို
ဆောင်တော်မူ၏။ (သဒ္ဓတ္ထ) အတ္တဘောကို ကြာရှည်စွာ ဖြစ်စေတော်မူ၏။ (အဓိပ္ပါယ်ထွ)
သီတင်းသုံးနေတော်မူ၏။ (ဝေါဟာရတ္ထ)

ပိဟာရ ၄-မျိုး (၁) ဣရိယာပထပိဟာရ
(လျောင်းထိုင်ရပ်သွား အခြင်းအရာအားဖြင့် ဖြစ်သော စတုရသန္တတိရှပ်)

- (၂) ဒိဗ္ဗပိဟာရ (မဟဂ္ဂုတ်ဈာန်- ၉ ပါး)
 - (၃) ဗြဟ္မပိဟာရ (အပ္ပမညာဈာန် ၄-ပါး)
 - (၄) အရိယပိဟာရ (ဖလသမာပတ် ၄-ပါး)
- ဤနေရာ၌ ဣရိယာပထပိဟာရကိုယူ (၄)။

မှတ်ချက် ၁၇ ရှားရှင်း၏ ဒိဗ္ဗဝိဟာရ = ရူပကြိယာ စတုတ္ထဈာန်၊ ဗြဟ္မဝိဟာရ = အပ္ပမညာဈာန် ၄-ပါး၊ အရိယဝိဟာရ = စတုတ္ထဈာန်နှင့်ယှဉ်သော အရဟတ္တဖိုလ်။

(ပဉ္စကနည်းအရ ယူလျှင် ပဉ္စမဈာန်။)

နဋ္ဌေရုပုစိမန္တမူလေ ပုစိ ကုဋ် မန္တတိတိ ပုစိမန္တော။ (ပုစိ.မန္တ.အ)

မှတ်ချက် မဒ္ဒဓာတ်ယူလျှင် မဒ္ဒတိ-ဟု ပြောင်းပါ။ ဒ-တလုံးချေ၊ နိဂ္ဂဟိတ်လာ၊ တက္ကပြု။

နဋ္ဌေရုနာ အဓိဂ္ဂဟိတော ပုစိမန္တော နဋ္ဌေရုပုစိမန္တော။

(တနဲ့) နဋ္ဌေရုသံပုစိမန္တော နဋ္ဌေရုပုစိမန္တော။

(တနဲ့) နဋ္ဌေ သုသိရေ ရဟတိတိ နဋ္ဌေရု (နဋ္ဌေ.ရဟ.ကွိ)

(တနဲ့) နဋ္ဌေ နဋ္ဌဝနေ ရဟတိတိ နဋ္ဌေရု (ကိတန္တအလုတ္တသတ္တမိတပ္ပရိသံ)

(တနဲ့) နဋ္ဌတိ အသာရော ဟုတွာ ဝေဠုဝံသတောပိ တနက္ခော ဇာယတိတိ နဋ္ဌော၊

အရတိ မဟန္တဘာဝံဂစ္ဆတိတိ ဥရ။ (အရ. ဥ၊ အ- ကို ဥ-ပြု)

ဥရ နဋ္ဌော ဧတ္ထာတိ နဋ္ဌေရု၊ နဋ္ဌေရုစ သော ပုစိမန္တောဓာတိ နဋ္ဌေရုပုစိမန္တော။

နဋ္ဌေရုပုစိမန္တဿ မူလံ နဋ္ဌေရုပုစိမန္တမူလံ။

မဟတာ မဟိယတေပူဇိယတေတိ မဟန္တော။ (မဟ+အန္တ)သေဋ္ဌ အနက်။

(တနဲ့) မဟာဝိဝေတိတိ မဟန္တော။ (များသောအနက်ဟော)

ဂုဏမဟတ္တဖြစ်ပုံ နိရုဗ္ဗဒေါ ဟိ သာရိပုတ္တ (ပ) သော သောတာပန္နော။

သင်္ချာမဟတ္တဖြစ်ပုံ ပဉ္စမတ္တေဟိ ဘိက္ခုသတေဟိ။

ဘိက္ခုသံယေန သံသာရေ ဘယံ ဣက္ခတိတိ ဘိက္ခု။ (ဘယ.ဣက္ခ.ရူ၊ ယ-ချေ၊ ဘခွင်းချေကပ်၊ ဦးကို ရသပြု။) (ကိတန္တ-ဒ-တပ်)

(တနဲ့) ဘိက္ခတိ ယာစတိတိ ဘိက္ခု။ (ဘိက္ခ.ရူ)

ဒိဋ္ဌိသီလသာမညေန သံဟနိယတေတိ သံယော။ (သံ+ဟန+ရ) (ဋ္ဌ)

(တနဲ့) သံဟနတိ သမဂ္ဂံ ကမ္မံ သမုပဂစ္ဆတိတိ သံယော။ (ကစ္စည်း)

ဘိက္ခုနံ သံယော ဘိက္ခုသံယော။

သံယောဋ္ဌိ ဓာတ်အရ- မေတ္တာ.ပညာပြဋ္ဌာန်းသောမဟာကု.ကြိစိတ္တုပ္ပါဒ်။

စာစပ် သဒ္ဓိ-ကို ဝိဟရတိဋ္ဌိ ကြိယာဝိသေသန၊ ကြိယာဝိသေသျအဖြစ်ဖြင့်စပ်လေ။

ပဉ္စမတ္တေဟိ မိယတိ ဧတာယာတိ မတ္တာ။ (မာ.တ၊ အာ) ပဉ္စ မတ္တာ ဧတေသန္တိ ပဉ္စမတ္တာနိ။

သတိပြုရန် ပဉ္စ-စသော သင်္ချာသဒ္ဓါတို့သည် အလိင်ဖြစ်သောကြောင့် ယင်းတို့နောင် ကုတ္တိပစ္စည်းများ မသက်ရ။

ပါဠိကဏ္ဍ + ပါဠိ

၄

- ဘိက္ခုသတေဟိ ဘိက္ခုနံ သတာနိ ဘိက္ခုသတာနိ။
- အသောသိ မနောဒွိရိကမဟာကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်။ မနောဒွိရိကဝိထိ - ချ။
- ဝေရဇ္ဇော ဝေရဇ္ဇာယံ ဇာတော ဝေရဇ္ဇော။ (တနဲ့) ဝေရဇ္ဇာယံ ဘာဝေါ ဝေရဇ္ဇော။
(တနဲ့) ဝေရဇ္ဇာ အဿ နိဝိသော ဝေရဇ္ဇော။
- ဗြဟ္မဂေဟော ဗြဟ္မနံ ဣဒံ ဗြဟ္မံ။ (ဗြဟ္မ+ဏ)
- ဗြဟ္မံ အဏတိ သဗ္ဗာယတိတိ ဗြဟ္မဂေဟော။ (ဗြဟ္မ+အဏ+အ)
- (ကိတန္တုဒုတိယံ၊ အဏတိ - တဒ္ဓိတိဟုလည်း ဆိုကြသေးသည်။)
- (တနဲ့) ဗြဟ္မနော အပစ္စံ ဗြဟ္မဂေဟော။ (ဗြဟ္မ+ဏ)
- ပုရာတောဏောစ - ဖြင့် ဣပစ္စည်း၊ အနဝန်မ၊ ကျေ။ (ဇာတိဗြဟ္မဂေဟယုနိကံ)
- သမင်္ဂော သမေတဗ္ဗတိ သမာ၊ (ရာဂစသောအကုသိုလ်)
- အဏန္တိ ဖရိဒေဝန္တိ ဒေတေဟိတိ အဏာ၊ (ရာဂ-စသောအကုသိုလ်)
- သမာ အဏာ ရာဂါဒယော ဒေတေနာတိ သမင်္ဂော။
- (တနဲ့) ပါပေ သမေတိတိ သမင်္ဂော။ (သမ+ ကာရိတိကျေ+ယု)
- အဏာ - ဌိ အပစ္စည်းအရ - ရာဂစသော ကိလေသာ။
- ဓာတိအရ - ရာဂစသော ကိလေသာနှင့် ယှဉ်သော အကုသိုလ်။ (သဟဇာတဖြိုင်)
- ဂေါတမော ဂေါတမေန ဂေါတမေန သမ္ဗန္ဓော ဂေါတမော။ (သမ္ဗန္ဓတဒ္ဓိတိ)
- (တနဲ့) ဂေါတ္ထံ တမတိ ဘူသေတိ ဒေတေနာတိ ဂေါတမော၊ (ဂေါတ္ထံ+တမ+အ)
- သကျပုတ္တော ကုလဝံသံ အနရက္ခိတံ သက္ကာဏာတိတိ သကျော။ (သက+ဏျ)
- သကျဿ ပုတ္တော သကျပုတ္တော။
- ပဗ္ဗဇိတော ပဗ္ဗဇာ သဇ္ဇာတာ အဿာတိ ပဗ္ဗဇိတော။ (ပဗ္ဗဇာ+ဣတ၊ ဇ-တလုံးချေ။)
- (တနဲ့) သေဠတ္ထံ ဝဇတိတိ ပဗ္ဗဇိတော။ (ပ+ဝဇ+တ)(ဋ)
- (တနဲ့) ပထမံ ဝဇတိတိ ပဗ္ဗဇိတော။ (ရူ)

တံ ဝေါ ပန ဘဝန္တံ ဂေါတမံ ဧဝံ ကလျာဏော ကိတ္တိသဒ္ဓေါ အဗ္ဗဂ္ဂတော။

ဣတ္ထ - စသည် ၄ - ရက်ခွဲပုံ

- (၁) ကိတ္တိသဒ္ဓါပြန်နံကျော်ဇောခြင်းဂုဏ်(ဥဂ္ဂတော)သည် ဣတ္ထ။
- (၂) ထိုဂုဏ်သို့ရောက်သောကျော်ဇောသံ(ကိတ္တိသဒ္ဓါ)သည် ဣတ္ထံဘူတ။
- (၃) ဣတ္ထံဘူတကို ထင်ရှားအောင်ပြတတ်သော ထိုအရောင်ဂေါတမ(တံ ဘဝန္တံ ဂေါတမံ)သည် မုချ အားဖြင့် ဣတ္ထံဘူတာချာန။

(တနဲ) ထိုအရင်ဂေါတမ၏ ကိတ္တိသဒ္ဓါနှင့် သာမိ၊ သံအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္ပန်သည် ဌာနပတအားဖြင့် ကုတ္တိဘူတာချာန။

(၄) ကုတ္တိဘူတာချာန အနက်ကို ထွန်းပြတတ်သော အဘိသဒ္ဓါသည် ကုတ္တိဘူတာချာန ဇောတက။ ဆောင် = ဥဂ္ဂမနာ၊ ကိရိယာ၊ မှတ်ပါ ကုတ္တိသာ။ ကိတ္တိသဒ္ဓေါ၊ ဣဘူတော၊ တံခေါ ချာနသာ။ အဘိသဒ္ဓါ၊ ဣဘူတ၊ ချာနဇောတကာ။

တံဘဝန္တံဂေါတမံ - ဌ အဝိဘတ်သည် ကုတ္တိဘူတာချာနမည်သော သမ္ပန်အနက်၊ ကမ္မပ္ပဝစနိယ ယုတ္တေ - သုတ်ဖြင့်သက်။ (သမ္ပန်အနက်ကို ထွန်းပြသော ကမ္မပ္ပဝစနိယ အဘိသဒ္ဓါနှင့် ယှဉ်သောကြောင့် ၊ ၊ - ဟု သာမိအနက်ပေးရသော်လည်း ဆဋ္ဌိမသက်၊ ဒုတိယာသာသက်)

တံဘဝန္တံဂေါတမံ - ကို အဘိသဒ္ဓါ၌ ကမ္မပ္ပဝစနိယယုတ္တ၊ ကမ္မပ္ပဝစနိယအဖြစ်ဖြင့်စပ်။ ကလျာဏော ဘဒ္ဒကဂုဏဘာဝေန ကလိတဗ္ဗော သင်္ချာတဗ္ဗောတိ ကလျာဏော။ (ကိတ္တိသဒ္ဓေါ) (တနဲ) ကလျာဏော အဿ အတ္ထိတိ ကလျာဏော၊ (ကိတ္တိသဒ္ဓေါ) (တနဲ) ကလျာဏေန သမန္နာဂတော ကလျာဏော။ (ကိတ္တိသဒ္ဓေါ) ဥတ္တရပဒလောပတတိယာတပ္ပရိသံသမာသံ။ (ကိတ်ဝစနတ္ထကြံခိုက်ဥပစ၊ တဒ္ဓိတ်သမာသံကြံခိုက် မုချ)

ကိတ္တိသဒ္ဓေါ ကိတ္တေတဗ္ဗောတိ ကိတ္တိ၊ (ကိတ္တ + ကု)၊ သဒ္ဓိယတိ ဥစ္စာရိယတိတိ သဒ္ဓေါ၊ ကိတ္တိ ဝေ သဒ္ဓေါ၊ ကိတ္တိသဒ္ဓေါ။

ဤအလို ကိတ္တိသဒ္ဓါတို့၌ ဓာတ်အရ ချီးမွမ်းသူ၏သန္တာန်၌ဖြစ်သော သဒ္ဓါပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကု၊ ကြိ စိတ္တ၊ ပြိုင် (ပစ္စည်း) ပစ္စည်းအရ သဝိညတ္တိကဝစီဘောဒသဒ္ဓရုပ် (ပစ္စယုပ္ပန်) (သဟဇာတပြိုင်)

(နဲ) ကိတ္တနံ အဘိတ္တဝနံ ကိတ္တိ၊ ကိတ္တိယာ ပဝတ္ထော သဒ္ဓေါ၊ ကိတ္တိသဒ္ဓေါ။ (မဇ္ဈိလောပိတတိယာတပ္ပရိသံသမာသံ) ကိတ္တိအရ - ချီးမွမ်းသူ၏သန္တာန်၌ဖြစ်သော မဟာကု၊ ကြိ စိတ္တ၊ ပြိုင်။ သဒ္ဓါအရ - သဝိညတ္တိကဝစီဘောဒသဒ္ဓရုပ်။ (သဟဇာတပြိုင်)

အဗ္ဗဂ္ဂတော ဥဂ္ဂစ္ဆိတိ ဥဂ္ဂတော၊ အဘိဘဝိတွာ ဥဂ္ဂတော အဗ္ဗဂ္ဂတော။ ကုတိပိ - ၌ ကုတိသဒ္ဓါသည် - အာသန္နပစ္စက္ခကာရဏအနက်ဟောနိပါတ်။ နာဝိဘတ်ကျေ။ အဝိသဒ္ဓါသည် - သမ္ပိဏ္ဍနအနက်ဟော။

အရဟံဂုဏ်တော်ဖွင့်

- (၁) အာရကာ-ဟူလိုလျက် အာကိုအ၊ ကာ၌ အာကိုအ၊ ကကို ဟပြု၊ နိဂ္ဂဟိတ်လာ၍ အရဟံ ပြီး။ ဤအလို-အရဟံသည် သုဝိဒ္ဓရဝိဒ္ဓရအနက်ဟော အာရကာ-နိပါတ်ပုဒ်မှ ပြောင်းလာသောကြောင့် ဝိဂ္ဂဟ-မပြုရ။
(ဝိသနာနှင့်တကွ တထောင့်ငါးရာကိုလေသာတို့မှ ဝေးကွာတော်မူသောမြတ်စွာဘုရား။)
 - (၂) အရတိ ဂစ္ဆတိ ပစ္စတ္တိကဘာဝန္တိ အရိ၊ (အရ+က)၊ (ဣကာရန်၊ ပုံလိင်၊ ရန်သူဟော) (တနဲ့) အပ္ပဏော ရူပါဒိပဉ္စကာမဂုဏသခါတော ရော ကာမော ဇေတေနာတိ အရိ၊ (တတိယာဗဟုဗ္ဗိဟိ)
(အ-သည် အပ္ပကအနက်၊ ရ-သည် ကာမအနက်၊ သမာသ်အဆုံး အကို ဣပြု) အရယော အဟနိတိ အရဟံ။ (အရိ+ဟန+ကိ) (ကိတန္တုဒုတိယာတပ္ပရိသ်) ဤအလို-အရိဟ-ဟူလိုလျက် ရိ၌ ဣကို အပြု၊ နိဂ္ဂဟိတ်လာ၍ အရဟံ-ဟုပြီး၏။ အရိအရ- ကိလေသာ။ ဟနဓာတ် (ဟ)အရ အရဟတ္တမဂ်(နဲ့) မဂ်-၄ပါး။ (ပကတူပပြိုင်) (ကိလေသာမာန် သူပုန်ရန်ကို တွန်းလှန်သတ်ဖြတ်တော်မူသောမြတ်စွာဘုရား)
 - (၃) အရေ အဟနိတိ အရဟံ၊ (အရ-ဟန+ကိ)
အရ-အရပညာဘိ၊ အပညာဘိ၊ အာနေဉ္စဘာဘိသခါရ။ (လောကီကု၊ အကုစေတနာ) (တနဲ့) အဝိဇ္ဇာ၊ ဇရာမရဏမှတပါး ကျန် ယဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်အင်္ဂါ ၁၀-ပါး။
ဟနဓာတ် အရ- အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်။ (ပကတူပပြိုင်)
(သံသရာစက်၏ အကန့်ဒေါင့်ဆံတို့ကို ဇျက်ဆီးတော်မူသောမြတ်စွာဘုရား)
 - (၄) ဝိဝရာဒိပစ္စယေ ပူဇာဝိသေသဉ္စ အရဟတိတိ အရဟံ၊ (အရဟ+အန္တ)
(ပစ္စည်းလေးဝ ဝိသေသပူဇော်ကို ခံယူတော်မူထိုက်သောမြတ်စွာဘုရား)
 - (၅) နတ္ထိ ရဟော ယဿာတိ အရဟံ။ (န+ရဟော၊ ရဟောသည် နိပါတ်၊ သတ္တမိဝိဘာတ်ကျေ) ဤအလို- အရဟော-ဟူလိုလျက် သြကို အပြု၊ နိဂ္ဂဟိတ်လာ၍ အရဟံ-ဟုပြီး၏။ (မကောင်းမှုကိုဖြုတ်၍ အလျင်းပယ်ဖျက် ဆိတ်ကွယ်ရာအရပ်ရှိတော်မူသောမြတ်စွာဘုရား)
- မှတ်ချက် - အရဟ-ဓာတ် အန္တပစ္စည်းဖြင့်ပြီးသော အရဟံ-ပုဒ်သည် ဂစ္ဆန္တဒိဂိုဏ်းကြွင်းသော အစိ အရင်ဖြင့် ပြီးသော အရဟံ-ပုဒ်သည် ဂဏဝိမှတ်၊ အကယ်၍ ဂိုဏ်းစဉ်ခိုင်းလျှင် ပုရိသာ ဒိဂိုဏ်း စဉ်ပါ။

သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဂုဏ်တော်အဖွင့်

သမ္မာ သာမဉ္ဇ သဗ္ဗဓမ္မေ အဓုဇ္ဈိတိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ။ (သမ္မာ-သံ+ဗုဓ+တ)
(သမ္မာ-နိပါတ် အဝိပရိတအနက်၊ သံ-ဥပသာရသည့် သာမံအနက်ဟော)
ဗုဓဓာတ်အရ- အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်။

သဗ္ဗဓမ္မသရုပ်

- (၁) အဘိညေယျဓမ္မ (သစ္စာ၄-ပါး)
- (၂) ပရိညေယျဓမ္မ (ဒုက္ခသစ္စာ)
- (၃) ပဟာတဗ္ဗဓမ္မ (သမုဒယသစ္စာ)
- ဝါ- တဏှာနှင့်တကွ အဝိဇ္ဇာစသော သမုဒယအသင်းဝင်တရားများ)
- (၄) သစ္စိကာတဗ္ဗဓမ္မ (နိရောဓသစ္စာ (တနဲ့) ဖိုလ်)
- (၅) ဘာဝေတဗ္ဗဓမ္မ (မဂ္ဂသစ္စာ (တနဲ့) ဈာန်)

(အလုံးစုံသော သစ္စာလေးပါးတရားတို့ကို မဖောက်မပြန် ကိုယ်တော်တိုင် သိတော်မူပြီးသော မြတ်စွာဘုရား)

ဝိဇ္ဇာစရဏသမ္ပန္နဂုဏ်တော်အဖွင့်

ဝိနိယံ ဝိနိတိတိ ဝိဇ္ဇာ၊ (ဝိဒ+ဏျ+အာ) ကတ္တုသာဓန (သာရတ္ထဋီကာ)။
 (တနဲ့) ဝိနိယဝိနိယ-ဟူလိုလျက် ရှေ့ပုဒ်မှ ဝိ-အက္ခရာနောက်ပုဒ်မှ ဒ-အက္ခရာကို ယူ၍ ကျန်
 ပုဒ်များကို ချေ ယ-လာ၊ ချကို ဇပြု၊ ဇ-ဒွေဘော်လာ၊ ဣတ္ထိ အာ-သက်။ (မဉ္ဇူ၊)
 (တနဲ့) အတ္တနော ပဋိပက္ခံ ဝိဇ္ဇတိ ပဒါလေတိတိ ဝိဇ္ဇာ၊ (ဝိဇ+ဏျ+အာ)
 (တနဲ့) အတ္တနော ဝိသယံ ဝိဒိတံ ကရောတိတိ ဝိဇ္ဇာ၊ (ဝိဒိတပုဒ်+ဏျ+အာ)
 အမတံ ဒိသံ စရတိ ဂစ္ဆတိ ဧတေနာတိ စရဏံ။ (စရ.ယု)
 ဝိဇ္ဇာစ စရဏဉ္စ ဝိဇ္ဇာစရဏံ။ (ဝိသဘာဂတ္ထဒွန်သမာသံ)
 သမ္ပန္နတိတိ သမ္ပန္နော၊ ဝိဇ္ဇာစရဏေန သမ္ပန္နော ဝိဇ္ဇာစရဏသမ္ပန္နော။

ဝိဇ္ဇာသုံးပါး

(၁) ပုဗ္ဗေနိဝါသ၊ (၂) ဒိဗ္ဗစက္ခ၊ (၃) အာသဝက္ခယအဘိညာဉ်။ (အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်)

(တနဲ့) ဝိဇ္ဇာရှစ်ပါး

ဝိပဿနာဉာဏ်၊ မနောမယိဒ္ဓိဉာဏ် (မဟာကြိညသံ-ပညာ) နှင့် အဘိညာဉ်၆-ပါး။

စရဏ ၁၅-ပါး

- (၁) သီလသံဝရ (မဟာကြိယာရှိစေတနာ)
- (၂) ဣန္ဒြိယေသု ဂုတ္တဒ္ဓါရတာ (မဟာကြိရှိသတိ)
- (၃) ဘောဇနေ မတ္တညုတာ (မဟာကြိညသံရှိပညာ)
- (၄) ဇာနိယာနယောဂ (မဟာကြိယာရှိဝီရိယ)
- (၅) သဒ္ဓါ (၆) တိရိ (၇) ဩတ္တပ္ပ (၈) ဗဟုဿစွ (၉) ဝီရိယ (၁၀) သတိ (၁၁) ပညာ
- (၁၂) ပထမဈာန် (၁၃) ဒုတိယဈာန် (၁၄) တတိယဈာန် (၁၅) ငတုတ္ထဈာန်။

အနက် သုံးပါးဝိဇ္ဇာ၊ ပုဒိ အာနန္ဒ၊ ဝိဇ္ဇာရုပ်ရပ်၊ ဝိပဿနာ၊ ခြောက်ဘိညာနော၊ မနောမယ်ဒိ၊ ထည့်သိပ်တစ်လီ၊ သီ ကျံ ဘောဇာဇာ၊ သဒ္ဓမ္မာရုံနိ၊ ရူပဈာန်ဟု၊ ငါးတန်စွန်းကယ်၊ ဆယ်စရဏ၊ မြတ်ဓမ္မနှင့်၊ တက္ခဉသံ၊ ပြည့်စုံတော် မူသော မြတ်စွာဘုရား။

သုဂတဂုဏ်တော်စွင့်

- (၁) ဂမနံ ဂတံ၊ (အရိယာမဂ်) သောဘာနံ ဂတံ ယဿာတိ သုဂတော၊ (ဘုရား)
- (တင့်တယ်ကောင်းမြတ်သော သွားခြင်းရှိတော်မူသော မြတ်စွာဘုရား)
- (၂) ဂစ္ဆတိတိ ဂတော၊ သုန္ဒရီနိဗ္ဗာနဌာနံ ဂတော သုဂတော။ (ဒုတိယာတပျူရိသံ)
- (ကောင်းသောနိဗ္ဗာန်သို့ကြွသွားတော်မူသော မြတ်စွာဘုရား)
- သု - အရနိဗ္ဗာန်၊ ဂတ - အရအရိယာမဂ် (အရဟတ္တမဂ်) (အာရမ္မဏ၊ ပြိုင်)
- အာရမ္မဏ၊ အာရမ္မဏာဗိပတိ၊ အာရမ္မဏူပနိဿယ၊ ၃ - ပစ္စည်း။
- (၃) ဂစ္ဆတိတိ ဂတော၊ သမ္မာ ဂတော သုဂတော။ ဓာတ်အရ - အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်။
- (ကောင်းစွာကြွသွားတော်မူသော မြတ်စွာဘုရား)
- (၄) အာဂစ္ဆတိတိ အာဂတော၊ သမ္မာ အာဂတော သုဂတော။ (သု + အာဂတ)
- ဓာတ်အရ = မဟာကုသိုလ်၊ မဟာဂ္ဂုတ်ကုသိုလ်။
- (ကောင်းစွာမသွေ ကြွလာတော်မူသော မြတ်စွာဘုရား)
- (၅) သမ္မာ ဂဒတိတိ သုဂတော။ (သု, ဂဒ, အ၊ ဒကိုတပြု။)
- ဂဒဓာတ်အရ - ဒေသနာဉာဏ်ပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကြံ့ဉာဏ်သံစိတ္တ၊ ပြိုင်။
- (ကောင်းစွာ မိန့်ကြားတော်မူသော မြတ်စွာဘုရား)

ဗုဒ္ဓမိန့်ကြားသော စကားနှစ်စွန်း = (၁) အကျိုးရှိဟုတ်မှန်ပြီး သူတပါးတို့ နာခံလိုသောစကား။
 (၂) အကျိုးရှိဟုတ်မှန်ပြီး သူတပါးတို့ မနာခံလိုသောစကား။

လောကဝိဒ္ဓဂုဏ်တော်စွင့်

- ကုသလာကုသလံ တဗ္ဗိပါကောစ လောကီယတိ ဧတ္ထာတိ လောကော။ (သတ္တလောက)
- (လောကဓာတ်၊ ဒဿနအနက်ဟော)၊
- အရ - ဇီဝိတိန္ဒြေနှင့်စပ်ဆက်သော ခန္ဓာအပေါင်း။ (ရုပ်နာမ်တရား)
- တနည်း ဇင်မာစ ထာဝရာစ လောကီယန္တိ ဧတ္ထာတိ လောကော။ (ဩကာသလောက)
- အရ - အနိန္ဒြိယဗဒ္ဓရုပ်။
- တနည်း လုဇ္ဇတိ ပလုဇ္ဇတိတိ လောကော။ (လုဇ, က) ဇကို စပြု၊ စကို ကပြု၊ (သခါရလောက)
- အရ - ကြိယဗဒ္ဓရုပ်, အနိန္ဒြိယဗဒ္ဓရုပ်နှင့် နာမ်ခန္ဓာအပေါင်း။

သဒ္ဓါ + သင်္ဂဟအလင်းတန်း

လောကောစ လောကောပ လောကောစ လောကာ
လောကံ အဝေဒိတိ လောကဝိဒူ (လောက + ဝိဒ + ကံ)

အနတ္တရော ပုရိသဒမ္မသာရထိဂုဏ်တော်နှင့်

ဥတ္တရတိတိ ဥတ္တရော၊ နတ္ထိ တေဿ ဥတ္တရေတိ အနတ္တရော။ (ဘုရား)

မာတာပိတုနံ ဟဒယံ ပူရေန္တိ ပူရေန္တိတိ ဝါ ပုရိသာ၊ (ပူရ - ပုရ၊ ဣသ)

ဒမိတဗ္ဗာတိ ဒမ္မာ၊ (ဒမ၊ ကျ)

ပုရိသာစ တေ ဒမ္မာ စာတိ ပုရိသဒမ္မာ။ (ဝိသေသနတ္တဗေဒကမ္မစာရည်း)

သာရေတိတိ သာရထိ၊ (သရ + ကာရိတ်ဇော + ရထိ + ရှေ့ + ကာရိတ် - ဇော ချေ။)

သရိသ္မာ ရထိ - ဟူသော မောဂ္ဂလာန်သုတ်ဖြင့် ရထိပစ္စည်းသက်၊

ပုရိသဒမ္မေ သာရထိ ပုရိသဒမ္မသာရထိ၊

ပုရိသ - ဌ

အန္တတံအရ မိဘတို့၏ သမ္ပိတိကတဏှာပြဋ္ဌာန်းသော လောဘမူစိတ္တုပ္ပါဒ်။

ကာရိတ်ပစ္စည်းအရ သားယောက်ျားတို့၏ လောကီဂုဏ်နာမ်ခန္ဓာ (ပစ္စည်း) (အာရမ္မဏပြိုင်)

သာရထိ - ဌ

ကာရိတ်ပစ္စည်းအရ - မေတ္တာ၊ ကရုဏာပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကြိယာစိတ္တုပ္ပါဒ်။

သရဓာတ်အရ - ဆုံးမထိုက်သောသတ္တဝါတို့၏ သဒ္ဓါ၊ ခေတနာပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကုသိုလ် စိတ္တုပ္ပါဒ် (ပစ္စယုပ္ပန်)။ (ပကတူပပြိုင်)

မှတ်ချက်

ဓာတ်အရ - သတ္တဝါတို့၏ လောကီခန္ဓာငါးပါးယူလျှင် အာရမ္မဏပြိုင်။

ပုရိသဒမ္မသာရထိ - ဌ ပုရိသကို တစိတ်ဝစနတ္တပြုခိုင်းလျှင် ပုရိသောစ ပုရိသောစ ပုရိသော

စ ပုရိသာဟူပြု။ အနတ္တရောဂုဏ်တော်တစ်ခု၊ ပုရိသဒမ္မသာရထိဂုဏ်တော် - တစ်ခု ဟု

ခွဲယူလျှင် - ဘုရားဂုဏ်တော် ၁၀ - ပါးဟု မှတ်။

သတ္တာ ဒေဝမနဿာနံ ဂုဏ်တော်ဖွင့်

သာသတိ အနသာသတိတိ သတ္တာ၊ (သာသ + ရတ္ထ) (ဘုရား)

(တန်) အရေန္တိ ပဝတ္တန္တိ အနေနာတိ အတ္ထော၊ (အရ + ထ) (နေဥစ္စာ)

သဟ အတ္ထေန ယော ဝတ္တတိတိ သတ္ထော။ (ကုန်သည်အပေါင်း)

သတ္ထော တေဿ အတ္ထိတိ သတ္တာ၊ (ကုန်သည်မှူးကြီး)

(သတ္တ + ကာ၊ သတ္ထော - ဟူလိုလျက် သြကို အာပြု)

သတ္တာ ဝိယာတိ သတ္တာ (ဘုရား)

ဆောင် = ဘုရား၊ ဆရာ၊ ဟောသောခါ၊ ဂိုဏ်းမှာ သတ္တာဒိ။

ဒေဝမနဿာ

ကုန်သည်ဟောရာ၊ ပုရိသာ၊ မှတ်ပါလေကုန်ဘိ။
 ကျမ်းစာ၊ လက်နက်၊ ဤနှစ်ချက်၊ ဟောမြှောက်စိတ္တာဒိ။
 ဒိဗ္ဗန္တိ ပဉ္စဟိ ကာမဂုဏေဟိ ကိဋ္ဌန္တိတိ ဒေဝါ၊
 မနော ဥဿန္တံ ယေသန္တိ မနဿာ၊ (မန + ဥဿ - ပုဒ်။)
 (တန) မနနော အပစ္စံ မနဿော၊ (မန + ကာ၊ သ - လာ)
 (တန) ကာရကာကာရကံ မနတိ ဇာနာတိတိ မနဿော၊ (မန + ဥဿ)
 ဒေဝါစ မနဿာစ ဒေဝမနဿာ။

ဗုဒ္ဓေါဂုဏ်တော်ဖွင့်

သဗ္ဗံ ညေယျမေဗ္ဗံ အဗုဒ္ဓိတိ ဗုဒ္ဓေါ။
 ဓာတ်အရ - သဗ္ဗညုတဉာဏ်နှင့်တကွ အာသယာနသယဉာဏ် စသည်ကောက်။
 ကံပုဒ်အရ - သစ္စာ ၄ - ပါးနှင့်ပညတ်။
 (တန) စတ္တာရိ သစ္စာနိ အတ္တနာ အဗုဒ္ဓိတိ ဗုဒ္ဓေါ၊ (အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်)
 စတ္တာရိ သစ္စာနိ အညေပိ သတ္ထေ ဗောဓေတိတိ ဗုဒ္ဓေါ၊ (သတ္တဝါတို့၏ မဂ်ဉာဏ်)
 ဗုဒ္ဓေါ စ ဗုဒ္ဓေါ စ ဗုဒ္ဓေါ။
 (ဟေတုကတ္တာပုဒ် ဗုဒ္ဓေါဉ္စိဓာတ်အရ - သတ္တဝါတို့၏ မဂ်ဉာဏ်၊
 ပစ္စည်းအရ - ဒေသနာဉာဏ်ကောက်၍ ပကတုပုဒ်ဖြင့်)

ဝိမောက္ခန္တိကဉာဏဝသေန သဗ္ဗသော ပဋိပက္ခေဟိ ဝိမုစ္စတိတိ ဝိမောက္ခော၊ (အရဟတ္တမဂ်)
 ဝိမောက္ခဿ အန္တော ဝိမောက္ခန္တော၊ (အရဟတ္တဖိုလ်)
 ဝိမောက္ခန္တေ ဘံဝံ ဝိမောက္ခန္တိကံ၊ (သဗ္ဗညုတဉာဏ်နှင့်အာသယာနသယဉာဏ်စသည်)
 ဝိမောက္ခန္တိကံ ဉာဏံ ဝိမောက္ခန္တိကဉာဏံ။
 ဝိမောက္ခန္တိကဉာဏဿ ဝသော ဝိမောက္ခန္တိကဉာဏဝသော။ (ဝိအရ - ကိလေသာ)

ဘဂဝါဂုဏ်တော်ဖွင့်

ဘဂဝါ - ဟူသောအမည်သည် အာတ္တိကနာမ်၊ လိင်္ဂိကနာမ်၊ နေမိတ္တိကနာမ်၊ အဓိစ္စသမုပ္ပန္နနာမ် (၄)မျိုး
 တို့တွင် နေမိတ္တိကနာမ်ဖြစ်သည်။

- (၁) ဘဂီ ဘဇိ ဘဂီ ဝိဘတ္တဝါ ဣတိ၊
- အကာသိ ဘဂ္ဂန္တိ ဂရူတိ ဘာဂျဝါ။
- ဗဟူဟိ ဉာယေဟိ သုဘာသိတတ္တနော၊
- ဘဝန္တဂေါ သော ဘဂဝါတိ ဝုစ္စတိ။

သင်္ဃါ + သင်္ဂဟအလင်းတန်း

- (၁) ဣဿရိယာဒိဘေဒေါ ဘဂေါ အဿ အတ္ထိတိ ဘဂဝါ။ (ဘဂီ)
- (ဝဏ္ဏဝိကာရနိရုတ္တိနည်းအရ ဘဂီကို ဘဂဝါပြု)
- (၂) မဂ္ဂဗလာဒိအရိယဓမ္မရတနံ အရညာဒိဝိဝေကဋ္ဌာနံ စ ဘဂိ သေဝိ သီလေနာတိ ဘဂဝါ။ (ဘဂီ) (ဝဏ္ဏဝိကာရနိရုတ္တိနည်း-အရ ဘဂီကို ဘဂဝါ-ပြု)
- (၃) စိရောဒိပစ္စယာနံ ဘာဂေါ အဿ အတ္ထိတိ ဘဂဝါ။ (ဘာဂီ)
- (ဝဏ္ဏဝိကာရနိရုတ္တိနည်းအရ ဘာဂီကို ဘဂဝါပြု)
- (၄) ဝိဘဇိ ဥဒ္ဓေသနိဒ္ဓေသာဒိပ္ပကာရေဟိ ဓမ္မရတနံတိ ဘဂဝါ။ (ဝိဘတ္တဝါ)
- (ဝဏ္ဏဝိကာရနိရုတ္တိနည်းအရ ဝိဘတ္တကို ဘဂဝါပြု)
- (၅) ဘဂ္ဂါ အဿ သန္တိတိ ဘဂဝါ။ (ဘဂ္ဂဝါ) (ဘဂ္ဂကို ဘဂဝါပြု)
- (၆) ဂရတိ သိဉ္စတိတိ ဘဂဝါ။ (ဂရ) (တနံ) ဂရတိ ဝမတိတိ ဘဂဝါ။ (ဂရ)
- (ဂရကို ဘဂဝါပြု)
- (၇) ပါရမိတာသခါတံ ဘာဂျံ အဿ အတ္ထိတိ ဘဂဝါ။ (ဘာဂျဝါ) (ဘာဂျကို ဘဂဝါပြု)
- (၈) သုဘာဝိတော အတ္တာ သဘာဝေါ ယဿာတိ ဘဂဝါ။ (သုဘာဝိတတ္ထော)
- (သုဘာဝိတတ္ထော-ကို ဘဂဝါ-ပြု)
- (၉) ဘဝါနံ အန္တံ ဘဝန္တံ (နိဗ္ဗာန်)။ ဘဝန္တံ ဂတောတိ ဘဂဝါ။ (ဘဝန္တဂေါ)
- (ဘဝန္တဂေါဟူလိုလျက် ဝဏ္ဏနာသနိရုတ္တိနည်းအရ နန္ဒကိုချေ့ဝဏ္ဏဝိပရိယာယနည်းအရ ဝနှင့် ဂရှေနေောက်ပြန်၊ ဝဏ္ဏဝိကာရနိရုတ္တိနည်း-အရ ဩကို အာ-ပြု၊ ဘဂဝါ-ပြီး)

ဘုန်းတော် ၆-ပါး ဣဿရိယ၊ ဓမ္မ၊ ယဿ၊ သီရိ၊ ကာမ၊ ပယတ္ထ။

(၂) ဘာဂျဝါ ဘဂ္ဂဝါ ယုတ္ထော၊ ဘဂေဟိ စ ဝိဘတ္တဝါ။

ဘတ္တဝါ ဝန္တဂမနော၊ ဘဝေသု ဘဂဝါ တတော။

ရုပ်ပြီး (၁) ဘဇိတဗ္ဗန္တိ ဘာဂျံ။ (ဘဇ + ဣ) ဘာဂျံ အဿ အတ္ထိတိ ဘဂဝါ။ (ဘာဂျဝါ)

ဘာဂျဝါ ဟူလိုလျက် ဝဏ္ဏဝိကာရနည်းအရ ဘာဂျကို ဘဂဝါပြု၍ ဘဂဝါပြီး။ (နိရုတ္တိနည်း)

ဘာဂျဝါ-ဖြစ်နေရာ၌ ရသံသုတ်ဖြင့် ဘာ၌ အာကို ရသံပြု၊ တေသုဝုဒ္ဓိဖြင့် ဂျ-၌ ယကို ချေ၍ ဘဂဝါပြီး။ (သဒ္ဓါနည်း)

မှတ်ချက် နိရုတ္တိနည်းဖြင့် ရုပ်ပြီးရာ၌ မည်သည့်သုတ်အရဟုသုတ်ကို ညွှန်ပြစရာမလို၊ သဒ္ဓါနည်းဖြင့် ရုပ်ပြီးရာ၌ ရသံ၊ တေသုဝုဒ္ဓိသုတ်စသည်ဖြင့် သုတ်ညွှန်းရသည်။

(၂) ဘဂ္ဂါ အဿ သန္တိတိ ဘဂဝါ။ (ဘဂ္ဂဝါ)

(ဝဏ္ဏဝိကာရနိရုတ္တိနည်းအရ ဘဂ္ဂကို ဘဂဝါပြု)

(တန) ဝဏ္ဏနာသနိရုတ္တိနည်းအရ ဂ-တလုံးချေ။ (နိရုတ္တိနည်း)
တေသုဂ္ဂိုသုတ်ကြီးဖြင့် ဂ-တလုံးချေ။ (သဒ္ဓါနည်း)

ရုပ်ပြီး

(၃) ဘဂါ အဿ သန္တိတိ ဘဂဝါ။ (ဘဂ+ဝန္တ)
(၄) သဗ္ဗမေဗေ ဝိဘဇိ အဒေသယိတိ ဘဂဝါ။ (ဝိဘတ္တဝါ)
ဝဏ္ဏဝိကာရနိရုတ္တိနည်းအရ ဝိဘတ္တကို ဘဂပြု။ (နိရုတ္တိနည်း)
တေသုဂ္ဂိုဖြင့် ဝိချေ။ ထွက်ကို ဂပြု။ (သဒ္ဓါနည်း)
(၅) ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မေ ဘဇိ သေဝိတိ ဘဂဝါ။ (ဘတ္တဝါ)
ဝဏ္ဏဝိကာရနိရုတ္တိနည်းဖြင့် ဘတ္တကို ဘဂပြု။ (နိရုတ္တိနည်း)
တေသုဂ္ဂိုဖြင့် ထွက်ကို ဂပြု။ (သဒ္ဓါနည်း)
(၆) ဂစ္ဆတိ ဧတေနာတိ ဂမနံ။ (တဏှာ)
ဝဇိယိတ္တာတိ ဝန္တံ။ (ဝပု+တ)(တဏှာ)

မှတ်ချက်

ဝန္တံ ဂမနံ ယေနာတိ ဝန္တဂမနော။ (ဘုရား) ဘဝေသု ဝန္တဂမနော ဘဂဝါ။ (သတ္တမိတပ်)
ဘဂဝါ-ကို ဗဟုဗ္ဗိဟိ သမာသိပြုပါဟု မေးလာလျှင် - ဘဝေသု ဝန္တံ ဂမနံ ယေနာတိ ဘဂဝါ-
ဟု ဘိန္နာဓိကရဏတိပဒတတိယာ ဗဟုဗ္ဗိဟိ သမာသိလည်းပြုနိုင်သည်။ (ကြီး- ၆၈)

ဘဂဝါနစ်ရအထူး - သော ဘဂဝါ - ဌိ ဘဂဝါ - ပုဒ်သည် မြတ်စွာဘုရား၏ နာမည်ကို ပြောကြားကြောင်း
နာမကိတ္တနသဒ္ဓါဖြစ်သည်။
ဗုဒ္ဓေါဘဂဝါ - ဌိ ဘဂဝါပုဒ်သည် ဘုရားရှင်၏ ဂုဏ်တော်ကို ပြောကြားကြောင်း ဂုဏကိတ္တန
သဒ္ဓါဖြစ်သည်။

သဒေဝကံ

သဟ ဒေဝေဟိ ယော ဝတ္တတိတိ သဒေဝကော။

သဟရကံ

ကုသလဓမ္မေ မာရေတိတိ မာရော။ (မရ+ဧက)

သဟ မာရေန ယော ဝတ္တတိတိ သမာရကော။ (သမာသန္တ-က)
မာရောဌိ ဓာတ်အရ - ကုသိုလ်၊ ပစ္စည်းအရ - အကုသိုလ်။ (ပကတုပုဖြင့်)

သဗြဟ္မကံ

ဧတဟိ ဧတဟိ ဈာနာဒိဂုဏဝိသေသေဟိ ဗြဟ္မဟိတာတိ ဗြဟ္မာ။ (ဗြဟ္မ+မ)

သဟ ဗြဟ္မေဟိ ယော ဝတ္တတိတိ သဗြဟ္မကော။

သဿမဏဗြဟ္မာဏံ ဗြဟ္မံ အဏတိတိ ဗြဟ္မာဏော။ (ဇာတိဗြဟ္မာဏ)

ဇာတိတော အဏော ယေနာတိ ဗြဟ္မာဏော။ (ဝိသုဒ္ဓိဗြဟ္မာဏ)

သမဏောစ ဗြဟ္မာဏောစ သမဏဗြဟ္မာဏာ။

သဟ သမဏဗြဟ္မာဏေဟိ ယာ ဝတ္တတိတိ သဿမဏဗြဟ္မာဏံ။ (ပလံ)

(ဗြဟ္မာဏပုဒ်အရ ဇာတိ၊ ဝိသုဒ္ဓိဗြဟ္မာဏနစ်မျိုးလုံး ပါဝင်အောင် သရူပေကသေသတဒ္ဓိတ်ပြု)

သဒေဝမနုဿံ ဒေဝါစ မနုဿာစ ဒေဝမနုဿာ။

သဟ ဒေဝမနုဿေဟိ ယာ ဝတ္ထတိတိ သဒေဝမနုဿာ။ (ပဏ)

ပဏံ

ယထာသကံ ကမ္မကိလေသေဟိ ပကာရေန ဇာတာ ပဏာ။ (ဘာဋီ)

(ပ-ဇန + ကိ၊ ထိ - အာ)

(တနံ) ကမ္မကိလေသသင်္ခါရေဟိ ပကာရေဟိ ဇနိယတေတိ ပဏာ။

(ပ-ဇန + ဧက + ကိ + အာ)

ဓာတ်အရ - ပဋိသန္ဓေနာမက္ခန္ဓာ၊ ကဋတ္တာရုပ်။

ပစ္စည်းအရ - လောကီကုသိုလ်၊ အကုသိုလ်စေတနာနှင့် ကိလေသာ။

မှတ်ချက်

ကာရိတိပစ္စည်းအရ - စေတနာယူခဲ့သော် ဓာတ်အရနှင့် နာနက္ခကိကျပြိုင်။

ကာရိတိပစ္စည်းအရ - ကိလေသာယူခဲ့သော် ဓာတ်အရနှင့် ပကာတူပပြိုင်။

သောဣမံလောကံ (ပ) သဒေဝမနုဿံ အနက်ပေးပုံ

(၁) သော - ထိုမြတ်စွာဘုရားသည်၊ သဒေဝကံ - အောက်နတ်ပြည်ငါးထပ်ရှိ နတ်တို့နှင့်လည်း တကွဖြစ်သော၊ သမာရကံ - မာရ်နတ်၏ တည်နေရာ ဝသဝတ္တီနတ်ပြည်ရှိ နတ်အပေါင်းနှင့်လည်း တကွဖြစ်သော၊ သဗြဟ္မကံ - ဗြဟ္မာ နှစ်ဆယ်နှင့်လည်း တကွဖြစ်သော၊ ဣမံလောကံ - ဤသြကာသလောကကိုလည်းကောင်း၊ သဿမဏာဗြဟ္မာဏံ - သာသနာတော်၏ဆန်ကျင်ဘက်သမဏာဗြဟ္မာဏ၊ မကောင်းမှုတို့ကို ငြိမ်းစေပြီးသော သမဏ၊ မကောင်းမှုတို့ကို မျှောအင်္ဂါပြီးသော ဗြဟ္မာဏတို့နှင့်လည်း တကွဖြစ်သော၊ သဒေဝမနုဿံ - သမ္မတိနတ်ဟူသော မင်း၊ ကြွင်းသော လူတို့နှင့်လည်း တကွဖြစ်သော၊ ဣမံ ပဏံ - ဤသတ္တဝါအပေါင်းကိုလည်းကောင်း။

(၂) သော - သည်၊ သဒေဝကံ - အရူပဗြဟ္မာတို့နှင့်လည်း တကွဖြစ်သော၊ သမာရကံ - မာနတ်၏ အာဏာပြန်နံ့ရာ နတ်ပြည်ခြောက်ထပ်ရှိ နတ်အပေါင်းနှင့်လည်း တကွဖြစ်သော၊ သဗြဟ္မကံ - ရူပဗြဟ္မာ အပေါင်းနှင့်လည်း တကွဖြစ်သော၊ သဿမဏာဗြဟ္မာဏံ - သမဏပရိသတ်၊ ဗြဟ္မာဏပရိသတ်နှင့်လည်း တကွဖြစ်သော၊ ဣမံလောကံ၊ ဤသြကာသလောကကို လည်းကောင်း။ သဒေဝ မနုဿံ - သမ္မတိနတ်ဟူသော ခတ္တိယပရိသတ်ကြွင်းသောလူဟူသော ဂဟပတိပရိသတ်နှင့်လည်း တကွ ဖြစ်သော၊ ပဏံ - ပရိသတ်လေးဖြာလူသတ္တဝါအပေါင်းကိုလည်း ကောင်း၊ (၀ါ) ပရိသတ်လေးဝ လူသုဒ္ဓ နှင့် နဂါး၊ ဂဠုန် ဝေရဲ သားစသော သတ္တဝါပေါင်းစုံကိုလည်းကောင်း။

(တနံ) သဿမဏာဗြဟ္မာဏံ - သမဏဗြဟ္မာဏတို့နှင့်တကွဖြစ်သော၊ သဒေဝမနုဿံ - သမ္မတိနတ်ဟူသော မင်း၊ ဂဟပတိသုဒ္ဓတို့နှင့်လည်း တကွဖြစ်သော၊ ပဏံ - အစုလေးဖြာလူသတ္တဝါအပေါင်းကိုလည်းကောင်း။

သယံ

သာမံအနက်ဟော နိပါတ်ပုဒ်။

ကြိယာဝိသေသနအနက်၊ ပထမာသိသက်၊ သဗ္ဗာသမာဓုသော ဖြင့် ချေ။

အဘိညာ အဘိ + ဉာ + တွာ၊ အဘိဉာပသာရအဓိကအနက်ဟော၊ အဘိ - နောင် နာဝိဘတ် ကျေ။
အဘိအရ - သဗ္ဗညုတဉာဏ်ကောက်။

သန္တိကတွာ၌ သန္တိ - သည်ပစ္စက္ခအနက်ဟောနိပါတ်၊ အံဝိဘတ်ကျေ။
သဟ အတ္တိနာ ယော ဝတ္ထတိတိ သန္တိ။ (ဘုရား)
အတ္တိ အရ - သဗ္ဗညုတဉာဏ်မျက်စိကောက်။
သန္တိ (သန္တိ) ကတွာ သန္တိကတွာ။

အာဒိကလျာဏံ ပထမံ အာဒိယတိတိ အာဒိ၊ အာဒိမိ ကလျာဏော အာဒိကလျာဏော။ (ဓမ္မော)
အာဒိမိ ကလျာဏံ ယဿာတိ အာဒိကလျာဏော။

မှတ်ချက် အာဒိကလျာဏံ - စသောသုံးပုဒ်ကို ဒေသေတိ၌ စပ်ခိုက် ကြိယာဝိသေသန၊
အံဝိဘတ်သက်၊ (အကောင်းတကု အကောင်းဆုံးနည်း)
ဓမ္မ၌ စပ်ခိုက် ကာရကဝိသေသန၊ ကံအနက်၊ အံဝိဘတ်သက်။

သာတ္ထံ ကာရဏေဟိ အရိယတိတိ အတ္ထော။
သဟ အတ္ထေန ယံ ဝတ္ထတိတိ သာတ္ထံ။ (ဗြဟ္မစရိယံ) သဟနိပါတ် သမ္မတ္တိအနက်ဟော။

သဗျူဇနံ အတ္ထံ ဗျူဇတိတိ ဗျူဇနံ။ (တနဲ့) ဗျူဇတိ အတ္ထော ဧတေနာတိ ဗျူဇနံ။
သဟ ဗျူဇနေန ယံ ဝတ္ထတိတိ သဗျူဇနံ။

ကေဝလပရိပုဏ္ဏံ ပရိပုရတိတိ ပရိပုဏ္ဏံ၊ ကေဝလံ ပရိပုဏ္ဏံ ကေဝလပရိပုဏ္ဏံ။

ပရိသုဒ္ဓံ ပရိသုဇ္ဈတိတိ ပရိသုဒ္ဓံ။

ဗြဟ္မစရိယံ စရိတဗ္ဗန္တိ စရိယံ၊ (စရ + ဣ) ဗြဟ္မေဟိ စရိယံ ဗြဟ္မစရိယံ။
(တနဲ့) ဗြဟ္မာနံ စရိယံ ဗြဟ္မစရိယံ။ (ဝိ၊ ဋ၊ ဝ၊ ဉ၊ ဉ၊ ဉ)
ဗြဟ္မံ စရိယံ ဗြဟ္မစရိယံ။ (ဋီကာ)

မဂ္ဂင်ရုဇ်ပါးနှင့် သိက္ခာသုံးပါးတွဲပုံ = သမ္မာဝါစ၊ သမ္မာကမ္မန္တ၊ သမ္မာအာဒိဝမဂ္ဂင်သည် သီလသိက္ခာ။
သမ္မာဝါဟာမ၊ သမ္မာသတိ၊ သမ္မာသမာဓိမဂ္ဂင်သည် သမာဓိသိက္ခာ။
သမ္မာဒိဋ္ဌိ၊ သမ္မာသကံပွမဂ္ဂင်သည် ပညာသိက္ခာ။

မှတ်ချက် သုတ္တန္တအဋ္ဌကထာအလို အာဒိကလျာဏံအစ ပရိသုဒ္ဓံအဆုံးရှိသော ပုဒ်တို့ကို ဓမ္မ၌ စပ်၍
ဓမ္မံ၏ ဝိသေသနအဖြစ်ဖြင့် အနက်ပေး။

သာဓု အတ္ထသုခံ သာဓေတိတိ သာဓု၊ (သာဓ + ဣ) သုန္နရအနက်ဟော။
အရ - မုချအားဖြင့် ကာမကုသလဝိပါက် (၁၆)ပါး။ (နိဗ္ဗာန်)
ဖလူပစာအားဖြင့် သဒ္ဓါပြုဋ္ဌာန်းသောမဟာကုသိုလ်။

- အရဟတံ ပူဇော်သေသံ အရဟတီတိ အရဟန္တော၊ (အရဟ+အန္တ) တေသံ အရဟတံ။
- အရဟတံ အရ ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်တည်းဟူသော ဣဋ္ဌပစ္စုပ္ပန်ရူပါရုံ။
- ဒဿန အရ ကုသလဝိပါက်ကျွတ်ညာဉ်၊ (တနဲ) သဒ္ဓါပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကုသိုလ်၊ (အာရမ္မဏ)
- ဥပသင်္ခါ ဥပ+သံ+ကမု+ဣ) ပစ္စုပ္ပန်ကာလ (တနဲ) အတိတ်ကာလ-တိုဉ်သက်၊ ဥပသဒ္ဓါ ဓာတွတ္ထာနဝတ္ထက။
- သမ္မောဒနိယံ သမ္မောဒနံ သမ္မောဒေါ၊ သမ္မောဒံ ဇနေတီတိ သမ္မောဒနိယာ။ (သမ္မောဒ+ဏိက+အာ၊ တေသုဝုဒ္ဓိ-ဖြင့် န-လာ၊ ကကို ယ-ပြ) (သမ္မောဒီယတေ သမ္မောဒနံ ဟုပြု၍ သမ္မောဒနပုဒ်ဟုလည်းကြံ။)
- သမ္မောဒ အရ ပီတိပါမောဇ္ဇပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်။ (ကြိယာစိတ္တုပ္ပါဒ်)
- ဏိကပစ္စည်းအရ ကစ္စိဘောဂေါတမခမနိယံ စသော သဝိညတ္တိကဝစိဘောဒသဒ္ဓရုပ်။ (ပစ္စည်း) (အာရမ္မဏ) (တနဲ) သမ္မောဒိတဗ္ဗတိ သမ္မောဒနိယာ။ (သံ+မုဒ+အနိယ+အာ)
- သာရဏိယံ သရိတဗ္ဗတိ သာရဏိယာ၊ (သရ+အနိယ+အာ) သရဓာတ် စိန္တာအနက်ဟော၊ ဝါစာသိလိဋ္ဌအကျိုးငှါ သဉ် ဝိယပြု။ (တနဲ) သာရေတဗ္ဗတိ သာရဏိယာ။ (သရ-ပဝတ္ထနတ္ထ+ကာရိတ်ဇော+အနိယ+အာ) (တနဲ) သရဏံ အရဟတီတိ သာရဏိယာ။ (သရဏ+ဏိက+အာ)
- ဧကမန္တံ အံဝိဘတ်၊ ကြိယာဝိသေသနအနက်၊ ကမ္မတ္ထေ ဒုတိယာ။ နိသီဒိဉ် ကြိယာဝိသေသန ကြိယာဝိသေသျှစပ်။ (တနဲ) အံဝိဘတ်၊ သတ္တမိအအနက်၊ တတိယာသတ္တမိနဉ္စ။ နိသီဒိဉ် အာဓာရအာဓာရိအဖြစ်ဖြင့် စပ်။
- နိသီဒော နိသီဒီတိ နိသီဒော။
- အပြစ်ဌာန-၆ (၁) အတိဉ္စရ (၂) အစွာသန္န (၃) ဥပရိဝါတ (၄) ဥန္တတပဒေသ (၅) အတိသမ္မုဓ (၆) အတိပစ္စာ။
- ဆောင် ဝေးနီးလွန်ရာ၊ မြင့်လေညာနင့်၊ တည့်စွာနေဘက်ကျ၊ ဤခြောက်ဝ၊ ဌာနအပြစ်များ။
- ဝိဇ္ဇော (၁) အဝိဇ္ဇိသုတိ ဝိဇ္ဇာ၊ (ဇရ+တ) (အတိတကတ္ထုသာနေ)
- ဝုဗ္ဗေ (၂) ဝဗ္ဗိသုတိ ဝုဗ္ဗာ၊ (ဝဗ္ဗ+တ)
- မဟာလ္လကော (၃) မဟန္တဿ ဘာဝေါ မဟတ္တံ။ (န္တ-ချေ) မဟတ္တံ လာန္တိ ဂဏန္တိတိ မဟာလ္လကော၊ (မဟတ္တ+လာ+ဣတ္ထုချေ) (ဇာတိမဟာလ္လကယူ)
- အဒ္ဓဂတေ (၄) အတတိ သတတံ ဂစ္ဆတီတိ အဒ္ဓါ၊ (အတ+ပစ္စည်း+ကာလအနက်+ပုမာဒိဂိုဏ်း) အဒ္ဓါနံ ဂတာ အဒ္ဓဂတာ။

ဝယောအနုပ္ပတ္တေ(၅) အနုပဋိသုတ် အနုပ္ပတ္တာ။

ဝယံ အနုပ္ပတ္တာ ဝယောအနုပ္ပတ္တာ။(ဤကား - အဋ္ဌကထာ ပထမနည်း)

တနည်း(၁) အဇီရိတ် ဇိဏ္ဏံ၊(ကုလံ) ဇိဏ္ဏေ ဘဝါ ဇိဏ္ဏာ။(တနံ)ဇိဏ္ဏံ ဧတေသံ အတ္ထိတိ ဇိဏ္ဏာ။

တနည်း(၂) ဝပုတိတိ ဝပုဟေ၊(သီလစသောအကျင့်ဂုဏ်) ဝပုဟေ ဧတေသံ အတ္ထိတိ ဝပုဟ။

တနည်း(၃) မဟလ္လကအရ-ဝိဘဝမဟလ္လကကိုယူ။(ဝိဂ္ဂဟတူ)

တနည်း(၄) အရန္တိ ယန္တိ ဧတ္ထာတိ အဒ္ဓါ။(ခရီးအရှင်)(ပုံနပုံ) ရာဇာဒိ၊စိတ္တာဒိ။

အဒ္ဓံ ဂတာ အဒ္ဓဂတာ။(ဤကား - အဋ္ဌကထာ ဒုတိယနည်း)

မုဒ္ဓါ မောဒန္တိ ဦကာဒယော ဧတ္ထာတိ မုဒ္ဓါ။(မုဒ+ပေစ္စည်း)

အရသရူပေါ ရသီယတိ အဿာဒီယတိတိ ရသော၊နတ္ထိ ရသော ယဿာတိ အရသော။

(ဘာဝပ္ပဓနဘာဝလောပဆက်ကြံ)

အရသော ရူပံ ယဿာတိ အရသရူပေါ။

အနက် အဘိဝိဒနစသောသာမဂ္ဂိရသမဂ္ဂိသု၏အဖြစ်ဟူသောသဘောရှိသူ။(ပုဏ္ဏားအလို)

ရူပရသစသည်မဂ္ဂိသု၏ အဖြစ်ဟူသော သဘောရှိသူ။(ဘုရားအလို)

(ဘုရားအလို ဝစနတ္ထ အထက်ပါအတိုင်းပြု။)

ရသောဒ္ဓိ အန္တတ်အရ = လောဘမူသောမနဿရိ တဏှာ။

တဏှာတ်အရ = ယင်းတဏှာနှင့်ယှဉ်သော လောဘမူသောမနဿဝေဒနာ။

(သဟဇာတပြိုင်၊ ကြီး - ၄၊ အည၊ သမ်၊ ဟေတု၊ (၇) ပစ္စည်း။

ပရိယာဓယာ ပရိယာယတိ အတ္ထုနော ဖလံ ပရိဂ္ဂဟေတွာ ဝတ္ထတိတိ ပရိယာယော။(ပရိ+ဣ+ဏ)

(ပရိဥပသာရသည် - ပရိဂ္ဂဟဏအနက်ဟော)

ရူပရသာ ရသီယတိ အဿာဒီယတိတိ ရသော၊ရူပဿ ရသော ရူပရသော။

ရူပအရ - ဣဋ္ဌရူပါရုံ။ (ပစ္စည်း)

ရသ - အရ တဏှာနှင့်ယှဉ်သော လောဘမူသောမနဿဝေဒနာ။ (ပစ္စယုပ္ပန်)

အာရမ္မဏပြိုင်။ပစ္စယသတ္တိ - အာရမ္မဏ၊အဓိပတိ၊ဥပနိဿယ၊ပုရေဇာတ၊အတ္ထိ၊ အဝိဂတ။

ပဟိနာ ပဟိနာသုတိ ပဟိနာ။ (ပ.ဟာ.တ) (အတိတကတ္ထုသာနေ)

(တနံ) ပဟိယိသုတိ ပဟိနာ။ (ပ-ဟာ+တံ)

ဓာတ်အရ - အရဟတ္ထမဂ်။

ပစ္စည်းအရ - တဏှာနှင့်ယှဉ်သော လောဘမူသောမနဿဝေဒနာ။ (ဟာတူပပြိုင်)

ဥစ္စိနမူလာ ဥစ္စိနိယိတ္တာတိ ဥစ္စိနံ၊ဥစ္စိနံ မူလံ ဧတေသံတိ ဥစ္စိနမူလာ။ (ရူပရသာ)

သဒ္ဓါ + သင်္ဂဟဘလင်းတန်း

ဆီဒိဓာတ်အရ - အရဟတ္တမဂ်။

ပစ္စည်းအရ - အဝိဇ္ဇာနှင့် တဏှာ။ (ပကတူပုပ္ဖိုင်)

ဥက္ခိန္နမူလံ ဟူသော သမာသ်ပုဒ်အရ - အဝိဇ္ဇာတဏှာ။ (ပစ္စည်း)

ဧတေသံ - အညပုဒ်အရ - တဏှာနှင့်ယှဉ်သော လောဘမူသောမနဿဝေဒနာ။
(ပကတူပုပ္ဖိုင်)

တထာဂတဿ ယဟိနာ ဟုမိန့်တော်မူရကြောင်း

မယုံပဟိနာ - ဟုံ ဆိုသင့်သော်လည်း ငါဟူသော အခြင်းအရာအားဖြင့် မိမိကိုယ်ကို မချီးမြှောက်လိုသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ ဒေသနာတော်ကို တင့်တယ်စံပယ်စေလိုသောကြောင့်လည်းကောင်း တထာဂတဿ ယဟိနာ - ဟု မိန့်တော်မူသည်။

တာလာဝတ္ထုကတာ တာလေတိ ဟိတိဋ္ဌာတိတိ တာလော၊ ဝသတိ ဧတ္ထာတိ ဝတ္ထု။

တာလဿ ဝတ္ထု တာလဝတ္ထု။

တာလဝတ္ထု၊ ဝိယ နေသံ ဝတ္ထု၊ ကတံတိ တာလာဝတ္ထုကတာ။ (ရူပရသာ)

(တာလဝတ္ထု + ဝတ္ထုကတာ ဟူလိုလျက်ဝတ္ထု - တစ်ပုဒ်ချေ၊ လ၌ အကို ဒီယပြု၊ ပြီး။

ဥပမာပုဗ္ဗပဒမဈေလောပီဆဋ္ဌိတဟုဋီဟိသမာသ်)

အနက် ထန်းပင်၏ တည်ရာဖြစ်ဘူးသော မြေအရပ်ကဲ့သို့ ပြုအပ်သောတည်ရာ စိတ်အစဉ်ရှိ ကုန်သည်။

ကတံ၌ ဓာတ်အရ - အရဟတ္တမဂ်။

ပစ္စည်းအရ - တဏှာနှင့်ယှဉ်သော လောဘမူသောမနဿဝေဒနာ။ (ပကတူပုပ္ဖိုင်)

(တာလနှင့်တူသောတရား ရူပရသစသည်)

(တနဲ) န ဝတ္ထု အဝတ္ထု။

အဝတ္ထု၊ ဝ တံ တာလောစာတိ တာလာဝတ္ထု။ (ဝိသေသနဋ္ဌာရပဒကမ္မဓာရည်း)

တာလာဝတ္ထု၊ ဝိယ ကတာ တာလာဝတ္ထုကတာ။ (ဥပမာပုဗ္ဗပဒကမ္မဓာရည်း)

တာလဝတ္ထု၌ အဝတ္ထုတာလော - ဟူလျက် ရှေ့နောက်ပြန်၊ ချေ၊ ဒီယပြု၊ ပြီး။

အနက် အရွက်၊ အသီးစသည်တို့၏ တည်ရာမဟုတ်သော ထန်းပင်ဝတ်တို့ကဲ့သို့ ပြုအပ်ပြီးကုန်သည်။

မှတ်ချက် ယဟိနာ - ဝသော ပုဒ်တို့အရ ကောက်ယူခြင်းသည် ရူပရသ - စသည်တို့ကို ရှု၍ ကောက်ယူထားခြင်းဖြစ်သည်။ ကျန်ဋ္ဌာနတို့၌ အရကောက်လိုသော် ဋ္ဌာနာနရူပကြည့်၍ ကောက်ကြရမည်ကို အထူးသတိပြုပါ။

- အနဘာဝံကတာ ဘဝနံ ဘာဝေါ၊ နတ္ထိ ဘာဝေါ ယေသံတိ အဘာဝါ။
အနပဗ္ဗာ အဘာဝါ အနဘာဝံ။ (အနဘာဝါ) ကြိယာဝိသေသနအနက်၊ အံ သက်။
အနဘာဝါ- ဟုဖြစ်သင့်သော်လည်း ကြိယာဝိသေသနဖြစ်၍ အနဘာဝံ- ဟု ထားသည်။
အန+အဘာဝံဟုဖြတ်၊ ဥကို ချေ။ နကို အသို့ကွပ်၊ ပြီး။
- အာယတိ အာယာတိတိ အာယတိ၊ (အာ+ယာ+တိ ပစ္စည်း) သတ္တမိအနက်၊ အံဝိဘတ်း
- အနပ္ပိဒမ္ပော ဥပ္ပုဇ္ဈနံ ဥပ္ပါဒေါ၊ ဥပ္ပါဒေါ စ သော မမ္ပောဇာတိ ဥပ္ပိဒမ္ပော။
နတ္ထိ ဥပ္ပိဒမ္ပော ယေသံတိ အနပ္ပိဒမ္ပော။
- နိတ္တောဂေါ ဘုဇ္ဈတေတိ ဘောဂေါ၊ (သာမဇ္ဈိပရိဘောဂ) နတ္ထိ ဘောဂေါ ယဿာတိ နိတ္တောဂေါ။ (ပုဏ္ဏားအလို)
- အနက် ညိညွတ်သူတို့၏ ဥစ္စာဖြစ်သော သုံးဆောင်ခံစားထိုက်သော အဘိဝါဒန - စသော ရိုသေမှု ဖရှိသူ။
- ဘောဂေါဋ္ဌိ ဓာတ်အရ- သုံးဆောင်ခံစားသူတို့၏ သန္တာန်၌ဖြစ်သော မဟာကုသိုလ်သောမနဿဝေဒနာ။
ဧကပစ္စည်းအရ- ရိုသေမှုပြုသူတို့၏ သဒ္ဓါ၊ မေတ္တာ၊ ပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကုသိုလ်။ (ပုဏ္ဏားအလို)
- တနည်း ဘုဇ္ဈနံ ဘောဂေါ၊ (ဆန္ဒရာဂ) နတ္ထိ ဘောဂေါ ယဿာတိ နိတ္တောဂေါ။ (ဘုရားအလို)
- အနက် ရူပါရုံစသည်တို့ကို ဆန္ဒရာဂဖြင့် သုံးဆောင်ခံစားခြင်းမရှိသူ။
- ရူပဘောဂါ ဘုဇ္ဈနံ ဘောဂေါ၊ ရူပါနံ ဘောဂေါ ရူပဘောဂေါ။
ရူပအရ- ပစ္စုပ္ပန်ရူပါရုံ၊ ဘောဂအရ- လောဘမူ- ရှိ ဆန္ဒရာဂ၊ (အာရမ္မဏပြိုင်)
- အင်္ဂါရိယဝါဒေါ န ကရိယတေတိ အင်္ဂါရိယံ၊ (န+ကရ+ရိရိယ) (ဘာဝပ္ပဓာန၊ ဘာဝလောပကြိ) ဝဒန္တိ ဧတေနာတိ ဝါဒေါ၊ အင်္ဂါရိယံ ဣတိ ဝါဒေါ ယဿာတိ အင်္ဂါရိယဝါဒေါ။
- အနက် အဘိဝါဒန စသော ရိုသေမှုမပြုထိုက်ဟု ပြောဆိုကြောင်း အယူရှိသူ။ (ပုဏ္ဏားအလို)
ဒုစရိုက် အကုသိုလ်အမှုကို မပြုထိုက်ဟု ပြောဆိုကြောင်း အယူရှိသူ။ (ဘုရားအလို)
- ဝါဒေါ အရ တဏှာ ဒိဋ္ဌိ (ပုဏ္ဏားအလို)။ ဒေသနာဉာဏ် (ဘုရားအလို)
- အင်္ဂါရိယံ ကရိယတေတိ ကိရိယံ၊ န ကိရိယံ အင်္ဂါရိယံ။ အင်္ဂါရိယဿ ဘာဝေါ အင်္ဂါရိယံ။ (ဘာဝလောပ)။
(တနဲ့) ကရိယတေတိ ကိရိယံ။ န ကိရိယံ အင်္ဂါရိယံ။ (ဘာဝပ္ပဓာန)
- ကာယဒုစ္စရိတဿ စရိတဋ္ဌတိ စရိတံ၊ ဒုဋ္ဌ စရိတံ ဒုစ္စရိတံ၊ ကာယေန ဒုစ္စရိတံ ကာယဒုစ္စရိတံ။
(တနဲ့) ဒုဋ္ဌ စရိတံ ဒုစ္စရိတံ၊ ကာယတော ဥပ္ပန္နံ ဒုစ္စရိတံ ကာယဒုစ္စရိတံ။
ကာယအရ- ကာယဝိညတ်၊ (ပစ္စည်း)

ဒုစရိတအရ- ဒုစရိုက်အကုသိုလ်စေတနာ။ (ပစ္စယုပ္ပန်) (ဟကတူပုပြိုင်) သုတ္တန်နည်း။
(တနဲ) ကာယအရ- ကာယဝိညာတ်။ (ပစ္စယုပ္ပန်)

ဒုစရိတအရ- ဒုစရိုက်အကုသိုလ်စေတနာ။ (ပစ္စည်း) (သဟဇာတပြိုင်) အဘိဓမ္မာနည်း။
အနေကဝိဟိတာနံ န ဧကေ အနေကေ။ (သဗ္ဗနာမ်ပုဒ်)။ ဝိဝိယန္တေတိ ဝိဟိတာ။ (ဝိ+ဓာ+တ။ အာကို ကျပြု။
ကွစိတတု-ဖြင့် မိကို ဟိပြု။)

အနေကေ ဝိဟိတာ ယေသံတိ အနေကဝိဟိတာ။

ပါပကာနံ ဒုဂ္ဂတိံ ပါပေန္တိ ပါပကာ။ (ပ+အပ+ကာရိတ်ဇော+ဏျ။)

ဓာတ်အရ- အပါယ်ပဋိသန္ဓေနာမက္ခန္ဓာကဋ္ဌတ္တာရုပ်။

ပစ္စည်းအရ- ဒုစရိုက်အကုသိုလ်မှတပါးသော အကုသိုလ်။

(နာနာက္ခဏိကကမ္မပြိုင်) (ဟကတူပလည်းပြိုင်နိုင်)

(တနဲ) ပါပိန္နဲ ရက္ခန္တိ သုဇနာ အတ္တာနံ အသ္မာတိ ပါပံ။ (ပါ+ပ ပစ္စည်း)

ပါပံယေဝ ပါပကံ။

ဓာတ်အရ- သူတော်ကောင်းတို့၏ သဒ္ဓါ၊ စေတနာပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကုက္ကိုစိတ္တုပ္ပါဒ်။

ပစ္စည်းအရ- ဒုစရိုက်မှတပါးသော အကုသိုလ်။ (ဟကတူပုပြိုင်)

ဥစ္ဆေဒဝါဒေါ ဥစ္ဆိဇ္ဈတေတိ ဥစ္ဆေဒေါ။ (ဥ+ဆိဒိ+ဏ)

ဥစ္ဆေဒေါ ဣတိ ဝါဒေါ ယဿာတိ ဥစ္ဆေဒဝါဒေါ။

အနက် ရှိရှိခြင်းစသော လောကအစဉ်အလာကို ပယ်ခွါဖြတ်တောက်ထိုက်၏ ဟုအယူရှိသူ။ (ပုဏ္ဏား)
ရာဂစသော အကုသိုလ်တရားကို ပယ်ခွါဖြတ်တောက်ထိုက်၏ ဟုအယူရှိသူ။ (ဘုရား)

ဥစ္ဆေဒေါ - ဌ် ဓာတ်အရ- မာနပြဋ္ဌာန်းသော ဒိဋ္ဌိဂတဝိပဿနာစိတ္တုပ္ပါဒ်။ (ပစ္စယုပ္ပန်)

ပစ္စည်းအရ- သဒ္ဓါ၊ အပစာယနစေတနာပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်။ (ပစ္စည်း)

(ဟကတူပြိုင်) (ပုဏ္ဏား)

ဥစ္ဆေဒေါဋ္ဌ် ဓာတ်အရ- အနာဂါမိမဂ်။ (ကာမရာဂ၊ ဒေါသ-အတွက်)

အရဟတ္တမဂ်။ (မောဟအတွက်) မဂ်လေးပါး။ (ကျန် အကုသိုလ်အတွက်)

ပစ္စည်းအရ- ကာမရာဂ၊ ဒေါသ၊ မောဟနှင့် ကြွင်းသော အကုသိုလ်များ။

(ဟကတူပြိုင်) (ဘုရားအလို)

အကုသလာနံ မ္ဗောနံ အရ- အကုသိုလ်စိတ် ၁၂။ ကာမရာဂ၊ ဒေါသ၊ မောဟကြည့် စေတသိက် ၂၅။

ဇေဂုန္တိ ဇိဂုန္တနံ ဇိဂုန္တ။ (ဂုပ+ဆ+အာ) ဇိဂုန္တ သီလံ အဿ အတ္ထိတိ ဇေဂုန္တိ။

(ဇိဂုန္တ+ဇိ) (တသီလတဒ္ဓိတ်)

- အနက် ရှိခိုးခြင်းဝသော အမျိုးကောင်းတို့၏ အလုပ်ကို စက်ဆုတ်ခြင်းအလေ့ရှိသူ။(ပုဏ္ဏား) ဒုစရိုက်အလုပ်ကို စက်ဆုတ်ခြင်းအလေ့ရှိသူ။(ဘုရား)
- အရ (ဇိဂ္ဂန္တာ အဿ အတ္ထိတိ ဇေဂ္ဂန္တိ၊ဇိဂ္ဂစ္ဆတိ သီလေနာတိ ဇေဂ္ဂန္တိ-ဟုလည်းပြုနိုင်) အဟိရိကပြဋ္ဌာန်းသော အကုသိုလ်။(ပုဏ္ဏားအလို)
- ဝေနယိကော ဝိနယတိ ဝိနာသေတီတိ ဝိနယော။ဝိနယောဝေ ဝေနယိကော။
- အနက် ကြီးသူတို့အပေါ်၌ ပြုထိုက်သော ရိုသေမှုကို ဖျက်ဆီးတတ်သူ။(ပုဏ္ဏားအလို) မာနပြဋ္ဌာန်းသော ဒိဋ္ဌိဂတဝိပ္ပယုတ်။
- တနည်း ဝိနယနံ နိဂ္ဂဟဏံ ဝိနယော။(နိဓာတ် နိဂ္ဂဟဏတ္ထ) ဝိနယံ အရဟတီတိ ဝေနယိကော။
- အနက် ကြီးသူတို့အား ရိုသေမှုကို မပြုတတ်သဖြင့် နှိပ်ကွပ်ဆုံးမထိုက်သူ။(ပုဏ္ဏားအလို)
- ဝိနယအရ ဒေါသပြဋ္ဌာန်းသော ဒေါသမူစိတ္တုပ္ပါဒ်။ (ဤကား ပုဏ္ဏားအလို)
- တနည်း ရာဂါဒိနံ ဝိနယနံ ဝိနယော။ဝိနယာယ ဓမ္မံ ဒေသေတီတိ ဝေနယိကော။(ဝိနယ + ဏိက)
- အနက် ရာဂစသော ကိလေသာတို့ကို ယယ်ဖျောက်ခြင်းငှါ တရားဟောတော်မူ၏။
- ဝိနယပုဒ်အရ- တပည့်သာဝကတို့၏ မဂ်လေးပါး။
- ပစ္စည်းအရ- ဘုရား၏ ဒေသနာဉာဏ်။(ပကတူပပိုင်) (ဤကား- ဘုရားအလို)
- တပသိ တပတိ ရောသေတိ ဝိပောသေတီတိ တပေါ။
- တပေါ- အဿ အတ္ထိတိ တပသိ။
- အနက် ကြီးရင့်သူတို့ကို လောလိမ္မိတ်တတ်သော ရိုသေမှုကို မပြုခြင်းရှိသူ။(ပုဏ္ဏားအလို) သူတော်ကောင်းတို့၏ အကျင့်မပြည့်စုံသဖြင့် လူနံ လူမဲ့လူဆင်းရဲဖြစ်သူ။ (ပုဏ္ဏားအလို) (ဤဒုတိယအနက်အလို တပသိ - သဒ္ဓါသည် ကပဏအနက်ဟော အနိပ္ပန္နပိဋိပဒိကပုဒ် ဖြစ်၍ ဝိဂ္ဂဟမပြုရ)
- တနည်း တာပေတီတိ တပေါ။(ဟေတုကတ္ထုသာဓန) တပေါ အဿ အတ္ထိတိ တပသိ။ (အဿတ္ထိတဒ္ဓိတ်) ဤအလို ဓာတ်အရ- ပုဏ္ဏားတို့၏ ဒေါမနဿဝေဒနာ။
- ကရိတ်ပစ္စည်းအရ- မာနပြဋ္ဌာန်းသော ဒိဋ္ဌိဂတဝိပ္ပယုတ်။(ဤကား ပုဏ္ဏားအလို)
- တနည်း တပန္နိတိ တပါ။ (အကုသိုလ်) တပေ အဿိ နိရဿိ ယဟာသိ ဝိဒ္ဓသေသီတိ တပသိ။(တပ + အသု(ခေပန) + က)

ဝါကျတွင်း၌ အသိ - ကား အသုဓာတ် + ဒိဝိဒိ - ယ + ဤဝိဘတ်။

ပုဒ်ပြီး အသိ၌ကား အသုဓာတ် + ဣပစ္စည်း။

(ပုဏ္ဏားအလို ဤကာရန်၊ ဘုရားအလို ဣကာရန်)

အနက် မိမိကိန်းရာ သတ္တဝါကို လောင်မြိုက်တတ်သော အကုသိုလ်တို့ကို ပယ်တော်မူပြီးပုဂ္ဂိုလ်။
(ဘုရားအလို)

တပနိယာ လောက် တပနိတိ တပနိယာ။ (တပ + အနိယ) ကတ္တုသာင်။

အပဂဗ္ဘော ဂစ္ဆတိ အတ္တဘာဝေန ပဝတ္တတိတိ ဂဗ္ဘော။ (ကိုယ်ဝန်သူငယ်) (ဥပစာသဒ္ဒါ)
(တနဲ) ဂရုတိ ဗဟိနိက္ခမနဝသေန သိဉ္စတိတိ ဂဗ္ဘော။ (ဂရ + ဘ) (ကိုယ်ဝန်)
ဂစ္ဆတော အပဂတော (အပေတော) အပဂဗ္ဘော။

(အမာဒိပရပစ္စမိတပျူရိသံ၊ သမာသံပြီးသောအခါ တေသုဝုဒ္ဓိဖြင့် ဂစ္ဆနှင့်အပကို ရှေ့နောက်ပြန်)

အနက် နတ်ပြည်ပဋိသန္ဓေမှ ကင်းသူ။

ဂစ္ဆ အရ နတ်ပဋိသန္ဓေ ဖြစ်သော မဟာဝိပါက်နာမက္ခန္ဓာ ကဋတ္တာရုပ်။
(တနဲ) ဟိနော ဂဗ္ဘော အသာတိ အပဂဗ္ဘော။

အနက် ယုတ်ညံ့သော ပဋိသန္ဓေရှိမည့်သူ။ ဤအလို ဂစ္ဆ အရ လူနှင့်အပါယ်ပဋိသန္ဓေ နာမက္ခန္ဓာ ကဋတ္တာရုပ်။

အနက် ယုတ်ညံ့သောပဋိသန္ဓေနေခဲ့ခြင်းရှိသူ။ ဤအလို ဂစ္ဆ အရ ပဋိသန္ဓေကိုစွတ်တပ်သော မဟာ ဝိပါက်ဉာဏ်၊ အဟိတ်ကုသလဝိပါက်။ (ဤကား ပုဏ္ဏားအလို)
(တနည်း) ဂစ္ဆတော အပဂတော (အပေတော) အပဂဗ္ဘော။ ပဋိသန္ဓေမှ ကင်းတော်မူ၏။

ဂစ္ဆ အရ ပဋိသန္ဓေအားလုံးကိုယူ၊ ပဋိသန္ဓေနာမက္ခန္ဓာ ကဋတ္တာရုပ်။ (ဘုရားအလို)
ဂစ္ဆ သေယျာ ကမ္မတော ဂစ္ဆတိ ပဝတ္တတိတိ ဂေါ။ (ဂမု + ကိ) (သတ္တဝါကိုယ်ဝန်)

ဘဝတိ ဧတ္တာတိ ဘော။ (ဘူ) (အမိဝမ်းတိုက်)
ဂေါဿ ဘော ဂဗ္ဘော။ (အမိဝမ်းတိုက်)

(တနဲ) ဂဗ္ဘော ဝိယာတိ ဂဗ္ဘော။ (တိုက်ခန်းနှင့်တူသော အမိဝမ်းတိုက်)
သယနံ သေယျာ၊ ဂဗ္ဘော သေယျာ ဂစ္ဆသေယျာ။ (လောဗုဒ္ဓယောနိသတ္တဝါ)
(အမိဝမ်းတိုက်၌ ကိန်းခြင်း - ဟု ပေး)

(တနဲ) သတ္တော ဂစ္ဆတိ ပဝတ္တတိ ဧတေနာတိ ဂေါ။ (ကမ္ပံ)

ဂေန ကမ္မေန ဘဝတိတိ ဂဗ္ဘော။ (ကိုယ်ဝန်သူငယ်) ဂစ္ဆသေ သေယျာ ဂစ္ဆသေယျာ။

ပါးကျသီကာရ် + ပါးစိတ်

(လောဘုဇယောနိသတ္တဝါ) ကိုယ်ဝန်သူငယ်၏ ကိန်းခြင်း-ဟုပေး။
ဒုတိယနည်းအလို-ဂစ္ဆန္တိ ရှေ့ပုဒ်အရ ကာမကုသိုလ် + အကုသိုလ်စေတနာ။
နောက်ပုဒ်အရ-လောဘုဇယတ္တဝါတို့၏ ကာမပဋိသန္ဓေနာမက္ခန္ဓာကဋတ္တာရုပ်။
နာနာက္ခလိကကမ္မုပ္ပိန္နဲ။ ကမ္မနှင့် ဥပနိဿယ နှစ်ပစ္စည်းထုတ်။ (ပုံသေ) 4.

ဂစ္ဆသေယျာ အရ လောဘုဇယတ္တဝါတို့၏ ကာမပဋိသန္ဓေနာမက္ခန္ဓာကဋတ္တာရုပ်။ (မုချတ္ထ)
ကာမကုသိုလ် + အကုသိုလ်စေတနာနှင့် ကိလေသာ။ (ဖလူပစာရတ္ထ)

ပစ္စည်းပြိုင် ဖလူပစာရတ္ထအရ ကိလေသာကို ယူခဲ့သော် မုချတ္ထအရနှင့် ပကတူပပြိုင်။
ဖလူပစာရတ္ထ - အရ ကာမကုသိုလ် + အကုသိုလ်စေတနာ ယူခဲ့သော် မုချတ္ထအရနှင့်
နာနာက္ခလိကကမ္မုပ္ပိန္နဲ။

မှတ်ချက် ဂစ္ဆသေယျာ-သဒ္ဓါသည် ဥပစာသဒ္ဓါဖြစ်သောကြောင့် ယင်းပုဒ်၏အရကို ကောက်ပြပါဟု
သာမညမေးခဲ့သော ဥပစာအနက်ဖြစ်သော ကာမကု + အကုစေတနာနှင့် ကိလေသာကို
ကောက်ရမည်။

ပုနတ္တဝါဘိနိဗ္ဗတ္တိ ပုန ဘဝေါ ပုနတ္တဝေါ။ အဘိနိဗ္ဗတ္တနံ အဘိနိဗ္ဗတ္တိ။
ပုနတ္တဝေ အဘိနိဗ္ဗတ္တိ ပုနတ္တဝါဘိနိဗ္ဗတ္တိ။
(အဏှာဇသံသေဒေဇဩပပါတိကသတ္တဝါအဖြစ်ဖြင့် ဘဝသစ်၌ အသစ်ဖြစ်ခြင်း)
(တနဲ့) ပုနတ္တဝေါဇဝ အဘိနိဗ္ဗတ္တိ ပုနတ္တဝါဘိနိဗ္ဗတ္တိ။ (တဖန်ဘဝသစ်ဖြစ်ခြင်း)

ပုနတ္တဝါဘိနိဗ္ဗတ္တိ အရ အဏှာဇသံသေဒေဇဩပပါတိက-သတ္တဝါတို့၏ ပဋိသန္ဓေနာမက္ခန္ဓာကဋတ္တာရုပ် (မုချတ္ထ)
လောကီကု + အကုစေတနာနှင့် ကိလေသာ။ (ဖလူပစာရတ္ထ)

ဂစ္ဆသေယျာ အရ ကာမကုသိုလ်.အကုသိုလ်စေတနာနှင့် အဝိဇ္ဇာ.တဏှာပြဋ္ဌာန်းသော ကိလေသာ။
ပုနတ္တဝါဘိနိဗ္ဗတ္တိ အရ- လောကီကု.အကုစေတနာနှင့် အဝိဇ္ဇာ.တဏှာပြဋ္ဌာန်းသော ကိလေသာ။

ပဟိနာ -၌ အန္တတိ အရ- ဘုရားရှင်၏ အရဟတ္တမဂ်။ ပကတူပပြိုင်။ (ဥပနိဿယ တစ်ပစ္စည်းသာ)
ကုတ္တုဋီယာ ကာယတိ သဒ္ဓံ ကရောတိ ဧတ္ထာတိ ကု။ (ထိလိင် + ဥကာရန်)
ကု ပထဝီ ကုဋတိ ဆိန္ဒတိတိ ကုတ္တုဋီ။ (ကု + ကုဋ + အ + ဤ)
(တနဲ့) ကုကတိ ဂေါစရံ အာဒေတိတိ ကုတ္တုဋီ။ (ကုက + အတပစ္စည်း + အ + ဤ)

အဏှာနိ အမန္တိ ဥပ္ပန္နိ ဧတ္ထာတိ အဏှာနိ။ (အမ + ဥ) (မောဂ္ဂလ္လာန်အလိုပုလ္လိင်)
ဓာတ်အရ-အဟိတ်ပဋိသန္ဓေနာမက္ခန္ဓာ ကဋတ္တာရုပ်။
ပစ္စည်းအရ- ဥစ္စန်ဟူသောဌာနပညတ်။ (ပကတူပပြိုင်)

အဓိသယိတာနိ သယိတဋ္ဌာနိတိ သယိတာနိ။ အဓိ ဥပရိ သယိတာနိ အဓိသယိတာနိ။
အန္တတိအရ = မေတ္တာပြဋ္ဌာန်းသောမဟာကုသိုလ်။

သဒ္ဒါ + သင်္ဂဟအလင်းတန်း

ပရိသေဒိတာနိ သေဒိတဗ္ဗာနိတိ သေဒိတာနိ၊ ပရိသမန္တတော သေဒိတာနိ ပရိသေဒိတာနိ။
 ပရိဘာဝိတာနိ ဘာဝိတဗ္ဗာနိတိ ဘာဝိတာနိ၊ ပရိသမန္တတော ဘာဝိတာနိ ပရိဘာဝိတာနိ။
 အန္တတံအရ = မေတ္တာပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကုသိုလ်။

သမ္မာအဓိသယိတစသည်ဖြင့်စောင့်ရှောက်ရကျိုး

- (၁) ကြက်ဥတို့ မပုပ်စေခြင်း။
- (၂) စိုသော အရည်အစေးတို့ ခန်းခြောက်စေခြင်း။
- (၃) ဥခွံ ပါးလွှာစေခြင်း။
- (၄) ခြေသည်းဖျားနတ်သီးဖျားထက်စေခြင်း။
- (၅) ကြက်ငယ်တို့ကို ရင့်စေခြင်း။

ဆောင် = ပုပ်ခြောက်၊ ပါးထက်၊ ရင့်စေလျက်၊ ကြက်မအမိ ပြုရန်ငါး။

ကုက္ကုဋ္ဌောပကာနံ ဆုပန္နိ သမ္ဗုသန္တိ ကီဠာဝသေနာတိ ဆာပကာ။ (ဆုပ + ကျ)
 ကုက္ကုဋ္ဌာ ဆာပကာ ကုက္ကုဋ္ဌောပကာ။

ပဌမတရံ ဝိသေသေန ပဌမံ ပဌမတရံ၊ (တနံ) ပဌမမေဝ ပဌမတရံ။

ပါဒနသိခါယ ဟန္တတိ ဝတ္တတိ ဧတေနာတိ ပါဒေါ၊ နတ္ထိ ခံ ကုန္တိယံ ဧတ္တာတိ နခေါ။

(ခ အရ - ကုန္တိယရုပ် ခ - ပါး။) ပါဒါနံ နခေါ ပါဒနခေါ။

သိနောတိ နိသာနိ ဘဝတိတိ သိခါ။ (သိ + ခ + အာ) ပါဒနခါနံ သိခါ ပါဒနသိခါ။

န ခေါ - ဌ နကို အ - မပြုရခြင်းအကြောင်း =

- (၁) သညာသဒ္ဓါဖြစ်သောကြောင့်လည်းကောင်း။
- (၂) အ - ပြုရမည့်အရာ မဟုတ်သောကြောင့်လည်းကောင်း။

မုခတုဏှကေန မုနန္တိ ဝန္တန္တိ ဧတေနာတိ မုခံ။
 တနောတိ ဝိတ္တာရေတိ ဧတေနာတိ တုဏှံ၊ တုဏှံယေဝ တုဏှာကံ။
 မုခါနံ တုဏှာကံ မုခတုဏှာကံ။

အဏှကောသံ ကုအဏှံ သိနောတိ ဝန္တတိ ဧတ္တာတိ ကောသော။ (ကု + သိ)
 အဏှဿ ကောသော အဏှကောသော။

သောတ္ထိနာ အဗျယနိပါတ်ပုဒ်။

တနည်း အသနံ အတ္ထိ၊ (နာမ် - အတ္ထိ) သမ္မာ အတ္ထိ သောတ္ထိ၊ (သု + အတ္ထိ)
 (ပါဒိပုဗ္ဗပဒကမ္မဓာရည်း)

ဇေဋ္ဌော ဝိသေသေန ဝုပော ဇေဋ္ဌော။ (ဝုဖု + ကုဋ္ဌ)

ပါရမီကဏ္ဍ + ပါဠိတိ

ကနိဋ္ဌော ဝိသေသေန ယုဝါ ကနိဋ္ဌော။ (ယုဝ+ကုဋ္ဌ)

အဝိဇ္ဇာဂတာယ စတုသစ္စာဒိကံ ဝိဒတိ ဝိဇာနာတိတိ ဝိဇ္ဇာ၊ န ဝိဇ္ဇာ အဝိဇ္ဇာ။
 (တနဲ့) အဝိဇ္ဇိယံ ကာယဒုစ္စရိတာဒိ ဝိန္ဒတိ ပဋိလဘတိတိ အဝိဇ္ဇာ။
 (မရထိုက်သောကာယဒုစရိတ်သည်ကို ရတတ်သောကြောင့် အဝိဇ္ဇာ)
 (အဝိဇ္ဇိယဝိန္ဒာ - ဟူလိုလျက် ရှေ့ပုဒ်မှ အ နှင့် ဝိ၊ နောက်ပုဒ်မှ ဒ နှင့် အာ-အက္ခရာကို
 ယူ၍ ကျန်အက္ခရာများကို ချေယ ဂှာ၊ ချှကို ဖြေ၊ ဖွေဘော်လာ)
 (တနဲ့) ဝိဇ္ဇိယံ ကာယသုစရိတာဒိ ဝိန္ဒတိတိ ဝိဇ္ဇာ၊ န ဝိဇ္ဇာ အဝိဇ္ဇာ။
 (တနဲ့) ဝေဒိတဗ္ဗံ စတုသစ္စာဒိကံ န ဝိဒိတံ ကရောတိတိ အဝိဇ္ဇာ။
 (အဝိဒိတကာရိတာ ဟူလိုလျက် ယင်းကို အဝိဇ္ဇာပြု)
 (တနဲ့) အဝိဇ္ဇမာနေ ဇဝါပေတိတိ အဝိဇ္ဇာ။
 (အဝိဇ္ဇမာနေဇဝါ ဟူလိုလျက် မာနေနှင့် ဇဝကို ချေ၊ အဝိဇ္ဇာပြီး)
 (တနဲ့) ဝိဇ္ဇမာနေ န ဇဝါပေတိတိ အဝိဇ္ဇာ။
 (ဝိဇ္ဇမာနေနဇဝါ ဟူလိုလျက် မာနေနှင့် ဇဝကို ချေ၊ နကို အပြု၊ ရှေ့နောက်ပြန်)
 အဝိဇ္ဇာယ ဂတာ အဝိဇ္ဇာဂတာ။

အဏှဘူတာယ အဏှံ ဝိယာတိ အဏှံ၊ (အဝိဇ္ဇာ) အဏှော ဘူတာ အဏှဘူတာ။

ပရိယောနဒွါ အဝနယုတိတိ ဩနဒွါ။ (အဝ+နဟ+တ+အာ) ပရိသမန္တတော ဩနဒွါ၊ ပရိယောနဒွါ။

သမ္မာသမ္မောဓိံ (၁) သယံ ဗုဇ္ဈတိတိ သမ္မောဓိံ၊ (အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်)
 သမ္မာ သမ္မောဓိံ သမ္မာသမ္မောဓိံ။

(၂) ဗုဇ္ဈတိံ ဧတေနာတိ ဇောဓိံ၊ (အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်)

တနည်း သဗ္ဗဓမ္မေ ဗုဇ္ဈတိတိ ဇောဓိံ။ (သဗ္ဗညုတဉာဏ်)
 သာမံ/သယံဝါ ဇောဓိံ သမ္မောဓိံ။
 သမ္မာ အဝိပရိတာကာရေန သမ္မောဓိံ သမ္မာသမ္မောဓိံ။
 (၃) သုန္ဓရာ ဇောဓိံ သမ္မောဓိံ။
 သမ္မာ ပသတ္တာ သမ္မောဓိံ သမ္မာသမ္မောဓိံ။ အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်။
 (တနဲ့) သဗ္ဗညုတဉာဏ်။ (ဝဒန္တိ-ဝါဒ)

အဘိသမ္မုဒ္ဓေါ အဘိသမ္မုဒ္ဓိတိ အဘိသမ္မုဒ္ဓေါ။

“ဘုရားရှင်၏ ဇောဓိသည်သာ အနတ္တရဖြစ်”
 ဘုရားရှင်၏ အရဟတ္တမဂ်သည်သာ ဂုဏ်အားလုံးကို ပေးစွမ်းနိုင်သောကြောင့် အနတ္တရ-

သဒ္ဒါ + သင်္ဂဟအလင်းတန်း

ဖြစ်သည်။ အခြားသူတို့၏ အရဟတ္တမဂ်သည် ဂုဏ်အားလုံးကို မပေးစွမ်းနိုင်သောကြောင့် အနတ္တရမဖြစ်ပါ။

အာရဒ္ဓံ အာရဘိယိတ္တာတိ အာရဒ္ဓံ၊ (ဝိနိယ)

ဓာတ်အရ - ဝိနိယနှင့်ယှဉ်သော မဟာကုဉာသံစိတ္တုပ္ပါဒ်။

ပစ္စည်းအရ - အဂါလေးပါးနှင့်ပြည့်စုံသော မဟာကုဉာသံရှိ ဝိနိယ။ (သဟဇာတ)

ပစ္စယသတ္တိ - ကြီးလေး၊ အညမည၊ သမ္ပယုတ္တ၊ အဓိပတိ၊ ကျိန္ဒိယ၊ မဂ္ဂ။

ဝိနိယံ ဝိရယတိတိ ဝိရော၊ ဝိရောနံ ကမ္မံ ဝိနိယံ၊ (တဒ္ဓိတ်) (တနံ) ဝိရောနံ ဘာဝေါ ဝိနိယံ၊ (တဒ္ဓိတ်)

(တနံ) ဝိနိနာ ဤရယ်တဋ္ဌံ ပဝတ္တယိတဋ္ဌံတိ ဝိနိယံ။

(ဝိ+ဤရ+တ) (ကိတန္တတတိယာတပ္ပရိသံ)

ဝိနိယ အဂါ ၄ - ပါး (၁) တရားအားထုတ်နေစဉ် အရေ၌ ငဲ့ကွက်မှုမရှိခြင်း။

(၂) တရားအားထုတ်နေစဉ် အကြော၌ ငဲ့ကွက်မှုမရှိခြင်း။

(၃) တရားအားထုတ်နေစဉ် အရိုး၌ ငဲ့ကွက်မှုမရှိခြင်း။

(၄) တရားအားထုတ်နေစဉ် အသွေးအသား၌ ငဲ့ကွက်မှုမရှိခြင်း။

ဂါထာ = ကာမံ တစောစ နာရုစ၊ အဋ္ဌိစ အဝသိဿတု။

ဥပသုဿတွေဝ မယံ၊ သင်္ဂီရေ မံသလောဟိတံ။

အသလ္လိနံ သလ္လိယနံ သလ္လိနံ၊ (သံ+လိ+တ) နတ္ထိ သလ္လိနံ ယဿာတိ အသလ္လိနံ။

သလ္လိန အရ - ထိန၊ မိဒ္ဓုပြဌာန်းသော အကုသိုလ်သသင်္ခါရိကစိတ်၊ (ပစ္စည်း)

အသလ္လိန အရ - အဂါလေးပါးနှင့်ပြည့်စုံသော မဟာကုဉာသံရှိ ဝိနိယ။ (ပကတူပြိုင်)

ဥပဋ္ဌိတာ အာရမ္မဏံ ဥပဂန္တော တိဋ္ဌတိတိ ဥပဋ္ဌိတာ။ (ဥပ-ဌာ+တ+အာ)

အသမ္မုဋ္ဌာ သမ္မုဿတိတိ သမ္မုဋ္ဌာ၊ (သံ-မုသ+တ+အာ) န သမ္မုဋ္ဌာ အသမ္မုဋ္ဌာ။

ပဿဒ္ဓေါ ပဿန္တိတိ ပဿဒ္ဓေါ။ (ပ-သမ္ဘူ+တ)

ကာယောဋ္ဌိ မုချအရ - နာမကာယ၊ (မဟာကုဉာသံစိတ္တုပ္ပါဒ်)

ဥပစာအရ - ရူပကာယ၊ (ယင်းစိတ္တုပ္ပါဒ်နှင့်တကွဖြစ်သော စိတ္တရုပ်။)

အသာရဒ္ဓေါ အာရမ္မတိတိ အာရဒ္ဓေါ၊ (အာ+ရဘာ (ဝိကောပနတ္ထ) +တ)

သဟ အာရဒ္ဓေန ယော ဝတ္တတိတိ သာရဒ္ဓေါ။ န သာရဒ္ဓေါ အသာရဒ္ဓေါ။

သမာဟိတံ သမ္မာ ဧကသ္မိ အာရမ္မဏေ အာဓိယတေ ဌပိယတေတိ သမာဟိတံ၊ (သံ-အာ-စာ+တ)

ဓာတ်အရ - မဟာကုဉာသံရှိ ဥပစာရသမာဓိ။

ပစ္စည်းအရ - ယင်းနှင့်ယှဉ်သော မဟာကုဉာသံစိတ်။

ဧကဂ္ဂံ ဧကံ အဂ္ဂံ အာရမ္မဏံ ယဿာတိ ဧကဂ္ဂံ။
အရ- ဥပစာသမာဓိပြဋ္ဌာန်းသောမဟာကုဉာသံစိတ်။

မှတ်ချက် = အထက်ပါပုဒ်တို့၏ အရကောက်များကို သုရားမဖြစ်ခင် တိဟိတ်ပုထုဇဉ်အခိုက်ကို ရှု၍
ကုသိုလ်များကိုသာ အရကောက်ရသည်။

ပဌမဈာန်အဖွင့်

ကာမေဟိ ကာမီယတေတိ ကာမော၊ (ဝတ္ထုကာမ)
ဓာတ်အရ- ကိလေသာကာမ။
ပစ္စည်းအရ- ဝတ္ထုကာမ၊ (အာရမ္မဏပြိုင်) အာ. မိ. ဥ. ပု. အ. အ၊ ၆-ပစ္စည်း။

ဝိဝိစ္စ ဝိ+ဝိစ+တွာ၊ ဓာတ်အရ- ဥပစာရသမာဓိပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကုဉာသံစိတ္တုပ္ပါဒ်။
အကုသလေဟိ ဓမ္မေဟိ အရ- ကိလေသာကာမ။

(အကုသလ၌ မုချုတ္တအရမေးခဲ့သော် အကုသိုလ်စိတ် ၁၂၊ စေ ၂၇- ဟုဖြေရမည်)
တနည်း ကိလေသကာမေဟိ ကာမီယတိ ကာမော၊ (ဝတ္ထုကာမ)
ဝတ္ထုကာမေ ကာမေတိတိ ကာမော။ (ကိလေသာကာမ)
ကာမောစ ကာမောစ ကာမာ။ (ဝတ္ထု၊ ကိလေသာကာမ)

အကုသလေဟိ ဓမ္မေဟိ အရ- နိဝရဏ တရားငါးပါး။
ကာမေဟိ- ဝတ္ထုကာမ၊ ကိလေသာကာမတို့မှ၊ ဝိဝိစ္စေ- ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်၊
အကုသလေဟိ- အကုသိုလ်ဖြစ်ကုန်သော၊ ဓမ္မေဟိ- နိဝရဏတရားတို့မှ၊ ဝိဝိစ္စေ-
ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။

မှတ်ချက် အကုသလေဟိ ဓမ္မေဟိ အရ- အဂ္ဂဟိတဂ္ဂဟာဏနည်းအရ ကာမတ္တန္တုကြည် နိဝရဏ- ၄ ပါး၊
ဂဟိတဂ္ဂဟာဏနည်းအရ- နိဝရဏ ၅-ပါး။

သဝိတက္ကံ ဝိတက္ကနံ ဦဟနံ ဝိတက္ကော၊ သဟ ဝိတက္ကေန ယံ ဝတ္တတိတိ သဝိတက္ကံ။
ဝိတက္ကအရ- ပဌမဈာန်ရှိဝိတက်၊ (ပစ္စည်း)

သဝိတက္ကအရ ယင်းဝိတက်နှင့် ယှဉ်သော ပဌမဈာန်စိတ်။ ဝိတက်ကြည်စေ ၃၄။ (သဟဇာတပြိုင်)
ပစ္စယသတ္တိ- ကြီးလေး၊ အည. သမ်. ဈာ. မဂ်။
(တနဲ့) ဝိတက္ကအရ- ပဌမဈာန်ရှိဝိတက်။
သဝိတက္ကအရ- ပထမဈာန်ရှိဝိစာရ၊ ပိတိ. ဝေဒနာ. ဧကဂ္ဂတာ။ (သဟဇာတပြိုင်)
ပစ္စယသတ္တိ = အထက်ပါအတိုင်း ၈-ပစ္စည်း။

- သဝိစာရံ ပိစရဏံ ပိစာရော၊ (ပိ-စရ+ဏ)
- သဟ ပိစာရေန ယံ ဝတ္ထုတိတိ သဝိစာရံ။ (ပစ္စည်းပြိုင် = အထက်ပါနည်းအတိုင်းကြီးလေ)
- ပိဝေကဇံ ပိဝေစနံ ပိဝေကော၊ (ပိ-ဝိစ+ဏ)
- ပိဝေကာ ဇာတံ ပိဝေကဇံ။ (ပိဝေက-ဇန+ကိ)
- အနက် (နိဝရဏတို့၏ကင်းဆိတ်ခြင်းကြောင့်ဖြစ်သော)
- ပိဝေကအရ- ဥပစာရသမာဓိပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကုဉာသံစိတ္တုပ္ပါဒ်။ (ပစ္စည်း)
- ဇအရ- ပထမဈာန်။ (ဈာန်အဂါ၅-ပါး) (ပကတူပပြိုင်)
- (တနဲ့) ပိဝိစ္စတိတိ ပိဝေကော၊ ပိဝေကေ ဇာတံ ပိဝေကဇံ။
- အနက် (နိဝရဏတို့မှ ကင်းဆိတ်သော ပထမဈာန်သမ္ပယုတ်တရားအစွ၌ ဖြစ်သော)
- ပိဝေကအရ- ပထမဈာန်နှင့် ယှဉ်သော ပထမဈာန်စိတ် ၁၊ ဈာန်အဂါ ၅-ပါးကြ၌ စေ ၃၀။
- ဇအရ- ပထမဈာန်ရှိပိတက်၊ ပိစာရ၊ ပိတိ၊ ဝေဒနာ၊ ဧကဂ္ဂတာ။ (ပစ္စည်း) သဟဇာတပြိုင်။
- သတ္တိ = ကြီးလေး၊ အည၊ သင်္ခါက္ကံ၊ ဈာမဂ်။
- (တနဲ့) နိဝရဏေဟိ ပိဝေစိယတေတိ ပိဝေကော။ (ကာရိတ်ပစ္စည်းကျ)
- ပိဝေကေ ဇာတံ ပိဝေကဇံ။
- အနက် (နိဝရဏတို့သည် ကင်းဆိတ်စေအပ်သော ပထမဈာန်သမ္ပယုတ်တရားစွ၌ ဖြစ်သော)
- (ပိဝေကအရနှင့် ဇအရ ဒုတိယနည်းအတိုင်း ပစ္စည်းပြိုင်ပါ)
- တတိယနည်းအလို = ပိဝေက၌ ကာရိတ်ပစ္စည်းအရ- နိဝရဏ - ၅ပါး။
- ပိစဓာတ်နှင့် ဣပစ္စည်းတို့အရ- ပထမဈာန်သမ္ပယုတ်တရားအစု။ (ပကတူ)(ဘာဋိ)
- မှတ်ချက် နိဝရဏတို့မှ ဈာန်သည် ကင်းဆိတ်စေအပ်သော ပထမဈာန်သမ္ပယုတ်တရားအစု၌ဖြစ်
- သော - ဟု အနက်ပေးလျှင် ကာရိတ်ပစ္စည်းအရ- ပထမဈာန် အဂါ၅-ပါး။
- ပိစဓာတ်နှင့် ဣပစ္စည်းအရ- ပထမဈာန်သမ္ပယုတ်တရားအစုကိုကောက်။
- (သဟဇာတပြိုင်)
- ပိတိသုခံ သမ္ပယုတ္တဓမ္မေ ပိဏယတိတိ ပိတိ။ (ပိ+ကာရိတ်ဏယ+တိ)
- ဓာတ်အရံပိတိနှင့် ယှဉ်သော သမ္ပယုတ်တရား (ပစ္စည်း)
- ပစ္စည်းအရ ပထမဈာန်နှင့် ယှဉ်သော ပိတိ (ပစ္စယုပ္ပန်) သဟဇာတပြိုင်။
- သုခနံ သုခံ။
- (တနဲ့) သုဠု ခါဒတိ ကာယစိတ္တာဗန္ဓိ သုခံ။ (သု-ခါဒ+ကိ)
- (တနဲ့) သုဠု ခနတိ ကာယစိတ္တာဗန္ဓိ သုခံ။ (သု-ခန+ကိ)

(တနဲ့) သုခယတိတိ သုခံ။ (ဟေတုကတ္တုသာနေ)(သုခံ + ကာရိတ်ဇာယ + အ)
ပိတိသုခံ အဿ (အသို့)တိ ပိတိသုခံ။ (ဆဋ္ဌိဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသံ)
(ပိတိစ သုခံစ ပိတိသုခံ။ ပိတိသုခံ အဿ (အသို့) အတ္ထိတိ ပိတိသုခံ။
(ပိတိသုခံ + အ) အဿတ္ထိတိပိတိ။ (သာရတ္ထိဋီကာ)

ပိတိသုခပုဒ်အရ
အပစ္စည်းအရ

ပထမဈာန်နှင့်ယှဉ်သော ပိတိနှင့် သုခဝေဒနာ။
ပိတိ-သုခနှင့်ယှဉ်သော ပထမဈာန်စိတ္တုပ္ပါဒ်။ (သဟဇာတပြိုင်)
ပစ္စယသတ္တိ = ကြီးလေး။ အည. သမ်. ဣ. ဈာ။
(ဤဆိုအပ်ပြီးသောနည်းအလို ပိဝေကဇံနှင့်ပိတိသုခံတို့သည် သမာသံမဟုတ်၊ ဝါကျသာ)
(တနဲ့) ပိတိစသုခံစ ပိတိသုခံ။ ပိဝေကဇံ ပိတိသုခံ ပိဝေကဇံပိတိသုခံ။
အလုတ္တပိဝေသနပုဗ္ဗပဒကမ္မဓာရည်သမာသံ။

အနက်

ပိဝေကဇံ ပိတိသုခံ အဿ အသို့ဝါ အတ္ထိတိ ပိဝေကဇံပိတိသုခံ။ (ပထမဈာန်)
နိဝေကဏတို့၏ ကင်းဆိတ်ခြင်းကြောင့်ဖြစ်သော ပိတိ သုခရှိသော။
ဝါ-နိဝေကဏတို့သည် ကင်းဆိတ်စေအပ်သော ဈာန်သမ္ပယုတ်တရားအစဉ်ဖြစ်သောပိတိ
သုခရှိသော။
ဤအလို ပိဝေကဇံအရ-ပထမဈာန်ရှိပိတိသုခ။
(ဤဆိုအပ်ပြီးသောနည်းအလို ပိဝေကဇံပိတိသုခံတို့သည် သမာသံမျှသာ၊ ဝါကျမဟုတ်)

နည်း ၂-ပါးအထူး

ပိဝေကဇံပိတိသုခံ - တို့ကို ဝါကျဟုယူဆလျှင် - ပိဝေကဇံကို ဈာန်၌ တုလျာဓိကရဏ
ပိဝေသန.ပိဝေသုဗျာဓိ။
ပိဝေကဇံအရ - ပထမဈာန်ကိုကောက်။ သမာသံယူဆလျှင် - ဤပိဝေကဇံကို ပိတိသုခ၌
တုလျာဓိကရဏပိဝေသန.ပိဝေသုဗျာဓိ။
ပိဝေကဇံအရ - ပထမဈာန်ရှိ ပိတိသုခကို ကောက်။ (သကျ- ၅၈၃)

ပဌမံ

ပုထတိ အာဒိမိ ဘဝတိတိ ပဌမံ။ (ပုထံ + မ)
(တနဲ့) ပဌမံ ဥပ္ပန္နန္တိ ပဌမံ။ (ပဌမံ + အ) (ရှေးဦးစွာဖြစ်သော)
(တနဲ့) ပဌမံ ပဋိလံဒ္ဓိတိ ပဌမံ။ (ရှေးဦးစွာအပ်သော)
(တနဲ့) ပဌမံ သမာပဇ္ဇတိတိ ပဌမံ။ (ရှေးဦးစွာဝင်စားအပ်သော)
(တနဲ့) ပဌမံ ဒေသိတိတိ ပဌမံ။ (ရှေးဦးစွာဟောအပ်သော) တဒ္ဓိတ် ၄ - မျိုး။

ဈာန်

ပစ္စနိကဓမ္မေ ဈာပေတိတိ ဈာနံ။ (ဈေ + ဇာပေ + ယု)
ဓာတ်အရ - ဆန့်ကျင်ဘက်နိဝေကတရား။

သဒ္ဓါ + သင်္ဂဟအလင်းတန်း

ပစ္စည်းအရ- ပထမဈာန်။ (ပကတူ) (ဣဓာဓိပေတ)
 (ပစ္စနိကဓမ္မေ ဈာယတိတိ ဈာန် - ဟု ဘာဠိ ဆရာဆိုသည်)
 (တနဲ) ယောဂိနော ဈာယန္တိ စိန္တေန္တိ ဣမိနာတိ ဈာန်။ (ဈေ - စိန္တနတ္ထ + ယု)
 ယုပစ္စည်းအရ - ပထမဈာန်ရှိ - ဈာန်အင်္ဂါ ၅ - ပါး။
 ဓာတ်အရ - ဈာန်အင်္ဂါ ၅ပါးနှင့်ယှဉ်သောပထမဈာန်စိတ္တုပ္ပါယ်။
 (တနဲ) သယံ ဈာယတိ ဥပနိဇ္ဈာယတိတိ ဈာန်။ (ဈေ - သြလောကနတ္ထ + ယု)
 (တတိယနည်း ပံ့ပွဲပိုင် ဒုတိယနည်းအတိုင်းသာ)

တတိယဝိဂ္ဂဟ အရ ကွဲပြားသော ဈာန် ၂ - ပါး =

- (၁) အာရမ္မဏူပနိဇ္ဈာနဈာန်။ (ဥပစာရဈာန်နှင့် သမာပတ်ရှစ်ပါး)
 - (၂) လက္ခဏူပနိဇ္ဈာနဈာန်။ (ဝိပဿနာမဂ်ဖိုလ်)
- ဤ၌ အာရမ္မဏူပနိဇ္ဈာနဈာန်ကိုယူ။

တတ္ထ အာရမ္မဏူပနိဇ္ဈာနန္တိ သဟ ဥပစာရေန အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော ဝုစ္စန္တိ။ ကသ္မာ? ကသိဏာဒိ အာရမ္မဏူပနိဇ္ဈာယနတော။ လက္ခဏူပနိဇ္ဈာနန္တိ ဝိပဿနာမဂ္ဂဇလာနိ ဝုစ္စန္တိ။ ကသ္မာ? လက္ခဏူပနိဇ္ဈာယနတော။ ဧတ္ထ ဟိ ဝိပဿနာ အနိစ္စလက္ခဏာဒိနိ ဥပနိဇ္ဈာယတိ။ ဝိပဿနာယ ဥပနိဇ္ဈာယနကိစ္စံ ပန မဂ္ဂေန သိဇ္ဈတိတိ မဂ္ဂေါ လက္ခဏူပနိဇ္ဈာနန္တိ ဝုစ္စတိ။ ဇလံ ပန နိရောဓသေ တထလက္ခဏံ ဥပနိဇ္ဈာယတိတိ လက္ခဏူပနိဇ္ဈာနန္တိ ဝုစ္စတိ။ (ဋ္ဌ၊ နာ - ၁၁၆)

ဥပသမ္ပန္န ဥပ + သံ + ဗဒ + တွာ။ ရောက်၍ - ဟု ပေး။
 ဤအလို ဥပနှင့် သံတို့သည် ဓာတုတ္ထာနုဝတ္ထက။
 ပဒဓာတ်သည် ပါပုဏနအနက်ဟော၊ တွာပစ္စည်းသည် ကတ္တားဟော။

တနည်း ဥပ - သံ - ဗဒ + ကာရိတ် ဣယ + တွာ။ ပြီးစေ၍ - ဟု ပေး။
 ဤအလို ဥပနှင့် သံတို့သည် ဓာတုတ္ထဝိသေသက။
 ပဒဓာတ်သည် သမ္မာဒနအနက်ဟော၊ တွာပစ္စည်းသည် ဟေတုကတ္တားဟော။

ပထမံ ဈာန် ဥပသမ္ပန္န ပထမံဈာန် အရ - ပထမဈာန်ရှိ ဝိတက်စသောဈာန် အင်္ဂါ ၅ - ပါး။
 ဥပသမ္ပန္န အရ - ဈာန်အင်္ဂါ ၅ပါးနှင့်ယှဉ်သော ပထမဈာန်စိတ္တုပ္ပါယ်။ (သဟဇာတ)

မှတ်ချက် မြတ်စွာဘုရားသည် အာနာပါနဿတိကမ္မဋ္ဌာန်းကို ရှုမှတ်၍ ဈာန်လေးပါးရခဲ့သည်။
 ယင်းဈာန်တို့တွင် ရှုပစတုတ္ထ (ပစ္စမဈာန်) ကို ဝိပဿနာရှု၍ မဂ်ဖိုလ်ကို ရခဲ့သည်။ သို့ဖြစ်၍
 ဘုရားရှင်၏ မဂ်ဖိုလ်တို့သည် ဥပေက္ခာချည်းသာ။

ဒုတိယဈာန်အဖွင့် =

ဝိတက္ကဝိစာရာနံ ဝိတက္ကောစ ဝိစာရောစ ဝိတက္ကဝိစာရာ။ (အသမာဟာရဒွန်) ပုလ္လိင် - ဗဟုဝင်။
ဝူပသမာ ဝူပသမနံ ဝူပသမော။

ဝိတက္ကဝိစာရာနံ အရ - ပထမဈာန်ရှိဝိတက်.ဝိစာရ။
ဝူပသမာအရ - ဒုတိယဈာန်၏ ဥပစာရသမာဓိဘာဝနာ - ပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကုဉာသံ
စိတ္တုပ္ပါဒ်။ (ပကာတူပပြိုင်)

အဇ္ဈတ္တံ အတ္တနိ ဇာတံ အဇ္ဈတ္တံ။ (အဓိ+အတ္တ) သတ္တမိအဗျယိဘော (ဋ)
တနည်း အတ္တနံ အဓိကိစ္စ ပဝတ္တန္တိ အဇ္ဈတ္တံ။(ဒုတိယာအဗျယိဘော)(ရူ)
ဒုတိယဈာန်ကောက်။

အဇ္ဈတ္တ ၄ - ဖျိုး (၁)ဂေါစရဇ္ဈတ္တ။ (တဟိရာယတန ၆ - ပါး)
(၂) နိယကဇ္ဈတ္တ။ (မိမိသန္တာန်၌ဖြစ်သောစိတ်. စေ. ရုပ်)
(၃) အဇ္ဈတ္တဇ္ဈတ္တ။ (အဇ္ဈတ္တိကာယတန ၆ - ပါး)
(၄) ဝိသယဇ္ဈတ္တ။ (ဖလသမာပတ်)။ ဤ၌ နိယကဇ္ဈတ္တကိုယူ။

သမ္ပသာဒနံ သမ္ပယုတ္တဓမ္မေ သမ္ပသာဒယတီတိ သမ္ပသာဒနံ။ (သံ+ပ+သဒ+ကယ+ယ)
မုချတ္တအရ - ဒုတိယဈာန်ရှိ သဒ္ဓါ။
ဂုဏူပစာရတ္တအရ - ဒုတိယဈာန်။ (ပီတိ သုခကေဂ္ဂတာ) (သဟဇာတပြိုင်)

သမ္ပသာဒနံ၌ ပစ္စည်းအရ - ဒုတိယဈာန်ရှိ ပီတိ - သုခ - ကေဂ္ဂတာ။
ဓာတ်အရ - ဈာန်အင်္ဂါသုံးပါးနှင့်ယှဉ်သော ဒုတိယဈာန်စိတ္တုပ္ပါဒ်။ (သဟဇာတပြိုင်)
(ပစ္စည်းအရ - ဒုတိယဈာန်ရှိ သဒ္ဓါ၊ ဓာတ်အရ - ယင်းသဒ္ဓါနှင့်ယှဉ်သော ဒုတိယဈာန်
စိတ္တုပ္ပါဒ်ကိုကောက်၍လည်း သဟဇာတတစ်နည်းပြိုင်)

မှတ်ချက် သမ္ပသာဒနံ - ပုဒ်ကို ကြည်လင်စေတတ်သော သဒ္ဓါရှိသော - ဟု အနက်ပေးလျှင် -
သမ္ပသာဒယတီတိ သမ္ပသာဒနံ၊ (သဒ္ဓါ)သမ္ပသာဒနံ အဿ အတ္ထိတိ သမ္ပသာဒနံ - ဟု
ကိတက္က.တဒ္ဓိတဝိဂ္ဂဟပြုရမည်။
(တနဲ့) စေတော သမ္ပသာဒယတီတိ သမ္ပသာဒနံ။ (ဒုတိယဈာန်)
ပစ္စည်းအရ - ဒုတိယဈာန်ရှိ ပီတိ သုခကေဂ္ဂတာ။
ဓာတ်အရ - ဈာန်အင်္ဂါသုံးပါးနှင့်ယှဉ်သော ဒုတိယဈာန်စိတ္တုပ္ပါဒ်။ (သဟဇာတ)
သတ္ထိ = ကြီး - ၄၊ အည.သမ်.ကု.ဈာ.မဂ်။

နည်း ၂ - ပါးအထူး ပထမနည်းအလို သမ္ပသာဒနံ - ပုဒ်သည် ဥပစာသဒ္ဓါ၊ ဒုနည်းအလို - မုချသဒ္ဓါ။

သဒ္ဓါ + သင်္ဂါဟအလင်းတန်း

စေတသော

စိန္တေတိတိ စေတော၊တဿ စေတသော။(ဒုတိယဈာန်)
ဧကောဒိဘာဝံ - ဌိ ဧကောဒိ -ဝယ် သမ္ပန္နံ သမ္ပန္နိအဖြစ်ဖြင့် စပ်။
စေတသော - စိတ်၏ ဟု အနက်ပေး။

(တနဲ) သမ္ပသာဒနံ - ပုဒ်၌ ကာရိတ်ကံ ကြိယာအဖြစ်ဖြင့် စပ်။ စိတ်ကို - ဟုအနက်ပေး။
ဆဋ္ဌိသဝိဘတ်၊ အံဝိဘတ်၊ ကာရိတ်ကံအနက်သက်။ (သကျ - ၅၆၄)

ဧကောဒိဘာဝံ

ဥဒေတိတိ ဥဒိ၊(ဥ+ဣ+ဣပစ္စည်း+ဒအာဂံ)(သုဒ္ဓကတ္တုသာနေ)
ဧကော(သေဋ္ဌော)ဟုတွာ ဥဒိ ဧကောဒိ။
ဧကောဒိ ဘာဝေတိတိ ဧကောဒိဘာဝံ။(ဒုတိယဈာန်)

အနက်

မြတ်သည်ဖြစ်၍ သမာဓိကို တိုးပွားစေတတ်သော။ (ဧကသဒ္ဓါ - သေဋ္ဌအနက်)
(တနဲ)ဝိတကံဝိစာရအဖော်မပါသည် ဖြစ်၍ဖြစ်သော သမာဓိကို တိုးပွားစေတတ်သော။
(ဧကသဒ္ဓါ - အသဟာယတ္ထ)

ဧကအရ၊ ဥဒိအရ၊ ဧကောဒိအရ = ဒုတိယဈာန် ရှိသမာဓိ။
ဧကောဒိဘာဝံအရ - ယင်းသမာဓိနှင့်ယှဉ်သော ဒုတိယဈာန်စိတ္တုပ္ပါဒ်။ (သဟဇာတပြိုင်)
(အာဒိကမ္ပိက ဒု - ဈာနဝိထိ)

(တနဲ) သမ္ပယုတ္တဓမ္မေ ဥဒိယတိတိ ဥဒိ။ (ဥ+ဣ+တာရိတ်ကယ+ဣပစ္စည်း)(ဟေတုကတ္တု)
ဧကောစ သော ဥဒိဇာတိ ဧကောဒိ။ (သမာဓိ)
ဧကောဒိ ဘာဝေတိတိ ဧကောဒိဘာဝံ။

(မြတ်လည်းမြတ် သမ္ပယုတ်တရားတို့ကိုလည်း တက်ကြွစေတတ်သော သမာဓိကို တိုးပွားစေတတ်သော)

(ဟေတုကတ္တုသာနေ)ဥဒိ - ဌိ ဓာတ်အရ - သမာဓိနှင့်ယှဉ်သော ဒုတိယဈာန်စိတ္တုပ္ပါဒ်။

ပစ္စည်းအရ - ဒုတိယဈာန်ရှိသမာဓိ။ (သဟဇာတပြိုင်)

အဝိတက္ကံ

ဘာဝနာယ ပဟိနတ္တာ နတ္ထိ ဝိတက္ကော ဧတဿ၊ ဧတသ္မိဝါတိ အဝိတက္ကံ။(ဒုတိယဈာန်)

သမာဓိံ

အာရမ္မဏေ စိတ္တံ သမ္မာ အာဒဟတိ ဌပေတိတိ သမာဓိ။

သမာဓိတော ဇာတံ သမာဓိံ။

သမာဓိအရ - ပထမဈာန်ရှိသမာဓိ။ (ပစ္စည်း)

ဇအရ - ဒုတိယဈာန်ရှိပီတိ သုခဧကဂ္ဂတာ။ (ပကတူပပြိုင်)

(ပထမဈာန်သမာဓိကြောင့်ဖြစ်သော - ဟု အနက်ပေး။)

(တနဲ) သမာဓိအရ - ဒုတိယဈာန်ရှိသမာဓိ။ (ပစ္စည်း)

ဧအရ - ဒုတိယဈာန်ရှိ ပီတိသုခ။ (သဟဇာတပြိုင်)
 (သမ္ပယုတ္တသမာဓိကြောင့်ဖြစ်သော - ဟုအနက်ပေး။)
 မှတ်ချက် ပိဝေကဒံ ပီတိသုခံ - ကို ဝါကျ သမာဓိ ၂ - မျိုး ကြီးသကဲ့သို့ သမာဓိဒံ ပီတိသုခံကိုလည်း
 ဝါကျ - သမာဓိနှစ်မျိုးကြီးဆိုင်သည်။
 သမာဓိဇ အရ - ဝါကျကြီးစိုက် ဒုတိယဈာန်ကောက်။
 သမာဓိကြီးစိုက် - ဒုတိယဈာန်ရှိ ပီတိသုခကိုကောက်။

ပရိယာယ် ဥပစာ ၃ - ဈာန်အင်္ဂါ ၄ - ပါး =

(၁) သဒ္ဓါ (၂) ပီတိ (၃) သုခ (၄) ဧကဂ္ဂတာ။

နိပ္ပရိယာယ်မှချ ၃ - ဈာန်အင်္ဂါ ၃ - ပါး (၁) ပီတိ (၂) သုခ (၃) ဧကဂ္ဂတာ။

တတိယဈာန်အဖွင့်

ပီတိယာ စပိရာဂါအနက်ပေး =

ပီတိယာ - ပီတိကို၊ ပိရာဂါစ - စက်ဆုပ်ခြင်းကြောင့်လည်းကောင်း။
 ပီတိယာ - ၏၊ ဝုပသမာစ - ပယ်ခွါလွန်မြောက်ငြိမ်းပျောက်ခြင်းကြောင့်လည်းကောင်း။
 ဤအလို စသဒ္ဓါ - ဝုပသမာကို ပေါင်းခြင်းသမ္ပိဏ္ဍနအနက်ဟော၊ ပိရာဂါသဒ္ဓါ - ဇိဂုတ္တန အနက် ဟော။
 ပိရာဂါ ပိရုဇ္ဇနံ ဇိဂုတ္တနံ ပိရာဂေါ။ (ပိ + ရုဇ္ဇ + ဏ) (ပိ - သဒ္ဓါ ဓာတွတ္ထဇာကော)
 ပီတိယာအရ - ဒုတိယဈာန်နှင့် ယှဉ်သော ပီတိ။
 ပိရာဂါအရ - တတိယဈာန်၏ ရှေ့အဖို့၌ဖြစ်သော ဥပစာရသာဝနာဟု ဆိုအပ်သော မဟာကု
 ဉာသံစိတ္တုပ္ပါဒ်။ (အာရမ္မဏပြိုင်) (ပိရာဂါသဒ္ဓါဇိဂုတ္တန အနက်ဟောစိုက်)

တနည်း အနက်ပေး ပီတိယာ - ကို၊ ပိရာဂါစ - လွန်မြောက်ခြင်းကြောင့်၎င်း၊ ပိတက္ကပိစာရာနံ - တို့၏။
 ဝုပသမာစ - ၎င်း။

ဤအလို စ - သဒ္ဓါ ပိတက္ကပိစာရာနံ ဝုပသမာ (ဝါကျ) ကိုပေါင်းခြင်းသမ္ပိဏ္ဍနတ္ထ။
 ပိရာဂါသဒ္ဓါ - သမတိက္ကမနတ္ထ။

ပိရာဂါ ပိရုဇ္ဇနံ သမတိက္ကမနံ ပိရာဂေါ။
 ပီတိယာအရ - ဒုတိယဈာန်နှင့် ယှဉ်သော ပီတိ။
 ပိရာဂါအရ - တတိယဈာန်၏ ရှေ့အဖို့၌ဖြစ်သော ဥပစာရသာဝနာဟု ဆိုအပ်သော
 မဟာကု ဉာသံစိတ္တုပ္ပါဒ်။ (ပကတူပပြိုင်) (ပိရာဂါသဒ္ဓါ - သမတိက္ကမနတ္ထ ဟောစိုက်)
 ဥပေက္ခာကော ဥပပတ္တိတော ဣက္ခတီတိ ဥပေက္ခာ။ (ဥပ + ဣက္ခ (ဒဿနတ္ထ) + အ + အာ)

ဥပေက္ခာ အဿ အတ္ထိတိ ဥပေက္ခကော။(ဥပေက္ခာ + က၊ အဿတ္ထိအနက်)
(တန့်) ဥပပတ္တိတော ဣက္ခတိတိ ဥပေက္ခကော။

ဥပေက္ခာ အရ- တတိယဈာန်ရှိ တတြမဇ္ဈတ္တတာစေတသိက်။
ကပစ္စည်းအရ- ယင်းနှင့်ယှဉ်သော တတိယဈာန်စိတ္တုပ္ပါဒ်။(သဟဇာတဖြစ်)
ပစ္စယသတ္တိ = ကြီး-၄၊ အညမည၊ သမ္ပယုတ္တ။

(တန့်) ကပစ္စည်းအရ- တတိယဈာန်၏မှီရာဟဒယဝတ္ထု။
ဥပေက္ခာ အရ- တထိယဈာန်ရှိ တတြမဇ္ဈတ္တတာ။(ဝတ္ထုပုရေဇာတဖြစ်)
ပစ္စယသတ္တိ = ဝတ္ထုပုရေဇာတ၊ နိဿယ၊ ဝိပ္ပယုတ္တ၊ အတ္ထိ၊ အဝိတ။

မှတ်ချက် . တည်ရာပုဂ္ဂိုလ်နှင့် ယင်းပုဂ္ဂိုလ်၌တည်သော ပရမတ်တရားကို ပဋ္ဌာန်းနည်းဖြင့်လိုလျှင် ပုဂ္ဂိုလ်အရ ပရမတ်၏မှီရာဝတ္ထုရုပ်(ဟဒယဝတ္ထု)ကို ပစ္စည်းယူ၍ ဝတ္ထုပုရေဇာတမျိုးဖြင့် နိုင်သည်။

ဥပေက္ခာ ၁၀ - ပါး နှင့် တရားကိုယ်

- (၁) ဆဋ္ဌင်္ဂပေက္ခာ(တတြမဇ္ဈတ္တတာစေတသိက်)
- (၂) ဗြဟ္မဝိဟာရပေက္ခာ(တတြမဇ္ဈတ္တတာစေတသိက်)
- (၃) ဇောရွှင်ပေက္ခာ(တတြမဇ္ဈတ္တတာစေတသိက်)
- (၄) ဝိရိယပေက္ခာ(ဝိရိယ)
- (၅) သင်္ခါရပေက္ခာ(ဉာဏ်) (၆) ဝေဒနပေက္ခာ(ဝေဒနာ)
- (၇) ဝိပဿနပေက္ခာ(ဉာဏ်) (၈) တတြမဇ္ဈတ္တပေက္ခာ(တတြမဇ္ဈတ္တတာစေတသိက်)
- (၉) ဈာနပေက္ခာ(တတြမဇ္ဈတ္တတာစေတသိက်)
- (၁၀) ပါရိသုဒ္ဓါပေက္ခာ(တတြမဇ္ဈတ္တတာစေတသိက်)

ဤ၌ ဈာနပေက္ခာကိုယူ။

သတော သရတိတိ သတော။(တတိယဈာနသမ္ပိပုဂ္ဂိုလ်)(တတိယဈာန်ရှိ သတိ)

သမ္ပဇာနော သမ္ပဇာနောတိ သမ္ပဇာနော။(တတိယဈာနသမ္ပိပုဂ္ဂိုလ်)(တတိယဈာန်ရှိ ပညာ)

မှတ်ချက် သတော သမ္ပဇာနောသည် ပုဂ္ဂလာစိတ္တန်ဒေသနာဖြစ်သော်လည်း ပရမတ္ထအားဖြင့် ပုဂ္ဂိုလ် သတ္တဝါမည်သည် မရှိနိုင်သောကြောင့် သတော သမ္ပဇာနော - အရ တတိယဈာန်ရှိ သတိနှင့် ပညာကို ကောက်ရသည်။

သုခဉ္စကာယေန ပဋိသံဝေဒေသိ - အနက်ပေး

သုခဉ္စ - စေတသိကသုခကိုလည်း။ ကာယေန - တတိယဈာန်စိတ္တုပ္ပါဒ် - ဟ ဆိုအပ်သော

တနည်း နာမကာယဖြင့်၊ ပဋိသံဝေဒေသီ - ပြီး (ဈာန်ဝင်စားခိုက်ကို ရည်ရွယ်)
 သုခဉ္စ - ကာယိကသုခကိုလည်း၊ ကာယေန - သုခသဟဂုတ်ကာယဝိညာဉ် - ဟုဆိုအပ်သော
 နာမကာယဖြင့်၊ ပဋိသံဝေဒေသီ - ပြီး (ဈာန်မှထခိုက်ကို ရည်ရွယ်)
 သုခံအရ = တတိယဈာန်ရှိသုခဝေဒနာ။
 ကာယေန ပဋိသံဝေဒေသီအရ = သုခဝေဒနာနှင့်ယှဉ်သော တတိယဈာန်စိတ္တုပ္ပါဒ်။
 (သဟဇာတပြိုင်) ကြီး - ၄၊ ည၊ သမ်း၊ ကို၊ ဈာ၊ (၈)ပစ္စည်း။
 (တနဲ့) သုခအရ - သုခသဟဂုတ်ကာယဝိညာဉ်ရှိ ဝေဒနာ။
 ကာယေန ပဋိသံဝေဒေသီအရ - ယင်းဝေဒနာနှင့်ယှဉ်သော သုခသဟဂုတ်ကာယ
 ဝိညာဉ်စိတ္တုပ္ပါဒ်။ (သဟဇာတပြိုင်) ကြီး - ၄၊ ည၊ သမ်း၊ ကို (၇)ပစ္စည်း။
 (ဒွေပစ္စဝိညာဉ်ရှိသော ဝေဒနာနှင့်ကေဂ္ဂတာတို့ ဈာန်မထိုက်ပုံကို သတိပြု)
 မှတ်ချက် သုခဉ္စ ကာယေန ပဋိသံဝေဒေသီအရ - ဈာန်ဝင်စားခိုက် တတိယဈာန်သမာပဇ္ဇန ဝိထိချ။
 ဈာန်မှ ထခိုက် - ကာယဒွါရိက ဝိထိချ။ သာမန်မေးလျှင် ဝိထိ ၂ - မျိုးလုံးချ။
 ယံသဒ္ဓါ ဟေတုအနက်ဟော နိပါတ်။
 (တနဲ့) ယ သဗ္ဗနာမ်ပုဒ်နှောင် ဟိတ်အနက်၊ သိဝိဘတ်သက်။
 အရိယာ မဂ္ဂဗလဓမ္မေ အရတိ အဓိဂစ္ဆတိတိ အရိယော။
 အရိယာ အပြား (၁)အာစာရအရိယာ (၂)ဒဿနအရိယာ (၃)လိင်အရိယာ (၄)ပဋိဝေခအရိယာ။
 ဤ၌ ပဋိဝေခအရိယာကို ယူ။
 ပရိယာယံဥပစာအားဖြင့် တ - ဈာန်အင်္ဂါ ၅ - ပါး
 (၁)ဥပေက္ခာ (၂)သတိ (၃)သမ္မုဇဉ် (၄)သုခ (၅)စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ။
 နိပ္ပယာယမှချအားဖြင့် တ - ဈာန် အင်္ဂါ ၂ - ပါး သုခဝေဒနာနှင့် ကေဂ္ဂတာ။

စတုတ္ထဈာန်အဖွင့်

သုခဿံ စ ပဟာနာ ဒုက္ခဿ စ ပဟာနာ ပုဗ္ဗေဝ သောမနဿဒေါမနဿာနံ အတ္တင်္ဂမာ - အနက် >
 သုခဿံ စ - ကာယိကသုခကိုလည်း၊ ပုဗ္ဗေဝ - တတိယဈာန် ဥပစာရခဏ၌ပင်၊ ပဟာနာ - ကြောင့်၎င်း။
 ဒုက္ခဿံ စ - ကာယိကဒုက္ခကိုလည်း၊ ပုဗ္ဗေဝ - ပထမဈာန်၏ ဥပစာရခဏ၌ပင်၊ ပဟာနာ - ကြောင့်၎င်း။
 သောမနဿံဒေါမနဿာနံ - စေတသိကသုခ၊ စေတသိကဒုက္ခတို့၏၊ ပုဗ္ဗေဝ - စတုတ္ထဈာန်၊ ဒုတိယဈာန်တို့၏
 ဥပစာရခဏ၌ပင်၊ အတ္တင်္ဂမာ - ချုပ်ခြင်းသို့ ရောက်ခြင်းကြောင့်၎င်း။
 သုခဿံ အရ သုခသဟဂုတ်ကာယဝိညာဉ်ရှိသုခဝေဒနာ။

- ပဟာနာ အရ တတိယဈာန်၏ ဥပစာရဘာဝနာ ဟုဆိုအပ်သော မဟာကုဗ္ဗသံစိတ္တုပ္ပါဒ် (ပကတု)
- ဒုက္ခဿ အရ ဒုက္ခဿဟုဂုတ်ကာယဝိညာဉ်ရှိဝေဒနာ။
- ပဟာနာ အရ ပထမဈာန်၏ ဥပစာရဘာဝနာ ဟုဆိုအပ်သော မဟာကုဗ္ဗသံစိတ္တုပ္ပါဒ် (ပကတုပြိုင်)
- ပုဗ္ဗေဝကို ပဟာနာ နှင့် အတ္ထင်္ဂမာ - တို့၌ အာဓာရ၊ အာဓာရီ အဖြစ်ဖြင့်စပ်။
- သောမနဿ ဒေါမနဿာနံ = သုန္ဒရံ မနော သုမနော။ (သောမနဿသဟဂုတ်စိတ်)
- (တနဲ) သုန္ဒရံ - မနော ယဿာတိ သုမနော။ သုမနဿ ဘာဝေါ သောမနဿ။
- (သုမန + ကျ၊ တေသုဂ္ဂိ - ဖြင့် သ - လာ) သောမနဿသဟဂုတ်ရှိဝေဒနာကောက်။
- ဒုဗ္ဗ မနော ဒုမ္မနော။ (ဒေါသမူဒွေး) (တနဲ) ဒုဗ္ဗ မနော ယဿာတိ ဒုမ္မနော။ (ပုဂ္ဂိုလ်)
- ဒုမ္မနဿ ဘာဝေါ ဒေါမနဿ။ (ဒုမ္မန + ကျ၊ ဥကို သြဒုဒ္ဓိပြု၊ မ - တစ်လုံး အလိုလိုပြောက်)
- ဒေါမနဿဝေဒနာကောက်။
- သောမနဿဉ္စ ဒေါမနဿဉ္စ သောမနဿဒေါမနဿာနိ။
- ဒေါမနဿ - ၌ ဒုမ္မန အရ - ဒေါမနဿဝေဒနာနှင့် ယှဉ်သော ဒေါသမူစိတ်။
- ကျပစ္စည်းအရ - ဒေါမနဿဝေဒနာ။ (ပစ္စည်း) (သဟဇာတပြိုင်)
- အတ္ထင်္ဂမာ အသနံ နဿနံ အတ္ထံ။ (ပျက်ဆီးခြင်းအနက်ဟော အတ္ထ - သည် နိစ္စနုပုလ္လင်)
- ဂမနံ ဂမော၊ အတ္ထဿ ဂမော အတ္ထင်္ဂမော။ (အတ္ထင်္ဂမနံ အတ္ထင်္ဂမော ဟု - လည်းပြနိုင်)
- သောမနဿ အရ - သောမနဿဝေဒနာ။
- အတ္ထင်္ဂမာ အရ - စတုတ္ထဈာန်၏ ဥပစာရဘာဝနာ ဟုဆိုအပ်သော မဟာကုဗ္ဗသံစိတ္တုပ္ပါဒ်။ (ပကတု)
- ဒေါမနဿ အရ - ဒေါမနဿဝေဒနာ။
- အတ္ထင်္ဂမာ အရ - ဒုတိယဈာန်၏ ဥပစာရဘာဝနာ ဟုဆိုအပ်သော မဟာကုဗ္ဗသံစိတ္တုပ္ပါဒ်။ (ပကတု)
- အောက်ဈာန်၏ ဥပစာရဓက၌ ပယ်အပ်သော ဝေဒနာတို့ကို စတုတ္ထဈာန်အခန်း၌ ထည့်ဆိုရခြင်းအကြောင်း
- (၁) သုခဂ္ဂဟဏတ္ထံ ဧတာ ဝေဒနာ ဣဓ စတုတ္ထဈာနေ သမာဟရိ။
- (၂) အပိစ အဒုက္ခမသုခါယ ဝေတောဝိမုတ္တိယာ ပစ္စယဒဿနတ္ထဉ္စာပိ ဧတာ ဝုတ္တာ
- (၃) ဧဝံ ဝဏ္ဏဘဏနတ္ထမ္မေတဿ ဈာနသေတာ ဣဓ ဝုတ္တာတိပိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။
- (၄) ပစ္စယယာတေန ဝါ ဧတ္ထ ရာဂဒေါသာနံ အတိဒ္ဓရဘာဝံ ဒဿေတုမ္မေတာ ဝုတ္တာ
- စတုတ္ထဈာန် သမာပတ်ရကြောင်း ၄ - ပါး
- (၁) ကာယိကသုခကို ပယ်ခြင်း။ (၂) ကာယိကဒုက္ခကို ပယ်ခြင်း။
- (၃) စေတသိကသုခ၏ ချုပ်ခြင်း။ (၄) စေတသိကဒုက္ခ၏ ချုပ်ခြင်း။

အကြောင်းအကျိုးစွဲပုံ

သုခသည် အကြောင်း၊ သောမနဿသည် အကျိုး (ပကတူပိုင်)
သောမနဿသည် အကြောင်း၊ ရာဂသည် အကျိုး (သဟဇာတနှင့် ပကတူပိုင်)
ဒုက္ခသည် အကြောင်း၊ ဒေါမနဿသည် အကျိုး (ပကတူပိုင်)
ဒေါမနဿသည် အကြောင်း၊ ဒေါသသည် အကျိုး (သဟဇာတပိုင်)

ပဟာနက္ကမအားဖြင့် - ဒုက္ခ၊ ဒေါမနဿ၊ သုခ၊ သောမနဿ။

ဥဒ္ဓေသက္ကမအားဖြင့် - သုခ၊ ဒုက္ခ၊ သောမနဿ၊ ဒေါမနဿ။

အဒုက္ခမသုခံ - ဒုက္ကရံ ခံ ဩကာသဒါနံ ယဿာတိ ဒုက္ခံ။ (ဆဋ္ဌိတဟုဋီ)
(တနဲ့) ဒုက္ခယတိတိ ဒုက္ခံ။ (ဒုက္ခ + ဣယ + အ) (တနဲ့) ဒုဠ ခနတိတိ ဒုက္ခံ။ (ဒု + ခန + ကိ)
(တနဲ့) ဒုဠ ခါဒတိတိ ဒုက္ခံ။ (ဒု + ခါဒ + ကိ) နတ္ထိ ဒုက္ခံ ယတ္ထာတိ အဒုက္ခံ။ (စတုတ္ထဈာန်)
နတ္ထိ သုခံ ယတ္ထာတိ အသုခံ။ (စတုတ္ထဈာန်)
အဒုက္ခန္တ တံ အသုခန္တာတိ အဒုက္ခမသုခံ။ (စတုတ္ထဈာန်) (မအာဂုံ)
(န ဒုက္ခံ အဒုက္ခံ၊ န သုခံ အသုခံ - ဟုလည်း အချို့ဆရာများ ပြကြသေးသည်။)

ဥပေက္ခာသတိပါရိသုဒ္ဓိ = ဥပေက္ခာယ ဇနိတာ ဥပေက္ခာဇနိတာ။

ပါရိသုဇ္ဈန် ပါရိသုဒ္ဓိ၊ (ပါရိ + သုဓ + တိ) သတိယံ ပါရိသုဒ္ဓိ သတိပါရိသုဒ္ဓိ။

ဥပေက္ခာဇနိတာ သတိပါရိသုဒ္ဓိ ယတ္ထာတိ ဥပေက္ခာသတိပါရိသုဒ္ဓိ။ (စတုတ္ထဈာန်)
(ဗုဒ္ဓပဒေဉက္ကရပဒလောပသတ္တမိတဟုဋီဟိ)

ဥပေက္ခာအရ - စတုတ္ထဈာန်ရှိတကြမ္မတ္တာစေတသိက်။

(ဇနိတာ)သတိအရ - စတုတ္ထဈာန်ရှိသတိ၊ (တနဲ့) စတုတ္ထဈာန်စိတ္တုပ္ပါဒ်။ (သဟဇာတ)

သတိအရ - မုချတ္တအားဖြင့် စတုတ္ထဈာန်ရှိသတိ။

ဇကဒေသျှပစာအားဖြင့် စတုတ္ထဈာန်စိတ္တုပ္ပါဒ်။ (သဟဇာတ)

ပစ္စယသတ္တိ - ကြီး - ၄၊ အညမည၊ သမ္ပယုတ္တ၊ ကျိန္ဒိယ၊ မဂ္ဂ၊ (၈) ပစ္စည်း။

သမာသိပုဒ်အရ - စတုတ္ထဈာန်ရှိသတိ။

အညပုဒ်အရ - စတုတ္ထဈာန်ရှိဥပေက္ခာဝေဒနာနှင့် ဇကဂ္ဂတာ။

(တနဲ့) သတိနှင့်ယှဉ်သော စတုတ္ထဈာန် စိတ္တုပ္ပါဒ်။ (သဟဇာတပိုင်)

ပစ္စယသတ္တိ - ကြီး - ၄၊ ည.သမိ.ကံ.မဂ်။ (၈) ပစ္စည်း။

ဥပေက္ခာအရ - တကြမ္မတ္တာပေက္ခာကိုယူ။

စတုတ္ထဈာန်အရ - ရူပစတုတ္ထဈာန်ရှိ ဥပေက္ခာနှင့် ဇကဂ္ဂတာ။

မှတ်ချက် (အရူပဈာန်ရှိ ဥပေက္ခာနှင့် ဧကဂ္ဂတာကိုလည်း ကောက်ယူနိုင်သည်)
 ဈာန်ဟူသော အမည်သည် အစိတ်စိတ်သော ဈာန်အင်္ဂါတို့၏ အမည်သာဖြစ်၍ ဈာန်အရ
 ဈာန်စိတ်ကို မကောက်ရဘဲ ဈာန်အင်္ဂါ (စေတသိက်) ကိုသာ ကောက်ယူရသည်။

ပုဗ္ဗေနိဝါသဗ္ဗင်္ဂ

ဧဝံ သဒ္ဓါ - နိဒဿနတ္ထနိပါတ်။

ဧဝံ - ၏ နိဒဿေတဗ္ဗတရားများ

(၁)စတုတ္ထဈာန် (၂)စတုတ္ထဈာန်ရရှိရာအစဉ်ဖြစ်သော ပထမဒုတိယ.တတိယဈာန်။

သမာဟိတ စတုတ္ထဈာန်၏ ဂုဏ်အင်္ဂါ ၈ - ပါး

- (၁) ဖရိသုဒ္ဓတာ (၂) ဖရိယောဒါတာ (၃) အနင်္ဂဏတာ
- (၄) ဝိဂတူပက္ခိလေသတာ (၅) မုဒုဘူတတာ (၆) ကမ္မနိယတာ
- (၇) ဌိတတာ (၈) အာနေဉ္ဇပ္ပတ္တတာ။

အဘိညာပါဒက ဈာန်အင်္ဂါ ၈ - ပါး

(၁) သမာဟိတတာ (၂) (၇) ကမ္မနိယတာ (၈) အာနေဉ္ဇပ္ပတ္တဌိတတာ။

သမာဟိတေ

အာဓိယတေ ဌပိယတေတိ အာဟိတံ၊ (အာ+ဓ(ဌပနတ္ထ) + တ)
 သမ္မာ အာဟိတံ သမာဟိတံ။ (ရူပစတုတ္ထဈာန်)
 (တနဲ့) လက္ခဏဝန္တကတ္တာအနက်၊ သ္မိဝိဘတ်၊ ကာလဘာဝေသုစ။
 (စိတ္တေ - ၏ ပိသေသနကြိနိက်)
 ဘာဝလက္ခဏအနက်၊ သ္မိဝိဘတ်၊ ကာလဘာဝေသုစ။ (စိတ္တေ - ၏ လက္ခဏကြိနိက်)
 ဓာတ်အရ - ရူပစတုတ္ထဈာန်ရှိသမာဓိ။
 ပစ္စည်းအရ - ရူပစတုတ္ထဈာန်စိတ်။ (သဟဇာတပြိုင်) ကြီး - ၄၊ ည၊ သမိ၊ ကျံ၊ ဈာ၊ မဂ်။

ဖရိသုဒ္ဓေ

ဖရိသုဗျတိတိ ဖရိသုဒ္ဓံ။ (ရူပစတုတ္ထဈာန်)

ဖရိယောဒါတေ

အဝဒါယတိ အဝဓဏ္ဍတိတိ သြဒါတံ၊
 ဖရိသမန္တတော သြဒါတံ ဖရိယောဒါတံ။

အနင်္ဂဏေ

အင်္ဂန္တိ တံသမဂ္ဂိပုဂ္ဂလာ နိဟိနဘာဝံ ဂစ္ဆန္တိ ဧတေဟိတိ အင်္ဂဏာနိ။ (အင်္ဂ + ယု)
 နတ္ထိ အင်္ဂဏာနိ ယဿာတိ အနင်္ဂဏံ။
 အင်္ဂဏ - ဌိဓာတ်အရ - ရာဂစသော ကိလေသာတို့နှင့် ယှဉ်သော အကုသိုလ်။

ပစ္စည်းအရ- ရာဂစသောကိလေသာ(ပစ္စည်း) (သဟဇာတပြိုင်)

ပစ္စယသတ္တိ = ကြီး- ၄၊ ည၊ သမ်၊ ဟေ၊ မဂ်။

အင်္ဂကာနိ အရ- ရာဂစသော ကိလေသာ၊ အနင်္ဂကာ အရ- ရူပစတုတ္ထဈာန်စိတ်။ (ပကာတူ)

ဝိဂတူပတ္တိလေသေ ဥပက္ခန္ဓာ စိတ္တံ ကိလေသေန္တိတိ ဥပတ္တိလေသာ။ (ဘာဋီ)

(တနဲ့) ဥပတ္တိလိဿတိ စတေဟိတိ ဥပတ္တိလေသာ။

ဝိဂတာ ဥပတ္တိလေသာ ယဿာ/ယသွာဝါတိ ဝိဂတူပတ္တိလေသံ။

မုဒုဘူတေ

မောဒနံ မုဒု၊ (တနဲ့) မောဒီယတေတိ မုဒု၊ (မုဒ+ဥ) မုဒု ဟုတွာ ဘူတံ မုဒုဘူတံ။

ကမ္မနိယံ

ကရိယတေတိ ကမ္မံ၊ ကမ္မနိ ခမံ ကမ္မနိယံ။ (ကမ္မ+ဣယ၊ တေသုဝုဒ္ဓိ-ဖြင့် န-လာ)

ဋီတေ

တိဋ္ဌတိတိ ဋီတံ။ (အဘိညာပါဒက ရူပစတုတ္ထဈာန်စိတ်)

အာနေဉ္စပတ္တေ

ဣဉ္စနံ ဣဉ္စော၊ (ဣဉ္စ+အ) နတ္ထိ ဣဉ္စော ယဿာတိ အနိဉ္စံ။ (ရူပစတုတ္ထဈာန်)

အနိဉ္စဿ ဘာဝေါ အာနေဉ္စံ။ (အနိဉ္စ+ဏ) (ဘာဋီ)

(တနဲ့) ဣဉ္စတိတိ ဣဉ္စံ၊ န ဣဉ္စံ အနိဉ္စံ။ (ရူပစတုတ္ထဈာန်)

အနိဉ္စဿ ဘာဝေါ အာနေဉ္စံ။ (ဋ) အာနေဉ္စံ ပတ္တံ အာနေဉ္စပတ္တံ။

အာနေဉ္စဋ္ဌိ

အနိဉ္စပုဒ်အရ- ရူပစတုတ္ထဈာန်စိတ်။ (ပစ္စယုပ္ပန်)

ဏပစ္စည်းအရ- မဟာကုဗ္ဗသံရိသဒ္ဓါ၊ ဝီရိယ၊ သတိ၊ သမာဓိ၊ ပညာ။ (ပစ္စည်း) (ပကာတူ)

ပုဗ္ဗေနိဝါသာနဿတိ ဉာဏာယ = နိဝဿီယိတ္တာတိ နိဝါသော၊ (ခန္ဓာ) (အတိတ်ကမ္မသင်)

ပုဗ္ဗေ နိဝါသော ပုဗ္ဗေနိဝါသော။ (အလုတ္တသတ္တမိတပ္ပရိသံ)

အနဿရတိတိ အနဿတိ၊ ပုဗ္ဗေနိဝါသံ အနဿတိ ပုဗ္ဗေနိဝါသာနဿတိ။

ပုဗ္ဗေနိဝါသာနဿတိယံ ဉာဏံ ပုဗ္ဗေနိဝါသာနဿတိဉာဏံ။

ပုဗ္ဗေနိဝါသအရ

ရှေးဦးနေအပ်ခဲ့ဘူးသော ခန္ဓာစသော တရား။

အနဿတိ အရ

ပုဗ္ဗေနိဝါသာနဿတိ အဘိညာဉ် ကိစ္စတပ်သော ရူပစတုတ္ထဈာန်ရှိ သတိ။ (အာရမ္မဏပြိုင်)

ပုဗ္ဗေနိဝါသာနဿတိ အရ

ပုဗ္ဗေနိဝါသာနဿတိ အဘိညာဉ် ကိစ္စတပ်သော ရူပစတုတ္ထဈာန်ရှိ သတိ။ (ပစ္စည်း)

ဉာဏအရ

ယင်းသတိနှင့် ယှဉ်သော ပညာ။ (သဟဇာတ) ကြီး- ၄၊ ည၊ သမ်၊ ဣ၊ မဂ်- (၈) ပစ္စည်း။

အဘိနိဇ္ဇာမေသိဋ္ဌိ

ဓာတ်အရ - ပရိကမ်ကိစ္စတပ်သော မဟာကုဗ္ဗသံ။

ကာရိတ်ပစ္စည်းအရ- ပရိကမ်စိတ်နှင့်ယှဉ်သော ဝီရိယ၊ ပညာ။ (သဟဇာတ)

အဘိဥပသာရဏိ၊ ကံပုဒ်အရ- ပုဗ္ဗေနိဝါသအဘိညာဉ်၏ အာရုံ။

“အာယုပြုရာ ၄-ဌာန”

(၁) ဂတိအနက်ရှိသော ဓာတ်၏ ကံ (အပေါ့ သဂ္ဂါယ ဂစ္ဆတိ)

(၂) နိဓာတ်အနက်ရှိသော ဓာတ်၏ ကံ (ဒကာယ နေတိ)

သဒ္ဓါ + သင်္ဂဟအလင်းတန်း

(၃) ဝိဘတ္တိဝိပလ္လာသ(မူလာယ ပရိကသောဒေ)

(၄) တဒတ္ထသမ္ဘဒါနိ(ပုဗ္ဗေဒိဝိသာနဿတိ ဥပကာယ)

(ဂါထာ) ဂတုတ္ထ ကမ္မနိဝေဝ၊ နုတ္ထဿ ကမ္မနိစ။

ဝိဘတ္တိယာ ဝိပလ္လာသေ၊ တဒတ္ထေ စာတိ နိဗ္ဗာနာ။

(ဂါထာ) တဒတ္ထေ စ တုမတ္ထေ စ၊ နိဂတုတ္တာန ကမ္မနိ။

ဝိဘတ္တိဝိပလ္လာသေစာ၊ ယာဒေသော စတုဇာ ဘဝေ။

အနေကပိဟိတံ ဝိစိတ္တဘာဝေန ဇိယတိ ဥပိယတိတိ ဝိဟိတော၊
အနေကေ ဝိဟိတာ ယဿာတိ အနေကပိဟိတော။

(တုလျာဓိကရကဆဋ္ဌိ-စတုတ္ထိဗဟုဗ္ဗိသမာသံ)

(တနဲ) ဝိဇိယတေ ပဝတ္ထိယတေတိ ဝိဟိတော။

အနေကေဟိ ပကာရေဟိ ဝိဟိတော အနေကပိဟိတော။ (တတိယာတပုဂ္ဂိုလ်။)

အနဿရာမိ အစဉ်လျောက်၍လျောက်၍ အောက်မေ့နိုင်၏။

ဤအလို အနုဥပသာရသည် ဝိညာအတွင်း၎င်းသော အနုဂတ အနက်ဟော။

(ဘုရားမှ အခြားပုဂ္ဂိုလ် များအတွက်)

(တနဲ) ညွတ်စေတော်မူသည်၏ အခြားမဲ့၌ အောင့်မေ့တော်မူနိုင်၏။

ဤအလို အနုဥပသာရ အနန္တရအနက်။ (ဘုရားရှင်အတွက်)

ဇာတိ ဇာယတိတိဇာတိ၊ (ဇန + တိ၊ နကို အာ-ပြု)

(ပဋိသန္ဓေအစ စုတိအဆုံးရှိသော တစ်ဘဝ၌အကျုံးဝင်သော ခန္ဓာအစဉ်)

ဇာတိသတသဟဿံ သတေန ဂုဏိတံ သဟဿံ သတသဟဿံ။

ဇာတိနံ သတသဟဿံ ဇာတိသတသဟဿံ။

သံဝဋ္ဋကပ္ပေ သံဝဋ္ဋတိ ဝိနဿတိတိ သံဝဋ္ဋော။ (သံ - ဓာတွတ္ထဝိသေသက)

သာသပရာသယောပမာနေဟိ ကပ္ပိယတိ သင်္ကပ္ပိယတိတိ ကပ္ပေါ။

သံဝဋ္ဋော ကပ္ပေါ သံဝဋ္ဋကပ္ပေါ။

မုချတ္ထအရ- ကာလပညတ်။ (ပစ္စည်း)ဌာနပစ္စာရတ္ထအရ- သင်္ခါရတရား။ (ပစ္စယုပ္ပန်)ပကတူပပြိုင်၊
ကပ္ပေါ-၌ ဓာတ်အရ- မဲ့ညှင်းစေ့ဥပမာစသည်တို့ဖြင့် ကြံစည်သောပုဂ္ဂိုလ်၏ မဟာကာသိုလ် + ကြိယာ
စိတ္တုပ္ပါဒ်။ (အာရမ္မဏိက)

အပစ္စည်းအရ- အသချေယျကပ်ဟူသော ကာလပညတ်။ (အာရုံ) (အာရမ္မဏပြိုင်)

(သံဝဋ္ဋနံ သံဝဋ္ဋော၊ သံဝဋ္ဋော အဿ အတ္ထိတိ သံဝဋ္ဋော - ဟု ကိတဂစ္ဆတန္ဒိတ ဝိဂ္ဂဟ-
လည်းပြုနိုင်)

ဝိဝဋ္ဌကပ္ပေ ဝိဝဋ္ဌတိ ပဝတ္တတိ ဝပတိတိ ဝိဝဋ္ဌော၊ ဝိဝဋ္ဌော ကပ္ပေါ ဝိဝဋ္ဌကပ္ပေါ။
 မှတ်ချက် သံဝဋ္ဌကပ္ပိဖြင့် သံဝဋ္ဌဌာယိကပ်ကိုလည်းယူ၊ ဝိဝဋ္ဌကပ္ပိဖြင့် ဝိဝဋ္ဌဌာယိကပ်ကိုလည်းယူ။
 သံဝဋ္ဌ ၃ - မျိုး (၁) တေဇောသံဝဋ္ဌ။ (၂) အာပေါသံဝဋ္ဌ။ (၃) ဝါယောသံဝဋ္ဌ။
 သံဝဋ္ဌသီမာ (ပျက်ဆီးရာဌာန) အပိုင်းခြား ၃ - မျိုး = (၁) အာဘဿရာ (၂) သုဘကီဏှာ (၃) ဝေဟပိလ်။

ပျက်စီးပုံ

မီးကြောင့် ကမ္ဘာကြီးပျက်စီးလျှင် အာဘဿရာဘုံအောက် ပထမဈာန်သုံးဘုံမှစ၍ အောက်အောက်
 ဘုံများ ပျက်စီး၏။
 ရေကြောင့် ကမ္ဘာကြီးပျက်စီးလျှင် သုဘကီဏှာဘုံအောက် ဒုတိယဈာန်သုံးဘုံမှစ၍ အောက်အောက်
 ဘုံများ ပျက်စီး၏။
 လေကြောင့် ကမ္ဘာကြီးပျက်စီးလျှင် ဝေဟပိလ်ဘုံအောက် တတိယဈာန်သုံးဘုံမှစ၍ အောက်အောက်
 ဘုံများ ပျက်စီး၏။

(ဂါထာ) အဂ္ဂိနာဘဿရာ ဟေဋ္ဌာ၊ အာပေန သုဘကီဏှာတော။

ဝေဟပ္ပလတော ဝါတေန၊ ဧဝံ လောကော ဝိနဿတိ။ (ဋီကာကျော်)

အနက်ပေး အမုတြ - ဤမည်သောကပ်ဘဝယောနိ - စသည်၍၊ ဧဝံနာမော - သည်၊ (ဧပ) အာသိ၊
 သော အဟံ၊ တတော - ထိုကပ်ဘဝယောနိ စသည်မှ၊ စုတော - စုတေခွဲသည်၊ သမာနေ၊
 အမုတြ ဥဒပါဒီ၊ တတြာပိ - ထို၌လည်း၊ ဧဝံနာမော (ပ) အာသိ၊ သော အဟံ တတော
 စုတော ဣဓ - ဤကပ်ဘဝယောနိ စသည်၍၊ ဥပပန္နော။
 (ဤကား အဋ္ဌကထာပထမနည်း သာမညနိဒ္ဒေသ)

အာသိ အသ + ဣ၊ ဓာတ်အစအလား၊ ရှေ့အကိုချေ၊ နောက် အဒိယပြု၊ သကို ဣသိုကပ်။
 အရ - သုဒ္ဓါဝါသပဋိသန္ဓေမှတစ်ပါး ပဋိသန္ဓေအားလုံးယူ။

ဧဝံနာမံ နမုတေ အတ္ထေသုတိ နာမံ၊ ဧဝံ နာမံ ယဿာတိ ဧဝံနာမော။

ဧဝံဂေါတ္ထော ဂေါပိယတိတိ ဂေါတ္ထံ၊ (ဂုပ + တ) (မောဂ္ဂလားနံ)
 (တနံ) ဂေါပိတဗ္ဗံ ရက္ခိတဗ္ဗံတိ ဂေါတ္ထံ။ (ကစွည်း)
 (တနံ) ဂံ သဒ္ဓိ တာယတိ ရက္ခိတိတိ ဂေါတ္ထံ။ (ဂေါ + တာ + အ၊ တ - ဒွေဘော်ပြု။) (ရူ)
 ဧဝံ ဂေါတ္ထံ ယဿာတိ ဧဝံဂေါတ္ထော။

ဧဝံဂန္ဏော ဝဂန္ဏတိ ပကာသေတိတိ ဝဂန္ဏော၊ ဧဝံ ဝဂန္ဏော ယဿာတိ ဧဝံဂန္ဏော။

ဧဝံသုခဒုက္ခပဋိသံဝေဒီ = ပဋိသံဝေဒနံ ပဋိသံဝေဒေါ၊ သုခဒုက္ခာနံ ပဋိသံဝေဒေါ သုခဒုက္ခပဋိသံဝေဒေါ၊
 သုခဒုက္ခပဋိသံဝေဒေါ အဿ အတ္တိတိ သုခဒုက္ခပဋိသံဝေဒီ။

ဝေ သုခဒုက္ခပဋိသံဝေဒီ ယဿာတိ ဝေသုခဒုက္ခပဋိသံဝေဒီ-

(ပဋိသံဝေဒတိ သီလေနာတိ ပဋိသံဝေဒီ-ဟုလည်းပြ)

သုခ - သရုပ်

(၁) ကာယိကသုခ (သုခသဟဂုတ်ကာယဝိညာဉ်ရှိ ဝေဒနာ)

(၂) စေတသိကသုခ (မဟာကုသောမနဿဝေဒနာ)

(၃) သာမိသသုခ (တဏှာနှင့်ယှဉ်သော လောဘမူသောမနဿ)

(၄) နိရာမိသသုခ (ဝိပဿနာဉာဏ်နှင့်ယှဉ်သော မဟာကုသောမနဿ)

(၅) ဝိဝေကသုခ (ပထမဈာန်ရှိ သုခဝေဒနာ)

(၆) သမာဓိသုခ (ဒုတိယဈာန်ရှိ သုခဝေဒနာ)

ဒုက္ခသရုပ်

(၁) ကာယိကဒုက္ခ (၂) စေတသိကဒုက္ခ

ဝေမာယုပရိယန္တော = အယတိ ပဝတ္တတိ ဧတေနာတိ အာယု၊ အာယုနော ပရိယန္တံ အာယုပရိယန္တံ။

ဝေ အာယုပရိယန္တံ ယဿာတိ ဝေမာယုပရိယန္တော။

တတော စုတော အမုတြ ဥဒပါဒီ - ၌

စုတော အရ သုဒ္ဓါဝါသစုတိမှ တပါး စုတိ ၂၀ - ပါး။ (ရဟန္တာစုတိ မပါ)

ဥဒပါဒီ အရ သုဒ္ဓါဝါသပဋိသန္ဓေမှတပါး ပဋိသန္ဓေ ၂၀ ပါး။ (အနန္တရပြိုင်)

ပစ္စယသတ္တိ = အနန္တရ၊ သမနန္တရ၊ ဥပနိဿယ၊ နတ္ထိ၊ ဝိဂတ။

(တနံ) အနက်ပေး = အမုတြ - ဤမည်သော ဝေဿန္တရာမင်းဘဝ၌၊ ဝေဒနာမော - ဤမည်သော ဝေဿန္တရာအမည်ရှိသည်။ ဝေဂေါက္ခော (ပ) ဝေမာယုပရိယန္တော - သည်၊ အာသိ။ သောအဟံ တတော - ထိုဝေဿန္တရာမင်းဘဝမှစုတော - စုတေခွဲသော်၊ အမုတြ - ဤမည်သော တုသိတာနတ်ပြည်၌ ဥဒပါဒီ၊ တတြာပိ - ထိုမည်သော တုသိတာနတ်ပြည်၌လည်း ဝေဒနာမော - ဤသို့သော သေတကေတုအမည်ရှိသည်။ ဝေဂေါက္ခော - ဤသို့သော တုသိတာနတ်အမျိုးအနွယ်ရှိသည်။ ဝေဝဏ္ဏော - ဤသို့သော ရွှေအဆင်းရှိသည်။ ဝေမာဟာရော - ဤသို့သော နတ်ဩဇာအာဟာရရှိသည်။ ဝေသုခဒုက္ခပဋိသံဝေဒီ - ဤသို့သော ဒိဗ္ဗသုခ သင်္ခါရဒုက္ခတို့ကိုခံစားလေ့ရှိသည်။ ဝေမာယုပရိယန္တော - ဤသို့သော (၅၇) ကုဋေအနစ်ခြောက်သန်းဟူသော အသက်အပိုင်းအခြားရှိသည်။ အာသိ၊ သော အဟံ တတော - တုသိတာမှ၊ စုတော၊ ဣဓ - ဤလူပြည်၌၊ (ဝါ) ဤ မယ်တော်မာယာ ၏ ဝမ်းတိုက်၌၊ ဥပပန္နော - ဖြစ်ခဲ့ပြီ။ (ဤကား အဋ္ဌကထာဒုတိယနည်းဝိသေသနိဒ္ဒေသ)

အမုတြာသိ - ၌ အသမာတ်အရ - ဝေဿန္တရာမင်း၏ ပဋိသန္ဓေကိစ္စတပ်သော မဟာဝိပါက် ၈ - ပါးတွင် တစ်ပါးပါး။

တတော စုတော အမုတြ ဥဒပါဒီ။

စုတော အရ - ဝေဿန္တရာမင်း၏ စုတိကိစ္စတပ်သော မဟာဝိပါက် ၈ - ပါး။

ဥဒပါဒိ အရ သေတကေတု နတ်သား၏ ယဇ်သန္ဓေကိစ္စတပ်သော မဟာဝိညာသံ ၄။
 တကြာပါသိ၌ ဓာတ်အရ - သေတကေတု နတ်သား၏ ယဇ်သန္ဓေကိစ္စတပ်သော မဟာဝိ ဉာသံ ၄ - တွင် တစ်ပါးပါး။

တတောစုတောဏှဗပဇ္ဇော၌
 စုတောအရ - သေတကေတု နတ်သား၏ စုတိကိစ္စတပ်သော မဟာဝိညာသံ ၄။

ဥပပဇ္ဇော အရ ဘုရားရှင်၏ ယဇ်သန္ဓေကိစ္စတပ်သော မဟာဝိပါက်ညာသံသော မနဿ အသင်္ခါရက။
 (အနန္တရ)

မှတ်ချက် အဋ္ဌသာလိနီ အဋ္ဌကထာ၌ ဘုရားရှင်၏ ယဇ်သန္ဓေ ဘဝင် စုတိတို့အရ မဟာဝိပါက်ညာသံ ဥပေက္ခာသဟဂုတ် အသင်္ခါရကစိတ်ကိုလည်း ကောက်ယူနိုင်သေးသည် - ဟု ပြဆိုထားသည်။ (ကေစိဝါဒ)

- (၁) ဧကမ္ပိဇာတီ (ပ) အနေကေပိသံဝဋ္ဌကပွေဖြင့် ပုဗ္ဗေနိဝါသသရုပ်ကို ပြသည်။
- (၂) အမုတြာသီ (ပ) ဣဗူပပဇ္ဇောဖြင့် အောင့်မေ့ပုံနည်းကို ပြသည်။
- (၃) အမုတြာသီ (ပ) ဝေမာယုပရိယန္တောဖြင့် ပုဗ္ဗေနိဝါသအဘိညာဉ်ဖြင့် သေတကေတု နတ်သားဘဝမှစ၍ အလိုရှိအပ်သော ဘဝတိုင်အောင် ယဇ်လောမအားဖြင့် အောင့်မေ့ပုံကို ပြသည်။ (အဘိညာဉ်ပီထိ - ချ)

(၄) သောတတောစုတော (ပ) ဝေမာယုပရိယန္တော - ပါဠိတို့ဖြင့် အဘိညာဉ်ပီထိ၏ အခြားမဲ့၌ဖြစ်သော ပစ္စဝေက္ခဏာပီထိဖြင့် အဘိညာဉ်ဖြင့် အောင့်မေ့အပ်ပြီးသော ဘဝတို့ကို သေတကေတု နတ်သား ဘဝတိုင်အောင် အနလောမအားဖြင့် - ဆင်ခြင်အောင့်မေ့ပုံကို ပြသည်။ (ပစ္စဝေက္ခဏာပီထိချ)

သာကာရံ အာကာရီယတိ ဒိသ္မာဝ သတ္တော ဝိညာယတိ ဧတေဟိတိ အာကာရာ။
 သဟ အာကာရေန ယော ဝတ္တတိတိ သာကာရော။

အာကာရအရ - ဝဏ္ဏ အာဟာရ သုခဒုက္ခယဇ်သံဝေဒန အာယုပရိယန္တ။
 အာကာရာ၌ ဓာတ်အရ - သတ္တဝါကို သိသော ပုဂ္ဂိုလ်၏ သန္တာန်၌ဖြစ်သော ဉာဏ်ပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကု + ကြိစိတ္တုပ္ပါဒ်။ (ပစ္စယုပ္ပန်)
 ကပစ္စည်းအရ - ဝဏ္ဏ အာဟာရ စသည်။ (ပစ္စည်း) (ပကတူပနှင့် အာရမ္မဏ ၂ - မျိုးဖြင့်)

သဉ္ဇဒ္ဓေသံ ဥဒ္ဓိသီယတိ သတ္တော ဧတေနာတိ ဉဒ္ဓေသော။
 သဟ ဉဒ္ဓေသေန ယော ဝတ္တတိတိ သဉ္ဇဒ္ဓေသော။
 ဉဒ္ဓေသံ၌ ဓာတ်အရ - ညွှန်ပြသောသူ၏ သန္တာန်၌ဖြစ်သော ဝီရိယစသည် ပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကု + ကြိစိတ္တုပ္ပါဒ်။

သဒ္ဓါ + သင်္ဂဟအလင်းတန်း

က ပစ္စည်းအရနှင့် ဥဒ္ဓေသအရ - နာမဂေါတ္တပညတ် (ပဏ္ဍိတနှင့် အာရမ္မဏ ၂ - ရိုးပြိုင်)
 ရတ္တိ ဧတ္တတိ ရတ္တိ။
 ဓာတ်အရ - သတ္တဝါတို့၏ လောဘာမူစိတ္တုပ္ပါဒ်။ (ပစ္စယုပ္ပန်)
 ပစ္စည်းအရ - ညအခါဟူသော ကာလပညတ်။ (ပစ္စည်း)(ပကတူပပြိုင်)
 (တနဲ့) ရာသဒ္ဓေါ တိယျတိ ဆိဇ္ဇတိ ဧတ္တတိ ရတ္တိ (ရာ + တိ + အ)
 ရာပုဒ်အရ တိဓာတ်အရ - သဒ္ဓါရုံ။ (ပစ္စယုပ္ပန်)
 ပစ္စည်းအရ - ညအခါဟူသောကာလပညတ်။ (ပစ္စည်း) (ပကတူပြိုင်)

ယာမေ ယာတိ ဂစ္ဆတိတိယာမော။

ပုဗ္ဗေနိဝါသကို အောင့်မေ့နိုင်သောပုဂ္ဂိုလ်များ

- (၁) သဗ္ဗညုဗုဒ္ဓတို့သည် အလိုရှိသလောက် အပိုင်းအခြားမရှိ အောင့်မေ့တော်မူနိုင်၏။
- (၂) ပစ္စေကဗုဒ္ဓါတို့သည် နှစ်သချေနှင့် ကမ္ဘာတစ်သိန်းတိုင် အောက်မေ့နိုင်၏။
- (၃) ဗုဒ္ဓသာဝကတို့တွင် အဂ္ဂသာဝက(၂)ပါးသည် တစ်သချေနှင့် ကမ္ဘာတစ်သိန်း၊ မဟာသာဝက(၈၀)တို့သည် ကမ္ဘာတစ်သိန်းကို အောင့်မေ့နိုင်၏။
- (၄) တိတ္ထိတို့သည် ပညာအားနည်းသောကြောင့် ကမ္ဘာ (၄၀) ပျံ့သာ အောင့်မေ့နိုင်၏။

အဝိဇ္ဇာဝိဟတာ(ပ) ပဟိတတ္ထဿဝိဟရတော - အနက်ပေး

အပ္ပမတ္တဿ - သော။ အာတာပိနော - သော။ ပဟိတတ္ထဿ - သော။ ဝိဟရတော - နေသော
 ငါဘုရားမှ အခြားသောသူ၏။ ယသ္မာ - ကြောင့်၊ ဝိဇ္ဇာ - သည်၊ ဥပ္ပဇ္ဇေယျ - ၏။ တသ္မာ - ကြောင့်။ အဝိဇ္ဇာ - သည်၊
 ဝိဟညေယျ ယထာ - ကင်းပျောက်သကဲ့သို့၊ ယသ္မာ အာလောကော ဥပ္ပဇ္ဇေယျ။ တသ္မာ တမော ဝိဟညေယျ
 ယထာ (ဥပမာ) ဧဝံ ယသ္မာ ဝိဇ္ဇာ ဥပ္ပန္နာ တသ္မာ အဝိဇ္ဇာ ဝိဟတာ၊ ယသ္မာ အာလောကော ဥပ္ပန္နော၊ တသ္မာ
 တမော ဝိဟတော။ (ဥပမေယျ)

နိယံ တံယထာကား၊ ရှိလတ်ငြားမှု၊ တံကို အနက်ယူ၊ ယထာတံ မှ၊ တံ၏အနက်၊ ထူးမထွက်။

အဝိဇ္ဇာ ဝိဒတိ ဇာနာတိတိ ဝိဇ္ဇာ၊ (ဝိဒ + ကျ + အာ) န ဝိဇ္ဇာ အဝိဇ္ဇာ။

တမော တမန္တိ ဧတေနာတိ တမော။ (တမ - ခေဒတ္ထ + အ)
 တမော ဝိယာတိ တမော။ (အဝိဇ္ဇာ)

အာလောကော အာလောကီယတိ ဧတေနာတိ အာလောကော။
 အာလောကော ဝိယာတိ အာလောကော။ (ပုဗ္ဗေနိဝါသဉာဏ်ဝိဇ္ဇာ)
 အတွင်း - အာလောကပုဒ် - ၌ လောကဓာတ်အရ - စက္ခုဝိညာဉ်၊
 အပစ္စည်းအရ - အလင်းရောင်ပညတ်၊ (ဝါ) ဥတုပစ္စယ ဥတုဇရပ်။ (ပစ္စည်း)(ပကတူ)

- အပ္ပမတ္တဿ ပမဇ္ဇတီတိ ပမတ္တော၊ န ပမတ္တော အပ္ပမတ္တော။
- အာတာပိနော ကိလေသေ အာတာပေတီတိ အာတာပေါ။ (အာ + တပ - ဒါဟတ္ထ + စ + အ) အာတာပေါ အဿ အတ္ထိတိ အာတာပိ။ (မဟာကုဉာသံရှိဝိရိယ)
- မှတ်ချက် ကိလေသေ အာတာပေတီတိ အာတာပေါ - ကိ ဟေတုကတ္ထုသာနေ - ဟု ယုလျှင် တပဇာတ်အရ - ကိလေသာ။
ပစ္စည်းအရ - မဟာကုဉာသံရှိ ဝိရိယကို ကောက်၍ ပကတူပပြိုင်ရမည်။
- ပဟိတတ္တဿ ပဟိယတေ ပေသီယတေတိ ပဟိတော။ (ပ + ဟိ + တ) ပဟိတော အတ္တာ ယဿာ (ယေန) တိ ပဟိတတ္တော။
- အဘိနိဋ္ဌိဒါ အဘိနိဋ္ဌိနံ အဘိနိဋ္ဌိဒါ။
ကရိုဏ်းပုဒ်အရ - ပုဗ္ဗေနိဝါသာနဿတိ ဉာဏ်ကောက်။ (ဥပမေယျပေက္ခ) နတ်သီးဖျား၊ ခြေသည်းဖျား၊ ကမ္မပစ္စယ ဥတုဇအဝိနိဋ္ဌောကရုပ်။ (ဥပမာနပေက္ခ)

ဒိဗ္ဗစက္ခုအဖွင့်

- စုတူပပါတဉာဏာယ စုတိစ ဥပပါတောစ စုတူပပါတော၊ စုတူပပါတေ ဉာဏံ စုတူပပါတဉာဏံ။
စုတူပပါတ အရ - စုတေခါနီးသတ္တဝါ၊ ပဋိသန္ဓေနေပြီးခါစ သတ္တဝါ - ဟူသော ဒုရ၊ ပဋိစ္စန္ဓ သဏှ၊ သုရမ - ဖြစ်သော ပစ္စုပ္ပန်ရူပါရုံ။
ဉာဏ အရ - ဒိဗ္ဗစက္ခု အဘိညာဉ်။ (အာရမ္မဏာပြိုင်) အာရမ္မဏာ၊ ပုရေဇာတာ၊ အတ္ထိ၊ အဝိဂတ။ (စုတူပပါတ အရ၊ မုချတ္ထ - မေခွဲသော် စုတိနှင့် ပဋိသန္ဓေတွေကို ကောက်။)
- ဒိဗ္ဗေန ဒိဗ္ဗတိ ဧတ္ထာတိ ဒိဝေါ။ (ဒိဝု + အ) (နတ်ပြည်)
ဒိဝိ ဘဝံ ဒိဗ္ဗံ။ (ဒိဝ + ကျ) (နတ်၌ဖြစ်သော စက္ခုပသာဒ)
ဒိဗ္ဗံ ဝိယာတိ ဒိဗ္ဗံ။ (ဒိဗ္ဗ + က) (ဒိဗ္ဗစက္ခုအဘိညာဉ်)
- အနက် နတ်ပြည်၌ဖြစ်သော ပသာဒစက္ခုနှင့်တူသော။
(တနဲ့) ဒိဝိ ဘဝေါ ဒိဗ္ဗော။ (ဒိဗ္ဗိဟာရမည်သော ရူပဈာန်လေးပါး)
ဒိဗ္ဗေန ဒိဗ္ဗိဟာရေန ပဋိလဒ္ဓံ ဒိဗ္ဗံ။ (ဒိဗ္ဗ + က) ဒိဗ္ဗစက္ခုအဘိညာဉ် (ပကတူပပြိုင်)
- အနက် နတ်ပြည်၌ဖြစ်သော ဒိဗ္ဗိဟာရမည်သောဈာန်လေးပါးကြောင့် ရအပ်သော။
(တနဲ့) ဒိဝိ ဘဝေါ ဒိဗ္ဗော။ (ဒိဗ္ဗိဟာရစတုတ္ထဈာန်)
ဒိဗ္ဗံ ဒိဗ္ဗိဟာရံ သန္တိသိတံ ဒိဗ္ဗံ။ (ဒိဗ္ဗစက္ခုအဘိညာဉ်)
- အနက် ဒိဗ္ဗိဟာရတွင် အထက်ဆုံးစတုတ္ထဈာန်ကို မှီသော။
- မှတ်ချက် ပြဆိုပြီး (၃)နည်းအရ ဒိဗ္ဗေန - ကို မုချသဒ္ဓါဟု မှတ်ပါ။

ဥပစာသဒ္ဒါ - ဟုယူလျှင်ကား ဒိဝိ ဘဝံ ဒိဗ္ဗံ ဟုပြု၍ သဒ္ဒါသုတေသနအားဖြင့် အဘိညာဉ်၊
ဒိဝိ ဘဝေါ ဒိဗ္ဗော - ဟုပြု၍ ကာရဏူပစာအားဖြင့် ဒိဗ္ဗစက္ခုအဘိညာဉ်၊
ဒိဝိ ဘဝေါ ဒိဗ္ဗော - ဟုပြု၍ ဌာနပစာအားဖြင့် ဒိဗ္ဗစက္ခုအဘိညာဉ်ကို ကောက်ရသည်။

အနက် (တနဲ) ဒိဗ္ဗတိ ဇောတယတိတိ ဒိဗ္ဗံ။ (ဒိဝု - ဇုတိအနက် + ကျ)
ထွန်းလင်းတောက်ပတတ်သော။ (ဒိဗ္ဗစက္ခုအဘိညာဉ်)

အနက် (တနဲ) ဒိဗ္ဗတိ အသဇ္ဇမာနံ ဂစ္ဆတိတိ ဒိဗ္ဗံ။ (ဒိဝု၊ ဂတိအနက် + ကျ)
စက္ခုစက္ခု ရှုပ် ဝိဘာယတိတိ စက္ခု။ (စက္ခု + ဥ) (ပကတိစက္ခု)
စက္ခု ဝိယာတိ စက္ခု။ (ဒိဗ္ဗစက္ခု)

ဝိသုဒ္ဓေန ဝိသုဇ္ဈတိ ဇေတနာတိ ဝိသုဒ္ဓံ။ (ဝိ + သု + တ)
ဓာတ်အရ - ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိ နဝသတ္တပါတုဘဝဒိဋ္ဌိတို့၏ မရှိခြင်း အဘာဝပညတ်။ (ပစ္စယုပ္ပန်)
ပစ္စည်းအရ - ဒိဗ္ဗစက္ခုအဘိညာဉ်။ (ပစ္စည်း) (ပကတုပြိုင်)
(တနဲ) ဥပက္ကိလေသတော ဝိသုဇ္ဈတိတိ ဝိသုဒ္ဓံ။ (ဒိဗ္ဗစက္ခုအဘိညာဉ်)

အတိက္ကန္တမာနသဂေန မနဿာနံ ဣဒံ မာနသကံ။ (မာနသကံ) (မနဿ + ကဏ်)
အတိက္ကမတိတိ အတိက္ကန္တံ မာနသကံ အတိက္ကန္တံ အတိက္ကန္တမာနသကံ။
လူတို့၏ဥစ္စာဖြစ်သော မြင်လောက်ရာ ရူပါရုံကို ကျော်လွန်သော။
(တနဲ) လူတို့၏ဥစ္စာဖြစ်သော ပဿာဒစက္ခုကို ကျော်လွန်သော။
မာနသက အရ - လူတို့၏ဥစ္စာဖြစ်သော ရူပါရုံ။ (တနဲ) စက္ခုပဿာဒ။
အတိက္ကန္တအရ - ဒိဗ္ဗစက္ခုအဘိညာဉ်။

မှတ်ချက် မာနသက အရ - လူတို့၏ဥစ္စာဖြစ်သော စက္ခုပဿာဒဟူသော ဒုရပဋိစ္စန္ဓ သဏှသုခမဖြစ်
သော ပစ္စုပ္ပန် ရူပါရုံကို ယူလျှင် အတိက္ကန္တအရနှင့် အာရမ္မဏပြိုင်နိုင်သည်။ (သုကျ - ၄၅)
သတ္တေ ပဿာမိ - ဤသတ္တေ အရ - သတ္တဝါတည်းဟူသော ဒုရပဋိစ္စန္ဓ သဏှသုခမဖြစ်သော ပစ္စုပ္ပန် ရူပါရုံ။
ပဿာမိအရ - ဒိဗ္ဗစက္ခုအဘိညာဉ်။ အာရမ္မဏ၊ ပုရေဇာတ၊ အတ္ထိ၊ အဝိဂတ။ (၄) ပစ္စည်း။

မှတ်ချက် ပါဠိတော်၌ သတ္တေ - ဟု ပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာန်နည်းအားဖြင့် ဟောသော်လည်း သတ္တဝါပညတ်ကို
ဒိဗ္ဗစက္ခုအဘိညာဉ်က အာရုံမပြုနိုင်သောကြောင့် ဓမ္မာဓိဋ္ဌာန်နည်းအရ သတ္တဝါ၌ တည်သော
ရူပါရုံကို ကောက်ယူရသည်။

စဝမာနေန စဝန္တိတိ စဝမာနာ။ (စ + အ + မာန)

ဥပပဇ္ဇမာနေန ဥပပဇ္ဇန္တိတိ ဥပပဇ္ဇမာနာ။ (ဥ + ပဒ + ယ + မာန)

ပါရမီတရား + ပါရမီ

အဘိဓမ္မေယျတ္ထ စုတိခဏာပဋိသန္ဓေခဏာ၌တည်သော ရူပါရုံကို ဒိဗ္ဗစက္ခုအဘိညာဉ်ဖြင့် ကြည့်ရှုခြင်းငှါ မစွမ်းနိုင်သောကြောင့် သမိပ္ပူပစာအားဖြင့် စဝမာနေအရ စုတေခါနီးသတ္တဝါ၊
 ဥပပဇ္ဇမာနေအရ- ပဋိသန္ဓေနေပြီးခါစသတ္တဝါကိုယူ။ (ဥပစာသဒ္ဓါ)
 (မုချသဒ္ဓါကြိုလျှင်- စဝိသန္တိတိ စဝမာနာ၊ ဥပပဇ္ဇိသုတိ ဥပပဇ္ဇမာနာဟုပြု)

ဟီစန ဟာယန္တိတိ ဟီနာ။ (ဟာ + တ၊ တကို နပြု၊ အာကို ဤပြု)

ပဏီတေ နိယန္တေတိ နိတာ၊ ပကဋ္ဌံ နိတာ ပဏီတာ။ (နကို ကပြု)

သုဝဏ္ဏေ သုန္ဓရော ဝဏ္ဏော ဇတေသံတိ သုဝဏ္ဏာ။

သုဂတေ သုန္ဓရံ ဂတာ သုဂတာ။ (တနဲ့) သုခံ ဂတာ သုဂတာ။

အကြောင်းကံနှင့်သတ္တဝါ

မောဟအကုသိုလ်ကံကြောင့် ဟီနသတ္တဝါ၊
 အမောဟကုသိုလ်ကံကြောင့် ပဏီတသတ္တဝါ၊
 အဒေါသကုသိုလ်ကံကြောင့် သုဝဏ္ဏသတ္တဝါ၊
 ဒေါသအကုသိုလ်ကံကြောင့် ဒုဗ္ဗဏ္ဏသတ္တဝါ၊
 အလောဘကုသိုလ်ကံကြောင့် သုဂတသတ္တဝါ၊
 လောဘအကုသိုလ်ကံကြောင့် ဒုဂ္ဂတသတ္တဝါ - တို့ဖြစ်ကြရသည်။

ယထာကမ္မူပဂေ ယံယံ ကမ္မံ ယထာကမ္မံ၊ (ဝိစ္စတ္ထပထမာအဗျယိဘော) ဥပဂစ္ဆန္တိတိ ဥပဂါ။ (ဥပ + ဂမု + ကိ)
 ယထာကမ္မံ (ယထာကမ္မေန) ဥပဂါ ယထာကမ္မူပဂါ။ (တတိယာတပ္ပရိသံ)
 ယထာကမ္မူပအရ - အတိတ်ဖြစ်သောလောကီကု + အကုစေတနာ၊
 ဥပဂါအရ၊ ဓာတ်အရ - ပဋိသန္ဓေနာမက္ခန္ဓာကုဋ္ဌတ္တာရုပ်၊ (နာနက္ခန္ဓာကမ္မ)

ယထာကမ္မူပဂေ သတ္တေအရ - သတ္တဝါတို့၏ အကြောင်းကံဖြစ်သော လောကီကု + အကုစေတနာ၊
 ပဏာနာမိ အရ - ယထာကမ္မူပဂအဘိညာဉ်။ (အာရမ္မဏပြိုင်) အာရမ္မဏ - တစ်ပစ္စည်းသာ။
 ကာယဒုစ္စရိတံ ဒုဋ္ဌ စရိတံ ဒုစ္စရိတံ၊ (တတိယာတပ္ပရိသံ) ကာယေန ဒုစ္စရိတံ ကာယဒုစ္စရိတံ။
 (တနဲ့) ဒုဋ္ဌံ စရိတံ ဒုစ္စရိတံ၊ (ပါဒိပုဗ္ဗပဒကမ္မဓာရည်း)
 ကာယတော ဥပ္ပန္နံ ဒုစ္စရိတံ ကာယဒုစ္စရိတံ။

ပစ္စည်းဖြိုင် ကာယအရ - ကာယဝိညာတံ။ ဒုစ္စရိတအရ - အကုသိုလ်စေတနာ။ (ပန်) (ပကတူဖြိုင်)
 (တနဲ့) ကာယအရ - ကာယဝိညာတံ။ (ပန်) ဒုစ္စရိတအရ - အကုသိုလ်စေတနာ။ (ပစ္စည်း)
 (သဟဇာတဖြိုင်)

သမန္နာဂတာ သမံ အနရူပံ အာဂစ္ဆန္တိ ပဝတ္တန္တိတိ သမန္နာဂတာ။ (သံ + အန + အာ + ဂမု) ပဝတ္တနက္ခတ္တ။

သဒ္ဒါ + သင်္ဂဟအလင်းတန်း

- ဥပဝါဒကာ ဥပဝဒန္တိတိ ဥပဝါဒကာ။
အရိယာအရ - ငုဒ္ဒ. ပဒေကဗုဒ္ဓ. ဝုဒ္ဓသာဝကတို့၏ခန္ဓာငါးပါး။
ဥပဝါဒက အရ - ဒေါသပြဋ္ဌာန်းသော ဒေါသမူမိတ္တုပ္ပါဒ်။
(အာရမ္မဏ၊ ပုရေဇာတ၊ အတ္ထိ၊ အဝိဂတ)
- မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကာ မိစ္ဆာ ဝိပရိတာ ဒိဋ္ဌိ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ၊ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ ယေသံ အတ္ထိတိ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကာ။
(မိစ္ဆာဝိပရိတာ ဒိဋ္ဌိ စေတသန္တိ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကာ - ဟုလည်း ဗဟုဗ္ဗိဟိ ပြုနိုင်)
- မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကမ္မသမာဒါနာ သမာဒိယန္တေတိ သမာဒါနာနိ၊ (နပုလ္လိင်)
ကမ္မာနိ သမာဒါနာနိ ယေသန္တိ ကမ္မသမာဒါနာ၊
မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိယာ ကမ္မသမာဒါနာ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကမ္မသမာဒါနာ။
(မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကြောင့် ဆောက်တည်အပ်သော အမျိုးမျိုးသော ကံရှိကုန်သော)
- သမာဒါနာနိ ဌ ဓာတ်အရ - မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ (ပစ္စည်း) ပစ္စည်းအရ - အကုသိုလ်စေတနာ (ပန်) (ပကတူပြိုင်)
(ယုပစ္စည်းအရ ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ်စေတနာ - ယူခဲ့သော် ကတ်အရနှင့် သဟဇာတလည်း
ပြိုင်နိုင်သည်)
(တနဲ) အညေပိ သမာဒပေန္တိတိ သမာဒါနာ။ (သံ.အာ + ဒါ + ယု)ပုလ္လိင်။
ကမ္မေသု သမာဒါနာ ကမ္မသမာဒါနာ၊
မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိယာ ကမ္မသမာဒါနာ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကမ္မသမာဒါနာ။
(မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကြောင့် အမျိုးမျိုးသောကံတို့၌ သူတပါးတို့ကိုလည်း ဆောက်တည်စေတတ်သူတို့)
- သမာဒါနာ ဌ ဓာတ်အရ - ဆောက်တည်သောပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိအရင်းခံရှိသော အကုသိုလ်စေတနာ။
ကာရိတ်ပစ္စည်းအရ - ဆောက်တည်စေသောပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ။ (ပကတူပြိုင်)
- ဘာဋီအလို မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ ယေသံ အတ္ထိတိ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိနိ၊ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိနိ စ တာနိ ကမ္မာနိ ဓာတိ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကမ္မာနိ။
မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကမ္မေသု သမာဒါနာ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကမ္မသမာဒါနာ - ဟု အဋ္ဌကထာ ဒု - ဖွင့်အလိုပြု။
- ကာယဿ အရ - ဝိပင်္ကနာမက္ခန္ဓာကဋ္ဌတ္တာရုပ်။ (ဥပါဒိန္နကခန္ဓာ) (တနဲ) ဥပါဒိန္နကခန္ဓာ၏အကြောင်းဖြစ်သော
ဖိဝိတိဇန္တု။ (ကာယဿအရ - ဒုတိယနည်းအလို မုရုတ္တမေးခဲ့သော် ဝိပင်္ကနာမက္ခန္ဓာကဋ္ဌတ္တာရုပ်ကောက်)
- ဘေဒါ ဘိလနံ ဘေဒေါ၊ (စုတိစိတ်ကောက်)
- ပရံ အရ အပါယ်ပဋိသန္ဓေကောက်။
- အပါယ် ဧတိ ဣမသ္မာ သုခန္တိ အယော၊ (ကုသိုလ်ကောက်)
အယာ အပေတော အပါယော၊ အပ + အယ ဟုဖြတ်။ (အမာဒိပရပဉ္စမိတပ်)
အယ ဌ ဣဓာတ်အရ - မနဿသုခ. ဒိဗ္ဗသုခ. နိဗ္ဗာနသုခ။

ကပစ္စည်းအရ- ကုသိုလ်ကံ။ (ပစ္စည်း) (ပကတူပမျိုးဖြင့်)
(တနဲ့) အာယန္တိ ဧတသ္မာ သုခါနီတိ အာယော၊
အာယာ အပေတော အပါယော။ (အပ+အာယဟုဖြတ်)
(တနဲ့) နတ္ထိ အာယော ဧတ္တာတိ အပါယော။

ဒုဂ္ဂတိ

ဂစ္ဆတိ ဧတ္တာတိ ဂတိ၊ ဒုက္ခဿ ဂတိ ဒုဂ္ဂတိ၊
ဒုက္ခ အရ- ကာယိကဒုက္ခ၊ စေတသိကဒုက္ခ၊ ဂတိအရ- ငရဲဘုံဌာနကိုယူ၍ ပကတူပပြိုင်။
(တနဲ့) ဒုဋ္ဌေန ကမ္မနာ နိဗ္ဗတ္တာ ဂတိ ဒုဂ္ဂတိ။
ဒုအရ- ဒေါသမူစေတနာ။ ဂတိ- ဌှိ ဓာတ်အရ- ငရဲပဋိသန္ဓေ နာမက္ခန္ဓာကဋ္ဌတ္တာရုပ်၊
(နာနက္ခန္ဓာကမ္မမျိုးဖြင့်) ပကတူပနိဿယနှင့် ကမ္မ- နှစ်ပစ္စည်း။

ဝိနိပါတံ

နိပတန္တိ ဧတ္တာတိ နိပါတော၊ ဝိဝသာနံ နိပါတော ဝိနိပါတော။
(တနဲ့) ဝိနဿန္တာနံ နိပါတော ဝိနိပါတော။

နိရယံ

ဓာတ်အရ- ငရဲပဋိသန္ဓေ နာမက္ခန္ဓာကဋ္ဌတ္တာရုပ်၊ ပစ္စည်းအရ- ငရဲဘုံဌာနပညတ်။ (ပကတူ)
ဣယတိ အဿာဒိယတိတိ အယော၊ (ဣ+အ+ကမ္မသာဓ်)
နတ္ထိ အယော ဧတ္တာတိ- နိရယော။
ဓာတ်အရ- သာယာသော အခြင်းအရာအားဖြင့် ဖြစ်သော လောဘမူသောမနဿ။
ပစ္စည်းအရ- ကာယိကသုခစေတသိကသုခနှင့် ဣဋ္ဌာရုံ။ (အာရမ္မဏ)

ဒိဗ္ဗစက္ခုအဘိညာဉ်အဖွင့် ပြီးပါပြီ
အာသဝက္ခယအဘိညာဉ်ဖွင့်

သမာဟိတေ စိတ္တေ ဝိပဿနာပါဒကဖြစ်သော ရူပစတုတ္ထဈာန်စိတ်။

ဓယဉာဏာယ

ဒီယန္တိ အာသဝါ ဧတေနာတိ ခယော၊
(တနဲ့) အာသဝေ ခေပေတိတိ ခယော။ (ဒီ+ဏာပေ+အ)
ခယေ ဉာဏံ ဓယဉာဏံ။

ဆောင်

ပြီးစေတတ်က၊ ပြီးကြောင်းရ၏၊ ကရဏကတ္ထု၊ ကာရကကို၊ ဝိဂြိုဟ်ပြု။
ဓယအရ- အရဟတ္တမဂ်၊ ပညာကြည် စေ- ၃၅။
(တနဲ့) အရဟတ္တမဂ်ရှိ သမ္မာဒိဋ္ဌိမဂ္ဂင်ကြည် မဂ္ဂင် ၇-ပါး။
ဉာဏအရ- အရဟတ္တမဂ်၌ အကျုံးဝင်သော သမ္မာဒိဋ္ဌိဉာဏံ။ (ပစ္စည်း)
(သဟဇာတဖြင့်) ကြီး- ၄၊ ည၊ သမ်း၊ ဟေ၊ မိ၊ ဣ၊ မဂ်။ ပေါင်း- ၁၀ ပစ္စည်း။ သကျ- ၅၇။

စိတ္တံ အဘိနိန္ဒာဓေသိ- ၌ စိတ္တံ အရ ဝိပဿနာစိတ်။ (သကျ- ၅၇)

ယထာဘူတံ ယော ယော ဘူတော ယထာဘူတံ။ (ဝိစ္ဆတ္ထပထမအဗျယ်ဘော)
 (တနဲ့) ဘူတဿ အနရူပံ ယထာဘူတံ။ (စတုတ္ထိအဗျယ်ဘော)
 ဣဒံ ဒုက္ခံ အရ တဏှာကြည့်ထား တေဘူမကဟူသော ဒုက္ခသစ္စာ။
 အပ္ပညာသီ အရ အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်။ (ပကတူပံပြိုင်)
 ဒုက္ခသမုဒယော သမုဒေတိ ဧတေနာတိ သမုဒယော၊ ဒုက္ခဿ သမုဒယော ဒုက္ခသမုဒယော။
 (တနဲ့) သမုဒေတိတိ သမုဒယော၊ ဒုက္ခံ သမုဒယော ဒုက္ခသမုဒယော။
 ဒုက္ခအရ - ဒုက္ခသစ္စာ၊ သမုဒယအရ - ရှေးဘဝတဏှာ။ (ပကတူပြိုင်)

အယံ ဒုက္ခသမုဒယော အရ - ရှေးဘဝတဏှာဟုဆိုအပ်သော သမုဒယသစ္စာ။
 အပ္ပညာသီ အရ အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်။ (ပကတူပံပြိုင်) (ပစ္စုပ္ပန် တဏှာကို ဒုက္ခသစ္စာ၌ သွင်းပါ)
 ဒုက္ခနိရောဓော နိရုဇ္ဈတိ ဧတ္ထာတိ နိရောဓော၊ ဒုက္ခဿ နိရောဓော ဒုက္ခနိရောဓော။
 ဒုက္ခနိရောဓအရ နိဗ္ဗာန်ဟူသော နိရောဓသစ္စာ။
 အပ္ပညာသီ အရ အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်။ (အာရမ္မဏပြိုင်) အာရမ္မဏ၊ အဓိပတိ၊ ဥပနိဿယ။
 ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနိ ဂစ္ဆတိ ဧတာယာတိ ဂါမိနိ၊ (ဂမု + ဂီ + ဣနိ)
 ဒုက္ခနိရောဓဿ ဂါမိနိ ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနိ။
 (တနဲ့) ဂမေတိတိ ဂါမိနိ၊ ဒုက္ခနိရောဓံ ဂါမိနိ ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနိ။

ဒုက္ခနိရောဓအရ နိဗ္ဗာန်ဟူသော နိရောဓသစ္စာ။
 ဂါမိနိ အရ အရဟတ္တမဂ်ရှိ မဂ္ဂင် ရှစ်ပါးဟူသော မဂ္ဂသစ္စာ။ (အာရမ္မဏပြိုင်)
 ယဋိပဒါ အရိယေဟိ ယဋိပဒိယတေတိ ယဋိပဒါ။ (ယဋိ - ပဒ + အ + အာ)

ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနိ ယဋိပဒါ အရ = အရဟတ္တမဂ်ရှိ ပညာကြည် မဂ္ဂင် ၇ - ပါး။
 အပ္ပညာသီ အရ အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်။ (သဟဇာတ)

မှတ်ချက် အပ္ပညာသီ - အရ သမ္မာဒိဋ္ဌိမဂ္ဂင်ကို ကောက်မည်ဖြစ်၍ ယဋိပဒါအရ - ပညာကြည် မဂ္ဂင် (၇)ပါး
 ကိုသာ အရကောက်ရသည်ကို အထူးသတိပြု။

ဇာနတော ဇာနာတိတိ ဇာနံ၊ (ဉာ + နာ + အန္တ) (အန္တပစ္စည်း - ပစ္စုပ္ပန် လက္ခဏအနက်)
 အရ - ဝိပဿနာပညာ၊ အရဟတ္တမဂ်ပညာ။ (မဂ်ပညာ)
 (တနဲ့) အန္တပစ္စည်း - ဟိတ်အနက်။ (ပဿတောကို နည်းတူကြံပါ)

ဇာနတော ပဿတော - အရ ကာမာသဝကို ထောက်လျှင် သိခါပတ္တတရား - အနာဂါမိမဂ်ပညာ - ကောက်။
 (သကျ - ၅၉)

ကာမာသဝအရ လောဘာမှို ကာမရာဂ။

စိတ္တံ အရ၊ ဝိမုစ္ဆိတ္ထ အရ - အနာဂါမိဖိုလ်။ (ပကတူပြိုင်)(အနာဂါမိမဂ္ဂဝိထိချ)

ဘဝါသဝါပိစိတ္တံ ဝိမုစ္ဆိတ္ထ အရ = အရဟတ္တဖိုလ်နှင့်သောတာပတ္တိဖိုလ်ကို ကောက်။

မှတ်ချက် သာရတ္ထဒီကာအလို - ဘဝါသဝါဖြင့် ဒိဋ္ဌာသဝကိုလည်း သွင်းယူ။

ဘာသာဒီကာအလို - အာသဝက္ခယအရဟတ္တမဂ်အခန်းဖြစ်၍ သောတာပတ္တိမဂ်တုန်းကပင် ဒိဋ္ဌာသဝမှ လွတ်ခဲ့ပြီးဖြစ်သောကြောင့် ဒိဋ္ဌာသဝကို ယူစရာမလို။

အဝိဇ္ဇာသဝါပိ ဝိမုစ္ဆိတ္ထ - အရ အရဟတ္တဖိုလ်စိတ် - ကောက်။ (သကျ - ၂၈)

ဇာနတောပဿတောတို့အရ ဝိပဿနာပညာ။

ဝိမုစ္ဆိတ္ထ အရ အရဟတ္တဖိုလ်၊(အနာဂါမိဖိုလ်၊သောတာပတ္တိဖိုလ်)(ပကတူ)

ဇာနတောပဿတောတို့အရ အရဟတ္တမဂ်ပညာ။ (မဂ်ပညာ)

ဝိမုစ္ဆိတ္ထ အရ အရဟတ္တဖိုလ်၊ (ဖိုလ်) (အနန္တရမျိုးပြိုင်)

ပစ္စယသတ္တိ - အနန္တရ၊ သမနန္တရ၊ အနန္တရူပနိဿယ၊ ကမ္မ၊ နတ္ထိ၊ ဝိဂတ၊ (၆)ပစ္စည်း။

ဝိမုတ္တသ္မိ ဝိမုတ္တမိတိ အရ - အရဟတ္တဖိုလ်၊

ဉာဏံ အဟောသိ အရ - ပစ္စဝေက္ခကာဉာဏ်။ (အာရမ္မဏပြိုင်) အာ.မိ.၃ (၃) ပစ္စည်း။

စိကာဇာတိ (အပ္ပညာသီ) အရ - ကိလေသာကို ဆင်ခြင်သော ပစ္စဝေက္ခကာဝိထိချ။

ဇာတိ အရ ပဋိသန္ဓေနာမက္ခန္ဓာကဋ္ဌတ္တာရုပ်။ (မှချတ္ထ)

ကိလေသာ ။ (ဇလူပစာရတ္ထ)

ဝုသိတံ ဝသီယတ္ထာတိ ဝုသိတံ၊ (ဝသ + တ)

ဝသဓာတ်အရ - အရဟတ္တမဂ်ရှိ မဂ္ဂင်တရားကိုယ် ၈ - ပါး။

တပစ္စည်းအရ - အရဟတ္တမဂ်။ (သဟဇာတ)

နာမရံ ကုတ္တတ္ထာယ ကမေ ပကာရာ ကုတ္တံ၊ ကုတ္တံ ဘာဝေါ ကုတ္တတ္တံ၊ တဿ ကုတ္တတ္ထာယ။

(တဒတ္ထသမ္ပဒါနိ အနက်စတုတ္ထိ သဝိဘတ်) အရ - မဂ်ကိစ္စ၁၆ - ချက်။

(တနံ) အယံ ပကာရော ကုတ္တံ၊ ကုတ္တံ ဘာဝေါ ကုတ္တတ္တံ။ အရ - ပဟာနကိစ္စ ကိုယု။

ဝုသိတံ ဗြဟ္မဇရိယံ (ပ) နာမရံ ကုတ္တတ္ထာယ (အဘိညာသီ) အရ - ပစ္စဝေက္ခကာဝိထိချ။

မဂ်ဖိုလ် နိဗ္ဗာန်ကို အာရုံပြုသည်ဖြစ်၍ တဒါရုံမကျ။

(အတိတံ သဉာဏ်ကို ပုဗ္ဗေနိဝါသ သို့သွင်း။ ပစ္စုပ္ပန်သ အနာဂတံ သဉာဏ်ကို ဒိဗ္ဗစက္ခု သို့သွင်း။

ကျန်သောဉာဏ်တို့ကို အာသဝက္ခယ ထဲသွင်း။)

အဘိက္ကန္တံ အတိဝိယ ကမိယတိ အနမောဒီယတိတိ အဘိက္ကန္တံ။

ဓာတ်အရ - သဒ္ဓါ၊ ပညာပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကုဉာသံသောမနဿ။

သဒ္ဓါ + သင်္ဂဟဒါလင်းတန်း

ဤအလို

ပစ္စည်းအရ - ဘုရားရှင်၏ တရားစကားတည်းဟူသော သဒ္ဓါရုံ၊ (အာရမ္မဏာပြိုင်)
 (တန့်) ပထမအဘိက္ကန္တသဒ္ဓါဖြင့် ဗုဒ္ဓ၏ ဓမ္မဒေသနာ။ (သဒ္ဓါရုံကောက်)
 ဒုတိယအဘိက္ကန္တသဒ္ဓါဖြင့် မိမိပသာဒကို ချီးမွမ်းသည်။ (သဒ္ဓါကောက်)
 ဘောဂေါတမ ဘောတောဂေါတမဿ ဓမ္မဒေသနာသခါတံ ဝစနံ အဘိက္ကန္တံ -
 အလွန်နှစ်သက်အပ်ပါပေစွ။

ဘောဂေါတမ ဘောတောဂေါတမဿ ဓမ္မဒေသနာသခါတံ ဝစနံ အာဂမ္မ မမ ပသာဒနံ
 ကြည်ညိုခြင်းကို၊ အဘိက္ကန္တံ။ (ဝစနံနှင့် ပသာဒနံကို ဝဲ့၍ အဘိက္ကန္တကို နုပုလွင်ထား)

တနည်းအနက်ပေး - ဘောဂေါတမ ဘောတောဂေါတမဿ ယဒိဒံ ယာအယံ ဓမ္မဒေသနာ - သည်းအတ္ထိ၊
 သော ဓမ္မဒေသနာ အဘိက္ကန္တံ။

ဘောဂေါတမ ဘောတောဂေါတမဿ ဓမ္မဒေသနံ အာဂမ္မ မမ ယဒိဒံ ယောအယံ
 ပသာဒေါ - သည်းအတ္ထိ သော ပသာဒေါ အဘိက္ကန္တော။

(အဘိဓမ္မေယျတ္ထ၏ အစွမ်းဖြင့် အဘိက္ကန္တသဒ္ဓါ ကုတ္တိလိင် ပုလွင်ထား)
 (တန့်) အဘိက္ကန္တသဒ္ဓါနှစ်ခုလုံးဖြင့် ဗုဒ္ဓ၏တရားစကားကို ချီးမွမ်း။

ဤအလို

(၁) ဘောဂေါတမ ဘောတောဂေါတမဿ ဝစနံ ဒေါသနာသနတော အဘိက္ကန္တံ။
 ဘောဂေါတမ ဘောတောဂေါတမဿ ဝစနံ ဂုဏာဓိဂမနတော အဘိက္ကန္တံ။

- (၂) သဒ္ဓါဇနနတော အဘိက္ကန္တံ။ ပညာဇနနတော အဘိက္ကန္တံ။
- (၃) သာတ္ထတော အဘိက္ကန္တံ။ သဗျူဒ္ဓနတော အဘိက္ကန္တံ။
- (၄) ဥတ္တာနပဒတော အဘိက္ကန္တံ။ ဂန္တိရတ္တတော အဘိက္ကန္တံ။
- (၅) ကဏ္ဍသုခတော အဘိက္ကန္တံ။ ဟဒယဝံမတော အဘိက္ကန္တံ။
- (၆) အနတ္တဣက္ခိယနတော အဘိက္ကန္တံ။ အပရဝုတ္တနတော အဘိက္ကန္တံ။
- (၇) ကရုဏာသီတလတော အဘိက္ကန္တံ။ ပညာဝဒါတတော အဘိက္ကန္တံ။
- (၈) အပါထရမဏီယတော အဘိက္ကန္တံ။ ဝိမဒ္ဓကမ္မတော အဘိက္ကန္တံ။
- (၉) သုယျမာနသုခတော အဘိက္ကန္တံ။ ဝိမံသီယမာနဟိတတော အဘိက္ကန္တံ။

နိက္ခာနိတံ

နိက္ခာနိတံ - နိက္ခာနိတံ၊ (နိ ဓာတုတ္ထာနဝတ္ထက) (ကုဇ္ဇ - အစောမုခိကရဏအနက်)
 (တန့်) နိက္ခာနိတံ - နိက္ခာနိတံ။ (ကတ္ထုသာနေ)

မှတ်ချက်

နိက္ခာနိတံ - ဤ နိ ဥပသာရသည် "နိရိ" မုလာသော နိ - မဟုတ်သောကြောင့် နိ နောင်
 ဒွေဘော်မလာရ။ (ဘာဠိ)

ပဋိစ္စနံ

ပဋိစ္စဒီယတေတိ ပဋိစ္စနံ။ (ပတိ + ဆဒ + တ + စုရာဒိ)

အနုကာရေ အနံ့ ကရောတီတိ အနံ့ကာရော။

အမှိုက်မှောင် ၄ - မျိုး (၁) လဆုတ်ပက္ခဒ၄ - ရက်။ (၂) လဆုတ်ပက္ခသည့်သန်းခေါင် အချိန်။
(၃) တခဲနက်သောတောအုပ်။ (၄) မိုးတိမ်အုပ်ခြင်း။

တေလပဇ္ဇောတံ တိလဿ ဣဒံ တေလံ၊ ပကာရေန ဇောတတီတိ ပဇ္ဇောတော။
တေလံ သန္တိဿယော ယဿာတိ တေလသန္တိဿယော။
တေလသန္တိဿယော ပဇ္ဇောတော တေလပဇ္ဇောတော။ (မဇ္ဈိမနိကာယဝိသုဒ္ဓိပိတကမူလအရင်း)

စက္ခုမန္တော ရူပါနိ ဒက္ခန္တိ၌ စက္ခုမန္တောအရ - စက္ခုဝိညာဉ်။
ဒက္ခန္တိ၌ ဓာတ်အရ - စက္ခုဝိညာဉ်နှင့်ယှဉ်သော သဗ္ဗစိတ္တသာဓာရဏ (၇) (သဟဇာတ)
ပစ္စယသတ္တိ = ကြီး - ၄၊ အည. သံ. အာဟာရ. ဣန္ဒြိယ (၈) ပစ္စည်း။

တနည်း စက္ခုမန္တောအရ - မဇ္ဈိမယုကဖြစ်၍ အတိတဘဝင်နှင့်ဥပါဒ်ပြိုင်သော စက္ခုဝတ္ထု။
ဒက္ခန္တိအရ - စက္ခုဝိညာဉ်။ (ဝတ္ထုပုရေဇာတပြိုင်)
ပစ္စယသတ္တိ = ဝတ္ထုပုရေဇာတ. နိဿယ. ဝိပ္ပယုတ္တ. ဣန္ဒြိယ. အတ္ထိ. အဝိဂတ။
ရူပါနိ အရ - ပစ္စုပ္ပန်ရူပါရုံ၊ ဒက္ခန္တိအရ - စက္ခုဝိညာဉ်၊ အာရမ္မဏ. ပုရေဇာတ. အတ္ထိ. အဝိဂတ။

နည်းပရိယာယ် အမျိုးမျိုး

- (၁) နိကုဇိတဥက္ကဋ္ဌနဥပမာပဋိစ္စန္တဝိရဏဥပမာစသောနည်းပရိယာယ်။
- (၂) အရသရူပတာ - စသည်တို့၏ ပုဏ္ဏား၏ရည်ရွယ်ချက်မှ အခြားတစ်မျိုးအားဖြင့် ကိုယ်တော်မှာရှိကြောင်းကို ပြသောနည်းပရိယာယ်။
- (၃) ဈာန်တည်းဟူသောဒိဗ္ဗစိဟာရရှိကြောင်းကိုပြသောနည်းပရိယာယ်။
- (၄) ဝိဇ္ဇာသုံးပါးကိုထင်ရှားပြသဖြင့် သဗ္ဗညုတဂုဏ်တော်ကို ထင်ရှားစေသော နည်းပရိယာယ်။

သရဏံ သရတိ ဟိသတီတိ သရဏံ။ (သရ + ယု) (သရဏံ - ပုဒ်နောင် ဣတိ သဒ္ဓါကျေ)
ပထမာသိဝိဘတ် လိင်အနက်မှာသက်။ (ရတနာသုံးပါးယု)

ဂစ္ဆာမိ ဂမုဓာတ်ဘဇနတ္ထု၊ (တနဲ့) ဉာဏဂတျတ္ထု။
သဒ္ဓါပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်။

ဓမ္မဉ္စ အဓိဂတမဂ္ဂေ သတ္တိကတနိရောဓေ ယထာနသိက္ခံ ပဋိပဇ္ဇမာနေစ စတုသု အပါယေသု
အပတမာနေဓာရေတီတိ ဓမ္မော။ ဓမ္မအရ - အရိယာမဂ်နှင့်နိဗ္ဗာန် (မှချတ္ထ)။
အရိယာဖိုလ် (ကာရဏုပစာရတ္ထ)၊ ပရိယတ်တရား (ဖလူပစာရတ္ထ)

ဓရ - ဓာတ်၏ ကံပုဒ်အရ - ဖလဋ္ဌာန်ပုဂ္ဂိုလ်လေးယောက်။ (အဓိဂတ မဂ္ဂေ သတ္တိကတနိရောဓေ - ထောက်)
မဂ္ဂဋ္ဌာန်ပုဂ္ဂိုလ်လေးယောက်။ (ယထာနသိက္ခံ ပဋိပဇ္ဇမာနေ - ကိုထောက်)

ဥပါသကံ ရတနတ္ထယံ ဥပါသတီတိ ဥပါသကော။ (ဥပ+အာသ+ကပ္ပ)
 အရ- သဒ္ဓါ၊ စေတနာပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်။
 (ဥပါသကံ- နောင် ကူတိသဒ္ဓါကျေ) သိဝိဘတ်လိင်အနက်မှာသက်။
 (တနံ) အံဝိဘတ်၊ လိင်အနက်မှာသက်၊ ကမ္မဏ္ဍေ ဒုတိယာ၌ အတ္ထသဒ္ဓါပိဖြင့်။
 (တနံ) အံဝိဘတ်၊ ကံအနက်၊ ကမ္မဏ္ဍေ ဒုတိယာ - ဖြင့်သက်။

အဇ္ဈတဂ္ဂေ အဇ္ဈတံ+အဂ္ဂေဟုဖြတ်။
 ဣမသ္မိံ ကာလေ အဇ္ဈ၊ အဇ္ဈမေဝ အဇ္ဈတာ၊ တံ အဇ္ဈတံ။
 အဂ္ဂသဒ္ဓါ- အာဒိအနက်ဟော၊ တေသုဂုဗ္ဗိဖြင့် အံဝိဘတ်ကို ဖြေ။
 (တနံ) ဒုတိယာဧကဝုဏ်မှ ဒုတိယာဗဟုဝုဏ်သို့ ပြောင်းနေသော ဝစနဝိပလ္လာသ။
 (တနံ) အံဝိဘတ်မှ သ္မိဝိဘတ်သို့ ပြန်နေသော ဝိဘတ္တိဝိပလ္လာသ။
 (အဓိကအားဖြင့် အံဝိဘတ်ချည်းသာ) အဂ္ဂေကို ကတွာ၌ ကမ္မ+ကန္တိစပ်။
 (သီလကွန်ဋီကာသစ်အလို အဇ္ဈ ဘာဝေါ အဇ္ဈတာ - ဟု ဘာဝတဒ္ဓိတ်ပြုပါ)

ပါဏပေတံ ပဏန္တိ ဇိဝန္တိ ဧတေနာတိ ပါဏော၊ (ပ+အန+ဏ)
 ဥပေတိ ဥပဂစ္ဆတီတိ ဥပေတော၊ ပါဏေဟိ ဥပေတော ပါဏပေတော။
 ဥပါသကံ-၏ ဝိသေသနဖြစ်၍ လိင်အနက်၊ ကံအနက်တို့၌ သက်။ (သကျ-၃၉)
 ပါဏော၌ ဏပစ္စည်းအရ- ဇီဝိတိန္ဒြေစေတသိက်။
 အနဓာတ်အရ- ယင်း၏ သမ္ပယုတ္တကုန္ဒာ။ (သဟဇာတ)
 ပစ္စယသတ္တိ = ကြီး-၄၊ ည၊ သမ်း၊ ကို။ (၇) ပစ္စည်း။
 (တနံ) ဏပစ္စည်းအရ- ရုပ်ဇီဝိတိန္ဒြေ။
 အနဓာတ်အရ- ရုပ်ဇီဝိတိန္ဒြေကြည်သော ကလာပ်တူ ကမ္မဇရုပ် ၉-ခု။ (ရုပ်ဇီဝိတိန္ဒြေမျိုး)
 ပစ္စယသတ္တိ = ရူပဇီဝိတိန္ဒြေ၊ အတ္ထိ၊ အဝိဂတ။

သရဏဂုဏ် ၄-ပါး (၁) အတ္တသန္တိယျာတန (၂) တပ္ပရာယဏတာ
 (၃) သိပ္ပဘာဂူပဂမန (၄) ပဏိပါတသရဏ။

အဓိဝါသေတု(ပ) ဘိက္ခုသံယေန အနက်ပေး

ဘဝံဂေါတမော-သည်၊ မံ-ကို၊ ဥပါသကဉ္စ-လည်း၊ ဓာရေတု၊ မေ-အား၊ အနဂ္ဂဟဏတ္ထံ-၄။
 ဝေရဏ္ဍာယံ-၌၊ ဘိက္ခုသံယေန သဒ္ဓိံ ဝဿာဝါသဉ္စ အဓိဝါသေတု။ (စသဒ္ဓါ- ကာရကသမုစ္စည်းကြိနိက်)
 (တနံ) ဘဝံဂေါတမော မံ ဥပါသကံ-၍၊ ဓာရေတု စ-မှတ်လည်း မှတ်တော်မူပါလော၊ မေ-၏၊ ဝေရဏ္ဍာယံ-၌၊
 ဘိက္ခုသံယေန သဒ္ဓိံ ဝဿာဝါသံ အဓိဝါသေတု စ-လက်ခံလည်း လက်ခံတော်မူပါလော။

(စသဒ္ဓါ- ကြိယာသမုစည်းကြီးခိုက်)

အဓိဝါသေတု အရ- သဒ္ဓါ. ခေတနာပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်။

အဓိဝါသေသိ ဘဂဝါအရ- မေတ္တာ. ကရုဏာ- ပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကြိညာသံဝု- ပါး။ ကာမဇောမနောဒွါရဇီတိ။

တုဏှိဘာဝေန တုဟနံ တုဏှော၊ (တနံ) တောဟတိတိ တုဏှော၊ တုဏှော အဿ အတ္ထိတိ တုဏှိ။

တုဏှိနော ဘာဝေါ တုဏှိဘာဝေါ။ (တနံ) တုဏှိ ဘဝနံ တုဏှိဘာဝေါ။

အဓိဝါသနံ ဝိဒိတွာ - ဤ အဓိဝါသနံ- အရ ဘုရားရှင်၏ လက်ခံသော အခြင်းအရာ အာကာရပညတ်။ (မုချတ္ထ)

မေတ္တာ. ကရုဏာ. မုဒိတာ- ပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကြိညာသံစိတ္တုပ္ပါဒ်။ (ဥပစာ)

ဝိဒိတွာ အရ- ဝေရုဏ္ဏာပုဏ္ဏား၏ အကဲခတ်ကောင်းသော မဟာကုညာသံ- ရှိ ပညာ။

(အာရမ္မဏပြိုင်)

ပဒက္ခိဏံ ပကာရေန ကတာ ဒက္ခိဏာ ပဒက္ခိဏာ။

ဒုဋ္ဌိက္ခာ ဘိက္ခိတဗ္ဗာ ယာစိတဗ္ဗာတိ ဘိက္ခာ၊ (ဘိက္ခ+အ+အာ)

(တနံ) ဘိက္ခိတဗ္ဗာ ဘုဒ္ဓိတဗ္ဗာတိ ဘိက္ခာ၊ (ဘက္ခ+အ+အာ)

(တနံ) ဘိက္ခုနံ အယံ ဘိက္ခာ၊ (ဘိက္ခု+အ+အာ၊ အယံတဒ္ဓိတံ။)

ဒုလ္လာဘာ ဘိက္ခာ ယတ္ထာတိ ဒုဋ္ဌိက္ခာ။ (တနံ) အသမိဒ္ဓိ ဘိက္ခာ ယတ္ထာတိ ဒုဋ္ဌိက္ခာ။

ဒွိဟိတိကာ ဤဟနံ ဤဟိတံ၊ (ဤဟ+တ)

ဒွိဓာ ပဝတ္ထံ ဤဟိတံ ဧတ္ထာတိ ဒွိဟိတိကာ။

(ဒွိ+ဤဟိတံ+သမာသန္တကပစ္စည်း+အာ၊ တ- ဤ အကို ကပြ)

(နှစ်ဖြာဖြစ်သော စိတ်အမှုအရာကြောင့်ကြ ချာပါရရှိသော)

(မရွေးလောပိတပိရတ္ထသတ္တမိဗဟုဋ္ဌိ)

ဤဟိတအရ ဒေါမနဿပြဋ္ဌာန်းသော ဒေါသမူစိတ်။ (တနံ) ဤဟနံ ဇီဝိနံ ဤဟိတံ၊

ဒုက္ခေန ဤဟိတံ ဧတ္ထာတိ ဒွိဟိတိကာ။ (ဒု+ဤဟိတံ+က+အာ၊ ဒုဋ္ဌိ ဥကို ဝပြ။)

(ဆင်းရဲသဖြင့် အသက်မွေးခြင်းရှိရာဖြစ်သော)

သေတဋ္ဌိကာ အသတိ ခေပေတိ အတ္တာနန္တိ အဋ္ဌိ။ (အသု+တိ)

(တနံ) အာဘုသော တိဋ္ဌတိ ဧတေနာတိ အဋ္ဌိ။ (အာ+ဌာ+တိ)

သေတာနိ (သေတကာနိ) အဋ္ဌိနိ ဧတ္ထာတိ သေတဋ္ဌိကာ။ (သမာသန္တ- က)

(အဋ္ဌကထာအလို သေတကဋ္ဌိ ကကို ချေရုံသာ)

သေတဋ္ဌိကာ အဋ္ဌတေတိ အဋ္ဌိ။ (အဋ္ဌ+ဏှ) သေတာ အဋ္ဌိ ဧတ္ထာတိ သေတဋ္ဌိကာ။

သလာကာဝုတ္တာ ဝတ္တတိ သမ္ပူရတိ ဧတ္ထာတိ ဝုတ္တာ၊ (ဝတု+အ+အာ)

သဒ္ဒါ + သင်္ဂဟအလင်းတန်း

သလာကာမတ္ထံ ဝုတ္တာ သလာကာဝုတ္တာ။ (မတ္ထ-သဒ္ဒါကျေ)

(စိုက်ပျိုးအပ်သောကောက်၏ ရိုးတံမျှသာ ပြီးစီချပြီ)

(ဋ-ပထမနည်း)

(တနဲ့)ဝတ္ထေန္တိ ဧတ္ထာတိ ဝုတ္တာ။ (ဝတု + ကာရိတ် - ဂေ + အ + အာ)

သလာကာယ ဝုတ္တာ သလာကာဝုတ္တာ။

(စာရေးတံ လက်မှတ်ဖြင့် အသက်ကို ဖြစ်စေရာပြန်) (ဋ-ဒုနည်း)

နသုကရာ

သုခေန ကရိယတေတိ သုကရာ၊ နတ္ထိ သုကရာသုကရာဘာဝေါ ဧတ္ထာတိ နသုကရာ။

ဥဇ္ဇေန

ဥဇ္ဇနံ ဥဇ္ဇေ၊ (ဥသိ + အ) သတိ၊ ဝိရိယ၊ ဉာဏ်ပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကု၊ ကြံစိတ်။

ပဂ္ဂဟေန

ပဂ္ဂယုတိတိ ပဂ္ဂဟော။ (ပ + ဂဟ + အ)

ဓာတ်အရ - သပိတ်ကိုင်သော အရိယာတို့၏ ဝိရိယပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကု + ကြံစိတ္တုပြု၍။

ပစ္စည်းအရ - သပိတ်တည်းဟူသော အနိန္ဒြိယဗဒ္ဒရုပ်။ (အာရမ္မဏပြိုင်)

(တနဲ့)ပဂ္ဂယုတိ ဧတေနာတိ ပဂ္ဂဟော။ (ဝိမတိ)

(တနဲ့)ပဂ္ဂဟနံ ပဂ္ဂဟော၊ (ဂဏှိ) သကျ - ငှာ။

စာစပ်

ပဂ္ဂဟေနကို ဥဇ္ဇေန၌ ကရိုဏ်း + ကရိုဏ်း၏ကြံယာစပ်။ (သကျ - ငှာ)

ဥဇ္ဇေနကို ယာပေတုံ - ၌ ကရိုဏ်း + ကရိုဏ်း၏ကြံယာစပ်။ ယာပေတုံ - ကို န သုကရာ - ၌

သမ္ပဒါနံ + သမ္ပဒါနီ စပ်။

ဥတ္တရာပထကာ

ဥတ္တရာ ပထော ဥတ္တရာပထော။ (ဥတ္တရာသဒ္ဒါ အာကာရန္တအဗျယပုဒ်)

ဥတ္တရာပထော နိဝါသော ဧတေသန္တိ ဥတ္တရာပထကာ။

(တနဲ့)ဥတ္တရာပထတော အာဂတာ ဥတ္တရာပထကာ။

အဿဝါဏီဇာ

အသတိ ဘက္ခတိတိ အသော၊ (တနဲ့) န သယတိတိ အသော။ (န + သိ + အ)

နာဝါယ အဇန္တိ ဂစ္ဆန္တိတိ ဝါဏီဇာ။ (နာဝါ + အဇ + အ၊ နနှင့် ဝရေနောက်ပြန်၊ န ကို ဣပြု၊

အာကို ဣပြု။)

(တနဲ့)ဝဏန္တိ သဒ္ဓံ ကရောန္တိတိ ဝါဏီဇာ။ (ဝဏ + ဣဇ)

အသေဟိ ဝိက္ကာယိကာ ဝါဏီဇာ အဿဝါဏီဇာ။

အဿသတေဟိ သဟတ္ထ - ၌ တတိယာဝိဘတ်၊ သဟာဒိယောဂေ စ - ၌ စ - သဒ္ဒါ။

အဿမဏ္ဍလိကာသု မဏ္ဍယတေတိ မဏ္ဍလံ။ (မဏ္ဍ + (တနဲ့)မဒိ + အလ၊ ဘူသနတ္ထ)

မဏ္ဍလေန မဏ္ဍလာကာရေန ကတာ မဏ္ဍလိကာ။ (မဏ္ဍလ + ဣက + အာ)

အဿာနံ မဏ္ဍလိကာ အဿမဏ္ဍလိကာ။

ပတ္တပတ္တပုလကံ

ပတိဋ္ဌဘေ အသ္မိတိ ပတ္ထော၊ (ပ+ဌာ+အ၊ ဌကိုထ-ပြု။)
ပတ္ထောခ ပတ္ထောစံ ပတ္တပတ္ထော။

ပတ္တပတ္ထော ပမာဏံ တေသာတိ ပတ္တပတ္တပမာဏံ။
ပုလတိတိ ပုလကံ၊ (ပုလ+က+မဟန္တနတ္ထ)

ပတ္တပတ္တပမာဏံ ပုလကံ ပတ္တပတ္တပုလကံ။ (ရှေ့ပုဒ်၌ ပမာဏခံချေ။)

ပုဗ္ဗဏှသမယံ

န ဇဟာတိ ပတ္တဂမနန္တိ အဟံ၊ (န+ဟာ+အ)

အဟဿ ပုဗ္ဗော ပုဗ္ဗဏှော။ (တေသုပုဒ်-ဖြင့် အဟကို အဏှ-ပြု။ အမာဒိပရဆဋ္ဌိတပ်)
ပုဗ္ဗဏှောစ သော သမယောစာတိ ပုဗ္ဗဏှသမယော။ (အံဝိဘတ် သတ္တဇီအနက်၌သက်)
နေ၏ ရှေ့အဖို့ဖြစ်သော အခါ၌-ဟုပေး။

(တနဲ့) ပုဗ္ဗဏှော သမယော ပုဗ္ဗဏှသမယော။ (နိဒ္ဒါရဏတ္ထ သတ္တမိတပ်)

အံဝိဘတ် အတ္တန္တသံယောဂအနက်၌သက်၊ နေ၏ ရှေ့အဖို့တွင် တစ်ခုသော အခါပတ်လုံး။

ဥဒုက္ခလေ

ဥဒ္ဒံ ခံ လာတိ ဂဏှာတိတိ ဥဒုက္ခလံ။ (ဥဒ္ဒံ-ခံ+လာ+က)

ဥဒ္ဒံခလ ဟူလိုလျက် ခေနှင့်နိဂ္ဂဟိတိကိုချေ၊ ဒ၌ အကိုဥပြု၊ အသဒိသဒ္ဓေဘော်လာ။

(တနဲ့) ဥဒ္ဒံ မုခံ ယဿာတိ ဥဒုက္ခလံ။ (သဏှ- ၄၄) သဿယုဗ္ဗသမယောပိဥဒုက္ခာအဂံယတအလံ(သဒ္ဓံတိ)

(ဥဒ္ဒမုခအလ ဟူလိုလျက် ခေနှင့်မကိုချေ၊ ဒခွင်းချေကပ်၊ အသဒိသဒ္ဓေဘော်လာ)

မှတ်ချက် -

တွာပစ္စယန္တမုခာတို့တွင် ရှေးရှေးသောတွာပစ္စယန္တပုဒ်ကို အနီးဆုံးသော နောက်နောက်
တွာပစ္စယန္တပုဒ်၌ စာစပ်ပါ။

ဆောင် = နှစ်သုံးလေးတွာ၊ ရှိသည်မှာ၊ ရှေ့တွာ နောက်စပ်ပြီ။

စာစပ်

နိဝိသေတွာကို အာဒိယ၌ ပုဗ္ဗကာလကြိယာဝိသေသန+အပရကာလကြိယာဝိသေသချစ်။

သိလာယ

သတ္တေဟိ သေဝိယတေတိ သိလာ၊ (သိ+လ+အာ)

အသောသိ ဓေါ

ဘဝဂါ ဥဒုက္ခလသဒ္ဓံ-၌ ဥဒုက္ခလသဒ္ဓံ အရ- ပစ္စုပ္ပန် သဒ္ဓါရုံ။

အသောသိ-၌ ဓာတ်အရ- သောတဝိညာဉ်စိတ္တုပ္ပါဒ်။ (အာရမ္မဏာပြိုင်။ သောတဒ္ဓါရဝိထိ။)

(တနဲ့) ဥဒုက္ခလသဒ္ဓံ-အရ အတိတ်ဖြစ်သော သဒ္ဓါရုံ။

အသောသိ အရ- (ပစ္စည်း-ဝိဘတ်-အရ) ဘုရားရှင်၏ မနောဒ္ဓါရိက မဟာကြိညသံဇော၊
(အာရမ္မဏာပြိုင်။ ကာမဇောမနောဒ္ဓါရိကဝိထိ)

ပစ္စယသတ္တိ = အာရမ္မဏာ၊ ပုရေဇာတ၊ အတ္ထိ၊ အဝိဂတ။ ဝေါင်း - ၄ ပစ္စည်းထုတ်။

အတ္တသံဟိတံ

သန္ဓာတိ (သန္ဓဟတိ) တိ သံဟိတံ၊ (သံ+မာ+တ၊ ကွစိဓာတု-ဖြင့် ဓာ၌အကို ဣပြု၊

မိကို ဟိပြု၊ (တနဲ့) ကော် ဟပြု။) ကာရဏေန အရိယတေတိ အတ္ထော။ (ပယောဇနတ္ထ)

အတ္ထေန သံဟိတံ အတ္တသံဟိတံ။

သဒ္ဓါ + သင်္ဂဟအလင်းတန်း

အတ္ထသံဟိတံ (ပ) တထာဂတာနံ - ကို ဝါကျပရိဝတ္တနနည်းအနက်ပေး

- (၁) အတ္ထသံဟိတံ တထာဂတာ ပုစ္ဆန္တိ နော အနတ္ထသံဟိတံ။
- (၂) ကသ္မာ အတ္ထသံဟိတံ တထာဂတာ ပုစ္ဆန္တိ နော အနတ္ထသံဟိတံ။
- (၃) ယသ္မာ အနတ္ထသံဟိတေ တထာဂတာနံ သေတုယာတော ဟောတံ။
- (၄) တသ္မာ အတ္ထသံဟိတံ တထာဂတာ ပုစ္ဆန္တိ နော အနတ္ထသံဟိတံ။

အနတ္ထသံဟိတေ အရ - စကားတည်းဟူသော ဝစီဘောဒသဒ္ဓရုပ် (မုရုတ္တ)

(တနဲ) ကိလေသဘံ၊ အကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်။ (ဥပစာရတ္ထ) သဟဇာတပြိုင်။
သ္မိဝိဘတ်၊ သတ္တမိအနက် (နဲ) ကံအနက်။ (ဋီကာ)

သေတုယာတော သီယတေတိ သေတု၊ (သိ + သွာဒိ၊ တု)

ဟနနံ ယာတော၊ သေတုနာ ယာတော သေတုယာတော။
သေတု ဌိ ဓာတ်အရ - ဝိပဿနာ၊ ပစ္စည်းအရ - အရဟတ္တမဂ်။ (ပကတူ)
သေတု အရ - ဘုရားရှင်၏ ပဉ္စမဈာန်နှင့် ယှဉ်သော အရဟတ္တမဂ်။
ယာံတ အရ - ယင်းအရဟတ္တမဂ်နှင့် ယှဉ်သော စေတသိက် ၃၃ - ပါး။ (သဟဇာတ)
အနတ္ထသံဟိတေ အရ - ကိလေသာ (အကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်)
သေတုယာတော အရ - ဘုရားရှင်၏ အရဟတ္တမဂ်။ (ပကတူ)

အာကာရေဟိ အာကရောတိ ဖလံ နိဗ္ဗတ္တတိတိ အာကာရော။ (အာ - မရိယာဒတ္တ)

ဓမ္မံ ဝါဒေသေသာမဋ္ဌံ ဓမ္မအရ - မနသာဝဝတ္ထပိတ သဒ္ဓပညတ်။

ဒေသေသာမဋ္ဌံ ဒီသီဓာတ်အရ - ဒေသနာဉာဏ်ပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကြိညာသံ။
(အာရမ္မဏပြိုင် (တနဲ) ဓမ္မအရ - တရားစကားဟူသော သဝိညတ္တိကဝစီဘောဒသဒ္ဓရုပ်။
ဒီသီဓာတ်အရ - ဒေသနာဉာဏ်။ (သဟဇာတပြိုင်)

မှတ်ချက် စကားပြောဟောသော နေရာမျိုး၌ အထက်ပါအတိုင်း နှစ်မျိုးပြိုင်ပါ။ (ပုံသေနည်း)

- စောမတ္ထံ သရုပ် (၁) ပတ္ထပတ္ထပုလကပဋိလာဘ (တကွမ်းစားတကွမ်းစားသော မုယောစပါးခြင်း)
- (၂) သလ္လဟုကဝုတ္တိက (ပေါ့ပါးသော အသက်မွေးမှုဖြစ်ခြင်း)
- (၃) သာမံပါက ပရိမောစန (ကိုယ်တိုင်ချက်ခြင်းအဖြစ်မှ လွတ်စေခြင်း)

တုမေဟိ အာနန္တ သပ္ပရိသေဟိ ဝိဒိတံ အနက်ပေး

အာနန္တ သပ္ပရိသေဟိ တုမေဟိ ဧဝံ ဒုဋ္ဌိက္ခေ - ခဲယဉ်းစွာ ရအပ်သော ဆွမ်းရှိရာအခါ (အရပ်) ၌၊
ဣမာယ သလ္လဟုကဝုတ္တိတာယ - ဤပေါ့ပါးသော အသက်မွေးခြင်းရှိကုန်သည်၏ အဖြစ်ဖြင့် လည်းကောင်း။

ကုမိနာ သလ္လေခေဒ ဝ- ဤခေါင်းပါးသောအကျင့်ဖြင့်လည်းမိကောင်း၊ ဒုက္ခိက္ခံ - ထမင်း၏ မပြည့်စုံခြင်းကို၊ ဝိစိတံ ပြီးလောဘော ဝိစိတော၊ ကုက္ကုစာရော ဝိစိတော။ (အတိသုန္ဒရံ)

ဝိစိတံ ဝိစိယိတ္ထာတိ ဝိစိတံ၊ ဓာတ်အရ- မဟာကု+ကြိုဉာသံရိ အလောဘ။
ပုဒ်အရ- ဒုက္ခိက္ခံလျှင် အကြောင်းရှိသော ဒေါသမူစိတ်နှင့် ဒေါမနဿဝေဒနာ(ဒုက္ခိက္ခံ)၊
လောဘာ (လောဘော)၊ လောဘာမှန် ဆန္ဒ (ကုက္ကုစာရော)၊ ပတံတူပပြိုင်။

သာလိမံသောဒနံ သေ ခေတ္တေ လီယတိ အလ္လိယတိတိ သာလိ၊ (သ+လိ+အ)
သာလတိတိ သာလိ၊(သာလ+က) မညဇောတိ မံသံ၊(မန+သ၊ နကို နိဂ္ဂဟိတံပြု။)
ဥဒ္ဓိယတေတိ ဩဒနော၊ (ဥဒိ+ယု၊ ပုံ+နပုံ)
မံသေန ဥပသိတ္တော ဩဒနော မံသောဒနော။
သာလိနာ သမ္ပါဒိတော မံသောဒနော သာလိမံသောဒနော။
အတိမညိဿတိ - အရ အတိမာနကောကံ။

မဟာမောဂ္ဂလ္လာနော = မဟိယတေ ပူဇိယတေတိ မဟန္တော။
မောဂ္ဂလ္လာဿ ပုတ္တော မောဂ္ဂလ္လာနော။ (မောဂ္ဂလ္လာ+ကာန)
မဟန္တော မောဂ္ဂလ္လာနော မဟာမောဂ္ဂလ္လာနော။

တနည်း မောဂ္ဂလိယာ ပုတ္တော မောဂ္ဂလ္လာနော။ (နစ်ပါဠိသင့်)
မဟာပထဝီ ပထဝတိတိ ပထဝီ၊ (တနဲ့) သဗ္ဗတ္ထ ပတ္ထရတိတိ ပထဝီ၊(ပ+ထရ+အ+ဤ)
မဟတိ ပထဝီ မဟာပထဝီ။

ဟေဠိမတလံ တလျတိ ပတိဋ္ဌာတိတိ တလံ၊ ဟေဠိမံ တလံ ဟေဠိမတလံ။
သမ္ပန္နံ ပဗ္ဗတိတိ ပန္နံ၊(ပဒ+တ) သမန္တတော ပန္နံ သမ္ပန္နံ။
ခုဒ္ဒတိ အသဟတိတိ ခုဒ္ဒါ၊(ခုဒ+အ+အာ)

မညတိ ဉာယတိ မရံတိ မရာ၊(မန+ဥ၊နကို ပြု၊ ပုံ+နပုံ။)
ခုဒ္ဓိဟိ ကတံ မခု ခုဒ္ဒမနံ။ (ဝါစာသိလိဋ္ဌအကျိုးငှါ နိဂ္ဂဟိတံလာထားသည်)
အနိလကံ ကုလတိ ကမ္ပတိတိ လော၊(ကုလ+အ+အာ၊ ကုကို ပြု။)
နတ္ထိ လော ဒေါသော ယဿာတိ အနိလကံ။
(တေသု ဖြင့်စကိုဤပြု၊ သမာသန္တ - က)
(နတ္ထိ ကုလံ ဒေါသော ယဿာတိ အနိလကံ - ဟုလည်းပြု)

ပပ္ပူကောဇံ ပပ္ပူတိတိ ပပ္ပူကော၊
အတ္တနော ဥဒယာနန္တရံ ရူပံ ဇနေတိတိ ဩဇာ၊(အဝ+ဇန+ကာရိတံကျေ+က္ခိ)

ပပ္ဖေကော သြဇာ ပပ္ဖေကောဇာ။

သြဇာ၌ ဓာတ်အရ - အာဟာရသမုဋ္ဌာန်ရှင်။

(တနဲ) ကလာပ်တူသြဇာကြည့်သော ကလာပ်တူ ကလာပ်ပြားဖြစ်သော

စတုသမုဋ္ဌာန်ကရှင်။ (ပန်)

ပစ္စည်းအရ - စတုသမုဋ္ဌာန်ကသြဇာ (ပစ္စည်း) (ရှပ်အာဟာရ၊ အတ္ထိ၊ အဝိကတ)

ပါဏီ

ပဏတိ ဝေါဟရတိ ဧတေနာတိ ပါဏီ။

ပါဏီနော တလံ ပါဏီ။ (တလ - ဖုဒ်ကျေ)

ဝိပလ္လာသမ္ပိ

အသနံ ပဝတ္တနံ အာသော။

ဝိပရိတတော အာသော ဝိပလ္လာသော။ (ဝိပရိ + အာသော ဟုဖြတ်)

အရိယာရာ

(ဝိပလ္လာသေန ဂါဟော ဝိပလ္လာသော - ဟု ဥတ္တရပဒလောပလည်းပြုနိုင်)

အရ - ဒိဋ္ဌိဝိပလ္လာသ၊ (ယင်း၏အကျိုးဆက် ဒေါသပြဋ္ဌာန်းသော ဒေါသမူစိတ္တုပ္ပါဒ်)

ဥတ္တရကုရံ

ကံ ပါပံ ရုက္ခတိ ဧတ္ထာတိ ကုရ။ (ကု + ရုဗ + ကံ၊ ကံတန္တဒုတပ်)

(တနဲ) အရတိ ဂစ္ဆတိတိ ဥရ။ (အရ + ဥ၊ အကို ဥပြု)

ကံ သုခံ ဥရ မဟန္တံ ဧတ္ထာတိ ကုရ။ (သတ္တမိဗဟုဇ္ဇိဟိ) ဥတ္တရော ကုရ ဥတ္တရကုရ။

ပထမနည်းအလို - ကုရ၌ ကုအရ - အကုသိုလ်။

ရုဗဓာတ်အရ - မဟာကုသိုလ်။ (ပကတူပြိုင်)

ရဟောဂတာသ

ဂစ္ဆတိတိ ဂတော၊ ရဟသိ ဂတော ရဟောဂတော။

(ရဟ သဒ္ဓါ မနောဂိုဏ်းဖြစ်၍ သမာဿအလယ်သြဇာ)(ဋ)

(တနဲ) ရဟော ဂတော ရဟောဂတော။ (ရဟော - သဒ္ဓါ သတ္တမိဝိဘာတုန္တနိပါတ်ပုဒ်)

ပဋိသလ္လိနဿ

ပဋိသလ္လိယတိတိ ပဋိသလ္လိနော။ (ပတိ + သံ + လီ + တ၊ တကို န - ပြု၊ (တနဲ) ယုပစ္စည်း)

ပတိသဒ္ဓါ ဓာတွတ္ထာနဝတ္ထက၊ သံသဒ္ဓါ သုဋ္ဌအနက်ဟော၊ ဓာတွတ္ထဝိသေသက။ (ဋီကာ)

(တနဲ) သမ္မမေဝ လီယတိတိ သလ္လိနော။

ပဋိနိဝတ္တိတွာ သလ္လိနော ပဋိသလ္လိနော။ (ပတိသဒ္ဓါ ဓာတွတ္ထဝိသေသက)(ဋီ)

စိရဋ္ဌိတိကံ

စိရံ အဿ ဋ္ဌိတိတိ စိရဋ္ဌိတိကံ။ (ဘိန္နာဓိကရဏဗဟုဇ္ဇိဟိ)

(တနဲ) စိရာ အဿ ဋ္ဌိတိတိ စိရဋ္ဌိတိကံ။ (တုလျာဓိကရဏဗဟုဇ္ဇိဟိ)

(စိရံ၌ အံဝိဘတ် ကာလအတ္တသံယောဂအနက်။ စိရာ - ၌ သိဝိဘတ်၊ လိင်အနက်၌သက်)

ပဋိသလ္လာနာ

သလ္လိယနံ သလ္လာနံ၊ ပဋိနိဝတ္တိတွာ သလ္လာနံ ပဋိသလ္လာနံ။ (အရဟတ္တဖိုလ်သမာပတ်)

ဝုဋ္ဌိတော

ဥဋ္ဌဟတိတိ ဝုဋ္ဌိတော။ (ဥ + ဋ္ဌာ + တ၊ ဝ - လာ။) ဘွင်ကိစ္စတပ်သော မဟာဝိပါက်ဉာဏ်။

မှတ်ချက် ပဋိသလ္လာနာ-အရ နောက်ဆုံးဖြစ်သော အရဟတ္တဖိုလ်ဖော်ကို ယူလျှင် ဝုဋ်တော-အရနှင့် အနန္တရပြိုင်။

ပဋိသလ္လာနာ-အရ ရှေးရှေး အရဟတ္တဖိုလ်ဖော်များကို ယူလျှင် ဝုဋ်တော-အရနှင့် ပကတူပ ပြိုင်ပါ။

ဝိပဿိဿ ဝိပဿတိတိ ဝိပဿိ၊ (ဝိ+ဒိဿ+ဏီ) .

သိခိဿ သိခါ ဝိယ ဥဂ္ဂတောတိ သိခိ၊ (သိခါပုဒ်+ဤပစ္စည်း၊ ဥဂ္ဂတတဒ္ဒိတ်) (တနဲ့) သိခါ ယဿ အတ္ထိတိ သိခိ။ !

ဝေဿဘုဿ ဝေဿံ ဘုနာတိ အတိကမ္မတိတိ ဝေဿဘူ၊ (ဝေဿ+ဘူ+ကိ)

ကကုသန္ဓဿ ကကံ ဂုဏရာသိ သန္ဓေတိ သန္ဓဟတိတိ ကကုသန္ဓော။

ကောဏာဂမနဿ ကနကဿ အာဂမနံ ယဿာတိ ကောဏာဂမနော။ (ကနက+အာဂမနံ) (ကနကာဂမနော-ဟူလိုလျက် ရှေ့ကကို ကောပြု၊နကို ကပြု၊နောက် ကကို ချေ။ ဏ-ကို နောက် အာသို့ကပ်)

ကဿပဿ ကသီယဇေတိ ကဿံ၊ (ကသ+ဏျ) (လယ်ထွန်ခြင်း)

ကဿံ ပါတိ ရက္ခတိတိ ကဿပေါ။ (အနွယ်)

ကဿပေ ဂေါတ္ထေ ဇာတော ကဿပေါ။ (ဘုရား)

ဟေတု ဟိနောတိ ပဝတ္တတိ ဖလံ ဧတေနာတိ ဟေတု။ (ဟိ-ပဝတ္တနအနက်+တု)

အရ- မဟာကြံ့ဉာဏ်ရှိ အလောဘ၊အဒေါသ၊အမောဟ။ (ဋ)

(တနဲ့)ဟိနောတိ ဖလံသံ ဟေတုဘာဝံ ဥပဂစ္ဆတိတိ ဟေတု။ (ဋိ)

ပစ္စယော ကာရဏံ ပဋိစ္စ ဖလံ ဧတိ ပဝတ္တတိတိ ပစ္စယော။ (မတိ+ဣ+ဏ)

(တနဲ့)ကာရဏံ ပဋိစ္စ ဖလံ ဧတိ ပဝတ္တတိ ဧတသ္မာတိ ပစ္စယော။

ကိလာသုနော ကိ အပ္ပကံ လသန္တိတိ ကိလာသုနော။ (ကိ+လသ-ဣန္ဒြာအနက်+ဏျ)

(လတော ဝေါကာရောစဉ် ကာရသဒ္ဓါပိုဖြင့် ယောကို နောပြု)

အရ- အလောဘ၊အဒေါသ၊အမောဟပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကြံ့ဉာဏ်။

သုတ္တံ (၁)အတ္ထေ သူဇေတိတိ သုတ္တံ။(သူစ+တ)ကတ္ထုသာဓန။

(၂)သုဋ္ဌ ဥတ္တာ ဧတ္တာတိ သုတ္တံ။(သု+ဥတ္တ)

(၃)အတ္ထေ သဝတိ ပသဝတိတိ သုတ္တံ။(သု-ဇနနအနက်+တ) ကတ္ထုသာဓန။

(၄)အတ္ထေ သုဒတိတိ သုတ္တံ။ (သုဒ-ပုဏ္ဏဏအနက်+တ)

(၅)သုဋ္ဌ တာယတိ ရက္ခတိတိ သုတ္တံ။(သု+တာ+အ)ချည်မျှင်ဟော။

သုတ္တံ ဝိယာတိ သုတ္တံ။(သုတ္တန်)

သဒ္ဒါ + သင်္ဂဟအလင်းတန်း

ဂေယျံ	ဂါယိတဗ္ဗာတိ ဂေယျာ။(ဂါထာ) ဂေယျာ အဿ အတ္ထိတိ ဂေယျံ။(စုက္ကိယနှင့်သုတ်)
ဝေယျာကရဏံ	ဗျာကနိယတေတိ ဝေယျာကရဏံ။(အဖြေ) ဝေယျာကရဏံ အဿ အတ္ထိတိ ဝေယျာကရဏံ။(ပုဒ္ဒဝစန ဝိသဇ္ဇနာ)
ဂါထာ	ဂါယိတဗ္ဗာတိ ဂါထာ။(ဓမ္မပဒဂါထာ)
ဥဒါနံ	ဥဒိယတေတိ ဥဒါနံ။(ဥဒ၊ မောဒနတ္ထံ + ယု)(ဝမ်းမြောက်အပ်သောစကား) ဓာတ်အရ- မဟာကြိုညာသံသောမနဿရိပညာ။ (တနဲ)မဟာကြိုညာသံရိ ပညာ၊ ဩတ္ထပ္ပနှင့်တကွဖြစ်သော ပညာ။ ပစ္စည်းအရ- သဝိညတ္ထိက ဝစီဘောဒသဒ္ဓရုပ်။(သဟဇာတ)
ဣတိဝုတ္တကံ	ဣတိဝုတ္တတိ ကာယတိ ကထိယတိတိ ဣတိဝုတ္တကံ။(ဣတိဝုတ္တံ + ကာ + အ) (တနဲ)ဣတိဝုတ္တတိ သင်္ဂတံ ဣတိဝုတ္တကံ။(ဣတိဝုတ္တပုဒ် + က)
ဇာတကံ	အဇာယိတိ ဇာတံ။(ပုဗ္ဗစရိက်) ဇာတံ ကာယတိ ကထေတိတိ ဇာတကံ။(ဇာတံ + ကာ + အ)
အတ္ထတဓမ္မံ	အဘဝိတိ ဘူတော။ (ဖြစ်ဖူးသောဓမ္မ) န ဘူတော အတ္ထတော။(ဓမ္မ) အတ္ထတော ဓမ္မော ဧတ္ထာတိ အတ္ထတဓမ္မံ။(သုတ္တန်)
ဝေဒလ္လံ	ဝေဒိယတေ ဝေဒေါ။(မဟာကြိုညာသံရိ ပညာ) တုဿနံ တုဋ္ဌိ။(မဟာကြိုညာသံရိ ပီတိသောမနဿ) ဝေဒေါစ တုဋ္ဌိစ ဝေဒေါ။(ဝိရူပေကသိသံ) ဝေဒံ နိဿိတံ ဝေဒလ္လံ။(ဝေဒ + လ)
အန္တရဓာနန	အန္တရဓာယနံ အန္တရဓာနံ။ အရ- ပရိနိဗ္ဗာနစုတိ (ပရိနိဗ္ဗာန)
ဗုဒ္ဓိနဗုဒ္ဓိနံ	အနဗုဒ္ဓိတိ အနဗုဒ္ဓိ၊ ဗုဒ္ဓိနံ အနဗုဒ္ဓိ ဗုဒ္ဓိနဗုဒ္ဓိ။ အနဇာနိ ကံပုဒ်အရ- သစ္စပဋိဝေဇဉာဏ်။(ဘုရားရှင်၏ အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်)
နာနာနာမာ	ဝိဝိဝံ နာမံ ယေသန္တိ နာနာနာမာ။
နာနာဇဗ္ဗာ	ဇနနံ ဇာတိ။(ဇန + တိ) ဇာတိဝေ ဇဗ္ဗံ။(ဇာတိ + ဣ) နာနာ ဝိဝိဝံ ဇဗ္ဗံ ယေသန္တိ နာနာဇဗ္ဗာ။
နာနာပုပ္ဖာနိ	ပုပ္ဖတိ ဝိကသတိတိ ပုပ္ဖံ၊ နာနာ ဝိဝိဓာနိ ပုပ္ဖာနိ နာနာပုပ္ဖာနိ။
လေကေ	လေတိတိ လေကံ။
အသင်္ဂဟိတတ္တာ	သင်္ဂယုန္တိတိ သင်္ဂဟိတာနိ၊ န သင်္ဂဟိတာနိ အသင်္ဂဟိတာနိ။ အသင်္ဂဟိတာနံ ဘာဝေါ အသင်္ဂဟိတတ္ထံ။ တသ္မာ၊ သမ္ပန် = နာနာပုပ္ဖာနံ၊

မှတ်ချက် အသက်ဟိတာနံ ဘာဝေါ- ဟူသောဝိပြုဟိတကျင့် ဘာဝသဒ္ဓါနှင့်ယှဉ်သော အသက်ဟိတ ပုဒ်ကို ဘာဝယောဂ ဟု ခေါ်သည်။ ယင်းဘာဝယောဂနှင့် လိင်-ဝှမ်း-အရတူသောပုဒ်ကို ဟိတ၏ သမ္ပန်ခံရသည်။

ဘာဝယောဂပုဒ်သည် ဟိတ၏ သမ္ပန်နှင့် လိင်-ဝှမ်း အရကောက်အားဖြင့် တူညီရသည် ဖြစ်၍ "အသက်ဟိတတ္တာ" ၌ အသက်ဟိတ (ဘာဝယောဂ)သည် နပုံလိင်-ဗဟုဝှမ်း-ဟုမှတ်။

ဟိတ၏သမ္ပန်၌ အနက်ပေးနှင့် စာစပ်

ဘာဝယောဂပုဒ်က ကတ္တားဟော (ဗဟုဗ္ဗိဟိအဿတ္ထိ) ဖြစ်လျှင် ဟိတ၏သမ္ပန်ကို ၏-ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ သည်-ဟူ၍လည်းကောင်းအနက်ပေးရသည်။

ဘာဝယောဂပုဒ်က ကံဟောဖြစ်လျှင် ၏-ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ကို-ဟူ၍လည်းကောင်း အနက်ပေး ရသည်။

စာစပ် ဟိတ၏ သမ္ပန်ကို ၏-ဟု အနက်ပေးလျှင် ဟိတပုဒ်၏ ဘာဝပစ္စည်း၌ သမ္ပန် + သမ္ပန္နိ အဖြစ်ဖြင့်စပ်။ သည်-ဟု အနက်ပေးလျှင် ဟိတပုဒ်၏ ဘာဝယောဂ၌ ကတ္တား + ကတ္တိစပ်။ ကို-ဟု အနက်ပေးလျှင် ဟိတပုဒ်၏ ဘာဝယောဂ၌ ကမ္မ + ကမ္မိစပ်။

ဘူတပုဗ္ဗံ ပုဗ္ဗေ ဘူတံ ဘူတပုဗ္ဗံ။ (အမာဒိပရသတ္တမိတပံ)
(တနဲ့) ဘူတံ ပုဗ္ဗံ ဘူတပုဗ္ဗံ။ (သာမညသမာဓိ၊ ယောဂဖြင့်မှည့်)
သိဝိဘတ်(တနဲ့)အံဝိဘတ်။

ဘိသနကော ဘိသယတိတိ ဘိသနော။ (ဘိသိ - ဘာယေ + ကာရိတကာယ + ယု၊ နိဂ္ဂဟိတံ - လာ)
ဘိသနောဇဝ ဘိသနကော။ (သဒ္ဓနိတိ)
ဘိသိဓာတ်အရ - ဒေါသ (ဒေါသပြဋ္ဌာန်းသော ဒေါသမူပိတ္တုပ္ပါဒ်) (ပန်)
ပစ္စည်းအရ - တောအုပ်ဟူသော အနိန္ဒြိယဗဒ္ဓရုပ်။ (ပစ္စည်း) (အာရမ္မဏပြိုင်)

မှတ်ချက် ဘိသနကော - ဟူ၍လျှင် ဘိသယတိတိ ဘိသနော။ (ဘိ + ယု၊ ဘိကို ဘိသ - ပြု)
ဘိသနော ဇဝ ဘိသနကော - ဟူပြု။ (ဘာဋီ)

အနပါဒါယ အာသဝေဟိ စိတ္တာနိ ဝိမုဗ္ဗိသု - အနက်ပေး

အနပါဒါယ - အာရံပြုသောအားဖြင့် မယူမူ၍ အာသဝေဟိ - တို့သည်၊ စိတ္တာနိ - အရဟတ္တဖိုလ်စိတ် တို့ကို၊ ဝိမုဗ္ဗိသု - လွတ်အပ်ကုန်ပြီ။

ဤအလို အာသဝေဟိ - ၌ တတိယာဟိဝိဘတ် အဝုတ္တကတ္တားအနက်၌သက်။
အရ - အာသဝတရားကိုယ် ၃ - ပါး (မုချတ္တ) ကိလေသာ ၁၀ - ပါး (ဥပစာရတ္တ)
(အရကောက်မေးလာလျှင် နှစ်နည်းဖြေပါ)

သဒ္ဓါ + သင်္ဂဟအလင်းတန်း

စိတ္တာနိဋ္ဌ

ပထမာယောဝိဘတ်၊ သံသဠလိင်္ဂတ္ထုဋ္ဌသက်။ အရ- အရဟတ္တဖိုလ်စိတ်။

ဝိမုစ္စိသု

ဝိ- မုစ+ကံဟော-ယ+အဇ္ဈတ္တနိ-ဦး၊ (ဦးကို ခြံ့ပြန်၊ ကိုသုပြု၊ ဓာတွန်နှင့် ယကို စပြု၊
ဒွေဘော်ပြု။) ရှာဒိဂိုက်။ မုစ္စတိ စသည်စဉ်။

ဓာတ်အရ- အာသဝတရားကိုယ် ၃-ပါး။ (ပစ္စည်း)

ပစ္စည်းအရ- အရဟတ္တဖိုလ်စိတ်။ (ပန်) (ပကတူပုပြိုင်)

အနုပါဒါယ

န+ဥပါဒါယ ဖြတ်၊ နခွင်း အ-ကြွင်း၊ ဒေါဓေယ စဉ် စ- သဒ္ဓါဖြင့် နနှင့် အရှေ့နောက်ပြန်၊
နနောက် ညသိုက်ပဲ။ ဥပသဒ္ဓါ- ဓာတွတ္ထာနဝတ္ထက။

အာသဒ္ဓါ- ဓာတွတ္ထဗာဏေ။ န သဒ္ဓါ - ပဿဇ္ဇပဋိသေဓ။ (အဘာဝအနက်)

(တနဲ) အနုပါဒါယ - တစ်စုံတစ်ခုသော သင်္ခတရားကို တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ဖြင့် ငြိဉ္စာ့၊

ဝိဟာဟုမယု မုစ္စိ၊ အာသဝေဟိ - တို့မှ၊ စိတ္တာနိ - တို့သည်၊ ဝိမုစ္စိသု - ဖြစ်။

ဤအလို

အာသဝေဟိဋ္ဌ ဟုဗိဝိဘတ်၊ အပါဒါနိအနက်။

ဝိမုစ္စိသု

စိတ္တာနိဋ္ဌ ပထမာယောဝိဘတ်၊ သုဠလိင်္ဂတ္ထုဋ္ဌသက်။

(ဝိ+မုစ+ဒိဝိဗိယ+ဥ) အရ- အရဟတ္တဖိုလ်စိတ်။

အနုပါဒါယဋ္ဌ ဓာတ်အရ- တဏှာဒိဋ္ဌိ။

မှတ်ချက် - အထက်ပါနစ်နည်းတွင် ဒုတိယနည်းသာလျှင် ကာမာသဝိမိ စိတ္တံ ဝိမုစ္စိ-ဟူသော ပါဠိတော်နှင့် ညီညွတ်သည်။

တကြ သုဒံ သာရိပုတ္တ ဘိသနကဿ ဝနသဏ္ဍာဿ ဘိသနကတသ္မိံ ဟောတိ - အနက်ပေး

သာရိပုတ္တ၊ တကြ- ထိုအညတရသ္မိံ ဘိသနကေ ဝနသဏ္ဍေ-ဟူသော စကားရပ်၌၊

ဘိသနကဿ - သော၊ ဝနသဏ္ဍာဿ - ဇာ၊ ဘိသနကတသ္မိံ - ကြောက်စေမှုကိုပြုခြင်း၌၊

ဣဒံ - ဤပြောစမှတ်စကားရပ်သည်၊ ဟောတိ - ဇာ။

ဤအလို

တကြ- ဋ္ဌံ ကြ- ပစ္စည်း သတ္တမိအနက်၌သက်။ သုဒံ - သည် နိပါတ်ပုဒ်။

ဘိသနကတသ္မိံ

ဘိသယတိတိ ဘိသနော၊ ကရဏံ ကတံ၊ ဘိသနဿ ကတံ ဘိသနကတံ။ တသ္မိံ။

(သတ္တမိအနက်မှာသက်၊ ဣဒံဟူသော ပါဠိသေသထည့်)

တနည်း

သာရိပုတ္တ၊ ဘိသနကဿ တဿဝနသဏ္ဍာဿ - ဇာ။ ဘိသနကတသ္မိံ - ကြောက်စေတတ်
သည်၏အဖြစ်ကြောင့်၊ ဣဒံ- ဤပြောစမှတ်စကားရပ်သည်၊ ဟောတိ။

ဤအလို

တကြ၌ တကြပစ္စည်း သာမိအနက်၊ ကြထ - ဟူသော ယောဂဖြင့်သက်၊

သုဒံ - ကို သု+ဣဒံဟုဖြတ်၊ ဣကိုချေ။ သုကားနိပါတ်၊ ဣဒံကား သဗ္ဗနာမ်ပုဒ်။

ဘိသနကတသ္မိံ

ဘိသယတိတိ ဘိသနော၊ ဘိသနောဓဝ ဘိသနကော။

ဘိသနကဿ ဘာဝေါ ဘိသနကတ္ထံ။ / တသ္မိံ။ (ဘိသနက + တ္ထံ။ တ တစ်လုံးချေ။

သ္မိံဘိဘတ် နိမိတ်အနက်၌သက်။)

မှတ်ချက်
ယေဘုယျ

ဘိသနကပုဒ်+ တာပစ္စည်းဟုကြံလျှင် ဘိသနကတသ္မိံ သည် လိင်္ဂိပလ္လာသ ဟုမှတ်ပါ။
များသောအားဖြင့်- ဟုအနက်ပေးလျှင် နာဝိဘတ် ပိသေသနအနက်မှာသက်။
(တနဲ့) များစွာကုန်သော ဟုအနက်ပေးလျှင် သဒ္ဓလိင်္ဂတ္ထ - ဌိ ပထမာယော သက်။
သဗ္ဗာသမာဓုသော-ဖြင့် ချေ။ နိပါတ်။ လောမာနိဌံ တုလျာဓိကုရဏပိသေသန + သျှစပ်။
(တနဲ့) များစွာကုန်သောသတ္တဝါတို့၏ ဟုပေးလျှင် သမ္ဗာန်အနက်၊ ဆဋ္ဌိန်သက်။
သဗ္ဗာသမာဓုသော-ဖြင့် ချေ။ နိပါတ်ပုဒ်။ လောမာနိဌံ သမ္ဗာန် + သမ္ဗန္တိစပ်။

မှတ်ချက်
လောမာနိ
ဥတ္တရာသင်

အထက်ပါသုံးနည်းတွင် နောက်နှစ်နည်းသည်သာ အဋ္ဌကထာနည်းဖြစ်သည်။
ဝဗ္ဗမာနံ လူယန္တေတိ လောမာနိ။ (လူ + မ)
ဥတ္တရာသ္မိံ ဒေဟဘာဂေ အာသဇ္ဇတေတိ ဥတ္တရာသဂေါ။
(ဥတ္တရာ + အာ + သဉ္စ + အ၊ (တနဲ့) သဇ္ဇ - ဓာတ်ဟုလည်းကြံ)

အဉ္စလီ
ပကာမေတ္တာ

အဉ္စေတိ ဘတ္တိံ ပကာသေတိ အနေနာတိ အဉ္စလီ။ (အဉ္စ + အလိ)
ပ + နမု + ကာရိတ်ဇော + တ္တာ၊ နကို ကျပြ။
နမုဓာတ်အရ - ကာယဝိညတ်။ ကာရိတ်ပစ္စည်းအရ - သဒ္ဓါ၊ စေတနာပြုဋ္ဌာန်းသော
အရှင်သာရိပုတ္တရာ၏ မနောဒွါရိကမဟာကြံဉာဏ်စိတ္တုပ္ပါဒ်။ (သဟဇောတပြိုင်)

ပိတိမောက္ခံ

ယော နံ ပိတိ ရက္ခတိတိ ပိတိ။ (ပါ + တိ) ပုလ္လိင်၊ ဣကာရန်။
ပိတိ မောက္ခေတိ မောစေတိတိ ပိတိမောက္ခံ။
ပိတိ - ဌိ ဓုတ်အရ - မဟာကု (ကြံ) ရှိ ဝိရတိ စေတနာ။

အဒ္ဓနိယံ

သတ္တာနံ ဇီဝိတံ အသတိ ခေပေတိတိ အဒ္ဓါ။ (ပုလ္လိင်၊ ပုမာဒိဝိဂ်း)
အဒ္ဓါနဿ ခမံ အဒ္ဓနိယံ။ (အဒ္ဓ + ဣယ)
(တနည်း) အဒ္ဓါနံ ဘဝံ အဒ္ဓနိယံ။ (အဒ္ဓ + ဣယ + နအာရုံ)

အာသဝဋ္ဌာနိယာ

အာသဝဋ္ဌိံ တေန တေန ပစ္စယေန ပဝတ္တန္တိတိ အာသဝါ။
တိဋ္ဌန္တိ စေတေသုတိ ဌာနိယာ။ (တဗ္ဗာနိယာ - ဟူသော ယောဂဖြင့်သက်။)
အာသဝါနံ ဌာနိယာ အာသဝဋ္ဌာနိယာ။

အာသဝ ၃ - မျိုး =

- (၁) ဒိဋ္ဌဓိကအာသဝ (ဒေါသ ဒေါမနဿနှင့် အကုသလဝိပိက်)
 - (၂) သမ္မုရာယိကအာသဝ (အကုသလဝိပိက် - ၇)
 - (၃) ကိလေသာအာသဝ (အာသဝတရားကိုယ် ၃ - ပါး)
- ဌာနိယ အရ - ကျုံးလွန်သောပုဂ္ဂိုလ်တို့၏အကုသိုလ်စေတနာ။ (ပစ္စည်း)
အာသဝအရ - အထက်ပါ အာသဝ သုံးမျိုး (ပန်) နာနာကွဏိဇာကမ္မနှင့် ပကာတုပြိုင်။

သဒ္ဒါ + သင်္ဂဟအလင်းတန်း

ရတ္တညမဟတ္တံ ရတ္ထိယော ဇာနန္တိတိ ရတ္တညု။
 မဟန္တဿ ဘာဝေါ မဟတ္တံ၊ (မဟန္တ + တ္တံ၊ နှိ ချေ)
 ရတ္တညုဟိ မဟတ္တံ ရတ္တညမဟတ္တံ။ ကွစိဓာတု - ဖြင့် နှုသပြု။ (တတိယာတပျနိသ်)
 ဝေပုလ္လမဟတ္တံ ဝိသေသေန ပုလတိတိ ဝိပုလံ၊ ဝိပုလဿ ဘာဝေါ ဝေပုလ္လံ။
 ဝေပုလ္လေန မဟတ္တံ ဝေပုလ္လမဟတ္တံ။ (ဝိပုလ + ဟျ)
 ဝေပုလ္လေနကို မဟတ္တံ - ဌိ အဘိန္တဝိသေသန + ဝိသေသု၊ စပ်။

ရတ္တညမဟတ္တသို့ ရောက်သောအခါ ပညတ်အပ်သော သိက္ခာပုဒ် ၂ - ၄
 (၁) န ဘိက္ခဝေ ဝိနဒသဝဿေန ဥပသမ္မာဒေတဇ္ဇော၊ ယော ဥပသမ္မာဒေယျ၊ အာပတ္တိ ဒုက္ကဋ္ဌဿ။
 (၂) န ဘိက္ခဝေ ဇာလေန အဗျတ္တေန ဥပသမ္မာဒေတဇ္ဇော၊ ယော ဥပသမ္မာဒေယျ၊ အာပတ္တိ ဒုက္ကဋ္ဌဿ။
 လာဘဂ္ဂမဟတ္တံ လာဘိတဇ္ဇောတိ လာဘော၊ အဂ္ဂစ္ဆ တံ မဟတ္တဉ္ဇာတိ အဂ္ဂမဟတ္တံ။
 လာဘဿ အဂ္ဂမဟတ္တံ လာဘဂ္ဂမဟတ္တံ။

အနက် လာဘ်၏ ကောင်းမြတ်သောများသည်၏ အဖြစ်သို့။
 (တနဲ့) အဂ္ဂေါ စ မဟန္တော စ အဂ္ဂမဟန္တံ။ (သျှဌိ ကမ္မဓာရေပြထား)
 အဂ္ဂမဟန္တဿ ဘာဝေါ အဂ္ဂမဟတ္တံ။ (နှိ - ချေ)
 လာဘေန အဂ္ဂမဟတ္တံ လာဘဂ္ဂမဟတ္တံ။

အနက် လာဘ်အားဖြင့် ကောင်းသည်၏အဖြစ်၊ များသည်၏အဖြစ်သို့။
 ဗဟုသုတမဟတ္တံ ဗဟု သုတံ ယေနာတိ ဗဟုသုတော။ (သံယော)
 ဗဟုသုတဿ ဘာဝေါ ဗဟုသစ္စံ။ (ဗဟုသုတ + ဟျ)
 ဗဟုသုတဿ မဟတ္တံ ဗဟုသုတမဟတ္တံ။

နိရုဇ္ဈဒေါ အဗ္ဗဒ - သဒ္ဓါသည် စောရအနက်ဟော ရဋီသဒ္ဓါတည်း။
 (တနဲ့) အဗ္ဗန္တိ ဟိသန္တိတိ အဗ္ဗဒါ၊ (အဗ္ဗ + ဉဒ)
 နတ္ထိ အဗ္ဗဒါ ယဿာတိ နိရုဇ္ဈဒေါ။
 (တနဲ့) အဗ္ဗဒေဟိ ဝိရဟိတော နိရုဇ္ဈဒေါ။ (အထူး) (ပဉ္စမိ အဗျယိဘော)

မှတ်ချက် အဗ္ဗန္တိ ဟိသန္တိတိ အဗ္ဗဒါ - အရ ပကတိသုခိုးသာ ယုလျှင်
 အဗ္ဗဒါ ဝိယာတိ အဗ္ဗဒါ - ဟု ဥပမာတဒ္ဓိတ်ဆင့်ရမည်။

အဗ္ဗဒအရ ဒုဿိလပုဂ္ဂိုလ်၏ လောကီခန္ဓာငါးပါး။ (သာမည)
 ဒုဿိလပုဂ္ဂိုလ်၏ မာယာသာဓြေယျစသည်ပြဋ္ဌာန်းသော အကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်။ (ဝိသေသ)

နိရာဒိနဝေါ ဒီယတိ ဖနိက္ခိဏဉာတိဂဏာဒိကော ဘဝတိတိ ဒိနော။ (ဒါ + တ)

အာ ဘုသော ဒီနော အာဒီနော။

အာဒီနံ ဝါတိ ပါပုဏ္ဏာတိ ဧတေနာတိ အာဒီနပေါ။

နတ္ထိ အာဒီနပေါ ယဿာတိ နိရာဒီနပေါ။

အာဒီနအရ ကာယိက.စေတသိကဒုက္ခ။ အာဒီနဝအရ- အကုသိုလ်စေတနာ။

အပဂတကာဠကော အပဂစ္ဆန္တိတိ အပဂတာ။ ကာယတိ ဖရသံ ဝဒတိတိ ကာဠကော။ (အကုသိုလ်)

ကာဠကော ဧတေသံ အတ္ထိတိ ကာဠကော။

အပဂတာ ကာဠကော ဧတသ္မာတိ အပဂတကာဠကော။

သာရေပတိဋ္ဌိတော ဌိသာရအရ လောကုတ္တရာ သီလ.သမာဓိ.ပညာ.ဝိပုတ္တိနှင့် ဝိပုတ္တိဉာဏဒဿန။

ပစ္ဆိမကော ပစ္စာ ဇာတော ပစ္ဆိမော၊ ပစ္ဆိမော ယေဝ ပစ္ဆိမကော။

သောတာပနော ပဋိပက္ခဓမ္မေ အနဝသေသတော သဝတိ ပေလတိတိ သောတော။ (သောတာပတ္တိမဂ်)

အာပဇ္ဇတိတိ အာပနော၊ သောတံ အာပနော သောတာပနော။

သောတအရ သောတာပတ္တိမဂ်။ (မှချတ္ထ) သောတာပတ္တိဖိုလ်။ (ကာရဏုပဟာရတ္ထ)

(တနံ) အာပဇ္ဇတိ အာပနော၊ သောတံ အာပနော သောတာပနော။

သောတအရ- သောတာပတ္တိမဂ်။

မှတ်ချက် သောတာပနောဌိ အာပန္နသဒ္ဓါကို ဝတ္ထုမာနကာလိကကြံလျှင် သောတအရ -

သောတာပတ္တိဖိုလ်ကိုကောက်။

အတိတကာလိကကြံလျှင် သောတာပတ္တိမဂ်ကိုကောက်။

အဝိနိပါတဓမ္မော နိပါတေတိတိ နိပါတော။ (နိ+ပတ+ကာရိတ်-ဇော+ဇာ) ဝိရူပံ နိပါတော ဝိနိပါတော။

ဝိနိပါတော ဓမ္မော ဝိနိပါတဓမ္မော။

နတ္ထိ ဝိနိပါတဓမ္မော ယဿာတိ အဝိနိပါတဓမ္မော။ (သကျ- ၃၇)

အနက် ဖောက်ဖောက်ပြန်ပြန် ကျစေတတ်သော သဘောမရှိ။

(တနံ) ဖောက်ဖောက်ပြန်ပြန် ကျစေတတ်သော သက္ကာယဒိဋ္ဌိ စသော အကုသိုလ်တရား

မရှိ။

ဝိနိပါတောဌိ ဝိအရ- ကာယိက.စေတသိကဒုက္ခနှင့် ဒေါသ။

ပတဇာတ်အရ အပါယ်ပဋိသန္ဓေနာမက္ခန္ဓာကဋတ္တာရုပ်။

ပစ္စည်းအရ သက္ကာယဒိဋ္ဌိစသော အကုသိုလ်။ (နာနာကွဏိကကမ္မနှင့် ပကတူပြိုင်)

(တနံ) ဝိနိပတနံ ဝိနိပါတော။ ဝိနိပါတော ဓမ္မော ဝိနိပါတဓမ္မော။

နတ္ထိ ဝိနိပါတဓမ္မော ယဿာတိ အဝိနိပါတဓမ္မော။

အနက် ဖောက်ဖောက်ပြန်ပြန် ကျခြင်းသဘောမရှိ။

- နိယတော သဗ္ဗတ္တနိယာမေန မဂ္ဂေန နိယမိယတေတိ နိယတော။(၄)
ယမှဘတ်အရ- သောတာပတ္တိမဂ်။ (တနဲ)နိယမတိတိ နိယတော။(၆)
- သမ္မောဓိပရာယဏော သမ္ဗုဒ္ဓိသတိတိ သမ္မောဓိ။(မှချသဒ္ဒါ)
သမ္ဗုဒ္ဓတိတိ သမ္မောဓိ။(ဥပစာသဒ္ဒါ) (အထက်မဂ်၃-ပါး)
အယိတဗ္ဗန္တိ အယနံ၊ ပရံ အယနံ ဟရာယဏံ။(ရ-ကြောင့် န-ကို ကာပြု)
သမ္မောဓိ ဟရာယဏံ ယသာတိ သမ္မောဓိပရာယဏော။
- ပရာယဏံ ဌိ ဣဓာတ်အရ- ဝိပဿနာ။ ပစ္စည်းအရ- အထက်မဂ် ၃-ပါး။ (ပကတူ)
အာစိက္ကံ အာစရိတဗ္ဗန္တိ အာစိက္ကံ။(အာ+စရ+တ)
စရဓာတ်အရ- မဟာကရုဏာပြဋ္ဌာန်းသောမဟာကြံဉာဏ်သံဝိတ္တုပ္ပါဒ်
- နိမန္တိတေ နိမန္တေတဗ္ဗတိ နိမန္တိတော။(မန္တ+ဝ+ဏေ+တ)
ဇနပဒဓာရိကံ စရဏံ စာရိကာ။(စရ+ဏျ+အာ၊ ဣလား၊ ယကို ကပြု၊ ဝုဒ္ဓိပြု)
(တနဲ) စရဏံ စာရော၊(စရ+ဏ) စာရောဇဝ စာရိကာ။ (စရ+ဣက+အာ)
ပဏ္ဍိ ဂစ္ဆန္တိ ဧတ္တာတိ ပဒေါ။
ဇနာနံ ပဒေါ ဇနပဒေါ။ ဇနပဒေသု စာရိကာ ဇနပဒဓာရိကာ။
- အာယာမ အာ+ယာ+အ+မ။ အာသဒ္ဒါ အာဂစ္ဆအနက်ဟော။
ဘဂဝတော ပစ္စသောသိ-၌ ဘဂဝတောကို ဝစနံ - ဟူသော ပါဠိသေသ၌စပ်၊
သမ္ပန်အနက်၊ ဆဋ္ဌိ- သဝိဘတ်။(၄)
(တနဲ) ပစ္စသောသိ-၌စပ်၊ သမ္ပဒါနိအနက်၊ စတုတ္ထိ- သဝိဘတ်။
ပတိပုဗ္ဗ သုဓာတ်နှင့် ယှဉ်သောကြောင့်တည်း။ (ဋီ၊ သဒ္ဒါနည်း)
- ပစ္စာသမဏေန ပစ္စာ အနဂတော သမဏော ပစ္စာသမဏော။
နိမန္တိတော (အမှ) နိမန္တိယာမာ(နိမန္တိယမေ)တိ နိမန္တိတော။(နိ+မန္တ+တံ)
နိမန္တိတော သည် ကတ္တာလွန်ပုဒ်။(ဟုတွာထည့်စပ်)
- ဆောဋ် ကတ္တာလွန်တို့၊ စပ်စေဖို့ရာ၊ ပုဒ်မပါ၊ ဟုတွာထည့်လေမင်း။
မှတ်ချက် နိမန္တိတတ္ထ-၌ နိမန္တိတောကို နိမန္တိယဝေတိ နိမန္တိတော။
မယ် ဝသံ ဝုဠာ-၌ ဝုဠာ-ကို အဝသိတ္တာတိ ဝုဠာ-ဟုပြု။
ကိတ်ပုဒ်ကို အာချာတ်ကြိယာဖြင့် ဝိကျခင်းလျှင် ယောဂမှန်စေရမည်။
- အဝိစ ယော ဒေယျဓမ္မော သော န ဒိန္နော- အနက်
အဝိ စ ယော ဒေယျဓမ္မော ဒါတဇ္ဇော၊ သော န ဒိန္နော။
အဝိစ-ကို န ဒိန္နော-၌ စာစပ်ပါ။ (သကျ- ၄၄)

ဝုဋ္ဌာ အဝသိမှာတိ ဝုဋ္ဌာ။(ဝသ + တ)
တယာ ဗြာဟ္မဏံ ဝသံဝုဋ္ဌာ။

တစ္ဆေဝါနောအသန္တံ - ကို လိင်္ဂဝိပလ္လာသကြံ အနက်ပေး

တစ္ဆေဝါ(သောစ ဝေါဒေယျဓမ္မော) - ထိုဒေယျဓမ္မသည်လည်း အမှားကံ - ငါတို့အား အသန္တံ
(အသန္တော) - ထင်ရှားမရှိသည့် နော - မဟုတ်ပါ။

ဒေယျဓမ္မော

ဒါတဗ္ဗောတိ ဒေယျော။(ဒါ + ကျ)
ဝဒမဒဂမုယုဇ - စသော သုတ်ဖြင့် ဓာတွန်အာနှင့် တကွ ကျကို ဒေယျဖြေ
ဒေယျော ဓမ္မော ယသ္မာတိ ဒေယျဓမ္မော။
(ဒါတုံ အရဟတိတိ ဒေယျော - ဟု အရဟတိ တဒ္ဓိတ်လည်း ပြန်နိုင်)
တံ အသန္တံ တို့သည် လိင်္ဂဝိပလ္လာသ။ (ပုလ္လိင်)

မှတ်ချက်

လိင်္ဂဝိပလ္လာသပုဒ်များကို အနက်ပေးသောအခါ မူလလိင်္ဂအတိုင်း ပြင်ဆင်၍ အနက်ပေး
ရသည်။ လိင်္ဂဝိပလ္လာသပုဒ်၏ လိင်္ဂကို မေးရာ၌လည်း မူလလိင်္ဂကိုသာ ဖြေရမည်။

နော

ပဋိသေဓနိပါတ်။ အမှားကံ - ကား ပါဌသေသ။

အသန္တော

အတ္ထိတိ သန္တော။ (အသ + အန္တ) န သန္တော အသန္တော။

လိင်္ဂဝိပလ္လာသကြံဘဲ အနက်ပေးပုံ

ယံ ဒါနဝတ္ထု - ကို၊ မယံ တုမှာကံ ဒဒေယျာမ (အနိယမထည့်) တစ္ဆေဝါ - ထိုဒါနဝတ္ထုသည်
လည်း အမှားကံ ၊ အသန္တံ ၊ နော - မဟုတ်ပါ။ ဤအလို = တံ သည် နပုလ္လိင်။

သာဓက

ဣမိနာ သာမညဝစနတော ဧတ္ထ နပုံသကလိင်္ဂနိဒ္ဒေသောတိ ဒသေသတိ။
နောသည် သဗ္ဗနာမ်ပုဒ်၊ စတုတ္ထိ နိဝိဘတ်၊ (တနံ) ပဋိသေဓနိပါတ်ပုဒ်ဟုမှတ်။

နောပိ အဒါတုကမျတာ - ကို ဝိသဒိသုပမာထည့် အနက်ပေး

ပဟူတဝိတ္ထုပကရဏာနံ - များသောနှစ်သက်... ကုန်သော၊ မတ္တရီနံ - တို့၏၊ အဒါတုကမျ
တာ - မပေးလျှင်လိုသူတို့၏ အဖြစ်သည်။ အတ္ထိယထာ - ရှိသကဲ့သို့။ (ဝိသဒိသုပမာ)
တထာ - တူ၊ အဒါတုကမျတာပိ - သည်လည်း၊ အမှားကံ၊ နော - မရှိပါ။
(နော - တပည့်တော်တို့အား - ဟု အနက်ပေးလျှင် နတ္ထိပုဒ်ထည့်ပေး)
နော - သည် သဗ္ဗနာမ်ပုဒ်၊ (တနံ) ပဋိသေဓနိပါတ်ပုဒ်။

မှတ်ချက်

အမှန်က နော - ပုဒ်သည် ပဒတောပရ မဟုတ်သောကြောင့် တုမှသဒ္ဓါ မဖြစ်နိုင်ပါ။
သို့သော် ပုစ္ဆကအလို - မသိနိုင်၍ နှစ်ချက်ဖြေပါ။
အပိသဒ္ဓါ - အဋ္ဌာနပယုဂ်။

သဒ္ဓါ + သင်္ဂဟအလင်းအင်း

အဒါတုကမ္ပတာ ဒါတုံ ကာမေတိတိ ဒါတုကာမော၊ န ဒါတုကာမော အဒါတုကာမော။
 အဒါတုကာမဿ ဘာဝေါ အဒါတုကမ္ပံ၊ အဒါတုကမ္ပံ ဒဝ အဒါတုကမ္ပတာ။
 အဒါတုကမ္ပတာအရ - မစ္ဆရိယပြဋ္ဌာန်းသော ဒေါသမူလိတ်။
 ပစ္စည်းအရ - မစ္ဆရိယစေတသိက်။ (သဟဇာတ)

တံကုတေတ္ထ (ပ) ဗဟုကရဏိယာကိုအကြောင်း + အကျိုးပေါ်လွင်စေလျက် အနက်ပေး
 ယသ္မာ ယရာဝါသာ ဗဟုကိစ္စာ ဗဟုကရဏိယာ တသ္မာ ယံ - အကြင်အကြောင်းငွေ့မယံ
 တုမှာကံ ဒေယျဓမ္မံ ဒဒေယျာမ(အနိယမထည့်) တံ - ထိုအကြောင်းကို၊ ဧတ္ထ - ဤယရာ -
 ဝါသဉ္စ၊ ကုတောလတ္တာ - အံနည်း။

ဤအလို - လတ္တာ သည် - ကိတန္တပတိရူပကနိပါတ်ပုဒ်။
 ယရာဝါသာ အာဝသန္တိတိ အာဝါသာ၊ ဒဗ္ဗသမ္ဘာရံ ဂဏှာတိတိ ယရံ။ (ဂဟ + က)

ယရတိ ကိလေသဝသံ ဧတ္တာတိ ယရံ။ (ယရ + က)
 ယရေ အာဝါသာ ယရာဝါသာ။ (တနံ) အာဝသန္တိ ဧတ္တာတိ အာဝါသာ၊
 ယရသခါတာ အာဝါသာ ယရာဝါသာ။

ယရဓာတ်အရ - ကိလေသာ။ ကပစ္စည်းအရ - အိမ်။ (ပကတူ)

တနည်း မယံ တုမှာကံ ဒေယျဓမ္မံ ယံ ဒဒေယျာမ တံ - ထိုပေးလှူခြင်းကိစ္စကို၊ ဧတ္ထ ကုတော
 လတ္တာ - နည်း၊ ဟိ၊ ယရာဝါသာ - တို့သည်၊ ဗဟုကိစ္စာ ဗဟုကရဏိယာ။

တနည်း ယံ - အကြင်ပစ္စည်းဝတ္ထုကို၊ အဟံ တုမှာကံ ဒဒေယျံ တံ - ထိုပစ္စည်းဝတ္ထုကို၊ ဧတ္ထ - ဤဝါ
 တွင်းသုံးလအတွင်း၌၊ ကုတော လတ္တာ၊ ဟိ၊ ယရာဝါသာ ဗဟုကိစ္စာ ဗဟုကရဏိယာ။

သွာတနာယ သွေ ဘဝံ(ဘဝိဿတိ) သွာတနံ။ (သွေပုဒ် + တနပစ္စည်း၊ သွေ၏ ဧကို အာပြု။)
 အရ - မဟာကုသောမနဿရိ ပီတိ သောမနဿ။

ပီတိ သောမနဿပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကုသိုလ်။ (သကျ - ၄၁)

အဒိယတေ ဘက္ခိယတေ အဒနံ၊ သွေ အဒနံ သွာတနံ။

(သွေအဒန - ဟူလိုလျက် သွေကိုချေ၊ အကို အာဒိယပြု၊ ကပ်၊ ဒကို တ - ပြု)

ဓမ္မိယာ ဓမ္မံ အဿ အတ္ထိတိ ဓမ္မိ။ တာယ ဓမ္မိယာ။

သန္တဿေတွာ၌ ဓာတ်အရ - ဝေရောပုဏ္ဏား၏ သတိပညာပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကုသိုလ်။
 ပစ္စည်းအရ - ဒေသနာဉာဏ်ပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကြိ။ (ပကတူပုဒ်)

ဓာတ်ကံ - ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္မရာယိကံ အတ္ထံ။

ကာရိတ်ကံ - ဝေရေ၌ ဗြဟ္မဏံ။

- သမာဒပေတွာ ဝေရဉ္စာပုဏ္ဏား၏ သဒ္ဓါပညာပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်။
ဓာတ်ကံ - ကုသလေ ဓမ္မေ။ ကာရိတ်ကံ - ဝေရဉ္စံ ငြဟ္မကံ။
- သမုတ္တေဇေတွာ သံ (သမ္မာအနက်) ဥ (ဥပရိအနက်) တိဇ (တိက္ခအနက်) ကာရိတ် ဂေ - တွာ။
ဓာတ်အရ - ဝေရဉ္စာပုဏ္ဏား၏ ဝီရိယပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကုသိုလ်။
- သမ္ပဟံသေတွာ သံ + ပ + ဟံသ + ကာရိတ်ဂေ + တွာ။
ဓာတ်အရ = ဝေရဉ္စာပုဏ္ဏား၏ ဝီတိ၊ သောမနဿပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကုသိုလ်။
- ဗုဒ္ဓပ္ပမုခေါ ဗုဒ္ဓေါ ပမုခေါ ယဿာတိ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခေါ။ (တဂ္ဂါဏသံဝိညာဏ)
- သဟတ္တာ ဟရန္တိ (ဟသန္တိ) ဧတေနာတိ ဟတ္ထော။
သဿ ဟတ္ထော သဟတ္ထော။ တေန (တသ္မာ) သဟတ္ထော။ ကရိုဏ်းအနက်၊ နာဝိဘာတ်။
(တနံ) ကရိုဏ်းအနက်၊ သ္မာ ဝိဘာတ်။ (နာ အာ - ဟူသော ဝိနာဓိကာရယောဂဖြင့် နာကို အာပြု)
- သန္တပေတွာ - ဌိ ဓာတ်အရ - ဘုရားအမှူးရှိသော ရဟန်းသံယာတို့၏ ဝီတိသောမနဿပြဋ္ဌာန်းသော
မဟာကု + ကြံစိတ်။
ပစ္စည်းအရ - ဝေရဉ္စာပုဏ္ဏား၏ သဒ္ဓါပညာပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်။
- သမ္ပဝါရေတွာ - ဌိ ဝရဓာတ်အရ - ကာယဝိညာတ်၊ ဝစီဝိညာတ်။
ယင်း၏ အကြောင်းသမုဋ္ဌာန် - မဟာကု + ကြံဉာသံစိတ္တုပ္ပါဒ်။ (သဟဇာတ)
- ဘုတ္တာဝိ အဘုဋ္ဌိတိ ဘုတ္တာဝိ။ (ဘုဇ + တာဝိ)
- ဩနိတပတ္တပါဏိ အဝနိယတိတိ ဩနိတော၊ ပတတိ ဧတ္တာတိ ပတ္တော။
ဩနိတော ပတ္တတော ပါဏိ ယေနာတိ ဩနိတပတ္တပါဏိ။
(ဘိနွာဓိကရဏာတိပဒတတိယာဗဟုဋ္ဌိဟိသမာသံ၊ ရှု = ၂၀၅)
- ရုပ်ပြီး ပတ္တောနိတပါဏိ - ဟူလိုလျက် ပတ္တနှင့် ဩနိတကို ရှေးနောက်ပြန်၍ ဩနိတပတ္တပါဏိ - ဟုပြီး။
- ဒုဿယုဂေန ဒုရူပံ အသတိ ခေပေတိတိ ဒုဿံ။ (ဒု + အသု + သ) ဒုဿာနံ ယုဂေါ ဒုဿယုဂေါ။
- အတ္ထဒေသိ အာ + ဆဒ + စု - ဂေ + ဤ။
- ယထာဘိရန္တံ အဘိရမတိတိ အဘိရန္တော၊ အဘိရန္တဿ အနရူပံ ယထာဘိရန္တံ။
မဟာကြံဉာသံရှိ ဆန္ဒ။ (တနံ) မဟာကရုဏာပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကြံယာစိတ္တုပ္ပါဒ်။
- ပယာဂပတိဋ္ဌာနံ ပတိဋ္ဌာတိ ဧတ္တာတိ ပတိဋ္ဌာနံ၊ ပယာဂဿ ပတိဋ္ဌာနံ ပယာဂပတိဋ္ဌာနံ။
- နဒိ နဒတိ သန္တတိတိ နဒိ။ (နဒ + အ + ဤ) (တနံ) နဒန္တိ ဧတိ ဂစ္ဆတိတိ နဒိ။
(နဒ - ဓာတ်၊ ဣ - ဓာတ် + အ + ဤ) မစ္ဆယုဂလဓာတ်။
- တရာဏသိ နရော ဝိယာတိ ဝါနရော၊ ဝါနရဿ သီသံ ဝါနရသီသံ။

ဝါနရသီသံ ဧတ္ထ အတ္ထိတိ ဗာရာဏသီ။ (ဝါနရသီသံ - ဟုလျှက် ဝကို ဗ - ပြု၊ န နှင့် ရ ရှေ့
နောက်ပြန်၊ ရ - ဌ ဒီယပြု၊ န ကို ကပြု၊ သီသ - ဌ နောက် သ - ကိုချေ)

ကုဋ္ဌာဂါရသာလာယံ ကုဋံ အဿ (ဧတ္ထ) အတ္ထိတိ ကုဋံ၊ ကုဋံ အဂါရံ ကုဋ္ဌာဂါရံ၊
ကုဋ္ဌာဂါရမေဝ သာလာ ကုဋ္ဌာဂါရသာလာ။

ဝေရဋ္ဌကဏ္ဍ ပြီးပြီ။

(၁) ပထမပါရာဇိက သုဒိန္နဘာဏဝါရ

ကလန္တဂါမော ကန္တတိတိ ကလန္တော၊ (ကန္တ + ကျ၊ အလယ်၌ လ - လာ)
ကလန္တာနံ ဂါမော ကလန္တဂါမော။

(ကလန္တ - သဒ္ဒါကို ဥပစာကြံလျှင် ကလန္တော စ သော ဂါမော စတိ ကလန္တဂါမော - ဟု ကမ္မဓာရည်ပြု)

သမ္မဟုလေဟိ သမ္မဟန္တိ ဝုဒ္ဓိ ဂန္ထိတိ သမ္မဟုလာ၊ (သံ + ဗဟိ + ကုလ)
(တနဲ့) သမ္မဟူနိ လန္တိ ဂဏ္ဍိတိ သမ္မဟုလာ။ (သမ္မဟု + လာ + အ)
(တနဲ့) သမ္မာ ပဟောန္တိတိ သမ္မဟုလာ။ (သံ + ပဟ + ဥလ)

သဟာယကေဟိ သုခဒုက္ခာနိ သဟ အယန္တိ ဥပဂန္ထိတိ သဟာယာ။ (သဟ + အယ + အ)
သဟာယာ ဝေ သဟာယကာ။ (သဟာယ + က) အဋ္ဌကထာ။
(တနဲ့) သဟ ဟာနိ အယော ဝုဒ္ဓိ ယဿာတိ သဟာယော။
(သဟ + ဟာနိ + အယ + တိပဒ ဆဋ္ဌိ ဗဟုဗ္ဗိဟိ)
(တနဲ့) ဟာနိ စ အယော စ ဟာယာ။ (အသမာဟာရဒွန်)
ဟာယာ ယဿ အတ္ထိတိ သဟာယော။ (သဟသဒ္ဒါ သံဝိဇ္ဇမာနတ္ထ) (ဓာန်ငို)

ကရကိယေန - ဌ ကရဓာတ်အရ - ဝိရိယပြဋ္ဌာန်းသော လောဘမူစိတ္တုပ္ပါဒ်။
အနိယ အရ = ဘဏ္ဍပယောဇန စသော အမှုကိစ္စ။ (အာရမ္မဏပြိုင်)

ပြုဘွယ်ကိစ္စဟူသည် ဘဏ္ဍကို ရောင်းခြင်းကိစ္စ၌ ယှဉ်စေခြင်း၊ အတိုးအညွှန်ဆောင်ယူခြင်း၊
ပေးရန်နေရက်ကို သတိရစေခြင်းစသော စီးပွားရေး အမှုကိစ္စ။
(တနဲ့) ကြတ္တိကာနက္ခတ်သဘင်ပျော်ရွှင်ကစားခြင်းကိစ္စ။

ပရိသာယ ပရိသမန္တတော သေန္တိ အဿန္တိ ပရိသာ။ (ပရိ - သိ + အ + အာ)

ဒိသ္မာနဿ ဧတဒဟောသိ - ကို သဒ္ဒါစည်ကမ်းနှင့်အညီ အနက်ပေး

သုဒိန္နဿ - ဧ၊ ဘဂဝတော - ကို၊ ဒိသ္မာန - ကြောင့်အဿ - အား၊ ဧတံ - ... အကြံသည်၊ အဟောသိ - ပြီး

ဒိသ္မာန - ဌ တွာန - ကို ဟိလိ အနက်မှာ သက်။

ပါရာဇိကဏ် + ပါဠိ

၇၂

- နိယံ မတူကတ္တား၊ ထိုပင်္ဂများ၊ မှတ်သားရှေ့ဟိတ်ပြင်။
ဟိတ်၏ကံ.ကတ်၊ သမ္ပန်မှတ်၊ ပြန်တတ်အနက်ထင်၊
ကတ္တားမတူ၊ ပင်္ဂကားဟူ၊ မှတ်ယူကြသိုပင်။
- ယနုန-သညံ ပရိပိတက္ကန အနက်ဟောနိပါတ်။
- အဂါရံ န ဂစ္ဆန္တိတိ အဂါ၊ အဂေ ရာတိ ဂဏှာတိတိ အဂါရံ။
(အံဝိဘတ်၊ သတ္တမိအနက် (တနဲ) ကံအနက်)
- အဇ္ဈာဝသတာ အဇ္ဈာဝသာမိတိ အဇ္ဈာဝသန္တော။(အမိ+အာ+ဝသ+အန္တ) တေန.....တာ။
- ဧကန္တပရိပုဏ္ဏံ ပူရေတဗ္ဗန္တိ ပုဏ္ဏံ၊ (ပူရ+တ) ပရိသမန္တတော ပုဏ္ဏံ ပရိပုဏ္ဏံ။
ဧကန္တေန ပရိပုဏ္ဏံ ဧကန္တပရိပုဏ္ဏံ။
- သင်္ခလိမိတံ လိမိယိတ္တာတိ လိမိတော၊(လိခ+တ) သခေါစ သော လိမိတောဓာတိ သင်္ခလိမိတော။
သင်္ခလိမိတော ဝိယာတိ သင်္ခလိမိတံ။(ဗြဟ္မစရိယံ)
- မှတ်ချက် လိမိတော-၌ တပစ္စည်းကြောင့် ယထာဂမိကာရော-ဖြင့် ဣလာခြင်းသည် အစ၌ဗျည်း
ရိသော တပစ္စည်းနှင့် ယှဉ်သောကြောင့်တည်း။
- ကေသမဿံ ကေ မတ္တကေ သေတိ တိဋ္ဌတိတိ ကေသော၊
မသီယတိ အာမသီယတိတိ မဿု၊(မသ+ဥ)
ကေသောစ မဿုစ ကေသမဿု။တံကေသမဿံ။
(ကေသမဿံ၌ နောက်ပုဒ်ကို တဒ္ဓိတ်ဝိဂ္ဂဟဖြုခိုင်းလျှင် မဿုစ ဒါဋ္ဌိကာစ မဿု -ဟု
ဝိရူပေကသေသတဒ္ဓိတ်ပြုရမည်)
- ကာသာယာနိ ကံ ပါနိယံ သေတိ သေဝတိတိ ကသာယော၊ (က+သိ+ဏ)
ကာသာယေန ရတ္တာနိ ကာသာယာနိ။ (ကာသာယ+ဏ)
- ဝတ္ထာနိ ဝုနောတိ သံဝရတိ ဧတေနာတိ ဝတ္ထု၊
(တနဲ) ဝသီယတိ အတ္တဒီယတိတိ ဝတ္ထု။ (ဝသ+ထ)
- အနဂါရိယံ အဂါရေ ဝါသော အဂါရံ၊(ဝါသ-နောက်ပုဒ်ကျေ)
အဂါရဿ ဟိတံ အဂါရိယံ။ (အဂါရ+ဣယ) ကသိဝါဏှိဒ္ဓာဒိကမ္မံ-ကိုကောက်။
နတ္ထိ အဂါရိယံ ဧတ္တာတိ အနဂါရိယာ။ (ပဗ္ဗဇ္ဇာ) သကျ-၄၃။
- သန္တသိတာ သန္တသိယိတ္တာတိ သန္တသိတာ။ (သံ+ဒိသ+ဧက+တ)
- အစိရဥဋ္ဌိတာယ အစိရံ ဝုဋ္ဌိတာယ ဧတိဿာတိ အစိရဥဋ္ဌိတာ။(ပရိသာ)
အနာဒရအနက်၊ ဆဋ္ဌိ သဝိဘတ်သက်။

တိရေတွာ တိရ + ဂေ - တွာ၊ တိရဓာတ် - နိဗ္ဗာပနအနက်ဟော။

ဧကပုတ္တကော ဧကောဝ ပုတ္တော ဧကပုတ္တော၊ အနကမ္ပိတော ဧကပုတ္တော ဧကပုတ္တကော။
(ဧကပုတ္တ + က) ကပစ္စည်း အနကမ္ပ အနက်၌ ယဒနပပန္နာ နိပါတနာသိဇ္ဈန္တိ - ဖြင့်သက်။

ပိယော ပိယာယိတဗ္ဗောတိ ပိယော၊ (ပိ + အ၊ ဤကို ဣယပြု။)
ပိယတေတိ ပိယော။ (အသပဒဝိဂ္ဂဟ)

ပိဓာတ်အရ - မိဘတို့၏ သပိတိကတဏှာပြဋ္ဌာန်းသော လောဘာမူစိတ္တုပ္ပါဒ်။

မနာပေါ မနံ အာပေတိ ဝဇ္ဇေတိတိ မနာပေါ။ (မန + အပ + ကာရိတ် - ဂေ + အ)

ဤအလို = မနအရ၊ အပဓာတ်အရ - မိဘတို့၏ မာနပြဋ္ဌာန်းသော ဒိဋ္ဌိဂတဝိပွယုတ်စိတ်။ (ပနံ)
ကာရိတ်ပစ္စည်းအရ၊ အာပေါ အရ - သုဒိန်၏ လောကီခန္ဓာငါးပါး။ (ပကတူပပြိုင်)
(တနံ) မနေန အပိယတေတိ မနာပေါ။ (မန + အပ + အ)

ဤအလို မနအရ - မိဘတို့၏ မေတ္တာပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကုသိုလ်စိတ်။

အ ပစ္စည်းအရ သုဒိန်၏ လောကီခန္ဓာ ၅ - ပါး။ (အာရမ္မဏ)

သုခေမိတော ဧဓိယတေတိ ဧမိတော၊ (ဧေ + တ) ဝုဒ္ဓိအနက်ဟော။
သုခေန ဧမိတော သုခေမိတော။ (သကျ - ၂၃)

သုခပရိဟတော ပရိဟရိယတေတိ ပရိဟတော၊ သုခေန ပရိဟတော သုခပရိဟတော။ (သကျ - ၂၃)
န တံ တာတ သုဒိန္န ကိစ္ဆိ ဒုက္ခဿ ဇာနာသိ - အနက်(၃)နည်း
တာတ သုဒိန္န၊ တံ၊ ဒုက္ခဿ - ၏၊ ကိစ္ဆိ - စိုးစဉ်းအနည်းငယ်မျှကို၊ န ဇာနာသိ - မသိရ။

ဤအလို - ကိစ္ဆိသဒ္ဓါ အပ္ပတ္တဝါစကနိပါတ်ပုဒ်၊ အံဝိဘတ်ကျေ။
ဒုက္ခဿကို ကိစ္ဆိ - ၌သမ္ဗာန် + သမ္ဗန္ဓိစပ်။
ဇာနာသိ၌ သိဝိဘတ်၊ ပဝတ္တာဝိရတဝတ္ထမာန် အနက်မှာသက်၊
ဉာဓာတ်သည် အဝဇ္ဇောနေအနက်ဟော။

တနည်း တာတ သုဒိန္န၊ တံ၊ ကိစ္ဆိ - သော၊ ဒုက္ခဿ - ဖြင့်၊ ဝိသယံ - အာရုံကို၊ န ဇာနာသိ - မသိစားရ။

ဤအလို = ကိစ္ဆိကို ဒုက္ခဿ - ၌ တုလျာဓိကရဏဝိသေသန + ဝိသေသျှ စပ်၊
ကရိုဏ်းအနက်၊ ဆဋ္ဌိသဝိဘတ်ကျေ။
ဒုက္ခဿ၌ ဆဋ္ဌိသဝိဘတ်၊ ကရိုဏ်းအနက်၌သက်၊ အနာဘဝနအနက်ဟော ဉာဓာတ်နှင့်
ယှဉ်သောကြောင့်တည်း။

တနည်း တာတ သုဒိန္န၊ တံ၊ ကိစ္ဆိ၊ ဒုက္ခဿ - ကို၊ န ဇာနာသိ - အမှတ်မရ။

ဤအလို ကိစ္ဆိကို ဒုက္ခဿ - ၌စပ်။

ပါရာမီတာ + ပါမီတာ

ကိုစွဲနောင် ကံအနက်၌သက်သော ဆဋ္ဌိသဝိဘတ်ကျေ။
ဒုက္ခဿ - ၌ ဆဋ္ဌိသဝိဘတ် ကံအနက်၌သက်၊ သရဏအနက်ဟော၊
ဉာဓာတ်နှင့်ယှဉ်သောကြောင့်တည်း။

တေ မရဏေနှင့် စင်စိုက် သမ္ပန်အနက်၊ ဆဋ္ဌိသဝိဘတ်။
ဝိနာ၌ စင်စိုက် သဟာဒိယောဂအနက်၊ တတိယာနာဝိဘတ်သက်။

အကာမကာ ကာမီယတေ ကာမော၊ (ဣစ္ဆာ)
နတ္ထိ ကာမော ယေသံ အမှာကန္တိ အကာမကာ။ (န+ကာမ+က)

ကိုပန မယံ တံ ဇီဝန္တံ အနဇာနိဿာမ အဂါရသ္မာ အနဂါရိယံ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ = အနက်ပေး

(၁) ယေန - ကြောင့်၊ မယံ - တို့သည်၊ ဇီဝန္တံ - အသက်ရှင်ဆဲဖြစ်သော သင့်ကို၊ အဂါရသ္မာ၊
နိက္ခမိတွာ၊ အနဂါရိယံ - သို့၊ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ - ဝါ၊ အနဇာနိဿာမ - မည်၊ တံ - ထိုအကြောင်းသည်၊
ကိုပန - အဘယ်မည်သည့်အကြောင်းတို့နည်း။

ဤနည်း၌ ကိုပန မယံ တံ - ကို တစ်ဝါကျ၊ ဇီဝန္တံ (ပ) ပဗ္ဗဇ္ဇာယကို တစ်ဝါကျ၊
ဤသို့ နှစ်ဝါကျခွဲ၍ အနက်ပေးထားသည်။
ဤအလို ကိုသဒ္ဓါ - နိန္ဒာအနက်ဟော နိပါတ်ပုဒ်။

တံ - ပဌမန္တနိယမသဗ္ဗနာမ်ပုဒ်။ (နပုလ္လိင်)

ဇီဝန္တံ ဇီဝသီတိ ဇီဝန္တော။ (ဇီဝ+အန္တ)

တနည်းအနက်ပေး မယံ - တို့သည်၊ တံ - သင့်ကို၊ ဇီဝန္တံ - အသက်ရှင်ဆဲကို၊ အဂါရသ္မာ နိက္ခမိတွာ
အနဂါရိယံ၊ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ၊ ကံ - ကြောင့်၊ အနဇာနိဿာမ - မည်နည်း။ (ဧက - ဝါကျကြံ)

ကိုသဒ္ဓါ ပုစ္ဆာအနက်ဟော သဗ္ဗနာမ်ပုဒ်။ (နပုလ္လိင်)

ပဌမာသိဝိဘတ်၊ ဟိတ်အနက်၊ အာလပနေစ၌ စသဒ္ဓါဖြင့်သက်။

တံသည် တုမှဝါစကဒုတိယန္တသဗ္ဗနာမ်ပုဒ်။ (ပကတိကံ)

(အရကောကံလျှင် ပုဂ္ဂိုလ်အတိအကျထည့်ကောက်ပါ) ဇီဝန္တံသည် - ဝိကတိကံ။

အနန္တရဟိတာယ အန္တ ရာတိ ဂဏှာတိတိ အန္တရံ၊ (အန္တ+ရာ+အ)

အန္တရေ မိယတေတိ အန္တရဟိတံ။ (အန္တရ+မာ+တ၊ ဧကိုဟပြု၊ အာကိုဏ္ဍပြု။)

နတ္ထိ အန္တရဟိတံ ဧတ္ထာတိ အနန္တရဟိတာ။ (ဘူမိ)

ပရိစာရေဟိ ပရိ+စရ+ကာရိတ် - ဇော+ဟိ၊ ပရိသဒ္ဓါ - သမန္တအနက်ဟော ဥပသာရပုဒ်။

ပရိ အရ - အာရုံခြောက်ပါး။

ဓာတ်အရ - စံကျစသော ဣန္ဒြေ - ပါး။

သဒ္ဒါ + သင်္ဂဟအလင်းစာန်း

ကာရိတ်ပစ္စည်းအရ- လောဘာပြဋ္ဌာန်းသော လောဘာမူပိတ်း။

(ယရိအရနှင့် ကာရိတ်ပစ္စည်းအရ = အာရမ္မဏာပြိုင်။)

(တနဲ့) ယရိ + စရ + ဝု - ဂေ + ဟိ။

ကာမေ ကာမိယတိတိကာမော၊ (ဝတ္ထုကာမ)

ပရိဘုဉ္ဇန္တော အရ လောဘာပြဋ္ဌာန်းသော လောဘာမူပိတ္တုပ္ပါဒ်။ (အာရမ္မဏာပြိုင်) အာ.မိ.ဥ.ပု.အ.အ။(၆)ပစ္စည်း။

ပုညာနိကရောဇန္တော - ဤ ပုညာနိအရ - မဟာကုဗေတနာ။

ကရောဇန္တောအရ - ယင်းစေတနာနှင့် မဟာကုသိုလ်ပိတ္တုပ္ပါဒ်။ (သဟဇာတပြိုင်)

ပုညာနိ ကရောဇန္တော - ကို ပုညကရောဇန္တော - ဟု သမာသ်မတွဲစပ်ရပါ။

အကြောင်းကား (၁) လိုက်လာသော ဝတ္ထိတအနက်ရှိသော ဝိဘာသာသဒ္ဒါ၊ တားမြစ်သောကြောင့်၎င်း။

(၂) သမာသ်ပြီးသောအခါ ဝါကျ၏ အနက်ကို မဟောနိုင်သောကြောင့်၎င်း။

(၃) ပြယုဂ် ဥဒါဟရုဏ် ပုံစံ မရှိသောကြောင့်၎င်းတည်း။

ဟဋ္ဌော ဟံသတိတိ ဟဋ္ဌော၊ (ဟံသ + တ)

ဥဒဂ္ဂေါ ဥဒ္ဒံ အဂ္ဂံ အဿာတိ ဥဒဂ္ဂေါ။ (ဥ + အဂ္ဂ)

(တနဲ့) ဥဒ္ဒံ အဇတိ ဂစ္ဆတိတိ ဥဒဂ္ဂေါ။ (ဥ + အဇ + ဂဏ)

ပိတိပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကုသိုလ်သောမနဿပိတ်။

ဂတ္တာနိ ဂစ္ဆတိ (ဂဏှာတိ) ကုသလာကုသလံ ဧတေနာတိ ဂတ္တံ။ (ဂမု + တ)

တနည်း မောယန္တေဟိ ဂယုတေတိဂတ္တံ။ (ဂဟ + တ)

ဓာတ်အရ - တကား။ ပစ္စည်းအရ - လောကီခန္ဓာ ၅ - ပါး။ (အာရမ္မဏ)

တနည်း ဂေါပိယတိတိ ဂတ္တံ။ (ဂပ + တ၊ ကွစိဓာတု - ဖြင့် ဥကိုအပြု။)

ကတိပါဟံ ကတိပိ အဟာနိ ကတိပါဟံ။

ကတိပိ - သဒ္ဒါ၏ သင်္ချာသဘောရှိသောကြောင့် သမာဟာရဒိဂုသမာသ်။

ကတိပါဟံ - ဤ ကတိပိပုဒ် + အဟ - ပုဒ်သာဖြစ်၏။ အဋ္ဌကထာ - လာ ကတိပယာနိ - ဟူသော အဖွင့်သည်

ကတိပိ - ပုဒ်သည် ကတိပယာနိ - ၏ ပရိယာယ်ဖြစ်ကြောင်းကို သာပြသည်။ (ဘာနိ. ၂. ၂၀၂)

ဥပသမ္ပဒါ ဥပရိဘာဝံ သမ္ပဒါ ဥပသမ္ပဒါ။ (နဲ့) ဥပရိဘူတာ သမ္ပဒါ ဥပသမ္ပဒါ။

အစိရူပသမ္ပန္နော သမ္ပန္နတိတိ သမ္ပန္နော၊ ဥပရိဘာဝံ သမ္ပန္နော ဥပသမ္ပန္နော။

အစိရုံ ဥပသမ္ပန္နော အစိရူပသမ္ပန္နော။

(တနဲ့) အစိရုံ ဥပသမ္ပန္နဿ ယဿာတိ အစိရူပသမ္ပန္နော။ (ဟုတ္တာ - ထည့်စပ်)

မှတဂုဏာ မုနန္တိ ကိလေသေ ဧတေဟိတိ မှတာ၊ (မှ + တ)

မှတာစ တေ ဂုဏာဓာတိ မှတဂုဏာ။

- အာရညိကော အရညေ ဝသနံ အရညံ၊(ဥတ္တရပဒလောပသတ္တမိတပ်)
အရညံ သီလံ ယဿာတိ အာရညိကော။(အရည+ဏိက)
- ပိဏ္ဍပါတိကော ပိဏ္ဍိတဗ္ဗေတိ ပိဏ္ဍော၊(ပိဋိ+အ) ပတနံ ပါတော၊ပိဏ္ဍာနံ ပါတော ပိဏ္ဍပါတော။
ပိဏ္ဍပါတံ ဂဝေသတိတိ ပိဏ္ဍပါတိကော။
(တနဲ) ပိဏ္ဍာယ ပတိတုံ စရိတုံ သီလံ အဿာတိ ပိဏ္ဍပါတိ၊
ပိဏ္ဍပါတိ ဧဝ ပိဏ္ဍပါတိကော။
- ပံသုကူလိကော ပံသုနံ ကူလံ ပံသုကူလံ၊ပံသုကူလံ ဝိယာတိ ပံသုကူလံ။
(တနဲ)ပံသု ဝိယ ကုစ္ဆိတဘာဝံ ဥလတိတိ ပံသုကူလံ။
ပံသုကူလဿ ဓာရဏံ ပံသုကူလံ။(ဓာရဏ-ကျေ)
ပံသုကူလံ သီလံ အဿာတိ ပံသုကူလိကော။
- သပဒါနဓာရိကော ဒီယတေ အဝဇ္ဇကိယတေတိ ဒါနံ၊(ပိဋိ+ဖြတ်ခြင်း)
ဒါနတော အပဂတံ အပဒါနံ၊(အမာဒိပရပဉ္စမိတပ်)
သဟ အပဒါနေန ယော ဝတ္ထတိတိ သပဒါနေန။
သပဒါနံ စရတိ သီလေနာတိ သပဒါနဓာရိကော။
(တနဲ) သပဒါနံ စရိတုံ သီလံ ယဿာတိ သပဒါနဓာရိ၊
သပဒါနဓာရိ ဧဝ သပဒါနဓာရိကော။
- ဝဇ္ဇိဂါမံ ဝဇ္ဇေတဗ္ဗာ ဧတေတိ ဝဇ္ဇိ၊ ဝဇ္ဇိနံ ဂါမော ဝဇ္ဇိဂါမော။
(တနဲ)ဝဇ္ဇိသု ဂါမော ဝဇ္ဇိဂါမော။
- အမာ အဇ္ဈာယန္တိ ဓနန္တိ အမာ၊ (အာ+ဈေ+အ)
- ရုပ်ပြီး အသဒိသဒ္ဓေဘောံ ဇလော၊ ဇ္ဈကို မုပ္ပါဇေကို ချေ၊အာကို ရသဿပူ၊ မု-အသို့ကပ်။
- မဟာဘောဂါ ဘူဋ္ဌိတဗ္ဗာတိ ဘောဂါ၊ မဟန္တာ ဘောဂါ ယေသန္တိ မဟာဘောဂါ။
- ပဟူတဇာတဂ္ဂပရဇတာ ဇနနံ ဇာတံ၊ပကဋ္ဌံ ဇာတံ ဇာတဂ္ဂပံ၊(ပကဋ္ဌအနက်၊ ရူပ-ပစ္စည်း)
(တနဲ) ဇာတံ ရူပံ ယဿာတိ ဇာတဂ္ဂပံ၊ ရဉ္စန္တိ ဇနာ ဧတ္ထာတိ ရဇတံ၊(ရဉ္စ+အတ)
ဇာတဂ္ဂပစ္စ ရဇတစ္စ ဇာတဂ္ဂပရဇတံ၊
ပဟူတံ ဇာတဂ္ဂပရဇတံ ယေသန္တိ ပဟူတဇာတဂ္ဂပရဇတာ။
- ပဟူတဝိတ္ထုပကရဏာ ဝိနန္တံ ဝိတ္တိ၊(ဝိဒ+တိ)၊ ဝိတိပြဋ္ဌာန်းသော လောဘမူသောမနဿ။
(တနဲ) ဝိနတိ သုခံ တောယာတိ ဝိတ္တိ၊ (လောဘမူသောမနဿ-ရိ ဝိတိကောဂါ)
ဥပကရောတိတိ ဥပကရဏံ၊ ဝိတ္တိယာ ဥပကရဏံ ဝိတ္ထုပကရဏံ။
ပဟူတံ ဝိတ္ထုပကရဏံ ယေသန္တိ ပဟူတဝိတ္ထုပကရဏာ။

ယဟူတနေညော နေဿ ဟိတံ ဧညံ၊ (တနဲ) နောယ သံဝတ္တတိတိ ဧညံ၊ (ရူ)
(တနဲ) ဓာနေ ပေါသနေ သာဓု ဧညံ၊ (သီ - ဋီ)

မှတ်ချက် ပ. ဒု - နည်းအလို - နေပုဒ် + ယပစ္စည်း။ တ - နည်းအလို - ဓာနပုဒ် + ယပစ္စည်း - ဟုခွဲပါ။
နေဂ္ဂ ညော နေဧညံ၊ ယဟူတံ နေဧညံ ယေသန္တိ ပဟူတနေညော။

သံသာမေတ္တာ သံ + သမ + စု - ဧက + တွာ။ သမ - သည် သိုမှီးခြင်း၊ သိမ်းဆည်းခြင်းအနက်ဟော။
သံ - သည် ဓာတွတ္ထဝိသေသက။

သဠိမတ္တာ သဠိ မတ္တာ ယေသန္တိ သဠိမတ္တာ။

ထာလိပါကေ ပစ္စန္တိ ဧတ္ထာတိ ပါကာ၊ ထလတိ တိဋ္ဌတိ ဧတ္ထာတိ ထာလိ။
ထာလိယောဓေ ပါကာ ထာလိပါကာ။

ဘတ္တာဘိဟာရံ အဘိဟာရိယတိတိ အဘိဟာရော၊ ဘတ္တမေဝ အဘိဟာရော ဘတ္တာဘိဟာရော။
ဘိက္ခုနံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ မိမိကိုယ်တိုင်က ဉက္ကဋ္ဌ ဝိဂ္ဂဟိတံ ဓတင်ဆောင် ပုဂ္ဂိုလ်ဖြစ်သည့်အတွက် အိမ်စဉ် -
လှည့်လည်ခြင်းငှါ အလိုရှိသောကြောင့် ရဟန်းတို့အား ခွင့်လှုသည်။

ဉာတိဒါသိ ဒု ကုစ္ဆိတံ အသတိ ဘက္ခတိတိ ဒါသိ။ (ဒု + အသ + ဣ + ဤ)
(တနဲ) ဒီယန္တိ ဧတာယာတိ ဒါသိ။ (ဒါ + သ + ဤ)
ဉာတိနံ ဒါသိ ဉာတိဒါသိ။ (ဋ္ဌ)
ဉာတိသဒိသိ ဒါသိ ဉာတိဒါသိ။ (ဋီ) (မဇ္ဈေလောပိ ကမ္မဓာရည်း)

အာဘိဒေါသိကံ ဒေါသေန အဘိဘူတော အဘိဒေါသော၊
အဘိဒေါသော ယေဝ အာဘိဒေါသိကော။

ဤအလို ပုပ်သိုးသည်၏အဖြစ်ဟူသော အပြစ်သည် လွှမ်းမိုးအပ်သော - ဟုပေး။
(တနဲ) အဘိလက္ခိတော ဒေါသော အဘိဒေါသော။
အဘိဒေါသော ယသံ အတ္ထိတိ အာဘိဒေါသိကော။

ဤအလို ပုပ်သိုးသည်၏အဖြစ်ဖြင့် မှတ်သားအပ်သော အပြစ်ရှိသော - ဟုပေး။
(တနဲ) ဒေါသံ အတိက္ကန္တော အဘိဒေါသော၊ အဘိဒေါသော ဧဝ အာဘိဒေါသိကော။

ဤအလို တစ်ညဉ့်ကို လွန်ပြီးသော - ဟုပေး။
သာရတ္ထအလို - အဘိဒေါသံ အတိက္ကန္တော အာဘိဒေါသိကော - ဟု ပြုပါ။

ကုမ္မာသံ ကုလတိ ပတ္ထရတိတိ ကုမ္မာသော။ (ကုလ + သက်၊ ရှေ့၌ မာ လာ၊ လကိုမပြု။) (မောဂ်)
(တနဲ) ကုစ္ဆိတေန မသီယတိ အာမသီယတိတိ ကုမ္မာသော။ (ကု + မသ + ဣ) (ယောဇနာ)

ဆဒ္ဓနိယမ္ပဲ ဆဒ္ဓေတဇ္ဇောတိ ဆဒ္ဓနိယော။ (ဆဒ္ဓ + အနိယ - ကုမ္မာသော။)
ဆဒ္ဓနိယော ဓမ္မော သဘာဝေါ ယဿာတိ ဆဒ္ဓနိယမ္ပဲ။ (ပုပ်သိုးခြင်းသဘော)

မှတ်ချက်

ဘာဝလောပ-နည်းကြံလျှင် = ဆဇ္ဇေတဇ္ဇောတိ ဆဉ္ဇနိယော၊

ဆဉ္ဇနိယဿ ဘာဝေါ ဆဉ္ဇနိယော-ဟုပြု။

မည်သည့်အရာဝတ္ထုဟု နာမည်မတပ်ဘဲ သာမညဖြစ်၍ ဆဉ္ဇနိယဓမ္မံ - ဟု နပုလ္လိင် ချထားသည်။

ဘာဝပွဇာန-နည်းကြံလျှင် = ဆဇ္ဇေတဇ္ဇောတိ ဆဉ္ဇနိယော-ဟုသာပြု။ (နယဂ္ဂါဟပြုလေ)

ဘာဝလောပ.ဘာဝပွဇာနကြံရမည့်နေရာများ =

(၁) အရတူရမည့်နေရာဝယ် အရကွဲနေသောဌာန။ (ဆဉ္ဇနိယဓမ္မော)

(၂) အရကွဲရမည့်နေရာဝယ် အရတူနေသောဌာန။

သရဿ စနိမိတ္တံ အဂ္ဂဟေသိ - ဌံ သရဿအရ

သစေ တံ ဘဂိနိ - ဟူသောစကားကို မြှောက်ဆိုသော အရှင်သုဒိဋ်၏သဝိညတ္ထိကဝစီဘောဒဿဒ္ဒရုပ်၊

ယင်း၏အကြောင်းသမုဋ္ဌာန် သဒ္ဓါစေတနာပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်။

နိမိတ္တံ

နိမိယတိ သညာယတိတိ နိမိတ္တံ။ (နိ+မိ+တ)

ဓာတ်အရ-ကျွန်မ၏ သညာပြဋ္ဌာန်းသော လောဘာမူစိတ္တုပ္ပါဒ်။

ပစ္စည်းအရ-လူဖြစ်စဉ်ကာလက မှတ်သားအပ်ဖူးသော အာကာရပညတ်။ (အာရမ္မဏုပ္ပါဒ်)

အဂ္ဂဟေသိ အရ

ကာမဇောမနောဒ္ဓါရိကဝီထိ - လောဘာဇောစော။

ကုဋ္ဌမူလံ

ကုဋ္ဌတိ ဆိန္ဒတိ မဂ္ဂန္တိ ကုဋ္ဌံ။ (ကုဋ္ဌ+ဋ္ဌ) ကုဋ္ဌဿ မူလံ ကုဋ္ဌမူလံ။

ကုဋ္ဌမူလအရ

အလှူရှင်ပုဂ္ဂိုလ်တို့သည် မိမိတို့အိမ်ဝင်းအတွင်း၌ ကောင်းစွာ ဆောက်လုပ်ထားသော ဇရပ်၏ နံရံခြေကိုယူ။

အတ္ထိ နာမတာတ သုဒိန္နံ အဘိဒေါသိကံ ကုမ္မာသံ ပရိဘုဒ္ဓိဿသိ၊ အနက်ပေး၅-နည်း

(၁) တာတ သုဒိန္နံ၊ ယေသံ နော - တို့၏၊ ပုတ္တော - သော၊ တံ - သည်၊ ဤဒိသေဋ္ဌာနေ - ဤသို့သော နေရာ၌၊ နိသိဒိတွာ၊ အဘိဒေါသိကံ - သော၊ ကုမ္မာသံ - ကို၊ ပရိဘုဒ္ဓိဿတိ - စားနေ၏၊ တေသံ အမှာကံ - တို့အား၊ ဓနံ - သည်၊ အတ္ထိ နာမ - ရှိသေးသည်မဟုတ်ပါလော။

(၂) တာတ သုဒိန္နံ၊ ယေသံ နော (ပ) ပရိဘုဒ္ဓိဿသိ၊ တေသံ နော - တို့အား၊ ဇီဝိတံ - သည်၊ အတ္ထိ နာမ - လော။

(၃) တာတ သုဒိန္နံ၊ ယံ တံ - သည်၊ ဇိဂ္ဂန္တိ ယံ - သော၊ အဘိဒေါသိကံ၊ ကုမ္မာသံ၊ ပရိဘုဒ္ဓိဿသိ၊ တဿ တေ - ၏၊ အတ္တန္တရေ - အတွင်း၌၊ သမံ ဧဝမော - သည်၊ အတ္ထိ နာမ - ရှိနေသည်ဟုထင်၏။

(မညနတ္ထ)

(၄) တာတ သုဒိန္နံ၊ တံ၊ အဘိဒေါသိကံ၊ ကုမ္မာသံ၊ ပရိဘုဒ္ဓိဿသိ - စားနေ၏၊ အတ္ထိ နာမ - ဟုတ်မှ ဟုတ်ပါ လေ့ရှိလား။ (အနောကပ္ပနတ္ထ)

သဒ္ဒါ + သင်္ဂဟအလင်းတန်း

(၅) တာတသုဒ္ဓိန္ဒုတံ၊ အာဘိဒေါသိကံ၊ ကုမ္မာသံ၊ ဖရိဘူဠိဿသိ၊ အတ္ထိနာမ - ဖြစ်မှဖြစ်ရပလေ။
(အမရိသနတ္ထ)

မှတ်ချက် အထက်ပါ ၅ - နည်းတို့တွင် ပထမ၊ ဒုတိယနည်း၌ အတ္ထိသဒ္ဒါ - ဝိဇ္ဇမာနနိပါတ်၊
နာမသဒ္ဒါ ပုစ္ဆနတ္ထ၊
တတိယနည်း၌ အတ္ထိသဒ္ဒါ ဝိဇ္ဇမာနနိပါတ်၊ နာမသဒ္ဒါ မညနအနက်။
စတုတ္ထနည်း၌ အတ္ထိ နာမသဒ္ဒါ အနောကပ္ပနတ္ထနိပါတ်။
ပဉ္စမနည်း၌ အတ္ထိနာမသဒ္ဒါ အမရိသနတ္ထနိပါတ်ပုဒ်။
ဖရိဘူဠိဿသိ၌ သာသိဝိဘတ်သည် ပစ္စုပ္ပန်ကာလ၊
အနာဂတေ ဘဝိဿန္တိ - ၌ ဘဝိဿန္တိ - ဟူသော ယောက်ဖြင့်သက်။
အမရိသနအနက် အနောကပ္ပနအနက်ဟော အတ္ထိနာမသဒ္ဒါနှင့် ယှဉ်သောကြောင့်တည်း။

သက် သဿ ဣဒံ သကံ။ (သ + က)

မှတ်ချက် သ - သဒ္ဒါသည် ဗန္ဓဝအနက်ဟောရာ၌ - ပုလ္လိင်၊ အတ္တ (မိမိ) အနက်ဟောရာသ၌ နပုလ္လိင်၊
နေ (ဥစ္စာ) အနက်ဟောရာ၌ ပုလ္လိင် / နပုလ္လိင်၊ ခွေးဟူသော အနက်ဟောရာ၌ ပုလ္လိင်၊
အာကာရန္တ မိမိ၏ ဥစ္စာ - ဟူသော အနက်ဟောရာ၌ လိင်သုံးပါး။

ဂါထာ သော ဗန္ဓဝေတ္တနိ စ သံ၊ သော နေသ္မိ မနိတ္ထိယံ။
သာ ပုမေ သုနခေ ဝုတ္တော၊ တ္တနိယေ သော တိလိဂိကော။ (ဓာန် - ၈၀၉)

ဗဟာယံ ဝဟတိ ဧတာယာတိ ဗဟာ၊ (ဝဟ + ဣ + အာ)

ယရံ ဒဗ္ဗသန္တာရံ ဂဏှာတီ (ဂယုတီ) တိ ယရံ။ (ဂဟ + ဣ၊ ဂဟကို ယရပြု။)
(တနဲ) ယရတိ ကိလေသဝဿံ ဧတ္တာတိ ယရံ။ (ယရ + ဣ)

သကပိတု သံဇေ သကော။ (သပုဒ် + ကပစ္စည်း) သကဿ ဝိတာ သကပိတာ၊ တဿ သကပိတု။

နိဝေသနံ နိဝသန္တိ (နိဝိသန္တိ) ဧတ္တာတိ နိဝေသနံ၊ (နိ + ဝေ (ဝိသ) + ယု)

ဘတ္တကိစ္စံ ဘတ္တဿ ဘုဉ္ဇနံ ဘတ္တံ။ (ဘုဉ္ဇန နောက်ပုဒ်ကျေ)
ဘတ္တံ (ဘတ္တဿ) ကိစ္စံ ဘတ္တကိစ္စံ။

အဓိဝါသေသိ အရ ကရုဏာပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်။
သာကေ = ဉာတိနံ အနကမ္မာယ အဓိဝါသေသိ။

ဂေါမယံ ဂဝေန ပကတံ ဂေါမယံ၊ (တနဲ) ဂေါတော နိဗ္ဗတ္တံ ဂေါမယံ။ (ဂေါ + မယ)

ဟရိတံ မနံ ဟရတိတိ ဟရိတံ။

ဩပုဗ္ဗာပေတွာ အဝ + ပုဒ် (ပုဉ္ဇ) + ဣာပေ + တွာ။
ပုဒ် - ဓာတ် လိမ္မနအနကဟော၊ အဝ - သည် ဓာတွတ္တဝိသေသက။

ဒွေပုဋ္ဌေကာရာပေသိအရ- ဓာတ်အရ- ကျွန်ုပ်ပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ ဝီရိယပြဋ္ဌာန်းသော လောဘာမူစိတ္တုပ္ပါဒ်။

ပစ္စည်းအရ- မာယာသာဓဋ္ဌေယျပြဋ္ဌာန်းသော လောဘာမူစိတ်။

ဟိရညံ ဇဟာတိ သတ္တာနံ ဟိနတ္တန္တိ ဟိရညံ။ (ဟာ+အည၊ ဟာဓာတ်ကို ဟိရပြု။)

ပုဋ္ဌာ ပုဋ္ဌတိ ရာသိ ဘဝတိတိ ပုဋ္ဌော။

ကိလဇ္ဇေဟိ ကိလနံ ကိလော။(ကိလ+အ+ ဝန္တနတ္ထ။)

ကိလတ္ထံ ဇာယတိတိ ကိလဇ္ဇော။(ကိလ+ဇန+က္ခိ)

တိရောကရဏီယံ တိရောကရောန္တိ ဇတာယာတိ တိရောကရဏီ၊တာယံတိရောကရဏီယံ။(ထိလိင်)

(တိရော+ကရ+ယု+ဤ) တိရောကရဏီ ပုဒ်နှင့် သ္ဘိဝိဘတ် ကရိုဏ်းအနက်မှာသက်။

(တနံ)တိရောကရောန္တိ ဇတေနာတိ တိရောကရဏီယံ။(နပုလ္လိင်)

(တိရော+ကရ+အနိယ)တိရောကရဏီယ-ပုဒ်နှင့် အံဝိဘတ် ကံအနက်မှာသက်။

တေနဟိဝေဋ္ဌိ ယသ္မာ အဇ္ဇ သုဒိန္နော အာဂမိသတိ (အနိယမဝါကျထည့်)

တေန ကာရဏေန -စသည် အနက်ပေး။

တသဒ္ဓါ-နိယမဝါစကသဗ္ဗနာမ်ပုဒ်၊ နာဝိဘတ် - ဟိတ်အနက်မှာသက်။

(ဟိ-အနတ္တကနိပါတ်)

(တနံ) တေနဟိ ၂-ပုဒ်လုံး ဥယျောဇနတ္ထနိပါတ်။ ငါတိုက်တွန်း၏-ဟုပေး။

အလင်္ကာရော အလံ ဝိဘူသနံ ကရိယတိ ဇတေနာတိ အလင်္ကာရော။

ဣဒံတေတာတသုဒိန္နံ (ပ) ဣတ္ထိဓနံအနက်ပေး

(၁)တာတ သုဒိန္နံ ၊ဣဒံ-ဤငွေနှင့် ရွှေဥစ္စာတွေသည်၊ တေ၊မာတု-၏၊ မတ္တိကံ-အဓိမှ လာသော ဥစ္စာတည်း၊ဣတ္ထိကာယ-မိန်းမတို့၏ ဥစ္စာဖြစ်သောရေချိုးဆပ်ပြာပန်းနံသာစသောအသုံးအဆောင် အင်္ကျီ၊ ငါ၊လဒ္ဓံ-သော၊ဣတ္ထိဓနံ-တည်း။

မတ္တိကံ မာတိတော အာဂတံ မတ္တိကံ၊ (မာတု+ဏိက၊ တ- ဒွေဘော်လာ၊ ကုစာဒိ-သုတ်ဖြင့်

မာ၏ အာကို အရသာပြု၊ ခွင်း ချေ ကပ်၊ ပြီး။)

မာတုကို မတ္တိကံ-ဝယ် မာတုပုဒ် (အတွင်း) ဇာက (အပြင်) တို့၌ သမ္ပန်+သမ္ပန္နိစပ်။

မာတုမတ္တိကံ-၌ မာတုအရ- အရှင်သုဒိန္န၏ အမေကိုယူ။

မတ္တိကံ-၌ မာတု အရ သုဒိန္န၏ အမေ၏ အမေ (အဖွား) ကိုယူ။

ဣတ္ထိကာယ ဣတ္ထိယာ သန္တကာနိ ဣတ္ထိကာနိ၊တဿ ဣတ္ထိကာယ။ (ဣတ္ထိ+က) နပုလ္လိင်။

စတုတ္ထိသဝိဘတ်၊ တဒတ္ထသမ္ပဒါနံအနက်မှာသက်။

(ဂဏှိအလို ဣတ္ထိနံ ဖရိဘောဂါ ဣတ္ထိကာ၊ တဿ ဣတ္ထိကာယ။

(ဣတ္ထိ+က)ပုလ္လိင်ဟုလည်းကောင်း။

သဒ္ဒါ + သင်္ဂဟအလင်းတန်း

နိဿိဒ္ဓိ = ကုမ္ဘိတာ ကုတ္တိ ကုတ္တိကာ၊ တဿာ၊ ကုတ္တိကာယ။

ကုတ္တိလိင်ဟုလည်းကောင်း တွေ့ရသည်။

ကုတ္တိဓနံ ကုတ္တိယာ ဓနံ ကုတ္တိဓနံ။

နိဿိဒ္ဓိအလို - ကုတ္တိနံ ပရိဘောဂတ္ထာယ လဒ္ဓံ ဓနံ ကုတ္တိဓနံ - ဟုပြုသည်။

တနည်းအနက်ပေး တာတ သုဒိန္နံ၊ ဣဒံ၊ တေ၊ မာတု၊ မတ္တိကံ - အဓိဥစ္စာတည်း။ ကုတ္တိကာယ - ယောကျ်ား

အောက်ယုတ်နိဗ္ဗာန်မိန်းမ၏။ လဒ္ဓံ - သော၊ ကုတ္တိဓနံ - တည်း။

(ကုတ္တိကာယ - ကို သည် ဟုပေးလျှင် လဒ္ဓံ ထည့်စပ်)

မတ္တိကံ မာတု သန္တကံ မတ္တိကံ။ (မာတု + ကံက)

မာတုပုဒ်အရ ရှင်သုဒိန္န၏ မွေးအိမ်ကိုယူ၊ ရှေ့နည်းကဲ့သို့ အဖွဲ့ကို မယူရ။

မာတုမတ္တိကံ - ဤ မာတုဟူသော သမ္ပန်ပုဒ်ပို ထည့်ရခြင်းအကြောင်း

မာတုယာ သန္တကံ - ဟူသော ဝါကျအနိုက်၌ အဓိဓါဥစ္စာဟု ပိသေသနအနက်ကို ဖောန်

သော်လည်း မတ္တိကံဟု တဒ္ဓိတ်ပြီးသောအခါ ဥစ္စာသာမညကို ဟောသောကြောင့် -

မတ္တိကံ၏ ရှေ့၌ မာတု - ဟူသော သမ္ပန်ပုဒ်တစ်ခု ထည့်ပေးရသည်။

ဂါထာ သမာသောစ တဒ္ဓိတောစ၊ ဝါကျဧတ္ထေသု ပိသေသကာ။

ပသိဒ္ဓိယံ တု သာမညံ၊ တေလံ သုဂတစိဝရံ။

မှတ်ချက် ပြဆိုခဲ့ပြီးသော သဒ္ဓါနည်းသည် မတ္တိကံ - ပုဒ်ကို မာတု သန္တကံ မတ္တိကံ - ဟုကြိဆနိုက်၌

သာရနိုင်သည်။

ကုတ္တိကာယ ဟိနာ ကုတ္တိ ကုတ္တိကာ၊ (ကုတ္တိ + က + အာ) ဟိနတဒ္ဓိတ်။ တဿာ ကုတ္တိကာယ။

ဆဋ္ဌိပိဘတ်၊ သမ္ပန်အနက်၊ အဝုတ္တကတ္တာအနက် - မှာသက်။

ပေတ္တိကံ ပိတုနော သန္တကံ ပေတ္တိကံ။ (ပိတု + ကံက + ဧဝုဒ္ဓိပြု၊ တဒ္ဓေဘော်လာ)

ပိတာမဟံ ပိတုနော ပိတာ ပိတာမဟော။ (ပိတု + အာမဟ)

ပိတာမဟာနံ သန္တကံ ပိတာမဟံ။ (ပိတာမဟာ + ဟာ၊ ဟာ - ပစ္စည်းချေ။)

မှတ်ချက် ဟာ - ပစ္စည်း မချေလျှင် ပေတာမဟံ - ဟုဖြစ်၏။ ပိမတိဋီကာ - ၌ ပိတာမဟာတောအာဂတံ

ပိတာမဟံ - ဟု ပိစ္စဟုပြု၍ တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်းကြောင့်ဖြစ်သော ဧဝုဒ္ဓိကိုချေရသည် - ဟု

မှာထားသည်။

လတ္တာ လတ္တိတိ လတ္တာ။ (လဘ + ကျ၊ အနုဗန်ချေ၊ ဘျကို ဘပြု၊ အသဒိသဒ္ဓေဘော်လာ။)

(တနံ) ကိတ်ပုဒ်နှင့် အလားတူသော နိပိတ်ပုဒ်။

နာတိကဗေယျာသိအရ - လောဘ။

အတိကဗေယျာသိအရ- ဒေါသ။ (ကြိယာ၏ ကံပုဒ်အရ - လောဘကောက်။)

တာတာတိ ဝစနံ ဂေဟသ္မိတပေမေန အာဟ၊ န သမဏတေဇေန၊ ဝဒေယျာမ ခေါ တံ
ဂဟပတိံ တိက္ကဒံ ပန ဝစနံ သမဏတေဇနာဟ။ (ဝိဠာသ၊ ၁၇၇)

ဝဒေဟိတာတသုဒိန္နအရ- လောဘပြဋ္ဌာန်းသော လောဘမူသောမနံဿ။

သာဏိပသိဗ္ဗကေ ပသေဝိယတေတိ ပသိဗ္ဗကံ။(ပ+သေဝ+ဏျ)
သာဏိနာ ပကတံ ပသိဗ္ဗကံ သာဏိပသိဗ္ဗကံ။

သကဇ္ဇေဟိ သက္ကောတိ ဘာရံ ဝဟိတုံတိ သကဇ္ဇော။(သက+အဋ)
ဂဂိယ သဗ္ဗတ္ထ ဂစ္ဆတိတိ ဂဂိ။(ဂမု+အ+အာ)

တတောနိဒါနံ နိဒါတိ ဖလန္တိ နိဒါနံ။(နိ+ဒါ+ယု) တတော နိဒါနံ တတောနိဒါနံ။ (ကမ္မဓာရည်း)
တတော နိဒါနံ ယဿာတိ တတောနိဒါနံ။(အလုတ္တဆဋ္ဌိဗဟုဗ္ဗိ)

တတော - ရုပ်ပြီး တ - တည်။ကွစိတော - ဟူသောယောဂဖြင့် ပထမအနက်တောပစ္စည်းသက်၊
ဝိဘတ်မှည့်။ (တနံ) တ - တည်။ ပထမာ သိသက်၊ တေသုဝုဒ္ဓိ - ဖြင့် သိကို တောပြု။

ဘယံ ဘိယတေ ဘယံ။(ဘိ+အ) (စိတ္တကြာသဘယကောက်)

- ဘယ ၄ - ချိုး (၁)စိတ္တကြာသဘယ၊ ဘာယနံ ဘယံ - ဟုပြု။
ဒေါမနဿပြဋ္ဌာန်းသော ဒေါသမူစိတ္တပျဉ်းကောက်။
- (၂)အာရမ္မဏဘယ (ဘာယတိ ဧတေသွာတိ ဘယံ) ကြောက်ဖွယ် အာရုံ ၆ - ပါးကောက်။
- (၃)ဉာဏဘယ၊ ဘာယတိ ဧတေနာတိ ဘယံ - ဟုပြု။
သံဝေဂဉာဏ်ပြဋ္ဌာန်းသောမဟာကုဉာသံ - ရှိ ပညာကောက်။
- (၄)ဩတ္တပ္ပဘယ၊ ဘာယတိ ဧတေနာတိ ဘယံ - ဟုပြု။
ဩတ္တပ္ပပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကုဉာသံ - ရှိ ပညာကောက်။

ဆန္ဒိတတ္ထံ ထန္တနံ ထန္တော၊(ထဘိ+အ)
သဗ္ဗာတော ထန္တော အဿာတိ ဆန္ဒိတော။(ထန္တ+ဣတ၊ထကို ဆပြု။)
ဆန္ဒိတဿ ဘာဝေါ ဆန္ဒိတတ္ထံ။(ဒေါသကောက်)

လောမဟံသော ဟံသနံ ဟံသော၊ လောမာနံ ဟံသော လောမဟံသော။
အရ - ဒေါသမူစိတ်ကြောင့်ဖြစ်သော စိတ္တဇရုပ်။

အာရက္ခော အာရက္ခကံ အာရက္ခော။

အနတ္တမနော အဟောသိ ဒေါမနဿပြဋ္ဌာန်းသော ဒေါသမူစိတ်၊ ကာမဇောမနောဒွါရဝိထိရ။

ဝက္ခတိ ဝစ+ဿတိ၊ သပစ္စယ - သဒ္ဓါပိုဖြင့် သမ္ပာကို ခပြု၊ ဧကာ ခေစ - ဖြင့် စကို ကပြု၊ ကပိဗ္ဗိး။

ဂရဟာအနက်ဟော နာမနိပါတ်နှင့်ယှဉ်သောကြောင့် အတိတ်ကာလ၌ အနာဂတေ ဘဝိဿန္တိ၌ ဘဝိဿန္တိဟူသော ယောဂ။ (ကစ္စည်း+ရ)

(တနဲ) နာမေ ဂရဟာဝိမှယေသု။ (မောဂ်)

(တနဲ) ကထံဟိ နာမယောဂေ တိတေ နာဂတာသေဝ ပယောဂေါ။ (နိတိ) ဖြင့်သက်။

ပုရာဏဒုတိယိကံ ပုရာ ဘဝါ ပုရာဏာ။ (ပုရာ+ဏ) ဒွိန္တံ ပူရဏီ ဒုတိယာ။ (ဒွိ+တိယ+အာ)

ဒုတိယာဇေ ဒုတိယိကာ။ (ဒုတိယာ+ဏိက)

ပုရာဏာစ သာ ဒုတိယိကာစာတိ ပုရာဏဒုတိယိကာ။

(ပုရာဏ၌ ဣပစ္စည်းကို ပုရာတော ဣာစ - သုတ်ဖြင့်သက်၊ အနုဗန်မချေရ)

အာယသ္မတော့သုဒိန္နဿပါဒေသုဂဟေတွာ

သုဒိန္နဿ၌ ဆဋ္ဌိသဝိဘတ်၊ သမ္ပန်အနက်။

ပါဒေသု၌ သုဝိဘတ်၊ ကံအနက်၊ ကမ္မကရဏနိမိတ္တတ္ထေသု သတ္တမိ။

နိယံ

ဂဟရေမှ၊ အာဓာရကို၊ ကံဆိုလိုမှ၊ ထိုရှေ့ပုဒ်မှာ၊ ဒုတိယာကို၊ ဆဋ္ဌိမှာသက်၊ ဤအချက်သည်၊

မိန့်မြွက်ဆရာတစ်ဦးအလိုတည်း။

(ရှေ့ပုဒ် သုဒိန္နဿ - ၌ ဒုတိယာမဟုတ်၊ ဆဋ္ဌိဝိဘတ်ဖြစ်သည်ကို သတိပြု)

(တနဲ) သုဒိန္နဿ - ၌ ဆဋ္ဌိသဝိဘတ်၊ ကံအနက်၊ ဒုတိယာ ပစ္စမိနဉ္စ။

ပါဒေသု၌ သုဝိဘတ်၊ သတ္တမိအနက်မှာသက်။ (သကျ - ၄၁)

နိယံ

ဂဟရေမှ၊ အာဓာရကို၊ ဘုမ္မတ္ထပင်၊ ဆိုလိုချင်မှ၊ ထိုပြင်ရှေ့မှာ၊ ဆဋ္ဌိပါက၊ ကံမှာသက်ဟု၊ မိန့်မြွက်

ဆရာတစ်ဦးအလိုတည်း။

ကိဒိသာ

ကိမိဝ နံ ပဿန္တိတိ ကိဒိသာ၊ (တနဲ) ကာဝိယ ဒိဿန္တိတိ ကိဒိသာ။

(ကိ + ဒိသ + ကိ၊ နိဂ္ဂဟိတ်ချေ၊ ကိ - ၌ ဤဒိယပြု၊ ဒိသ၏ သကို သပြု၊ ကိ ချေ၊ ဣတ္ထိ ဇောတာက - အာ သက်)

အတ္တရာယော

န ဆိန္တတိ ဒဿနံတိ အတ္တော။ (န + ဆိဒိ + ဣ)

အတ္တော နိမ္မလဝဏ္ဏော ဇေတိဿာ အတ္ထိတိ အတ္တရာ။ (အတ္ထ + ရ + အာ၊ အဿတ္ထိတဒ္ဓိတိ)

အတ္ထံ ပဿန္တတရံ ရံ မုခံ ယာယာတိ အတ္တရာ။ (အတ္ထပုဒ် + ရပုဒ် + အာ၊ ဆဋ္ဌိဗဟုဒ္ဓိဟိ)

အသတိ ဝိဿဇေတိတိ အတ္တရာ။ (အသု + ဆရ + အာ၊ ကတ္တုဿာဓကိတ်)

ယာသံ (ဟေတု)

နံဝိဘတ်၊ သမ္ပန် - အနက်မှာသက်။

တနည်း

နံဝိဘတ်၊ ဟိတ်အနက်၊ ဆဋ္ဌိ ဟေတွတ္ထေဟိ (မောဂ်) သုတ်ဖြင့်သက်။

ဘဂိနိဝါဒေန

ဘဇိတဗ္ဗာတိ ဘဂိနိ၊ (ဘဇ + ဣ + ဣနိ)

(တနဲ့) ဘဇိတဝွံတိ ဘင်၊ (ဘဇ + ဇာ + နပုံ + ဣတ္ထိလိင်)

ဘင် ဧတိဿာ အတ္ထိတိ ဘင်နိ၊

ဝဒတိ ဧတေနာတိ ဝါဒေါ၊ ဘင်နိတိ ဝါဒေါ ဘင်နိဝါဒေါ၊

ဘဂပုဒ်၌ ဓာတ်အရ - ကာယဝိညတ္တိသမုဋ္ဌာပက လောဘမူစိတ္တုပ္ပါဒ်။

ဇာပစ္စည်းအရ - မိန်းမနိမိတ်တည်းဟူသော ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ(တနဲ့)နိပ္ပန္နရုပ်။

(အာရမ္မဏပြိုင်)အာ.မိ.ဥ.ပ.အတ်.အဝိ၊ ခြောက်ပစ္စည်း။

ဝါဒေါ၌

ဝဒဓာတ်အရ - သတိသံဝေရစသည်ပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကုစိတ္တုပ္ပါဒ်။

ဇာပစ္စည်းအရ - သဝိညတ္တိကဝစီဘေဒသဒ္ဒရုပ်။ (သဟဇာတပြိုင်)

သမုဒါစရတိ

သံ + ဥ + အာ + စရ + အ + တိ။

မုစ္ဆိတာ

မုစ္ဆိနံ မုစ္ဆာ(မုစ္ဆ + အ + အာ)မုစ္ဆာ သဉ္ဇာတာ ဧတိဿာ အတ္ထိတိ မုစ္ဆိတာ။(မုစ္ဆာ + ဣတ + အာ)

(တနဲ့) မုစ္ဆိ ဣတာ မုစ္ဆိတာ။(မုစ္ဆာ + ဣတာ) ဒုတိယာတပျရိသံ။

(တနဲ့)အမုစ္ဆိတိ မုစ္ဆိတာ။(မုစ္ဆ + တ) ကတ္တုသာဓနကိတ်။

မုစ္ဆဓာတ်အရ

ဒေါမနဿဝေဒနာပြဋ္ဌာန်းသော ဒေါသမူစိတ္တုပ္ပါဒ်။

ပပတာ

ပ + ပတ + အ + အာ။(ကိတ်) ပပတိတိ ပပတာ - ဟုပြု။

(တနဲ့) ပ + ပတ + အာ။(အာချာတ်)

ဝိဟေဋ္ဌယိတ္ထ

ဟေဋ္ဌ + ဝ - ကာယ + ဣ။

ဟေဋ္ဌဓာတ်အရ = မာယာသာဋ္ဌေယျပြဋ္ဌာန်းသော လောဘမူစိတ္တုပ္ပါဒ်။

ဝိဇကမ္ပိ

ဝိသေသေန ဇာယတေတိ ဝိဇံ၊ (ဝိ + ဇန + ကျိ)

(တနဲ့) ဝိဇာယတိ ဇူဟတိ ဧတေနာတိ ဝိဇံ၊ ဝိဇံ ဝိယာတိ ဝိဇကော။(ဝိဇ + က)

အပုတ္တကံ

နတ္ထိ ပုတ္တော ဧတဿာတိ အပုတ္တကံ။

သာပတေယျံ

သဿ ပတိ သပတိ၊ (သံ + ပတိ၊ နိဂ္ဂဟိတ်ချေ)

သပတိဿ ဟိတံ သာပတေယျံ။(သပတိ + ဇောယျ) သကျ - ၄၅။

လိစ္ဆဝယော

ဆာဒေတိတိ ဆဝိ၊ (ဆဒ + ရဝိ) နတ္ထိ ဆဝိယော ဧတေသံတိ လိစ္ဆဝယော။(နိ + ဆဝိ)

(တနဲ့)လိနာ အပါကဋ္ဌာ ဆဝိယော ဧတေသံတိ လိစ္ဆဝယော။(လိနာ + ဆဝိ)

အတိဟရာပေသံ

အတိ + ဟရ + ဣပေ + ဌံ၊ အနာဂတ်ကာလမှာသက်။

ဥတုနိ

ပုနပ္ပုနံ ဧတိ ပဝတ္တတိတိ ဥတု၊(ဣ + တု၊ ဣကို ဥပြု)

ဥတု ဧတိဿာ အတ္ထိတိ ဥတုနိ။(ဥတု + ဣ + ဣနိ)

ဝဇူ

ပဉ္စဟိ ကာမဂုဏေဟိ အတ္တနိ သတ္တေ ဝဇူတိတိ ဝဇူ၊(ဝဇူ + ည၊ ဝဇူကို ဝေပြု)

သဒ္ဓါ + သင်္ဂါဟအလင်းတန်း

ပုပ္ဖံ ပုပ္ဖတိ ဝိကသတိတိ ပုပ္ဖံ၊ ပုပ္ဖံ ဝိယာတိ ပုပ္ဖံ။
 အပညတ္တေ ပညဝိယတိတိ ပညတ္တံ။(ပ+ဥပ+တ၊ဌပနအနက်ဟော)န ပညတ္တံ အပညတ္တံ။
 တသ္မိအပညတ္တေ။ အနာဒရအနက်၊ သ္မိသက်။(တန)ဘာဝလက္ခဏအနက်၊ သ္မိသက်။
 အနာဒီနဝဒေသော အာဒီနဝံ ပဿတိတိ အာဒီနဝဒေသော။

န အာဒီနဝဒေသော အနာဒီနဝဒေသော။(ယုတ္တသမာသ်)
 (အာဒီနဝံ န ပဿတိတိ အနာဒီနဝဒေသော-ဟုလည်းပြုနိုင်)
 န အာဒီနဝေါ အနာဒီနဝေါ၊ အနာဒီနဝံ ပဿတိတိ အာဒီနဝဒေသော။
 (အယုတ္တသမာသ်၊ နာမာနံ သမာသော - ဟူသော ယောဂဖြင့် မှည့်)

တိက္ခတ္တံ တိက္ခံ သက္ကံ တိက္ခတ္တံ။(ဆဋ္ဌိတပ္ပုရိသ်)
 သမာသ်ရပ် တိက္ခံ + သက္ကံ ဟုတည်း၊ အနက်ပေး၊ သမာသ်စပ်၍ ဆဋ္ဌိတပ္ပုရိသ်သမာသ် - အမည်မှည့်၊
 သာမညသမာသ်မှည့်၊ သမာသ်ဝိဘတ်ချေတိသက္ကံဟု ပကတိပြု၊ ကောဒိတော သက်သေ
 ကွတ္တံဖြင့် သက် - ကိုကွတ္တံပြု၊ နာမိဋ္ဌိသိသက်၊ သေသတောလောပံ ဂသိဝိ - သုတ်ဖြင့်
 သိဝိဘတ် ချေပြီး။ (ကစ္စည်းအလို)

(တန) တယော ဝါရေ (ဝါရာ) တိက္ခတ္တံ။(တိ+ကွတ္တံ၊ ဝါရတဒ္ဓိတ်)
 တယော ဝါရေ - ဟုတည်း၊ အနက်ပေး၊ ကောဒိတော သက်သေ ကွတ္တံ - သုတ်ဖြင့် ကွတ္တံ၊
 ပစ္စည်းသက်၊ ဝါရပုဒ်ကိုချေ၊ တဒ္ဓိတ်ဝိဘတ်ချေတိ - ဟုပကတိပြု၊ နာမိဋ္ဌိသိသက်၊ သဗ္ဗာသ
 မာဂုသော - ဖြင့် ချေ(ရူ)

တိက္ခတ္တံ၌ လိင်အနက်၊ ပထမာသိသက်၊ လိင်က္ခေပထမာ။
 (န)ပထမာသိဝိဘတ်၊ ကြိယာဝိသေသန၊ အာလပနေစဉ် စသဒ္ဓါ။
 (န)ဒုတိယာဝိဘတ်၊ ကြိယာဝိသေသန၊ ကမ္မတ္ထေဒုတိယာ။

မှတ်ချက် ကွတ္တံ၊ ပစ္စည်းအဆုံးရှိသောပုဒ်တို့ကို ဝိဂ္ဂဟပြုရာ၌ - - -
 (က)ကစ္စည်းအလို ဧကဿ သက္ကံ ဧကကွတ္တံ၊
 ဒိန္နံ သက္ကံ ဒွိက္ခတ္တံ - စသည်ဖြင့် ဆဋ္ဌိတပ္ပုရိသ် သမာသ် ချည်းပြု။
 (ခ)ရူအလို ဧကကွတ္တံ - အတွက် ဧကသ္မိ ဝါရေ (ဧကော ဝါရေ) ဧကကွတ္တံ၊ ဟု၎င်း၊
 ဒွိက္ခတ္တံ - စသည်အတွက် ဒွေ ဝါရေ (ဝါရာ) ဒွိက္ခတ္တံ၊ စသည်ဖြင့်၎င်း ဝါရတဒ္ဓိတ်ပြုပါ။

တိက္ခတ္တံ အဘိဝိညာပနဇ္ဈေသ ဂစ္ဆသဏ္ဍာနသန္နိဋ္ဌာနတ္ထမကာသိတိ ဝေဒိတဇ္ဈော၊ (ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁၊ ၁၇၉)

မေထုနံ မိထန္တိ သံဂစ္ဆန္တိတိ မိထုနာ။(မိထ + ဥန)
 မိထုနာနံ ဣဒံ မေထုနံ။(မိထုန + ဣ)

အဘိဓိညာပေသိ အဘိ + ဝိ + ည - ကာပေ + ဤ။ ဉာဓတ်ပဝတ္တနတ္ထ။ အဘိဥပသာရ ဓာတွတ္တဝိသေသက။
 အရကောက် - ကာယဝိညတ္တိသမုဋ္ဌာပက လောဘမုစိတ္တုပ္ပါဒ်။
 ဓာတ်အရ - ကာယဝိညတ်၊ (ပန်) ပစ္စည်းအရ - ရာဂပြဋ္ဌာန်းသော လောဘမုစိတ္တုပ္ပါဒ်။
 (ပစ္စည်း) (သဟဇာတပြိုင်)

ရနိုင်သောရုပ်ကလာပ် (၁) ကာယဝိညတ္တိနဝက (၂) ကာယဝိညတ္တိလဟုတာဒိဒ္ဓါဒသက။
 သာ တေန - ဌိ တေန အရ - ကာယဝိညတ္တိသမုဋ္ဌာပက ရာဂပြဋ္ဌာန်းသော လောဘမုစိတ္တုပ္ပါဒ်။
 ဂတ္တံ ဂတ္တတိ အတ္တဘာဝဘာဝေန ပဝတ္တတိတိ ဂတ္တော။ (ဂတ္တ + အ)
 ဂတ္တအရ - ဝိဇ္ဇာ၏ ပဋိသန္ဓေကိစ္စတပ်သော မဟာဝိညာသံ၊ ဝိရတိ အပ္ပမညာကြဉ်စေ - ၃၃။
 ကာယ. ဘာဝ. ဝတ္တုဒသကကလာပ်။ (သကျ - ၄၄။ ၄၆)
 (ဂတ္တအရ - ဥပစာရတ္တအားဖြင့် ကောက်လိုသော် = ပဋိသန္ဓေ. ရုပ်ကလာပ်အစဉ်ကို မှီ၍
 သတ္တဝါ - ဟုခေါ်ဝေါ်ရသော ခန္ဓာအစဉ်ကိုကောက်။)

ဂကို ဂဟ + ကျာ + ဤ။ (တနံ) ဂဟ + နာ + ဤ။ ဟနှင့် န ရှေးနောက်ပြန်၊ နကို ဟသို့ကပ်၊ နကို
 ကပြ။

ပဋိသန္ဓေတည်ဖို့ရန် အကြောင်းသုံးချက် = (၁) မိန်းမ. ယောက်ျားနှစ်ဦးသားတို့၏ ပေါင်းဖော်ခြင်း။
 (၂) အမိဖြစ်သူက ဥတုပန်းပွင့်ပြီးခါစ ဖြစ်ခြင်း။ (၃) အမိဝမ်းတိုက်သို့ရောက်ထိုက်သော
 သူငယ်က ဘဝဟောင်း၌ ရှေ့တည်နေခြင်း။

ဘုမ္မာ ဘူမိယံ ဘဝါ ဘုမ္မာ။ (ဘူမိ + ကျ)

သဒ္ဓမနုဿာဝေသံ ဓာတ်အရ - အကုသလဝိပါက် သောတဝိညာဉ်။
 သဒ္ဓံ အရ - နိရုဗ္ဗဒေါ ဝတ ဘော - စသော စကားဟူသော သဝိညတ္တိကဝစီဘောဒသဒ္ဓရုပ်။
 ဧကပစ္စည်းအရ - သံဝေဂဉာဏ်ပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကုညာသံ။

မှတ်ချက် သဒ္ဓံ - အရကို ဓာတ်အရနှင့် အာရမ္မဏပြိုင်၊ ပစ္စည်းအရနှင့် သဟဇာတပြိုင်။
 ဥပ္ပါဒိတံ ဥပ္ပါဒိယိတ္တာတိ ဥပ္ပါဒိတံ။ (ဥ + ပဒ + ကာရိတ် - ဧက + တ)
 ပဒဓာတ်အရ - ကာယဝိညတ္တိသမုဋ္ဌာပက လောဘမုစိတ္တုပ္ပါဒ်။
 ဧကပစ္စည်းအရ - လောဘစေတသိက်။ (သဟဇာတ)
 (တနံ) ဓာတ်အရ - ကာယဝိညတ်။
 ပစ္စည်းအရ - ကာယဝိညတ္တိသမုဋ္ဌာပက လောဘမုစိတ္တုပ္ပါဒ်။ (သဟဇာတ)

ဗြဟ္မကာယိကာ ဗြဟ္မာနံ ကာယော (သမူဟော) ဗြဟ္မကာယော။
 ဗြဟ္မကာယေ ဘဝါ ဗြဟ္မကာယိကာ။
 ဗြဟ္မအရ - အသညသတ်. အရူပမှကြွင်းသော ဗြဟ္မာအပေါင်းကိုယူ။

သဒ္ဒါ + သင်္ဂဟအလင်းတန်း

ဣတိဟ ဧဝံအနက်ဟော နိပါတသမုဒါယပုဒ်။
 ခဏေန သတ္တာနံ အာယု ဝိယတိ ဧတ္တာတိ ခဏော။ (ဝိ+ယု)
 (တနံ) ခဏောတိတိ ခဏော။ (ခဏ+အ)
 မဟုတ္တေန ဟုတ္တတိ ကုဋိလယတိ ရတ္တိဒိဝသေ သုဘာသုဘဒဿနတောတိ မဟုတ္တော။
 (ဟုတ္တ+တ၊ ကောဋိလျအနက်ဟော၊ ဓာတ်၏အစဉ် မု-လာ၊ ဣကို ချေ၊ ဒွေဘော်ပြု။)
 မုချုတ္တအားဖြင့် - ကာလပညတ်ကိုကောက်။ (သကျ- ၄၅)

တေန ခဏေန တေန မဟုတ္တေန အရ =

ဌာနပစာရတ္တအားဖြင့် ကာယဝိညတ္တိ သမုဋ္ဌာပကလောဘမူစိတ်။

ယာဝဠဟုလောကာအရ = အကနိဋ္ဌဠဟုဘုံကိုသာယူ။ (သကျ- ၆၃)

ပုတ္တံဝိဇာယိ ဝိ+ဇန+ကာရိတ်-ဏယ(တနံ) ဝိ+ဇန+ဒိ-ယ+တ္တိ။

အရဟတ္တံ အရဟတိတိ အရဟာ။ (အရဟ+အန္တ)
 အရဟန္တဿ ဘာဝေါ အရဟတ္တံ။ (အရဟန္တ+တ္တ၊ နှ-ချေ)
 'ပစ္စည်းပြိုင် = အရဟတ္တံ အရ- အရဟတ္တဖိုလ်။ သတ္တကံသု အရ- အရဟတ္တမင်္ဂ။
 အနန္တရပြိုင်။ အနန္တရ၊ သမနန္တရ၊ ဥပနိဿယ၊ နတ္ထိ၊ ဝိဂတ၊ ကမ္မ။ ၆-ပစ္စည်း။

ကုက္ကုစ္စံ ကရိယတေတိ ကတံ၊ ကုက္ကိတံ ကတံ ကုကတံ၊
 ကုကတဿ ဘာဝေါ ကုက္ကုစ္စံ။

ကုကတအရ ပြုအပ်ပြီးသော ဒုစရိုက်အကုသိုလ်နှင့် မပြုရသေးသော သုစရိုက်ကုသိုလ်။ (အာရုံ- မုချ)
 ဝိပုဋိသာရစိတ္တုပ္ပါဒ်။ (အာရမ္မဏိက- ဥပစာရ) အာရမ္မဏ- ၁ ပစ္စည်းသာပြိုင်။

ကုက္ကုစ္စံ၌ ကုကတအရ- ကုက္ကုစ္စတေသိက်၏ သမ္ပယုတ်ဖြစ်သော ဝိပုဋိသာရစိတ္တုပ္ပါဒ်။
 ကျပစ္စည်းအရ = ကုက္ကုစ္စတေသိက်။ (သဟဇာတ)
 (တနံ) ကရဏံ ကတံ၊ ကုက္ကိတံ ကတံ ကုကတံ။
 ကုကတမေဝ ကုက္ကုစ္စံ။ (စေတသိက်ချည်းကောက်)

အဟု ဟု+တ္တိ၊ ဓာတ်၏အစ အ-လာ၊ ကွစိဓာတု-ဖြင့် ဦးကို ရသပြု၊ ဤဝိဘတ်ကိုချေ။

ဝိပုဋိသာရော သရဏံ သာရော၊ ပဋိစ္စ သာရော ပဋိသာရော။
 ဝိရူပံ ပဋိသာရော ဝိပုဋိသာရော။ (ကုက္ကုစ္စတေသိက်) သကျ- ၅၇။

ဓမ္မဝိနယေ ဝိနေတိ ဧတ္တာတိ ဝိနယော၊ ဓမ္မေန ဝိနယော ဓမ္မဝိနယော။

ဒုလ္လဗံ လဒ္ဓတေတိ လဒ္ဓံ၊ ဒုက္ခေန လဒ္ဓံ ဒုလ္လဗံ။

ဠဟုဓရိယအရ- မဂ္ဂဠဟုဓရိယကောက်။

ဝိမတိအလို = အရိယာမဂ္ဂဗြဟ္မစရိယ၏ အကြောင်းဖြစ်သော ဝိပဿနာအားထုတ်ခိုက်၍ဖြစ်သော ကာမာဝရေမဟာကုသိုလ်-ရုံ သိက္ခာသုံးပါး။

ကိသော ကိသတိတိ ကိသော။(ကိသ+အ)စိယနအနက်ဟော။(သကျ- ၅၇)

လူခေါ် လူနာတိ ဆိန္ဒတိ သောဘံတိ လူခေါ။(လူ+ခ)

ဥပ္ပဏ္ဍုပ္ပဏ္ဍုကဏ္ဍတော ပဏ္ဍတိ ဧကဂဏနံ ဂစ္ဆတိတိ ပဏ္ဍ။(ပဒိ+ဥ၊ ပုလ္လိင်)

ဥဒ္ဓကမ္ပံ ပဏ္ဍ၊ ဥပ္ပဏ္ဍ၊ ဥပ္ပဏ္ဍ၊ ဥပ္ပဏ္ဍ၊ ဥပ္ပဏ္ဍ၊
ဥပ္ပဏ္ဍုပ္ပဏ္ဍ၊ ယဿ အတ္ထိတိ ဥပ္ပဏ္ဍုပ္ပဏ္ဍကော။ (ဘာဝေပဓာန် . ဘာဝလောပကြံ)
ဇာတော ဥပ္ပဏ္ဍုပ္ပဏ္ဍကော ယဿာတိ ဥပ္ပဏ္ဍုပ္ပဏ္ဍုကဏ္ဍတော။ (သကျ- ၂၆)

မေနိသန္တတဂတ္ထော မေန္တိ တောယ ဝိဏာဒယောတိ မေနိ။(မေ+ယု+ဤ)

သန္တရိယတေတိ သန္တတံ။ (သံ+ထရ+တ) မေနိယာ သန္တတံ မေနိသန္တတံ၊
ဂစ္ဆတိ (ဂဏှာတိ) ကုသလာကုသလံ ဧတေနာတိ ဂတ္တံ၊(ဂမု+တ)
မေနိသန္တတံ ဂတ္တံ ယဿာတိ မေနိသန္တတဂတ္ထော။

အန္တောမနော အန္တော ဌိတံ မနော ယဿာတိ အန္တောမနော။

အန္တောအရ- ဟဒယဝတ္ထု။
မနောအရ-ဒေါမနဿဝေဒနာပြဋ္ဌာန်းသော ဒေါသမူစိတ္တုပ္ပါဒ်။(ဝတ္ထုပုရေဇာတပြိုင်)
(အန္တော ဌိတော မနော ယဿာတိ အန္တောမနော-ဟုလည်းပြနိုင်)

လိနမနော လိယတိတိ လိနော၊ လိနော သင်္ကံစိတော မနော ယဿာတိ လိနမနော။
လိနအရ-ထိနမိဒ္ဓုပြဋ္ဌာန်းသော သသင်္ခါရိက အကုသိုလ်စိတ်။

ဒုက္ခံ ဒုက္ခရံ ခံ အဿာတိ ဒုက္ခံ၊(ဒုက္ခရပုဒ်+ခ-ပုဒ်)
(တနံ)ဒုက္ခယတိတိ ဒုက္ခံ၊(ဒုက္ခပုဒ်+ကာရိတ်-ဏယ+အ)
ဒုက္ခံ အဿ အတ္ထိတိ ဒုက္ခံ။
ဒေါသမူဒွေးရှိ ဒေါမနဿဝေဒနာ။

ဒုမ္ပနော ဒုဋ္ဌ မနော ယဿာတိ ဒုမ္ပနော။(ဒုသဒ္ဓါဒုဋ္ဌအနက်ဟော)
မန အရ-ဒေါသပြဋ္ဌာန်းသော ဒေါသမူစိတ်။
(တနည်း)ဝိရူပံ မနော ယဿာတိ ဒုမ္ပနော။(ဒုသဒ္ဓါ ဝိရူပအနက်ဟော)
ဒေါမနဿပြဋ္ဌာန်းသော ဒေါသမူစိတ်။

ပဗ္ဗာယိ ပ+ဈေ+ဤ၊ဈေသဒ္ဓါ -စိန္တန အနက်ဟော။
အရကောကံ - ကုက္ကုပ္ပစေတသိက်၊(တနံ) ဒေါမနဿဝေဒနာ။

သဒ္ဒါ + သင်္ဂဟအလင်းတန်း

ပိဏိန္ဒြိယော ပိဏန္တိတိ ပိဏာနိ၊ (ပိဏ + အ) တပုနအနက်ဟော။
 ပိဏာနိ ကုန္ဒိယာနိ ယဿာတိ ပိဏိန္ဒြိယော။
 ကုန္ဒိယ အရ- ချအားဖြင့် စက္ခုစသော ပသာဒရုပ်ငါးပါး။
 ဌာနျူပစာအာဖြင့်- ပသာဒရုပ်၏တည်ရာ ဥတုဇစိတ္တဇ အာဟာရဇရုပ်ကလာပ်။
 (ပိဏဇာတ် + အပစ္စည်းဟု ယူလျှင် ပိဏိန္ဒြိယော - ဝယ် - ပိ - ဌှိ ရသဖြင့် ရှိရမည်။)

ဝိပ္ပသန္တဆဝိဝဏ္ဏော ဝိသေသေန ပသန္တော ဝိပ္ပသန္တော၊
 ဆဝိယာ ဝဏ္ဏော ဆဝိဝဏ္ဏော၊
 ဝိပ္ပသန္တော ဆဝိဝဏ္ဏော ယဿာတိ ဝိပ္ပသန္တဆဝိဝဏ္ဏော။

အနဘိရတော အဘိရမသီတိ အဘိရတော၊ န အဘိရတော အနဘိရတော။
 မှတ်ချက် ကိတ်ပုဒ်ကို အာချာတ်ကြိယာဖြင့် ဝါကျခင်းလျှင် ယောဂနှင့် ဝှစ် ကိုက်ညီရမည်။
 ကိတ်ကြိယာဖြင့် ဝါကျခင်းလျှင် လိင်နှင့် ဝှစ် ကိုက်ညီရမည်။ သို့ဖြစ်၍ အဘိရတော - ကို
 တွံ - ဟူသော တုမှယောဂနှင့် ကိုက်ညီအောင် အဘိရမသီတိ အဘိရတော - ဟုပြုသည်။

အနဘိရတော ဗြဟ္မစရိယံ စရသိ၌ အနဘိရတ အရ =
 လူအဖြစ်ကိုတောင်းတသော သုဒိန်၏ ဒေါသမူဒွေးရှိ ဒေါမနဿဝေဒနာ။

အနဘိရတော ဗြဟ္မစရိယံ စရာမိ၌ အနဘိရတ အရ =
 ဘာဝနာတရား၌ မပျော်မွေ့သော သုဒိန်၏ ဒေါသမူဒွေးရှိ ဒေါမနဿဝေဒနာ။

အတ္ထိ မေ ပါပကမ္မံ ကတံ - ၌ ကာမဇောမနောဒ္ဓါရိပီတိချ၊ ဒေါသဇောစော၊ လောဘာမူစိတ္တုပ္ပါဒ်ကို အာရုံပြု
 မေထုနော ဓမ္မော ပဋိသေဝိတော၌ ပဋိ - သေဝဇာတ်အရ - ကာယဝိညတ္ထိသမုဋ္ဌာပက ရာဂပြဋ္ဌာန်းသော
 လောဘာမူစိတ္တုပ္ပါဒ်။ တပစ္စည်းအရ - မေထုနဓမ္မ (ဖောဋ္ဌဋ္ဌာရုံ) အာရမ္မဏာပြိုင်။

ယံ (တွံ) ဟေတုအနက်ဟောနိပါတ်။ (တနံ) ဟိတ်အနက်၌ ပထမာသက်။

နန သဒ္ဓါ အနမတိဂ္ဂဟဏနိပါတ်။

ဝိရာဂါယ ဝိရုဇ္ဇနံ ဝိရာဂေါ၊ တဿ ဝိရာဂါယ။
 ဝိရာဂါယ အရ - လောကီမဂ် (မဟာကု) နှင့် လောကုတ္တရာမဂ်။

သရာဂါယ ရုဇ္ဇနံ ရာဂေါ၊ သဟ ရာဂေန ယော ဝတ္တတိတိ သရာဂေါ။ (မေထုနဓမ္မော)
 ရာဂအရ - လောဘာမူရှိလောဘာ။
 သရာဂအရ - မေထုနဓမ္မ (ဖောဋ္ဌဋ္ဌာရုံ)၊ အာရမ္မဏာပြိုင်။

ဝိသံယောဂါယ ဝိသံယုဇ္ဇနံ ဝိသံယောဂေါ။ (လောကီ + ကုတ်မဂ်)

အနပါဒါယ ဥပါဒိယတေ ဥပါဒါနံ၊

(ဥပ+အာ+ဒါ+ယု၊ ဥပ-သည် ဓာတွတ္ထာနုတ္ထက၊ အာ-သည် ဓာတွတ္ထဗာဏေ။)
န ဥပါဒါနံ အနပါဒါနံ။

တတ္ထ ဥပါဒါနံ အရ- တဏှာဒိဋ္ဌိ၊ အနပါဒါနံ အရ- လောကီမဂ်၊ လောကုတ္တရာမဂ်။
လက္ခဏာဝန္တကံအနက်၌ ကြွထ-ဟူသော ယောဂဖြင့်သက်။
ဒေသိတေ-၌ လက္ခဏာဝန္တကံ+ လက္ခဏစပ်။

စေတေဿသိ စိတ+စု-ဧက+ဿသိ၊ (လောဘမှိုဝိရိယ)
ရာဂဝိရာဂါယ ဝိရဇ္ဇတိ ဧတေနာတိ ဝိရာဂေါ၊ (တနံ) ဝိရဇ္ဇတိ ဧတ္ထာတိ ဝိရာဂေါ၊
ရာဂဿ ဝိရာဂေါ ရာဂဝိရာဂေါ။

ဝိပုဗ္ဗ ရဉ္စေတိအရ- အရဟတ္တမဂ်။ ပစ္စည်းအရ- နိဗ္ဗာန်၊
အာရမ္မဏာပြိုင်။ အာရမ္မဏ၊ အဓိပတိ၊ ဥပနိဿယ။

မဒနိမ္မဒနာယ မဒတိ ဧတေနာတိ မဒေါ၊ (မာန) နိမ္မဒန္တိ ဧတ္ထာတိ နိမ္မဒနံ။ (နိ+မဒ+ယု)
မဒါနံ နိမ္မဒနံ မဒနိမ္မဒနံ။ (နိဗ္ဗာန်)

ဝိပါသဝိနယာယ ပါတံ ကုတ္တ ဝိပါသာ၊ (ကာမတဏှာ) ဝိနေတိ ဧတ္ထာတိ ဝိနယော၊ (နိဗ္ဗာန်)
ဝိပါသာယ ဝိနယော ဝိပါသဝိနယော။

ရုပ်တွက် ပါ-တည်း၊ ဓာတ်မည်း၊ ဘုဇယသ-စသော သုတ်ဖြင့် သ-ပစ္စည်းသက်၊ ပါ-ကို ပါပါ-ဟု
ခွေဘော်ပြု၊ ရှေ့ပါကို အတ္တဘာမည်း၊ အတ္တသ အာကို ကျပြု၊ ကုတ္တိဇောတက အာ ပစ္စည်း
သက်၊ ခွင်း ချေ ကပ်၊ နာမ်ငဲ့ သိသက်၊ ချေ။

အာလယသမုဂ္ဂါတာယ အာလီယန္တိ အဘိရမိတဗ္ဗတ္ထေန သေဝီယန္တိတိ အာလယာ၊
(အာ+လီ+သေဝနတ္ထ+အ)

သမ္မာ ဥပါညန္တိ ဧတ္ထာတိ သမုဂ္ဂါတော၊ (သံ+ဥ+ဟန+ဏ)
အာလယာနံ သမုဂ္ဂါတော အာလယသမုဂ္ဂါတော။

အာလယ၌ လီဓာတ်အရ ကိလေသာကာမ။

ဏပစ္စည်းအရ- ဝတ္ထုကာမ- ကာမဂုဏ်ငါးပါး။ (အာရမ္မဏပြိုင်)

အာလယပုဒ်အရ မုချတ္ထ = ကာမဂုဏ် ၅-ပါး။

ကာရဏူပစာရတ္ထ = ဆန္ဒရာဂ။ (အာရမ္မဏပြိုင်)

အာလယအရ- ကာမဂုဏ်၌ တပ်မက်သော ဆန္ဒရာဂ။

သမုဂ္ဂါတ-၌ ဓာတ်အရ- အရဟတ္တမဂ်။ (ပကတူပပြိုင်)

(အာလီယန္တိ အဘိရမဏဝသေန သေဝန္တိတိ အာလယာ-ဟု ကတ္ထုသာနေပြုခဲ့သော်
ဆန္ဒရာဂကို တိုက်ရိုက်၍ ဥပစာမကြံရပါ)

သင်္ချါ + သင်္ဂါတအလင်းတန်း

- ဝဠုပစ္ဆေဒါယ ဝတ္တတိ ဧတ္ထ ကမ္မံ တပ္ပိပိကောစာတိ ဝဋ်၊ ဥပတ္တိန္ဒတိ ဧတ္ထာတိ ဥပစ္ဆေဒေါ။ (နိဗ္ဗာန်)
 ဝဋ်ဿ ဥပစ္ဆေဒေါ ဝဠုပစ္ဆေဒေါ။
 ဝဋ်အရ- ကိလေသဝဋ်- ကမ္မဝဋ်- ဝိပိကဝဋ်။ (တနဲ) တေဘူမကဝဋ်။
 ဥပစ္ဆေဒ - ဌိ ဓာတ်အရ- မဂ်လေးပါး။ (ပကတူပပြိုင်)
- မှတ်ချက် ဥပစ္ဆေဒေါ- ဌိ ဆိဒိ- ဓာတ်သည် ဒိဝါဒိဂဏီကဓာတ်ဖြစ်၍ ကံကိုမငဲ့၊ ကတ္တိဒားကိုသာငဲ့၏။
 သို့ဖြစ်၍ ဆိဒိဓာတ်အရ- သဒ္ဓါနည်းအလို - တေဘူမကဝဋ်၊ အဘိဓမ္မာနည်းအလို =
 အဘာဝပညတ်၊ ခံဝရာနည်းအလို- မဂ်လေးပါးကို ကောက်ရမည်။
 (အမေးကိုကြည့်၍ ပုစ္ဆကအဘော်မိအောင် ကောက်ယူကြရမည်- ဟူလို)
- တဏှက္ခယာယ ခီယတိ ဧတ္ထာတိ ခယော၊ တဏှာယ ခယော တဏှက္ခယော။ (နိဗ္ဗာန်)
- ဝိရာဂါယ ဝိရုဇ္ဈတိ ဧတ္ထာတိ ဝိရာဂေါ။ (နိဗ္ဗာန်)
- နိရောဓာယ နိရုဇ္ဈတိ ဧတ္ထာတိ နိရောဓော။ (နိဗ္ဗာန်)
- နိဗ္ဗာနာယ ဝါတိ အာဗန္ဓတိ သံသိဗ္ဗတိတိ ဝါနံ၊
 ဝါနတော နိက္ခန္တံ နိဗ္ဗာနံ။ (အမာဒိပရပဉ္စမိတပျရိသ်)
- မှတ်ချက် ရာဂဝိရာဂါယ - အစ နိဗ္ဗာနာယ အဆုံးရှိသော ၉- ပုဒ်တို့အရ - နိဗ္ဗာန်ရည်းကောက်။
 ကာမာနံပဟာနံအက္ခာတံ - ဌိ ကာမာနံအရ- ဝတ္ထု- ကိလေသာကာမ။
- ပဟာနံ ပဟိယန္တိ ဧတေနာတိ ပဟာနံ။ ကရဏသာဓန (တနဲ) အဝုတ္တကတ္ထုသာဓန။
 ကာမာနံ အရ- လောဘာ၊ ပဟာနံ အရ- အရဟတ္တမဂ်။ (ပကတူပပြိုင်)
 ပဟာနံအရ- အရဟတ္တမဂ်၊ အက္ခာတံ - ဌိ ဓာတ်အရ- ဒေသနာဉာဏ်။ (အာရမ္မဏပြိုင်)
 အာရမ္မဏ၊ အဓိပတိ၊ ဥပနိဿယ။ (၃) ပစ္စည်း။
- ကာမသညာနံ ကာမီယတိတိ ကာမော၊ ကာမေသု ပဝတ္ထာ သညာ ကာမသညာ။
 ကာမအရ- ဝတ္ထုကာမ၊ သညာအရ- လောဘမုဂ္ဂိသညာ။ (အာရမ္မဏပြိုင်)
 ပစ္စယသတ္တိ = အာရမ္မဏ၊ အဓိပတိ၊ ဥပနိဿယ၊ ပုရေဇာတ၊ အတ္ထိ၊ အဝိဂတ။ ၆ - ပစ္စည်း။
 (တနဲ) ကာမေတိတိ ကာမော၊ ကာမသဟဂတာ သညာ ကာမသညာ။
 (မဇ္ဈေလောပီကမ္မဓာရဲ)
 (ကာမေန သဟဂတာ သညာ ကာမသညာ ဟု မဇ္ဈေလောပီတတိယာတပျရိသ်လည်းပြု)
 ဤအလိုကာမအရ- ကိလေသာကာမ။
 သညာအရ- လောဘမုဂ္ဂိသညာ။ (သဟဇာတပြိုင်)
 ပစ္စယသတ္တိ = ကြီး- ၄၊ အည၊ သမ်၊ ဟေတု။ ၇ - ပစ္စည်း။

ပါဠိတော် + ပါဠိတော်

၉၂

ပရိညာ ပရိဇာနာတိတိ ပရိညာ၊(တနဲ) ပရိဇာနာတိ ဧတေနာတိ ပရိညာ။ (အရဟတ္တမဂ္ဂ)
(ကာမသညာနံ အရနင့်ပရိညာအရပကတူပပိုင်)

ပရိညာ (၃)ပါး ဉာတပရိညာ၊ တိရဏပရိညာ၊ ပဟာနပရိညာ။ (အရဟတ္တမဂ္ဂချည်းကောက်)
ကာမပိပါသာနံ ပါတုံ ဣတ္ထ ပိပါသာ၊ ကာမေသု ပိပါသာ ကာမပိပါသာ။
ကာမအရ- ဝတ္ထု၊ ကိလေသာကာမ။

ဤအလို ပိပါသာအရ- တဏှာ။ (အာရမ္မဏနှင့် နှစ်ဇာတိ ယထာရဟုပြိုင်)
ဝတ္ထု၊ ကိလေသာ နှစ်ဖြာသောကာမတို့၌ သုံးဆောင်ခံစားလိုခြင်း ဟူသော တဏှာတို့ကို
-ဟုပေး။ (နိဿိ၌ ကာမအရ-ဝတ္ထုကာမကိုသာ ယူထားသည်)
(တနဲ) ကာမေ ပိပါသာ ကာမပိပါသာ။
ကာမအရ-ဝတ္ထုကာမ၊ ပိပါသအရ- တဏှာ။ (အာရမ္မဏပြိုင်)
(နိဿိ၌ ကိလေသာကာမ- ကိုသာယူ)

ဤအလို ဝတ္ထုကာမ၌ သုံးဆောင်လိုခြင်းဟူသော တဏှာတို့ကို-ဟုပေး။
ပဋိပိနယော ပဋိပိနေတိ ဧတေနာတိ ပဋိပိနယော။ (အရဟတ္တမဂ္ဂ)

ကာမပိတက္ကာနံ ကာမသဟဂတာ ပိတက္ကာ ကာမပိတက္ကာ။
ကာမအရ- ကိလေသာကာမ၊ ပိတက္ကာ အရ- ယင်းနှင့်ယှဉ်သော လောဘမုရိ ပိတက်။
သဟဇာတပြိုင်။

(တနဲ) ကာမေသု ပဝတ္ထာ ပိတက္ကာ ကာမပိတက္ကာ။ (အာရမ္မဏပြိုင်)

သမုတ္တိတော သမ္မာ-ဦဟညန္တိ ဧတေနာတိ သမုတ္တိတော။ (အရဟတ္တမဂ္ဂ)
ကာမပရိဇာဟာနံ ပရိဒဟနံ ပရိဇာဟော။ (ပရိ+ဒဟ+ဏ၊ ဒဟဿ ဒေါ ဠ-ဖြင့် ဒကို ဋပြု။)
ကာမေသု ပရိဇာဟော ကာမပရိဇာဟော။

ကာမအရ-ဝတ္ထုကာမ။ ပရိဇာဟအရ- ရာဂ။ (အာရမ္မဏပြိုင်)

ဝူပသမော ဝူပသမ္ပန္တိ ဧတေနာတိ ဝူပသမော။ (အရဟတ္တမဂ္ဂ)
မှတ်ချက် ကာမာနံ ပဟာနံ- စသော ငါးဌာနတို့၌ - အရဟတ္တမဂ္ဂကိုကောက်။ ဝိရာဂါယ၊ နော
သရာဂါယ၊ ဝိသံယောဂါယ၊ နော သံယောဂါယ၊ အနပဒါနာယ နော သုဉ္စပါဒါနာယ -
ဟူသော သုံးဌာနတို့၌ - လောကီမဂ် (မဟာကု)နှင့် လောကုတ္တရာမဂ်တို့ကိုကောက်။
(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၈၄)

အညထတ္တာယ အညော ပကာရော အညထာ၊ အညထာ ဘာဝေါ အညထတ္တံ၊ တဿ အညထတ္တာယ။
အညအပါဒါနံ အရကြည်ညိုမှုမဟာကုသိုလ်ရှိ သဒ္ဓါ။

သဒ္ဓါ + သင်္ဂဟအလင်းတန်း

အညအရ၊ အညထာအရ - မကြည်ညိုသေးသူ၏ ဖြစ်ကြောင်း အကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်။
အညထတ္တံ အရ - ဒေါသမူဒွေးရှိ ဒေါမနဿဝေဒနာ။ (ပကတူပပြိုင်)

ဘဂဝတောတေမတ္ထံ အာရောစေသံအရ

သဒ္ဓါပြဋ္ဌာန်းသောမဟာကု + ကြိစိတ္တုပ္ပါဒ်။ (အနွယ်) အကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်။ (ဗျတိရေက)

နိဒါဓန

နိဒေတိ အတ္တနော ဖလံတိ နိဒါနံ။ (နိ + ဒါ + ယု)

ပကရဇက

ပကရေတိ ကတ္တံ အာရဘတိတိ ပကရဏံ။ (ပ + ကရ + ယု)

ပ - သည် အားထုတ်ခြင်းအနက်ဟော၊ ဓာတုတ္တပိသေသက။ (တနဲ) ဓာတုတ္တာနုတ္တက။

နိဒါဓနပကရဇက - အရ အရှင်သုဒိန်၏ အဗျာဓာရ ပိတိက္ကမ လောဘမူစေတနာ။

အာယသန္တံ သုဒိန္တံ (ပ) ပဋိပုစ္ဆိ - ဌ

ပုစ္ဆဓာတ်အရ မဟာကရုဏာပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကြံ့ညာသံစိတ္တုပ္ပါဒ်။

ပုစ္ဆဓာတ်၏ ပဓာနကံအရ - သစ္စံကိရတွံ - စသောစကားတည်းဟူသော သဝိညတ္တိကဝစိဘောဒသဒ္ဓရုပ်။

(သဟဇာတပြိုင်)

ပုစ္ဆဓာတ်၏ အပဓာနကံပုဒ်အရ - သုဒိန်၏ ဒေါမနဿပြဋ္ဌာန်းသော ဒေါသမူစိတ္တုပ္ပါဒ်။

ပဋိသေဝိ ပတိ + သေဝ + အဗ္ဗတနီ ဩ - ဝိဘတ်။ ပတိကို ပဋိပြု၊ ကွစိဓာတု - ဖြင့် ဩကို ဣပြု။

ဝိဂရဟိ - ဌ ကရိုက်ပုဒ်အရ - မဟာကရုဏာပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကြံ့ညာသံစိတ်။

(တနဲ) အနနုစ္ဆဝိကံ - စသော စကားဟူသော သဝိညတ္တိကဝစိဘောဒသဒ္ဓရုပ်။

(တနဲ) သဒ္ဓပညတ်ကိုကောက်။

သာကေ = အဝိကမ္မမာနေန စိတ္တေန ပိဂရဟိ ဗုဒ္ဓေါ ဘဂဝါ "အနနုစ္ဆဝိကံ" န္တိ အာဒိပတိ ဝစနေဟိ။

(ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁၊ ၁၈၅)

အနနုစ္ဆဝိကံ (ပ) အကရကိယံ - ကို အဋ္ဌကထာအဖွင့်နှင့် အညီ အနက်ပေး

မောယပုရိသ၊ တယာ၊ ကတံ၊ ယံ ကမ္မံ၊ အတ္ထိ၊ တံ (ပါဌသေသ)

အနနုစ္ဆဝိကံ - ရဟန်းအဖြစ်ကိုပြုတတ်သော ဟိရီ၊ ဩတ္တပ္ပ - စသော တရား၊ မဂ်ဖိုလ် နိဗ္ဗာန်

သာသနာတော်တို့၏ အရိပ်အရောင်ဖြစ်သော သုန္ဒရဘောဂုဏ်သို့ အစဉ်မလိုက်ပါ။ (ဝါ)

မလျောက်ပတ်။

(အနနုစ္ဆဝိကတ္တာ) အနနုလောမိကံ - ရဟန်းအဖြစ်ကိုပြုတတ်သော ဟိရီ၊ ဩတ္တပ္ပ - စသော

တရား၊ မဂ်ဖိုလ် နိဗ္ဗာန် သာသနာတော်တို့အား လျော်စွာမဖြစ်။ (အနနုလောမိကတ္တာ)

အပ္ပဋိရူပံ - ရဟန်းအဖြစ်ကို ပ...သာသနာတော်တို့နှင့်တူသော သဘောမရှိ။

(ဝါ) မသင့်တော်။ (အပ္ပဋိရူပတ္တာ) အသာမဏကံ - မဟုတ်။ (အသာမဏကတ္တာ)။

အကပ္ပိယံ - မအပ်။ (အကပ္ပိယတ္တာ)။ အကရုဏီယံ - ရဟန်းကောင်းတို့သည် မပြုသင့်၊ မပြုထိုက်။

သတိပြုရန် အနိယမဝိကျုထည်၍ အနန္တစိကံ - စသော ရှေးရှေးပုဒ်ကို အနန္တလောမိကံ - စသော နောက်နောက်ပုဒ်၏ ဟိတ်ပုဒ်ဖြင့်ပြီး အနက်ပေးထားပုံကို အထူးသတိပြုပါ။

မောယပုရိသပုဂ္ဂိုလ် - ဟူသည် မျက်မှောက်အတ္တဘောဉ် ဖြစ်ထိုက်သော ဈာန် မဂ်ဖိုလ်တို့၏ ဥပနိဿယမရှိ သောပုဂ္ဂိုလ်မျိုး။ (အရိဋ္ဌ၊ လာလုဒါယီ၊ သုဒိန် - စသော ပုဂ္ဂိုလ်မျိုးဖြစ်သည်) (တနည်း) မြတ်ဝုဒ္ဓက ခေါ်ဝေါ်ရာခဏ၌ ဖြစ်ထိုက်သော ဈာန် မဂ် ဖိုလ် တို့၏ ဥပနိဿယ မရှိသောပုဂ္ဂိုလ်မျိုး။ (အရှင်ဓနိယ၊ အရှင်ဥပသေန - စသော ပုဂ္ဂိုလ်မျိုးဖြစ်သည်)

အနန္တစိကံ ဆဝီ အနဂတံ အနန္တစိကံ။ (အန + ဆဝိ + သမာသန္တ - က၊ အမာဒိပရတပူရိသံ) န အနန္တစိကံ အနန္တစိကံ။ (သကျ - ၄၅)

ဆဝိအရ သီလသိက္ခာစောင့်စည်းသောပုဂ္ဂိုလ်၏ ဝိရတိစေတနာ။

အနန္တလောမိကံ လောမဿ အနဂ္ဂပံ အနန္တလောမံ။ (တနဲ့) အနန္တလောမေတီတိ အနန္တလောမံ။ အနန္တလောမံစဝ အနန္တလောမိကံ။ န အနန္တလောမိကံ အနန္တလောမိကံ။

အပ္ပတိဂ္ဂပံ ပတိ သဒိသံ ဂ္ဂပံ ယဿာတိ ပတိဂ္ဂပံ။ န ပတိဂ္ဂပံ အပ္ပတိဂ္ဂပံ။

အဿာမဏကံ သမဏာနံ ကမ္မံ သာမဏကံ။ (သမဏ + ကဏ်) န သာမဏကံ အဿာမဏကံ။

အကပ္ပိယံ ကပ္ပတီတိ ကပ္ပိယံ။ န ကပ္ပိယံ အကပ္ပိယံ။

အာသီဝိသဿ အသတိ ခေပတီတိ အာသု၊ နပုလ္လိင်၊ ကြိယာဝိသေသန။

(အာသု - သည် သီယအနက်ဟော - နိပါတ်ဟုလည်းကြံ။)

အာသု သီယံ အာဂတံ ဝိသံ ယဿာတိ အာသီဝိသော။ (ဥကို ဤပြု၊ အာဂတ - ချေ) (တနဲ့) အသတိ ဘက္ခတိ ဧတေနာတိ အသံ၊ မုခံ။ (အသ + အ)

အသေ မုခေ ဘဝါ အာသီ။ (အသပုဒ် + က + ဤ (ဇီ) ပစ္စည်း၊ ထိလင်၊ ဤကာရန္တ) အာသီယံ ဒါဌာယံ ဝိသံ ယဿာတိ အာသီဝိသော။

ပုတ်ချက် အာသီဝိသဿ - ဟု မေးလျှင် ပ - နည်းအလို ဥကို ကျပြု၊ ဒု - နည်းအလို ဤကို ရသပြု။

ယောရဝိသဿ ယုရယတိ ဟိသယတီတိ ယောရံ။ (ယုရ + ကာရိတ် ဣယ + အ)

(တနဲ့) ယုရတိ ဘယံ ဥပ္ပိဒယတီတိ ယောရံ။ (ယုရ + က)

ယောရံ ဝိသံ ယဿာတိ ယောရဝိသော။

(ပက္ခိတ္တံကို ဝေဉ် တုလျတ် + လိင်္ဂတံစပ်။)

အင်္ဂါရကာသုယာ အင်္ဂတိ ဟာနိ ဣတိတိ အင်္ဂါရော၊ (အင်္ဂ+အာရ)
 ကဿတိ ခဏိယတိတိ ကာသု၊ (ကသ+ဏု၊ တွင်းဟော)
 အင်္ဂါရေပိ ပုဏ္ဏာ ကာသု အင်္ဂါရကာသု၊
 (တန) ကာသိယတိ ဝိယတိတိ ကာသု၊ (ကာသ+ဥ၊ အစုပုံဟော)
 အင်္ဂါရာနံ ကာသု အင်္ဂါရကာသု။

အာဒိတ္တာယ အာဒိပုတိတိ အာဒိတ္တာ၊ (အာ+ဒိပ+တ+အာ)
 သမ္ပန္နလိတာယ ပုဇ္ဇလတိတိ ပုဇ္ဇလိတာ၊ (ပ+ဇလ+တ+အာ) သမန္တတော ပုဇ္ဇလိတာ သမ္ပန္နလိတာ။
 သဇောတိဘူတာယ ဇောတတိ ဟကာသတိတိ ဇောတိ၊ (ဇတ+ဣ)

• သဟ ဇောတိနာ ယာ ဝတ္တတိတိ သဇောတိ၊ သဇောတိ ဟုတ္တာ ဘူတာ သဇောတိဘူတာ။
 (ဇောတိသဒ္ဓါ-အရောင်ဟောလျှင်နပုံလိင်၊ မီးဟောလျှင် ပုံလိင်ဟုမှတ်။)

တပစ္စယာ သောယေဝ ပစ္စယော တပစ္စယော။
 ဣတောနိဒါနံ ပုဒ်၌ ဣတော နိဒါနံ ယသ္မာတိ ဣတောနိဒါနံ၊ (အလုတ္တဆဋ္ဌိတပျရိသ်)
 (ကြိယာဝိသေသနအနက်၊ အံ ဝိဘတ်၊ နပုလ္လိင်၊ သိကို တေသုဝုဒ္ဓိ-ဖြင့် တောပြု။)
 သမာသိပုဒ် အန္တတိ အရ - မာတုဂါမ၏ အင်္ဂါဇာတ်၌ မိမိ၏အင်္ဂါဇာတ်ကို ထည့်သွင်းသောသူ၏
 လောဘမူ-ရီ စေတနာ။

အညပုဒ် ဗာဟုတ်အရ - ဝရိပုဒ်သန္ဓေနာမက္ခန္ဓာကဋတ္တာရင်း၊ (နာနာကွဏိကကမ္ပုပြိုင်)
 တတ္ထ နာမ တွံ မောယပုရိသ ယံ တွံ အသဒ္ဓမ္မံ (ပ) သမာပဒ္ဓိဿသိ - အနက်ပေး
 မောယပုရိသ၊ တတ္ထ - ဤသို့သဘောရှိသော ထိုမေထုန်အမူသည်၊ ဧဝံ- ဤသို့၊ မဟာသာဝဇ္ဇေ -
 ကြီးသောအပြစ်ရှိသည်၊ သမာနေဝိ- ဖြစ်ပါလျက်လည်း၊ (ပါဌသေသ) တွံ - သည်၊ ယံ တွံ - ရှုတ်ချအပ်သော၊
 ဝါ- အောက်တန်းစားအမူဟု အသိအမှတ်ပြုအပ်သော၊ အသဒ္ဓမ္မံ - မသူတော်တို့၏အကျင့်ဖြစ်သော၊ (ပ)
 သမာပဒ္ဓိဿသိ နာမ - ရောက်ရသနည်း၊ (ဘာဋီ၊ ၂၊ ၆၇၁)

ဤ၌ တတ္ထ နာမ တွံ - ဝယ် တွံ - သည် တုမှသဒ္ဓါ၏ပရိယာယ်၊ ပထမန္တပုဒ်ဖြစ်သည်၊
 ယံ တွံ - ၌ ယံ - သည် ဟိဋ္ဌနက္ခ နိပါတ်၊ တွံ - သည် တ - သဒ္ဓါ၏ပရိယာယ် ဟိဋ္ဌနက္ခ - ကိုပင်
 ဟောသော နိပါတ်ပုဒ်ဖြစ်သည်။

အသဒ္ဓမ္မံ န သန္တော အသန္တော၊ အသတံ ဓမ္မော အသဒ္ဓမ္မော။ (အသန္တ+ဓမ္မ၊ သန္တ-ကို သ-ပြု)
 ဂါမဓမ္မံ ဂါမာနံ ဓမ္မော ဂါမဓမ္မော။
 ဝသလဓမ္မံ ပါပဓမ္မေ ဝသန္တိ ပုဂ္ဂရန္တိတိ ဝသလာ (ဟိနပုရိသာ) (ဝသ+အလ)
 ဝသလာနံ ဓမ္မော ဝသလဓမ္မော။

(တနဲ့) ကိလေသေ ဝသတိ ပုဂ္ဂိုလ်တို့ ဝသလော၊
ဝသလောစ သော မေဇာဇာတ် ဝသလမေဇာ။

ဒုဋ္ဌလုံ

ရုပ်ပြီး

ဩဒကန္တိကံ

ဒုဋ္ဌဝ သော ထူလောဇာတ် ဒုဋ္ဌလော။ (မေထုနမေဇာ)
ဒု+ထူလဟူလိုလျက် ထကို ဌ-ပြု၊ ဋ-ဒွေဘော်လာ၊ လဒွေဘော်လာ၊ ဉိကို ဉရဿပြု၊
ဉဒကေ ဘဝံ ဩဒကံ၊ (ဉဒက+ဏ၊ ရေဆေးခြင်းကိစ္စ) အန္တမေဝ အန္တိကံ၊ (သုတ္တ)
ဩဒကံ အန္တိကံ ယဿာတိ ဩဒကန္တိကော။
(မေထုနမေဇာ နာမ-၏အဖွင့်၌ ဉဒကံ အန္တေ ယဿာတိ ဉဒကန္တံ၊ ဘိန္နာဓိကရဏဆဋ္ဌိ
ဗဟုပ္ပိဟိ၊ ဉဒကန္တမေဝ ဩဒကန္တိကံ၊ ဣက+သုတ္တ- ဟုပြထားသေးသည်။)

ရဟသံ

ဒွယံဒွယသမာပတ္တိ

ရဟသိ ဘဝေါ ရဟသော။ (ရဟ+ယ၊ သ-လာ၊ သျကို သပြု၊ သ-ဒွေဘော်ပြု။)
ဒွယံဒွယသမာပတ္တိ ဒွိန္ဒံ သမူဟော ဒွယံ။ (ဒွိ+ဏ၊ တေသုဝဒ္ဓိ-ဖြင့် ဣကို အယ-ပြု)
သမာပဇ္ဇိတဗ္ဗာတိ သမာပတ္တိ၊ ဒွယံဒွယေန သမာပတ္တိ ဒွယံဒွယသမာပတ္တိ။

ရုပ်တွက်

ဒွယ-တည်၊ နာသက်၊ ဖနပြု၊ ခွင်း ချေ ကမ်း၊ ဝိဇ္ဇာ ဘိက္ခညေသု ဒွေ-ဖြင့် ဒွယေနကို
ဒွယေန ဒွယေန-ဟု နှစ်ပုဒ်ပြု၊ သျာဒိလောပေါ ပုဗ္ဗသေကဿ-ဖြင့် ရှေ့ပုဒ်၏ နာကို
ချေ၊ ဝါစာသိလိဋ္ဌ အကျိုးငှါ နိဂ္ဂဟိတ်လာ၍ ဒွယံဒွယေန-ပြီး။

သမာပဇ္ဇိဿသိ

ဧရဟာဇောတက နာမသဒ္ဓါနှင့် ယှဉ်သောကြောင့် အတိတ်ကာလ၌ ဘဝိဿန္တိ-ဟူသော
ယောဂဖြင့် သသိဝိဘတ်သက်။

အာဒိကတ္တာ

အာဒိ ကရောတိတိ အာဒိကတ္တာ၊
(တနဲ့) အာဒိမိ ကတ္တာ အာဒိကတ္တာ။ (သတ္တမိတပူရိသ်)

မှတ်ချက်

သုဒိန်သည် သာသနာတော်ဝယ် အကုသိုလ်အလုပ်ကို ရှေးဦးစွာပြုလုပ်သူဖြစ်၍
"ဗဟူနံ ခေါ ။ပ။ အာဒိကတ္တာ ပုဗ္ဗင်မော-ဟု မိန့်တော်မူသည်။
ယင်းပါဠိတော်၌ -ဗဟူနံ ကို အာဒိကတ္တာ-ဝယ် အာဒိ၊ ပုဗ္ဗင်မော-တို့၌ သမ္ပန်+သမ္ပန္နိစပ်။
မောနံ-ကို ကတ္တာ-၌ ကမ္မ+ကမ္မိစပ်။

ပုဗ္ဗင်မော

ဒုတ္တရတာယ

ပုဗ္ဗံ ဂစ္ဆတိတိ ပုဗ္ဗင်မော၊ (ပုဗ္ဗ+ဂမု+အ)
ဒုက္ခေန ဘရိယတေတိ ဒုတ္တရော၊ (ဒု+ဘရ+ခ) ဒုတ္တရဿ ဘာဝေါ ဒုတ္တရတာ။
ဒုတ္တရ အရ- မွေးမြူရခက်သော ကိုယ်၊ စိတ်။
ဒုတ္တရတာ-အရ အစား အသောက် နေရာထိုင်ခင်း-စသည်၌ ဖိစာကြောင်ခြင်း-ဟုဆို
အပ်သော ဒေါမနဿဝေဒနာ။ (တနဲ့) အတိလောဘ။ (မုရုတ္တ)
အသံဝရစေတနာပြုဋ္ဌာန်းသော အကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်။ (ဖလူပစာရတ္တ)

ဒုပ္ပေါသတာယ ဒုက္ခေန ပေါသီယတေတိ ဒုပ္ပေါသော၊ ဒုပ္ပေါသဿ ဘာဝေါ ဒုပ္ပေါသတာ။
ဟင်္ဂစ္ဆတာယ မောက္ခာနိ ဣစ္ဆာတိ ဖဟိစ္ဆော (တန) မဟတိ ဣစ္ဆာ ယသဘာတိ ဖဟိစ္ဆော၊
မဟိစ္ဆဿ ဘာဝေါ မဟိစ္ဆတာ။

မဟိစ္ဆတာအရ မုချုတ္ထအားဖြင့် - အတိလောဘာ၊ ဖလူပစာရတ္ထအားဖြင့် - အသံဝရကိုကောက်။
အသန္နဋ္ဌိတာယ တောသနံ တုဋ္ဌိ၊ (တုသ + တိ) သကေန တုဋ္ဌိ သန္နဋ္ဌိ နတ္ထိ သန္နဋ္ဌိ ယဿာတိ အသန္နဋ္ဌိ၊
(ကိုယ်နှင့်ပိတ်) အသန္နဋ္ဌိနော ဘာဝေါ အသန္နဋ္ဌိတာ။
မုချုတ္ထ - လောဘာ၊ ဥပစာရတ္ထ - အသံဝရ။

သင်္ဂဟိကာယ သက္ကေဟိ ကိလေသေဟိစ သင်္ဂဟနံ သမောဓာနံ သင်္ဂဟိကာ။ (သံ + ဂဟ + ဣ + အာ)
မုချုတ္ထ = ထိန.မိဒ္ဓပြဋ္ဌာန်းသော သသင်္ဂဟိကာအကုသိုလ်ပိတ်နှင့် ကိလေသာ။
ဥပစာရတ္ထ = အသံဝရ။

ကောသဒ္ဓဿ ကုဋ္ဌိတံ သိဒတိတိ ကုသိဒေါ၊ (ကု + သဒ + အ)
(တန) အက္ခောသီယတေတိ ကုသိဒေါ၊ (ကုသ + တ၊ ဣ - လာ၊ ဒီယပြု၊ တကို ဒပြု)
ကုသိဒဿ ဘာဝေါ ကောသဒ္ဓံ။ (ကုသိဒ + ကျ)

မုတ်ချက် မုချုတ္ထ = ထိန.မိဒ္ဓပြဋ္ဌာန်းသော သသင်္ဂဟိကာအကုသိုလ်ပိတ္တုပ္ပါဒ်။ ဥပစာရတ္ထ = အသံဝရ။
ဒုတ္တရတာယအစ ကောသဒ္ဓဿအဆုံးရှိသော ၆-ပုဒ်တို့သည် ဥပစာသဒ္ဓါဖြစ်သောကြောင့်
ယင်းပုဒ်တို့၏အရ အသံဝရစေတနာပြဋ္ဌာန်းသော အကုသိုလ်ပိတ္တုပ္ပါဒ်။
ပဋ္ဌာန်းနည်းပြိုင်လိုလျှင် - ဥပစာအရ - ပစ္စည်း။ မုချုတ္ထအရ - ပစ္စယုပ္ပန်ထားကာ ပကတူပပြိုင်
ရမည်။

သလ္လေဓဿ ကိလေသေ သလ္လိခတိတိ သလ္လေခေါ။

ဓုတော ကိလေသေ ဓုနာတိတိ ဓုတော။

ပါသာဒိကဿ ပသာဒံ ဇနေတိတိ ပါသာဒိကော။

အပစယဿ ကိလေသေ အပစယတိ ဝိဒ္ဓံသေတိတိ အပစယော။

မုတ်ချက် သုဘရတာအစ ဝိရိယာရမ္ဘဿ - အဆုံးရှိသော ၉-ပုဒ်တို့အရ ဖလူပစာအားဖြင့် ဝိရတိ
စေတနာ ထည့်ပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကုသိုလ်ပိတ္တုပ္ပါဒ်ကိုကောက်။
ဝိဂ္ဂဟပြုရာ၌ ကိုယ်နှင့်ပိတ် (အတ္တာ)ကို ရအောင် ဝိဂ္ဂဟပြုပါ။
ထို့နောက် သံဝရကောက်နိုင်အောင် ဘာဝလောပ. ဘာဝပဓာန်ဆက်ကြပါ။

တဒနန္တပိကံ ဆဝိ အနဂတာ အနန္တပိကာ၊ (ကထာ) တဿ အနန္တပိကာ တဒနန္တပိကာ။
တအရ - ယခုပညတ်လတ္တံ့သော ပထမပါရာဇိကသိက္ခာပုဒ်။ (ဝုစ္စမာနာပေက္ခ)

ဝါဒကုသိုလ် + ဝါဒိတ်

၉၈

(တနဲ့) ဟောတော်မူအပ်ပြီးသော သံဝရတရားများ။ (ဝုတ္တဟပေက္ခ)

ခဏ္ဍိယ နှင့် ယဇ္ဇိယတို့ (တနဲ့) မေဃော ဧတိဿာ အတ္ထိတိ ခဏ္ဍိယ။ (ကထာ)

သံဝရ၅-ပါးနှင့် အရကောကံ (၁) သီလသံဝရ (မဟာကုသိုလ်ရှိ-ဝိရတိစေတသိက်)

(၂) သတိသံဝရ (မဟာကုသိုလ်ရှိ-သတိစေတသိက်)

(၃) ဉာဏသံဝရ (အရိယာမဂ်ဉာဏ်)

(၄) ခန္တိသံဝရ (မဟာကုသိုလ်ရှိ-အခေါသစေတသိက်)

(၅) ဝီရိယသံဝရ (မဟာကုသိုလ်ရှိ-ဝီရိယစေတသိက်)

ပဟာန် ၅-ပါးနှင့် အရကောကံ

(၁) တဒဂ်ပဟာန် (ဝိပဿနာဉာဏ်) (၂) ဝိက္ခမ္ဘနပဟာန် (မဟာဂ္ဂုတ်ကုသိုလ်ချာန်)

(၃) သမုစ္ဆေဒပဟာန် (မဂ်) (၄) ယဇ္ဇိယသမ္ဘိပဟာန် (ဇိလ်)

(၅) နိဿရဏပဟာန် (နိဗ္ဗာန်)

သိက္ခာပဒံ သိက္ခိတဗ္ဗာတိ သိက္ခာ၊ ပဇ္ဇတိ ဣမိနာတိ ပဒံ၊ သိက္ခာယ ပဒံ သိက္ခာပဒံ။

ပဒအရ- မဟာကုသိုလ်မေထုနဝိရတိ။

သိက္ခာအရ- မေထုနဝိရတိနှင့် ယှဉ်သော မဟာကုသိုလ်ရှိစေတသိက်။ (သဟဇာတပြိုင်)

ပစ္စယသတ္တိ = သဟဇာတ၊ နိဿယ၊ အတ္ထိ၊ အပိဂတ၊ အညမည၊ သမ္ပယုတ္တ၊ မဂ္ဂ။ ၇။

(တနဲ့) ပဒအရ- မဟာကုသိုလ်မေထုနဝိရတိ။

သိက္ခာအရ- မေထုနဝိရတိမှ တပါးသော အဒိန္နာဒိန္နဝိရတိ စသော သီလနှင့်

ဝိပဿနာချာန်မဂ်ဇိလ်။ (ပကတူပပြိုင်) ဥပနိဿယတစ်ပစ္စည်းသာ။

(တနဲ့) သိက္ခာပဒအရ- သိက္ခာပုဒ်ပါဠိတော်-ဟူသော သဝိညတ္တိကဝစီဘေဒသဒ္ဒရုပ်။

ပညာပေဿာမိ ပ+ဥပ+စု-ဇော+ဿာမိ။

သိက္ခာပဒံ ပညာပေဿာမိ - ဌံ သိက္ခာပဒံ အရ- မဟာကုသိုလ်ရှိ မေထုနဝိရတိ။

(တနဲ့) ယော ပန ဘိက္ခူ- စသော သိက္ခာပုဒ်ပါဠိတော်ဟူသော မနသာဝတ္ထဝိတသဒ္ဒ

ပညတ်။ (အာရုံ)

ပညာပေဿာမိ အရ- ကရုဏာပုဗ္ဗင်္ဂမဒေသနာဉာဏ်ပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကြိညာသံစိတ္တုပ္ပါဒ်။ (အာရမ္မဏပြိုင်)

(တနဲ့) သိက္ခာပဒံ အရ- ယော ပန ဘိက္ခူ- စသော သိက္ခာပုဒ်ပါဠိတော်ဟူသော သဝိညတ္တိက

ဝစီဘေဒသဒ္ဒရုပ်။

ပညာပေဿာမိ အရ- ဒေသနာဉာဏ်။ (သဟဇာတပြိုင်)

အတ္ထဝေသ အတ္ထာစ တေ ဝသာဓာတိ အတ္ထဝသာ။

(အတ္ထ - သဒ္ဒါ၊ ဝုဇ်အနက်၊ ဝသ - သဒ္ဒါ၊ ဝိသေသအနက်ဟော)
 (တနဲ) အတ္ထောယေဝ အတ္ထဝသော။ (တက္ကဝဂ္ဂတ္ထိကမ္မဇာရိ)
 ဤအလို = အတ္ထ - သဒ္ဒါ ကာရဏအနက်ဟော၊ ဝသ - သဒ္ဒါ အနက်မဲ့။
 (တနဲ) အတ္ထော ဖလံ ဝသော စတသဘာတိ အတ္ထဝသော။
 ဤအလို = အတ္ထ သဒ္ဒါ - ဖလအနက်၊ ဝသ - သဒ္ဒါ အာယတ္တအနက်ဟော။

အတ္ထဝသေအရ သံယသုဋ္ဌတာ - စသောအကျိုးစာရား ၁၀ - ပါး။
 ပဋိစ္စအရ - မြတ်စွာဘုရား၏သန္တာန်၌ဖြစ်သော မဟာကြိညာသံ - ရှိ ပညာ။ (အာရမ္မဏပြိုင်)
 သံယသုဋ္ဌတာယ သုဋ္ဌ ဘာဝေါ သုဋ္ဌတာ၊ သံယဿ သုဋ္ဌတာ သံယသုဋ္ဌတာ။
 အရကောဘိ - မြတ်စွာဘုရား၏ စကားတော်ကို နာခံသောသူ၏ သန္တာန်၌ဖြစ်သော
 သဒ္ဓါ၊ ဝေတာနာပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကု + ကြိညာသံစိတ္တုပ္ပါဒ်။

ဒုမ္ပက္ခ မင်္ဂယန္တိ နိတ္ထေဇတံ အာပါဒိယန္တိတိ မင်္ဂု၊ (မင်္ဂ + ဂတိ အနက်ဟော + ဥ)
 ဒုက္ခေန မင်္ဂု ဒုမ္ပက္ခု။ (ဒုဿီလပုဂ္ဂိုလ်)

ပေသလာနံ ပိယံ သီလံ ယေသန္တိ ပေသလာ၊ (ပိယကိုပေ - ပြု၊ သီ - ၌ ဤကို အ - ပြု)
 (တနဲ) ပိယ + သီလ၊ ပိ၌ ဣကို စပြု၊ ယ - ချေ၊ ဤကို အပြု။
 (တနဲ) ပိယဘာဝံ ပိသတိတိ ပေသလော၊ (ပိသ + အလ၊ ဂမန - အနက်ဟော)

ဒိဋ္ဌဓမ္မိကာနံ အာသဝါနံ အရ = မျက်မှောက်ဖြစ်သော အကုသလပိပါက် ၇ - ပါး။
 သမ္မရာယိကာနံ သမ္မရေတဇ္ဇော သံပါပုဂ္ဂတဇ္ဇောတိ သမ္မရာယော။ သမ္မရာယေ ဘဝါ သမ္မရာယိကာ။
 အာသဝ ၂ - မျိုးအထူး (၁) ဒိဋ္ဌဓမ္မိက အာသဝမည်သည် မစောင့်စည်းမှုကြောင့် ဤဘဝ၌ပင် ခံရမည့် လက်သီး
 ထိုးခံရခြင်း၊ ဒုတ်ဖြင့်ရိုက်ခံရခြင်း၊ လက်ဖြတ်ခံရခြင်း၊ မကောင်းသတင်းထွက်ခြင်း၊ အခြံအရံ
 မှဲခြင်း၊ နှလုံးမသာယာခြင်း - စသော ဒုက္ခအထူးတို့တည်း။
 (၂) သမ္မရာယိက အာသဝမည်သည် မစောင့်စည်းမှုကြောင့် နောက်ဘဝထိ ငရဲစသည်
 ရောက်ကာခံစားရမည့် ဒုက္ခအထူးတို့တည်း။

သဒ္ဓမ္မ (၃) ပါး (၁) ဝရိယတ္ထိသဒ္ဓမ္မ (ပိဋကတ် ၃ - ပုံ)
 (၂) ပဋိပတ္တိသဒ္ဓမ္မ (ရတင် - ၁၃၊ ဓန္ဒကဝတ် - ၁၃၊ မဟာဝတ် ၈၂၊ သီလ - သမာဓိ - ပိပဿနာ)
 (၃) အဓိကသဒ္ဓမ္မ (မင်္ဂုလိနိဗ္ဗာန်)

ဝိနယာနဂ္ဂဟာယ ကာယဒုစ္စရိတာဒိကေ ဝိနေတိတိ ဝိနယော၊ အနဂ္ဂဟာနံ အနဂ္ဂဟော။
 ဝိနယာနံ အနဂ္ဂဟော ဝိနယာနဂ္ဂဟော။

ဝိနယ သရုပ် (၁) သံဝရဝိနယ (သံဝရ - ငါးပါး) (၂) ပဟာနဝိနယ (ပဟာန် - ငါးပါး)
 (၃) သမထဝိနယ (အဓိကရဏသမထ - ၇ ပါး) (၄) ပညတ္တိဝိနယ (သိက္ခာပုဒ်)

ပါရာဇိကဏ် + ပါဠိတ်

ဝေဠု ပန ဘိက္ခဝေ ဣမံ သိက္ခာပဒံ ဥဒ္ဓိသေယျာထ-ကို အနက်ပေး

ဘိက္ခဝေ၊ မယာ-ငါဘုရားသည်။ သန္တသိတာနိသံသံ-ကောင်းစွာပြုအပ်ပြီးသော အကျိုးအာနိသင်ရှိသော၊ ဣမံ သိက္ခာပဒံ-ကို၊ ဝေ-သို့၊ ဥဒ္ဓိသေယျာထ စ- ရွတ်ပြုလည်းရွတ်ပြုကြပါကုန်လော့၊ ပရိယာပုဏေယျာထ စ- သင်အံလည်း သင်အံကြကုန်လော့၊ ဓာရေယျာထ စ- ဆောင်ရွက်လည်း ဆောင်ရွက်ကြကုန်လော့၊ အညေသံ-တို့အား၊ ဝါစေယျာထ စ- ပိုချလည်း ပိုချကြကုန်လော့။ (စ-သဒ္ဓါ အဋ္ဌာနပယုဂံ၊ အတိရေကနယနခေါ အဝုတ္တသမုစ္စည်းအနက်ရှိ၏)

မတ္တဇီဝတ္ထု

မတ္တဇီ

မကတိ စလတိတိ မတ္တဇီ။ (မကိ+အဋ္ဌ+ဤ)

တဿာ နာမ်ရုပ်

တာ-တည်၊ သ္မိ-သက်၊ တေသုဝုဒ္ဓိ- သုတ်ကြီးဖြင့် သ္မိ ကို သာပြု၊ သံသာသေ့ကဝစနေ သု စ-ဖြင့် နောက်သာအပြုကြောင့် ရေ၌သ-လာ၊ နောက် သာ-သို့ကပ်၊ ယော ရသံ သုတ်ဖြင့် တာ-၌ အာကို ရသပြု ပြီး။

ပဋိသေဝတိ

ပုရအနက်၌ ဝတ္တမာန် တိ-သက်၊ ဝတ္တမာန်လေးမျိုးတို့တွင် ပဝတ္တာဝိရတဝတ္တမာန်။

အာဟိဏ္ဍန္တိ

အာဟိဏ္ဍန္တိတိ အာဟိဏ္ဍန္တဝ။ (အာ+ဟိဒ္ဓိ+အန္တ)

ဝိရိယပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကု+ကြိယတ္တိပုဒ်။

ကဋီ

ကဋီယတေ အာဝရိယတေ ဝတ္တာဒိဟိတိ ကဋီ။ (ကဋ+ဣ)

စာလေသိ

စလ+ကာရိတ်-ဧက+ဤ။ စလဓာတ်အရ = ကာယဝိညာတ်။

ပစ္စည်းအရ- ရာဂပြဋ္ဌာန်းသော လောဘမူစိတ္တိပုဒ်။ (သဟဇာတပြိုင်)

ဆေပ္ပုဋိ

ဆုပတိ အနေနာတိ ဆေပ္ပု။ (ဆုပ+ဗ၊ ဥ-ကို ဧပြ)

ဩဇီ

အဝ+ဒိ+ဤဝိဘာတ်။ ဂတိ-အနက်ဟော၊ အဝ-သည် အဘိဓမ္မ အနက်ဟော။

နိမိတ္တုဋိ

နိမိနန္တိ သဉ္ဇာနန္တိ ဧတေနာတိ နိမိတ္တု။

ဓာတ်အရ- မျောက်မ၏ မေထုန်မှီဝဲလိုခြင်းကို သိသော အာဂန္တုရဟန်းများ၏ မဟာကုကြိ-ရိ သညာစေတသိက်။

ပစ္စည်းအရ- ကာယဝိညာတ်။ (အာရမ္မဏပြိုင်)

တိရစ္ဆာနဂတာယ

တိရိယံ အဉ္ဇန္တိတိ တိရစ္ဆာနာ၊ (တိရိယ+အဉ္ဇ+ယ၊ တိရိယကို တိရ-ပြု၊ အဉ္ဇ-ကို ဣ-ပြု)

တိရစ္ဆာနာဝေ တိရစ္ဆာနဂတာ။

(တနဲ) တိရစ္ဆာနေသု ဂတာ တိရစ္ဆာနဂတာ။

ဝေသာလိကာ ဒေသာလီ နိဝါသော ဒေဝေသံတိ ဝေသာလိကာ။ (နိဝါသတဋီတံ)

ဝဇ္ဇိပုတ္တကာ ဝဇ္ဇိနံ ဝဇ္ဇဗ္ဗာ ဝဇ္ဇိပုတ္တကာ။ (သမာသန္တ - က)

ယာဝဒတ္တံ ယတ္ထဒေဝေန အတ္ထော ယာဝဒတ္တံ။ (ပဋမာအဗျယ်ဘော)

ဉာတိဗျသနေန ဗျသိယဘေ ဝိက္ခိယိယတေ ဗျသနံ။ ဉာတိနံ ဗျသနံ ဉာတိဗျသနံ။

ရောဂဗျသနေန အာရောဂျံ ဗျသတိ ဝိက္ခိပတိ ဝိနာသေတိတိ ဗျသနံ။
 ရောဂေါဒေဝ ဗျသနံ ရောဂဗျသနံ။ (အဝဘရဏကမ္မဘရည်း)

ဗုဒ္ဓဂရဟိနော ဗုဒ္ဓံ ဂရဟာမာတိ ဗုဒ္ဓဂရဟိနော။

အလက္ခိကာ နတ္ထိ လက္ခိ ယေသံ အမာကံတိ အလက္ခိကာ။ (န + လက္ခိ + က)

ပုပ္ဖရတ္တပရရတ္တံ ရတ္တိယာ ပုပ္ဖံ ပုပ္ဖရတ္တံ။ (အမာဒိပရဆဋ္ဌိတပ္ပရိသံ၊ ရှေ့နေနက်ပြန်)

 ရတ္တိယာ အ(ရံ) အပရရတ္တံ၊ ပုပ္ဖရတ္တံ အပရရတ္တံ ပုပ္ဖရတ္တပရရတ္တံ။

ဗောဓိပက္ခိကာနံ ဗောဓိယာ ပက္ခော ဗောဓိပက္ခော။ ဗောဓိပက္ခေ ဘဝိ ဗောဓိပက္ခိကာ။

 ဗောဓိအရ - အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်။ ပက္ခိကအရ - ယင်းနှင့်ယှဉ်သော အရဟတ္တမဂ်စိတ္တုပ္ပါဒ်။
 (သတိပဋ္ဌာန်စသောဘရား - ၃၇ပါး) (သဟဇာတပြိုင်)

ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ - အရ ဥပစာရဈာန်၊ အပ္ပနာဈာန်ကုသိုလ်။
 (ယင်းကုသိုလ်တို့၏အာရုံ = ကမ္မဋ္ဌာန်း ၄၀ - တွင်အာကာသကုသိုလ်၊ အာလောက -
 ကုသိုလ်ကြည့် ကျန် ၃၈ - ပါး။)

ဝိပဿကာ ဈာနသမာပဇ္ဇနပီထိ၊ ကာမဇောမနောဒွါရိကပီထိ။ (ဈာန်နှင့်ဝိပဿနာ - ကောက်)

အဋ္ဌာနံ တိဋ္ဌတိ ဖလံ ဓတ္ထာတိ ဌာနံ၊ န ဌာနံ အဋ္ဌာနံ။

အနဝကာသော အဝကာသတိ ပတိဋ္ဌာတိ ဓတ္ထာတိ အဝကာသော၊
 န အဝကာသော အနဝကာသော။

သမ္ပဟနေယျ သံ + အဝ + ဟန + အ + ဧယျ။ တဗ္ဗိယရိတူပ - သုတ်ဖြင့် အဝကို ဩ၏ဝိပရိတ် ဥပြု၊ ဒီယပြု၊
 နိဂ္ဂဟိတ်ကို မပြုမကို ဥသို့ကပ်၊ အ - ကိုချေ၊ နကို ဧ - သို့ကပ်။

ယာဒိသော ယမိဝ နံ ပဿတိတိ ယာဒိသော၊
 (တနံ) ယော ဝိယ ဒိသတိတိ ယာဒိသော။ (ယ + ဒိသ + ကိ)

ယထာယုတ္တော ယေန ယေန ယုတ္တော ယထာယုတ္တော။ (ဝိစ္စတ္ထ ပထမာအဗျယ်ဘော)

ယထာဇေစ္စော ဇနနံ ဇာတိ(ဇန + တိ)ဇာတိဇေ ဇစ္စံ၊ ယံ ယံ ဇစ္စံ ယဿာတိ ယထာဇေစ္စော။
 အရ - အမှုသစ်နှင့် ဂန္ထဓူရ၊ ဝိပဿနာဓူရကို ပြုလုပ်သောသူ၏ မဟာကုသိုလ်။

ဘိက္ခု-အဖွင့်

- ဘိက္ခုကော ဘိက္ခုတိ ယာစတိတိ ဘိက္ခုကော။(ဘိက္ခု+ကျ)
- ဤအလို ဘိက္ခုတိ ယာစတိတိ ဘိက္ခု-ဟုပြု။
အရ- အရိယာတို့၏ တောင်းခြင်းဖြင့် တောင်းသောသူ၏ သဒ္ဓါ၊ သတိ၊ ပညာပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကုသိုလ်၊ ကြိယာစိတ္တုပ္ပါဒ်။
- ဘိက္ခုစရိယံ စရိတဝ္ဗံတိ စရိယံ၊ (စရ+ကျ) ဘိက္ခုယ စရိယံ ဘိက္ခုစရိယံ။
- ဤအလို ဘိက္ခုတိ ဘိက္ခုစရိယံ အဇ္ဈပဂစ္ဆတိတိ ဘိက္ခု။ (ဘိက္ခု+ရူ)
အရကောကံ - မေတ္တာ၊ ဝိရိယပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကု+ကြိယာစိတ္တုပ္ပါဒ်။
- ဘိန္ဒုပဋ္ဌဓရော ဘိန္ဒုတိတိ ဘိန္ဒော၊(ဘိဒိ+တ) ပဋ္ဌတိ ဇိဏ္ဏဘာဝံ ဣတိတိ ပဋ္ဌော။
- ဤအလို ဘိန္ဒုတိ ဘိန္ဒုပဋ္ဌဓရောန ဝိသေသော ဘဝတိတိ ဘိက္ခု။ (ဘိဒိ+ရူ)
(တနဲ့) ဝံ ဟိရိကောဝိနံ ဋေတိ ပဋိစ္စာဒေတိတိ ပဋ္ဌော၊ (ပ-ဋီ+အ) ကိတန္တဒု-တပံ။
ဘိန္ဒော ပဋ္ဌော ဘိန္ဒုပဋ္ဌော၊ ဘိန္ဒုပဋ္ဌံ ဓာရေတိတိ ဘိန္ဒုပဋ္ဌဓရော။
- ဘိန္ဒုပဋ္ဌာနိ ဓာရေတိတိ ဘိန္ဒုပဋ္ဌဓရော။(ဘိန္ဒုသဒ္ဓါ-ဝိသဘာဝအနက်ဟော)
- ဤအလို ဘိက္ခုတိ ဘိန္ဒုပဋ္ဌာနိ ဓာရေတိတိ ဘိက္ခု။ (ဘိက္ခု+ရူ)
သမညာယ သမံ ဉာယတိတိ သမညာ၊(သမ+ဉာ+အ+အာ)
ဉာဓာတ်အရ- ဘိက္ခုဟူသော နာမပညတ်ကို သိသောသူ၏ ပညာပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကု+ ကြိယာစိတ္တုပ္ပါဒ်။
- ပစ္စည်းအရ- ဘိက္ခုဟူသော နာမပညတ်။ (အာရမ္မဏပြိုင်)
- ဤအလို ဘိက္ခုသဒ္ဓါ နာမပညတ်ဖြစ်၍ ဝိဂ္ဂဟမပြုရ။
- ပဋိညာယ ပဋိဇာနနံ ပဋိညာ၊(ပဋိ+ဉာ+အ+အာ)
- အဓိပ္ပါယ် ဧဟိဘိက္ခုနာမ ဘဝဝေတာ ဧဟိ ဘိက္ခု၊ တိ ဝစနမတ္တေန ဘိက္ခုဘာဝံ ဧဟိဘိက္ခု၊ ပသမ္မာဒံ ပတ္တော။
- ဧဟိဘိက္ခုရဟန်းပေါင်း = ၂၈၆၄၁၊ (နှစ်သောင်းရှစ်ထောင်ခြောက်ရာလေးဆယ်တစ်ပါး)
- သရဏဂမနေဟိ သရတိ ဟိသတိတိ သရဏံ၊ ဣတ္တိ ဧတေနာတိ ဂမနံ၊
သရဏန္တိ ဂမနံ သရဏဂမနံ။
- ဤအလို- ဘိက္ခုတိ သရဏဂမနေဟိ ဘိက္ခုဘာဝံ ဣတ္တိတိ ဘိက္ခု။
- ဘဒြော ဘဒ္ဒတိ သောဘတိတိ ဘဒြော၊ (ဘဒိ+ရက်)

သဒ္ဓါ + သင်္ဂဟဘလင်းတန်း

(တနဲ့) ဘဒ္ဒတိတိ ဘဒြော၊ ဘဒြော အဿ အတ္ထိတိ ဘဒြော။ (ဘဒြ+ဏ)

အရ- ကလျာဏပုထုဇဉ်နှင့်တကွ အရိယာ ၈-ယောက်။

အတွင်းပုဒ် ဘဒြအရ- သီလ၊ သမာဓိ၊ ပညာ၊ ဝိမုတ္တိ၊ ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿန။

ဤအလို = ပါပကေ အကုသလေ ဓမ္မေ ဘိန္ဒတိတိ ဘိက္ခု။ (ဘိဒိ+ရူ၊ ဒကို ကွ-ပြ)

သာရ သရုပ်

(၁) သီလသာရ (စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလ၊ မဟာကုဝိရတိ)

(၂) သမာဓိသာရ (ဝိပဿနာပါဒက သမာပတ် ၈-ပါး)

(၃) ပညာသာရ (လောကီ၊ လောကုတ္တရာပညာ)

(၄) ဝိမုတ္တိသာရ (အရဟတ္တဖိုလ်)

(၅) ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနသာရ (ပစ္စဝေက္ခဏာဉာဏ်)

သေခေါ

သိက္ခတိတိ သေခေါ(သိက္ခ+ဏ)ကဗျေ။

သာမညဖိုလ်ကို မကြာမီရလတ္တံ့ဖြစ်သော ကလျာဏပုထုဇဉ်နှင့်တကွ သေက္ခပုဂ္ဂိုလ် ၇-ယောက်။ (ဘိက္ခုဝိဂ္ဂဟ - ဘဒြောနည်းတူ)

(တနဲ့) သိက္ခာသု ဇာတော သေခေါ။

အသေခေါ

သိက္ခတိတိ သေခေါ၊ န သေခေါ အသေခေါ။

(တနဲ့) ဝုဒ္ဓိပတ္တော သေခေါ အသေခေါ။ (ဘိက္ခုဝိဂ္ဂဟ ဘဒြောနည်းတူ)

ဒုတိယဝိဂ္ဂဟအသေခေါအရ = အရဟတ္တမဂ်။ (မုချ) အရဟတ္တဖိုလ်။ (ဥပဟ)

အကုပေဋကောပိယတေတိ ကုပုံ၊ (ကုပ+ကာရိတ် - ကယ + ကျ) န ကုပုံ အကုပုံ။

ဌာနာရဟေန တိဋ္ဌတိ ဖလံ ဧတ္တာတိ ဌာနံ၊ ဌာနဿ အရဟံ ဌာနာရဟံ။

ဥပသမ္ပန္နော သမ္ပန္နတိ သမာဟုတိတိ သမ္ပန္နော၊ (သံ+ပဒ+တ၊ သံ - သည် အနက်မဲ့။)

ဥပရိဘာဝံ သမာဟန္တာ ဥပသမ္ပန္နော။

ဥတ္တိစတုတ္ထေန စတုန္တံ ပူရဏာ စတုတ္ထာ၊ ဥတ္တိ စတုတ္ထာ ယဿာတ်၊ ဥတ္တိစတုတ္ထံ။ (အနဿာဝနံ)

ဥတ္တိစတုတ္ထေန ကာတဗ္ဗံ ဥတ္တိစတုတ္ထံ။ (ကမ္မံ) (သကျ - ၂၄)

ဤအလို ဘိက္ခတိ ဥတ္တိစတုတ္ထေန ကမ္မေန ဥပသမ္ပန္နောတိ ဘိက္ခု။

အယံ ဣမသ္မိအတ္ထေ အဓိပေတော ဘိက္ခု - ဟုဆိုခြင်းအကြောင်း

ဥတ္တိစတုတ္ထကမ္မဝါစာဖြင့် ရဟန်းဖြစ်သောသူသည်ကား သိက္ခာပုဒ်အားလုံးကိုလွန်ကျ၊

နိုင်သောကြောင့်လည်းကောင်း၊ အခါခပ်သိမ်း တည်ရှိနိုင်သောကြောင့်လည်းကောင်း

သိက္ခာပုဒ်တိုင်း ဥတ္တိစတုတ္ထကမ္မဝါစာဖြင့် ရဟန်းဖြစ်သူကိုသာ ယူ။

အဓိသီလသိက္ခာ အဓိကံ သီလံ အဓိသီလံ၊ အဓိသီလဉ္စ တံ သိက္ခာစာတိ အဓိသီလသိက္ခာ။

အရကောက် - ပါတိမောက္ခသံဝရသီလ မဟာက္ခို ပိရတိစေတနာ။
(မုချတ္ထမေးခဲသော် မဂ်၊ ဖိုလ်ပိရတိကိုယူ)

အဓိစိတ္တသိက္ခာ အဓိကံ စိတ္တံ အဓိစိတ္တံ၊ အဓိစိတ္တဉ္စ တံ သိက္ခာဗာတိ အဓိစိတ္တသိက္ခာ။
အဓိစိတ္တအရ - ပိပဿနာပါဒကဖြစ်သောလောကီသမာပတ် ၈ - ပါး။
(မုချတ္ထမေးခဲသော် မဂ်၊ ဖိုလ်ပိတိကိုကောက်)

အဓိပညာသိက္ခာအရ ပိပဿနာဉာဏ်။ (မုချတ္ထ - မေးခဲသော် - မဂ်၊ ဖိုလ်ဉာဏ်ကောက်)
အဓိပေတာ သာဇီဝံ အာဇီဝန္တိ ဧတ္ထာတိ အာဇီဝံ၊ သဟ အာဇီဝံ သာဇီဝံ။ (ဗုဒ္ဓပညတ်အပ်သော သိက္ခာပုဒ်)
တသ္မိသိက္ခာတံ ဤတသ္မိအရ = မြတ်စွာဘုရားပညတ်အပ်သော သိက္ခာပုဒ်တည်းဟူသော အာရုံ။
သိက္ခာတိအရ - ပိရတိစေတနာပြဋ္ဌာန်းသော မဟာက္ခ။ (အာရမ္မဏဖြစ်)

သိက္ခာသာဇီဝ သမာပနောဉ္စ သိက္ခာအရ - မဟာက္ခို ပိရတိ။
သမာပန အရ - ယင်း၏သမ္ပယုတ်ဖြစ်သော မဟာက္ခစိတ္တုပ္ပါဒ်။ (သဟဇာတဖြစ်)
သာဇီဝ အရ - မြတ်ဗုဒ္ဓပညတ်အပ်သော သိက္ခာပုဒ်။
သမာပန အရ - မဟာက္ခ ပိရတိ။ (အာရမ္မဏဖြစ်)

သမာပန ၂ - မျိုး (၁) စာရိတ္တ၊ ဝါရိတ္တသီလ နှစ်မျိုးကို မိမိသန္တာန်၌ဖြစ်အောင် ဖြည့်ကျင့်သောရဟန်းသည် သိက္ခာသမာပန။
(၂) သိက္ခာပုဒ် ဥပဒေတော်များကို မလွန်ကျူးဘဲ စောင့်စည်းသောရဟန်းသည် သာဇီဝ သမာပန။

အပစ္စက္ခာယ န + ပတိ + အာ + ခါ + တွာ။
ဒုဗ္ဗလျံ အရ ဒေါသမူဒ္ဓေရိ ဒေါမနဿဝေဒနာ။
ဒုဗ္ဗလျာဝိကမ္ပံ အာဝိကရိယတေ အာဝိကမ္ပံ၊ ဒုဗ္ဗလျဿ အာဝိကမ္ပံ ဒုဗ္ဗလျာဝိကမ္ပံ။
အပစ္စက္ခာတာ ပစ္စက္ခာတဗ္ဗာတိ ပစ္စက္ခာတာ၊ န ပစ္စက္ခာတာ အပစ္စက္ခာတာ။
ဥက္ကဏ္ဍိတော ဥက္ကဏ္ဍံ ဥက္ကဏ္ဍာ၊ (ဥ + ကဋ - ကိစ္ဆရီဝနေ + အ + အာ၊ ဥသည် အနက်မဲ့)
ဧတိ ပါပုကာတိတိ ဣတော၊ ဥက္ကဏ္ဍံ ဣတော ဥက္ကဏ္ဍိတော။
ဤအလို = ဒေါသမူဒ္ဓေရိ ဒေါမနဿဝေဒနာ။
(တနံ) သြဒနာဒီနိ ကာမေတိတိ ကဏ္ဍော၊ (ကမု - ဣစ္ဆာအနက် + ဋ)
(တနံ) ကံ သီသံ တိဋ္ဌတိ ဧတ္ထာတိ ကဏ္ဍော၊ (က + ဋာ + ကိ)
ဥဒ္ဓံ ကဏ္ဍော ဥက္ကဏ္ဍော၊ ဥက္ကဏ္ဍော သက္ခာတော အဿ အတ္ထိတိ ဥက္ကဏ္ဍိတော။

(ဥက္ကဏ္ဍ - နောင် သဗ္ဗတာ တာရကာဒိ တို့ တော - မောင်သုတ်ဖြင့် ကုတပစ္စည်းသက်၊
ဤအလို = ဥဒ္ဒစ္စသဟဂုတ်စိတ် ကောက်။

အနဘိရတော

အဘိရမနံ အဘိရတော၊ န အဘိရတော အနဘိရတော။

သာမညာ

သမဏဿ ဘာဝေါ သာမညံ။

ဘိက္ခုဘာဝံ

ဘိက္ခုနော ဘာဝေါ ဘိက္ခုဘာဝေါ။ တံ။

အံဝိဘတ်၊ ကရိုဏ်အနက်၌ တတိယာ သတ္တမိနဉ္စ - ဖြင့်သက်။

အဋ္ဌိယမာနော

(တနံ) ဘိက္ခုဘာဝံ - ၌ အံဝိဘတ် အဝုတ္တကတ္တာအနက်၌ တတိယာ သတ္တမိနဉ္စ - ဖြင့်သက်။

အဋ္ဌိယတီတိ အဋ္ဌော၊ (အဋ္ဌ + အ၊ ၀၈ အနက်ဟော)

အဋ္ဌပိယ အတ္တာနံ အာစရတီတိ အဋ္ဌိယမာနော။

(အတ္တာနံ ဟူသော ကံ၏ ဥပမာနဖြစ်သော အဋ္ဌ - နောင် အာစရတီ - အနက်

ဤယ - သက်၊ ထို့နောင် ကတ္တာဟော မာန - သက်။)

ဤပထမနည်းအလို = ကရဏတ္ထ ဘိက္ခုဘာဝံ - ကို အဋ္ဌ - ၌ မစပ်ဘဲ ဤယမာနော - ၌

ကရိုဏ်း + ကရိုဏ်း၏ကြိယာ အဖြစ်ဖြင့် စပ်။

(တနံ) အတ္တာနံ အဋ္ဌ အာစရတီတိ အဋ္ဌိယမာနော။

(အဋ္ဌိယတေတိ အဋ္ဌိယမာနော - ဟုလည်းပြနိုင်သည်။)

(အဋ္ဌ - ဟူသော ဒုတိယန္တနာမ်ပုဒ်နောင် အာစရတီ - အနက်၌ ဤယ - သက်၊

ထို့နောင် ကံဟော မာန - သက်၊ ဤဒု - နည်းအလို ဘိက္ခုဘာဝံ - ကို

အဋ္ဌိယမာနော - ၌ အဝုတ္တကတ္တာ + ကြိယာ အဖြစ်ဖြင့်စပ်။) (သကျ - ၅၇)

မှတ်ချက်

ဘိက္ခုဘာဝံ - ကို အဋ္ဌိယမာနော - ၌ စပ်ခိုက် အံ ဝိဘတ်၊ ကရိုဏ်းအနက်။

(တနံ) အဝုတ္တကတ္တာအနက်တို့၌ တတိယာ သတ္တမိနဉ္စ - ဖြင့် သက်။

ဟရာယမာနော (ဟရေ + အ + မာန) ၌ စပ်ခိုက် ကရိုဏ်းအနက်၌သက်။

ဝိဂုစ္ဆမာနော (ဂုပ + ဆ + မာန) ၌ စပ်ခိုက် ကံ အနက်၌သက်။

အသကျပုတ္တိယဘာဝံ သကျဿ ပုတ္တော သကျပုတ္တော၊ သကျပုတ္တဿ ပုတ္တော သကျပုတ္တိယော။

န သကျပုတ္တိယော အသကျပုတ္တိယော။

အာကာရေပတိ

အာကရောန္တိတိ အာကာရာနိ၊ (အာကာရာ)

ပစ္စက္ခေယျံ

ပတိ + အာ + ခါ + အ + ယေျံ။

ဟိရညံ

ဇဟာတိ သတ္တာနံ ဟိနတ္တံတိ ဟိရညံ၊ (ဟာ - စာဂေ + အည၊ ဟာကို ဟိရ - ပြု။) (သကျ - ၄၇)

မာတရံ သရာမိ - ၌ မာတရံ အရ - အမေ၏ လောကီခန္ဓာငါးပါး။

သရာဇိ-အရ ဒေါသမှရှို ဒေါသနုဿဝေဒနာ။ (အာရမ္မဏာပြိုင်)
ကာမဇော မနောဒွါရိက ဝီတိချ။

သုစရံ သုစေန စရိတတ္ထန္တိ သုစရံ။ (သု-စရ+ခ)
သတိပြုရန် ဒုဗ္ဗလျာဝိကမ္မသာဖြစ်၍ သိက္ခာမကျသော ခေတ်ပုဒ်ပေါင်း - ၁၆၀။

ဒုဗ္ဗလျာဝိကမ္မလည်းဖြစ်၊ သိက္ခာလည်းကျသော ခေတ်ပုဒ်ပေါင်း ၇၈-ပုဒ်ရှိသည်။
ဗုဒ္ဓဝေဝစနာန် ဝုစ္ဆတိ အနေနာတိ ဝစနံ၊ ဝိဝိဓံ ဝစနံ၊ ဝိဝစနံ၊

ဝိဝစနမေဝ ဝေဝစနံ၊ ဗုဒ္ဓဿ ဝေဝစနံ ဗုဒ္ဓဝေဝစနံ။
လိင်္ဂေဟိ လိနံ ဂမယန္တိတိ လိဂါနိ။(လိန+ဂမ+ကာရိတ်-ဇာယ+ကွံ)

ဂံမုဇာတ်အရ လျှိုဝှက်သောအနက်ကို သိသူ၏ ဉာဏ်ပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကု+ကြိစ်တ္တုပ္ပါဒ်။
ပစ္စည်းအရ ဗုဒ္ဓစသောဝေဝစံ သဒ္ဓပညတ်။(အာရမ္မဏာပြိုင်)

နိမိတ္တေဟိ နိမိနာတိ သဉ္ဇာနာတိ စတေဟိတိ နိမိတ္တာနိ။
ဥပ္ပတ္တကဿ ဥပ္ပဇ္ဇတိတိ ဥပ္ပတ္တော၊ (ဥ+မဒ+တ) ဥပ္ပတ္တော ဝေ ဥပ္ပတ္တကော။

ဝေဒနာဇ္ဇော အဋ္ဌိယတေတိ အဇ္ဇော၊ ဝေဒနာယ အဇ္ဇော ဝေဒနာဇ္ဇော။
(ဝေဒနာအရ- ကာယိကဒုက္ခ၊ စေတသိကဒုက္ခ၊ သကျ- ၂၄)

ဒေဝတာယ အရ- နတ်ပြည်ခြောက်ထပ်နှင့် ရူပ ၁၅-ဘုံရှိ နတ်၊ ဗြဟ္မာတို့ကိုယူ။
အရိယကေန အရိယာနံ ဝေါဟာရော (ဣဒံ) အရိယကံ။

မိလက္ခဿ မိလက္ခန္တိ အဗျတ္တဝါစံ ဘာသန္တိတိ မိလက္ခာ။
ရာဂါဒိမလံ အက္ခိမိ ယေသန္တိ မိလက္ခာ။ (မလ-အရ ကိလေသာ ၁၀-ပါး)

(မလ+အက္ခိ၊မ၏ အကို ဣပြု၊ သမာသန္တဣကို အပြု။)
ဩဒကန္တိကံ ဥဒကံ အန္တေ အဿာတိ ဥဒကန္တံ၊ ဥဒကန္တမေဝ ဩဒကန္တိကံ။

ရဟဿံ ရဟော ကတ္တဝံ ရဟဿံ။ (ရဟော+ဣ၊ သ-လာ)
မေထုနဓမ္မေ မိထုနာနံ ဣဒံ မေထုနံ၊ (မိထုနေန နိဗ္ဗတ္တံ မေထုနံ) (သကျ- ၂၃)

မေထုနမေဝ ဓမ္မော မေထုနဓမ္မော။
(မေထုနာနံ သဒိသာနံ ဓမ္မော မေထုနဓမ္မော- ဟုလည်းပြု)

နိမိတ္တေန နိမိတ္တံ ပဝေသေတိ- အရ ကာယဒွါရိက ဝီတိချ။
အန္တမသော အန္တေ နိယုတ္တော အန္တိမော၊ တေန အန္တမသော။
(အန္တိမသော - ဟူလိုလျက် တေသုဗုဒ္ဓိဖြင့် နောက် သောအပြုကြောင့် ဣကို အပြု။)

တိလဖလမတ္တဗ္ဗိ တိလဿ ဖလံ တိလဖလံ၊
တိလဖလမေဝ မတ္တံ တိလဖလမတ္တံ။

သဒ္ဒါ+သင်္ဂဟအလင်းတန်း

နိမိတ္တေန နာဝိဘတ်၊ ကရိုက်းအနက် (တနဲ) သတ္တမိအနက်တို့၌ သက်။

တိရစ္ဆာနဂတာယ တိရိယံ အဉ္စတိတိ တိရစ္ဆာနော၊
(တိရိယ+အဉ္စ+ယ၊ တိရိယကို တိရ-ဖြ၊ အဉ္စ-ကို ဋ-ဖြ၊)
တိရစ္ဆာနောသု ဂတာ အန္တောဂတာ တိရစ္ဆာနဂတာ။
(တနဲ) တိရစ္ဆာနော ဧဝ တိရစ္ဆာနဂတာ။ (တတ္ထေ)
ဤ၌ ပိ-သဒ္ဒါ၊ ဂရဟာ (နဲ) သမ္ဘာဝနာ အနက်။

မနသသိတ္ထိယာ မနဿဇာတိဧဝ ဣတ္ထိ မနသသိတ္ထိ၊ (ပုဗ္ဗပဒေ ဥတ္တရပဒလောပကမ္မဓာရည်း။)
(ပဂေါ-သည် ပါတော အနက်ဟော နိပါတ်)

ပါရာဇိကော ပရာဇိယတေတိ ပါရာဇိကော။(ပရာ+ဇိ+ဇော+တ၊ ပ၏ အကို အာ-ဒိယဖြ၊ တကို၊
ကဖြ၊ ကာရိတ်ပစ္စည်းချေ။) ဤ၌ - ပါရာဇိက သဒ္ဒါ၊ ပုဂ္ဂိုလ် - ဟော)
ကာရိတ်ပစ္စည်းအရ-ကျူးလွန်သောပုဂ္ဂိုလ်၏မေထုနဓမ္မရာဂ။
ဇိဓာတ်အရ-ယင်းရာဂနှင့်ယှဉ်သော လောဘမူစိတ္တုပ္ပါဒ်။(သဟဇာတဖြင့်)
(တနဲ) ဇိ-ဓာတ်အရ ဒေါသမူဒွေး-ရှိ ဒေါသမနဿဝေဒနာ။ (ပကတူပဖြင့်)

ပုတ်ချက် ပါရာဇိက သဒ္ဒါ၊ သိက္ခာပုဒ်နှင့်အာပတ်ကို ဟောရာ၌
ပရာဇေတိတိ ပါရာဇိကံ(သိက္ခာပဒံ)၊ ပါရာဇိကာ(အာပတ္တိ) ဟု ဟောတုကတ္တဖြ။
ပရာ+ဇိ+ကာရိတ်-ဇော+ဣ၊ ကွစိတတု-ဖြင့် ကာဘိတ်ချေ။(ဣ-ယုလှိုင်ယကို က-ဖြ)

အသံဝါသော သဟ ဝသန္တိ ဣတိ သံဝါသော၊ နတ္ထိ သံဝါသော ဧတေနာတိ အသံဝါသော၊

ဧကကမ္ပံ ဧကတော ကတ္တဝံတိ ဧကကမ္ပံ။(ဧကကမ္ပံ-သည် နိဗ္ဗာသမာသ်ဖြစ်၍ ကမ္ပံ-ကို ကတ္တဝံ-
ဟူသော ပရိယာယ်ပုဒ်ဖြင့် ဝိဂ္ဂဟ-ပြုသည်။)

ဧကုဒ္ဒေသော ဥဒ္ဓိသိတဗ္ဗေတိ ဥဒ္ဒေသော၊ ဧကတော ဥဒ္ဒေသော ဧကုဒ္ဒေသော။

သပသိက္ခတာ သိက္ခိတဗ္ဗာတိ သိက္ခာ၊ သမံ သိက္ခာ သမသိက္ခာ၊ သမသိက္ခာဧဝ သမသိက္ခတာ။

ဥဘတောဗျဉ္ဇနကာ ဥဘတော ဗျဉ္ဇနံ (အင်္ဂဇာတ်) အဿာတိ ဥဘတောဗျဉ္ဇနကော။(သမာသန္တ-က)
ဥဘတော-အရ ဣတ္ထိနိမိတ် ပုရိသနိမိတ်ကိုဖြစ်စေဘတ်သော မဟာကု၊အကု ခေတနာ။

ပဏ္ဍကာ ပဏ္ဍာတိ လိင်ဝေကလ္လဘာဝံ ဂစ္ဆတိတိ ပဏ္ဍကော။

တယော မဂ္ဂေ-၌ ဒုတိယာ ယောဝိဘတ်၊ သတ္တမိအနက်၊ တတိယာ သတ္တမိနဉ္စ။ (သကျ- ၂၃)

သေဝနစိတ္တံ သေဝတိ ဧတေနာတိ သေဝနံ၊ သေဝနဉ္စ တံ စိတ္တံဓာတိ သေဝနစိတ္တံ။
သတ္တမိအနက် (လက္ခဏဝန္တကတ္တာအနက်)၊ ပဌမာ သိဝိဘတ်၊ အာလပနေ စ-၌ ဝသဒ္ဓါ
ဖြင့်သက်။ (သကျ- ၂၆)

ဂိဟိဘာဝံ အရ လူဘဝ - ဟူသော လောကီခန္ဓာငါးပါး။
 ပတ္တယမာနော အရ လောဘမူ-ရို ဆန္ဒ။ (အာရမ္မဏာပြိုင်)
 ဝစ္စမဂ္ဂ ဝါရေတိ သုခံတိ ဝစ္စံ ပဗ္ဗဿ နိက္ခမနော မဂ္ဂေါ ဝပ္ပမဒ္ဓေါ။
 ဘိက္ခုပစ္စတ္တိကာ ဟိပကံ အတ္တယန္တိ ဣန္ဒြိယံ ပစ္စတ္တိကာ။ (ပတိ + အတ္တ + ဣ) ၂
 ဘိက္ခု ဝေ ပစ္စတ္တိကာ ဘိက္ခုပစ္စတ္တိကာ။
 အတ္တဓာတ်အရ - ဒေါသ၊ ဣဿာပြဋ္ဌာန်းသော ဒေါသမူဘိက္ခုပြိုင်။
 အဘိနိသိဒေန္တိ ဓာတ်အရ - မနုဿတ္တိ၏ မေထုနရာဂပြဋ္ဌာန်းသော လောဘမူဘိက္ခုပြိုင်။
 ပစ္စည်းအရ - ဘိက္ခုပစ္စတ္တိကာတို့၏ ဒေါသမူဘိက္ခုပြိုင်။ (ပကတူ)
 ပဝေသနံ - ဌ အဝိဘတ်၊ ကံအနက် (တနဲ) သတ္တမိအနက်။ (ပဝိဋ္ဌ - စသည် နည်းတူ)
 သာဒိယတိ သဒ + စ - ဣယ + တိ၊ အကို ဣ - ပြု။
 အာပတ္တိပါရာဇိကဿ အာပတ္တိ + ပါရာဇိကာ + အဿ - ဟုခွဲ။
 ပါရာဇိကာ - မည်သော၊ အာပတ္တိ - သည်၊ အဿ - ဖြစ်၏။
 ဤအလို = အာပစ္စိတဇာတိ အာပတ္တိ - ဟုပြု။
 အဿ - သည် အာချာတ်ပုဒ်၊ အသ + အ + တိ (ဧယျ) ယဒနယန္တာ - သုတ်ကြီးဖြင့် တိ - ကို
 ဓာတွန် သနှင့် တကွ သ - ပြုပြီး။ (ပါရာဇိကဿ - ကို ဒွိပဒ်ကြံသည်။)
 (တနဲ) ပါရာဇိကဿ - ပါရာဇိကအာပတ်သို့၊ အာပတ္တိ - ရောက်ခြင်းသည်၊ ဟောတိ - ၏။
 ဤအလို = အာပစ္စနံ အာပတ္တိ - ဟုပြု။ (ပါရာဇိကဿ - ကို ဧကပဒ်ကြံသည်။)
 အထူး (၁) မိမိ၏ နိမိတ်ကို မိန်းမ၏ နိမိတ်ထဲသို့ အဖျားမှ အရင်းထိအောင် သွင်းခြင်းကို
 ပဝေသန။ (၂) ထိုသို့သွင်းသဖြင့် အစွမ်းကုန်ဝင်ခြင်းကို - ပဝိဋ္ဌ။ (၃) ထိုသို့သွင်းပြီး၍
 မနုတ်သေးဘဲ ရပ်တန့်နေခြင်းကို - ဋိတ။ (၄) အဖျားထိအောင် နုတ်ခြင်းကို ဥစ္စရဏ။
 ဇာဂရန္တိ ဇာဂရေတိတိ ဇာဂရန္တိ (ဇာဂရ + အန္တ + ဤ)
 သုတ္တံ သုပတိတိ သုတ္တာ။
 အက္ခယယိကံ အက္ခယတိတိ အက္ခယိတံ၊ (အာ - ခါဒ + တ၊ ဒကို ယ - ပြု၊ ဣ - လာ။)
 (တနဲ) ဝိဓာတိ၊ တ - ပစ္စည်း။ ဤ - ကို ဧ - ပြု၊ ဧကို အာယ - ပြု။ (နိမိတ္တံ)
 အက္ခယိတံ နိမိတ္တံ ဧတိသာာတိ အက္ခယိတာ။ (ဥတ္တရပဒ်လောပဗဟုဗ္ဗိ)
 သန္တတာယ သန္တရီယတေတိ သန္တတာ၊ (သံ + ထရ + တ + အာ)
 ဝတ္တပစ္စတ္တိကာ ဝုဗ္ဗန္တိ ဟိသန္တိတိ ဝုတ္တာ၊ (ဝုဗ္ဗ + တ) ဝုတ္တာ ဝေ ပစ္စတ္တိကာ ဝုတ္တပစ္စတ္တိကာ။
 ဣတ္ထိဝုတ္တာ၊ (ဋ - ပထမနည်း)
 ဣတ္ထိဝုတ္တ၊ သုရာဝုတ္တ - စသည်တို့ကိုယူ။ (ဋ - ဒုတိယနည်း)

ဥပ္ပဋ္ဌဂန္ဓပစ္စယိကာ ဂန္ဓ ဟဒယံ ဥပ္ပဋ္ဌန္တိတိ ဥပ္ပဋ္ဌဂန္ဓာ။

(ဂန္ဓ - ဥ + ပဋ္ဌ + အ၊ ဒုကို ဋ - ပြု၊ ပ - ဒွေဘော်လာ၊ ရှေ့နောက်ပြန်)

ဥပ္ပဋ္ဌဂန္ဓာ ဝေ ပစ္စယိကာ ဥပ္ပဋ္ဌဂန္ဓပစ္စယိကာ။

(နိသျှိ - ဥပ္ပဋ္ဌ + ဂန္ဓ ဟုဆိုလျက် အာကို အ၊ ဒုကို ဋ - ပြုသည်။

ဂန္ဓ ဟဒယံ ဥပ္ပဋ္ဌန္တိတိ ဥပ္ပဋ္ဌဂန္ဓာ။ (ဂန္ဓ - ဥ + ပလ + အ) - ဟုလည်းပြု။)

ဂန္ဓအရ - ဟဒယဝတ္ထု။

ဥပ္ပဋ္ဌအရ - ဒေါသပြဋ္ဌာန်းသော ဒေါသမူစိတ္တုပ္ပါဒ်။ (အာရမ္မဏပြိုင်)

ပစ္စယသတ္တိ = အာရမ္မဏ၊ ပုရေဇာတ၊ အတ္တိ၊ အဝိဂတ။

မဂ္ဂေန မဂ္ဂံ ဂဝေသတိ - အနက်ပေး = မဂ္ဂေန - မိမိ၏ မင်သုံးမျိုးသော မဂ်ဖြင့်၊ မဂ္ဂံ - မိမိ၏ အဂါဇာတ်ဟူသော မဂ်သို့၊ ဂဝေသတိ - သွင်းအံ့၊ (တနဲ) မဂ္ဂေန - ရောစပ်နေသော မဂ်နှစ်မျိုးတွင် ပဿာဝမဂ် ဖြင့်၊ မဂ္ဂံ - ဝစ္စမဂ်သို့လည်းကောင်း၊ မဂ္ဂေန - ဝစ္စမဂ်ဖြင့်၊ မဂ္ဂံ - ပဿာဝမဂ်သို့လည်းကောင်း၊ ပဝေသတိ - သွင်းအံ့။ (ဝိ၊ ဋ၊ ၁။ ၂၃၃)

အာဒိကမ္ပိကဿ အာဒိ စ သော ကမ္ပံစာတိ အာဒိကမ္ပံ၊ အာဒိကမ္ပေ နိယုတ္တော အာဒိကမ္ပိကော။

(တနဲ) အာဒိကမ္ပံ အဿ အတ္တိတိ အာဒိကမ္ပိကော။

(တနဲ) အာဒိမိ ဘူတော အာဒိကော၊ (အာဒိ + က) ကမ္ပေ အာဒိကော အာဒိကမ္ပိကော။

(ကမ္ပ နှင့် အာဒိ - ရှေ့နောက်ပြန်၊ မ - ဌ အကို က - ပြု)

အာဒိကမ္ပ - အရ မေထုနဝိတိက္ကမဟုဆိုအပ်သော မေထုနရာဂပြဋ္ဌာန်းသော လောဘမူ - စိတ္တုပ္ပါဒ်။

အာပတ္တိသမုဋ္ဌာပကစိတ် (၃၂)ပါး = မဟာကု - ၈၊ အကု - ၁၂၊ မနောဒွိရာဝရုန်းကြဉ် ကာမကြိ - ၁၀၊

အဘိညာဉ်ဒွေး၊ ပေါင်း - ၃၂။ (ဝိညတ္တိသမုဋ္ဌာပကစိတ် ၃၂ - တို့ပင်တည်း)

ဝိနိတဝတ္ထု ဘဂဝတာ သယံ ဝိနိယန္တေ ဝိနိစ္ဆိယန္တေတိ ဝိနိတာနိ၊

ဝိနိတာနိ ဝတ္ထုနိ ဝိနိတဝတ္ထုနိ။

ဝိနိတ - ဌ ဓာတ်အရ - မေတ္တာ၊ ကရုဏာ၊ ပညာပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကြိညာသံစိတ်။

ပစ္စည်းအရ - ဆုံးဖြတ်အပ်သော အကြောင်းအရာဝတ္ထု (အာရမ္မဏပြိုင်)

ဥဒ္ဓါနဂါထာ ဥဒ္ဓါ ခါတိ ရက္ခတိတိ ဥဒ္ဓါနံ၊ (ဥ + ဒါ + ယု) ဥဒ္ဓါနံ စ တံ ဂါထာ စာတိ ဥဒ္ဓါနဂါထာ။

(တနဲ) တံ တံ ဝတ္ထု၊ ဥဒ္ဓါရိတွာ ဒါတိ ဒေသေတိတိ ဥဒ္ဓါနံ၊

ဥဒ္ဓါနဘူတာ ဂါထာ ဥဒ္ဓါနဂါထာ။

ဝိပင်္ဂလိဓေန လိင်္ဂတိ ဣတ္ထိပုရိသောတိ ဝိဘာဂံ ဂစ္ဆတိ အနေနာတိ လိင်္ဂံ၊

(တနဲ့) လိနံ အပါကန့် အင်္ဂ် လိင်္ဂံ။ (လိနံ + အပါ၊ န-နှင့် အ-ကိုချေ၊ ရသယု။)
ဂိဟိနော လိင်္ဂံ ဂိဟိလိင်္ဂံ။

နဂ္ဂေါ န ဣတိတိ နဂ္ဂေါ။ (န-ကမု+ကွိ)

ကုသစိရံ ကုသတိ ဆိန္ဒတိတိ ကုသော။ (ကုသ+အ)

(တနဲ့) ကုပိယ သတ္တပိယ ဂဏန္တာနံ ဟတ္ထပဒေသံ သယတိ ဆိန္ဒတိတိ ကုသော။ (ကု-သိ+အ)
စိယတေတိ စိရံ၊ ကုသေဟိ ကဏ္ဍံ စိရံ ကုသစိရံ။

ဝါကစိရံ ဝါတိ ဗန္ဓတိ ဒေတေနာတိ ဝါကော၊ ဝါကေဟိ ကတံ စိရံ ဝါကစိရံ။

ဖလကစိရံ ဖလတိတိ ဖလကံ၊ ဖလကေဟိ ကတံ စိရံ ဖလကစိရံ။

ကေသကမ္ပလံ ကာမိယတိတိ ကမ္ပလော။ (ကမု+အလ၊ အလယ်၌ ဝလာ၊ ဝ-ကို ဝ-ပြု။)
ကေသေဟိ ကတော ကမ္ပလော ကေသကမ္ပလော။

ဝါလကမ္ပလံ ဝါတိ ဗန္ဓတိ ဒေတေနာတိ ဝါလော၊ ဝါလေဟိ ကတော ကမ္ပလော ဝါလကမ္ပလော။

ဥလူကပက္ခိကံ ဥဒ္ဓံ ကဏ္ဍာ ယဿာတိ ဥလူကော။ (ဥဒ္ဓကဏ္ဍကို ဥလူကပြု။)

ဥလတိ ဂဝေသတိတိ ဥလူကော။ (ဥလ+ဥက) ဥလူကဿ ပက္ခော ဥလူကပက္ခော၊
ဥလူကပက္ခေဟိ ကတံ ဥလူကပက္ခိကံ။ (နိဝါသနံ)

အဇိနက္ခိပံ အဇေတိ ဝိက္ကယံ ယာတိတိ အဇိနံ၊ အက္ခိပိယတေတိ အက္ခိပေါ။ (အာ+ခိပ+အ)
အဇိနဿ အက္ခိပေါ အဇိနက္ခိပေါ။

သာရတ္ထော သုဠု ရတ္ထော သာရတ္ထော။ (သံ-ရတ္ထော၊ နိဂ္ဂဟိတံချေ၊ သ-၌ အကို ဒီယပြု)
သာရတ္ထော-၌ ဓာတ်အရ- ကာယသံသဂ္ဂရာဂ-ကောကံ။

အင်္ဂုဋ္ဌော အင်္ဂတိ ဂစ္ဆတိဗိ အင်္ဂုဋ္ဌော။ (အင်္ဂ+ဋ္ဌ၊ အကို ဥ-ပြု)

(တနဲ့) အဂ္ဂေ ပုရေ တိဋ္ဌတိတိ အင်္ဂုဋ္ဌော။

(အဂ္ဂ+ဋ္ဌ+အ၊ နိဂ္ဂဟိတံလော၊ ဝဂ္ဂန္တပြု၊ ဂ-တစ်လုံးချေ၊ အ-ကို ဥ-ပြု။)

ဥပ္ပလဝဏ္ဏော ဥပ္ပလဿ ဝဏ္ဏော ဥပ္ပလဝဏ္ဏော။

ဥပ္ပလဝဏ္ဏော ဝိယ ဝဏ္ဏော ဒေတိဿာတိ ဥပ္ပလဝဏ္ဏော။ (အလယ်ပုဒ်ကို ချေ)

ဣတ္ထိလိင်္ဂံ ပါတုဘူတံ ဧဟာတိ-၌ ပုရုတ္တအရ- ဣတ္ထိသဏ္ဍာနပညတိ။ ဖလူပစာရတ္ထအရ- ဣတ္ထိဘာဝရုပ်။

ဥပဗ္ဗံ သိဿာနံ ဝဇ္ဇာဝဇ္ဇံ ဥပစ္စ ဧာယတိတိ ဥပဗ္ဗာ။

(ဥပ+ဈေ+အ+အာ၊ ဣတ္ထိယမတိယဝေါ ဝါ-ဖြင့် အ-သက်၊ ကညာဒိဂိုဏ်း။)

သာဓာရဏာ သမံ အာမိယန္တိ ဒေတသ္မိတိ သာဓာရဏာ။

(တနဲ့) သဟ ဓာရဏေန ယာ ဝတ္တန္တိတိ သာဓာရဏာ။ (အာပတ္တိယော)

ကြည့်ရှုရန်

လူမေ့သု တာဝဒ္ဒိသု လိင်္ဂေသု ပုဂံသလိင်္ဂ ဥတ္တံ၊ ကုတ္တိလိင်္ဂ ဟိနံ၊ တသ္မာ ပုဂံသလိင်္ဂ ဝလဝအကုသလေနေ အန္တရဓာယတံ၊ ကုတ္တိလိင်္ဂ ဒုဂ္ဂလကုသလေနေ ပတိဋ္ဌာတံ၊

ကုတ္တိလိင်္ဂ ယန အန္တရဓာယန္တံ ဒုဒ္ဒလအကုသလေနေ အန္တရဓာယတံ၊ ပုဂံသလိင်္ဂ ဝလဝကုသလေနေ ပတိဋ္ဌာတံ၊ ဧဝံ ဥဿယဗ္ဗိ အကုသလေနေ အန္တရဓာယတံ၊ ကုသလေနေ ပဋိလတ္တတံ။ (ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁၊ ၂၃၈)

မုဒုပိဋ္ဌိကော

ပိဋ္ဌတိ သယံသန္ဓနံ ကရောတိတိ ပိဋ္ဌိ၊ မုဒု ပိဋ္ဌိ ယဿာတိ မုဒုပိဋ္ဌိကော။

လမ္ဗိ

လမ္ဗတိတိ လမ္ဗံ ၊ (အင်္ဂဇာတ်) လမ္ဗံ ဧတဿ အတ္ထိတိ လမ္ဗိ။

အင်္ဂဇာတ်သာမန္တာ သင်္ဂတံ အန္တံ သာမန္တံ၊ (သံ+အန္တံ နိဂ္ဂဟိတံကို မ-ပြု၊ သ-၌အ-ကို ဒီယပြု။)

အင်္ဂဇာတ်ဿ သာမန္တံ အင်္ဂဇာတ်သာမန္တံ။

လေပပိတ္တဿ

လိမ္ဗိတဗ္ဗတိ လေပံ၊ (လိပ+ဏ)

လေပဉ္စတံ စိတ္တံစာတိ လေပပိတ္တံ။ (အနုပိဒိန္ဒကရုပ် - ၈)

ဒါရုဇိတလိကာ

ဒါရုနာ ကတာ ဇိတာ ဒါရုဇိတာ၊ ဒါရုဇိတာ ဧဝံ ဒါရုဇိတလိကာ။

(ယဒနုပယနာ-စသောသုတံဖြင့် လိကပစ္စည်းသက်၊ ဇိတာ-၌ အာကို ရဿပြု။)

(တနံ) ဇိတာ ဝိယာတိ ဇိတလိကာ။

ဒါရုနာ ကတာ ဇိတလိကာ ဒါရုဇိတလိကာ။ (အနုပိဒိန္ဒကရုပ်)

ရထိကာယ

ရထဿ ဟိတာ ရထိကာ။ (ရထ+ဣက+အာ)

အန္တရဝါသကံ

အန္တံ ရာတိ ဒဒါတိတိ အန္တရံ၊ (အန္တ+ရာ+က)

အန္တရေ မဇ္ဈေ ဘဝေါ ဝါသော အန္တရဝါသော။

အန္တရဝါသောယေဝ အန္တရဝါသကော။

အပ္ပန္နရံ

အပ္ပန္နိယတိ ဝန္တိယတိတိ အပ္ပန္နရံ၊ (အဘိ-အတိ+ရ)

အက္ခာယိတံ

ခါဒိတဗ္ဗတံ ခါယိတံ၊ (ခါဒ+တ၊ ဒကို ယ-ပြု၊ ဣလား။)

န ခါယိတံ အက္ခာယိတံ၊ အက္ခာယိတံ နိမိတ္တံ အဿာတိ အက္ခာယိတံ။ (သရီရံ)

သိဝထိကာ

ဆဝါ ဇိယန္တိ ဣတ္ထာတိ သိဝထိကာ။ (ဆဝ+ဓာ+ဣ+အာ၊ ဆကို သပြု၊ သဇ် အကို ဣ၊

ကို ထ၊ ဣကို အက၊ အကို ဣပြု။)

(တနံ) သိဝါ ဇေဗ္ဗကာ ကုဏပခါဒနတ္ထာယ အာဂန္တာ တိဋ္ဌန္တိ ဣတ္ထာတိ သိဝထံ၊

(သိဝ+ဋ္ဌာ+အ) သိဝထံ ဧဝံ သိဝထိကာ။ (သိဝထ+ဣက+အာ) (သကျ-၄၃)

ဝဋ္ဋကတေ

ကရီယတေတိ ကတံ၊ ဝဋ္ဋံ ကတံ ဝဋ္ဋကတံ။

(တနံ) ကရီယိတ္ထာတိ ကတံ၊ ဝဋ္ဋိယတိတိ ဝဋ္ဋံ။

ဝဋ္ဋံ ကတံ ဧတသ္မိတိ ဝဋ္ဋကတံ။ (မုခံ)

ဆိန်သီသံ ဆိန် သီသံ ယသာတိ ဆိန်သီသံ (သရီရ်-ဥတုဇရပ်)

ဥပဟတိန္ဒြိယော ဥပဟဉ္စတေတိ ဥပဟတံ၊ ဥပဟတံ ကျိန္ဒြိယံ ယသာတိ ဥပဟတိန္ဒြိယော။
 ကျိန္ဒြိယအရ-ကာယပသာဒရုပ်
 ယင်း၏ ဝတ္ထုပုရေဇာတပစ္စယုပ္ပန် = ကာယဝိညာဏ်စိတ္တုပ္ပါဒ်။
 ပစ္စယသတ္တိ = ဝတ္ထုပုရေဇာတ၊ နိဿယ၊ ဝိပ္ပယုတ္တ၊ ကျိန္ဒြိယ၊ အတ္ထိ၊ အဝိဂတ။ ၆-ပစ္စည်း။

ဝေဒိယာမိ ဝိဒ + စ - ကာယ + မိ။ အနုဗန်ဇေ၊ အကို ကု - ပြု။
 (တနဲ) ဝိဒ + ကိ + မိ။ အနုဗန်ဇေ၊ ကု - ကို ကုယ - ပြု။

ဇာတိယာဝနေ ဇာတိယာ ဥပလက္ခိတံ ဝနံ ဇာတိယာဝနံ။ (မဇ္ဈေလောပီအလုတ္တတတိယာဘပျရိသံ)
 ဝါတူပတ္တဒ္ဓါနိ ဥပထမ္ဘိယန္တေတိ ဥပထဒ္ဓါနိ (ဥပ + ထဘိ + တ)
 ဝါတေန ဥပထဒ္ဓါနိ ဝါတူပတ္တဒ္ဓါနိ။

နိပဇ္ဇော ဟောတိ အရ - ဘဝင်ကိစ္စတပ်သော မဟာဝိပင်္ကဉာသံစိတ်။
 ဥစ္စာလိင်္ဂပါဏကဒေဋ္ဌန ဥစ္စာနံ အာလိင်္ဂတိတိ ဥစ္စာလိင်္ဂေါ၊ ခုဒ္ဒကော ပါဏော ပါဏကော၊
 ဥစ္စာလိင်္ဂေါ စ သော ပါဏကော ဇာတိ ဥစ္စာလိင်္ဂပါဏကော၊
 ဒံသနံ ဒေဋ္ဌော၊ ဥစ္စာလိင်္ဂပါဏကေန ဒေဋ္ဌော ဥစ္စာလိင်္ဂပါဏကဒေဋ္ဌော။

ဂေါမယဟာရိကာ ဂေါတော နိဗ္ဗတ္တံ ဂေါမယံ၊ (တနဲ) ဂဝေန ပကတံ ဂေါမယံ၊
 ဂေါမယံ ဟရတိတိ ဂေါမယဟာရိကာ။
 (ဂေါမယ + ဟရ + ကျ + အာ၊ ကျကို အက - ပြု၊ ကွစိတေတု - ဖြင့် အကို ကု - ပြု။)

ဝိဟာရပေက္ခိကာယော ဝိဟာရံ ပေက္ခိတိ ဝိဟာရပေက္ခိကာယော။

ပုရိသုသဘော ဥဿာပေတိတိ ဥသဘော၊ (ဥသ + အဘ)
 ပုရိသောစ သော ဥသဘောဇာတိ ပုရိသုသဘော။

ဘာရုကစ္ဆကော ဘာရုကစ္ဆ နိဝိသော ဘာရုကစ္ဆကော။

ဒွါရံ ဒွေ ကဝါဋှာ အရန္တိ အတြာတိ ဒွါရံ (ဒွိ + အရ + ကာ)
 (တနဲ) ဒုဇ္ဇနေ ဝါရယန္တိ အသွာတိ ဒွါရံ။ (ဒု - ဝရ + ကာ)
 (တနဲ) ဒွရန္တိ သံဝရန္တိ ရကန္တိ ဓတေနာတိ ဒွါရံ။ (ဒွရ + ကာ)
 (တနဲ) ပဝိသနဉ္စ နိကမနဉ္စာတိ ဒွေ ကိစ္စာနိ ဓတ္ထ အတ္ထိတိ ဒွါရံ။ (ဒွိပုဒ် + ရပစ္စည်း)

ဥပါလိ ဥပသမိပေ အလ္လိယတိတိ ဥပါလိ (ဥပ + လိ + အ)

မုပ္ပေသန္တာ ပသီဒတိတိ ပသန္တာ၊ မုခေ (မုခေ) ပသန္တာ မုပ္ပေသန္တာ။
 မုတသဒ္ဓါ - နိပ္ပူလအနက်ဟော နိပါတ်ပုဒ်။

သဒ္ဓါ + သင်္ဂဟအလင်းတန်း

အရကောက် = မိစ္ဆာဓိမောက္ခပြဋ္ဌာန်းသော အကုသိုလ်၊
(တနဲ့)မောဟပြဋ္ဌာန်းသော အကုသိုလ်။

ဦးကြွရိကာယ
ဝုဗ္ဗပဗ္ဗင်္ဂတော
ပိဂပေါတကော
ပဿာဝဋ္ဌာန်
ကဏ္ဍိဒ္ဓိ

အရန္တိ အနေနာတိ ဦရု၊(အရ + ဥ) အန္တရမေဝ အန္တရိကာ ဦရန္တရိကာ၊
ဝုဗ္ဗော ဟုတ္တာ ပဗ္ဗင်္ဂတော ဝုဗ္ဗပဗ္ဗင်္ဂတော။
ပေါတောဒေဝ ပေါတကော၊ မိဂေါ ပေါတကော မိဂပေါတကော။
ပဿာဝဿ ဆဒ္ဓနဋ္ဌာန် ပဿာဝဋ္ဌာန်။
ကဏ္ဍတိ သဒ္ဓိ သုဏာတိ ဒေတေနာတိ ကဏ္ဍော၊
ဆိရုတိတိ ဆိဒ္ဓံ၊ကဏ္ဍဿ ဆိဒ္ဓံ ကဏ္ဍိဒ္ဓိ။

=====

ဒုတိယပါရာဇိကတ္ထု

တေန သမယေန (ပ) ဂိဇ္ဈကုဇေ ပဗ္ဗတေ - ကို အနိယမထည့် အနက်ပေး

(၁) ယေန သမယေန အာယသ္မာ ဓနိယော ကုမ္ဘကာရပုဏ္ဏော ရညော ဒါရုန် အဒိန္နံ
အာဒိယိ၊(အနိယမဝါကျ) တေန သမယေန - ထိုအခါ၌၊ (ပ)၊ ဝိဟရတိ - ၏။
ဤအလို = နာဝိဘတ် အာဓာရအနက်၌သက်။

(၂) ယေန သမယေန (ပ) အာဒိယိ (အနိယမ)။ တေန သမယေန - ထိုအခါကြောင့်၊
သိက္ခာပဒပညတ္ထိဟေတု - သိက္ခာပညတ်ခြင်း၏အကြောင်းကို၊ အယေက္ခမာနော - ရှင့်တော်
မူလျက်။ ပ ။ ဝိဟရတိ - ၏။

ဤအလို = နာဝိဘတ် ဟိတ်အနက်၌ သက်။
(၃) ယေန သမယေန (ပ) အာဒိယိ (အနိယမ)။ တေန သမယေန - ထိုအခါဖြင့်၊
တံ တံ သိက္ခာပဒံ - ကို၊ ပညာပယန္တော - ပညတ်တော်မူလျက်။ (ပ) ။ ဝိဟရတိ - ၏။
ဤအလို - နာဝိဘတ် ကရိုဏ်းအနက်၌ သက်။(ကျန်သိက္ခာပုဒ်တို့၌ နည်းယူပါ။)

ရာဇဂဟ
ဂိဇ္ဈကုဇေ

ဂယုတိတိ ဂဟံ (နဂရံ)၊ရာဇုန် ဂဟံ ရာဇဂဟံ။ ရာဇုဟိ ဂဟံ ရာဇဂဟံ။
ဂေဓန္တိတိ ဂိဇ္ဈ၊ဂိဇ္ဈာ ဓတ္ထ သန္တိတိ ဂိဇ္ဈံ၊(ကုဋံ) ဂိဇ္ဈံ ကုဋံ ဧတဿာတိ ဂိဇ္ဈကုဇော။
(ဂိဇ္ဈာ ယဿ ကုဋေသုတိ ဂိဇ္ဈကုဋော - ဟု ဘိန္နာဓိကရဏ ဗဟုဗ္ဗိဟိလည်း ပြု)
အနက် = လင်းတရှိသောအထွင်ရှိသော တောင်။

အနက်

(တနဲ့) ဂိဇ္ဈော ဝိယာတိ ဂိဇ္ဈံ၊ဂိဇ္ဈံ ကုဋံ ဧတဿာတိ ဂိဇ္ဈကုဋော။
လင်းတနင့်တူသော အထွင်ရှိသောတောင်။
(ဂိဇ္ဈသဒိသာနိ ကုဋာနိ ဧတဿာတိဂိဇ္ဈကုဋော - ဟုလည်းပြု)

- ပဌတေ ပဌတိ ပူရတိတိ ပဌတော။ (ပဌ+တ) (တန) ပဌ အဿ အတ္ထိတိ ပဌတော။
- ပဌတော အရ အနိန္ဒြိယဗဒ္ဓရုပ်(အဝိနိဏ္ဏောဂရုပ်) ၈-ခုး ယင်း၌ မဟာဘုတ် ၁-၃-၂- ပါးသော
ပစ္စည်းတရားက မဟာဘုတ် ၃၊ ၁၊ ၂-ပစ္စည်းတရားအား သဟဇာတဖြင့် ကျေးဇူးပြု
သည်။ ပစ္စယသတ္တိ = ကြီး-၄၊ အညမည်။
- သင်္ဂဟ = မဟာဘူတာ အညမည် ဥပါဒါရူပါနဉ္စ (သဟဇာတ) မဟာဘူတာ အညမည်(အညမည်)။
မဟာဘုတ်လေးပါးပစ္စည်းတရားက ကျန်ဥပါဒါရုပ်လေးပါး ပစ္စယုပ္ပန်တရားအား သဟဇာတဖြင့် ကျေးဇူးပြုသည်။
ပစ္စယသတ္တိ = ကြီး-၄။ သင်္ဂဟ = မဟာဘူတာ အညမည် ဥပါဒါရူပါနဉ္စ။
(သက်မဲ့အရာဝတ္ထုတို့၌ ဤကဲ့သို့ ပစ္စည်းပြိုင်)
- သန္တိဋ္ဌော ပံသိယံသုတိဒိဋ္ဌာ၊ သင်္ဂမ္ပ ဒိဋ္ဌာ သန္တိဋ္ဌာ။
ဒိသ-ဓာတ်အရ စက္ခုဝိညာဏ်၊
တ- ပစ္စည်းအရမြင်အပ်ဖူးသော ရဟန်းတည်းဟူသော ရူပါရုံ။ (အာရမ္မဏပြိုင်)
(တန) သော ဝိယ ဗန္ဓဝေါ ဝိယ အညမည် ဝိသာသဝသေန ဒိဋ္ဌောတိ သန္တိဋ္ဌော။
- သမ္ဘတ္တာ ဘဇန္တိတိဘတ္တာ၊ (ဘဇ+တ၊ ဘုဇာဒိနမန္တော နော ဝိစ-ဖြင့် ဇ-ကို ချေ။
တ-ကိုဒွေဘော်ပြု) သုဠ၊ ဘတ္တာ သမ္ဘတ္တာ။
- ဣသိဂိလိပဿေ သီလာဒိဂုဏော ဒေသတိ ဂဝေသတိတိ ဣသိ၊
ဂိလတိတိ ဂိလိ၊ ဣသယော ဂိလိ ဣသိဂိလိ၊ ဣသိဂိလိဿ ပဿံ ဣသိဂိလိပဿံ။
ဣသိ-ကို အာလုပ်သိ-ဖြင့် ဘဒ္ဒန္တ ဣသေ-ဟုစဉ်။ ဣသိ-တည်၊ အာလုပ်-သိသက်၊
သိ-ကို ဂမှည့်၊ သခတော ဂဿေ ဝါ-၌ ဝါ-သဒ္ဓါဖြင့် ဂသိ-ကို ဖြေ၊ ခွင်းချေ ကပ်၊
ဣသေ-ပြီး။ (အတိသုန္ဒရံ) ပဒုမဝတိမိဖုရား၏ သားတော်ပစ္စေကဝုဒ္ဓါငါးရာ။
- တိဏကုဋိယော တိဏိယန္တေ တိဏဘက္ခိဟိ ဂေါဏာဒိဟိ အဒိယန္တေတိ တိဏာနိ၊
တိဏာနိ ဆဒနာနိ ယာသံတိ တိဏစ္ဆဒနာ၊
တိဏစ္ဆဒနာစ တာ ကုဋိယောဓာတိ တိဏကုဋိယော။ (မဇ္ဈေလောပိကမ္မဓာရည်း)
- ဝဿံ ဒေဝေါ ဝဿတိ ဧတ္ထာတိ ဝဿံ၊ (မိုးလ)
ဝဿံ အာဝါသော ဝဿံ။ (အာဝါသကျေ)
- ဝဿံဝုဋ္ဌာ ဝသီသုတိ ဝုဋ္ဌာ၊ ဝဿံ ဝုဋ္ဌာ ဝဿံဝုဋ္ဌာ။ (ရူ-၌ ဝဿံဝုဋ္ဌာ)
- မှတ်ချက် ဝသတော ဥတ္ထ၊ ဝသတော ဥဋ္ဌ-ဟူသော မှုကွဲသုတ်အားလျော်စွာ ပြီးစေ။
ဝဿံဝုဋ္ဌာတိ ပုရိမိကာယ ဥပဂတာ မဟာပဝါရဏာယ ပဝါရိတာ၊ ပိဋိပဒိဝသတော
ပဋ္ဌာယ "ဝုဋ္ဌဝဿာ" ဝုစ္စန္တိ-ဟု အဋ္ဌကထာ၌ ဆိုသောကြောင့် သီတင်းကျွတ်လပြည့်
ကျော်(၁) ရက်နေ့မှဝါကျွတ်သည်။ (ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၄၉) (ဝိမတိ)

အနုဇာနဿိ ဘိက္ခဝေ ဝဿဝုဋ္ဌာနံ တိဟိ ဌာနေဟိ ယါဇေတုံ - ဟူသော ပါဠိတော်ကို လောကီလို သီတင်းကျွတ်လုပ်ပြည်နေ့ နံနက်အရက်တက်မှလွှဲ ဝဿဝုဋ္ဌာ - ဝါကျွတ်ပြီဟု မှတ်ရမည်။ (သာရတ္ထ)

ယာဝတတိယကံ တိန္တံ ပုရဏော တတိယော၊ တတိယောဝေ တတိယဂေ။
တတိယကဿ ယတ္ထကော ပရိစ္ဆေဒေါ ယာဝတတိယကံ။ (ဒုတိယန္တ-ပုဒ်)

သုသိက္ခိတော အသိက္ခိယိတ္တာတိ သိက္ခိတံ၊ သုဠု သိက္ခိတံ ယဿာတိ သုသိက္ခိတော။
(တနဲ) အသိက္ခိန္တိ သိက္ခိတော၊ သုဠု သိက္ခိတော သုသိက္ခိတော။
(ကနဲ) သဉ္စာတာ သိက္ခာ အဿ အတ္ထိတိ သိက္ခိတော၊
သုဠု သိက္ခိတော သုသိက္ခိတော။
(တနဲ) သိက္ခံ ဣတော သိက္ခိတော၊ သုဠု သိက္ခိတော သုသိက္ခိတော။

အနဝယော ဝယနံ ဝယော၊ နတ္ထိ ဝယော ဧတဿာတိ အဝယော၊
အန အန အဝယော အနဝယော။ (အန+အဝယော-ဟုဖြတ်၊ ဥ-ချေ၊ ကပ်)
အန-သဒ္ဓါဝိတ္ထာအနက်ဟော(ပါဒိပုဗ္ဗပဒကမ္မဓာရည်း/သတ္တမိဘပျရိသ်)
အနဝယော၌ အနကို အဝယော၌ ဝိသေသန+သျှစပ်။
(တနဲ) ဟောတိ၌ အာဓာရ+အာယေစပ်။

သဂေ သဿ ဣဒံ သကံ။

အာစရိယကေ သိဿာနံ ဟိတံ အာစရတိတိ အာစရိယော၊
(တနဲ) အာဒရေန စရိတဗ္ဗော ဥပဋ္ဌာတဗ္ဗောတိ အာစရိယော၊
(အာ-စရ+ယ - ဝေဒီဟိ ပဗ္ဗဇ္ဇာဒယောနိပဗ္ဗန္တေ - ဖြင့်သက်၊ တေသုဝုဒ္ဓိ - ဖြင့် ဣ-လာ)
(တနဲ) အာစာရံ သိက္ခာပေတိတိ အာစရိယော။ (အာစာရ+ဣယ)
အာစရိယဿ ကမ္ပံ အာစရိယကံ။ (အာစရိယ+က)

ပရိယောဒါတသိပ္ပေါ အဝဒါယတိ သဗ္ဗဝဏ္ဏေတိ ဩဒါတံ၊ (အဝ-ဒါ+တ၊ ခဏ္ဍန-အနက်)
ပရိသမန္တတော ဩဒါတံ ပရိယောဒါတံ၊
အတ္တနော ဟိတံ ဣစ္ဆန္တေဟိ သေဝိယတေတိ သိပ္ပံ၊
ပရိယောဒါတံ သိပ္ပံ ယဿာတိ ပရိယောဒါတသိပ္ပေါ။

သဗ္ဗမတ္ထိကာမယံ မတ္တေန ပမာဏေန ယုတ္တာ မတ္ထိကာ၊ (မတ္တ+ဣက+အာ)
မတ္ထိကာယ ကတာ မတ္ထိကာမယာ၊ သဗ္ဗာ မတ္ထိကာမယာ သဗ္ဗမတ္ထိကာမယာ။

ပါသာဒိကာ ပသာဒံ ဇနေတိတိ ပါသာဒိကာ။

လောဟိတိကာ လောဟိတံ ယဿာ အတ္ထိတိ လောဟိတိကာ၊
 ကိင်္ကဏိကသဒ္ဓေါ ကဏတိ သဒ္ဓံ ကရောတိတိ ကိင်္ကဏိကာ၊(ကဏ+ဏိက)
 ကိင်္ကဏိကာယ သဒ္ဓေါ ကိင်္ကဏိကသဒ္ဓေါ။

ကိင်္ကဏိက ရုပ် ကဏ+ဏိကးကကို ဒွေဘော်ပြု၊ရှေ့ကကို အတ္တံသမ္ပညံ၊အတ္တံသ ကဏ္ဍံ အကို နှုပြုနိဂ္ဂဟိတံ
 လာ၊ ဝဂ္ဂန္တံ - ပြုအနုပန်ချေ၊ဏ နှုသို့ကမ်းအာပစ္စည်းသက်။ (သုစိ)
 တနည်း= ကိဉ္စိ ကိဏံ ကရောတိတိ ကိင်္ကဏိ၊ ခုဒ္ဓိကာ ကိင်္ကဏိ ကိင်္ကဏိကာ၊
 ကိင်္ကဏိကာယ သဒ္ဓေါ ကိင်္ကဏိကသဒ္ဓေါ။

အဒ္ဓသ တံ ကုဋိကံ ဌံ - တံ ကုဋိကံ အရ- ကျောင်းငယ်တည်းဟူသော ပစ္စုပ္ပန်ရူပါရုံ။
 ဒိသဓာတ်အရ- ကုသလဝိပင်္ကဏိပညာဉ်၊ (အာရမ္မဏာပြိုင်)
 (ဓာတ်အရ- စက္ခုဒ္ဓါရိကဝီထိ၊ ပုဒ်လုံးအရ- ကာမဇော မနောဒ္ဓါရိကဝီထိ။)

ကထံ ဟိ နာမ ပယောဂေ (ပ) ကရိဿတိ - ဌံ အတိတ်ကာလ - ဌံ သတိ - ဝိဘာတ်သက်။
 နာမေ ဂရဟာဝိမှယေသု။ (မောဂ်)
 ကထံ ဟိ နာမ ယောဂေ နာတိတေနာဂတသေဝ ပယောဂေါ။ (နိတိ)

အနဒ္ဓယာ အနဒ္ဓယနံ အနရက္ခကံ အနဒ္ဓယာ၊ (အနု+ဒယ+အ+အာ)
 အရကောကံ မေတ္တာဈာန်၏ ရှေးအဖို့၌ဖြစ်သော မဟာကုဉာသံရီ ဥပစာရမေတ္တာ။
 (ဘာဋီအလို - မေတ္တာဈာန်၏ ရှေးအဖို့၌ဖြစ်သော မဟာကု - ရီ မေတ္တာအားလုံး။)

အနကမ္မာ အနကမ္မနံ အနကမ္မာ။
 ကရုဏာဈာန်၏ ရှေးအဖို့၌ဖြစ်သော မဟာကုဉာသံရီ ဥပစာရ ကရုဏာ။
 (ကရုဏာဈာန်၏ ရှေးအဖို့၌ဖြစ်သော မဟာကု - ရီ ကရုဏာအားလုံး။) (သကု - ၅၈)

အဝိဟေသာ ဝိဟိသနံ ဝိဟေသာ၊ န ဝိဟေသာ အဝိဟေသာ။ (အနကမ္မာနှင့် အရတူ)
 ဇနတာ ဇနာနံ သမူဟော ဇနတာ။

ပါတဗျတံ ပါတိ ဝိနာသေတိတိ ပါတဗျေ၊(ပါ+တဗျ) ပါတဗျဿ ဘာဝေါ ပါတဗျတာ။
 (တနဲ့) ပါတဗျာ ဝိနာသေတဗျာတိ ပါတဗျ၊ ပါတဗျာနံ ဘာဝေါ ပါတဗျတာ။
 ပါဓာတ်အရ- မောဟပြဋ္ဌာန်းသော အကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်။
 (တနဲ့) ဒေါသပြဋ္ဌာန်းသော ဒေါသမူစိတ္တုပ္ပါဒ်။

ဘဂဝါ အာဝုသော ဘောဒါပေတိ = အာဝုသော၊ ဘဂဝါ၊ (အမေ) (ကုဋိကံ)ဘောဒါပေတိ - ဟု ကာရိတ်ကံ။
 ဓာတ်ကံ - တို့ကိုထည့်။

ဓမ္မသာမိ သံ အဿ အတ္ထိတိ သာမိ၊ ဓမ္မဿ သာမိ ဓမ္မသာမိ။

သဒ္ဒါ + သင်္ဂဟအလင်းတန်း

ဘောဒါပေတိ အရ အရှင်ခန့်ယ၏ ကျောင်းငယ်ကို ဖျက်ဆီးကြကုန်သော ရဟန်းတို့၏ ဝိရိယပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကု. ကြံ စိတ္တုပ္ပါဒ်။

ပစ္စည်း အရ ဘုရားရှင်၏ မဟာကရုဏာပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကြံညာသံဃာတ်။ (ပကတူပပြိုင်) ကြည့်ရှုရန် အထစခါ နံ ဘဂဝါ အကပ္ပိယာတိ ဘိန္နာပေသိ၊ တိတ္ထိယဇေတဝတိ ဘိန္နာပေသိ။

အဋ္ဌကထာသံ ပန အညာနိပိ ကာရကာနိ ဝုတ္တာနိ၊ သတ္တာနဒ္ဒယာယ၊ ပတ္တဝီဝရဂုတ္တတ္ထာယ၊ သေနာသန ဗာဟုလ္လပဋိသေနောယာတိ အာဒီနိ။ (ပိဋက၊ ၂၅၁)

ဒါရဂဟေ ဒါရူနံ ဥပနံ ဂေဟံ ဒါရဂဟံ။ (ဂဟသုပဓသေတ္တံ အသမာသေ နိစ္စံ)

ဒါရကုဋ်ကံ ခုဒ္ဒိကာ ကုဋ် ကုဋ်ကာ၊ ဒါရနာ ကတာ ကုဋ်ကာ ဒါရကုဋ်ကာ။

ဒေဝဂဟဒါရူနိ ဂယုန္တိတိ ဂဟာနိ၊ (တနံ) ဂယိုသူတိ ဂဟာနိ၊ ဒေဝေန ဂဟာနိ ဒေဝဂဟာနိ။ ဒေဝဂဟာနိ စ တာနိ ဒါရူနိ စာတိ ဒေဝဂဟဒါရူနိ။

နဂရပဋိသင်္ခါရိကာနိ ပဋိသင်္ခရဏံ ပဋိသင်္ခါရော၊ နဂရဿ ပဋိသင်္ခါရော နဂရပဋိသင်္ခါရော။ နဂရပဋိသင်္ခါရဿ ဥပကရဏာနိ နဂရပဋိသင်္ခါရိကာနိ။ ဘာဋီအလို- နဂရပဋိသင်္ခါရဿ ဟိတာနိ နဂရပဋိသင်္ခါရိကာနိ- ဟုပြု။

ခဏ္ဍာခဏ္ဍိကံ ခဋိတဗ္ဗံ ဆိန္ဒိတဗ္ဗံတိ ခဏ္ဍံ၊ ဝမိ ပတ္တံ ခဏ္ဍံ အခဏ္ဍံ၊ ခဏ္ဍံ စ တံ အခဏ္ဍံ စ ခဏ္ဍာခဏ္ဍံ။ (ပိသေသနောဘယပဒကမ္မဓာရည်း) ခဏ္ဍာခဏ္ဍမေဝ ခဏ္ဍာခဏ္ဍိကံ။ (အံဝိဘာတ်၊ ကြိယာပိသေသနအနက်) (တနံ)ခဏ္ဍာခဏ္ဍံ ကရောတိတိ ခဏ္ဍာခဏ္ဍိကံ။

မဂမဟာမတ္တော မဂေန သဒ္ဓိံ ဓာဝန္တိတိ မဂဓာ၊ (မဂ+ဓာဝ+အ) မဟတိ မတ္တော ယဿာတိ မဟာမတ္တော။ မဂဓေသု မဟာမတ္တော မဂမဟာမတ္တော။ (တနံ) မဂဓဿ မဟာမတ္တော မဂမဟာမတ္တော။

အနသညာယမာနော သညာယတိတိ သညာယမာနော၊ (သံ-ည+ယ+မာန) တတ္ထ တတ္ထ အနဂန္ဓ ဧဝံ သညာယမာနော အနသညာယမာနော။

ပစ္စည်းပြိုင် ဝဿကာရော ငြာဟုဏော အရ- ဒေါသမူရိ ကုဿာ။ အာဏာပေသိ အရ- ယင်းနှင့်ယှဉ်သော ဒေါသမူရိတ္တုပ္ပါဒ်။ (သဟဇာတပြိုင်) ဒါရဂဟေ ဂဏကံ -အရ လောကီခန္ဓာငါးပါးကိုယူ၍ အာဏာပေသိ-အရနှင့် အာရမ္မဏပြိုင်။

နိယုမာနံ နိယတေတိ နိယုမာနော၊ (နိ+ယ+မာန) နိယုသိ နိ+ကံဟော -ယ+သေ။ ယ-ဒွေဘော်ပြု၊ ဤကို ရသပြု၊ ယု-၌ အကို ဒီယပြု၊ သေ-ကို သိ-ပြန်။

ပါရာသီတာ၏ + ပါဠိတိ

၁၁၈

ဆောင် ယာဝပုရေ ပုရာ၊ သဒ္ဓါ သုံးပါး၊ ယုဒ်ဌားသောခါ၊ နာဂတ်မှာ၊ သက်ပါ ဝတ္တမာန်ကို တည်း။
ဇယျာသိ ဣ + ဇယျာသိ။

ဟညာမိ ဟန + ကံဟော - ယ + ဇ။ ဇ - ကို မိ - ပြန်၊ အနာဂတ်အနက်၊ ဝတ္တမာန်သက်။

ပုရာဟံ ဟညာမိ ကို ပုရာ မံ ရညာ ဝဿကာရော ယာတာပိယတိ - ဟု ကာံခိတ်ဝါကျပြင်။ (သကျ - ၂၁) ။
ပဌမာဘိသိတ္တော အဘိသိဗ္ဗိယိတ္တာတိ အဘိသိတ္တော။

ပဌမံ အဘိသိတ္တဿ အဿာတိ 'ပဌမာဘိသိတ္တော။ (ဤအလို သမာသံ)
(ဗဟိရတ္ထဗဟုဗ္ဗိဟိ)

(တနံ) ပဌမံ + အဘိသိတ္တော ဟုဖြတ်။ ပဌမံ၌ အံဝိဘတ်၊ ကြိယာပိသေသနံ၌ သက်။
အဘိသိတ္တော - ကို ဟုတွာ - ဟူသော ပါဌသေသ၌စပ်။
သီစဓာတ်အရ - မေတ္တာ၊ စေတနာပြဋ္ဌာန်းသောမဟာကုသိုလ်။

ဘာသိတာ အဘာသိတိ ဘာသိတာ။ (ဘာသ + တု၊ သတ္တာဒိဂိုဏ်း။ တွံ - ကောက်)
ဘာသိယိတ္တာတိ ဘာသိတာ။ (ဘာသ + တ + အာ၊ ကညာဒိဂိုဏ်း။ ဝါစာ - ကောက်)

တိဏကဋ္ဌောဒကံ တိဏဉ္စ ကဋ္ဌဉ္စ ဥဒကဉ္စ တိဏကဋ္ဌောဒကံ။
လိင်အနက်၊ သိဝိဘတ်၊ လိင်တ္ထေ ပဌမာ။ (ဒိန္နုညေဝ - ၌ စပ်)
(တနံ) ကံအနက်၊ အံ ဝိဘတ်၊ ကမ္မတ္ထေ ဒုတိယာ။ (ပရိဘူဉ္စ - ၌ စပ်)

ကုက္ကုစ္စကာ ကုက္ကုစ္စံ ကရောဇ္ဇိတိ ကုက္ကုစ္စကာ။ (ကုက္ကုစ္စ + ကရ + ကိ)
(တနံ) ကုက္ကုစ္စံ ဧတေသံ အတ္ထိတိ ကုက္ကုစ္စကာ။ (ဝိနယကုက္ကုစ္စ)

အပ္ပမတ္တကေ အပ္ပံဒေ မတ္တကံ အပ္ပမတ္တကံ။ (တနံ) အပ္ပိ မတ္တာ ဧတဿာတိ အပ္ပမတ္တကံ။
ကုက္ကုစ္စံ ဥပ္ပုတိ - ၌ ကုက္ကုစ္စ အရ - ဝိနယကုက္ကုစ္စ - ကိုကောက်။

တေသံ မယာ သန္ဓာယ ဘာသိတံ - ၌ တေသံ သမဏဋြာဟူဏာနံ (တိဏကဋ္ဌောဒကဟရဏံ) သန္ဓာယ
မယာ (ဒိန္နုညေဝ သမဏဋြာဟူဏာနံ တိဏကဋ္ဌောဒကံ ပရိဘူဉ္စုတိ တေံ ဝဇနံ)
ဘာသိတံ - ဟု ကံပုဒ်များထည့်။

ဤ၌ ဝိသေသကံ (အဝုတ္တကံ) ပုဒ်အရ - မြက်၊ ထင်း၊ ရေကို သယ်ဆောင်ကြသော ရဟန္တာတို့၏ မေတ္တာ၊
ကရုဏာ၊ ပညာပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကြိယာစိတ္တုပ္ပါဒ်။

ဝုတ္တံ ကံ (သာမညကံ) ပုဒ်အရ - ဒိန္နုညေဝ သမဏဋြာဟူဏာနံ တိဏကဋ္ဌောဒကံ ပရိဘူဉ္စု - ဟူသော
သဝိညတ္တိက ဝစီဘေဒသဒ္ဒရပ်။

တဉ္စ ဧခါ အရညေ အပရိဂ္ဂဟိတံ - ၌ ရှေ့ဝါကျရှိ သန္ဓာယ ဘာသိတံ - ကို လိုက်ပေး။ တဉ္စ - သည် ဘာသိတံ - ၏
ကံပုဒ်တည်း။ အပရိဂ္ဂဟိတံ - သည် သန္ဓာယ - ၏ ကံပုဒ်တည်း။

သဒ္ဒါ + သင်္ဂဟသလင်းတန်း

- နိယံ = သန္ဓာယ ဝုတ္တံ၊ ပုဒ်နစ်တန်၏။ ကံမူကွဲပြား၊ အထူးအားဖြင့်၊ သန္ဓာယကံကား အဝုတ္တ၊ ဝုတ္တကံကား ဝုတ္တ၊ သန္ဓာယကံကား ဝိသေသ၊ ဝုတ္တကံကား သာမညတည်း။
- မာဒိသော မံ ဝိယ နံ ပဿတိတိ မာဒိသော။ (တနဲ) အဟံ ဝိယ ဒိဿတိတိ မာဒိသော။ (အမှ-ဒိသ + ကွံ၊ အမှကို မ-ပြု၊ မ-၌ အာဒိယပြု။)
- လောမံ လူယတေတိ လောမံ (ပကတိအမွေး)၊ လောမံ ဝိယာတိ လောမံ၊ (ရှင်ရဟန်း၏ အသွင်)
- (မာ) အကာသိ ကရဓာတ် + အရူတ္တနိ ဩ။ ဓာတ်၏အစဉ် အ-လာ၊ ကရကို ကာသ-ပြု။ (တနဲ) ကရကို ကာ-ပြု၊ သ-လည်းလာ၊ ဩ-ကို က-ပြု။
- ဥဇ္ဈာယန္တိ အဝ-ဈေ + အ + အန္တိ။ အဝ-သည် အဝမညန အနက်၊ ဈေ-သည် ဩလောကနအနက်။ (အဝ-ကို ဩ၏ ဝိပရိတ် ဥ-ပြု။) (တနဲ) အဝ-သည် လာမကတ္ထ။ ဈေ-သည် စိန္တနတ္ထ။
- ဝိယန္တိ ဝိ + အ + အန္တိ၊ ကကို ကုယပြု၊ ယ-ဒွေဘော်လာ။
- ဝိပါစေန္တိ ဝိ-ဓာတ်သည် အဝဏ္ဏဘာသနအနက်။ (ဝိ-ဓာတ်ဟုယူလျှင် ဤကို ကုယ-ပြု။)
- အဝိပ္ပါယ် = ဝိ-ပစိ + ကာရိတ် - ဂေ + အန္တိ။ ဝိတ္ထာရအနက်။
- အလရီနော ကုမေ သမဏာ (ပ) ကလျာဏဓမ္မာ ပဋိဇာနိဿန္တိ-ဖြင့် ဥဇ္ဈာယန္တိ အရ-ဥဇ္ဈာယနာကာရကိုပြသည်။
- နတ္ထိ ကုမေသံ သာမညံ (ပ) ကုတော ကုမေသံ ဗြဟ္မညံ-ဖြင့် ဝိယန္တိ-အရ ဝိယုနာကာရကို ပြသည်။
- အပဂတာ ကုမေ သာမညာ (ပ) ကံ ပနညေ မနုဿေ-ဖြင့် ဝိပါစေန္တိ-အရ ဝိပါစနာကာရကို ပြသည်။
- (အခြားသော သိက္ခာပုဒ်တို့၌ ပါဝင်သော ဥဇ္ဈာယန္တိ-စသည်တို့ကိုလည်း နည်းတူကြံပါ)
- ပုရာဏဝေါဟာရိကော ဝေါဟာရိယတိ ဧတေနာတိ ဝေါဟာရော၊ ဝေါဟာရေ နိယုတ္တော ဝေါဟာရိကော။
- ပုရာဏေဝေါဟာရိကော ပုရာဏဝေါဟာရိကော။
- သာမညံ သမဏဿ ဘာဝေါ သာမညံ။
- ဗြဟ္မညံ ဗြဟ္မဏဿ ဘာဝေါ ဗြဟ္မညံ။
- ဝဇ္ဇေန္တိ အရ မာယာ၊ သာဠေယပြဋ္ဌာန်းသော လောဘမူစိတ္တုပ္ပါဒ်။
- မဂဓော မဂဓာနံ ကုဿရော မဂဓော၊ (မဂဓ + ဏ)
- သေနိယော သေနာ အဿ အတ္ထိတိ သေနိယော။ (သေနာ + ကုက၊ ကကို ယ-ပြု)
- ကုက - ပစ္စည်းသည် ပဟူတအနက်ကို ထွန်းပြသည်။
- ဝိပ္ပိသာရော ဝိယတေတိ ဝိပ္ပံ၊ (ဝိ + ဝန်၊ ဝိ-၌ ဤကို ရဿပြု၊ နံ - ချေ၊ ဝကို ဝ-ပြု၊ ဝိအထက်၌ နိဂ္ဂဟိတိ

လာ၊ နိဂ္ဂဟိတံကို မ-ပြု။ (တနဲ့) ဓာတ်နှောင်း မှမ်း-လာ၊ နံ၊ ဉ-မ်း-တို့ကိုချေ၊ ဤကို ရသပြု၊
ဝ-ကို ဝ-ပြု၊ မိ-ကို ဝ-သို့ကပ်၊ ဝိမ္မ-ပြီး။)

ဝိမ္မ အဿ အတ္ထိတိ ဝိမ္မိ (သုဝဏ္ဏံ)

ဝိမ္မိ စ သော သာရော စာတိ ဝိမ္မိသာရော၊ (ဝိသေသနတ္ထရပဒကမ္မဓာရည်း)

ဝိမ္မိသာရော ဝိယာတိ ဝိမ္မိသာရော။ (ကောင်းမြတ်သော ရွှေနှင့်တူသော မင်း)

ပဉ္စမာသကော မမက္ကဒံတိ မသီယတိ အာမသီယတိတိ မာသော၊ ပဉ္စ မာသာ ပဉ္စမာသကော။

ပါဒါရဟေန ကယဝိက္ကယံ ပဗ္ဗတိ ဂစ္ဆတိတိ ပါဒေါ၊ ပါဒံ အရဟော ပါဒါရဟော။

ရဇကတ္ထရဏံ ဝတ္ထာနိ ရဇေန္တိတိ ရဇကာ၊ (ရဇူ+ဇော+ဇာ)

အတ္ထရန္တိ ဧတ္ထာတိ အတ္ထရဏံ၊ (အာ-ထရ+ယု) ရဇကာနံ အတ္ထရဏံ ရဇကတ္ထရဏံ။

ရဇကဘဏ္ဍိကံ ဘဏ္ဍံ ဧတ္ထ အတ္ထိတိ ဘဏ္ဍိကံ၊ ရဇကာနံ ဘဏ္ဍိကံ ရဇကဘဏ္ဍိကံ။

ဧကကုဋိကော ဧကာဧဝ ကုဋိ အသ္မိတိ ဧကကုဋိကော။

အမနသော နတ္ထိ မနသော ဧတ္ထာတိ အမနသော။

ဂေါနိသာဒိနိဝိဋ္ဌော နိသီဒနံ နိသာဒေါ၊ (နိ+သဒ+ဇာ) ဂုန္တံ နိသာဒေါ ဂေါနိသာဒေါ၊

ဂေါနိသာဒေါ ဝိယာတိ ဂေါနိသာဒေါ၊ ဂေါနိသာဒေါ ယဿ အတ္ထိတိ ဂေါနိသာဒိ၊

နိဝိသီယတေတိ နိဝိဋ္ဌော၊ ဂေါနိသာဒိစ သော နိဝိဋ္ဌော စာတိ ဂေါနိသာဒိနိဝိဋ္ဌော။

(နွားတို့၏နေခြင်းကဲ့သို့ နေခြင်းရှိသော တည်နေစေအပ်သောရွာ)

(တနဲ့) နိသီဒန္တိ ဧတ္ထာတိ နိသာဒေါ၊ (နိ+သဒ+ဇာ)

ဂုန္တံ နိသာဒိ ဂေါနိသာဒိ၊ ဂေါနိသာဒိ ဝိယာတိ ဂေါနိသာဒိ၊

နိဝသန္တိ ဧတ္ထာတိ နိဝိဋ္ဌော၊ ဂေါနိသာဒိစ သော နိဝိဋ္ဌော စာတိ ဂေါနိသာဒိနိဝိဋ္ဌော။

(နွားတို့၏နေရာကဲ့သို့ သက်ဝင်ရာရွာ)

ယရ၊ ယရူပစာရ၊ ဂါမ၊ ဂါမူပစာရ အခွဲ = (၁) တံဝက်မြိတ် ရေကျရာ အရပ်၏ အတွင်းသည် ယရ၊

(၂) အိမ်တံခါး၌ တည်သော မာတုဂါမသည် စွန့်ပစ်လိုက်သော ခွက်ဆေးရေကျရာအရပ်သည် လည်းကောင်း၊ အိမ်တွင်း၌ တည်သော မာတုဂါမသည် ပင်ကိုယ်ရိုးရာအားဖြင့် အပြင်သို့ပစ်ချ အပ်သော ဘန်း၊ စကော၊ တံမျက်စည်း - စသည်တို့ ကျရာအရပ်သည် လည်းကောင်း၊ အိမ်၏ ရှေ့ဒေါင့် နှစ်ဒေါင့်တို့၌ ဆက်စပ်၍ အလယ်၌ တံခါးပြုကာ နွားများမဝင်နိုင်ရန် ပြုထားအပ်သော အကာအရံသည်လည်းကောင်း ယရူပစာရ၊

(၃) ယရူပစာရ၌ တည်သော မဇ္ဈိမပုရိသ၏ ခဲတစ်ကျ အတွင်းသည် ဂါမ၊

(၄) ထိုခဲတစ်ကျမှ အခြားသော ခဲတစ်ကျ၏ အတွင်းသည် ဂါမူပစာရ၊

သဒ္ဓါ+သင်္ဂဟအလင်းတန်း

ဣမသ္မိံ သိက္ခာပဒေ နိဂမောပိ နဂရဗ္ဗိ ဂါမဂ္ဂဟဏေနေဝ ဂဟိတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ၊
ဂါပူပတရောတိ အာဒိ အရညပရိစ္ဆေဒဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ၊

အတိရေကစတုမာသနိဝိဋ္ဌော = စတ္တာရော မာသာ စတုမာသံ၊

စတုမာသတော အတိရေကံ အတိရေကစတုမာသံ၊

နိဝိသီတိ နိဝိဋ္ဌော (နိ-ဝိသ+တ)

အတိရေကစတုမာသံ နိဝိဋ္ဌော အတိရေကစတုမာသနိဝိဋ္ဌော။

သတ္ထော အရန္တိ ပဝတ္တန္တိ အနေနာတိ အတ္ထော၊ သဟ အတ္ထေန ယော ဝတ္တတိတိ သတ္ထော။

ဣန္ဒရိယေ ဣန္ဒြတိ ပရဓိဿရိယံ ကရောတိတိ ဣန္ဒော၊ (သိကြား)

ပိဒံ ဝိပတိ ဧတ္တာတိ ဝိလော၊ (ဝိပ+အ၊ ပကို လ-ပြု၊ ဒီယပြု။)

ဣန္ဒဿ ဝိလော ဣန္ဒရိလော။ (သကျ-၅၄)

(တနံ) ဣံ ဂမနံ ဒဒိတိတိ ဣန္ဒော၊ (ဣံ+ဒါ+အ၊ ဒွါရံ)

ဝိလတိ ဇနာနံ ဂမနံ ပဋိယာတေတိတိ ဝိလော၊ (ဝိလ+အ)

ဣန္ဒေ ဌပိတော ဝိလော ဣန္ဒရိလော။

လေဉ္စပါတော လေဉ္စန္တိ ဟိံသန္တိ စတေနာတိ လေဉ္စ။ (လေဉ္စ+ဉ+ပုလိင်)

ပတန္တိ ဧတ္တာတိ ပါတော၊ လေဉ္စဿ ပါတော လေဉ္စပါတော။ (သကျ-၅၄)

အဒိန္နံ ၂-၄ အထူး ဒန္တပေါနသိက္ခာပုဒ်၌ မိမိဥစ္စာပင်ဖြစ်သော်လည်း အကပ်မခံရသေးသော အပ်စပ်သော
အာဟာရကို အဒိန္နံ၊ ဒုတိယပါရာဒိကသိက္ခာပုဒ်၌ သူတပါးသိမ်းပိုက်အပ်သော ပိုင်ရှင်ရှိ
သော ပိုင်ရှင်က ကိုယ်နှုတ်တို့ဖြင့် မပေးအပ်သော ဘဏ္ဍာကို အဒိန္နံ။ (ဝိ၊ဋ္ဌ-၁၊ ၂၆၁)

မမာယိတံ မမာယိတံ။ (မမ-ဟူသောပုဒ်နှောင်း အာစာရအနက် အာယသက်၊
မမာယ-ဟူသောနာမဓာတ်နှောင်း ကံဟော တ-ပစ္စည်းသက်၊ ဣလာ)

မမာယအရ တဏှာပြဋ္ဌာန်းသော လောဘမူစိတ်။ တပစ္စည်းအရ-ဥစ္စာ။ (အာရမ္မဏပြိုင်)

ထေယျသခါတံ ထေနေတိတိ ထေနေ၊ ထေနဿ ဘာဝေါ ထေယျံ။ (ထေန+ဏှ၊ န-ရေ၊ ယ-လာ)
သခါယတိတိ သခါတံ၊ (သံ-ခါ+တ)၊ ထေယျဉ္စ တံ သခါတဉ္စာတိ ထေယျသခါတံ။
(ပထမာသိဝိဘာတိ၊ ကရိဏ်းအနက်၌၊ အာလပနေ စ-စသဒ္ဓါဖြင့်သက်။)

ထေယျ၌ ထေနပုဒ်အရ - လောဘမူရိ ထေယျစေတနာ။

ဏှပစ္စည်းအရ-ယင်း၏ယှဉ်ဘက် လောဘမူစိတ္တုပ္ပါဒ်။ (သဟဇာတပြိုင်)

အာဒိယေယျ အရ ထေယျစေတနာပြဋ္ဌာန်းသော လောဘမူစိတ္တုပ္ပါဒ်။

ယင်း၏ ပဟာယက - သောတာပတ္တိမဂ်။ (သကျ-၂၃။)

ပါဠိတော် + ပါဠိတော်

(အဒိနာဒါနုစိတ်ဖြစ်၍ သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် အကြွင်းမဲ့ပယ်သည်
ပဉ္စဒဿီလျစေတနာကို သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် ပယ်သည်ကို သတိပြု။)

ကြည့်ရှုရန်

အာဒိယေယျ-ပုဒ်ကို အဘိယောဂ၏ အစွမ်းဖြင့်၊ ဟရေယျ-ပုဒ်ကို အခြားသူတို့၏ ဘဏ္ဍာကို
ဆောင်လျက်သွားသူ၏ အစွမ်းဖြင့်၊ အဝဟရေယျ-ပုဒ်ကို ဥပနိက္ခိတ္တဘဏ္ဍာ၏ အစွမ်းဖြင့်၊
ဣရိယာပထံ ပိကောပေယျ-ပုဒ်ကို သဝိညာဏက၏ အစွမ်းဖြင့်၊ ဌာနာ စာဝေယျ-ပုဒ်ကို
ထလေ နိက္ခိတ္တဘဏ္ဍာ စသည်တို့၏ အစွမ်းဖြင့်၊ သင်္ကေတံ ပီတိနာမေယျ-ပုဒ်ကို ပရိတမ္ပ-
သုကံယာတ၏ အစွမ်းဖြင့် ဟောတော်မူသည်။ (သကျ-၂၃)

ဣရိယာပထံ ဣရိယနံ ဣရိယာ၊ ဣရိယာယ ကာယိကကိရိယာယ ပထော ဣရိယာပထော။
ဣရိယာအရ ကာယဝိညာတံ။

ဣရိယာပထအရ သွားခြင်းအစိုက်အတန့်၌ဖြစ်သော ပညာတံ။

အတိရေကပါဒံ အတိရေကံ ရိစတိ ဂစ္ဆတိတိ အတိရေကံ(အတိ+ရိစ+က)
ပါဒတော အတိရေကံ အတိရေကပါဒံ။

ပထဗျာရာဇာ ပထန္တိ ပတိဋ္ဌဟန္တိ ဧတ္ထာတိ ပထဝီ၊ (တနံ) သဗ္ဗတ္ထ ပတ္ထရတိတိ ပထဝီ၊
ပထဝီယာ ဣဿရော ရာဇာ ပထဗျာရာဇာ။

ပထဗျာရုပ် ပထဝီ တည၊ သိ(သ)သက်၊ အာပတော-ဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့် သိ(သ) -ကို အာပြု၊
ဤကို ယပြု၊ ဝကို ဗပြု၊ ဗျ-ကို အာ-သို့ကပ်။

ပဒေသရာဇာ ပဒေသဿ ဣဿရော ရာဇာ ပဒေသရာဇာ။

မှတ်ချက် ဘာဠိ အလို- ပထဗျာ ရာဇာ ပထဗျာရာဇာ- ဟု၎င်း။ ပဒေသဿ ရာဇာ ပဒေသရာဇာ-
ဟု၎င်း ပြုပါ။ -

မဏ္ဍလိကာ အဝယဝေန မဏ္ဍတိတိ မဏ္ဍလံ၊ (မဒိ-ဘူသာယံ၊ အလော)
မဏ္ဍလံ ဘုဒ္ဓန္တိတိ မဏ္ဍလိကာ။

အန္တရဘောဂိကာ ဘုဒ္ဓိတဗ္ဗာတိ ဘောဂါ (ဂါမာ)၊ ဘောဂါ ယေသံ အတ္တိတိ ဘောဂိကာ၊
အန္တရေ ဘောဂိကာ အန္တရဘောဂိကာ။

အက္ခဒဿာ အရန္တိ အနသာသန္တိ ပိနိစ္ဆိနန္တိ ဧတ္ထာတိ အက္ခော၊ (အရ+ခ)
ဝဇ္ဇာဝဇ္ဇံ ပဿန္တိ အနသာသန္တိတိ ဒဿာ၊ အက္ခော (နိသိဒိတွာ) ဒဿာ အက္ခဒဿာ။

ဆေလ္လဘောလုံ ဆိန္နနံ ဆေလုံ၊ (ဆိဒိ+ဏျ) ဘိန္နနံ ဘောလုံ၊ (ဘိဒိ+ဏျ) ဆေလ္လဉ္စ ဘောလ္လဉ္စ ဆေလ္လဘောလုံ။
ကသာယ ကသတိ တောယာတိ ကသာ။

ဝေတ္တေန ဝေပတိ ကမ္ပတိတိ ဝေတ္တံ၊ (ဝေပ+တ)

ရလှူဇနန	လှူတံ ဇတေနာတံ ဇနနံ၊ ရန္တံ ဇတာယာတံ ရလှူ၊ (ရုဏိ-ဒါဘဝရဏေ၊ ရ၊ ဥ-ကို အ၊ ဝ-ကို ဇ-ပြ) ရလှူ စ သာ ဇနနံဇာတံ ရလှူဇနနံ။
အန္တုဇနန	အန္တုတံ ဇနနံ ဇတ္တာတံ အန္တု။ (အဒိ + ဥ၊ ထိလိင်)၊ အန္တု စ သာ ဇနနံဇာတံ အန္တုဇနနံ။
သင်္ဂဟဇနန	ဘုသံ ဇလတံ အဇနနာတံ သင်္ဂဟံ၊ သင်္ဂဟံဇဝ သင်္ဂဟိကံ၊ သင်္ဂဟိကံ ဇနနံ သင်္ဂဟိကဇနနံ။
ပရိဘာသော	ပရိဘာသတံ ဇတေနာတံ ပရိဘာသော။ (ပရိ + ဘာသ + ဣ) ဇာတ်အရ - ဒေါသပြဋ္ဌာန်းသော ဒေါသမုစိတံ။ ပစ္စည်းအရ - သဝိညတ္တိက ဝစီဘောဒသဒ္ဒရုပ်။ (သဟဇာတပြိုင်)
ဘူမဋ္ဌ	ဘူမိယံ တိဋ္ဌတိတံ ဘူမဋ္ဌံ၊
ကုဒါလံ	ကံ ပထဝီ ဒါလယတိ ပဒါလေတိ ဇတေနာတံ ကုဒါလော။ (ကု - ဒလ + ဣ)
ပိဋကံ	ပိဋိယတိ သယာဋိယတိ ဇတ္တာတံ ပိဋကော။ (ပိဋ + ဣ + ပုလ္လိင်)
ဇာတကံ	ဇာယတိတံ ဇာတံ၊ ဇာတံဇဝ ဇာတကံ။
လတံ	လာတိ အာဒဒါတိတံ လတာ။ (လာ + တ + အာ၊ ရသပြ)
ပံသု	ပံသတိ သောဘာဝိသေသံ နာသေတိတံ ပံသု။ (ပံသ + ဥ + ပုလ္လိင်)
ဇူဟတံ	ဝိ + ဥဟ + အ + တိ။
ဒုက္ကဋသ	ဋ္ဌာတံ ပဝတ္တတံ အသုန္တရဘာဝေနာတံ ဒုဋ္ဌ။ ကရိယတေတံ ကတံ၊ ဒုဋ္ဌ ကတံ ဒုက္ကဋံ။ (ပိဒိပုဗ္ဗပဒတတိယာတပ်) မုချအားဖြင့် - မကောင်းသဖြင့် ပြုအပ်သောအမှု။ ဥပစာအားဖြင့် - ဒုက္ကဋံ အာပတ်။ (တနံ) ကရိယတေ ကတံ၊ ဒုဋ္ဌံ ဝိရူပံ ကတံ ဒုက္ကဋံ။
ထုလ္လုစယသ	ထုလနံ ထုလော၊ အယနံ အယော၊ အတိက္ကမိတွာ အယော အစွယော၊ ထုလော စ သော အစွယောဇာတံ ထုလ္လုစယံ။ (ဋ္ဌ) (တနံ) ထုလံ အစွယံ ဇတသာတံ ထုလ္လုစယံ။ (လ - လာ၊ ရသပြ)
မုဋ္ဌိ	မဝတိ ဇနနတိတံ မုဋ္ဌိ၊ (တနံ) မုနာတံ ဇနနတံ ဇတာယာတံ မုဋ္ဌိ။ (ပုံ. ထိ) (မု + တိ၊ တ - ကိုဋ္ဌ - ပြု၊ အသဒိသဒ္ဓေဘော်လာ။)
သုတ္တာရဋ္ဌ	အာရဟတိတံ အာရဋ္ဌံ၊ (အာ + ရဟ + တ)၊ သုတ္တေ အာရဋ္ဌံ သုတ္တာရဋ္ဌံ။
ကဏ္ဍသုတ္တကံ	ကဏ္ဍေ ဋ္ဌိတံ သုတ္တကံ ကဏ္ဍသုတ္တကံ။
ဝေဋ္ဌနံ	ဝေဋ္ဌေတိ ဇတေနာတံ ဝေဋ္ဌနံ။
သပိ	သပုတံ ပဝတ္တတိတံ သပိ။ (သပု + ဣ၊ နပုံ)

အင်္ဂါတံ ဖာဏတိ ဂစ္ဆတိင်္ဂါ အင်္ဂါတံ၊(ဖာဏ+တ)

မောဇော မဟိယံ ရဝတိင်္ဂါ ဒမောဇော၊ (မဟိ+ရ) ဝိပုလတိ မောဇော၊(မရ+ဏ)

ကပ္ပိဋ္ဌဇော အညမညဿ ကံ သိသံ ပိဋ္ဌေတိ ဟိသတိတိ ကပ္ပိဋ္ဌဇော။

 (က+ပိဋ္ဌ+လ၊ ကပ္ပိဋ္ဌလဟုလိုလျက် လကိုရံပြီ။)

တိတ္ထိဇော တိရိတော တရတိ ယာတိတိ တိတ္ထိဇော။

ဝဋ္ဋကော ဝဋ္ဋတိတိ ဝဋ္ဋကော။

ဝေဟာသဋ္ဌံ ဝိသေသေန ဟယတိ ဂစ္ဆတိ ဧတ္ထာတိ ဝေဟာသော၊(ဝိ+ဟယ+ဏ၊ ယက္ခံ သ-ပြ)

 (တနံ) ဝိဂတော ဟာသော ဧတ္ထာတိ ဝေဟာသော၊ (ဝိ+ဟာသ၊ သတ္တမိဗဟုဋ္ဌိပာ)

 ဝေဟာသေ တိဋ္ဌတိတိ ဝေဟာသဋ္ဌံ။

စိရခဝံသေ ဝနောတိ ပတ္ထရတိတိ ဝံသော၊ (ဝန+သ၊ န ကိ နိဂ္ဂဟိတိပြ)

 စိရဿ ဌပနကော ဝံသော စိရခဝံသော။

ဘိတ္ထိခိလေ ဘိဒိယတိ ဒ္ဓိဓာ ကရိယတိတိ ဘိတ္ထိ၊ (ဘိဒိ+တိ)

 ခိလတိတိ ခိလော၊

 ဘိတ္ထိယံ ဇာတော ခိလော ဘိတ္ထိခိလော။

 (တနံ)ဘိတ္ထိယံ အာကောဋိတော ခိလော ဘိတ္ထိခိလော။

 ဘိတ္ထိခိလော စ ဘိတ္ထိခိလော စ ဘိတ္ထိခိလော။

နာဂဒန္တေ န ဂစ္ဆတိတိ နဂေါ၊နဂေါ ဝိယာတိ နာဂေါ၊

 ဒိသတိ ဧတေနာတိ ဒန္တော၊ နာဂဿ ဒန္တော နာဂဒန္တော။

ပတ္တာဓာရကော အာဓာရေတိ ဧတ္ထာတိ အာဓာရကော၊ ပတ္တဿ အာဓာရကော ပတ္တာဓာရကော။

ပုဏ္ဏရိကံ ပုဏ္ဏိယတိ သေတဝဏ္ဏဝသေန ခုဏ္ဏိယတိတိ ပုဏ္ဏရိကံ၊ (ပုဏ္ဏ+ဣက၊ ရ-လာ)

 ပုဏ္ဏရံ သေတဝဏ္ဏံ အဿ အတ္ထိတိ ပုဏ္ဏရိကံ၊ (ပုဏ္ဏရ+ဣက၊ ဥ-ပြ) (တဒ္ဓိတိ)

ဘိသံ ဘာသတိ ဒိပ္ပတိတိ ဘိသံ၊ (ဘာသ+အ၊ အာကို ဣ-ပြ)။

 (တနံ) ဝိသတိ ဒဟတိတိ ဘိသံ၊ (ဝိသ+အ၊ ဝက္ခိဘ-ပြ)။

နာဝါ နဝတိ တရတိ ဒေတယာတိ နာဝါ။ (န+အ+အာ)

ယာနံ ယာတိ ဒေတေနာတိ ယာနံ။

ဝယံ ဝဟတိ ဒေတေနာတိ ဝယံ။

သန္တမာနိကာ သန္တိယတိတိ သန္တမာနိကာ။

သီသဘာဇော ဘရိယတေတိ ဘာဇော၊ သီသေ ဌိတော ဘာဇော သီသဘာဇော။

သဒ္ဒါ + သင်္ဂဟဒါလင်းတန်း

ဩလမ္ပကော	ဩလမ္ပိယတိတိ ဩလမ္ပကော။ (အဝ+လဝိ+က္ခ)
ဘာရဋ်	ဘရိယတေတိ ဘာရော၊ ဘာရောယေဝ ဘာရဋ်။ (ဘာရ+တ္ထံ ဣကို ဌ-ပြ) (တနဲ) ဘာရော ဟုတွာ တိဋ္ဌတိတိ ဘာရဋ်။ (ဘာရ+ဌာ+အ)
ပုပ္ဖာရာမော	ပုပ္ဖတိ ဝိကသတိ ဧတ္တာတိ ပုပ္ဖော၊ ပုပ္ဖော အာရာမော ပုပ္ဖာရာမော။ (တနဲ) ပုပ္ဖတိ ဝိကသတိတိ ပုပ္ဖံ၊ ပုပ္ဖာနံ အာရာမော ပုပ္ဖာရာမော။
ဝိမတိ	ဝိပိဓာ မတိ ဝိမတိ။ (တနဲ) ဝိပိဓေန အာကာရေန မညတိ ဧတသ္မာတိ ဝိမတိ။
ဥပ္ပိဒေသိဋ္ဌိ	ဓာတ်အရ- အာရာမ်ပိုင်ရှင်၏ ဝိစိကိစ္ဆာ။ ပစ္စည်းအရ- မာယာသာဓဋ္ဌေယျပြုဋ္ဌာန်းသော လောဘမူစိတ္တုပ္ပါဒ်။ (ပကတူပြိုင်)
ပရက္ခတိ	ပရာ-ဝိ+ဒိ-ယ+တိ။
ပုဗ္ဗဏ္ဍံ	အဒိယတိ ဘက္ခိယတိတိ အနံ၊ (အဒ+တ) အပရဏ္ဍာတော ပုဗ္ဗေ ပဝတ္တံ အနံ ပုဗ္ဗဏ္ဍံ။ (တေသုဝုဒ္ဓိ-ဖြင့် နှ ကို ဏပြ)
အပရဏ္ဍံ	အပရေ ပဝတ္တံ အနံ အပရဏ္ဍံ။
ဝတိ	ဝရိယတိတိ ဝတိ၊ (ဝရ+တိ)
မရိယာဒံ	ပရိသမန္တတော အာဒိယတေ ပရိစ္ဆိန္တိယတေတိ မရိယာဒိ။ (ပရိ+အာ+ဒါ+အ+အာ)
ဥဒကဋ်	ဥဒ္ဓတိ ဒြဝံ ကရောတိတိ ဥဒကံ၊ (ဥဒိ+က္ခ) (တနဲ) ဥဒ္ဓဓာတ်နှောင် ရန္နုဒိဒိဟိ-စသော သုတ်ဖြင့် ကပစ္စည်းသက်၊ ကွစိဓာတု-ဖြင့် ဒ-ကို ချေ။
အရညံ	နတ္ထိ ရာဇာ ဧတ္တာတိ အရညံ။ (န+ရာဇာ၊ နကို အ၊ ဇကို ဥ ပြု၊ ဒွေဘော်လည်းလား၊ ရဿပြ။) (တနဲ) အရိယတေ ဂစ္ဆိယတေတိ အရညံ။ (အရ+ည)
ပေါက္ခရဏိယာ	ပေါသီယတိ ဇလေနာတိ ပေါက္ခရံ၊ (ကြာ) (နဲ) ပေါက္ခရေ ဇလေ ဇာတံ ပေါက္ခရံ၊ (ကြာ) ပေါက္ခရံ ဧတ္ထ (ဧတိဿာ) အတ္ထိတိ ပေါက္ခရဏိ။
ရှပ်တွက်	ပေါက္ခရ+တ္တိ+ဏနိဖြင့် ရှဉ်းချောကပ်၊ ကြောင့် တြိချေ၊ ရ- ကသိုကပ်၊ တေသုဝုဒ္ဓိဖြင့် ကကို အပြု၊ နကို ကပြု။
တဠာကေ	တလတိ ပတိဋ္ဌာတိ ဧတ္တာတိ တဠာကော။ (တလ+အာက)
ဒန္တပေါက်	ဒါယတိ အဝဇ္ဇာတိ ဘက္ခံ ဧတေနာတိ ဒန္တော၊ ဒန္တေ ပုနာတိ သောဓေတိ ဧတေနာတိ ဒန္တပေါက်၊ (ဒန္တ+ပု+ယု)
ဝနပ္ပတိ	ဝနန္တိ တံ ဘဇန္တိ မယူရကောကိလာဒယောတိ ဝနံ၊ ဝနဿ ပတိ ဝနပ္ပတိ။

ပစ္စည်းအရ- နံနက်စသော ကာလပညတ်။ (ပကတူပပြိုင်)

တံ သင်္ကေတံ ပုရေ ဝါ ပစ္စာ ဝါ တံ ဘဏ္ဍံ အဝဟရတိ- အနက်ပေး

တံ သင်္ကေတံ - ထိုအချိန်အချက်၏။ ပုရေ ဝါ- ရေးဥှ်သော်လည်းကောင်း၊ ပစ္စာ ဝါ- ၎င်း၊
တံ ဘဏ္ဍံ - ကို၊ အဝဟရတိ - ၏။ ဤအလို = သင်္ကေတံ - ၌ အံ ဝိဘတ် - ဆဋ္ဌိအနက်၌၊
ကွမိ ဒုတိယာ ဆဋ္ဌိနမတ္ထေ - သုတ်ဖြင့်သက်။

(တနဲ့) တံ သင်္ကေတံ - သို့၊ အံသမ္ပတွာ - မရောက်ပူ၍၊ ပုရေ ဝါ - သော်၎င်း၊ တံသင်္ကေတံ
- ကို၊ အတိက္ကမ္မ - ကျော်လွန်၍၊ ပစ္စာ ဝါ - ၌၎င်း၊ တံ ဘဏ္ဍံ - ကို၊ အဝဟရတိ - ၏။
ဤအလို = တံ သင်္ကေတံ - ၌ အံ ဝိဘတ် - ဒုတိယာအနက်၌ သက်။

နိမိတ္တကမ္ပံ နိမိနာတိ သဗ္ဗာနာတိ ဧတေနာတိ နိမိတ္တံ။ (နိ - မိ + တ) နိမိတ္တဿ ကမ္ပံ နိမိတ္တကမ္ပံ။
ဘမုကံ ဘမတိတိ ဘမုကော။

ပရပရိဂ္ဂဟိတသညံ ပရေဟိ ပရိဂ္ဂဟိတံ ပရပရိဂ္ဂဟိတံ။ ပရပရိဂ္ဂဟိတန္တိ ပဝတ္တာ သညာ ပရပရိဂ္ဂဟိတသညာ၊
ပရပရိဂ္ဂဟိတသညာ အဿ အတ္ထိတိ ပရပရိဂ္ဂဟိတသညံ။

ဝိသာသဂ္ဂဟိ သသနံ ဟိသနံ သာသော၊ ဝိဂတော သာသော ဧတသ္မာတိ ဝိသာသော၊
(တနဲ့) ဝိသာသနံ ဝိသာသော၊ ဂဟနံ ဂါဟော၊
ဝိသာသေန ဂါဟော ဝိသာသဂ္ဂဟော၊
ဝိသာသဂ္ဂဟော အဿ အတ္ထိတိ ဝိသာသဂ္ဂဟိ။
(တနဲ့) ဝိသာသေန ဂဏှာတိ သီလေနာတိ ဝိသာသဂ္ဂဟိ။

တာဝကာလိကံ တာဝကာလေန ဂဟိတံ တာဝကာလိကံ။
(တနဲ့) တာဝ ကာလော အဿာတိ တာဝကာလိကံ။
(တနဲ့) တာဝကာလံ ပဝတ္တံ တာဝကာလိကံ။ (ဘာဋီ)

သသညံသ ပေတပရိဂ္ဂဟော သံကုတိ ပဝတ္တာ သညာ သသညာ၊ သသညာ အဿ အတ္ထိတိ သသညံ။
ပရလောကံ ဧတိဂ္ဂတိတိပေတော၊ (ပရ + ကု + တ)
(တနဲ့) ပကဋ္ဌေန ကမ္ပေန ကုတော ပေတော။
ပရိဂ္ဂယုတိတိ ပရိဂ္ဂဟော၊ ပရိဂ္ဂဟဿ ဂဟနံ ပရိဂ္ဂဟော။
ပေတာနံ ပရိဂ္ဂဟော ပေတပရိဂ္ဂဟော။

(ပေတ အရ - စတုမဟာရာဇ် - စသော နတ်တို့ကိုလည်းယူ)
မဟန္တံ အတ္တတိတိ အပ္ပံ မဟန္တံ အပ္ပံ ယဿာတိ မဟန္တံ။

ဥတ္တရတ္ထရကံ ဥတ္တရိ အတ္တရိတဝံ အတ္တရကံ ဥတ္တရတ္ထရကံ။

နိရုတ္တိပထေ ဥဒ္ဓါဘောတံ ဥတ္တိ၊ နိဟရိတွာ ဥတ္တိ နိရုတ္တိ၊ နိရုတ္တိဒဝ ပထော နိရုတ္တိပထော။

ဝုတ္တော ဝံဇေမိ - ဌိ ဝုတ္တော ကံ ဝုတ္တမိတံ ဝုတ္တော - ဟုဗြူ။

ဝုတ္တော ဝဇ္ဇေဟိ - ဌိ ဝုတ္တောကို ဝုစ္စသေတံ ဝုတ္တော - ဟုဗြူ။

ဝါတမဏ္ဍလိကာယ မဏ္ဍလမေဝ မဏ္ဍလိကာ၊ ဝါတဿ မဏ္ဍလိကာ ဝါဘမဏ္ဍလိကာ။

အဓိဝတ္တောအရ အဝတံပေါ်၌ တပ်မက်သော လောဘဗြဏ္ဍန်းသော လောဘမူမိတ်။

ဟရိပတိ၌ ပတဓာတ်အရ - ဗြိတ္တာ၏စုတိမိတ်။

ဇန္တာယရံ ဇလတိ ဇတ္ထာတိ ဇန္တာ၊ (တနဲ) ဇနေတိ အဂ္ဂံ ဇတ္ထာတံ ဇန္တာ၊ ဇန္တာဝေ ယရံ ဇန္တာယရံ။

သီဟဝိယာသံ ယသံတဇ္ဇော ဘက္ခိတဇ္ဇောတိ ယာသော၊ ဝိဂ္ဂုပေါ ယာသော ဝိယာသော၊

သီဟဿ ဝိယာသော သီဟဝိယာသော။

ဗျုပ္ပိယာသံ ဝိနိဟန္တာ အာယာယတိတိ ဗျုပ္ပေ၊ (ဝိ+အာ+ယာ+ဏ) ဓာတ်အရ - ယာနဝိညာဉ်။

(တနဲ) ဝိဝိဇေ မိဂေ ဟနတိတိ ဗျုပ္ပေ၊ ဗျုပ္ပဿ ဝိယာသော ဗျုပ္ပိယာသော။

ဩဒနိယယရံ ဩဒနံ ပစန္တိ ဇတ္ထာတိ ဩဒနိယံ။ (ဩဒန+ဣယ)

ဩဒနိယံ စ တံ ယရံ စာတိ ဩဒနိယယရံ။

သုနယရံ ပသဝယတိတိ သုနံ၊ သုနဿ ပစနံ ယရံ သုနယရံ။

ဇမ္ဗုစောရကာ ဇာယတိတိ ဇမ္ဗု၊ ဇနိယတိတိ ဇမ္ဗု၊ ဇမ္ဗုနော စောရကာ ဇမ္ဗုစောရကာ။

(ဇန+ဥ၊ အလယ် ဝုလား၊ နကို နိဂ္ဂဟိတံ ပြု၊ နိဂ္ဂဟိတံကို မပြု)

ပနသံ ပညတေ ဝထိယတေတိ ပနသံ။ (ပန+သ)

ဝိလာနာလယံ ဝိလာယတိတိ ဝိလာနော၊ ဝိလာနဿ အာလယော ဝိလာနာလယော။

ပါသော ပသန္တိ ဝန္တန္တိ ဇေတေနာတိ ပါသော။

ကာရညာဓိပ္ပါယော ကရကာ ဝေ ကာရညံ၊

ကာရညသ္မိ ပဝတ္တော အဓိပ္ပါယော ဧတဿာတိ ကာရညာဓိပ္ပါယော။

ဩဠုဗ္ဗံ ဥလုတော ဥဒကတော ပါတိ ရက္ခတိတိ ဥလုပေါ၊

ဥလုပေါယေဝ ဩဠုဗ္ဗေ၊ (နိဂ္ဂဟိတံလား)

ဥစ္စာရံ ဥစ္စာရိယတိ ဇဟိယတိ ဇတ္ထာတိ ဥစ္စာရံ။

ကုမိဇန မရတိတိ မိဇနော၊ (မရ+ဤနံ၊ ရကိုချေ)

(တနဲ) မိယတေ ဟံသိယတေတိ မိဇနော။ (မိ+ဤနံ)

ကုစ္ဆိတော မိဇနော ယသ္မိတိ ကုမိနံ။ (ကုစ္ဆာဒိ - ဖြင့် ရသယပြု)

(တနဲ) ကမန္တိ မိနာဒယော ပဝိသန္တိ ဇတ္ထာတိ ကုမိနံ။ (ကမု+ဣနံ)

ကုလလေန ကုက္ကုဋ္ဌာဒီနံ ကုလံ လုနာတိတိ ကုလလော။ (ကုလ-လု-တို့)
(တနဲ့)ကုလတိ ပက္ခေ ပသာရေတိတိ ကုလလော။ (ကုလ-အလ)

အာပဏိကဿ အာပဏယန္တေ ဗျံဟရန္တေ အသ္မိတိ အာပဏော။
အာပဏော အဿ အတ္ထိတိ အာပဏိကော။

တာဝကာလိကော တာဝကာလေ ဂဟိတံ တာဝကာလိကံ။
တာဝကာလိကံ စိတ္တံ ယဿာတိ တာဝကာလိကော။ (စိတ္တဓမ္မ)

ပုဗ္ဗကိတံ ကရိယတေတိ ကိစံ။ (ကရ+တ။ က၌ အကို ဣ-ပြု၊ ရကို ဓမ္မ။)
ပုဗ္ဗေန ကိတံ ပုဗ္ဗကိတံ။

ဥပေါသထဂ္ဂံ ဥပေါသထံ ဂဏန္တိ ဧတ္တာတိ ဥပေါသထဂ္ဂံ။
သန္နိသန္တံ သမံ နိသိဒန္တိ ဧတ္တာတိ သန္နိသဇ္ဇာ။ တံ။

ပံသုကိတာနိ ကိရိယတေတိ ကိတာနိ။ (ကိရ+တ) ပံသုနာ ကိတာနိ ပံသုကိတာနိ။
တေကဋ္ဌလယာဂံ တိဟိ ကတာ တိကတာ၊ တိကတာ ဧဝ တေကဋ္ဌလာ။ (တိကတာ+ဏုလ၊ တ-ဋ္ဌပြု)
တေကဋ္ဌလာ စ သာ ယာဂု စာတိ တေကဋ္ဌလယာဂု။

မခုဂေါဠကံ မခု စ ဂုဠော စ မခုဂုဠံ၊ မခုဂုဠေန ကတော မခုဂေါဠကော။ (ဥကို သပြု)
(တနဲ့) မခုဂုဠော ဝိယ ကရိယတေတိ မခုဂေါဠကော။

ကုဋ္ဌမ္ပံ ဇနေဟိ ကောဋီယတိ ပဝတ္ထိယတိတိ ကုဋ္ဌမ္ပံ။ (ကုဋ+ဗ၊ အလယ်၌ ဥမ်-လာ။)
ဒါယဇ္ဇော ဒါတဝ္ဗတိ ဒါယံ၊ ဒါယံ အာဒိယတိတိ ဒါယာဒေါ၊ ဒါယာဒေါ ဧဝ ဒါယဇ္ဇော။

ဘာဂိနေယျော ဘဂံ အဿ အတ္ထိတိ ဘဂိနိ။ (ဘဂ+ဏ+ဣနိ) ဘဂိနိယာ ပုတ္တော ဘာဂိနေယျော။
မေဒဝဋ္ဋိ မိဒတိတိ မေဒေါ၊ မေဒနံ မေဒေါ၊ မေဒေါဧဝ ဝဋ္ဋိ မေဒဝဋ္ဋိ။

အဂ္ဂိပေန္တံ အဂ္ဂ+ဏာပေ+မာန၊ မာနကို အန္တ-ပြု။

=====

တတိယပါရာဇိကအစဉ်

ဝေသာလိယံ ဝိသာလော ဧတိဿ အတ္ထိတိ ဝေသာလိ။ (ဝိသာလ+ဏ+ဤ)

“ဝေသာလိပြည်နှင့် တံတိုင်းသုံးထပ်”

လိတ္ထဝိမင်းသားတို့သည်

(၁) တစ်ယူဇနာကျယ်ပြန့်သောမြေနေရာကိုယူ၍ မြို့ရိုးအကာအရံအဖြစ် တံတိုင်းခတ်လျက် မြို့တည်ထောင်ကြသည်။

(၂) ကာလအတန်ကြာသောအခါ လူဦးရေများလာသောကြောင့် တစ်ဂိုဝင်မှုမြေနေရာကို တိုးချဲ့ကာ တံတိုင်းထပ်မံ ခတ်ကြပြန်သည်။

(၃) ကာလအတန်ကြာသောအခါ လူဦးရေများလာသောကြောင့် တစ်ဂိုဏ်းမှသော ရှေးနေရာကို တိုးချဲ့ကာ မြို့အကာအရံအဖြစ် တံတိုင်းထပ်မံ ဖော်ကြပြန်သည်။ သို့ဖြစ်၍ ဤမြို့ကို (နှစ်ကြိမ်၊ သုံးကြိမ်) တိုးချဲ့ခြင်း၊ ကျယ်ပြန့်ခြင်းရှိရာဖြစ်သောကြောင့် "ဝေသာလီ"မြို့-ဟု ခေါ်ကြသည်။

ဒဿနတ္ထ = ဝေသာလီယံ - ဖြင့် ဘုရားရှင်၏ ဂေါစရဂါမ်ကို ပြသည်။
မဟာဝနေ ကုဋ္ဌာဂါရသာလာယံ - ဖြင့် ဘုရားရှင်၏ သီတင်းသုံးရာဌာနကို ပြသည်။
(ကျန်သော အရာဌာနတို့၌ နည်းမှီ၍ သိလေ)

မဟာဝနေ မဟန္တံ ဝနံ မဟာဝနံ။

မဟာဝန် ၂ - မျိုး (၁) ဝေသာလီပြည်အနီးက အပိုင်းအခြားရှိပြီး မမှိုက်မပျိုးဘဲ အလိုလိုပေါက်နေသော ကြိုးစွာသော တောကြီး-ဟူသော မဟာဝန်။
(၂) ကပိလဝတ်ပြည်အနီးက တဘက်မှ ဟိမဝန္တာနှင့် စပ်၍၊ တဘက်မှ သမုဒ္ဒရာနှင့် စပ်နေသဖြင့် အဆုံးအပိုင်းအခြားမရှိ ကြီးစွာသော တောကြီး-ဟူသော မဟာဝန်။

ကုဋ္ဌာဂါရသာလာယံ ကုဋီယတေ ဆိန္ဒိယတေတိ ကုဋံ၊ (ကုဋ + က)

ကုဋံ စတ္ထ အတ္ထိတိ ကုဋံ၊ (ကုဋ + အ) ကုဋံ အဂါရံ ကုဋ္ဌာဂါရံ၊
ကုဋ္ဌာဂါရမေဝ သာလာ ကုဋ္ဌာဂါရသာလာ။

စာစပ် ဝေသာလီယံ - ကို ဝိဟရတိ - ၌ သာမညာဓာရ၊ သာမညဓာရီ - စပ်။
မဟာဝနေ နှင့် ကုဋ္ဌာဂါရသာလာယံ - ကို ဝိဟရတိ - ၌ ဝိသေသာဓာရ၊ ဝိသေသဓာရီ - စပ်။
(ဤနေရာနှင့် အလားတူ နေရာဌာနတို့၌ နယဂ္ဂါဟ - ပြုလေ)

အသုဘကထံ သုန္ဒရေန သဘာဝေန ဘဝတီတိ သုဘော၊
န သုဘော အသုဘော၊
အသုဘကာရသန္တဿနေန ပဝတ္တာ ကထာ အသုဘကထာ။

ဘဂဝါ ဘိက္ခုနံ အသုဘကထံ ကထေသိ - ၌ ကတ္တာပုဒ်အရ - ဒေသနာဉာဏ် - ဟုဆိုအပ်သော မဟာကြံဉာဉ် - ရှိ ပညာ၊ (ပစ္စည်း)
ကြိယာပုဒ်အရ - ဒေသနာဉာဏ် - နှင့် ယှဉ်သော မဟာကြံဉာဉ်သံစိတ္တုပ္ပါဒ်။ (ပစ္စယုပ္ပန်) သဟဇာတပြိုင်။ ပစ္စယသတ္တိ = ကြီးလေး၊ ည၊ သမ်၊ ဟေ၊ မိ၊ ဣ၊ မဂ် - ပေါင်း (၁၀) ပစ္စည်း။
(တနဲ့) ကတ္တာပုဒ်အရ - ဒေသနာဉာဏ်ပြဋ္ဌာန်းသော ရှေးရှေးသော မဟာကြံဉာဉ်သံဇောစိတ္တုပ္ပါဒ်။ (ပစ္စည်း)
ကြိယာပုဒ်အရ - ဒေသနာဉာဏ်ပြဋ္ဌာန်းသော နောက်နောက်သော မဟာကြံဉာဉ်သံဇောစိတ္တုပ္ပါဒ်။ (ပစ္စယုပ္ပန်) အနန္တရပြိုင်။

သဠိ + သင်္ဂဟဒါယနိတန်း

ပစ္စယသတ္တိ = အနန္တရ၊ သမနန္တရ၊ အနန္တရပနိဿယ၊ နတ္ထိ၊ ဝိဂတ၊ အာသေဝန၊ (၆) ပစ္စည်း (တန့်) ကတ္တားပုဒ်အရ - မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်းအစရှိသော ရှေးရှေးသောစိတ်နှင့်အတူညီပါ သော ဟဒယဝတ္ထု။ (ပစ္စည်း) ကြိယာပုဒ်အရ - ဒေသနာဉာဏ်ပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကြိညသံ ဝိတ္တုပ္ပါဒ်။ (ပစ္စယုပ္ပန်) ဝတ္ထုပုရေဇာတပြိုင်။

မှတ်ချက်

ပစ္စယသတ္တိ = ဝတ္ထုပုရေဇာတ၊ နိဿယ၊ ဝိပယုတ္တ၊ အတ္ထိ၊ အဝိဂတ။ (၅) ပစ္စယသတ္တိ။ ကတ္တားနှင့် ကတ္တားဟောကြိယာကို ပဋ္ဌာန်းနည်းဖြင့်လိုလျှင် အထက်ပါအတိုင်း သုံးနည်း ဖြိုင်နိုင်သည်။ ထိုသုံးနည်းတွင် ပ.ဒု-နည်းသာ အသုံးများသည်။ ကြိယာပုဒ်အရ - ဒေသနာဉာဏ်ပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကြိညသံဝိတ္တုပ္ပါဒ်။ (ပစ္စည်း) ကံပုဒ်အရ - အသုဘကထာ - ဟူသော သဝိညတ္တိကဝစိဘေဒသဒ္ဒရုပ်။ (ပစ္စယုပ္ပန်) သဟဇာတပြိုင်။ ပစ္စယသတ္တိ = ကြီး - ၄၊ ဝိပယုတ္တ။ ပေါင်း (၅) ပစ္စည်း။

မှတ်ချက်

(တန့်) ကံပုဒ်အရ - အသုဘကထာ - ဟူသော မနသာဝတ္ထဝိတသဒ္ဒပညတ်။ (ပစ္စည်း) ကြိယာပုဒ်အရ - ဒေသနာဉာဏ်ပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကြိညသံဝိတ္တုပ္ပါဒ်။ (ပစ္စယုပ္ပန်) အာရမ္မဏပြိုင်။ အာရမ္မဏတစ်ပစ္စည်းသာ။ စကားပြော. တရားဟောသည့်နေရာမျိုး၌ (၁) ပြောအပ်သောစကားနှင့် ပြောဆိုခြင်းကြိယာ အရ ဝိတ္တုပ္ပါဒ်တို့ကို ပဋ္ဌာန်းနည်းဖြင့်လိုလျှင် အထက်ပါအတိုင်း ၂-နည်းဖြိုင်ပါ။ (၂) ဝိတ္တုပ္ပါဒ်ဖြစ်စဉ်ကို မေးလျှင် ဝစီဝိညတ်နှင့် သဒ္ဒရုပ်ကို - မနောဒွါရိကဇောစိတ်ကသာ ဖြစ်စေနိုင်သောကြောင့် ကာမဇောမနောဒွါရိကဝိတိ - ချပါ။ သမ္ပဒါနိပုဒ်အရ - တရားနာယူကြသော ရဟန်းတို့၏ လောကီခန္ဓာငါးပါး။

(တန့်) ပစ္စုပ္ပန် ဣဒ္ဓနိပုဒ္ဓရုပ်။ (ပစ္စည်း)

မှတ်ချက်

ကြိယာပုဒ်အရ - ဒေသနာဉာဏ်ပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကြိညသံဝိတ္တုပ္ပါဒ်။ (ပစ္စယုပ္ပန်) အာရမ္မဏပြိုင်။ ပစ္စယသတ္တိ = အာရမ္မဏ၊ ပုရေဇာတ၊ အတ္ထိ၊ အဝိဂတ။ (၄) ပစ္စယသတ္တိ။ စကားပြော. တရားဟောမည့်သူ၏ စိတ်သည် = ပြောဆိုဟောကြားရမည့် တရားစကားကို လည်းကောင်း တရားစကားနာယူသူတို့ကိုလည်းကောင်း အာရုံပြုနိုင်သည်။

အသုဘာယ

န သုဘာ အသုဘာ၊ (မာတိကာ) ဥဒ္ဓါမာတကံ. ဝိနိလကံ. ဝိပုဗ္ဗကံ - စသော မာတိကာ - ဝဝ - ပါးဟူသော သဒ္ဒပညတ်။ (တန့်) ဝိတ္ထဇေသဒ္ဒရုပ်။ (သကျ - ၆၂)

ဝဏ္ဏံ

ဝဏ္ဏိယတိ သံဝဏ္ဏိယတိ ဧတယာတိ ဝဏ္ဏာ၊ (ဝဏ္ဏ + အ + အာ) အကျယ်ဖွင့်ကြောင်းဖြစ်သော ပဒဘာဇနီ - ဟူသော သဒ္ဒပညတ်။ (တန့်) ဝိတ္ထဇေသဒ္ဒရုပ်။

အသုဘာယ ဝဏ္ဏံ

ဘာသတိ - ၌ ဝဏ္ဏံ အရ - အသုဘမာတိကာ၏ ပဒဘာဇနီ - ဟုဆိုအပ်သော မနသာဝတ္ထဝိတသဒ္ဒပညတ်။ (ပစ္စည်း)

ဘာသတိ အရ- ဒေသနာဉာဏ်ပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကြံ့ညာသံစိတ္တုပ္ပါဒ်။ (ပစ္စယုပ္ပန်)

အာရမ္မဏပြိုင်။ အာရမ္မဏတစ်ပစ္စည်းသာ။

(တန့်) ဘာသတိ အရ- ဒေသနာဉာဏ်ပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကြံ့ညာသံစိတ္တုပ္ပါဒ်။ (ပစ္စည်း)

ဝဏ္ဏံ အရ- အသုဘမာတိကာ၏ ပဒဘာဇနီ - ဟုဆိုအပ်သော သဝိညတ္တိကဝစိဘောဒသဒ္ဒ ဟု
ရုပ်။ (ပစ္စယုပ္ပန်) သဟဇာတပြိုင်။

ပစ္စယသတ္တိ = ကြီး- ၄၊ ဝိပ္ပယုတ္တ။ (၅)၊ ပစ္စယသတ္တိ။ (သကျ- ၆၂)

မှတ်ချက်

အသုဘာယ ဝဏ္ဏံ ဘာသတိ - ဌ ဝဏ္ဏသဒ္ဒါသည် ဂုဏ - အနက်ဟောဟု နိဿိဆရာဆို၏။
ထိုဆရာအလို ဝဏ္ဏ အရ- အသုဘပထမဈာန်နှင့် ယင်းကို ဝိပဿနာရှု၍ ရအပ်သော -
မဂ်၊ ဖိုလ် - ဟူသော ဂုဏ်များကို ကောက်ပါ။

အသုဘဘာဝနာယ ဘာဝီယတေ ဘာဝနာ၊ အသုဘဿ ဘာဝနာ အသုဘဘာဝနာ။

အသုဘ အရ- အသုဘအခြင်းအရာကို အာရုံပြုသော မဟာကုသိုလ်စိတ်။

ဘာဝနာ အရ- အသုဘကမ္မဋ္ဌာန်း ကြိမ်ဖန်များစွာ စီးဖြန်းသူ၏ သမာဓိပြဋ္ဌာန်းသော
မဟာကုညာသံစိတ်။

ဝဏ္ဏံ ဝဏ္ဏီယတေ သံဝဏ္ဏီယတေ ဧတေနာတိ ဝဏ္ဏော။ (ဂုဏ်ဟော)

အသုဘဘာဝနာယ ဝဏ္ဏံ ဘာသတိ - ဌ အသုဘဘာဝနာယ - ပုဒ် အရ အသုဘကမ္မဋ္ဌာန်းကြိမ်ဖန်များစွာ -
စီးဖြန်းသော ပုဂ္ဂိုလ်၏ သမာဓိပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကုညာသံစိတ္တုပ္ပါဒ်။ (ပစ္စည်း)

ဝဏ္ဏံ ပုဒ်အရ- အသုဘပထမဈာန်နှင့် ယင်းကို ဝိပဿနာရှု၍ ရအပ်သော မဂ်၊ ဖိုလ်။ (ပန်)
ပကတူပပြိုင်။ ပကတူပနိဿယ တစ်ပစ္စည်းသာ။

ဝဏ္ဏံ အရ- အသုဘပထမဈာန်နှင့် ယင်းကို ဝိပဿနာရှု၍ ရအပ်သော မဂ်၊ ဖိုလ်။ (ပစ္စည်း)

ဘာသတိ အရ- ဒေသနာဉာဏ်ပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကြံ့ညာသံ စိတ္တုပ္ပါဒ်။ (ပန်)

အာရမ္မဏပြိုင်။ အာရမ္မဏ၊ အဝိပတိ၊ ဥပနိဿယ။ (၃) ပစ္စယသတ္တိ။

အာဒိဿ အာဒိဿ အာ + ဒိဿ + တွာ၊ သဗ္ဗေဟိ တုနာဒိနံ ယော-ဖြင့် တွာကို ယ-ပြု၊ သ-ကို ယ-သို့ကပ်၊
သျှကို သပြု၊ သ ဒွေဘော်လာ၊ (နာမ်မငဲ့ရ) သိသက်၊ နိပါတ်ပုဒ်ဖြစ်သောကြောင့် သဗ္ဗာသ
မာဂ်သော-ဖြင့် ချေ-ပြီး။ (ဝစနတ္ထပြုလိုလျှင် အာဒိသတိတိ အာဒိဿ-ဟုပြု။)

ပစ္စယတ္ထ = အာဒိဿ - ဌ တွာ ပစ္စည်းသည် (၁) အညေ ကိတ် - သုတ်အရ ကိတ်အမည်ရှိ
သောကြောင့်လည်းကောင်း၊ (၂) ပုဗ္ဗကာလေ - စသော သုတ်၌ ဧကက္ခတ္တုကာနံ - ဟု ဆို
သောကြောင့်လည်းကောင်း - ကတ္တားအနက်၌ သက်။

(တုန. တွာန - ပစ္စည်းတို့သည်လည်းနည်းတူ) (ရ - ၃၉၂)

သဒ္ဒါ + သင်္ဂဟဒါလင်းတန်း

အသုဘသမာပတ္တိယာ သမာပတ္တိနံ သမာပတ္တိ အသုဘဿ သမာပတ္တိ အသုဘသမာပတ္တိ။

အသုဘပထမဗျာန်ကောက်။ ဂျာနသမာပတ္တိပီထိ - ချ။

ဝဏ္ဏံ

မေထုနဓမ္မသမာပတ်မှ တွန့်ဆုတ်သော အခြင်းအရာအားဖြင့်ဖြစ်သော မဟာကုသိုလ် ဥပေက္ခာသဟဂုတ်စိတ်။ (ရှေ့ပိုင်းအရနှင့် ပကတူပုံဖြင့်၊ ဘာသတိအရနှင့် အာရမ္မဏပြိုင်)

အဒ္ဒမာသံ

အသတိ ခေပေတိ သမုဒါယန္တိ အဒ္ဒေါ။ (အသု+ဓ)
မသီယတိ ပရိမိယတိတိ မာသော။ (မသ+ဏ)
(တနဲ့) သတ္တာနံ အာယံ မိနန္တော ဝိယ သီယတိ အန္တံ ကရောဘိတိ မာသော။
(မာဓာတ်+ သိဓာတ်+အ) မာသဿ အဒ္ဒေါ အဒ္ဒမာသော။ (အမာဒိပဒပရဆဋ္ဌိတံပံ)
ကာလအစ္စန္တသံယောဂ-အနက်၌၊ အံ-သက်။

ဣတ္ထမဟံ ဘိက္ခဝေ အဒ္ဒမာသံ ပဋိသန္ဓိယိတုံ-ကို ဣန္ဒြိယတေ မယာ ဘိက္ခဝေ အဒ္ဒမာသံ ပဋိသန္ဓိယိတုံ- ဟု ကံဟောဝါကျ-သို့ပြောင်းပါ။ (သကျ- ၂၆)

ပဋိသန္ဓိယိတုံ

ပတိ+သံ+လီ+တုံ။ ဓာတ်အရ- ဘုရားရှင်၏ ပဉ္စမဗျာန် အရဟတ္တဖိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်၊ ဝိညတ်ကြည့် စိတ္တဇရပ်၊ သုဒ္ဓန္တကကလာပံ၊ လဟုတာဒေကာဒသကကလာပံ- ဟူသော စိတ္တဇကလာပံ ၂- စည်း။ (အရဟတ္တသမာပတ္တိပီထိ) သကျ- ၃၀။

ပဋိသန္ဓိယိတုံအရ- အရဟတ္တဖိုလ်သမာပတ်။ (စိတ္တဝိဝေက) မဟာကြိညာသံ။ (ကာယဝိဝေက)

အသုဓ-သည် ပဒပူရဏမတ္တ၊ အဝဓာရဏတ္ထနိပါတ်။

အနက်ပေး

ကောစိ-သည်၊ ဘဂဝန္တံ-သို့၊ န ဥပသကံမတိ- မချဉ်းကပ်။
(ဤအလို- အသုဓ-ပဒပူရဏမတ္ထနိပါတ်)
(တနဲ့) ကောစိ-သည်၊ ဘဂဝန္တံ-သို့၊ နာသုဓ (နေဝ) ဥပသကံမိ- မချဉ်းကပ်သည်သာ။
ဤအလို = အသုဓ- အဝဓာရဏအနက်ဟော နိပါတ်။

ဝိဣ္ဇာပိတနိဟာရကေန နိဟရတိတိ နိဟာရကော။ (နိ-ဟရ+ဏျ)

ဝိဣ္ဇာပိတဿ နိဟာရကော ဝိဣ္ဇာပိတနိဟာရကော။

အနေကာကာရဝေါကာရံ န ဧကေ အနေတေ၊ အနေကေ အာကာရာ အနေကာကာရာ။

အနေကာကာရေဟိ ဝေါကာရော အဿာတိ အနေကာကာရဝေါကာရော။

မှတ်ရန်

ဒဟရော-စသော ဝိသေသနပုဒ်များသည် မိမိတို့နှင့် နီးသော ပုရိသော ဟူသော ဝိသေ သျ-သို့လိုက်၍ ပုလ္လိင်ဖြစ်သည်။
ဣတ္ထိ-သို့လိုက်လျှင်ကား- ဒဟရာ၊ ယုဝတီ-စသည်ဖြင့် ထိလိင်ပြင်ပါ။
ဆောင် = ဝိသေသန၊ တစ်ခုမျှနှင့်၊ ဝိသေသျများစွာ၊ ဆင့်လျက်ပါမူ၊ ဝိသေသနမှာ၊ တူမြဲရာသည်၊ နီးစွာလိင်ဝတ်၊ အညီတည်း။

သကေန ကာယေန-၌ နာ ဝိဘတ်၊ အပုတ္တကတ္တားအနက်၊ ကတ္တရိစ-သုတ်ဖြင့် သက်။

(အင်္ဂိယန္တိ-ထောက်)

(တနဲ) နာ ဝိဘတ်၊ ကရိုဏ်းအနက်၊ ကရဏေ တတိယာ-ဖြင့် သက်။

(ဟရာယန္တိ-ထောက်)

(တနဲ) နာ ဝိဘတ်၊ ကံ အနက်၊ ကတ္တရိစ-၌ စ-သဒ္ဒါဖြင့် သက်။ (ဇိဂ္ဂန္တိ-ထောက်) ✕

အင်္ဂိယန္တိ အဋ္ဌ + ကံဟော - ယ + အန္တေ။

ဟရာယန္တိ ဟရေ + အ + အန္တိ။ (၁) ဓာတုဿန္တော' လောပေါ - စသော သုတ်သို့ လိုက်လာသော ကွပ်
သဒ္ဒါက တားမြစ်သောကြောင့်လည်းကောင်း၊ (၂) ဟိ - ဟူသော ဧကဿရဓာတ်မှ ဆင်း
သက်လာသောကြောင့်လည်းကောင်း - ဓာတွန်မချေရ။
တေ အာဝါ - ဟူသော ယောဂ - ဖြင့် ဧ - ကို အာယ - ပြု။

ဒဟဇရာ ဒဟတိတိ ဒဟဇရာ။ (ဒဟ + ရ)

ယုဝါ ယဝတိတိ ယုဝါ။ (ယု + အ)

မဏ္ဍနကဇာတိကော မဏ္ဍယတိ သီလေနာတိ မဏ္ဍနော၊ (မဋ္ဌိ + ယု)
မဏ္ဍနောယေဝ မဏ္ဍနကော။ (ဘာဝပ္ပဓာန. ဘာဝလောပကြံ)
မဏ္ဍနကော ဇာတိ ယဿာတိ မဏ္ဍနကဇာတိကော။ (သကျ - ၅၃)

သိသံနာတော နာယိတ္တာတိ နာတော၊ သိသေန သဒ္ဓိ နာတော သိသံနာတော။
ဝါစာသိလိဋ္ဌအကျိုးငှါ နိဂ္ဂဟိတ် - လာ၊ ရှေ့ပုဒ်၌ နာ - ဝိဘတ်ကျေ။
သဟာဒိယောဂအနက် သက်။ (သကျ - ၅၃)
(တနဲ) အံ ဝိဘတ်၊ သဟာဒိယောဂ - ၌ သက်။ (အလုတ္တဒု - တပ်)

အာသတ္တေန အာသဇ္ဇာပိယတေတိ အာသတ္တော။ (အာ + သဇ္ဇ + ဏာပေ + တ)
ကာရိတ် အရ - ဒေါသပြဋ္ဌာန်းသော ဒေါသမူစိတ္တုပ္ပါဒ်။

အဟိကုဏပေန ကုဋ္ဌိတံ နေတိတိ ကုဏပေါ။ (ကု + နိ + အပ၊ နကို ဏ - ပြု၊ ပုံ၊ နပုံ။)
အံဟတိ ဂစ္ဆတိတိ အဟိ၊ (အံဟ + ဣ)
အဟိဿ ကုဏပေါ အဟိကုဏပေါ။

အင်္ဂိယေယျ အဋ္ဌ + ကံဟော - ယ + ဧထ။ ပရဿပုဒ်ပြန်။

ကုက္ကုရကုဏပေန ကုကတိ သသာဒယော အာဒေါတိတိ ကုက္ကုရော၊ (ကုက + ဥရ)
ကုက္ကုရဿ ကုဏပေါ ကုက္ကုရကုဏပေါ။

မှတ်ဖွယ် အတိပဋိကုလဇိဂ္ဂန္တိယသဘာဝတော စေတ္တ ဣမာနေဝ တိဏိ ဝုတ္တာနိတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။
(သာရတ္ထ ၂၊ ၁၇၉)

သဒ္ဒါ + သင်္ဂဟသလင်းတန်း

- အတ္တနာ ဖလမာအနက်၊ နာ ဝိဘတ်၊ ကတ္တရိ စ-၌ စ-သဒ္ဒါ။
- ဝေါရောပေန္တိ ဝိ-အဝ-ရဟ+ဇာပေ+အန္တိ။
 ဓာတ်အရ- စုတ်ကိစ္စတပ်သော မဟာဝိပါက်။ (ပစ္စယုပ္ပန်)
- အညမည် ပစ္စည်းအရ- ဝကေစောနာပြဋ္ဌာန်းသော ဒေါသမူစိတ္တုပ္ပါဒ်။ (ပစ္စည်း) ပကတူပပြိုင်။
 အည-တည်၊ အံ ဝိဘတ်သက်၊ ခွင်းချေကပ်၊ သဗ္ဗာဒိနံ ဝိတိဟာရေ- သုတ်ဖြင့် အညံကို
 ခွိရုပ်ပြု၊ သျာဒိလောပေါ ပုဗ္ဗဿေကဿ- သုတ်ဖြင့် ရှေ့ အံ-ကိုချေ၊ မ-လာ၊ ငြီး။
- သမဏကုတ္တကော ကရိယတေတိ ကုတ္တံ၊ (ကရ+တ၊ ကွစိဓာတု-ဖြင့် ကရကို ကု-ပြု၊ တ-လာ)
 သမဏာနံ ကုတ္တံ သမဏကုတ္တံ၊
 သမဏကုတ္တံ ကရေတိတိ သမဏကုတ္တကော။ (သကျ- ၅၀/ ၅၃)
 (တနဲ) ကရကံ ကုတ္တံ၊ သမဏဿ ကုတ္တံ သမဏကုတ္တံ၊
 သမဏကုတ္တံ ဓာရေတိတိ သမဏကုတ္တကော။ (သမဏကုတ္တ + က၊ ဓာရေတိတိစိတ်)
- သာဓု အာယာစနတ္တ နိပါတ်။
- နော သည် ဒုတိယာဝိဘာဗျန္တိ။
- ဘဇော ဘရိယတေတိ ဘဇော။ (ဘရ+တ)
 ဓာတ်အရ- သာဠေယျစောနာ-ပြဋ္ဌာန်းသော ဒေါသမူစိတ္တုပ္ပါဒ်။
- ဝဂ္ဂမုဒါ မနိတဗ္ဗာ သမ္ပနိတဗ္ဗာတိ မုဒါ၊ (မန+တ၊ မ-၏ အ-ကို ဥ-ပြု၊ တကို ဒ-ပြု။)
 ဝဂ္ဂတိ သောဘနဘာဝေန ဝဂ္ဂတိတိ ဝဂ္ဂ၊ (ဝဂ္ဂ+ဥ၊ နပုံ-ရတ္တာဒိ)
 ဝဂ္ဂတိ မုဒါ ဝဂ္ဂမုဒါ။
- နဒိ နဒတိ သန္တတိတိ နဒိ။ (နဒ+အ+ဤ)
- လောဟိတကံ လောဟိတံ အဿ အတ္ထိတိ လောဟိတကံ။
- အသိ အသိယတေ ဝိဝိယတေတိ အသိ၊ (အသ+ဣ)
 (တနဲ) အာ ကောဝေသေန သိသာဒိကံ သယတိ သမုန္တိန္ဒတိတိ အသိ၊ (အာ-သိ+အ)
- အဟုဒေဝ ကုတ္တုစုံ- အရ နိဝရဏကုတ္တုစုံ၊ ဗုတ်ရေက မေးလျှင်- ဝိနယကုတ္တုစုံ-ကောက်။
- အဟု ဝိပုဋိသာရော- အရ နိဝရဏကုတ္တုစုံ။ (ယင်းတို့၌ ဖြစ်ထိုက်သော စိတ္တုပ္ပါဒ် = ကုတ္တုစုံပြဋ္ဌာန်းသော
 ဒေါသမူစိတ္တုပ္ပါဒ်။) သကျ-၅၃။
- ယောဟံ ဘိက္ခု သီလဝဇ္ဇေ ကလျာဏဓမ္မေ ဖိဝိတာ ဝေါရောပေသိ-၌
 ကြိယာပုဒ်အရ- ဒေါသမူစောနာ-သည် ပစ္စည်း၊ ယောဟံ-ပုဒ်အရ ဒေါသမူစောနာ
 နှင့် ယှဉ်သော ဒေါသမူစိတ္တုပ္ပါဒ်သည် ပစ္စယုပ္ပန်၊ သဟဇာတပြိုင်။

ဝိပဿနာ + ဝိပဿနာ

ပစ္စယသတ္တိ = ငြိမ်းလေး ည၊ သမ်း၊ အာဟာရ၊ ကမ်း (ပစ္စည်းအရ- ဒေါသမူ- ဒေါသ-ကို ယူယူ - အာဟာရ၊ ကမ္မ- ဖြတ်၍ ပေတု-သည့်ပြင်ပါ။)

ကြိယာပုဒ်အရ- ဒေါသမူ- ရှိ စေတနာ။ ကံပုဒ် အရ- သီလဝန္တရဟန်းတို့၏ လောကီခန္ဓာ ငါးပါး။ (ပစ္စုပ္ပန် ကုဋ်ပုဒ်ရုပ်) အာရမ္မဏပြိုင်။

ပစ္စယသတ္တိ = အာရမ္မဏ၊ ပုရေဇာတ၊ အတ္ထိ၊ အပိဂတ။ (သကျ- ၅၃)

သမဏကုတ္တကံ စတဒဝေါ စ- အရ ဒိဋ္ဌိပြဋ္ဌာန်းသော ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်။

ယံ တွံ- ဤ ယံ လိင်အနက်၌၊ သိ ဝိဘတ် သက်၊ (တနဲ) ဟိတ်အနက်၊ အာလပနေ ဝ- ဤ စ- သဒ္ဓါဖြင့်၊ သိ သက်။ (တနဲ) ဟိတ် အနက်ဟော နိပါတ်။

အတိဏ္ဏေ သံသာရေတော အတရိသုတိ တိဏ္ဏာ၊ န တိဏ္ဏာ အတိဏ္ဏာ။

တာဓရသိ တရ + ကာရိတ် - ဧက + ဤ။
တရ ဓာတ် အရ - ရဟန်းတို့၏ စုတိကိစ္စတပ်သော မဟာပိပါတ်။

ပစ္စည်း အရ- ဒေါသမူ- ရှိ ဒေါသ။ (ဝဏကဓေတနာ)

တာဓရသိ-၏ ကရိုက်ပိဋ္ဌိအရ- ရဟန်းတို့၏ အသက်ကိုခွင်းသော သမဏကုတ္တက၏- ဒေါသမူ- ရှိ ဒေါသ (ဝဏကဓေတနာ။)

“ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်တို့အား ဘယ - စသည် မဖြစ်”

ဝိကာသဝါ ပန သတ္တသုညတာယ သုဒိဋ္ဌတ္တာ မရဏကသတ္တမေဝ န ပသန္တိ၊ တသ္မာ တေသံ သဗ္ဗမ္ပေတံ နာဟောသီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ (ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂၊ ၆)

သမဏကုတ္တက သတ်သော ရဟန်း၊ အရေအတွက်- ၅၀၀၊

ပုထုဇဉ်နှင့် အရိယာလေးယောက်လုံးပါဝင်သည်။ သေပြီးသောအခါ - ရဟန္တမှတစ်ပါး ပုဂ္ဂိုလ် အားလုံး နတ်ပြည်သို့ ရောက်ကြသည်။ အတိတ်ကံ - ဝိဂပက္ခိယာတက - ကံ။ အချင်းချင်းသတ်၊ မိမိကိုယ်ကိုပြန်သတ်သော ရဟန်းတို့ကား - ပုထုဇဉ်တို့သာ။

သာဓက စတ္ထ စ နေဝ ပါဏတိပါတ် ကရိသု၊ န သမာဒပေသု၊ န သမနညာ အဟေသု၊ ပုထုဇနာ ပန သဗ္ဗမကံသု။ (ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂၊ ၆)

သာဓု သာဓု သမ္ပဟံသနတ္ထနိပါတ်ပုဒ် - ဖြစ်သောကြောင့် အာမေဒိတ်အစွမ်းဖြင့် နစ်ကြိမ်ဆို။

မာရဏာယိကာ မာရဿ ကာယော မာရကာယော၊ မာရကာယေ ဘဝါ မာရကာယိကာ။

ဒေဝတာအရ မိစ္ဆာအယူရှိသော ဘုမ္မစိုးနတ်။ (စတုမဟာရာဇ်ဘု သား)

ပုဋိသလ္လာနာ သလ္လိယနံ သလ္လာနံ၊ (ပတိ + သံ + လိ + ယု၊ ပတိ - ကို ပဋိ - ပြု၊ ယုကို အန - ပြု၊ ဤကို ဧ - ပြု၊ အန - ပြုမှ အကို ချေ၊ ဝဂ္ဂန္တံ ဝါ ဝဂ္ဂေ - ဤ ဝါ - ဖြင့် နိဂ္ဂဟိတ်ကို လ - ပြု၊ ကွစိဓာတု - ဖြင့် ဧကို အာယ - ပြု။)

သဒ္ဒါ + သင်္ဂဟအလင်းတန်း

မှတ်စုက် သလ-ဓာတ်ကြုံလျှင် ယာဏလာဏာ-ဖြင့် သလ-ဓာတ်နောင် လာဏ-ပစ္စည်းသက်၊
 ဏကို န-ဖြူ။ ယဉ်နိဝတ္တိတွာ သလ္လာန် ယဉ်သလ္လာန်
 ယဉ်သလ္လာန်- အရ ဘုရားရှင်၏ စတုတ္ထဈာန် အရဟတ္တဖိုလ် သမာပတ်။ (ပစ္စည်း) :
 ဝဋ်တော အရ- အရဟတ္တဖိုလ်၏ အနန္တရ ဘုရားရှင်၏ ဘဝင်ကိစ္စတပ်သော မဟာဝိညာ
 သံ-သောမနဿ၊ အသင်္ခါရီကစိတ်။ (ပန်) အနန္တရပြိုင်။
 ပစ္စယသတ္တိ = အနန္တရ၊ သမနန္တရ၊ ဥပနိဿယ၊ နတ္ထိ၊ ဝိဂတ။

သာဓု ဘန္တေ ဘဂဝါ အညံ ပရိယာယံ အာစိက္ခတု၊ ယထာယံ ဘိက္ခုသံယော အညာယ သဏ္ဍဟေယျ-
 ကို အနက်ပေး =

ဘန္တေ-မြတ်စွာဘုရား၊ သာဓု-တောင်းပန်ပါ၏။ ယထာ(ယေန ကာရဏေန) - အကြင်ဒေသနာ
 တည်းဟူသော အကြောင်းကြောင့်၊ အယံ ဘိက္ခုသံယော - သည်း၊ အညာယ - အရဟတ္တဖိုလ်
 ဌှိ၊ သဏ္ဍဟေယျ - ကောင်းစွာတည်ရာ၏။ ဘဂဝါ - သည်း၊ အညံ - အသုဘကမ္မဋ္ဌာန်းမှ တပီး
 သော၊ (တံ) ပရိယာယံ - ထို ဒေသနာတည်းဟူသော အကြောင်းကို အာစိက္ခတု - ဟောတော်
 မူပါ။ (ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂၊ ၈)

(တနံ) ဘန္တေ - မြတ်စွာဘုရား၊ သာဓု - တောင်းပန်ပါ၏။ ယထာ - အကြင်အခြင်းအရာအားဖြင့်၊
 ဘဂဝတိ - သည်း၊ အညံ - အသုဘကမ္မဋ္ဌာန်းမှ တပီးသော၊ ပရိယာယံ - ဒေသနာတည်းဟူသော
 အကြောင်းကို၊ အာစိက္ခန္တေ - သော်၊ အယံ ဘိက္ခုသံယော - သည်း၊ အညာယ - ဌှိ၊ သဏ္ဍဟေယျ
 - ၏။ တထာ - ထို - ဖြင့်၊ ဘဂဝါ - သည်း၊ အညံ - သော၊ ပရိယာယံ - ကိုး၊ အာစိက္ခတု - ဟောကြား
 တော်မူပါ။

နိယံ ယထာ၊ တထာ၊ ဥပမာမဟုတ်၊ ယင်းသို့ထုတ်မှု၊ တထာ စပ်ရာ၊ ကြိုယာ သည်း၊ မှန်စွာ -
 လက္ခဏာဖြစ်မြဲတည်း။

အညံ အည-တည်း၊ ကံမှည့်၊ ကံ အနက်၌ အံ - သက်၊ ခွင်းချေကပ်၊ (သစ္စနာမ်ပုဒ်)
 အညာယ အညာ - တည်း၊ အာဓာရမှည့်၊ အာဓာရအနက်၊ သို့ သက်၊ ယ မှည့်၊ သို့ကို အာယ - ပြု၊
 ခွင်း ချေ ကပ်။ (ကိတ်နာမ်ပုဒ်) သကျ - ၅၀။

အညာယ အာ မရိယာဒံ ဇာနာတိတိ အညာ၊ (အာ-ည+အ+အာ)
 မုချတ္ထ = အရဟတ္တမဂ်ပညာ၊ ဥပစာရတ္ထ = အံရဟတ္တဖိုလ် ပညာ။

နာနန္တရိကနည်းအရ- အရဟတ္တဖိုလ်ပညာနှင့်ယှဉ်သော သမ္မာသင်္ကပ္ပ-စသော မဂ္ဂင် ၇ - ပါ။
 ပစ္စည်းပြိုင် = မုချတ္ထ အရ- ပစ္စည်း၊ ဥပစာရတ္ထ အရ- ပစ္စယုပ္ပန်၊ အနန္တရပြိုင်။
 ပစ္စယသတ္တိ = အနန္တရ၊ သမနန္တရ၊ ဥပနိဿယ၊ နတ္ထိ၊ ဝိဂတ၊ ကမ္မ၊ (၆) ပစ္စည်း။

ဥပစာရတ္ထိ အရ- ပစ္စည်း၊ နာနန္တရိတ နည်းအရ- ပစ္စယုပ္ပန်။ သဟဇာတပြိုင်။

ပစ္စယသတ္တိ = ကြီးလေး၊ ည၊ သမ်း၊ ဝေ၊ ဝိ၊ ကံ၊ မင်။ (၁၀) ပစ္စည်း။ (သာယတ္ထ၊ ၂၊ ၂၀၀)

သန္တိပတိတော ဘန္တေ ဘိက္ခုသံယော၊ ယဿ ဒါနိ ဘဂဝါ ကာလံ မညတိ - ကို အနက်ပေး

ဘန္တေ - မြတ်စွာဘုရား၊ ဘိက္ခုသံယော - ရဟန်းသံဃာသည်၊ သန္တိပတိတော - စည်းလေး

ပြီးပါပြီ၊ (ဧသော - ဤအချိန်အခါသည်ကာ၊ ဘိက္ခုနံ - တို့အား၊ ဓမ္မကထံ - ကို၊ ကာတုံ ဝါ -

ငါ့လည်းကောင်း၊ အနသာသနံ - အဆုံးအမတော်ကို၊ ဒါတုံ ဝါ - ငါ့ငင်း၊ ကာလော - အချိန်

အခါပါဟည်း)၊ ဒါနိ - ယခုအခါ၌၊ ဘဂဝါ - သည်၊ ယဿ - အကြင်တရားပေးတော်မူခြင်း။

အဆုံးအမပေးတော်မူခြင်း၏၊ ကာလံ - ကို၊ မညတိ - သိတော်မူ၏၊ တံ - ကို၊ ကတ္ထဝံ - ၏။

(ဝိ၊ ၅၊ ၂၊ ၉)

အာနာပါနဿတိသမာဓိ အာပဌမံ အနတိ ဧတေနာတိ အာနံ၊ (အာ+အန+ဇီဝနတ္ထ+ကိ)

အာနကော အပဂတံ အပါနံ၊ အာနဉ္စ အပါနဉ္စ အာနာပါနံ။ (သကျ-၂၂)

အာနာပါနာနံ ပရိဂ္ဂါဟိကာ သတိ အာနာပါနဿတိ။

(တနံ) အာနာပါနေသု သတိ အာနာပါနဿတိ။

အာနာပါန အရ - အာနာပါန ပညတ် အာရုံ။

သတိ အရ - အာနာပါနဈာန်ရှိ သတိ။ (အာရမ္မဏပြိုင်)

(တနံ) အာနာပါန အရ - အဿာသပဿာသ - ဟု ဆိုအပ်သော စိတ္တဇဝါယောဓာတ်။

(ပစ္စယုပ္ပန်) သတိ အရ - အာနာပါနဈာန်ရှိ သတိ။ (ပစ္စည်း) သဟဇာတပြိုင်။

အာနာပါနဿတိယာ ယုတ္တော သမာဓိ အာနာပါနဿတိသမာဓိ။

ဤအလို = သတိ အရ - အာနာပါနဈာန်ရှိ သတိ။

သမာဓိအရ - အာနာပါနဈာန်ရှိ သမာဓိ။ (သဟဇာတပြိုင်)

ပစ္စယသတ္တိ = ကြီးလေး၊ ည၊ သမ်း၊ ကံ၊ မင်။ (၈) ပစ္စည်း။

(တနံ) အာနာပါနဿတိယံ သမာဓိ အာနာပါနဿတိသမာဓိ။

ဤအလို = သတိ အရ - ဥပစာရဈာန်ရှိ သတိ။

သမာဓိအရ - အာနာပါနဈာန်ရှိ သမာဓိ။ (ပကတူပြိုင်)

(တနံ) သတိ အရ - အာနာပါနဈာန် - ရှိ သတိ။

သမာဓိအရ - အာနာပါနဈာန် - ရှိ သမာဓိ။ (သဟဇာတပြိုင်)

မှတ်ချက်

မဇ္ဈလောပိတတိယာတပျရိသံကြိလျှင် - သဟဇာတ၊

သတ္တမိတပျရိသံကြိလျှင် - ပကတူနှင့် သဟဇာတပြိုင်။

သဒ္ဒါ + သင်္ဂဟဒလင်းစာနိုး

- ဘာဝိတော ဘာဝိယတေ ဥပ္ပါဒိယတေတိ ဘာဝိတော၊
 (တနံ) ဘာဝံ လူတော ဘာဝိတော။ (အာဒိကမ္ပိကဗျာနုပိလိချ)
 (တနံ) ဘာဝိယတေ ဝနိယတေတိ ဘာဝိတော။ (ဈာနသမာယုနပိလိ - ချ)
- ဗဟုလိကတော ဗဟုလံ ကတော ဗဟုလိကတော။ (သွတ္ထ - ဤပစ္စည်းသက်)
 (တနံ) အ - ကံ ဤပြု။ (တနံ) အဗဟုလောပိ ဗဟုလောဝိယ ကတော ဗဟုလိကတော။
 ဤအလို = အဘူတတတ္ထော - အနက်၊ စိ - ပစ္စည်းသက်။
- သန္တော သမ္ပတိတိ သန္တော။ (သမု + တ)
- ပဏီတော ပကဋ္ဌဘာဝံ နိတော ပဏီတော။
 "သန္တ ပဏီတ - ဖြစ်ကြောင်းများ"
 အာရမ္မဏသန္တတာယပိ ပဋိသေအေဂံသန္တတာယပိ သန္တော။
 အာရမ္မဏပဏီတတာယပိ အဂံပဏီတတာယပိ ပဏီတော။
- အသေစနကော သိဒ္ဓိယတေ သေစနံ။ (သိစ + ယု) (သိဒ္ဓိတဋ္ဌတိ သေစနံ - ဟုလည်းပြု)
 နတ္ထိ သေစနံ ယဿာတိ အသေစနကော။ (သမာသန္တ - က)
 သေစနအရ - ပရိကမ် သမာမိ၊ ဥပစာရသမာမိ။ (သကျ - ၆၂)
- သုခေါ သုခယတိ ဧတေနာတိ သုခေါ။
 ဓာတ်အရ - စေတသိကသုခ။ (အာနာပါနဈာန်ရှိ သောမနဿ၊ ဥပေက္ခာဝေဒနာ)
 ကာယိကသုခ။ (သုခသဟဂုတ်ကာယဝိညာဉ်ရှိ သုခဝေဒနာ)
 အပစ္စည်းအရ - အာနာပါနဈာန်ရှိသမာမိ။ (သမာယုနပိလိ - ချ)
- ပစ္စည်းပြိုင် ဓာတ်အရ - စေတသိကသုခ - ကိုယုလျှင် ပစ္စည်းအရ - နှင့် သဟဇာတပြိုင်။
 ဓာတ်အရ - ကာယိကသုခကို ယုလျှင် ပစ္စည်းအရနှင့် ပကတူပပြိုင်။
- မှတ်ချက် အာနာပါနပစ္စမဈာန်ရှိ ဥပေက္ခာဝေဒနာသည် သန္တသဘောရှိသောကြောင့် သုခ - ဟူ၍မှတ်
- ဝိဟာရော ဝိဟာရတိ ဧတေနာတိ ဝိဟာရော။ အာနာပါနဈာန် သမာပတိ။
- ဌာနသော ဌာန - တည်၊ နာ သက်၊ နာကို သော - ပြု။ (နာမ်ပုဒ်)
 (တနံ) ဌာန - နောင် ဝိဘာဂေ ဓာ စ - ဌိ စ - သဒ္ဓါဖြင့် သော - ပစ္စည်းသက်။ (တဒ္ဓိတ်)
- အန္တရဓာပေသိ အန္တရ - ဓာ + ဣပေ + သိ။
 ဓာတ်အရ - အကုသိုလ်။
 ပစ္စည်းအရ - အာနာပါနဈာန် - ရှိ သမာမိ။ (ဝိက္ခမ္ဘနပဟာန်)
- ဝုပသမေတိ ဝိ + ဥပ + သမု + ဣပေ + တိ။ မဂ်၊ ဖိုလ်။ (သမုတ္တေဒ၊ ဟိပသသဒ္ဓိပဟာန်)

- ဂိမှာနံ ဝိရတိ ပိဋယတိတိ ဂိမှာ။ (ဂိရ+မ၊ ရကို ဟ-ဖြ၊ ရှေ့နောက်ပြန်။)
- (တနဲ) ဂဗ္ဘတိတိ ဂိမှာ။ (ဂု+ဟ၊ ဂ-၌ အ-ကို ဣ-ဖြ။)
- ဥဟတံ ဟနတိတိ ဟတံ။ (ဟန+တ၊ ဂတိအနက်ဟော။)
- ဥဒ္ဓံ ဟတံ ဥဟတံ။ (ဥိဟတံ) (သကျ- ၂၀။)
- ရဇောဇလ္လံ ရထိယံ ဇာတော ရဇော။ (ရထ-ဇန+ဂ္ဂိ)
- ဇလဿ ဟိတံ ဇလ္လံ။ (ဇလ+ကျ) ရဇောစ ဇလ္လံစ ရဇောဇလ္လံ။ (သကျ- ၂၀)
- ဘာဝနာနရူပသေနာသန (၁) အရည (၂) ရုက္ခမူလ (၃) သုညာဂါရ။
- အရညဂတော အရညံ ဂတော အရညဂတော။
- ရုက္ခမူလဂတော ရုက္ခဿ မူလံ သမိပံ ရုက္ခမူလံ။ ရုက္ခမူလံ ဂတော ရုက္ခမူလဂတော။
- သုညာဂါရဂတော သုညံ အဂါရံ သုညာဂါရံ။ သုညာဂါရံ ဂတော သုညာဂါရဂတော။
- ပလ္လင်္ဂ ပရိသမန္တတော အင်္ဂနံ ပလ္လင်္ဂံ။ (ပရိ+အင်္ဂံ၊ ဂတိ၊ လက္ခဏအနက်ဟော+အ၊ ဣကို ယ၊
- ရကို လ၊ လျကို လ-ဖြ၊ ဒွေဘော်လာ)
- (တနဲ) ပရိသမန္တတော ဦရဿ အင်္ဂနံ ဝန္တနံ ပလ္လင်္ဂော။ (သိ-ဋီ)
- အာဘုဇိတွာ အာ-ဘုဇ-ကောဋီလ္လ-အနက်ဟော။ တွာ။ ဘုဇတိ-စသည်ဖြင့် ဘူဝါဒိဂိုဏ်းစဉ်ပါ။
- ဥရံ အဇတိ အကုဋီလဘာဝေန ပဝတ္တတိတိ ဥရ။ (အဇ+ဥ၊ တေသုဝုဒ္ဓိ-ဖြင့် အကို ဥ-ဖြ။)
- (တနဲ) အရတိ အကုဋီလဘာဝေန ပဝတ္တတိတိ ဥရ။ (အရ+ဇ၊ အရကို ဥ-ဖြ။)
- ကြိယာဝိသေသနအနက်။ အံ ဝိဘတိ။ ပဏိဓာယ-၌ စပ်။
- ကာယံ ကုက္ခိတာနံ ကေသာဒီနံ အာယော ကာယော။ (ကု+အာယ)
- ပဏိဓာယ ပ-နိ-ဓာ-ဌပနအနက်ဟော။ တွာ။ နကို က-ဖြ။
- ဥပဌပေတွာ-၌ ပုဗ္ဗကာလကြိယာဝိသေသန+ အပရကာလကြိယာဝိသေသန-စပ်။
- သရတာဝ သရတိတိ သတော။ (သရ+တ) (တနဲ) သတိ ယဿ အတ္ထိတိ သတော။
- ပရိမုခံ ပရိမုခ အနက်ဟောနိပါတ်ပုဒ်။ (တနဲ) ပရိဂ္ဂဟိတံ မုခံ နိယျာနံ ပရိမုခံ။ (မဟာကု-ရိသတိ)
- ဥပဌပေတွာ ဥပ+ဌပ+စု-ဇော+တွာ။ ဥပ အနက်မရှိ။ (တနဲ) ဥပ+ဌာ+ကာပေ+တွာ။
- ဌာဓာတ်အရ- ကမ္မဌာန်းသို့ ရှေးရှုသော မဟာကု-ရိ သတိ။
- ကာရိတ် အရ- ယင်းနှင့်ယှဉ်သော မဟာကုစိတ်။ (သဟဇာတ)
- အဿသတိ အာ+သသ+အ+တိ။ ရှေ့သ-၌ ဒွေဘော်လာ။ ရဿပြု။
- ရှေးဦးစွာ အသက်ရှင်၏။ (သဒ္ဓတ္ထ) ထွက်သက်ကိုဖြစ်စေ၏။ (အဓိပ္ပါယ်တ္ထ)
- ရှိက်၏။ (ဝေါဟာရတ္ထ)။

ပဿသတိ ပ - သသ + အ + တိ။ ပ - သည် ယတ် အနက်ဟောား တစ်ဖန် အသက်ရှင်၏ (သဒ္ဓတ္ထ) ပင်သက်ကို ဖြစ်စေ၏။ (အဓိပ္ပိယတ္ထ) ရှု၏။ (ဝေါဟာရတ္ထ)

အာနာပါနဿတိ ကမ္မဋ္ဌာန်းပွားများနည်း (၁၆) ပါး

ပဌမစတုတ္ထ (၁) ဒီယအသာသ ပသာသ။ (၂) ရဿ အသာသ ပသာသ။
(၃) သဗ္ဗကာယပဋိသံဝေဒီ။ (၄) ပဿန္တယ ကာယသင်္ခါရ။
ဤပဌမစတုတ္ထကို ကာယာနပဿနာနည်းဖြင့်ဟောတော်မူသည်။

ဒီယံ ဒီ - ဧယ + ယ၊ ဒီယတိ - စသည်စဉ်း ပုလ္လိင်။ (အသာသ. ပသာသ - ကောက်)

ပဏနာတိအရ မဟာကုဉာသံ - ရှိ - သတိနှင့် ပညာ။

ဒီယံ ပဏနာတိ - ဌံ ဒီယံ အရ - အာနာပါနပညတ်။
ပဏနာတိ အရ - မဟာကုဉာသံ - ရှိ သတိနှင့် ပညာ။ (အာရမ္မဏပြိုင်)
(တနဲ့) ဒီယံ အရ - အသာသ. ပသာသ - ဟုဆိုအပ်သော စိတ္တဝါယောဓာတ်။
ပဏနာတိ အရ - မဟာကုဉာသံ - ရှိ သတိနှင့် ပိပဿနာပညာ။ (သဟဇာတပြိုင်)

သဗ္ဗကာယပဋိသံဝေဒီ သဗ္ဗော ကာယော သဗ္ဗကာယော။

ဝိဒတိ ဇာနာတိ သီလေနာတိ ဝေဒီ။ (တသီလ - ကံ)
(တနဲ့) ဝိဒတိ ဇာနာတိတိ ဝေဒီ။ (တသီလ - မဟုတ်သော ကံ)
ပဋိပဋိ (ပစ္စေကံ) သံဝေဒီ ပဋိသံဝေဒီ။

သဗ္ဗတာယံ ပဋိသံဝေဒီ သဗ္ဗကာယပဋိသံဝေဒီ။
(တနဲ့) ဝေဒနံ ဇာနနံ ဝေဒေါ၊ ဝေဒေါ အဿ အတ္ထိတိ ဝေဒီ။
သမ္မဒေဝ ဝေဒီ သံဝေဒီ၊ ပဋိ ပဋိ ပစ္စေကံ သံဝေဒီ ပဋိသံဝေဒီ။
သဗ္ဗကာယဿ ပဋိသံဝေဒီ သဗ္ဗကာယပဋိသံဝေဒီ။

သဗ္ဗကာယအရ အသာသ ပသာသ ဟုဆိုအပ်သော စိတ္တဝါယောဓာတ်။

ပဋိသံဝေဒီ အရမဟာကုဉာသံ - ရှိ သတိနှင့် ပညာ။ (သဟဇာတပြိုင်)
(တနဲ့) သဗ္ဗကာယအရ - ထွက်လေဝင်လေဟူသော အာနာပါနပညတ်။
ပဋိသံဝေဒီအရ - မဟာကုဉာသံ - ရှိ သတိနှင့် ပညာ။ (အာရမ္မဏပြိုင်)

သိက္ခတိအရ ကျင့်ကြံကြိုးကုတ်အားထုတ်၏ - ဟုပေး။
ဤအလို = အာနာပါန အာရုံ၌ စိတ်စိုက်မိအောင် အားထုတ်သူ၏ သတိ. ပညာရေးရှိ -
သော မဟာကုဉာသံ - ရှိ ဝီရိယ။

(တနဲ့) သိက္ခာသုံးပါးတို့ကို ကျင့်၏။ ဤအလို = မဟာကုဉာသံ - ရှိ သတိ။
(တနဲ့) သတိရှေ့သွားရှိသော မဟာကုဉာသံ - ရှိ ပညာနှင့် ဝီရိယ။

- အဓိသီလသိက္ခာ မဟာကုဉာသံရှိ သတိနှင့် ပိရိယံ
- စိတ္တသိက္ခာ မဟာကုဉာသံရှိ သမာဓိ။
- ပညာသိက္ခာ မဟာကုဉာသံရှိ ပညာ။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂၊ ၁၆။ သာရတ္ထ၊ ၂၊ ၁၉၃)
- မှတ်ချက် ထွက်လေ၏ အစ - ချက်။ အလယ် - နှစ်လုံး။ အဆုံး - နှုတ်ခမ်းဖျား။
ဝင်လေ၏ အစ - နှာသီးဖျား။ အလယ် - နှစ်လုံး။ အဆုံး - ချက်။
- ပဿမ္ဘယံ ပဿမ္ဘေတိတိ ပဿမ္ဘယံ။ (ပ - သမ္ဘု + ကာရိတ် - ကာယ + အန္တ)
- သမ္ဘုဘတ်အရ - ဩဋ္ဌာရိကကာယသင်္ခါရ။
- ပဋ္ဌည်းအရ - မဟာကုဉာသံရှိ သတိနှင့် ပညာ။ (သဟဇာတနှင့် အာရမ္မဏယထာရဟုပြိုင်)
- ကာယသင်္ခါရ သင်္ခရိယတေတိ သင်္ခါရော၊ (သံ - ကရ + ဇာ) ကာယေန သင်္ခါရော ကာယသင်္ခါရော။
ကာယအရ - ကရဇကာယ။
သင်္ခါရအရ - အဿာသ၊ ပဿာသဟုဆိုအပ်သော စိတ္တဇဝါယောဓာတ်။
(ဗျတိရေက အရ - မေးလျှင် ကာယကံ မဟာကု၊ အကုစေတနာ - ကိုကောက်)
- ဒုတိယစတုက္က (၁)ပိတိပဋိသံဝေဒီအဿာသပဿာသ။
(၂)သုခပဋိသံဝေဒီအဿာသပဿာသ။
(၃)စိတ္တသင်္ခါရအဿာသပဿာသ။
(၄)ပဿမ္ဘယစိတ္တသင်္ခါရအဿာသပဿာသ။
ဤဒုတိယစတုက္ကကို ဝေဒနာနုပဿနာနည်းဖြင့် ဟောတော်မူသည်။
- ပိတိပဋိသံဝေဒီ ပိဒတိ ဇာနာတိတိ ဝေဒီ၊ (တနဲ) ပိဒတိ ဇာနာတိ သီလေနာတိ ဝေဒီ၊
သမ္ပဒေဝ ဝေဒီ သံဝေဒီ၊ ပဋိ ပဋိ ပစ္စေကံ သံဝေဒီ ပဋိသံဝေဒီ၊
ပိတိ ပဋိသံဝေဒီ ပိတိပဋိသံဝေဒီ။
(ဝေဒနံ ဝေဒေါ၊ ဝေဒေါ အဿ အတ္ထိတိ ဝေဒီ - ဟု ပြုလျှင်
ပိတိယာ ပဋိသံဝေဒီ ပိတိပဋိသံဝေဒီ - ဟု ကမ္မဋ္ဌဆဋ္ဌိ - ပြပါ။)
ပိတိ အရ - ပထမဒုတိယဈာန်ရှိ ပိတိ။
ပဋိသံဝေဒီအရ - သပ္ပိတိက ပထမဒုတိယဈာန်။ (သဟဇာတပြိုင်)
(တနဲ) ပိတိ အရ - ပ. ဒု - ဈာန်ရှိ ပိတိ။
ပဋိသံဝေဒီ အရ - ပိပဿနာပညာ။ (အာရမ္မဏပြိုင်) အာ. ဓိ. ၂။ (၃) ပစ္စည်း။
- သုခပဋိသံဝေဒီ သုခဿ ပဋိသံဝေဒီ သုခပဋိသံဝေဒီ။ (တနဲ) သုခံ ပဋိသံဝေဒီ သုခပဋိသံဝေဒီ။
သုခအရ - တိက. စတုက္ကဈာန်ရှိ သုခဝေဒနာ။ (ပိတိပဋိသံဝေဒီ - နည်းတူပစ္စည်းပြိုင်ပါ။)

သဒ္ဓါ + သင်္ဂဟဘာလင်းတန်း

စိတ္တသင်္ခါရပဋိသံဝေဒီ သင်္ခါရိယကေတိ သင်္ခါရော၊ စိတ္တေန သင်္ခါရော စိတ္တသင်္ခါရော။

စိတ္တသင်္ခါရဿ ပဋိသံဝေဒီ စိတ္တသင်္ခါရပဋိသံဝေဒီ။

(တနဲ) စိတ္တသင်္ခါရံ ပဋိသံဝေဒီ စိတ္တသင်္ခါရပဋိသံဝေဒီ။

စိတ္တ အရ - ရူပဈာန်စိတ် - ၄ ပါး။

သင်္ခါရအရ - ယင်းဈာန်စိတ် - ရှိ သညာ့. ဝေဒနာ။ (သဟဇာတပြိုင်)

(စိတ္တသင်္ခါရအရနှင့် ပဋိသံဝေဒီ အရ ပစ္စည်းပြိုင်စိတ် ပဋိသံဝေဒီ အတူကြ)

စိတ္တသင်္ခါရ - အရ မုချတ္ထမေးလျှင် - စေတသိက် ၅၀ - ကို ကောက်။

တတိယစတုတ္ထ (၁)စိတ္တပဋိသံဝေဒီ အဿာသပဿာသ။

(၂)အဘိပ္ပမောဒယံ စိတ္တံ အဿာသပဿာသ။

(၃)သမာဒဟံ စိတ္တံ အဿာသပဿာသ။

(၄)ဝိမောစယံ စိတ္တံ အဿာသပဿာသ။

ဤတတိယစတုတ္ထကို စိတ္တာနုပဿနာနည်းဖြင့် ဟောတော်မူသည်။

စိတ္တပဋိသံဝေဒီ စိတ္တဿ ပဋိသံဝေဒီ စိတ္တပဋိသံဝေဒီ။

(တနဲ) စိတ္တံ ပဋိသံဝေဒီ စိတ္တပဋိသံဝေဒီ။

စိတ္တ အရ - ရူပဈာန်စိတ် ၄ - ပါး။

ပဋိသံဝေဒီ အရ - ရူပဈာန်အင်္ဂါနှင့် ဝိပဿနာ။

(သဟဇာတနှင့် အာရမ္မဏ ယထာရဟ - ပြိုင်)

အဘိပ္ပမောဒယံ စိတ္တံ စိတ္တံ - သပ္ပိတိကပ.ဒုဈာန်စိတ်ကိုး ဝိတိယာ - ယှဉ်ဘက်ဝိတိဖြင့်၊ အဘိပ္ပမောဒယံ - လွန်စွာဝမ်းမြောက်စေလျက်။

အဘိပ္ပမောဒယံ အဘိပ္ပမောဒေတိတိ အဘိပ္ပမောဒယံ။ (အဘိ - ပ - မုဒ + ဣယ + အန္တ)

အဘိ - ပ - မုဒဓာတ်အရ - သပ္ပိတိကဈာန်စိတ်။ (ပစ္စယုပ္ပန်)

ပစ္စည်းအရ - ပ.ဒု - ဈာန်ရှိ ဝိတိ။ (ပစ္စည်း) (သဟဇာတပြိုင်)

ပစ္စယသတ္တိ = ကြီးလေး။ ည၊ သမ်၊ ဈာ - ပေါင်း (၇)ပစ္စည်း။

(တနည်း) စိတ္တံ - ဝိတိကို အာရုံပြုသောဝိပဿနာစိတ်ကို၊ ဝိတိယာ - အာရုံဖြစ်သောဝိတိဖြင့်၊

အဘိပ္ပမောဒယံ - လျက်။

ဓာတ် - အရ ဝိပဿနာစိတ်။ ပစ္စည်း - အရ ဈာနသမ္ပယုတ္တကဝိတိ။ (အာရမ္မဏပြိုင်)

သမာဒဟံစိတ္တံ ပဌမဈာနာဒိဝသေန - ဖြင့်၊ အာရမ္မဏ - ပညတ်အာရုံ၊ စိတ္တံ - ရူပဈာန်စိတ်ကို၊ သမာဒဟံ - အညီအမျှထားလျက်။

- သမာဒဟံ အာဒဓာတီတိ အာဒဟံ (အာ-ဓာ-ထပနတ္ထ - အန္တ) သမံ အာဒဟံ သမာဒဟံ။
- စိတ္တ အရ ဂူပဈာန်စိတ် ၄ - ပါး။
- သမာဒဟံ အရ ဈာန်အဂါ ၅ - ပါး။ (သဟဇာတပြိုင်) (တနဲ) ဝိပဿနာသမာဓိဝသေန - ဖြင့်၊ အာရမ္မဏေ - ပညတ်အာရုံ၌၊ စိတ္တံ - ဂူပဈာန်စိတ်ကို၊ သမာဒဟံ - အညီအမျှထားလျက်။
- စိတ္တ အရ ဂူပဈာန်စိတ်။ (အာရုံ)
- သမာဒဟံ အရ ဝိပဿနာသမာဓိ။ (အာရမ္မဏီက)
- ဝိမောဓယံ စိတ္တံ ပဌမဈာနနေန - ဖြင့်၊ နိရုဇ္ဈာဏေဟိ - တို့မှ၊ စိတ္တံ - ပဌမဈာန်စိတ်ကို၊ ဝိမောဓယံ - လွတ်မြောက်စေလျက်။
- မုစ ဓာတ်အရ ပဌမဈာန်စိတ်။ (ပဌယုပ္ပန်)
- ပစ္စည်း အရ ဈာန်အဂါ ၅ - ပါး။ (ပစ္စည်း) (သဟဇာတပြိုင်)
ပစ္စယသတ္တိ = ကြီးလေး၊ ည၊ သမံ၊ ဈာန၊ ကံ၊ မဂ် - ပေါင်း ၉ - ပစ္စည်း။
- မှတ်ရန် ဒုတိယေန ဝိတက္ကဝိစာရေဟိ၊ တတိယေန ဝိတိယာ၊ စတုတ္ထေန သုခဒုက္ခေဟိ စိတ္တံ ဝိမောဓယံ။ တို့ကို အထက်ပါအတိုင်း နည်းမှီ၍ အနက်ပေးလေ။
(တနဲ) အနိစ္စာနုပဿနာဒီဟိ - စသော ၇ - ပါးတို့ဖြင့်၊ နိစ္စသညာဒီဟိ - တို့မှ၊ စိတ္တံ - ဈာနသမ္ပယုတ္တကစိတ်ကို၊ ဝိမောဓယံ - လွတ်မြောက်စေလျက်။
- မုစ ဓာတ်အရ ဈာနသမ္ပယုတ္တကစိတ်။ (အာရုံ)
- ပစ္စည်း - အနုပဿနာ (ဝိပဿနာ) စိတ်။ (အာရမ္မဏီက)
- စတုတ္ထစတုတ္ထ (၁) အနိစ္စာနုပဿီ (၂) ဝိရာဂနုပဿီ
(၃) နိရောဓာနုပဿီ (၄) ပဋိနိဿဂ္ဂါနုပဿီ။
ဤ စတုတ္ထ စတုတ္ထကို မွှာနုပဿနာ၏အစွမ်းဖြင့် ဟောသည်။
- အနိစ္စာနုပဿီ န နိစ္စံ အနိစ္စံ၊ အနိစ္စံ အနုပဿတိ သီလေနာတိ အနိစ္စာနုပဿီ။
(တနဲ) အနုပဿတိ သီလေနာတိ အနုပဿီ၊ အနိစ္စံတိ အနုပဿီ အနိစ္စာနုပဿီ။
- အနိစ္စ အရ လောကီခန္ဓာ ၅ - ပါး။
- အနုပဿီ အရ ဝိပဿနာဉာဏ်။ (အာရမ္မဏပြိုင်)
- ဝိရာဂါနုပဿီ သင်္ခါရာနံ ဝိရုဇ္ဇနံ ဝိလုဇ္ဇနံ ဝိရာဂေါ။ (ဓယဝိရာဂ)
ဝိရုဇ္ဇန္တိ နိရုဇ္ဈန္တိ သင်္ခါရာ ဝတ္ထာတိ ဝိရာဂေါ။ (အတ္တန္တ ဝိရာဂ)
ဝိရာဂေါစ ဝိရာဂေါစ ဝိရာဂေါ၊ ဝိရာဂံ အနုပဿတိ သီလေနာတိ ဝိရာဂါနုပဿီ။
- ဝိရာဂ အရ ဓယဝိရာဂ (ဘင်အနိက်အတန်၌ဖြစ်သော သင်္ခါရ)

သဒ္ဓါ + သင်္ဂဟဘလင်းတန်း

အနုပဿနာ - အရ ဝိပဿနာ။ (အာရမ္မဏာပြိုင်) ၆ - ယဉ်းထုတ်။

ဝိရာဂ - အရ အတ္တန္တိရာဂ။ (နိဗ္ဗာန်)

အနုပဿနာ - အရ မဂ်။ (အာရမ္မဏ) အာ၊မိ၊ဥ - ဥ - ယဉ်းထုတ်။

ဤအလို

ဝိရာဂါနုပဿီ - ခယဝိရာဂကို ဝိပဿနာဉာဏ်ဖြင့် အတ္တန္တိရာဂကို မဂ်ဉာဏ်ဖြင့် အဖန်ဖန် ရှုလေ့ရှိသည်။ ဟုအနက်ပေး။

(တနဲ့) ခယဝိရာဂနှင့် ဝိပဿနာ။ (အာရမ္မဏပြိုင်။)

အတ္တန္တိရာဂနှင့် ဂေါတြဘု၊ ဝေါဒါန် ကိစ္စတပ်သော ဝိပဿနာ။ (အာရမ္မဏပြိုင်)

ဤအလို

ခယဝိရာဂနှင့် မဂ် (ပကတူပပြိုင်) အတ္တန္တိရာဂနှင့် မဂ် (အာရမ္မဏပြိုင်)

ဝိရာဂါနုပဿီ - ဝိပဿနာဖြင့် ခယဝိရာဂကို အာရုံပြုသောအားဖြင့် လည်းကောင်း အတ္တန္တိရာဂကို ညွတ်ကင်းသောအားဖြင့် လည်းကောင်း။

မဂ်ဖြင့် ခယဝိရာဂကို မတွေ့ဝေသောအားဖြင့်လည်းကောင်း၊ အတ္တန္တိရာဂကို အာရုံပြုသော အားဖြင့် လည်းကောင်း - အဖန်ဖန်ရှုလေ့ရှိသည် - ဟုပေး။

(နိရောဓာနုပဿီ - ပုဒ်ကိုလည်း ဝိရာဂါနုပဿီ - ပုဒ်နှင့် နည်းတူကြပါ။)

ပဋိနိဿဂ္ဂါနုပဿီ

ပဋိနိဿဂ္ဂတိ ပရိစ္ဆေတိတိ ပဋိနိဿဂ္ဂေါ။ (ပရိစ္ဆာဂ)

ပဋိနိဿဂ္ဂတိ ပက္ခန္ဓတိတိ ပဋိနိဿဂ္ဂေါ။ (ပက္ခန္ဓန)

ပဋိနိဿဂ္ဂေါစ ပဋိနိဿဂ္ဂေါစ ပဋိနိဿဂ္ဂေါ။

အနုပဿတိ သီလေနာတိ အနုပဿီ။ (အနုသဒ္ဓါ ပတ္ထာအနက်ဟော။)

ပဋိနိဿဂ္ဂါယ အနုပဿီ ပဋိနိဿဂ္ဂါနုပဿီ။

ပဋိနိဿဂ္ဂ ၂ - မျိုး

(၁) ပရိစ္ဆာဂပဋိနိဿဂ္ဂ (ဝိပဿနာနှင့် မဂ်)

(၂) ပက္ခန္ဓနပဋိနိဿဂ္ဂ (ဝိပဿနာ နှင့် မဂ်) (ဂေါတြဘု နောက်မှ နိဗ္ဗာန်ကို မြင်သောကြောင့် မဂ်ဉာဏ်လေးပါးကို အနုပဿနာ - ဟုဆို။)

မှတ်ချက်

စတုတ္ထစတုတ္ထကို သုဒ္ဓဝိပဿနာ၏ အစွမ်းဖြင့် ကျန်စတုတ္ထသုံးမျိုးကို သမထဝိပဿနာ တို့၏ အစွမ်းဖြင့် ဟောတော်မူသည်။

အသာသပသာသ ဌာနမှတ်ဖွယ်

အသာသပသာသ (ကာယသင်္ခါရ) ဟုဆိုအပ်သော စိတ္တဇဝါယောဓာတ်သည်

(၁) ဘုံအားဖြင့် ကာမဘုံသာ ဖြစ်၏။ (၂) ဈာန်အားဖြင့် အောက်ဈာန်သုံးပါးဘုံသာ ဖြစ်၏။

(၃) စိတ္တုပ္ပါဒ်အားဖြင့် ဒွေ ပဉ္စ နှင့် ပဋိသန္ဓေ စုတိကြည် - ကာမစိတ် ၄၄ - တို့သာ ဖြစ်၏။

(၄) ပုဂ္ဂိုလ်အားဖြင့် အမိဝမ်း၌ ကိန်းသော ပုဂ္ဂိုလ်၊ သေသောပုဂ္ဂိုလ်၊ နိရောဓသမာပတ်ပင်

စားသောပုဂ္ဂိုလ်၊ စတုတ္ထဗျာန်သမာဓတံ ဝင်စားရိုက်သော ကာမပုဂ္ဂိုလ်၊ ဝှပပုဂ္ဂိုလ်၊ အဂ္ဂပ-
ပုဂ္ဂိုလ်၊ ရွှေ့ကိန်းသောပုဂ္ဂိုလ်၊ မုတ္တကကလ-၌ဖြစ်သော ပုဂ္ဂိုလ်တို့၌ မဖြစ်၊ ဝလဝါရမ္မဏ-
ဖြစ်သော ကာမပုဂ္ဂိုလ်၌သာ ဖြစ်၏။

(၅) ဖြစ်ချုပ်ကာလအားဖြင့် - စုတိစိတ်မှ အထက် ၁၈-ချက်မြောက်သော စိတ်၏ ဥပါဒ်
ခဏ-၌ နောက်ဆုံးဖြစ်၏။ စုတိစိတ်၏ ရှေးအနန္တရစိတ်၏ - ဘင်ခဏ၌ နောက်ဆုံးချုပ်၏။
(ယမိုက်ပိဋ်နှင့် မူလဒီကာ)

(တနဲ့) စုတိစိတ်မှ အထက် ၃၃-ချက်မြောက်သော စိတ်၏ဥပါဒ်ခဏ၌ နောက်ဆုံးဖြစ်၏။
စုတိစိတ်မှအထက် ၁၇-ချက်မြောက်သောစိတ်၏ ဘင်ခဏ၌ နောက်ဆုံးချုပ်၏။
(အာစရိယဝါဒ)

(တနဲ့) စုတိစိတ်မှ အထက် ၁၉-ချက်မြောက်သော စိတ်၏ ဥပါဒ်ခဏ၌ နောက်ဆုံးဖြစ်၏။
စုတိစိတ်မှ အထက် ၃-ချက်မြောက်သော စိတ်၏ ဘင်ခဏ၌ နောက်ဆုံးချုပ်၏။
(ဇကေဝါဒ)

ပဋိဗဒ္ဓစိတ္တာ
စိတ္တံ ကိတ်ရုပ်

ပဋိဗဒ္ဓတ္တိတိတိ ပဋိဗဒ္ဓံ၊ (ပတိ+ဝေ+တ) ပဋိဗဒ္ဓံ စိတ္တံ ယေသန္တိ ပဋိဗဒ္ဓစိတ္တာ။
စိန္တ-ဓာတ်နှောင် ဝုဂေမာဒိတ္တေ ကတ္တရိ-ဖြင့် တပစ္စည်းသက်၊ ဂုပိဒိနဉ္စ-ဖြင့် ဓာတွန်-
န္တ-ကိုချေ၊ တကို ဒွေဘော်ပြု။

တနည်း- စိန္တ-ဓာတ်နှောင် ဆဒါဒိဟိ တတြက်-ဖြင့် တပစ္စည်းသက်၊ နိဂ္ဂဟိတံ သံယော
ဂါဒိနော-ဖြင့် န-၏ သံယောဂါဒိ ဖြစ်သောကြောင့် နကို နိဂ္ဂဟိတိပြု၊ ဗျဉ္စနေ စ-ဖြင့်
နိဂ္ဂဟိတိကို ချေ၊ နာမ်ဝဲ၊ သိသက်၊ အံ-ပြု၊ ခွင်းချေကမ်း၊ (ရူ-၄၁၁)

ပစ္စည်းပြိုင် = ပဋိဗဒ္ဓအရ- လောဘာမူရှိ ဆန္ဒရာဂ။
စိတ္တအရ- ဆန္ဒရာဂနှင့် ယှဉ်သော လောဘာမူစိတ်။ သဟဇာတပြိုင်။

ကြီးလေးည၊ သမ်း၊ ဟေ၊ (၇) ပစ္စည်း။ (သကျ- ၂၀)

မရဏဝဏ္ဏံ

မရိယတေ မရဏံ၊ မရဏေ ဝဏ္ဏော မရဏဝဏ္ဏော။
(မရဏေ ဝဏ္ဏံ ဘဏတိ-ဟူသော ပဒဘာဇနီကို ထောက်၍ သတ္တမိတပျရိသံပြုသည်)
(တနဲ့) မရဏဿ ဝဏ္ဏော မရဏဝဏ္ဏော၊ (မရဏဿ ဂုဏံ ဝဏ္ဏေမ-ဟူသော အဋ္ဌ-
ကထာအဖွင့်ကို ထောက်၍ ဆဋ္ဌိတပျရိသံပြုသည်။)

ကတကလျာဏော-ကတံ ကလျာဏံ ယေန တယာတိ ကတကလျာဏော။
ကတဘိရုတ္တာနော ဘယနံ ဘိရု(ဘိ+ကြ၊ က-ချေ) တာယတိ ရက္ခတိတိ တာဏံ၊ (မဟာကု-ရုံစေတနာ)
ဘိရုတော တာဏံ ဘိရုတ္တာဏံ၊ (မဟာကု-ရုံ စေတနာ)
ကတံ ဘိရုတ္တာဏံ ယေန တယာတိ ကတဘိရုတ္တာဏော။

အကတလုဒ္ဒေါ ရူဒတိ ဧတေနာတိ လုဒ္ဒံ၊ (ရူဒ+ဒ၊ ရကို လ-ပြု။)
အကတံ လုဒ္ဒံ ယေနာတိ အကတလုဒ္ဒေါ။

'လုဒ္ဒအရ သီလမရှိသူ၏ဖြစ်ကြောင်း အကုသိုလ်စေတနာ။

အကတကိစ္စိသော အနိဋ္ဌဖလံ ကရောတိတိ ကိစ္စိသံ၊ (ကရ+ဣစ္စိသ၊ ရ-ဇေ၊)
(န) ကိလျတေသိတိလိ ကရိယတေ အနေနာတိ ကိစ္စိသံ၊ (ကိလ+ဣသ၊ လကို ဝ-ပြု)
အကတံ ကိစ္စိသံ ယေနာတိ အကတကိစ္စိသော။

ကိစ္စိသ အရ-လောဘ၊ ဒေါသအားကြီး၍ အစောတလျှင်ဖြစ်စေအပ်သော အကုသိုလ်
စေတနာ။ (ရောဂါဘိဘူတတ္တာ ပါပကေန၊ ဒုက္ခဗဟုလတ္တာ ဒုန္နိပိတေန)

ကာလကံတော ကလိတဇ္ဇော သံခါတဇ္ဇောတိ ကာလော၊ (သမယ)
ကတော ကာလော ယေနာတိ ကာလကံတော။ (နိဂ္ဂဟိတံလော၊ ဝုန္တ-ပြု။)

ဤအလို = ပြုအပ်ပြီးသော သေရာကာလရှိသည်-ဟုပေး။
(တန) ကာလယတိ သတ္တာနံ ဇီဝိတံ နာသေတိတိ ကာလော၊ (မစ္စ)
ကတော ကာလော ယေနာတိ ကာလကံတော။

ဤအလို = ပြုအပ်ပြီးသော သေခြင်းရှိသည်-ဟုအနက်ပေး။
(တန) ကာလေန မစ္စနာ ကတော နာသိတောတိ ကာလကံတော။

ဤအလို = သေခြင်းသည် ပြုအပ်ဖျက်ဆီးအပ်ပြီးသည်-ဟုပေး။

အသပ္ပိယာနိ သဟ ပါယေန ယာနိ ဝတ္တန္တိတိ သပ္ပိယာနိ၊ န သပ္ပိယာနိ အသပ္ပိယာနိ။

သဉ္စိစ္စ စေတယတိတိ စိစ္စ၊ သုဋ္ဌ၊ (သဟ) စိစ္စ သဉ္စိစ္စ၊ (သံ-စိတိ+တွာ၊ စနန္တေဟိ ရစ္စံ-ဉ် ရစ္စံ-
ဟူသောယောဂဖြင့် တွာကို ရစ္စ-ပြု၊ ရှိ ရန္တော ရာဒိနေ-ဖြင့် ဓာတွန် တကို ရအနဗန်နင့်
တကွ ချေ၊ (သံ-စိ+ဣစ္စ) စ-ဇွင်း ချေ ကပ်၊ ဝုန္တ-ပြု။)
ဒေါသမူ-ရှိ ဝဏေစေတနာ။

ဝေါရောပေယျ-စသော ကြိယာလေးပုဒ်တို့၌ ကြိယာပိသေသန၊ ပိသေသျ-စပ်။

ဇာနန္တော အရ သတ္တဝါဟု သိသော အကုသိုလ်-ရှိ သညာ။ (သတ္တဝါပညတ်ကို အာရုံပြု)

သဉ္ဇာနန္တော အရ ဇီဝိတိဓိန္ဒြ-မှ ဇွင်းနေ၏ ဟု သိသော ဒေါသမူ-ရှိ သညာ။

စေဇ္ဇ စိတိ+တွာ+အ၊ ဣကို ဧ-ပြု၊ ကျန် နည်းတူ။ ဒေါသမူရှိ ဝဏေစေတနာ။

အဘိပိတရိတွာ အရ ဒေါသမူ-ရှိ ပီရိယ။

ပိတိက္ကမော အရ ပိညတ္တိသမုဋ္ဌာပက ဒေါသမူရှိ ဝဏေစေတနာ။

မနဿပိဂ္ဂဟော ပိပိခံ ဂဏှာတိ ဧတ္တာတိ ပိဂ္ဂဟော၊ မနဿဿ ပိဂ္ဂဟော မနဿပိဂ္ဂဟော။

သဗ္ဗပဌမမနဿဝိဂ္ဂဟအရလူ့ဘဝရှိသူ၏ ကာမသုဂတိ ပဋိသန္ဓေ - ၉ပါး၊ စေ ၃၃၊ ကာယ. ကာဝ.

ဝတ္ထုဒသက - ဟူသော ပဋိသန္ဓေကမ္မကလာပ်သုံးစည်း၊ (ကမ္မဇရုပ် - ၁၅)

မာတုကုဋိသ္မိ ကုသိယတေ အက္ခောသိယတေတိ ကုဋ္ဌိ၊ (ကုသ - ဆိ၊ သကို စ - ပြု)

မာတုယာ ကုဋ္ဌိ မာတုကုဋ္ဌိ။ (ပုံ၊ နပုံ)

ပဌမ ပဋိသတိ ဥစ္စာရိယတိ ဥတ္တမဘာဝေနာတိ ပဌမံ၊ (ပဌ+အမ)

ပဌမ စိတ္တံ ဥပ္ပန္နံ အရ - ပဋိသန္ဓေကိစ္စတပ်သော အဟိတ်ကုသလဝိပါက် - ၁၊ မဟာဝိပါက် - ၈၊ ပေါင်း ၉။

ပစ္စည်းပြိုင် ပဌမံ စိတ္တံ ဥပ္ပန္နံ - အရ ကာမသုဂတိ ပဋိသန္ဓေစိတ် - ၉ ပါး သည် ပစ္စည်း။

ဥပ္ပန္နံ အရ - ယင်း ပဋိသန္ဓေနှင့် ယှဉ်သော ဝိရတိ၊ အပ္ပမညာကြည့်သော စေ - ၃၃၊

(ကမ္မဇရုပ် - ၁၅) သည် ပစ္စယုပ္ပန်။ သဟဇာတပြိုင်။

ပစ္စယသတ္တိ = ကြီး - ၄၊ လတ် - ၄၊ အာဟာရ၊ ဣန္ဒြိယ၊ ပေါင်း (၁၀) ပစ္စည်း။

(ပစ္စယုပ္ပန်ဘက်တွင် ကမ္မဇရုပ် မယူလျှင် အလတ် - ၄ တွင် ဝိပ္ပယုတ် မရ။)

ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂၊ ၃၇။ သာရတ္ထ၊ ၂၊ ၂၅။ သကျ - ၄၄။ (ပဌမံ ဝိညာဏံ ပါတုဘာဝံ - ဌ နည်းတူ)

ဇီဝိတာ ဇီဝိန္ဒ ဝတ္ထာ စတေနာတိ ဇီဝိတံ၊ တသ္မာ ဇီဝိတာ။ အစလ အပါဒါနံ။

ရှပ်ဇီဝိတ၊ နာမ်ဇီဝိတ - ကောက်။

(မုချတ္တ အရ - မေးလျှင် ပစ္စုပ္ပန် ရှပ်ဇီဝိတ ကိုသာကောက်၊ နာမ်ဇီဝိတ - ကိုကား ခွင်းခြင်း

ငါ မတတ်ကောင်းသောကြောင့် မကောက်ရ။)

ဝေဝေရာပေယျ ဝိ - အဝ - ရူပာ + ကာပေ + ဝေယျ။ အဝကို သြ - ပြု၊ ဝခွင်း ချေကပ်၊ ဟကို ချေ၊ ဉကို သြဝုဒ္ဓိ

ပြု၊ အာကို ချေ၊ ပေ ခွင်းချေကပ်။ (ကာရိတ် - ဇော ဟုယူလျှင် ဟကို ပပြု၍ တွက်လေ)

ဇီဝိတိန္ဒြိယံ ဥပစ္စိန္တတိ - ဌ ဇီဝိတိန္ဒြိယံ - အရ ပစ္စုပ္ပန် ရှပ်ဇီဝိတိန္ဒြိယံ (နာမ်ဇီဝိတိန္ဒြိယံ)

ဥပစ္စိန္တတိ အရ - ဒေါသမှရှိ ဝဏတေတနာ၊ (အာရမ္မဏပြိုင်)

အာရမ္မဏ၊ ပုရေဇာတ၊ အတ္ထိ၊ အဝိဂတ။

ခွင်း၍ မရနိုင်သော ရှပ်ဇီဝိတိန္ဒြိယံ =

(၁) အတိတ်ရှပ်ဇီဝိတိန္ဒြိယံသည် ရှပ်ဇီဝိတိန္ဒြိယံ ထင်ရှားမရှိတော့သည့်အတွက် သတ်ဖို့ရန် လုံလပ်ပြုမှု၏ မရှိနိုင်သောကြောင့် - အတိတ်ရှပ်ဇီဝိတိန္ဒြိယံကို ခွင်း၍ မဖြစ်နိုင်ပါ။

(၂) အနာဂတ်ရှပ်ဇီဝိတိန္ဒြိယံသည် မဖြစ်သေး၍ ထင်ရှားမရှိသည့်အတွက် သတ်ဖို့ရန် လုံလပ်ပြုမှု၏ မရှိနိုင်သောကြောင့် - အနာဂတ်ရှပ်ဇီဝိတိန္ဒြိယံကို ခွင်း၍ မဖြစ်နိုင်ပါ။

ခွင်း၍ ရနိုင်သော ရှပ်ဇီဝိတိန္ဒြိယံ =

အသက်ရှင်ဆဲ ပစ္စုပ္ပန်စိတ္တကွဏ၌ လုံလပ်ပြုခြင်းငှါ သင့်သောကြောင့် ပစ္စုပ္ပန်ရှပ်ဇီဝိတိန္ဒြိယံ သည် ခွင်းခြင်းငှါ တတ်ကောင်းသည်။

(ဇကပရူပွန်၊ သန္တတိပရူပွန်၊ အဒ္ဓါပရူပွန် - တို့တွင် ခဏပရူပွန်အနိုက်၌ ခွင်း၍မရ၊ သန္တတိ၊ အဒ္ဓါပရူပွန် - အနိုက်၌သာ ခွင်း၍ရသည်။) သကျ - ၂၃။

သတ္တဟာရကံ သဝတိ ဟိသတိ ဧတေနာတိ သတ္တံ၊ (သု+ထ) (တနံ) သသတိ ဟိသတိတိ သတ္တံ၊ (တနံ) သသန္တိ ဟိသန္တိ ဧတေနာတိ သတ္တံ။ (သသု+ထ) ဇိဝိတံ ဟရတိတိ ဟာရကံ၊ (တနံ) ဟရိတဗ္ဗံ ဥပနိက္ခိပိတဗ္ဗန္တိ ဟာရကံ။ (ဟရ + ဣ) သတ္တဗ္ဗ တံ ဟာရကဗ္ဗာတိ သတ္တဟာရကံ။ (ဝိသေသနတ္ထရပဒကမ္မဓာရည်း) (သာရတ္ထ အလို = ဟရိတဗ္ဗန္တိ ဟာရံ၊ ဟာရမေဝ ဟာရကံ - ဟုပြု။)

သတ္တံ ကိတ်ရုပ် သူ-ဓာတ်နှောင် သူဝုသာနမူဝုသာန မတော ထော စ - ဖြင့် ထ - ပစ္စည်းသက်၊ သူ - ဇာ - ဥ - ကိုလည်း အတ - ပြု၊ ကမ်း ပြီး။ (တနံ) သသု - ဓာတ်နှောင် သမာဒိဟိ ထမာ - ဖြင့် ထ - ပစ္စည်းသက်၊ ကွမိဓာတု - ဖြင့် ဓာတွန် သ - ကိုချေ၊ အသဒိသဒ္ဓေဘော်ပြု၊ ပြီး။ (ရှု - ၄၁၄)

ဟာရကံ - ၌ ဟရ ဓာတ် အရ - လက်နက်တည်းဟူသော အနိန္ဒြိယဗ္ဗရုပ်။ (ကတ္တုသာဓိကြံခိုက်) အနိန္ဒြိ လက်နက်ချသောသူ၏ ဒေါသ နှင့် ဝိရိယ (စေတနာ) ပြဋ္ဌာန်းသော ဒေါသမူပိတ္တုပ္ပါဒ်။ (ကမ္မသာဓိကြံခိုက်)

ပရိယေသေယျ ရှာမှိုင်းငြားအံ့ (သဒ္ဓတ္တ)။ ရအောင်လွယ်ကူအောင် ပြုပေးငြားအံ့ (အဓိပ္ပါယ်တ္တ)။ အနိန္ဒြိ ချထားအံ့ (သိခိပတ္တတ္တ)။

သတ္တိ သသတိ ဟိသတိတိ သတ္တိ၊ (လသု+တိ၊ သကို တ - ပြု၊ ထိလိင်။) ဘေဏ္ဍိတိ ဘေဏ္ဍိ၊ (ဘိဒိ+ဏ+ဤ၊ နိဂ္ဂဟိတ်လား၊ ဝဂ္ဂန္တုပြု၊ ဣကို ဧပြု။) လဂ္ဂလံ လဂ္ဂတိ သဂ္ဂတိတိ လဂ္ဂဋ္ဌော။ (လဂ္ဂ+အလ၊ အကို ဥပြု၊ လကို ဋ - ပြု။) ပါသာကံ ပသဏတိ ဗျာပေတိတိ ပါသာဏော။ (ပသဏ+ဏ)

မရဏဝဏ္ဏံ မရိယတေ မရဏံ၊ ဝဏ္ဏိတဗ္ဗော ထောမိတဗ္ဗောတိ ဝဏ္ဏော၊ မရဏော ဝဏ္ဏော မရဏဝဏ္ဏော။ (တနံ) မရဏဿ ဝဏ္ဏော မရဏဝဏ္ဏော။

မရဏာယ စတုတ္ထိ - သ၊ တဒတ္တသမ္ပဒါနံ၌ သက်။

သမာဒပေယျ သံ-အာ-ဒါ+ဏာပေ+ဇယျ။ ဓာတ်ကံ - ဥပါယ်၊ ကာရိတ်ကံ - ပုရိသံ။

အာလပနာဓိဝစနံ အဘိမှံ လပနံ အာလပနံ၊ အဓိနံ ဝစနံ အဓိဝစနံ၊ (တနံ) အဓိ ဥပရိ ပဝတ္တံ ဝစနံ အဓိဝစနံ၊ အာလပနဿ အဓိဝစနံ အဓိဝစနံ။

လာမကံ လာတိ ဂဏှာတိ ဟိနဘာဝံတိ လာမကံ။

စိတ္တမနော စိတ္တမေဝ မနော စိတ္တမနော၊ စိတ္တမနော အဿ အတ္ထိ၊ ဘိ စိတ္တမနော။

မိနားဒိတဏ် + ပါမိတဏ်

ဣတိ စိတ္တမနော စိတ္တံ ဒေဝ မနော စိတ္တမနော ဣတိ မရဏေ စိတ္တမနော ဣတိစိတ္တမနော။

ဣတိစိတ္တမနော အဿ အတ္ထိတိ ဣတိစိတ္တမနော။

စိတ္တ. မန- တို့အရ- ဝဏေစေတနာပြဋ္ဌာန်းသော် ဒေါသမူစိတ်။

နိဒဿနအနက်ဟော- ဣတိသဒ္ဓါ ဖြင့် မတ် တေ ဇိဝိတာ သေယျော - ကိုပြသည်။ ဤ၌ စိတ္တ သဒ္ဓါသည်-

ဝိစိတ္တအနက်ကို မဟော။ စိတ်- ဟူသောအနက်ကို ဟောကြောင်းကို ပြလိုသောကြောင့် မန-သဒ္ဓါကို ဆိုသည်။

စိတ္တသကံပေါ စိတ္တော ဝိစိတ္တော သကံပေါ ယဿာတိ စိတ္တသကံပေါ။

သကံပူအရ ဒေါသမူဒွေ့ရှိသည်။ စေတနာ.ဝိတက်။

မရဏသည် မရဏေ သညာ မရဏသညာ၊ မရဏသညာ အဿ အတ္ထိတိ မရဏသည်။

ဒေါသမူရှိ သညာ။

မရဏစေတနော မရဏေ စေတနာ ယဿာတိ မရဏစေတနော။ (ဒေါသမူရှိ ဝဏေစေတနာ)

မရဏာဓိပ္ပါယော အဓိပ္ပေတဇ္ဇောတိ အဓိပ္ပါယော၊ မရဏေ အဓိပ္ပါယော ယဿာတိ မရဏာဓိပ္ပါယော။

(ဒေါသမူရှိ ဝိတက်)

ဥစ္စာဝစေဟိ ဥစ္စိနောတိတိ ဥစ္စော၊ အဝစိနောတိတိ အဝစော၊

ဥစ္စာ စ အဝစော စာတိ ဥစ္စာဝစော။ (အာကာရော)

သောဋ္ဌေ သီဒန္တိ ဧတ္ထာတိ သောဋ္ဌော။ (သဒ+ဘ၊ သ၌ အကို သြပြု၊ ဒကို ဝပြု)

(တနဲ့) သောဋ္ဌတိတိ သောဋ္ဌော။ (ထုံးအိုင်)

(တနဲ့) န ဘမတိတိ အတ္တံ၊ (န+ဘမ+ကို) သုဋ္ဌ အတ္တံ အာကာသံ ဧတ္ထာတိ သောဋ္ဌံ။

နရဏေ နရန္တိ ပါပုဏန္တိ သုတ္တာ ဧတ္ထာတိ နရဏော။ (နရ+ဏျ)

ပပါတေ ပပတန္တိ ဧတ္ထာတိ ပပါတော။ (ပ-ပတ+ဏ)

ပပတ ပ-ပတ+အ+ဟိ။

ပုရိမေဥပါဒါယ ဘုရားရှင်၏ မဟာကြီးညာသံ ရှိပညာ။

ပုထုသိလာ သတ္တေဟိ သေဝိယတေတိ သိလာ၊ ပုထု သိလာ ပုထုသိလာ။

ဘိန္နာ ဘိလ္လတိတိ ဘိန္နာ။ (ဘိဒိ+တ+အာ၊ ဒိဝိဒိ)

အပ္ပဋိသန္ဓိကာ ပဋိသန္ဓိယတေ ပဋိသန္ဓိ၊ နတ္ထိ ပဋိသန္ဓိ တေသာတိ အပ္ပဋိသန္ဓိကာ။

နိဿဂ္ဂိယေန နိဿဂ္ဂိယတေတိ နိဿဂ္ဂေါ၊ နိဿဂ္ဂေါဝေ နိဿဂ္ဂိယော။

ဝိသက္ကိယေန သက္ကနံ သက္ကိယံ၊ (သက+ဏျ၊ ကု-လာ) နတ္ထိ သက္ကိယံ ယဿာတိ ဝိသက္ကိယော။

ဂတပစ္စာဂတေန အဂဓိတိ ဂတော၊ ပစ္စာဂစ္စတိတိ ပစ္စာဂတော။

ဂတော စ သော ပစ္စာဂတော စာတိ ဂတပစ္စာဂတော။

မှသလေ မှသတိ ထေနေတိ ဧဘေနာတိ မှသလော။ (မှသ + အလ)

အဝတ္ထာသိ အဝ-ထာ + ဤ။

အသဗ္ဗိစ္စ သံစေတနံ သဗ္ဗိစ္စံ။ (သံ + စိတ + ဣ) ဒေါသမှ ဝဂေတေတနာ။
နတ္ထိ သဗ္ဗိစ္စံ ယသ္မာတိ အသဗ္ဗိစ္စော။ (ဘိက္ခု)

ဥဒုက္ခလဘာဏှိကံ ဘဏှာမေဝ ဘဏှိကံ။ ဥဒုက္ခလသ္မ အာနိတံ ဘဏှိကံ ဥဒုက္ခလဘာဏှိကံ။

ဝိသဂတံ ဝိသေန သဟ ဂတော ဝိသဂတော။

ပဋိက္ကမန္တံ ပဋိက္ကမန္တိ ဧတ္ထာတိ ပဋိက္ကမန္တံ။

အဂ္ဂကာရိကာ ကရဏံ ကာရိကာ။ (ကရ + ဣ + အာ၊ ဝုဒ္ဓိပြု၊ ဣ - လာ၊ ယကို က - ပြု။)
အဂ္ဂဿ ကာရိကာ အဂ္ဂကာရိကာ။ (ဥပစာသဒ္ဓါ - ကြံခိုက်)
မှချတ္ထအရ - ပေးလှူခြင်း မဟာကုဓေတနာ။ ဌာနျုပစာရတ္ထ အရ - ဆွမ်းဟူသော ဒါနဝတ္ထ။ (အာရပ္ပဏာ)
(တနံ) ကတ္တဗ္ဗန္တိ ကာရိကံ။ အဂ္ဂံ ကာရိကံ အဂ္ဂကာရိကံ။ (မှချသဒ္ဓါ - ကြံခိုက်)

ဝိမံသာဓိပ္ပိယော ဝိမံသနံ ဝိမံသာ၊ ဝိမံသာယံ အဓိပ္ပိယော ယသ္မာတိ ဝိမံသာဓိပ္ပိယော။

ဣဋ္ဌကံ ဣဋ္ဌတိတိ ဣဋ္ဌကာ။ (ဣသုဓာတ် + ဋ္ဌကကံပစ္စည်း)

သိသာဘိတာပေါ အဘိတပနံ အဘိတာပေါ။ သိသေ အဘိတာပေါ သိသာဘိတာပေါ။

န အတ္တာနံ ပါတေတဗ္ဗံ ဝိဘတ္တိဝိပ္ပလ္လာသ၊ လိင်္ဂဝိပ္ပလ္လာသ။

နတ္ထံ နသန္တိ ဧတာယာတိ နတ္ထ။

ပဝုတ္ထပတိကာ ပဝသတိတိ ပဝုတ္ထော၊ ပဝုတ္ထော ပတိ ဧတိသ္မာတိ ပဝုတ္ထပတိကာ။

ဂတ္ထပိတနံ ပတတိ ဧတေနာတိ ပတနံ။ ပါတေတိတိ ပတနံ။ ဂတ္ထဿ ပိတနံ ဂတ္ထပိတနံ။

ဝဉ္ဇာ ဗန္ဓယံတိတိ ဝဉ္ဇာ။ (ဗန္ဓ + ယ + အ၊ ဗကို ဝ - ပြု၊ နကို ဥပြု၊ ကေယိ - သိုက်ပ၊ ချကို ချ - ပြု။)
(တနံ) ဟနတိ ပုတ္တန္တိ ဝဉ္ဇာ။ (ဟန + အ + အာ၊ ဟနကို ဝေ - ပြု၊ နိဂ္ဂဟိတိလော၊ ဥပြု၊
ဧ ကို ချ - ပြု။) (တနံ) ဝေါ ပုတ္တောဈောနဋ္ဌောယာယာတိ ဝဉ္ဇာ။

ဘူတဇ္ဇေကော ဘူတဝိဇ္ဇံ၊ ပါဠေတိတိ ဘူတဇ္ဇေကော။

ဝါဠေယက္ခဝိဟာရံ ဝါဠေ ယက္ခော ဧတ္ထာတိ ဝါဠေယက္ခော၊ ဝါဠေယက္ခော ဝိဟာရော၊ ဝါဠေယက္ခဝိဟာရော။

ဝါဠေကန္တာရံ ဝါဠေ စဏှာ မိဂါဒယော ဧတ္ထ အတ္တိတိ ဝါဠေ။
ကေန ပါနိယေန တရန္တိ အတိက္ကမန္တိ ယံတိ ကန္တာရော။ (က - တရ + ဏာ)
(တနံ) သပ္ပဋိဘယတ္တာ၊ ကန္တတိ ဆိန္ဒတိတိ ကန္တာရော။ (ကတိ + အာရ)
ဝါဠေ ကန္တာရော ဝါဠေကန္တာရော။

အာဠကော အလံ ဘူသနံ ဧတ္ထ အတ္တိတိ အာဠဝိ (အလံ + ဝိ)
အာဠဝိယံ ဇာတာ အာဠကော၊ (တနံ) အာဠဝိယံ ဝသန္တိတိ အာဠကော။ (အာဠဝိ + က)

ဒါယော ဒါတ် ဆိန္နတ် ဖဏ္ဍာတ် (ဒါယော။)
 တတ္ထံ တိဏိ ဟာန် လေသာသိန် ဒန္တ သန္တိတ် တက္ကံ။ (သတ္တံသုတ္တံဗိသုကာသံ)
 (တံပုဒ် + ဟပုဒ်၊ သုကို အ - ပြု၊ ဒွေဘော်လား၊)
 (တနဲ့)ကမိယတေတ် တက္ကံ၊(ကပု + တ၊ တကို နှုပြု၊ မ - ချေ၊ ကနှင့် တ - ရှေ့နောက်ပြန်၊ နကို ကပ်ပြု)
 လောကသောဝီရကံ သုဠ ဝိရံ ယတ္ထာတ် သုဝီရံ၊ သုဝီရေ ဘဝံ သောဝီရံ၊ (သုဝီရ + က)
 သောဝီရမေဝ သောဝီရကံ၊ လောကဉ္စ တံ သောဝီရကဉ္စာတ် လောကသောဝီရကံ။

=====

စတုတ္ထပါရာဇိကအစွင့်

ကမ္ပံ ကတ္တဗ္ဗန္တိ ကမ္ပံ၊ ကမ္ပယေ ကမ္ပန္တံ။ (အန္တပုဒ် - အနက်မရှိ)
 ဒူတေယျံ ဒူတဿ ကမ္ပံ ဒူတေယျံ။ (ဒူတ + ဧကယျ)
 ကရာဂါတသေဝဒ မညဏ္ဍသု စ - ဌိ စ - သဒ္ဓါဖြင့် သက်။
 ဥတ္တရိမနဿဓမ္မဿ ဥတ္တရတိ ဧတေနာတိ ဥတ္တရိ၊ (ဥ + တရ + ဣ) ဈာန်၊ မဂ်၊ ဖိုလ်။
 မနဿေ ဥတ္တရိ ဥတ္တရိမနဿော။ (အမာဒိပရဒုတိယာတပျရိသံ)
 ဥတ္တရိမနဿောစ သော ဓမ္မောဓာတိ ဥတ္တရိမနဿဓမ္မော။ (ဈာန်၊ မဂ်၊ ဖိုလ်)
 (တနဲ့) ဥတ္တရိစ တေ မနဿာဓာတိ ဥတ္တရိမနဿာ။
 ဈာနလာဘီပုထုဇဉ်နှင့် အရိယာပုဂ္ဂိုလ်။
 (ဥတ္တရိသဒ္ဓါ သေဋ္ဌ - အနက်ဟောနိပါတ်။)
 ဥတ္တရိမနဿာနံ ဓမ္မော ဥတ္တရိမနဿဓမ္မော။ ဈာန်၊ မဂ်၊ ဖိုလ်။ (သကျ - ၄၈။)
 (တနဲ့) မနဿာနံ ဓမ္မော မနဿဓမ္မော၊ (ကုသလကမ္မပထ - ၁၀)
 မနဿဓမ္မတော ဥတ္တရိ ဥတ္တရမနဿဓမ္မော။ (ဈာန်၊ မဂ်၊ ဖိုလ်)
 ဆဠာဘိညော အဘိဝိသေသတော ဇာနာတိတိ အဘိညာ၊ ဆ အဘိညာ ယဿာတိ ဆဠာဘိညော။
 အတ္ထပညတ် အမည် = ဝိဇ္ဇမာနေန အဝိဇ္ဇမာနပညတ်။ (သကျ - ၂၉)
 တေဝိဇ္ဇော တိသော ဝိဇ္ဇာ ယဿာတိ တေဝိဇ္ဇော။
 (တေသုဂုဋ္ဌိ - ဖြင့် တိကို တေ - ပြု၊ သရော ရသော နပုံသဓက - ဖြင့် ရသပြု။)
 ဘာသိတော ဘာသ + တပစ္စည်း - အနာဂတ်ကာလ အနက်ဟော။
 ဘာသိတော - ၌ တ - ပစ္စည်းသည် ပင်ကိုယ်က အတိတ်ဟော ဖြစ်သော်လည်း ဘဝိဿတိ -
 ဟူသော အနာဂတ် - ကြိယာ၌ စပ်ရသည်ဖြစ်၍ ကိတ်ကြိယာထက် အာချာတ်ကြိယာက -
 ပြဋ္ဌာန်းသောကြောင့် အနာဂတ်ကာလကို ဟောရသည်။
 ဓာတ်အရ - သာဠေယျစေတနာ - ပြဋ္ဌာန်းသော လောဘမူဝိတ်။

ပါဠိတော် + ဗျာကိတော်

သေယျော ပသံသီယတေတိ ပသတ္ထော၊ (ပ-သံသ+ထ)
ပိသေသေန ပသတ္ထော သေယျော။ (ပသတ္ထ+ဣယ)

ဉာတိသာလောဟိတာနံ လောဟိတေန သမ္ပန္နော သာလောဟိတော။
(သမ္ပန္နကို သပြု၊ ရှေ့နောက်ပြန်၊ ဒီယပြု။)

ဉာတိစ သာလောဟိတောစ ဉာတိသာလောဟိတာ။

ဝဏ္ဏဝါ ဝဏ္ဏော ယေသံ အတ္ထိတိ ဝဏ္ဏဝါ။

အာသိမိ-၌ အာ-ဟူသော ယောဂဖြင့် နှုကို ပိဘတ်နှင့်တကွ အာ-ပြု။

ပိဏန္ဒိယာ ပိဏန္ဒိတိ ပိဏာနိ၊ ပိဏာနိ ဣန္ဒြိယာနိ ယေသံတိ ပိဏန္ဒိယာ။ (ပိ+ယ၊ ယုကို အန-ပြု၊
အ-ကိုချေ၊ နကို က-ပြုလျှင် ပိဏ-ဟုပြီး၍ ပိဏန္ဒိယာ-ဟု ပိ-၌ ဒီယဖြင့် ရှိရမည်။)
ဣန္ဒြိယ အရ- ပသာဒိန္ဒြ-၅ ပါး၊ မနိန္ဒြ။

(ဥပစာရတ္ထ အရ-မေးလျှင် မျက်စိ၊ နား၊ နှာခေါင်း၊ လျှာ၊ ခန္ဓာကိုယ်နှင့် ဟဒယဝတ္ထု-ကိုယူ။)

ပသန္တမုခဝဏ္ဏာ မုခဿ ဝဏ္ဏော မုခဝဏ္ဏော၊ ပသန္တော မုခဝဏ္ဏော ယေသံတိ ပသန္တမုခဝဏ္ဏာ။

ပိပ္ပသန္တမုခဝဏ္ဏာ ပိသေသေန ပသန္တော ပိပ္ပသန္တော၊ ဆဝိယာ ဝဏ္ဏော ဆဝိဝဏ္ဏော၊

ပိပ္ပသန္တော ဆဝိဝဏ္ဏော ယေသန္တိ ပိပ္ပသန္တမုခဝဏ္ဏာ။

ဝဏ္ဏဝါဖြင့် တစ်ကိုယ်လုံး အဆင်းလှပုံကို ပြသည်။

ပသန္တမုခဝဏ္ဏာ-ဖြင့် တစ်ကိုယ်လုံးတွင် မျက်နှာအဆင်းက ပို၍ကြည်လင်ပုံကိုပြသည်။

ပိပ္ပသန္တမုခဝဏ္ဏာ-ဖြင့် ထင်ရှားရှိသည်သာဖြစ်သော ကိုယ်အဆင်း၏ သူတစ်ပါးလှပုံမျိုးထက်
ပို၍လှပကြည်လင်ပုံကိုပြသည်။

ဝုဋ္ဌာ အဝသီသုတိ ဝုဋ္ဌာ၊ (ဝသ+တ၊ ဝသတော ဥဋ္ဌ-ဖြင့် တကို ဓာတွန်နှင့်တကွ ဥဋ္ဌ-ပြု။)
သကျ- ၂။

ဝဂ္ဂုမုဒိတိရိယာ တာယတိတိ တိရံ၊ (တာ+ရ၊ အာကို ဤပြု။) ဝဂ္ဂုမုဒိယ တိရံ ဝဂ္ဂုမုဒိတိရံ၊

ဝဂ္ဂုမုဒိတိရေ ဝသန္တိတိ ဝဂ္ဂုမုဒိတိရိယာ။

ကစိ ဘိက္ခဝေ ခမနိယံ၊ ကစိ ယာပနိယံ-ကို အနက်ပေး

ဘိက္ခဝေ-တို့၊ ကစိ-အသို့နည်း၊ တုမှာကံ-တို့၏၊ စတုစက္ကံ- ဣရိယာပုထ်လေးဖြာ စက်
ဘီးလည်းပါရှိသော၊ နဝဒ္ဓါရံ- ကိုးပေါက်ဒွါရ အနာဝလည်း ရှိထသော၊ ဣဒံ သရီရယန္တံ-
ဤခန္ဓာကိုယ်-ဟူသော ယန္တရားသည်၊ ခမနိယံ- သီးခံအပ်၊ သီးခံနိုင်ပါ၏လော၊ (သဒ္ဓတ္ထ)
ကျန်းမာပါ၏လော၊ (အဓိပ္ပာယ်)။ ကစိ-အသို့နည်း၊ သဗ္ဗကိစ္စေသု- တို့၌၊ ယာပနိယံ-
ရည်သောကာလသို့ ရောက်စေအပ်၊ ရောက်စေနိုင်ပါ၏လော။ (သဒ္ဓတ္ထ) မျှတပါ၏လော၊
(အဓိပ္ပာယ်)။

သဒ္ဒါ + သင်္ဂဟအလင်းစာန်း

ခပနိယံ ခပိယံတေတိ ခပနိယံ၊(ခပ + အနိယ)ဇောတေတဗ္ဗ - သက္ကာအနက်ဟော။

ယာပနိယံ ယာပိယံတေတိ ယာပနိယံ၊(ယာ + ဣပပ + အနိယ)

ဥဒရဿ သမ္ပန်အနက်၊ (တန) ဟိတ် အနက်၊ ဆဋ္ဌိ ဟေတွဏ္ဍေဟိ - သုတ်။

ပရိကန္တော ကန္တိယတိ ဆိန္တိယတိတိ ကန္တော၊ (ကတိ + တ) ပရိသမန္တတော ကန္တော ပရိကန္တော။

သန္တော သန္တိတိ သန္တော။ (အသ + အန္တ)

သံဝိဇ္ဇမာနာ သံဝိန္တိယန္တိတိ သံဝိဇ္ဇမာနာ။ (သံ - ဝိဒ + ယ + မာန)

ဝိဒဓာတ်အရ - မဟာကု + ကြိညသံ - ရှိ ပညာ။

ကုဒါဿု - ဌ သု - သည် နိပါတ်။ ကုဒါ - သည် ကံ - ပုဒ်၊ ဒါ - ပစ္စည်း။

ဟနန္တော ဟနတိတိ ဟနန္တော။ (ဟန + အန္တ၊ ဟန - သည် ဟနနအနက်၊ ဟံသန - အနက်ဟော။)

ယာတေန္တော ယာတေတိတိ ယာတေန္တော၊ (ဟန + ကာရိတ် ဇော + (တန) ဝုရာဒိ - ဇော + အန္တ)

ဂါမနိဂမရာဇဓာနိသု ရာဇာ ဒဓာတ် ဝတ္ထာတိ ရာဇဓာနိ၊ (ရာဇ - ဓာ + ယု + ဤ)

(တန) ရာဇာ တိဋ္ဌတိ ဝတ္ထာတိ ရာဇဓာနိ၊ (ရာဇ - ဌာ + ယု + ဤ၊ ဌကို ဓ - ပြု။)

ဂါမော စ နိဂမော စ ရာဇဓာနိ စ - ဂါမနိဂမရာဇဓာနိ။

ပါပဘိက္ခူ အပျိုးအစား - အညေသု ဌာနေသု မူလတ္ထိန္တော ပါရာဇိကပ္ပတ္ထော ပါပဘိက္ခူ တိ ဝုစ္စတိ။

ဣဓ ပန ပါရာဇိကံ အနာပန္နော ဣတ္ထာစာရေ ဌိတော ခုဒ္ဒါနုဒ္ဒကာနိ သိက္ခာပဒိနိ မဒ္ဒိတွာ

ဝိစရန္တော ပါပဘိက္ခူ တိ အဓိပ္ပေတော။ (ဝိ၊ ဌ၊ ၂၊ ၇၅)

သက္ကတော သက္ကရိယတေတိ သက္ကတော။ (သံ - ကရ + တ)

မာနိတော မာနိယတေတိ မာနိတော။ (မာန + တ၊ ဖေမန - အနက်ဟော။)

တထာဂတပ္ပဝေဒိတံ ပဝေဒိယိတ္တာတိ ပဝေဒိတော၊ (ပ - ဝိဒ + တ)

(တန) ပဝေဒိဝိယိတ္တာတိ ပဝေဒိတော၊ (ပ - ဝိဒ + ဣပပ + တ)

တထာဂတေန ပဝေဒိတော တထာဂတပ္ပဝေဒိတော။ တံ တထာဂတပ္ပဝေဒိတံ။

သုဒ္ဓါကြံနိက် = ဝိဒဓာတ်အရ - သဗ္ဗညုတဉာဏ်။

တပစ္စည်းအရ - ဓမ္မဝိနယ။ (အာရမ္မဏပြိုင်)

ကာရိတ်ကြံနိက် = ဝိဒဓာတ်အရ - ဝေနေယျတို့၏ မဟာကု + ကြိညသံ - ရှိ ပညာ။

ဣပပပစ္စည်းအရ - ဒေသနာဉာဏ်။ (ပဟတူပပြိုင်)

တပစ္စည်းအရ - ဓမ္မဝိနယ။ (အာရမ္မဏပြိုင်)

အတ္တနော သတ္တမိအနက်၊ ဆဋ္ဌိ သဝိဘတ်။

ဒဟတိ ဓာ + အ + တိ၊ ဓာ - ဓာတ်သည် ထပန အနက်ဟော။

မိနာဒိကဏိ + မိဒိတိ

၁၅၆

သုခံ ဗြဟ္မစာရိ-အရ ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်။ (ယင်း၏ သီးခြားစိတ် - အရဟတ္တဖိုလ်စိတ်)။ သကျ - ၃၁။

ပရိသုခံ ဗြဟ္မစရိယံ ဓန္တံ- အရ အနာဂါမ်၊ သကဒါဂါမ်၊ ဒေသာတာပနံ၊ သီလဝန္တ ပုထုဇဉ် ပုဂ္ဂိုလ်။

အဝိဿန္ဓိယာနိ ဝိဿန္ဓိယန္တေတိ ဝိဿန္ဓိယာနိ၊ (ဝိ-သဇ္ဇ+ကျ) န ဝိဿန္ဓိယာနိ အဝိဿန္ဓိယာနိ။

အဝေဘဂိယာနိ ဝိဘာဇိယန္တေတိ ဝိဘာဂိယာနိ၊ (ဝိ-ဘဇ+ကျ)

ဝိဘာဂိယာနိ ဧဝ ဝေဘဂိယာနိ န ဝေဘဂိယာနိ အဝေဘဂိယာနိ။

ဘိသိ ဗြူဝန္တော ဧတိသံ နိသိဒန္တိတိ ဘိသိ၊ (ဗြူဇာတ်+သဒဇာတ်+ဤ၊ ဗြူနော ဘိ သဒေ သဒဿ သော ဤပစ္စယေ(နိတိ-သုတ္တံ၊ ၁၃၄၂)ဖြင့် ဗြူကို ဘိပြု၍ သဒကို သ-ပြု၊ ဤကို ရသပြု။)

ဝိပ္ပောဟနံ ဝိသေသေန သိသံ ဝဟတိတိ ဝိပ္ပောဟနံ။

(ဝိ-ဝဟ+ယု၊ ဝကို ဝ-ပြု၊ အ-ကို သြပြု၊ ယုကို အန-ပြု၊ နိဂ္ဂဟိတ်လာ၊ ဝဂ္ဂန္တ-ပြု။)

လောဟကုန္တိ ကာမိယတေ ကုန္တိယတေတိ ကုန္တိ၊ (ကမု+ဘ+ဤ၊ က-၌ အ-ကို ဥ-ပြု။)

(တနံ) ကာယတိတ္ထေတိ ကု၊ (ကာ+ဥ)

ကုယာ ပထဝိယာ ဘဝတိတိ ကုန္တိ၊ (ကု+ဘူ+အ+ဤ၊ ကု-၌ နိဂ္ဂဟိတ်လာ)

လောဟေန ကတာ ကုန္တိ လောဟကုန္တိ။

လောဟဘာဏကော ဘာဏတိတိ ဘာဏကော၊ (ဘာဏ+ဏျ၊ ပုံ၊ နပုံ)

လောဟေန ကတာ ဘာဏကော လောဟဘာဏကော။

ဝါသိ ဝသန္တိ ဆိန္တန္တိ ဧတာယာတိ ဝါသိ။ (ဝသ+ဏိ၊ ဏိ-ပစ္စည်းဟု ယူလျှင် - ဝါသိ၊ ထိလိင်)

ပရသု ပရံ သုနန္တိ ဟိသန္တိ ဧတေနာတိ ပရသု။ (ပရ-သု+ဘူ၊ သွာ၊ ကိ+ကိ)

(တနံ) ပရံ သသတိ ဟိသတိတိ ဝါ ပရသု။ (ပရ-သသ+ဥ၊ ဓာတွန် သကို ချေ)

ကုဌာရိ ကုန္တိတာ ဓာရာ ယာယာတိ ကုဌာရိ။

(ကု-ဓာရာ+နဒိဒိ-ဤ၊ ကုဓာရိ-ဟူလိုလျက် ကော် ဌ-ပြု။)

ကုဒါလော ကံ ပထဝီ ဒါလယတိ ပဒါလေတိ ဧတေနာတိ ကုဒါလော။ (ကု-ဒလ+ဘူ၊ စု၊ ကာ။)

မဟာစောရ-ဟု ခေါ်ကြောင်း

(၁) အထခေါ မဟာဇနံ ဝဇ္ဇေတွာ စတုပစ္စယဂ္ဂဟာဏတော ပဌမော မဟာစောရောတိ ဝေဒိတဗျော။

(၂) အယံ တထာဂတေန သတသဟဿကပ္ပိမိကာနိ စက္ကာရိ အသင်္ချေယျာနိ ပါရိမိယော ပူရေတွာ ကိစ္ဆေန ကသိရေန ပရိဝိဒ္ဓဗ္ဗေက္ခေနကော ဒုတိယော မဟာစောရော။

(၃) အယံ ဝိဇ္ဇာမာနဂုဏမက္ခိ အရိယဂုဏက္ခေနကော တတိယော မဟာစောရော။

(၄) အယံ အဝိဿင်္ဂိယံ. အဝောဂိယဉ္စ ဂရုပရိက္ခာရံ ဝိသဘာတာဝတော ထေနေတွာ
ဂိဟိသင်္ဂဟေနတော ဇာတုတ္တော မဟာစောရော။

(၅) အယံ ဣမေသံ ဇေဋ္ဌစောရော၊ ဣမိနာ သဒိသော တေရော နာမ နတ္ထိ၊ ယော
ပဉ္စိန္ဒြိယဂ္ဂဟဏာတိတံ အတိသကုသုခမ် လောကုတ္တရေဋ္ဌံ ထေနေတိ။ (ဝိဋ္ဌ၊ ၂၊ ၇၇)

ရဋ္ဌပိဏ္ဏော

ဝေါ-သည်

အညထာ

နိကစ္စ

အရကောကံ

ကိတဝဿ

ကာသာဝကဏ္ဍာ

အသညတာ

တတ္ထော

အယောဂုဇ္ဇော

ပါပါ

ရဋ္ဌာနံ ပိဏ္ဏော ရဋ္ဌပိဏ္ဏော၊ (တနံ)ရဋ္ဌေဟိ ဒိန္ဒော ပိဏ္ဏော ရဋ္ဌပိဏ္ဏော။
ပဒပူရဏမတ္တနိပါတံ။ (ထေယျာယ-သည် လိင်္ဂပိပလ္လာသ)

အညေန အာကာရေန အညထာ။

နိ + ကရ + တော။ စနန္တေဟိ ရစ္စ - ဤ ရစ္စံ - ဟူသော ယောဂုဋ် တွာကို ရစ္စ - ပြုတွက်။

နိ - ဓာတွတ္ထပိသေသက။ (ကရဓာတ်ဝဉ္ဇနအနက်ဟော)

မာယာသာဋ္ဌေယျပြဋ္ဌာန်းသော လောဘမူစိတ္တုပ္ပါဒ်။

ကိဏုတေ ကိတံ။ (ကိ + တ) ကိတေန ဝါတိတိ ကိတဝေါ။ (ကိတ + ဝါ + အ)

မာယာ.သာဋ္ဌေယျ - ပြဋ္ဌာန်းသော လောဘမူစိတ္တုပ္ပါဒ်။

ကံ ဥဒကံ သေဝတိတိ ကသာဝေါ၊ ကသာဝေန ရတ္ထံ ကာသာဝံ။ (ကာသာဝ + က)

ကာသာဝေန ဝေဋိတာ ကဏ္ဍာ ယေသံတိ ကာသာဝကဏ္ဍာ။

သညမန္တိတိ သညတာ၊ န သညတာ အသညတာ။

နတ္ထိ သညတာ ယေသံတိ အသညတာ။

တပတိတိ တတ္ထော။ (တပ + တ)

အယဿ ဂုဇ္ဇော အယောဂုဇ္ဇော။ (မနောဂိုဏ်းဖြစ်၍ အလယ်၌ ဩ - လာ)

ပါန္နိ ရက္ခန္တိ သုဇနာ အတ္တာနံ အသ္မာတိ ပါပံ။ (ပါ + ပ)

ဓာတ်အရ - သူတော်ကောင်းတို့၏ သဒ္ဓါ ဝီရိယပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကု. ကြံ စိတ္တုပ္ပါဒ်။ (ပန်)

ပစ္စည်းအရ - အကုသိုလ်စိတ် ၁၂ စေ - ၂၇၊ (ပစ္စည်း) ပကတူပပြိုင်။

(တနံ) အပါယ် ပါတိ ရက္ခတိတိ ပါပံ။

ဓာတ်အရ. ပစ္စည်းအရ - အကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်။

(တနံ) ဒုဂ္ဂတိ ပါပေတိတိ ပါပံ။ (ပ - အပ + ကာရိတ် - ဇော + အ)

ဓာတ်အရ - အပါယ်ပဋိသန္ဓေ နာမက္ခန္ဓာ ကဋ္ဌတ္တာရုပ်။ (ပစ္စယုပ္ပန်)

ပစ္စည်းအရ - အကုသိုလ်စေတနာ။ (ပစ္စည်း) နာနာက္ခကံကပြိုင်။

(တနံ) ပံ အပါယ် ပေတိ ဂစ္ဆတိ ဧတေနာတိ ပါပံ။ (ပ - ပေ + က)

(တတိယနည်းအတိုင်း ကောက် - ပြိုင်။) ပါပံ ဧတေသံ အညတိ ပါပါ။

ပါဠိတော် + ဝါဒီတော်

၁၅၈

ပါပေဟိ ကမ္မေဟိ အရ- လှည့်ပတ်ခြင်းကသာ အခြင်းအရာအားဖြင့် ဖြစ်သော အလှည့်ပတ်ခြင်း ဖြစ်သော။

ဥပပဇ္ဇရေ- အရ အဟိတ် အကုသလဝိပါက် ဥပေက္ခာ သန္တိရဏစိတ်၊ ဆန္ဒ၊ ဝိရိယ၊ ဝီတိကြဉ် အညသမာဓိး စေတသိတ် - ၁၀၊ ကမ္မဇရုပ်ဟူဟော ရှေ့ပဋိသန္ဓေ နာမက္ခန္ဓာ ကမ္မဗျာရုပ်။

နာနာကွဏိကကမ္မပြိုင်၊ နာနာကွဏိကကမ္မနှင့် ဥပနိဿယ ၂- ပစ္စည်းထုတ်း

အဂ္ဂိသိရူပမော သိနောတိ နိသာဏိ ဘဝတိတိ သိခါ၊ အဂ္ဂိဿ သိခါ၊ အဂ္ဂိသိခါ၊ အဂ္ဂိသိခါ၊ ဥပမာ ယဿာတိ အဂ္ဂိသိရူပမော။

(လှည့်ပတ်၍ စားသောက်ခြင်းသည် - အထွတ်အထိပ်သို့ ရောက်သော မှားယွင်းသော အသက်မွေးမှုဖြစ်သည်။)

ဒိဋ္ဌသညိနော ပဿိယိတ္တာတိ ဒိဋ္ဌံ၊ ဒိဋ္ဌတိ ပဝတ္တာ သညာ ဒိဋ္ဌသညာ။

ဒိဋ္ဌိသညာ စေတသံ အတ္ထိတိ ဒိဋ္ဌသညိနော။

ဒီသဓာတ်အရ- ပစ္စဝေက္ခဏာဉာဏ်၊ (မဟာကြိညာသံ - ရှိပညာ)

တပစ္စည်းအရ- အရဟတ္တဖိုလ်။ (အာရမ္မဏပြိုင်) အာရမ္မဏ၊ အဓိပတိ၊ ဥပနိဿယ။ (၃)

(တနဲ့) ဒီသဓာတ်အရ- အရဟတ္တဖိုလ်ပညာ - ကောက်၍ပစ္စည်းအရနှင့် သဟဇာတပြိုင်။

သန္တိကတ- ဌိ ဓာတ်အရ- အရဟတ္တမဂ်။ (တနဲ့) ပစ္စဝေက္ခဏာဉာဏ်။

ပစ္စည်းအရ- အရဟတ္တဖိုလ်။ (အနန္တရနှင့် အာရမ္မဏပြိုင်)

အဓိမာဓနန အဓိဂတာတိ ဥပ္ပန္နော မာနော အဓိမာနော။

(တနဲ့) အဓိကော မာနော အဓိမာနော။

သတိပြုရန် အည- အရ ပစ္စည်းပြိုင် ရှေး၌ ရေးပြီး။ (သကျ- ၃၈)

အဗ္ဗောဟာရိကံ ဝေါဟာရီယတေတိ ဝေါဟာရော၊ (ဝိ-အဝ-ဟရ+ဏ)

ဝေါဟာရံ ဂစ္ဆတိတိ ဝေါဟာရိကံ၊ န ဝေါဟာရိကံ အဗ္ဗောဟာရိကံ။ (ဘာဋီ)

(တနဲ့) န ဝေါဟာရိတဗ္ဗန္တိ အဗ္ဗောဟာရိကံ။

(န-ဝိ-အဝ-ဟရ+ဏ။ ဣ-လာ၊ ယကို က-ဖြ)

အဓိမာနမဖြစ်သောပုဂ္ဂိုလ်

(၁) အရိယာသာဝက - အရိယာသာဝကသည် မဂ်၊ ဖိုလ်၊ နိဗ္ဗာန်၊ ပယ်ပြီး ကိလေသာ၊ ကြွင်းသော ကိလေသာ တို့ကို ဆင်ခြင်ခြင်းအားဖြင့် အလွန်ဝမ်းမြောက်သည်ဖြစ်၍ အရိယာတို့၏ဂုဏ်ဖြစ်သော မဂ်၊ ဖိုလ်တို့ကို ထိုးထွင်း သိခြင်း၌ ယုံမှားခြင်းမရှိသောကြောင့်တည်း။

(၂) ဒုဿီလပုဂ္ဂိုလ် - ဒုဿီလပုဂ္ဂိုလ်သည် အရိယာတို့၏ဂုဏ်ဖြစ်သော မဂ်၊ ဖိုလ်ကို ရခြင်း၌ အာသာမရှိသော ကြောင့်တည်း။

(တန့်) အလံ (ပရိယတ္တိ) အရိယဉာဏးသေနံ အသဘာတ် အလမရိယဉာဏဒသမ္ပန္နော
 ဣအလံ = သမာသ်ပုဒ် အရ- ချာန် မဂ်ဖိုလ်- ရှိ ပညာ။ (ပစ္စည်း)
 အညပုဒ် အရ- ယင်းပညာနှင့် ယှဉ်သော ချာန် မဂ် ဖိုလ်။ (ပစ္စယုပ္ပန်) သမာဓာတုဒြိုင်း
 ပစ္စယသတ္တိ = ကြီး- ၄၊ ည၊ သမ်း၊ ဟော၊ ဝိ၊ ကျံ၊ မဂ်။ ပေါင်း (၁၀) ပစ္စည်း။ (သကျ- ၄၊ ၂)
 ကုတ္တိယာ ဝါတိ အာဒိ ဖန အာရောဂေတဗ္ဗဂ္ဂလုနိဒသန္နံ။ စတေသံ ဟိ အာရောဂိတေ
 အာရောဂိတံ ဟောတိ။ န ဒေဝမာရဋြဟ္မာနံ၊ နာပိ ပေတယက္ခတိရတ္တာနဂတာနန္တိ။
 (ဝိဋ္ဌ၊ ၂။ ၈၁)

အဓိပ္ပါယ်

သမနုဂ္ဂဟိယမာနော သမနုဂ္ဂဟိယတိတိ သမနုဂ္ဂဟိယမာနော။ (သံ.အန.လှာ+ကာရိတ် - ဂေ + ယ + မာန)
 တရားထူးရသည် - ဟု ဝန်ခံသူအား မေးမြန်းစရာ ၆-ချက်

- (၁) ကံ တေ အဓိဂတံ (အဓိဂမပုစ္ဆာ) (၂) ကိစ္ဆိ တေ အဓိဂတံ (ဥပါယပုစ္ဆာ)
- (၃) ကဒါ တေ အဓိဂတံ (ကာလပုစ္ဆာ) (၄) ကတ္ထ တေ အဓိဂတံ (ဩကာသပုစ္ဆာ)
- (၅) ကတမေ တေ ကိလေသာ ယဟိနာ (ယဟိနကိလေသပုစ္ဆာ) (၆) ကတမေသံ တံ
 မ္မောနံ လာဘီ(ပဋိဝိဒ္ဓမ္မပုစ္ဆာ)။(၁-သည် သာမညမေးခွန်း၊ ၆-သည် ဝိသေသမေးခွန်း)

တတော အပရေန သမယေန - ဌိ တတော အရ - ဉတ္တရိမနဿဓမ္မကို ဟောကြားသော ကာလ - ကိုယူ။
 အပရေန သမယေန + အရ အာပတ်ကို ဝန်ခံသောကာလ - ကိုယူ။

ပါပိစ္ဆော ကုစ္ဆန္တံ ကုစ္ဆာ (ကုသု + ဆ + အာ) ပါပါ ကုစ္ဆာ ယသဘာတ် ပါပိစ္ဆော။
 မိမိကို သီလမရှိပါဘဲ သီလရှိသူ - ဟု သူတပါးကို သိစေလိုသော သူ၏ မာယာ သာဠေယျ
 ပြဋ္ဌာန်းသော လောဘမုစိတ္တုပ္ပါယ်။

အာပန္နော အာပန္နိကံ အာပန္နော။
 ကုစ္ဆာပကတော အပေတော ကတော အပကတော၊ ကုစ္ဆာယ အပကတော ကုစ္ဆာပကတော။
 အပါဒိန်ပုဒ်အရ - မဟာကု - ရှိ သမ္မာအာဒိဝရိတိ။

ဝိသုဒ္ဓါပေက္ခော ဝိသုဇ္ဈတိ တောယာတိ ဝိသုဒ္ဓိ၊ အပေက္ခတိတိ အပေက္ခော၊ (မဟာကု - ရှိ ဆန္ဒ)
 ဝိသုဒ္ဓိ အပေက္ခော ဝိသုဒ္ဓါပေက္ခော။
 ဝိသုဒ္ဓိအရ - ဂိဟိဘာဝစသည်ကောက်။

အဇာနံ ဇာနာမိတိ ဇာနံ၊ န ဇာနံ အဇာနံ။
 ပါရာဇိက ကျသူအတွက် လူထွက်ခြင်းသည် ဝိသုဒ္ဓိ၊
 ယသ္မာ ပန ဂိဟိ ဝါ ဥပါသက္ခော ဝါ အာရာမိက္ခော ဝါ သာမဏေရော ဝါ ဟုတွာ
 ဒါနသရဏသီလသံဝရာဒီဟိ သဂ္ဂမဂ္ဂံ ဝါ ချာနဝိမောက္ခာဒီဟိ မောက္ခမဂ္ဂံ ဝါ အာရာစေတံ
 ဘဇ္ဇော ဟောတိ၊ တသ္မာဿ ဂိဟိအာဒိဘာဝေါ ဝိသုဒ္ဓိနာမ ဟောတိ။ (ဝိဋ္ဌ၊ ၂။ ၈၄)

သဒ္ဓါ + သင်္ဂဟအလင်းတန်း

တုန္ဒ နှင့် မုသာ အထူး = သဒ္ဓါ၏ ဟောနက်မှ ကင်းခြင်းကြောင့် အနက်မပိုး အချည်းနှီးသော စကားသည် တုန္ဒ၊
လိင်လည်ခြင်း၌ ဖြစ်သော အလိုကြောင့် ချွတ်ယွင်းဖောက်ပြန် မှန်သော စကားသည် မုသာ၊
ဤသို့ထူးသည်။

မုသာ - နိပါတ်ပုဒ်၊ ဒုတိယာဝိဘတျန္တံ။ (ဝိလိပိ - ထောက်)။

ပထမာဝိဘတျန္တံ။ (ဘဏိတံ - ထောက်)။ သကျ - ၆၁။

အဓိမာနာ

ဒုတိယာအနက်၊ ပဉ္စမိ သွာ - ဝိဘတ်၊ ဓာတုနာမာန - သုတ်၌ စ - သဒ္ဓါ။

အညတြ - သဒ္ဓါနှင့် ယှဉ်သောကြောင့်တည်း။

မတ္တကစ္ဆိန္ဒော

မသီယတိ အာမသီယတိတိ မတ္တကော၊ (မသ + က၊ ကွစိဓာတု - ဖြင့် သကို ထွ - ပြု၊

(တနဲ) မသ + ထွ၊ သကို ချေ၊ သွတ္ထ - ကပစ္စည်းသက်။)

မတ္တကော ဆိန္ဒော ယဿာတိ မတ္တကစ္ဆိန္ဒော။ (တာလော)

ဥတ္တရိမနဿဓမ္မော - ၌ မနဿဓမ္မ အရ - ပုညကိရိယဝတ္ထု ၁၀ - ပါး။ (ကုသိုလ်ကမ္မပထ - ၁၀ ပါး)

ဒါန - စသည်သို့ သွင်းပုံ = ပတ္တိဒါန၊ ပတ္တာနမောဒန - တို့ကို ဒါန - ၌ သွင်း။ အပဗာယန၊ ဝေယျာဝစ္စ - တို့ကို
သီလ၌ သွင်း။ ဓမ္မဿဝန၊ ဓမ္မဒေသနာ၊ ဒိဋ္ဌိဇ္ဇကမ္မ - တို့ကို ဘာဝနာ၌ သွင်း။ (သကျ - ၂၉)

ဈာန် - အရ

လောကီ၊ လောကုတ္တရာဈာန်များကို ကောက်။

ဒုတိယံ ဈာန် - အရ

ဒုတိယဈာန် - ရှိ ဝိတိ၊ ဝေဒနာ၊ ဧကဂ္ဂတာ။

တတိယံ ဈာန် - အရ

တတိယဈာန် - ရှိ သုခဝေဒနာ၊ ဧကဂ္ဂတာ။

မှတ်ချက် =

တတိယံ ဈာန် - အရတရားသည် ၂၄ - ပစ္စည်းတွင် - ဟေတု၊ ပုရေဓာတု၊ ကမ္မ၊ အာဟာရ
ပစ္စည်းများ မဖြစ်နိုင်ပါ။

ဝိမောက္ခော

အမှိုတိ မောက္ခော၊ (တနဲ) အမောက္ခိတိ မောက္ခော၊

ဝိသေသေန မောက္ခော ဝိမောက္ခော။

(တနဲ) ဝိဝိဇေတိ ကိလေသေဟိ မောက္ခော ဝိမောက္ခော။

ဝိအရ - ကိလေသာ။ မောက္ခ အရ - အရိယာမဂ်။ (ပကာတုပုဒ်ဖြင့်)

ဝိမောက္ခော - ၌ ဝိအရ - တရား၏ ဟေတုပစ္စည်းများ

လောဘ၏ ဟေတုပစ္စည်း - လောဘမူ - ရှိ မောဟ။

ဒေါသ၏ ဟေတုပစ္စည်း - ဒေါသမူ - ရှိ မောဟ။

မောဟ၏ ဟေတုပစ္စည်း - လောဘမူ၊ ဒေါသမူ - ရှိ လောဘ၊ ဒေါသ။

မာန၏ ဟေတုပစ္စည်း - ဒိဋ္ဌိဂတဝိပ္ပယုတ် - ရှိ လောဘ၊ မောဟ။

ဒိဋ္ဌိ၏ ဟေတုပစ္စည်း - ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ် - ရှိ လောဘ၊ မောဟ။

ဝိစိကိစ္စ၏ ဟေတုပစ္စည်း - ဝိစိကိစ္စိတ် - ရှိ မောဟ။

လိန၏ ဟေတုပစ္စည်း- အကုသိုလ် သသင်္ခါရိကံင်္ဂဗ် - ရှိ လောဘ၊ ဒေါသ၊ မောဟ။
ဥပ္ပစ္စ အဟိရိက၊ အနောတ္တပ္ပ၏ ဟေတုပစ္စည်း- အကုသိုလ်ရှိ လောဘ၊ ဒေါသ၊ မောဟ။
(သကျ- ၆၀)

သုညတော သုနတိ တုတ္တဘာဝံ ဂစ္ဆတိတိသုညံ၊ (သုန - ဓာတ် - ယ - ပစ္စည်း)
(တနံ) သုနဿ ဟိတံ သုညံ(သုနပုဒ် + ယ ပစ္စည်း)၊ သုညမေဝ သုညတော။

အနိမိတ္တော နတ္ထိ နိမိတ္တံ ယဿာတိ အနိမိတ္တော။
နိမိတ္တအရ - ရာဂ၊ ဒေါသ၊ မောဟ။ အနိမိတ္တအရ - အရိယာမဂ်။

အပ္ပဏီဟိတော ပဏီဒဟတိတိ ပဏီဟိတံ၊ (ပ - နိ - ဓာ + တ)
နတ္ထိ ပဏီဟိတံ ယဿာတိ အပ္ပဏီဟိတော။

သမာဓိ စိတ္တံ သမံ အာဒဟတိ အာရမ္မဏေ ဌပေတိတိ သမာဓိ၊ (မဂ်)

သမာပတ္တိ အရိယေဟိ သမာပဇ္ဇိတဗ္ဗာတိ သမာပတ္တိ။ (ပိလ်)

တိဿော ဝိဇ္ဇာ ပုဗ္ဗေနိဝါသာနဿတိဉာဏံ၊ ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏံ၊ အာသဝက္ခယဉာဏံ။ (သကျ- ၂၄)

မဂ္ဂဘာဝနာ ဘာဝီယတေ ဘာဝနာ၊ မဂ္ဂဿ ဘာဝနာ မဂ္ဂဘာဝနာ။
မဂ္ဂအရ - အရိယာမဂ် ၄ - ပါး။

ဘာဝနာအရ - ယင်းနှင့်ယှဉ်သော ဗောဓိပက္ခိယတရား ၃၇ - ပါး။ (သဟဇာတပြိုင်)

ဖလသတ္တိကိရိယာ သတ္တိကရဏံ သတ္တိကိရိယာ၊ ဖလဿ သတ္တိကိရိယာ ဖလသတ္တိကိရိယာ။ (မဂ္ဂဝိထိ - ချ)

သာဓက ဧတ္ထ စ ပိမောက္ခတ္ထိကေန စ သမာဓိတ္ထိကေန စ အရိယမဂ္ဂေါဝ ဝုတ္တော၊ သမာပတ္တိတ္ထိကေန
ပန ဖလသမာပတ္တိ၊ မဂ္ဂဘာဝနာ ပဒဘာဇနေ ဝုတ္တာ သတ္တဝတိသ ဗောဓိပက္ခိယဓမ္မာ
မဂ္ဂသမ္ပယုတ္တာ လောကုတ္တရာဝ ဣဓာဓိပေတော။ (ဝိဋ္ဌ၊ ၂၊ ၈၅)

ကိလေသပ္ပဟာနံ ပဟိယတေ ပဟာနံ၊ ကိလေသာနံ ပဟာနံ ကိလေသပ္ပဟာနံ။
ရေးပုဒ်အရ - ရာဂ၊ ဒေါသ၊ မောဟ (ကိလေသာ ၁၀)

နောက်ပုဒ်အရ - အနာဂါမိမဂ်။ (ရာဂ၊ ဒေါသအတွက်) အရဟတ္တမဂ် (မောဟအတွက်)

အဓိပ္ပါယ် ကိလေသာကို ပယ်ခြင်းသည် မဂ်နှင့်ကင်း၍ မဖြစ်နိုင်သောကြောင့် "ရာဂေါ မေ ပဟိနော"
စသည်ဖြင့် ဆိုသောရဟန်းအား ပါရာဇိက ကျသည်။ (ဝိဋ္ဌ၊ ၂၊ ၈၅)

အရကောကံ = ကာမရာဂနှင့်ဒေါသကို အနာဂါမိမဂ်ဖြင့် ပယ်၍၊ ရူပ၊ အရူပရာဂနှင့် မောဟ
ကို အရဟတ္တမဂ်ဖြင့် ပယ်သည် - ဟုမှတ်ပါ။ (သာရတ္ထ၊ ၂၊ ၂၈၈)

ဝိနိဝရဏတာ ဝိဂတံ နိဝရဏံ ယဿာ (ယသ္မာ)တိ ဝိနိဝရဏံ၊ (လောကုတ္တရာစိတ်)
ဝိနိဝရဏမေဝ ဝိနိဝရဏတာ။

သဒ္ဓါ + သင်္ဂဟအလင်းတန်း

ဤအလို = ရာဂါ - မှ စိတ္တံ - လောကုတ္တရာစိတ်သည်၊ ဝိနိဝရဏဘာ - ကင်းသော နိဝရဏ ရှိ၏ - ဟုပေး။

စိတ္တံ အရ ဝိနိဝရဏဘာ - အရ လောကုတ္တရာစိတ်ကောက်။ (သကျ - ၄၄) သိဝိဘတ်၊ လိင်အနက်၌ သက်။

(တနဲ့) ဝိနိဝရဏဿ ဘာဝေါ ဝိနိဝရဏတာ။

ဤအလို - ရာဂါ - မှ စိတ္တံ - ၏၊ ဝိနိဝရဏတာ - ကင်းသော နိဝရဏရှိသည်၏အဖြစ်ဟုပေး။ စိတ္တံ - ၌ သိဝိဘတ်၊ ဆဋ္ဌိ အနက်၊ အာလပနေ စ - ၌ စ - သဒ္ဓါဖြင့် သက်။

သာဓက

ရာဂါ စိတ္တံ ဝိနိဝရဏတာတိ အာဒိတ္တိကေ လောကုတ္တရာစိတ္တမေဝ ဝုတ္တံ။ တသ္မာ ၊ ရာဂါ မေ စိတ္တံ ဝိနိဝရဏန္တိ အာဒိန္နံ ဝဒတောပိ ပါရာဇိကမေဝ။ (ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂၊ ၈၅)

ရာဂါ စိတ္တံ ဝိနိဝရဏတာ - ၌ စိတ္တံ အရ - အနာဂါမိမင်၊ ဖိုလ်စိတ်။ (ကာမရောဂအတွက်) အရဟတ္တမင်၊ ဖိုလ်စိတ် (ရူပ၊ အရူပရာဂ အတွက်) သကျ - ၂၄။

သုညာဂါရေ အဘိရတိ သုညာဂါရဌာနပညတ်။ (ပစ္စည်း) ဈာန် စိတ္တုပ္ပါဒ် (ပစ္စယုပ္ပန်) ပကတူပပြိုင်။

(တနဲ့) ဈာန် အဂါ ၅ - ပါး (ပစ္စည်း)။ ဈာန်အဂါ ၅ - ပါးနှင့်ယှဉ်သော ဈာန်စိတ္တုပ္ပါဒ်။ (ပန်) သဟဇာတပြိုင်။ ကြီးလေး၊ ည၊ သမ်း၊ နှံ၊ ဈာ၊ မင်။ (၉)။ (သကျ - ၅၈)

မှတ်ချက်

ဈာန်မပါဘဲ သုညာဂါရ အဘိရမာမိ ဟု ပြောရုံမျှဖြင့် ပါရာဇိက မကျ။

ဈာန်နှင့်တွဲ၍ သုညာဂါရေ အဘိရမာမိ ဟု ပြောဆိုမှသာ ပါရာဇိက ကျသည်။

ဝိဇ္ဇာ ၈ - ပါး

(၁) ဝိပဿနာဉာဏ် (၂) မနောမယိဒ္ဓိဉာဏ် (၃) ဣဒ္ဓိဝိဇ္ဇာဉာဏ် (၄) ဒိဗ္ဗသောတဉာဏ် (၅) စေတောပရိယဉာဏ် (၆) ပုဗ္ဗေနိဝါသာနဿတိဉာဏ် (၇) ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏ် (၈) အာသဝက္ခယဉာဏ်။ (ပဒဘာဇနီ - ၌ ပု၊ ဒိ၊ အာ - သာလာ၏၊ ကျန်ငါးပါး မလာ။)

ဝိဇ္ဇာဉာဏ် ၈ - ပါးတွင် ဝိပဿနာဉာဏ်သည် ပါရာဇိကဝတ္ထုမဟုတ်၊

ကျန်သောဉာဏ် ၇ - ပါးသည် ပါရာဇိကဝတ္ထု - ဖြစ်သည်။

ဝိပဿနာဉာဏ်သည် - ပါရာဇိကဝတ္ထုမဟုတ်သောကြောင့် ဝိပဿနာဉာဏဿ - လာဘိဒိ ဟု ဆိုသော်လည်း ပါရာဇိကမကျပါ။ (ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂၊ ၈၆)

နိဗ္ဗာန်၏ လောကုတ္တရာ အစစ်ဖြစ်သောကြောင့် (လောကီတရားတို့မှ နှစ်စေအပ်သော လောကုတ္တရာ၏ အဖြစ်ကြောင့်) နိဗ္ဗာန် မေ ပတ္တံ ဟု ဆိုသော ရဟန်းအား ပါရာဇိက ကျသည်။ (ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂၊ ၈၆)

သစ္စပုဋိဝေဓော - ဟူသော သဒ္ဓါသည် မင်၏ ပရိယာယ် သဒ္ဓါဖြစ်သောကြောင့် စတ္တာရိ သစ္စာနိ ပဋိဝိဇ္ဇိ ဟုပြောသော ရဟန်းအား ပါရာဇိက - ကျသည်။

ပါရာဇိကဏ် + ပါပိတ်

ပဋိသန္တိဒါလေးပါးနှင့် အရကောက်

(၁) ခပ္ပယဋိသန္တိဒါ (မဟာကု.ကြိ.ဉာသံ - ရှိ ပညာ)

(၂) အတ္ထပဋိသန္တိဒါ (မဟာကု.ကြိ.ဉာသံ - စ၊ မင် ဖိုလ် - ရှိ ပညာ)

(၃) နိရုတ္တိပဋိသန္တိဒါ (မဟာကု.ကြိ.ဉာသံ - ရှိ ပညာ)

(၄) ပဋိဘာနပဋိသန္တိဒါ (မဟာကု.ကြိ.ဉာသံ - ရှိ ပညာ)

(လောကုတ္တရာ အတ္ထပဋိသန္တိဒါဉာဏ်စို ငါရပြီ - ဟု ပြောမှသာ ပါရာဇိက - ကျသည်၊ ကျန် မကျ။)

နိရောဓသမာပတ်သည် - လောကီလည်းမဟုတ်.လောကုတ္တရာလည်းမဟုတ်သောကြောင့် "နိရောဓသမာပတ္တိ သမာပဇ္ဇာမိ" ဟု ဆိုသော်လည်း ပါရာဇိက မကျ။

အတိတ်ဓန္ဒာတို့ကို သုံးသပ်အပ်ကုန်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့် - "အတိတ်ဘဝေ ကဿပ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓကာလေ သောတာပန္နောမိ" ဟု ဆိုသော်လည်း ပါရာဇိကမကျ။

သာကေ =

အတိတ်တ္တဘာဝံ သန္ဓာယ ကထေန္တဿ ပါရာဇိကံ န ဟောတိ။ ပစ္စုပ္ပန်တ္တဘာဝံ သန္ဓာယ ကထေန္တဿေဝ ဟောတိ။ (ဝိ.ဋ္ဌ၊ ၂၊ ၈၇)

သမ္မဇာနမှသာ

သမ္မဇာနီတိ သမ္မဇာနံ၊ (သံ - ပ - ဉာ + နာ + အန္တ၊ သိ၊ ပြီး။)

သမ္မဇာနာတိတိ သမ္မဇာနံ (သိဆဲ)၊ သမ္မဇာနိဿတိတိ သမ္မဇာနံ၊ (သိလတ္တံ)

သမ္မဇာနံ စ သမ္မဇာနံ စ သမ္မဇာနံ စ သမ္မဇာနံ။ (ဒကသိသံ)

သမ္မဇာနန္တဿ မုသာ သမ္မဇာနမှသာ။ (န္တ - ကို ချေ)

မုသာ သည် - အဘူတဝါစီ နိပါတ်ပုဒ်၊ ဒုတိယာဝိဘတုန္တံ။

(ဘဏ္ဍာမိ - စသော ကတ္တားဟော ကြိယာထောက်)

ပထမာဝိဘတုန္တံ။ (ဘဏိတ - စသော ကံဟော ကြိယာထောက်)

သတ္တမိ ဝိဘတုန္တံ။ (ဘဏိတေ - စသော လက္ခဏကြိယာကို ထောက်)

ဆဋ္ဌိ ဝိဘတုန္တံ။ (ဝါဒေါ - စသော ဘောဟော ကြိယာကို ထောက်။)

သမ္မဇာန အရ -

မပြောခင်. ပြောဆဲ. ပြောပြီးခဏ၌ သိသော မုသာဝါဒစေတနာပြဋ္ဌာန်းသော အကုသိုလ် ဇောစိတ် - ကိုကောက်။

မှတ်ချက်

အကုသလစိတ္တံ၊ တိဝေဒနံ၊ ဟသန္တောပိ ဟိ သောမနဿိကော ဥလ္လပတိ ဘာယန္တောပိ မဇ္ဈတ္တောပိ။ (ဝိ.ဋ္ဌ၊ ၂၊ ၉၂)

ဘာယန္တောပိတိ "ဣမဿ မယိ နတ္ထိဘာဝံ အညေပိ ဇာနန္တာ အတ္ထိ န ခေါ" တိ ဘာယန္တောပိ။

(သာရတ္ထ၊ ၂၊ ၂၉၁) တို့ကို ထောက်၍ အကုသိုလ်ဇောစိတ် - ကိုကောက်သည်။

လောဘမုဇောစိတ်ကိုသာ မကောက်ရ။

ပစ္စည်းဖြိုင်

သမ္မုဗ္ဗာန အရတရားတို့တွင် - မပြောခင် ခဏ၌ သိသော ရှေးရှေးသော အကုသိုလ်ဇောစိတ် ပစ္စည်းတရားက - ပြောဆဲခဏ၌ သိသော နောက်နောက်သော အကုသိုလ်ဇောစိတ် ပစ္စယုပ္ပန်တရားအား အနန္တရဖြင့် ကျေးဇူးပြုသည်။

ပစ္စယသတ္တိ - အနန္တရ၊ သမနန္တရ၊ အနန္တရပနိဿယ၊ နတ္ထိ၊ ဝိဂတ၊ အာသေဝန။ (၆)ပစ္စ။ (တန) ပြောဆဲခဏ၌ သိသော ရှေးရှေးသော အကုသိုလ်ဇောစိတ် ပစ္စည်းတရားက - ပြောပြီးခဏ၌ သိသော နောက်နောက်သော အကုသိုလ်ဇောစိတ် ပစ္စယုပ္ပန်တရားအား အနန္တရ-ပစ္စည်းဖြင့် ကျေးဇူးပြုသည်။ ပစ္စယသတ္တိ = ၆ - ပစ္စည်း။

မှသာ ဘာဏန္တဿ - ၌ မှသာ - အရ မုသားစကားဟူသော သဝိညတ္တိကဝစီဘောဒသဒ္ဓရပ်။

ဘာဏန္တဿ - အရ မပြောခင်၊ ပြောဆဲ၊ ပြောပြီး - ခဏ၌ သိသော အကုသိုလ် ဇောစိတ်။ (သဟဇာတဖြိုင်)

(တန) မှသာ - အရ မုသားစကားဟူသော - မနသာဝဝတ္ထဝိတ သဒ္ဓပညတ်။

ဘာဏန္တဿ - အရ မပြောခင်၊ ပြောဆဲ၊ ပြောပြီး - ခဏ၌ သိသော အကုသိုလ်ဇောစိတ်။ (အာရမ္မဏဖြိုင်) ပုဓ္ဓေဝဿ ဟောတိ - မပြောခင် ခဏ၌ သိသော အကုသိုလ်ဇောစိတ်။

ဘာဏန္တဿ ဟောတိ - ပြောဆဲခဏ၌ သိသော အကုသိုလ်ဇောစိတ်။

ဘဏိတဿ ဟောတိ - ပြောပြီးခဏ၌ သိသော အကုသိုလ်ဇောစိတ်။

မှတ်ချက်

အသိဟူသည် (၁) ပညာသိ (၂) သညာသိ (၃) ဝိညာဉ်သိ - ဟု သုံးမျိုးရှိသည်တွင် "သမ္မုဗ္ဗာနမှသာ" ၌ ဝိညာဉ် (စိတ်) သိကို ယူရမည် ဖြစ်သောကြောင့် အဘူတဥတ္တရိမနဿ ဓမ္မကိုပြောကြားကြောင်း အကုသိုလ်ဇောစိတ်ကိုသာ ကောက်ရသည်။

ဘာဏန္တဿ အာပတ္တိ ပါရာနိကဿ - ၌ ဘာဏန္တ - ကို ကာလသုံးပါး ဝစနတ္ထပြု၍ - ဧကသေသ်လည်း ပြုနိုင်သည်။

ဘဏိတဿ ဟောတိ "မှသာ မယာ ဘဏိတ" ၌ - ကို အနက်ဖွေ

ဘိက္ခုနာ - သည်၊ မှသာ - ကို (ထည့်)၊ ဘဏိတေ - ပြောအပ်ပြီးသော်၊ အဿ - ထိုမှသာ ပြောသော ရဟန်း၏၊ မယာ - သည်၊ မှသာ - ကို၊ ဘဏိတံ - ပြောဆိုအပ်ပြီ၊ ဣတိ - ဤသို့ သော အသိသည်၊ ဟောတိ - ၏။ (ဘဏိတဿ - ကို ဘဏိတေ + အဿ - ဟု ဒွိပဒါကြံ) ဤအလို = ဘဏိယိတ္တာတိ ဘဏိတံ၊ (ဘဏ + တ) တသ္မိ ဘဏိတေ။

တပစ္စည်း၏ ဝါဒုတ္တ = အတိတ် ကမ္မသာဓ်၊ ဇောတေတဗ္ဗတ္ထ - လက္ခဏအနက်။

(တန) ဘဏိတဿ - ပြောပြီးသော ရဟန်း၏၊ မယာ - သည်၊ မှသာ - ကို၊ ဘဏိတံ - ပြီး ဣတိ - သည်၊ ဟောတိ - ၏။ (ဘဏိတဿ - ကို ဧကပဒ - သာကြံ)

ဤအလို = အဘဏိတိ ဘဏိတော၊ (ရဟန်း အတိတ်ကတ္ထုသာဓ်) တဿ။

ပါရာဇိကဏ် + ပါဠိ

- ဝိနိကယ ဝိ-နိ-ဗာ-နိ-ကိ-ပန အနက် + တွာ။ တွာ-ကို ယ-ပြု၊ ချထား၍ (သဒ္ဒတ္တ) ဖုံးထား၍ (အဓိပ္ပါယ်ထွ) မဟုတ်မမှန်သည်ကို ပြု၍ (သိဝိပဏ္ဍိတ္တ) မုသာဝါဒစေတနာ-ပြဋ္ဌာန်းသော လောဘမှစေတိတ်။ (တနဲ) အကုသိုလ်စေတိတ်။
- ဒိဋ္ဌ ဒဿနံ ဒိဋ္ဌိ၊ (ဒိဿ + တိ)
- စန္ဒိ ခမနံ စန္ဒိ။ (ခမု + တိ) မဟာကု. အကု-ရိ အားကောင်းသော ဆန္ဒစေတသိက်။
- ရုစိ ရုစ္စနံ ရုစိ။ (ရုစ + ကု) မဟာကု. အကုသိုလ်-ရိ အားကောင်းသော ဆန္ဒစေတသိက်။
- ဘာဝံ ဘဝနံ ဘာဝေ။ မဟာကု. အကုသိုလ်-ရိ အလွန်အားနည်းသော ဆန္ဒစေတသိက်။
- ပဌမဇ္ဈာနံ သမာပဇ္ဇိ နှင့် ပဌမဇ္ဈာနံ အရ- ပဌမဇ္ဈာနံ အဂါ ၅-ပါး။
 သမာပဇ္ဇိ အရ- ပဌမဇ္ဈာနံ အဂါ ၅-ပါးနှင့် ယှဉ်သော ပဌမဇ္ဈာနံ ဝိတ္ထုပ္ပေါဒါ။ (သဟဇာတပြိုင်) ပစ္စယသတ္တိ = ကြီး-၄၊ ည. သမ်. ကု. ဈာ. မဂ်။ (၉) ပစ္စည်း။ (တစ်ပြိုင်နက်- ကြီးလေး၊ ည. သမ်. ဈာ။ ယထာရဟ- ကု. မဂ်။) သကျ- ၂၀။ (တနဲ) ပဌမံဇ္ဈာနံ အရ- ပဌမဇ္ဈာနံ အဂါ ၅-ပါး။
- သမာပဇ္ဇိ အရ- ပဌမဇ္ဈာနံ နှင့် ယှဉ်သော ပဌမဇ္ဈာနံ ဝိတ္ထုပ္ပေါဒါ၊ ဝိတ္ထုဇရုပ်။ (သဟဇာတပြိုင်) ပစ္စယသတ္တိ = ကြီး-၄၊ ကု. ဈာ. မဂ်။ (၇) ပစ္စည်း။ (ပစ္စယုပ္ပန်တွင် ရုပ်ပါ/ မပါထူး)
- သမာပဇ္ဇော သမာပဇ္ဇိတိ သမာပဇ္ဇော။
- ဝသီ ဝသနံ ဝသော၊ ဝသော အဿ အတ္တိတိ ဝသီ။
- သဒ္ဓိကတံ နှင့် ကရဓာတ် အရ- ဥပစာရဇ္ဈာနံ။
 တပစ္စည်းအရ- ပဌမဇ္ဈာနံ။ (အနန္တရ + ပကတုပပြိုင်)
- ဇာန်မဂ်ဖိုလ်ကို ပြောရာ၌ စတုတ္ထပါရာဇိက သင့်နိုင်သော စေတနာများ =
 (၁) သမာပဇ္ဇိ (၂) သမာပဇ္ဇာမိ (၃) သမာပဇ္ဇော (၄) လာဘိနိ (၅) ဝသိနိ (၆) သဒ္ဓိကတံ မယာ။
 (ပစ္စုပ္ပန် အတိတ်ကာလ၏ အစွမ်းဖြင့် ပြောမှသာ ပါရာဇိက ကျသည်၊ အနာဂတ်ကာလ၏ အစွမ်းဖြင့် ပြောရာ၌ ပါရာဇိက မကျ။)
- စက္ကော စနိယိတ္တာတိ စက္ကော။ (စန + တ) ဓာတ်အရ- အရိယာမဂ်- ကိုကောက်။
- ဥက္ကေဋိတော ဥက္ကေဋိယိတ္တာတိ ဥက္ကေဋိတော။ (ဥ + ခိဋ + တ၊ ခိဋ - ဥက္ကောသ အနက်ဟော။)
- ဝတ္ထုဝိသာရကဿ ဝိသာရေတိတိ ဝိသာရကော (ဝိ + သရ + ကျ) ဝတ္ထုနော ဝိသာရကော ဝတ္ထုဝိသာရကော။
- စက္ကပေယျာလံ ပီယတေ ပေယျံ။ (ပါ + ကျ) ပေယျံ အလံ ပေယျာလံ။
 စက္ကဿ ပေယျာလံ စက္ကပေယျာလံ။

သဒ္ဒါ + သင်္ဂဟဒါလင်းတန်း

အနုလ္လပနာဓိပ္ပိယဿ လပိယတေ လပနံ၊ အတိက္ကမိတွာ လပနံ ဥလ္လပနံ၊
 (ဥ - သည် အတိက္ကမန အနက်၊ ဥဂ္ဂတ အနက်)
 ဥလ္လပနေ အဓိပ္ပိယော ဥလ္လပနာဓိပ္ပိယော။ (လောဘမူ၊ ဒေါသမူ - ရှိ ဆန္ဒစေတသိက်)
 နတ္ထိ ဥလ္လပနာဓိပ္ပိယော ယဿာတိ အနုလ္လပနာဓိပ္ပိယော။

ပရစ်တ္တဝိဒ္ဓု ပရဿ စိတ္တံ ပရစ်တ္တံ၊ ပရစ်တ္တံ ဝိဒတိ ဇာနာတိတိ ပရစ်တ္တဝိဒ္ဓု။
 ပကံဓာယ ပ - နိ - ဓာ + တွာ။ ရှေးရှုထား၍ (သဒ္ဓတ္တ)၊ တောင့်တ၍ (အဓိပ္ပိယတ္တ)၊
 လောဘမူ - ရှိ ဆန္ဒစေတသိက် - ကိုသာကောက်။

ပရစ်တ္တဝိဒ္ဓု ဘိက္ခု တံ ဘိက္ခု၊ အပသာဒေတိ - အရ ကာမဇောမနောဒ္ဓိကိဝိထိ - ချ။
 (မေတ္တာ၊ ကရုဏာပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကြိ - ဇောစော။)
 အာရုံ - တံ ဘိက္ခု - အရဖြစ်သော လောကီခန္ဓာငါးပါး။
 (တနဲ) ပစ္စုပ္ပန် ကုဋ္ဌနိပ္ပန္နရုပ်။ (အာရမ္မဏာပြိုင်)
 အာရမ္မဏာ၊ ပုရေဇာတ၊ အတ္ထိ၊ အဝိဂတ။ (သင်္ကျ - ၄၉)

အာရာဓနိယော အာရာဓိယတေတိ အာရာဓနိယော။
 (အာ - ရာဓ + အနိယ၊ ရာဓ - ဓာတ်သည် နိပ္ပာဒနအနက်၊ အနိယ - သက္ကာအနက်)

ပသာဒဘညေ ဘဏိယတေတိ ဘညံ၊ (ဘဏ + ဣ) ပသာဒေန ဘညံ ပသာဒဘညံ။
 ပသာဒအရ - မဟာကု - ရှိ သဒ္ဓါ။ ဘညအရ - သဝိညတ္တိကဝစီဘောဒသဒ္ဓရုပ်။
 သဟဇာတပြိုင်။ ကြီး - ၄၊ ဝိဝိ၊ ကုံ၊ (၆) ပစ္စည်း။

အာဝဇ္ဇာ အာဝရိယံသုတိ အာဝဇ္ဇာ။ (အာ - ဝရ + တ)
 ဝရဓာတ်အရ - ကာမတို့၏ အပြစ်ကို မြင်သော မဟာကုဗညသံ - ရှိ ပညာ။
 ပစ္စည်းအရ - ဝတ္ထု၊ ကိလေသကာမ။ (ပကတုပပြိုင်)

ကတိကံ ကရဏံ ကတံ၊ ကတေန နိဗ္ဗတ္တာ ကတိကာ။

လက္ခဏော လက္ခဏံ အဿ အတ္ထိတိ လက္ခဏော။

သိတံ မိဟနံ ဤသဟနံ သိတံ။ (မိဟ + တ၊ မိဟကို သိ - ပြု)
 (တနဲ) ဟသနံ သိတံ။ (ဟသ + တ၊ ဟကို ချေ သ - ဌ အကို ကု - ပြု)
 ကာမကြိယာသောမနဿဇော - ငါးပါးတွင် တစ်ပါးပါးကို ကောက်။
 (မိမိ၏ သမ္ပတ္တိနှင့် ဗုဒ္ဓညဏ်တော်၏ သမ္ပတ္တိတို့ အာရုံပြု။)
 (တနဲ) ဟသိတုပ္ပိဗိတံ။ (အနိဋ္ဌာရုံပြိတ္တာကို အာရုံပြု)
 မဟာကြိသောမနဿ - ၄၊ (မိမိ၏ သမ္ပတ္တိ၊ ဗုဒ္ဓညဏ်၏ သမ္ပတ္တိကို အာရုံပြု)
 နောက်နည်းကောက်ရပုံ အင်္ဂုတ္တိရိဒ္ဓိကာ - ကြည့်လေ။

ပါတုကာသိ ပိတု + အကာသိ။
သန္တိစပ်နိုင်ကြောင်း = သရေ ကွပ် - ဖြင့် အတိတ်ကြံ့ယုမ်းအစ နာမ်ပုဒ်၏ အဆုံးပုဒ်သည်
ပကတိပြုသင့်သော်လည်း ကွပ်သဒ္ဓါတာဒြပ်ထားသောကြောင့်တည်း။
(အကာသိ၏ ပုဗ္ဗကာလကြိယာ ဒိသ္မာ - အရ ဒိဗ္ဗစက္ခုအဘိညာဉ် - ကောက) သကျ - ၅၄။

သိတဿ ပါတုကမ္မာယ သိတဿ - ကို၊ ပါတုကမ္မာယ - ထင်ရှားပြုခြင်းငှါ၊ ဝါ - ဌှိ၊ ဝါ - ၏ - ဟုပေး။

အဒ္ဓသံ အဋ္ဌိကသင်္ခလိကံ - ဌှိ အဋ္ဌိကသင်္ခလိကံ - အရ အရိုးစုပြိတ္တာ - ဟူသော ဇူရု၊ ပဋိစ္စန္ဒ၊ သဏှ၊ သုခုယ
ဖြစ်သော ပစ္စုပ္ပန် ရူပါရုံ။ အဒ္ဓသံ အရ - ဒိဗ္ဗစက္ခုကြိယာအဘိညာဉ်။
အာရမ္မဏပြိုင်။ အာရမ္မဏ၊ ပုရေဇာတ၊ အတ္ထိ၊ အဝိဂတ၊ (၄) ပစ္စည်း။

အဋ္ဌိကသင်္ခလိကံ အဋ္ဌိယေဝ အဋ္ဌိကော၊ ဘုသံ ခလတိ အနေနာတိ သင်္ခလံ၊ သင်္ခလံ ဝိယာတိ သင်္ခလိကော၊
အဋ္ဌိကော စ သော သင်္ခလိကော စာတိ အဋ္ဌိကသင်္ခလိကော။ (ပြိတ္တာပုဂ္ဂိုလ်)

ကုလလာ ကုက္ကုဋ္ဌာဒိနံ ကုလံ လုနန္တိ ဆိန္တန္တိတိ ကုလလာ။ (ကုလ + လု + ကိံ)
ဟက္ခံ ကုလန္တိ ပသာရေန္တိတိ ကုလလာ။ (ကုလ + အလ)
(ဝိဇ္ဇ၊ ကာက၊ ကုလလ - တိုသည် ပြိတ္တာ ဘီလူး - များတည်း။)

ဖါသုဋ္ဌန္တိရိကာဟိ ပါတိ ရက္ခတိတိ ဖာသုဋ္ဌိ၊ (ပါ + သု၊ ဋ္ဌိ - လာ၊ ဟကို ဖြပြ)
အန္တရမေဝ အန္တရိကာ၊ ဖာသုဋ္ဌိနံ အန္တရိကာ ဖာသုဋ္ဌန္တိရိကာ။
ဝိတုဓန္တိ - ဌှိ စပ်လျှင် အပါဒါန်အနက်၊ ပဉ္စမိ ဟိ ဝိဘတ်။
ဝိတုဓန္တိ - ဌှိ စပ်လျှင် သတ္တမိအနက်၊ ပဉ္စမိ ဟိ ဝိဘတ်။

ဝိတုဓန္တိ ဝိတုဇ္ဇ + ဓန္တိ - ဟုဖြတ်။ ဇ္ဇ - ကို ချေ၍ ပြီး။
ဝိတုဇ္ဇ = ဝိ + တုဒ၊ ဗျထန အနက် + တွာ။ တွာကို ယ - ပြု၊ ဗျကို ဇ - ပြု၊ ဇ - ခွေဘော်လာ။
ဓန္တိ = ဒီဇာတ် - ဂတိအနက်။ အ - ပစ္စည်း + အန္တိ ဝိဘတ်။

အဋ္ဌဿရံ အဋ္ဌိယန္တေတိ အဋ္ဌာ၊ အဋ္ဌာနံ သရော အဋ္ဌဿရော။
သဝိညတ္တိကဝစိဘောဒသဒ္ဓရုပ်။ ယင်း၏သမုဋ္ဌာန် = ဒေါသပြဋ္ဌာန်းသော ဒေါသမူစိတ္တုပ္ပါဒ်။

အဓိပ္ပါယ် အကုသလဝိပါကာနဘဝနတ္ထံ ကိရ ယောဇနပ္ပမာဏာပိ တာဒိသာ အတ္တဘာဝါ နိဗ္ဗတ္တန္တိ၊
(ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂၊ ၉၇)

ဘိက္ခု ဥဇ္ဈာယန္တိ - ဌှိ ဘိက္ခု အရ - ပြိတ္တာ၏ အတ္တဘောကို မမြင်ကြသော ရဟန်းတော်များကို ယူ။

စက္ခုဘူတာ စက္ခု ဘူတံ ဇာတံ ယေသန္တိ စက္ခုဘူတာ။ စက္ခု အရ - ဒိဗ္ဗစက္ခုအဘိညာဉ်။

ဉာဏဘူတာ ဉာဏံ ဘူတံ ယေသန္တိ ဉာဏဘူတာ။ ဉာဏ အရ - ဒိဗ္ဗစက္ခုအဘိညာဉ်။

ယတြ ဟိတံအနက်၊ တြ ပစ္စည်း၊ တြထ - ဟူသော ယောဂဖြင့်သက်။

ဝေရူပံ ဥဿတိ ဌိ ဝေရူပံ - အရ - ပြိတ္တာ - ဟူသော ဒုရ ပဋိစ္ဆန္တ သက္က သုခမ - ဖြစ်သော ပစ္စုပ္ပန် ရူပါရုံ။
ဥဿတိ - အရ ဒိဗ္ဗစက္ခု အဘိညာဉ်။

(ပုဗ္ဗေဝ မေ သော ဘိက္ခဝေ သတ္တော ဒိဋ္ဌော အဟောသိ - ဌိလည်း နည်းတူကြံ။)

ဂေါယာတကော ဟနတိတိ ယာတကော၊ ဂုန္တံ ယာတကော ဂေါယာတကော။

တဿ ကမ္မဿ ဝိပါကေန - ဌိ ကမ္မဿ အရ နွားတို့ကို သတ်တတ်သော သူ၏ ဒေါသမူသတ္တမဇောစေတနာ။
(ဥပယုဂ္ဂဝေဒနီယကံ)

ဝိပါက အရ - ငရဲ ပဋိသန္ဓေ ပဝတ္တိ အကုသလဝိပါကံ နာမက္ခန္ဓာ။

တဿေဝ ကမ္မဿ ဝိပါကာဝသေသေန - ဌိ ကမ္မဿ အရ - နွားတို့ကို သတ်တတ်သော သူ၏ ဒေါသမူအလယ်
ဇော ၅ - ချက် စေတနာ။ (အပရာပရိယဝေဒနီယကံ)

ဝိပါက အရ - ပြိတ္တာ ပဋိသန္ဓေ ပဝတ္တိ အကုသလဝိပါကံ နာမက္ခန္ဓာ။

အတ္တဘာဝပ္ပဋိလာဘံ ပဋိလဘာနံ ပဋိလာဘော၊ အတ္တဘာဝဿ ပဋိလာဘော အတ္တဘာဝပ္ပဋိလာဘော။

ပြိတ္တာပဋိသန္ဓေ တင်ကြိမ်၊ ဘဝင် - ၁၅/၁၆၊ မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း၊ ဘဝနိကန္တိကလောဘဇော
၇ - ကြိမ်ဖြစ်ပြီး ထိုနောင် ဘဝင်ဖြစ်ထိုက်သမျှဖြစ်၍ ချုပ်၏။ (သကျ - ၅၆)

မှတ်ချက် ပြိတ္တာဘုံသို့ မရောက်ခင် ငရဲသား၏ မရဏာသန္တဇောသည် နွားတို့၏ အရိုးစု - ဟူသော
ကမ္မနိမိတ်ကို အာရုံပြုသည်။ ပြိတ္တာပဋိသန္ဓေသည်လည်း ယင်းကမ္မနိမိတ်ကိုပင် အာရုံ
ပြုသည်။ ကျန် ပြိတ္တာတို့အတွက်လည်း နည်းတူကြံပါ။ (ဘဝဟောင်းက မရဏာသန္တဇော နှင့်
ဘဝသစ်က ပဋိသန္ဓေတို့သည် အာရုံအားဖြင့် တူညီသည်ကို သတိပြု။) (ဝိဋ္ဌ၊ ၂၊ ၉၈)

သာကုလိကော သကုလံ ဟန္တာ ဇီဝတိတိ သာကုလိကော။

နိစ္ဆိံ နတ္ထိ ဓာဝိ ယဿာတိ နိစ္ဆိံ။ (ယောကျ်ားပြိတ္တာ)

ဩရဗ္ဗိကော ဗာဓိယမာနောဝိ န ရဝတိတိ ဥရတ္ထေ၊ (ဥ - ရ + ဘ၊ ဥ - သည် ပဋိသေခ)

ဥရတ္ထံ ဟန္တာ ဇီဝတိတိ ဩရဗ္ဗိကော။

မာဂဂိကော မဂံ ဟန္တာ ဇီဝတိတိ မာဂဂိကော။ (မဂ + ဂိက၊ တေသုဝုဒ္ဓိ - ဖြင့် အလယ်၌ ဝ - လာ)

မံသပေသိ ဝိသိတဗ္ဗာတိ ပေသိ၊ (ထိ - လိင်) မံသဿ ပေသိ မံသပေသိ။

ကာရဂီကော ကာရဏံ ကရောတိတိ ကာရဂီကော။

သာရထိကော သာရေတိတိ သာရထိ၊ သာရထိဝေ သာရထိကော။

(တနံ) သဟ ရထေန ယော ဝတ္တတိတိ သာရထိကော။

ဦရူဟိ အရန္တိ အနေနာတိ ဦရူ၊ (အရ + ဉ၊ အကို ဦ - ပြု) အရတိ၊ အရန္တိ - စသည်စဉ်။ (သကျ - ၅၈)

က္ခန္ဓက္ကံ ကုန္တမတ္တာ အဏ္ဏာ ယဿာတိ ကုန္တဏ္ဏော။

ဂါမကူဇော	ဂါမေ ကူဇော ဂါမကူဇော။
ဂူထကူပေ	ကဝန္တိ နဒန္တိ မဏ္ဍိကာ ဧတ္ထာတိ ကူပေါ။ (ကု + ပ) (တနံ) ကု အပ္ပကော အာပေါ အသ္မိတိ ကူပေါ။ (သမာသံ) ဂူထေဟိ ပရိပုဏ္ဏော ကူပေါ ဂူထကူပေါ။
ပါဝစနေ	ပကဋ္ဌံ ဝစနံ ပါဝစနံ။
အတိစာရိနိ	အတိက္ကမိတွာ စရတိတိ အတိစာရိနိ။ (အတိ + စရ + ဇာ + ကု)
မဂ်လီ	မဂ်နဝသေန ဥလတိတိ မဂ်လီ။ (မဂ် + ဥလ + အ + ဤ) (တနံ) မဂ်နံ ဂမနံ ဝိဂ္ဂပသာဝေန ပဝတ္တနံ မဂေါ။ မဂ်နံ ဥလတိတိ မဂ်လီ။
ဣက္ခနိကာ	သုဘာသုဘာဿ ဣက္ခိယတေ ဣက္ခဏံ။ ဣက္ခဏံ ဧတိဿာ အတ္ထိတိ ဣက္ခဏံ။ ဣက္ခဏံ ဧဝ ဣက္ခဏိကာ။
ဥပ္ပက္ကံ	ပစ္စတိတိ ပက္ကံ၊ ဥဒ္ဓံ ဥဒ္ဓံ ပက္ကံ ဧတိဿာတိ ဥပ္ပက္ကံ။ အထက်အထက်၌ ကျက်သောကိုယ်ရှိသော။ ဝါ - နံပါးအောက်ထက် ပြင်းစွာကျက်သော။
ဩကိရိနိ	ဩကိရဏံ ဩကိရော။ ဩကိရော ယဿာ အတ္ထိတိ ဩကိရိနိ။ (ဩကိရ + ဤ + ကု) မီးကျိုးတို့ဖြင့် ရောပြုမ်းခြင်းရှိသော - ဟုပေး။ ဝါ - မီးကျိုးတို့ဖြင့် ထက်ဝန်းကျင် ပြုမ်းသော။
ဩကိလိနိ	ဟေဋ္ဌာ ကိလိနံ ယဿာတိ ဩကိလိနိ။ အောက်၌ စိုသောကိုယ်ရှိသော။ ဝါ - မီးဖွား မီးပေါက်တစ်ဖျောက်ဖျောက်ကျသော။
သပတ္တိ	သမာနော ပတိယာယာတိ သပတ္တိ။
အဂါရကဋ္ဌာဟော	အဂတိ ဟာနိ ဂစ္ဆတိတိ အဂါရော။ (အဂ + အာရ) အဂါရေဟိ ပရိပုဏ္ဏော ကဋ္ဌာဟော အဂါရကဋ္ဌာဟော။
အဂါရကဋ္ဌာဟေန	ဩကိရိ - အရ ဣဿာပြဋ္ဌာန်းသော ဒေါသမူမိတ္တုပ္ပါဒ်။
ကဗန္ဓ	ကံ သုခံ ဝန္ဓယတေ ဧတသ္မာတိ ကဗန္ဓော။ (က + ဝန္ဓ + အ) (တနံ) ကံ သီသံ အန္ဓံ ယဿာတိ ကဗန္ဓော။ (က - အန္ဓံ အလယ်၌ ဝ - လာ၊ ဝကို ဗပြ) (တနံ) ကေန သီသေန အန္ဓော ကဗန္ဓော။ (က + အန္ဓ)
တပေါဒါ	တပံ ဥဒကံ ဧတ္ထာ(အဿာ)တိ တပေါဒါ။ ကရေ။ (တနံ) ဥဒကံကို ဥဒပြ။
အတ္ထောဒကော	ဒဿနံ န ဆိန္ဒတိတိ အတ္ထံ၊ အတ္ထံ ဥဒကံ ယဿာတိ အတ္ထောဒကော။
ရမဏိယော	ရမိတဓ္မောတိ ရမဏိယော။

သဒ္ဒါ + သင်္ဂဟဘာလင်းတန်း

ကုထိတာ ကုသဟိတံ ကုထိတာ။ (ကုထ + တ + အာ)

အန္တရိကာယ အန္တရဗေဝ အန္တရိကာ။

နန္ဒိ နန္ဒတံ ငေရဝိဇယော သမိဇ္ဈတိ ဧတာယာတိ နန္ဒိ။

အာနေဉ္ဇံ ကုဉ္ဇတိတံ ကုဉ္ဇော၊ န ကုဉ္ဇော အနိဉ္ဇော၊ အနိဉ္ဇောဇဝ အာနေဉ္ဇော။
(တနံ) ကုဉ္ဇနံ ကုဉ္ဇော၊ နတ္ထိ ကုဉ္ဇော ယဿာတိ အနိဉ္ဇော၊ အနိဉ္ဇော ဇဝ အာနေဉ္ဇော။
ကိုယ်နှုတ်တို့ဖြင့် တုန်လှုပ်ခြင်းမရှိသော ရူပစတုတ္ထဈာန်ကုသိုလ်သမာဓိ။
(ရဟန္တာ မဖြစ်မီက ပြောဆိုအပ်သော စကားဖြစ်သည်)

အာနေဉ္ဇံ သမာဓိ သမာပဇ္ဇော - အရ ရူပကုသိုလ် စတုတ္ထဈာန် သမာပတ္တိဝီထိ - ချ။ (စတုတ္ထနည်း)

မှတ်ချက် အရှင်မောဂ္ဂလာန်သည် သမာပတ်အတွင်း၌ ကြားရသည်မဟုတ်၊ သမာပတ်အတွင်း၌ ကသိုဏ်း စသည်ကိုသာ အာရုံပြုရ၏။ ထို့ကြောင့် ကြီးကြာသံနှင့်တူသော ဆင်တို့၏အသံကို သမာပတ်မှ ထပြီးမှသာ ကြားရသည် - ဟုမှတ်။

အသောသိ - ၌ ဓာတ်အရ - သောတဒ္ဓါရိကဝီထိ - ချ။ ပုဒ်လုံးအရ - ကာမဇောမနောဒ္ဓါရိကဝီထိ - ချ။

အဟံ အာဂုသော ပဉ္စကပ္ပသတာနိ အနဿရာမိ = ပုဗ္ဗေနိဝါသာနဿတိ ကြိယာ အဘိညာဉ် - ကောကံ။
ယင်း၏ အာရုံ - လွန်ခဲ့ပြီးသော တတိယဘဝ (တိတ္ထိယဘဝ) က စုတိနှင့် ယခု လူ့ဘဝက ပဋိသန္ဓေကို အာရုံပြု။ ယင်းစုတိက ပဋိသန္ဓေအား အသညသတ်ဘဝခြားနေသော်လည်း အနန္တရဖြင့် ကျေးဇူးပြု။ အနန္တရ၊ သမနန္တရ၊ အနန္တရပုနိဿယ၊ နတ္ထိ၊ ဝိဂတိ။ (၅)ပစ္စည်း။
(အနဿရာမိ - ၏ ကရိုဏ်းကို ကောဝဇ္ဇနေန - ဟုထည့်) သကျ - ၅၈။
ကံပုဒ်၏ အာရမ္ဗဏ ပစ္စယုပ္ပန် = ပုဗ္ဗေနိဝါသာနဿတိ ကြိယာ အဘိညာဉ်။ (သကျ - ၆၂)

အပ္ပကိဟိတံ ဝိမောက္ခံ (သမာဓိ) သမာပဇ္ဇာမိ - အရ အရဟတ္တမဂ္ဂဝီထိ - ချ။ (သကျ - ၁၉)

ဝိမောက္ခနှင့် သမာဓိ - အရ အရိယာမဂ်။ သမာပဇ္ဇိ = ဖိုလ်။

ရှေ့ပုဒ် နောက်ပုဒ် - အနန္တရပြိုင်။ (သကျ - ၁၉)

အပ္ပကိဟတံ သမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇိ - အရ ဖလသမာပတ္တိဝီထိ - ချ။

ဝန္တော ဝဇီယိတ္တာတိ ဝန္တော၊ (ဝမှ + တ)
ဓာတ်အရ - အနာဂါမိမဂ်။ (ကာမရာဂ၊ ဒေါသအတွက်)
အရဟတ္တမဂ်။ (ရူပ၊ အရူပရာဂ၊ မောဟအတွက်)

ကမ္ပိတ္ထ ကမ္ပိ + အတ္ထ - ဟုဖြတ်။ အတ္ထ - သည် အာချာတ်ပုဒ်။
(တနံ) ကမ္ပိ + ဧတ္ထ - ဟုဖြတ်။ ဧတ္ထ - သည် နိပါတ်ပုဒ်။
(နာမ်ပစ္စမပိုင်းလာ - ပစ္စည်းအဆုံးရှိသော ပုဒ်များကို နိပါတ်ပုဒ် - ဟု မှတ်ပါ။)

ပါရမီကဏ္ဍ + ပါမိတ်

၂။ သံယာဒိသေသကဏ္ဍ
၁။ သုက္ကဝိဿဋ္ဌိသိက္ခာပုဒ်

အနဘိရတိ အဘိရမဏံ အဘိရတိ၊ န အဘိရတိ အနဘိရတိ။ ကာမရာဂလျှင် အကြောင်းရင်းရှိသော ဒေါသမူ-ရိ ဒေါမနဿဝေဒနာနှင့် ဥဒ္ဓစ္စသဟဂုတ်စိတ်။
သာကော = ဣဓ ယ ဣမာရာဂဝေဒန ဥက္ကဏ္ဍိတတာယ ဝိက္ခိတ္တဝိတ္တတာယ သမန္နာဝေဟာ အမိပေတော။ (သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၀၀)

ရာဂေါ စိတ္တံ အနဒ္ဓံသေတိ - ဤ ရာဂအရ- ကာမရာဂ။
စိတ္တံအရ- ကာမရာဂနှင့်ယှဉ်သော လောဘမူစိတ်။

ကစ္စိ နော တံ - ဤ နောသည် န - နှင့်အနက်တူ ပုစ္ဆာဝါစက နိပါတ်။

ယာဝဒတ္ထံ ယာဝတာ အတ္ထော ယာဝဒတ္ထံ။ (ပထမာအဗျယိဘော)

သဒ္ဓါဒေယျံ ဒါတဗ္ဗန္တိ ဒေယျံ။ (ဒါ+ဣ+၊ ဝဒမဒဂမုယုဇ- စသော သုတ်ဖြင့် ဣကို ဓာတွန်နှင့် တကွ ဝေယျ-ပြု။) သဒ္ဓါယ ဒေယျံ သဒ္ဓါဒေယျံ။

မုဋ္ဌဿတိ မုဋ္ဌဿတိတိ မုဋ္ဌာ၊ မုဋ္ဌာ သတိ ယေသန္တိ မုဋ္ဌဿတိ။ (အဂ္ဂိနှင့် အတူစဉ်)

အတ္ထိ စေတနာ လတ္တတိ - ဤ အတ္ထိ - သည် ပထမန္တဝါစက နိပါတ်။ (တနဲ) အာချာတ်ပုဒ်။

လတ္တတိ = လဘ+ကံဟော-ယ+တေ။ ဓာတ်အရ- မဟာက၊ ကြိညာသံ - ရှိ ပညာ။
ပစ္စည်းအရ- သုပိနန္တ အဿာဒ လောဘမူစေတနာ။ (ပစ္စယုပ္ပန်)

အဗ္ဗောဟာရိကာ ဝေါဟာရံ ဂစ္ဆတိတိ ဝေါဟာရိကာ၊ န ဝေါဟာရိကာ အဗ္ဗောဟာရိကာ။

သဇ္ဇေတနိကာ သံဝိဇ္ဇတိ စေတနာ အဿာတိ သဇ္ဇေတနာ၊
သဇ္ဇေတနာ ဝေသဇ္ဇေတနိကာ။ (သံ - အနက်ရှိ။ ဣက - အနက်မဲ့)
(နဲ) သဇ္ဇေတနာ အဿာ အတ္ထိတိ သဇ္ဇေတနိကာ။ (သံ - အနက်မဲ့။ ဣက - အနက်ရှိ)
(တနဲ) သံဝိဇ္ဇမာနာ စေတနာ သဇ္ဇေတနာ၊
သဇ္ဇေတနာ အဿ အတ္ထိတိ သဇ္ဇေတနိကာ။ နှစ်မျိုးလုံး အနက်ရှိ။ (ကခါ ဋီ - သင်)

သဇ္ဇေတနာ - ပုဒ်အရ သုတ်မလွတ်မီရှေ့အဖို့၌ဖြစ်သော လောဘမူစေတနာ။ (ပစ္စည်း)
လွတ်ဆဲခဏ၌ဖြစ်သော လောဘမူစေတနာ။ (ပစ္စယုပ္ပန်) ပကတူပပြိုင်။

သုက္ကဝိဿဋ္ဌိ ဝိဿဇ္ဇနံ ဝိဿဋ္ဌိ၊ (ဝိ-သဇ္ဇ+တိ) သောစန္တိ ဧတေနာတိ သုက္ကံ၊
သုက္ကဿ ဝိဿဋ္ဌိ သုက္ကဝိဿဋ္ဌိ။

သုတ်၏ တည်ရာဌာန - (၁) ဆီးအိမ်၏ ထိပ်ဘက် (၂) ခါးအရပ် (၃) တစ်ကိုယ်လုံး။

သဒ္ဓါ + သင်္ဂဟအလင်းတန်း

သုပိနန္ဒာ

သုပတိတိ သုပိနော၊ (တနဲ) သုပန္တိ သတ္တာ ဧတေနာတိ သုပိနော၊
(တနဲ) သုပနံ သုပိနော၊ သုပိနော ဧဝ သုပိနန္တော။ တသ္မာ သုပိနန္တာ။
ကံအနက်၊ ပဉ္စမိသက်၊ ဓါတုနာမာန - သုတ် အပိသဒ္ဓါ (ကစွည်း)၊ ၎င်းသုတ် အာဒိသဒ္ဓါ (၅)

အိပ်မက်မက်ရခြင်းအကြောင်း ၄-မျိုး

၁။ ဓါတ်ခြောက်ခြားကြောင့်၎င်း (ဧကန်)

၂။ ခံစားအပ်ဖူးသော အာရုံကြောင့်၎င်း (ဧကန်)

၃။ နတ်တို့က ဆောင်ပြုခြင်းကြောင့်၎င်း (အနေကန်)

၄။ ပုဗ္ဗနိမိတ်ကြောင့်၎င်း (ဧကန်) အိပ်မက်မက်ကြသည်။

(အိပ်မက်မက်ခြင်းနှင့် စပ်၍ သိသင့်သော အချက်များကို သင်္ဂဟအလင်းတန်း - ကြည့်)

သံယာဒိသေသော သံယော အာဒိမိစေဝ သေသေစ ကုက္ကိတဗ္ဗော အဿာတိ သံယာဒိသေသော။

(တနဲ) အာဒိ စ သေသော စ အာဒိသေသာ။

သံယော အာဒိသေသေသု ကုက္ကိတဗ္ဗော အဿာတိ သံယာဒိသေသော။

(ပါပိတျာဒိယောဇနာ - ဌိ ကုက္ကိတဗ္ဗတဒ္ဓိတ် - ဟု ဆိုထားသည်။)

သံယာဒိသေသော - အရ အာပတ္တိဝုဋ္ဌာန (မှချ)။ မဟာကုက္ကို ဉာသမ် - ရှိ ပညာ။

သံယာဒိသေသံအာပတ် (ဥပစာ)။ သီလပျက်သော အခြင်းအရာအားဖြင့်ဖြစ်သော အကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်၊

ဥပါဒိန္နံ အာဒိယတိတိ အာဒိန္နံ၊ ဥပေတေန ကမ္မုနာ အာဒိန္နံ ဥပါဒိန္နံ။

ဥပ - ပုဒ်အရ၊ ဓာတ်အရ မဟာကု ရူပကုသိုလ်စေတနာ၊ အကုသိုလ်စေတနာ။

တ - ပစ္စည်းအရ - ဥပါဒိန္နရုပ်။ (နာနာကွဏိကပြိုင်)

ဥစ္စာလိင်ပါဏကဒဋ္ဌပတ္တဗ္ဗော ဥစ္စာလတိတိ ဥစ္စာလိဂေါ၊ (ဥ - စလ + ကက် - ပစ္စည်း၊ စလ - ကို စာလိ - ပြ)

ရဒ္ဒကော ပါဏော ပါဏကော၊ ဥစ္စာလိဂေါ ပါဏကော ဥစ္စာလိင်ပါဏကော၊

ဥစ္စာလိင်ပါဏကဿ ဒဋ္ဌော ဥစ္စာလိင်ပါဏကဒဋ္ဌော၊

ဥစ္စာလိင်ပါဏကဒဋ္ဌေန ဥပတ္တဗ္ဗော ဥစ္စာလိင်ပါဏကဒဋ္ဌပတ္တဗ္ဗော။

သ္မိံ ဝိဘာတိ၊ သတ္တမိအနက် (တနဲ) ဘာဝလက္ခဏအနက် - ဌိသက်။

ဝါလိကံ အင်္ဂဇာတံ ပဝေသေန္တဿ = ဝါလိကံ - သဲသို့၊ အင်္ဂဇာတံ - ကို၊ ပဝေသေန္တဿ - သွင်းစဉ်။

(တနဲ) ဝါလိကံ - ဌိ၊ အင်္ဂဇာတံ - ကို၊ ပဝေသေန္တဿ - သွင်းစဉ် - ဟုပေး။

(ပဝေသေန္တ - ဌိ ဝိသဓာတ်သည် ဒွိကမ္မကဓာတ်ဖြစ်သောကြောင့် နှစ်ပုဒ်လုံး၌ ဒုတိယာ

ဝိဘာတ်သက်သည်။)

သုက္ကဝိဿဋ္ဌိသိက္ခာပုဒ်၌ အာပတ် ၂၀၀၀ - ဖြစ်ပုံ

အဇ္ဈတ္တရုပ်၌ ရာဂုပ္ပတ္တိကြောင့် အာရောဂျအကျိုးငှါ နီလသုတ်ကို လွတ်စေသောရဟန်းအား သံယာဒိသေသံအာပတ် ၁ - ချက်၊ ပီတ - စသော သုဂ် ၉ - မျိုးတို့၌လည်း အာပတ် ၉ - ချက်၊ ပေါင်း = ၁၀။

အာရောဂျတ္တ၌ အာပတ် ၁၀ - ဖြစ်သကဲ့သို့ သုခတ္တ - စသော ၉ - ပုဒ်တို့၌လည်း အာပတ် ၁၀ - စီ၊ ပေါင်း = ၁၀၀။

ရာဂုပ္ပတ္တိကြောင့် အာပတ် ၁၀၀ - ဖြစ်သကဲ့သို့ ဝစ္ဆုပ္ပတ္တိ - စသော ၄ - ပုဒ်တို့ကြောင့်လည်း အာပတ် ၁၀၀ - စီ၊ ပေါင်း = ၅၀၀။

အဇ္ဈတ္တရုပ်၌ အာပတ် ၅၀၀ - ဖြစ်သကဲ့သို့ ဗဟိဒ္ဓရုပ် - စသော ၃ - ပုဒ်တို့၌လည်း အာပတ် ၅၀၀ - စီ၊ ပေါင်း = ၂၀၀၀။

၂။ ကာယသံသဂ္ဂသိက္ခာပုဒ်

သမန္တပရိယာဂါရော ပရိက္ခေပဝသေန ဌိတော အဂါရော ပရိယာဂါရော။

သမန္တာ ပရိယာဂါရော ဧတ္တာတိ သမန္တပရိယာဂါရော။

သုပညတ္တံ ပညာပိယိတ္ထ ဌပိယိတ္တာတိ ပညတ္တံ၊ သုဋ္ဌ ပညတ္တံ သုပညတ္တံ။

သုသမ္ပဋံ သမ္ပန္နိယိတ္တာတိ သမ္ပဋံ၊ သုဋ္ဌ သမ္ပဋံ သုသမ္ပဋံ။

ဝိဟာရပေက္ခကာ ပေက္ခန္တိတိ ပေက္ခကာ၊ (ပ - ကုက္ကု + ကျ)

ဝိဟာရဿ ပေက္ခကာ ဝိဟာရပေက္ခကာ။

အဝါပုရဏံ အဝါပုရေတိ ဧတေနာတိ အဝါပုရဏံ။

ယဋိကံ ယဇ္ဇန္တိတိ ယဋိကာ။

အတ္တမနဝါစံ အတ္တမနော မနော ယဿာတိ အတ္တမနော၊ အတ္တမနဿ ဝါစာ အတ္တမနဝါစာ။

နိစ္ဆာရေသိ နိ - စရ + ကာရိတ် - ဂေ + ဤ။ ထွက်ပေါ်စေပြီး။

သာ ငြာဟ္မဏီ တံ ငြာဟ္မဏံ ဧတဒဝေစ - အရ - သဒ္ဓါတရားပျက်စေလိုသော ပုဂ္ဂိုလ်၏ ဒေါသပြဋ္ဌာန်းသော ဒေါသမှစ်တ္တုပြင်း။

ဥဋ္ဌာရတ္တတာ ဥဋ္ဌာရော အတ္တာ အဿာတိ ဥဋ္ဌာရတ္တာ။ (ရာဇဒိဂိုဏ်း)

ဥဋ္ဌာရတ္တနော ဘာဝေါ ဥဋ္ဌာရတ္တရတာ။ မဟာကုရိ သဒ္ဓါစေတနာ။

ကုလသုက္ကာ သာဓိကဿ ဝစနံ သုဏာတိတိ သုက္ကာ၊ ကုလနံ သုက္ကာ ကုလသုက္ကာ။

ဩတိဇ္ဈော ရာဂေန ဩတရိယတေတိ ဩတိဇ္ဈော။ (အဝ - တရ + တ)

ဓာတ်အရ - ကာယသံသဂ္ဂရာဂ။

ပစ္စည်းအရ- ယင်းရာဂနှင့်ယှဉ်သော လောဘာမူစိတ္တုပ္ပါဒ်။ (သဟဇာတပြိုင်)
(နံ) ရာဂံ ဩတရတိတိ ဩတိက္ခော။

အပေက္ခဝါ အပေက္ခနံ အပေက္ခာ၊ အပေက္ခာ အဿ အတ္ထိတိ အပေက္ခဝါ။ (အပေက္ခာ + ဝန္တ) အပေက္ခအရ- ကာယသံသဂ္ဂရာဂ။

သာရတ္ထော ရစ္ဆတိတိ ရတ္ထော၊ သုဠု ရတ္ထော သာရတ္ထော။ (သံ + ရတ္ထော - ဟုဖြတ်) ကာယသံသဂ္ဂရာဂေန - ဟု ကရိုဏ်းပုဒ်ထည့်။ ပါဒိပုဗ္ဗဒကမ္မဓရည်း။ (သကျ - ၆၁)

ဝိပရိဏတံ ပရိဏမတိ အညသော ပဝတ္တတိတိ ပရိဏတံ။ (ပရိ - နမု + တ) ဝိဇဟိတွာ ပရိဏတံ ဝိပရိဏတံ။ ဝိဇဟိတွာ - ကံပုဒ်အရ ဘဝင်စိတ်။ (နံ) ပရိဏမတိ ပရိဝတ္တတိတိ ပရိဏတံ။ ဝိရူပံ ပရိဏတံ ဝိပရိဏတံ။

အရ- ကာယသံသဂ္ဂရာဂနှင့်ယှဉ်သော လောဘာမူစိတ္တုပ္ပါဒ်။ (သကျ - ၂၂)
မာတုဂါမေန မာတုယာ ဂါမော ဝိယ ဂါမော ယဿာတိ မာတုဂါမော။ (ဥပမာပုဗ္ဗဒဆဋ္ဌိဗဟုဗ္ဗိဟိ)

(တနံ) မာတာ ဝိယ ဂစ္ဆတိတိ မာတုဂါမော။ (မာတု + ဂမု + ကာ)

(တနံ) မာတာ ဝိယ ဂဿတိတိ မာတုဂါမော။ (မာတု + ဂဿ + မ)

(တနံ) မာတာ ဝိယ ဂါယတိတိ မာတုဂါမော။ (မာတု - ဂေ + မ)

တဒဟုဇာတာ သောယေဝ အဟော တဒဟော၊ တသ္မိံ တဒဟု၊ ဇာယတိတိ ဇာတာ၊ တဒဟု ဇာတာ တဒဟုဇာတာ။ (အလုတ္တသတ္တမိတမ္ပရိသ်) (တဒဟု - သည် တ - ပုဒ်၊ အဟု - ပုဒ်၊ အဟု - သည် နေ - အနက်ဟော သတ္တမုန္တနိပါတ်ပုဒ်၊ (တနံ) သ္မိံ - ကို တေသုဝုဒ္ဓိ - ဖြင့် ဥ - ပြု၊ နာမ်ပုဒ်။)

မဟတ္ထရိ ဝိသေသေန မဟတိ မဟတ္ထရိ။ (မဟံတိ + တရပစ္စည်း + ဤ) ဝိသေသတ္ထ အတိသယတ္ထ တရ - ပစ္စည်း။ ဣတ္ထိဇောတက - ဤ။ (နိသျ - ဌိ မဟ + တရိ - ဟူလိုလျက် တ - ဒွေဘော်လာ - ဟုဆိုသည်။)

အဇ္ဈာစာရော အာစရဏံ အာစာရော၊ အဘိဘဝိတွာ အာစာရော အဇ္ဈာစာရော။ သံသဇ္ဇနံ သံသဂ္ဂေါ၊ ကာယေန သံသဂ္ဂေါ၊ ကာယသံသဂ္ဂေါ။ ကာယ - အရ လက် - စသော ကိုယ်၏ အစိတ်အပိုင်းကိုယူ။

ဟတ္ထဂ္ဂိဟံ ဟရန္တိ အနေနာတိ ဟတ္ထော၊ (ဟရ + ထ) (တနံ) ဟသန္တိ အနေနာတိ ဟတ္ထော၊ (ဟသ + ထ) ဂဟဏံ ဂါဟော၊ ဟတ္ထဿ ဂါဟော ဟတ္ထဂ္ဂိဟော။

ဝေဏိဂ္ဂိဟံ ဝေဏတိ ကလာပဘာစံ ဂစ္ဆတိတိ ဝေဏိ။ (နံ) ဝိယတိတိ ဝေဏိ။ (ဝိ + ဏိ + ထံ ဤ) ဝေဏိယာ ဂါဟော ဝေဏိဂ္ဂိဟော။

ပစ္စည်းပြိုင် သာရတ္ထော - အရ ကာယသံသဂ္ဂရာဂ။
အံသကူဋေန ပဟာရံ အဒိသံ - အရ ကာယဇိညတံ။ (တနဲ) ယင်ဆရာနှင့်ယှဉ်သော လောဘမှ
ဝိတ္တုပြိုင်။ (သဟဇာတပြိုင်) သကျ - ၄၂။

၃။ ဒုဋ္ဌလ္လဝါစာသိက္ခာပုဒ်။

ဆိန့်ကာ ဆိန့် သြတ္တပုံ ဆိန့်၊ (သြတ္တပု - နောက်ပုဒ်ကျေ)
ဆိန့် ယာသံ အတ္ထိတိ ဆိန့်ကာ။ (ဆိန့် - ပုဒ် + ဣက - ပစ္စည်း + ထိ အာ)
ပုဒ် - အရ အနောတ္တပုစေတသိက်။ !
ပစ္စည်း - အရ ယင်းနှင့်ယှဉ်သော အကုသိုလ်စိတ္တုပြိုင်။ (သဟဇာတပြိုင်)

ခုတ္တိကာ ခုတ္တ ယေဝ ခုတ္တိကာ။ (ခုတ္တ + ဣက)
အရ - မာယာ သာဠေယျပြဋ္ဌာန်းသော လောဘာမူစိတ္တုပြိုင်။

အဟိရိကာယော နတ္ထိ ဟိရိ ဧတာသန္တိ အဟိရိကာယော။ (သမာသန္တ - က)
(နဲ) နတ္ထိ ဟိရိ ယာသန္တိ အဟိရိ။ အဟိရိ ယေဝ အဟိရိကာ။

ဟိရိမနာ ဟိရိယာ သမ္ပယုတ္တော မနော ယာသန္တိ ဟိရိမနာ။

ဩဘာဓေယျ - ဌိ အဝ - ဥပသာရပုဒ်အရ - မေထုန်နှင့်စပ်ယှဉ်သော စကားဟူသော
သဝိညတ္တိကဝစီဘေဒသဒ္ဒရုပ်။

ဘာဓေယျ - ပုဒ်အရ ဒုဋ္ဌလ္လဝါစာသာဒရာဂပြဋ္ဌာန်းသော လောဘာမူစိတ္တုပြိုင်။ (သဟဇာတပြိုင်)

ဒုဋ္ဌလ္လဝါစာ ဒုဋ္ဌ (ဒုဋ္ဌ) နိသိတာ ဒုဋ္ဌလ္လာ။ (တနဲ) ဒုဋ္ဌ ကုန္တိတဘာဝံ ဥလတိ ဂစ္ဆတိတိ ဒုဋ္ဌလ္လာ။
ဒုဋ္ဌလ္လာ စ သာ ဝါစာ စာတိ ဒုဋ္ဌလ္လဝါစာ။ (သဝိညတ္တိကဝစီဘေဒသဒ္ဒရုပ်)

ဥပာသန္တိ ဥပ္ပန္တိ - အရ လောဘာမူသောမနဿ - ကောက်။

ဝုဝေစောဠာပိ ဝုဝံ ဟက္ခိတ္တော စောဠော ဧတာသန္တိ ဝုဝေစောဠာ။

ပုပ္ဖရန္တိ ပုပ္ဖရတိတိ ပုပ္ဖရန္တိ။

ဝေပုရိသိကာ ပုရိသော ဝိယာတိ ပုရိသိကာ။ ဝိသေသာ (ဝိသဒိသာ) ပုရိသိကာ ဝိပုရိသိကာ။
ဝိပုရိသိကာ ဧဝ ဝေပုရိသိကာ။ (နဲ) ဝိဝိံခံ ပုရိသရူပံ ဝိပုရိသံ။ (ရူပ - နောက်ပုဒ်ကျေ)
ဝိပုရိသံ ဓာရေတိတိ ဝေပုရိသိကာ။

အက္ခေကံ အကတိ ဂစ္ဆတိတိ အက္ခေ။ (အက + ခ) အက္ခေ ယေဝ အက္ခေကာ။
အက္ခေကတော အစော အက္ခေကံ။

ကမ္မလေ ကာမိယတိတိ ကမ္မလော။ (ကမု + အလ - ပစ္စည်း၊ အလယ်၌ ဝ - လာ)

ပါဝါရော ပါရုပနတ္ထာယ ဝရိယတိ ဣန္ဒြိယတိတိ ပါဝါရော။
(နဲ) ပဝရိယတေ အတ္ထာဒိယတေတိ ပါဝါရော။

သဒ္ဒါ+သင်္ဂဟာသလင်းတန်း

ညွှန်ကုမဏ္ဍလံ ဇာယတိ ဂပနံ ဒေတေနာတိ ဇာဏု၊ (ဇန+ဏု၊ နုကို အာ-ပြု)
ဇာဏုဿ မဏ္ဍလံ ဇာဏုမဏ္ဍလံ၊ ဇာဏုမဏ္ဍလဟော ညွှ (ညွှ) ညွှဇာဏုမဏ္ဍလံ။

၄။ အတ္တကာမပါရိစရိယသိက္ခာပုဒ်

ကုလူပကော ကုလံ ဥပဂစ္ဆတိတိ ကုလူပကော။ (ကုလ+ဂပု+ဂ္ဂိ၊ ဂကို က-ပြု။)

စိဝရပိဏ္ဍပါတသေနာသနဂိလာနပစ္စယဘောသဇ္ဇပရိက္ခာရံ

စိယတေတိ စိဝရံ၊ (စိ+ဤဝရ) ပိဏ္ဍာနံ ပါတော ပိဏ္ဍပါတော၊
တောင်းခံ၍ ရအပ်သော အာဟာရတို့၏ သပိတ်၌ ကျခြင်း။ (မုချ)
သပိတ်၌ ကျသော ဆွမ်း။ (ဌာနူပစာ)

သေတိ ဧတ္ထာတိ သေနံ၊ အာသတိ ဧတ္ထာတိ အာသနံ၊

သေနဉ္စ တံ အာသနဉ္စာတိ သေနာသနံ၊ (ဒွန်လည်းပြုနိုင်)

ဂိလာယတိတိ ဂိလာနော၊ ပတိ ဧတိ ဧတသ္မာတိ ပစ္စယော၊

(န) ပတိ အယတိတိ ပစ္စယော၊ (ပတိ-ဣ+ဏ) ဂိလာနဿ ပစ္စယော ဂိလာနပစ္စယော

ဘိသတိတိ ဘိသဂ္ဂေါ၊ (ဘသ+အဇိက်ပစ္စည်း၊ ဣက်ကို ချေ၊ သကို အ-သို့ကပ်၊

(ဘိသဇ) ဇိကို ဝှ-ပြု။) ဘိသဂ္ဂဿ ကမ္မံ ဘောသဇ္ဇံ၊

ဂိလာနပစ္စယော ဧဝ ဘောသဇ္ဇံ ဂိလာနပစ္စယဘောသဇ္ဇံ၊ ပရိကရောတိတိ ပရိက္ခာရော၊

ဂိလာနပစ္စယဘောသဇ္ဇဉ္စ တံ ပရိက္ခာရော စာတိ ဂိလာနပစ္စယဘောသဇ္ဇပရိက္ခာရော။

စိဝရဉ္စ ပိဏ္ဍပါတောစ သေနာသနဉ္စ ဂိလာနပစ္စယဘောသဇ္ဇပရိက္ခာရော စ စိဝရပိဏ္ဍ

ပါတသေနာသနဂိလာနပစ္စယဘောသဇ္ဇပရိက္ခာရော။

ကဿာဟံ-ကို ကဿာ+အဟံ-ဟုဖြတ်။

ကိ-တညံ၊ အပါဒါန်မှည့်၊ အပါဒါန်အနက်၊ ဆဋ္ဌိ သ-သက်၊ သေသေသု စ-ဖြင့် (ကစည်း)

သေသေသု စ-၌ စသဒ္ဓါဖြင့် (ရ) ကိကို က-ပြု၊ အာ ပစ္စည်းသက်၊ ခွင်းချေကပ်၊ ယ-မှည့်

သကိုသာ-ပြု၊ ယော ရသသံ-ဖြင့် အာကို ရသပြု၊ သံသာသေက ဝစနေသု စ-ဖြင့် သ-လ

သကို သာ-သို့ကပ်၊ ကဿာ-ပြီး။

ကေန-အရ ဘောဂ၊ အလင်္ကာရ၊ ရူပ-တို့ကို စွဲ။

ဝသလံ ဟိန-အနက်ဟော အနိပ္ပန္နုပါဠိပဒိကပုဒ်။ ဝသတိ ပတ္တရတိတိ ဝသလော။ (ဝသ+အလ

နိဋ္ဌဘိက္ခာ နိ-ဋ္ဌဘ+တွာ။ ဋ္ဌဘ-ဓာတ်သည် တံတွေးထွေးခြင်းအနက်ဟော။

အတ္တကာမပါရိစရိယာယ ကာမိယတိတိ ကာမော၊ (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ-ဟူသော ကာမဂုဏ်)

ပရိစရကံ ပရိစရိယာ၊ (ပရိ-စရ+ဣ) ပရိစရိယာ ဧဝ ပါရိစရိယာ။

ရာဂပြဋ္ဌာန်းသော လောဘာမူပိတ္တုပ္ပါဒ်။ ကာမေန ပါရိစရိယာ ကာမပါရိစရိယာ
အတ္တနော အတ္တာယ ကာမပါရိစရိယာ အတ္တကာမပါရိစရိယာ။

(ကာမ.ဟေတု.ပါရိစရိယတို့နှင့်သာဆိုင်သည်)

(နဲ့) ကာမိယတိ ဣန္ဒြိယတိတိ ကာမာ၊(ထိလိင်) ဓာတ်အရ - မေထုနရာဂ။

အတ္တနာ ကာမာ အတ္တကာမာ အတ္တကာမာ စ သာ ပါရိစရိယာ စာတိ အတ္တကာမပါရိစရိယာ။

(ကာမ.ပါရိစရိယနှင့်သာ ဆိုင်သည်)။

သီလဝန္တံ-အရ ပါဏာတိပါတ. အဒိန္နာဒါန. မုသာဝါဒ-မဟာကုရိရတိ။

ဗြဟ္မစာရိ ဗြဟ္မံ စရိတုံ သီလံ ယဿာတိ ဗြဟ္မစာရိ။

(တနဲ့)ဗြဟ္မာနံ အရိယပုဂ္ဂလာနံ စာရော ဗြဟ္မစာရော။

ဗြဟ္မစာရော အဿ အတ္ထိတိ ဗြဟ္မစာရိ။ (မေထုနမဟာကု ရိရတိ)

ကလျာဏဓမ္မံ-၌ ဓမ္မ အရ မဟာကု-ရိ ရိရတိ အားလုံး-ကောက်။

မေထုနပသံဟိတေန မေထုနေန ဥပသံဟိတံ မေထုနပသံဟိတံ။ (ဝစနံ)

၅။ သဗ္ဗရိတ္တသိက္ခာပုဒ်

ပဏ္ဍိတာ သဘာဝေန ပဏ္ဍတိ ဂစ္ဆတိ ဇာနာတိတိ ပဏ္ဍာ။

ပဏ္ဍာ သဗ္ဗတာ အဿာတိ ပဏ္ဍိတာ။ (ပဏ္ဍာ-ပုဒ်+ဣတ-ပစ္စည်း)

(တနဲ့) ပဏ္ဍာယ ဣတာ ပဏ္ဍိတာ။ (သမာသံ)

(နဲ့) ပဏ္ဍတိ ဉာဏဂတိယာ ဂစ္ဆတိ ပဝတ္တတိတိ ပဏ္ဍိတာ။

ဗျတ္တာ ဝိသိဋ္ဌော အတ္တာ ယဿာတိ ဗျတ္တာ။ (ဆဋ္ဌိဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသံ)

(တနဲ့) ဗျတ္တယတိတိ ဗျတ္တာ။ (ဝိ-အဇ္ဈ+တ)

(တနဲ့) ဝိသေသေန အယတိ ဂစ္ဆတိ ဇာနာတိတိ ဗျတ္တာ။

မေဓာဝိနိ မေဓေ သုဗုဓိ ဝိပွံ ဂဏှာတိတိ မေဓာ၊မေဓာ ဝေတိဿာ အတ္ထိတိ မေဓာဝိနိ။

(မေဓာ+ဝိ+ဣနိ)

ဒက္ခာ ဒက္ခတိ ဂစ္ဆတိ ဇာနာတိတိ ဒက္ခာ။ (ဒက္ခ+အ+အာ)

ယာဂုသာတ္ထသမ္မာဒနာဒိသု ဆေကဘာဝေန နိပုဏဘာဝေန ဒလတိ ဒိဋ္ဌတိတိ ဒက္ခာ။

(ဒလ+စ+အာ၊ လကို ကပြ)

အနလသာ ဉဋ္ဌာနဝိရိယသမ္ပန္နဘာဝံ လသတိ ရုစ္စတိတိ လသာ၊ န လသာ အလသာ၊

န အလသာ အနလသာ။

ဆန္နာ ဆန္ဒိယတေတိ ဆန္နာ။ (ဆဒိ-ဣတ္ထအနက်+တ)

သဒ္ဒါ + သင်္ဂဟဒေသနာတန်း

ကုမာရိကာယ (ဝတ္ထု) နိဂိတ်အနက်၊ သို့။ (တနဲ့) ဟိတ်အနက်၊ တတိယ။

အာဝါဟာနိပိ ဝရကုလတော ဒါရိကာယ အာဝဟနံ အာဝါဟော။ (အာ-ဝဟ+ဏ) သတို့သားအတွက် သူတပါးအိမ်မှ သတို့သမီး ဆောင်ယူခြင်းမက်လာ။

ဝိဝါဟာနိ ဝိဝိနာ ဝရကုလေ ဝဟနံ ပေသနံ ဝိဝါဟော။ မက်လာ အစီအရင်ဖြင့် သူတပါးအိမ်သို့ သတို့သမီး ပို့ခြင်းမက်လာ။

ဝါရေယျာနိ ဝါရဏံ ယာစနံ ဝါရေယျ။ (ဝရ+စ-ဏော+ကျ) သတို့သမီး တောင်ချမ်းခြင်း မက်လာ။ (တနဲ့) ဝါရဿ ကရဏံ ဝါရေယျ။ (ဝါရ+ဏောယျ) လက်ထပ်ဖို့ရာ နေ့ကောင်း ရက်သာ ရွေးခြင်းမက်လာ။

ပုရာဏဂဏကိယာ ဂဏကဿ ဘရိယာ ဂဏကိ၊ ပုရာ ဘဝါ ပုရာဏာ၊ ပုရာဏာ စ သာ ဂဏကိ စာတိ ပုရာဏဂဏကိ။ (ရှေ့ပုဒ် ပုဋ္ဌောဒ်)

ဧကမိတိကာ ဧကာ မိတာ ဧကမိတာ၊ အနကမ္ဘိကာ ဧကမိတာ ဧကမိတိကာ။

တိရောဂါမကာ ဂါမဿ တိရော တိရောဂါမံ၊ တိရောဂါမေ ဝသန္တိတိ တိရောဂါမကာ။

ဒုဂ္ဂတာ ဒုက္ခံ ဂတာ ဒုဂ္ဂတာ။ (တနဲ့) ဒုဋ္ဌ ဂတာ ဒုဂ္ဂတာ။

အာဟာရူပဟာရော အာဟာရဏံ အာဟာရော၊ ဥပဟာရဏံ ဥပဟာရော။ အာဟာရော စ ဥပဟာရော စ အာဟာရူပဟာရော။

သဗ္ဗိတော သဗ္ဗိယတေတိ သဗ္ဗိတော၊ (သဗ္ဗ+စ-ဏော+တ)

သုခမေဓော သုခေန ဧတေတိ သုခမေဓော။

အဗျာဝဇ္ဇေန ဗျာဝရိယတိတိ ဗျာဝဇ္ဇော၊ န ဗျာဝဇ္ဇော အဗျာဝဇ္ဇော။

အတ္တတံ အတ္တိယတိ သဒ္ဓေါ ကရိယတိတိ အတ္တတော။ (အဘိ+တ)

သဗ္ဗရိတ္တံ သဗ္ဗရဏံ သဗ္ဗရော၊ (ဘောအနက်၊ အပစ္စည်း) သဗ္ဗရော အဿ အတ္တိတိ သဗ္ဗရိ။ သဗ္ဗရိနော ဘာဝေါ သဗ္ဗရိတ္တံ။ ဝိညတ္တိသမုဋ္ဌာပက လောဘမူစိတ်။ (သကျ-၃၆)

သမာပဇ္ဇေယျ-အရ လောဘမူ-ရှိ လောဘ။ (သကျ-၃၆)

ဣတ္ထိမတိ-အရ ယောက္ခားလိုချင်သော မိန်းမ၏ လောဘမူ-ရှိ ဆန္ဒ။

ဇာယတ္တနေ ဇာယတိ ပုတ္တော ဧတိဿာတိ ဇာယာ၊ (ဇန+ယ+အာ၊ ဇနကို ဇာ-ပြု၊ (တနဲ့) နကို အာ-ပြု) (တနဲ့) ဇေတိတိ ဇာယာ၊ (ဇိ+ယ+အာ၊ ဇိကို ဇာ-ပြု) နိမိတ်အနက်၊ သို့ ဝိဘတ်၊ ဇာယာယ ဘာဝေါ ဇာယတ္တနံ။ (ဇာယာပုဒ်+တ္တန-ပစ္စည်း)

ပါရာမီတာ၏ + ငါမိတ်

ဇာရတ္တနေ ဇိယန္တိ အနေနာတိ ဇာရော၊ (ဇရ-ပယောဟာနိ အနက်+ အ)
 ဇာရဿ ဘာဝေါ ဇာရတ္တနံ၊ (ဇာရ+တ္တနံ)
 (တနဲ) ဇာရဿ အယံ ဇာရိ၊ (ဇာရ+ဏ+တ္တိ) (ခေတ္တမယားဟော)
 ဇာရိယာ ဘာဝေါ ဇာရတ္တနံ။ (ဇာရိ+တ္တနံ၊ ဤကို အ-ပြု၊)
 (ဒုတိယနည်းသည် ပဒဘာဇနီ-နှင့်ညီသည်။)
 လောဘမူ-ရိ ဆန္ဒစေတသိက်-ကောက်။ (အတိသုန္ဓရံ)

ဣတ္ထိယာ ဝါ ပုရိသမတိ ပုရိသဿ ဝါ ဣတ္ထိမတိ ဇာယတ္တနေ ဝါ ဇာရတ္တနေ ဝါ-ကို ပါဠိသေသ-များထည့်လျက် အဋ္ဌကထာအဖွင့်နှင့် အညီအနက်ပေး=

ဣတ္ထိယာ ဝါ - လူမိန်းမအားလည်း၊ ဝါ- မိန်းမအားလည်း၊ ပုရိသမတိ- လူယောက်ျား၏ အလိုကို၊ ဇာယတ္တနေ ဝါ- မယား၏ အဖြစ်-ဟူသော အကြောင်းကြောင့်၎င်း၊ အာရောစေယျ- ပြောကြားငြားအံ့၊ ပုရိသဿ ဝါ- လူယောက်ျားအားလည်း၊ ဣတ္ထိမတိ- လူမိန်းမ၏အလိုကို၊ ဇာရတ္တနေ ဝါ- လင်၏အဖြစ် ဟူသော အကြောင်းကြောင့်၎င်း၊ အာရောစေယျ- အံ့။

(တနဲ) ဣတ္ထိယာ ဝါ- အားလည်း၊ ပုရိသမတိ- ကို၊ ဇာယတ္တနေ ဝါ- အမြဲမယား၏ အဖြစ်ဟူသော အကြောင်းကြောင့်၎င်း၊ ဇာရတ္တနေ ဝါ- သယောက် မယား၏အဖြစ်ဟူသော အကြောင်းကြောင့်၎င်း၊ အာရောစေယျ- အံ့။ ပုရိသဿ ဝါ- အားလည်း၊ ဣတ္ထိမတိ- ကို၊ ပတိဘာဝေါ- အမြဲလင်၏ အဖြစ်ဟူသော အကြောင်းကြောင့်၎င်း၊ ဇာရဘာဝေါ- သယောက်လင်၏ အဖြစ်ဟူသော အကြောင်းကြောင့်၎င်း၊ အာရောစေယျ- အံ့။ (ဝိဠာ၊ ၁၄၀-၁)

အန္တမသော အန္တေ ဇာတော အန္တိမော၊ တေန အန္တမသော။
 (နာကို သောပြုသော-အပြုကြောင့် ဣ-ကို အ-ပြု။) သကျ- ခုမ်း

တစ်ဏီကာယ တာဒိသော ခဏော တစ်ဏော၊ (တနဲ) သောယေဝ ခဏော တစ်ဏော၊
 တစ်ဏော သံဝသိတဗ္ဗာ တစ်ဏီကာ။ (ပြည်တန်ဆာမ)

မာတုရက္ခိတာ ရက္ခိတဗ္ဗာတိ ရက္ခိတာ၊ မာတုရ ရက္ခိတာ မာတုရက္ခိတာ။
 သဂေါတ္တာ သမာနံ ဂေါတ္တံ ယေသန္တိ သဂေါတ္တာ။

သာရက္ခာ သဟ အာရက္ခေန ယာ ဝတ္တတိတိ သာရက္ခာ။
 သပရိဒဏ္ဍာ သဟ ပရိဒဏ္ဍေန ယာ ဝတ္တတိတိ သပရိဒဏ္ဍာ။

နေက္ခိတာ ကိယတေတိ ကိတာ၊ နေန ကိတာ နေက္ခိတာ။
 ဆန္ဒဝါသိနိ ဝသတိတိ ဝါသိနိ၊ ဆန္ဒေန ဝါသိနိ၊ ဆန္ဒဝါသိနိ။

တစ်ဏီကာ ခဏတိတိ ခဏော၊ တာဒိသော ခဏော တစ်ဏော၊
 (တနဲ) သောယေဝ ခဏော တစ်ဏော၊ တစ်ဏော သံဝသိတဗ္ဗာ တစ်ဏီကာ။

သဒ္ဒါ + သင်္ဂဟအလင်းတန်း

- ဩဒပတ္တကိနီ ဥဒကဿ ဂဟိတော ပတ္တော ဥဒပတ္တော၊ (ဥဒကကို ဥဒ-ပြု)
 (တနဲ့) ဥဒကေန ပုရိတော ပတ္တော ဥဒပတ္တော၊
 ဥဒပတ္တံ အာမသိတော ဂဟိတာ ဩဒပတ္တကိနီ။
 (ဥဒပတ္တ၊ အာမသိတဂဟိတတဒ္ဓိတ် - အနက်၌ ဂဟိက - ပစ္စည်းသက်၊ ဣ - အနုစနိဗျေ၊
 ဣက - မှ ဣကို အ-ပြု၊ ဣတ္ထိဇောတက ဣနိ - ပစ္စည်းသက်။)
- ဩဘဋ္ဌစုပ္ပဋ္ဌာ အဝဘရိယကေတိ ဩဘဋ္ဌံ၊ (အဝ + ဘရ + တ) စုပ္ပတိတိ စုပ္ပဋ္ဌံ၊ (စုပ္ပ + အဋ္ဌ)
 ဩဘဋ္ဌံ ဩရောပိတံ စုပ္ပဋ္ဌံ အဿာတိ ဩဘဋ္ဌစုပ္ပဋ္ဌာ။
 အန္တတ္ထ အရ - အနိန္ဒြိယဗဒ္ဓရုပ်။
 ဗဟုတ္ထ - အရ ဝိညတ္တိသမုဋ္ဌာပကရာဂပြဋ္ဌာန်းသော လောဘမူပိတ္တုပ္ပါဒ်။ (သကျ - ၅၂)
- ကမ္မကာရီ ကမ္ပံ ကရောတိတိ ကမ္မကာရီ။
- ဇောဟဋ္ဌာ ဇေနေ အာဟဋ္ဌာ ဇောဟဋ္ဌာ။ (အောင်လံဖြင့် ဆောင်ယူအပ်သော မယား)
- သဟဇ္ဇိကာ ဓမ္မံ စရန္တိတိ ဇ္ဇိကာ၊ သဟ ဇ္ဇိကာ သဟဇ္ဇိကာ။
- ပိယော ပိယာယိတဇ္ဇောတိ ပိယော။ (ချစ်အပ်သောယောက်ျား)
 (တနဲ့) ပိယာယတိတိ ပိယော။ (ချစ်တတ်သော ယောက်ျား)
 (ပိယံ - ပုဒ်ကိုလည်း မိန်းမကောက်၍ နှစ်နည်းကြံ)
- ပဋ္ဌဝါသိနီ ပဋ္ဌေန ဝသတိတိ ပဋ္ဌဝါသိနီ။
- ဩရောပေတွာ ဝါသေတိ - ၌ ဝါသေတိ - ဇာ ကတ္တာပုဒ် = ပုရိသော။
 ကံပုဒ် = ကဋ္ဌဟာရိကံ (ဣတ္ထိ) (သကျ - ၅၂)
- ကရမရာနိတာ ကရမရ + အာနိတာ - ဟုဖြတ်။
 မရိတဇ္ဇောတိ မရော၊ ကရေန မရော ကရမရော၊ (ရန်သူလက်ဖြင့် သေထိုက်သူ)
 ကရမရဘာဝေန အာနိတာ ကရမရာနိတာ။
 (ကရမရဘာဝိနိတာ - ဟူလိုလျက် ဘာဝပုဒ်ကို ချေ၍ ပြီးသည်။)
- မုဟုတ္တိကာ ဟုတ္တတိ ကုဋိလယတိ ရတ္တိဒိဝေသေသု သုဘာသုဘဒဿနတောတိ မုဟုတ္တော။
 (ဟုတ္တ + ကောဋိလျေ + တ၊ ဓာတ်၏အစ၌ မု - လာ၊ ဣ - ချေ။)
 မုဟုတ္တေ သံဝသိတဇ္ဇောတိ မုဟုတ္တိကာ။ (ကခါယောဇနာ မဟာဋီကာ ၂၁၇)
- အလံဝစနာယ ဝစနာယ ဝတ္တံ၊ အလံ အလံဝစနိယာ။ (ကခါ - ၆)
 (တနဲ့) အလံ ဝစနိယံ ဇေတိဿန္တိ အလံဝစနိယာ။
- အပိပျိယံ ဣမာသု ဒသသု (ဣတ္ထိသု) ပဋိမာနံ ဝိနုမေ ပုရိသန္တရံ ဝတ္တန္တံ ပိတ္တာစာရော ဟောတိ။

ပါရမီတရား + ပါမီတရား

န ကတရေသံ။ ဧတာသံ ဒသန္တဗ္ဗိ (ဘရိယာနံ) ပုရိသန္တရဂမနေ မိတ္တာစာရော ဟောတိ၊
ပုရိသာနံ ပန ဝိသတိယာပိ ဧတာသု မိတ္တာစာရော ဟောတိ။ ဘိက္ခုနော ဝ သဗ္ဗင်္ဂတ္ထံ
ဟောတိ။ (ဝိဠု၊ ၂၊ ၁၄၂)

ကုဋိကာရသိက္ခာပုဒ်

အာဠကော အလံ ဘူသနံ ဧတ္ထ အတ္ထိတိ အာဠဝိ၊ (အလံ+ဝိ၊ လကို ၉-ပြု။)
အာဠဝိယံ ဇာတာ အာဠကော။ !

သညာစိကာယော ယာစိယန္တေတိ ယာစိကာ၊ (ယာစ+ဏျ။ ကု-အာဂံ၊ ယကို က-ပြု)
သယံ ယာစိကာ သညာစိကာ၊ (သံ+ယာစိကာ၊ သံ-သညံ အတ္ထဝါစက တတိယန္တနိပါတ်)
သညာစိကာ ဧတာသံ အတ္ထိတိ သညာစိကာယော။

အဿာမိကာယော နတ္ထိ သာမိကာ ဧတာသန္တိ အဿာမိကာယော။

အတ္ထုဒ္ဓေသိကာယော ဥဒ္ဓိသီယတေတိ ဥဒ္ဓေသော၊ အတ္တာ ဥဒ္ဓေသော ယာသန္တိ အတ္ထုဒ္ဓေသိကာယော။
(သမာသန္တ-က ပစ္စည်း၊ အကို ကု-ပြု။)
(တနဲ) အတ္တာ ဥဒ္ဓေသော အတ္ထုဒ္ဓေသော၊
အတ္ထုဒ္ဓေသော ဧတာသံ အတ္ထိတိ အတ္ထုဒ္ဓေသိကာယော။

အပ္ပမာဏိကာယော အပရိမ္ပိန္တံ ပမာဏံ ယာသန္တိ အပ္ပမာဏိကာယော။
(တနဲ) ပုဒ္ဓိ ပမာဏံ ယာသန္တိ အပ္ပမာဏိကာယော။ (ဝိဠု၊ ၂၊ ၁၄၈)
(တနဲ) ပမာဏေန နိယုတ္တာ ပမာဏိကာယော၊
(တနဲ) ပမာဏံ ယာသံ အတ္ထိတိ ပမာဏိကာယော၊
န ပမာဏိကာယော အပ္ပမာဏိကာယော။

ဝိညတ္တိဗဟုလာ ဝိညာပနံ ဝိညတ္တိ၊ ဝိညတ္တိဇေ ဗဟုလာ ဧတေသံတိ ဝိညတ္တိဗဟုလာ။

ယာစနဗဟုလာ ယာစနာဇေ ဗဟုလာ ဧတေသံတိ ယာစနဗဟုလာ။

ပုရိသတ္ထကရံ ကာတဗ္ဗန္တိ ကရံ၊ ပုရိသော ယေဝ ပုရိသတ္ထံ၊ ပုရိသတ္ထေန ကရံ ပုရိသတ္ထကရံ။
(တနဲ) ပုရိသဿ ကမ္မံ ပုရိသတ္ထံ၊ ပုရိသတ္ထေ တံ ကရန္တာတိ ပုရိသတ္ထကရံ။
(ဤအလို = ပုရိသတ္ထ-ဟု တဝမ်းပူနှင့် ရှိစေ။)
(တနဲ) ကံတ္တဗ္ဗန္တိ ကရံ၊ အတ္ထမေဝ ကရံ အတ္ထကရံ၊ (အတ္ထ-သဒ္ဓါ၊ ကိစ္စအနက်ဟော)
ပုရိသဿ အတ္ထကရံ ပုရိသတ္ထကရံ။ (ဤအလို = ပုရိသတ္ထ-ဟု ထဆင်ထူးနှင့် ရှိစေ)

ဥပဒ္ဓတာ ဥပဒ္ဓဝိယန္တေတိ ဥပဒ္ဓတာ။ (ဥပ-ဒု+တံ၊ သွာဒိဂိုဏ်းစဉ်)
လိင် အနက်၊ (တနဲ) ကြိယာဝိသေသန အနက်၊ ပထမာ ယော။

သဒ္ဒါ + သင်္ဂဟအလင်းတန်း

ဓာတ်အရ - ဝိညတ္တိသပုဋ္ဌာပက လောဘပြုဋ္ဌာန်းသော လောဘမူစိတ္တုပ္ပါဒ်။

ပစ္စည်းအရ - ဒေါသပြုဋ္ဌာန်းသော ဒေါသမူစိတ္တုပ္ပါဒ်။ (သောတူပုပ္ဖိန်) သကျ - ၃၁။

ဝိညတ္တိယာ ဘိက္ခု ဒိသ္မာ ဥဒ္ဓိန္ဒြိ - ဤ စက္ခုဒွါရိက ပီထိ၊ ဘာမဇော မနောဒွါရိက ပီထိ၊ ဒေါသဇောစော

(သကျ - ၄၃)

ဥဒ္ဓိန္ဒြိ ၉ + ဝိဒီ + ယ + အန္တိ၊ ဝိဒီ - ဓာတ်သည် စလန - အနက်ဟော။

ဟလာယန္တိ ပလေ + အန္တိ။

ဖကံ ဖကတိ ဝိတ္တာရေတဋ္ဌတံ ဂစ္ဆတိတိ ဖကော။

မဟန္တံ ဖကံ ကရိတွာ အဋ္ဌာသိ - အရ သဒ္ဓါပြုဋ္ဌာန်းသော မဟာကုသိုလ် ခိတ္တုပ္ပါဒ်။

မကိကဏ္ဍောံ မနတိ မဟဂ္ဂဘာဝံ ဂစ္ဆတိတိ မကိ၊ မကိ ကဏ္ဍေ ယဿာတိ မကိကဏ္ဍော။

ကန်ဋ္ဌော ပိသေသေန ယုဝါ ကန်ဋ္ဌော။

ပိလန္ဓနံ ပိလန္ဓိယတေ အနေနာတိ ပိလန္ဓနံ။ (ပိလန္ဓ + ယု + ပိလခိ - ဓာတ်ဟုလည်းကြံ။)

ဒဿံ ဒါ + ဘဝိဿန္တိ - သံ ဝိဘတ်။

ဥဋ္ဌာရံ ဟကိတဘာဝေန ဥလတိ ဂစ္ဆတိ ပဝတ္တတိတိ ဥဋ္ဌာရံ။ (ဥလ + အာရ)

ပိပုလံ နာနပ္ပကာရာ ဟုတွာ ပုလတိတိ ပုလံ၊ ပုလံ ဝေ ပိပုလံ။

အတိယာစကော အတိပိယ ယာစတိတိ အတိယာစကော။

အဿပံ အာ ကောခံ သမေန္တိ ဧတ္တာတိ အဿမော၊

(တနံ) အာဘုသော ရာဂါဒယော သမေန္တိ ဧတ္တာတိ အဿမော။

သုသု သံသတိ ဇီဝတိတိ သုသု။ (သသ + ဥ)

သက္ခရဓေတတပါကိ သက္ခရပယံ ဓေတော သက္ခရဓေတော။ (အသိ)

သက္ခရဓေတော ပါကိပိ အဿာတိ သက္ခရဓေတတပါကိ။ (ဝိဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၅၂)

တာသေသိ တသ + ကာရိတ် - ဇော + ဤ။

ယဿ ပိယံ ဇီဂိသေ ယဿကို ယံ + အဿ - ဟုဖြတ်။ ယံ - အကြင်အရာဝတ္ထုကို၊ အဿ - ထိုဥစ္စာရှင်

သတ္တဝါသည်။ ပိယံ - ချစ်အပ်၏ဟူ၍၊ ဇီဂိသေ - သိရာ၏ - ဟုပေး။

ဇီဂိသေ = ဟရ (တနံ) ဇီ + သ + ဧယျ။ ဓာတွတ္ထ = ဇာနနတ္ထ။

(ဟရဿ ဂိသေ - ဖြင့် ဟရကို ဂိ - ပြု၊ ဟရဿ ဂိသေ - ဤ ဂိသေ - ဟူသော ယောဂဖြင့်

ဇီကို ဂိ - ပြု၊ ဂိဂိ - ဟုဒွေဘော်ပြု၊ စသည် တွက်လေ။)

ပိဒေသော ဒိသိယတေတိ ဒေသော၊ (ဒိသ + ဣ) ပိသေသေန ဒေသော ပိဒေသော။

ကိမဂ် ပဋ္ဌမာသိဝိဘတ်၊ ဟိတ် (တနံ) လိင် အနက်၌သက်။

ပိဋကတ် + ပါဠိ

၁၈၄

- ပလ္လလံ ပလ္လတံ အာဂစ္ဆတိ စတသ္မာတံ ပလ္လလံ။ (ပလ္လ + အလ)
- ဥဗ္ဗာဇော ဥဗ္ဗာဟာပေတဇောတိ ဥဗ္ဗာဇော။ (ဥ + ဝဟ + ကာရိတ် - ဧက + တ)
 ကာရိတ်ပစ္စည်းအရ - ငှက်တို့၏ စိတ္တဇသဒ္ဓရုပ်။
 ဓာတ်အရ - ဒေါမနဿ ပြဋ္ဌာန်းသော ဒေါသမူပိတ္တပွား။
- ကုတောံ စ တွံ အာဂစ္ဆသိ ထိုင်နေသော ရဟန်းသည် လာနေဆဲမဟုတ်သော်လည်း ပစ္စုပ္ပန်၏အနီးဖြစ်သော
 အတိတ်ကာလ၌လည်း ဆိုနိုင်သောကြောင့် အာဂစ္ဆသိ - ဟုဆိုသည်။ (ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂၊ ၁၅၂)
- ယာစံ ယာစိယတေတိ ယာစံ။ (ယာစ + အ) ကမ္မသာနေ၊ နပုလ္လိင်၊ စိတ္တာဒိ။ ကံအနက်၊ အံဝိဘာတ်။
 (နံ) ယာစတိတိ ယာစံ။ (ယာစ + အန္တပုလ္လိင်၊ ဂစ္ဆန္တာဒိ။ သမ္ပဒိန် အနက်၊ ပထမာသ် - သက်။)
- အဒဒံ ဒဒါတိတိ ဒဒံ။ (ဒါ + အန္တ) န ဒဒံ အဒဒံ။ လိင်အနက်၊ သိ ဝိဘာတ်။
- ဝိဒေဿနာ ဒိသီယတေ ဒေဿနာ။ (ဒိသီ - အဂ္ဂိတိ အနက် + ယု)
 ဝိသေသေန ဒေဿနာ ဝိဒေဿနာ။
- ဒုသံဟရာနိ သံဟရာဏိယာနိ သံဟရာနိ၊ ဒုက္ခေန သံဟရာနိ ဒုသံဟရာနိ။
 ယာစိယတေ ယာစိကာ။ (ယာစ + ကျ၊ ဣ - လာ၊ ယကို ကပြ။)
- သညာစိကာ သယံ ပဝတ္တိတာ ယာစိကာ သညာစိကာ။ (သံယာစိတဇာတိ သညာစိကာ - ဟုလည်းပြ။)
- အတ္တုဒ္ဓေသံ ဥဒ္ဓိသိတဇောတိ ဥဒ္ဓေသော၊ အတ္တာ ဥဒ္ဓေသော အဿာတံ အတ္တုဒ္ဓေသာ။ (ကုဋိ)
- ဥလ္လိတ္တာဝလိတ္တာ လိန္ဒိတဇာတိ လိတ္တာ၊ ဥဒ္ဓံ မုခံ လိတ္တာ ဥလ္လိတ္တာ၊ အစေ မုခံ လိတ္တာ အဝလိတ္တာ၊
 ဥလ္လိတ္တာ စ သာ အဝလိတ္တာ စာတိ ဥလ္လိတ္တာဝလိတ္တာ။
- ပမာဏိကာ ပမာဏေန ယုတ္တာ ပမာဏိကာ။
- တတြိ သမ္ပန်အနက်၌ တြိ = ပစ္စည်းသက်။
- သုဂတဝိဒတ္ထိ ကနိဋ္ဌသဟိတင်္ဂဋ္ဌေန ဝိတညတေ (ဝိတနိယတေ) ဝိတ္တာနိယတေတိ ဝိဒတ္ထိ။
 (ဝိ + တန + တိ၊ တကို ဒ - ပြု၊ နကို တ - ပြု၊ တကို ထ - ပြု၊ ကပ်။)
 (နံ) ဝိစိယတေတိ ဝိဒတ္ထိ။ (ဝိ + စာ + တိ၊ ကို ဒ - ပြု၊ တကို ထ - ပြု၊ အသဒိသဒ္ဓေဘော်ပြု။)
 (တနံ) ဝိတနောတိတိ ဝိတတ္ထိ၊ ဝိတတ္ထိ စ ဝိဒတ္ထိ။ (ဝိ + တန + တိ)
- သုဂတဿ ဝိဒတ္ထိ သုဂတဝိဒတ္ထိ။ (တနဓာတ် ကမ္မရုပ် = ပထာယတေ၊ ပတညတေ - စသည် စဉ်)
- တိရိယံ အံဝိဘာတ်၊ ပစ္စမိအနက်၌ သက်၊ (တနံ) ကရိဏ်အနက်၌ သက်။
- ကာရယမာနေန ကာရေတိတိ ကာရယမာနေန။
- အန္တရာ အန္တ ရာတိ ဒဒါတိတိ အန္တရံ၊ အန္တရေ ဘဝေါ အန္တရော၊ တသ္မာ။
 ကရိဏ်အနက်၊ သွာ ဝိဘာတ်၊ (တနံ) နာဝိဘာတ်။ နာကို အာပြု။

အဘိနေတဗ္ဗာ အဘိနိယန္တိတိ အဘိနေတဗ္ဗာ။ (အဘိ-အနက်မဲ့)
 ဝတ္ထုဒေသနာယ ဝသန္တိ ဧတ္ထာတိ ဝတ္ထု။ ဒေသီယတေ ဒေသနာ၊
 ဝတ္ထုဿ ဒေသနာ ဝတ္ထုဒေသနာ။

သာရမ္ပံ အာရမ္ပတိတိ အာရမ္ပော၊ သဟ အာရမ္ပေန ယံ ဝတ္တတိတိ သာရမ္ပံ။ (ဝတ္ထု)
 အနာရမ္ပံ နတ္ထိ အာရမ္ပော ယတ္ထာတိ အနာရမ္ပံ။ (ဝတ္ထု)
 သဟိက္ကမနံ ဟိက္ကမိယတေတိ ဟိက္ကမနံ၊ (တနံ) ဟိသမန္တတော ကမတိ ဧတ္ထာတိ ဟိက္ကမနံ၊
 သဟ ဟိက္ကမနေန ယံ ဝတ္တတိတိ သဟိက္ကမနံ။ (ဝတ္ထု)

အဟိက္ကမနံ နတ္ထိ ဟိက္ကမနံ ယတ္ထာတိ အဟိက္ကမနံ။

ပတ္တကလ္လံ ပတ္တော ကာလော ဣမဿ ဩလောကနဿာတိ ပတ္တကာလံ။
 ပတ္တကာလမေဝ ပတ္တကလ္လံ။ (ဣတ္တ တာ-ဟူသော ယောဂ-ဖြင့် ဣ-သက်)

ဥန္တရာနံ ဥန္တတိ ကိလေဒတိတိ ဥန္တရော၊ (ဥဒိ+ဦရ)

ပုဗ္ဗဏ္ဍနိဿိတံ ပုဗ္ဗေ ပဝတ္တံ အနံ ပုဗ္ဗဏ္ဍံ၊ ပုဗ္ဗဏ္ဍံ နိဿိတံ ပုဗ္ဗဏ္ဍနိဿိတံ၊ (သတ္တမိတပုဂ္ဂိုလ်လည်းပြု)
 အတ္တယာတနိဿိတံ အဘိဟန္တိ ဧတ္ထာတိ အတ္တယာတံ၊ အတ္တယာတံ နိဿိတံ အတ္တယာတနိဿိတံ။

ရစ္ဆာနိဿိတံ ရထဿ ဟိတာ ရစ္ဆာ၊ (ရထ+ဣ+အာ)
 ရဒီယတိ ဝိလေခိယတိ ပထိကေဟိတိ ရစ္ဆာ၊ (ရဒ+ဆ)
 ရမ္ပံ နိဿိတံ ရမ္ပနိဿိတံ။

စစ္စရနိဿိတံ စရန္တိ ဧတ္ထာတိ စစ္စရံ၊ (စရ+စရ၊ ရကို စ-ပြု) စစ္စရံ နိဿိတံ စစ္စရနိဿိတံ။

အာပတ္တိ ခြိန္တံ သံယာဒိသေသေန ခြိန္တံ ဒုက္ကဏ္ဍာနံ- အနက်ပေး
 ခြိန္တံ- နှစ်ချက်ကုန်သော၊ သံယာဒိသေသေန (ဟိ) - သံယာဒိသေသ် အာပတ်တို့နှင့်၊ သဒ္ဓိ-
 တကွ၊ ခြိန္တံ- နှစ်ချက်ကုန်သော၊ ဒုက္ကဏ္ဍာနံ- တို့သို့၊ အာပတ္တိ- ရောက်ခြင်းသည်၊ ဟောတိ။
 ပထမ- ခြိန္တံ- ၌ နံ ဝိဘတ်၊ တတိယာဝိဘတ်၏ သဟာဒိယောဂအနက်၌ သက်။
 (တနံ) တတိယာ - မှ ဆဋ္ဌိသို့ပြန်နေသော ဝိဘတ္တိဝိပလ္လာသ။
 သံယာဒိသေသေန - ၌ နာ ဝိဘတ်၊ သဟာဒိယောဂအနက်၌ သက်။ (ဝစနဝိပလ္လာသ)
 ဒုတိယ ခြိန္တံ- ၌ နံ ဝိဘတ်၊ ကံအနက်-၌ သက်။
 အာပတ္တိ- ၌ ဘောဟော တိ- ပစ္စည်းနှင့်ယှဉ်သောကြောင့်တည်း။
 ခြိန္တံ- ၌ န- အက္ခရာလာခြင်းသည် =
 ကရုကံ ကတံ၊ ပကာရေန ကတံ ပကတံ၊ ပကတော ဝိဂတံ ဝိပွကတံ။
 (အပြားအားဖြင့် ပြုလုပ်ခြင်းမှ ကင်းသော ကျောင်းငယ်ကို)

ဝိပွကတံ

ပါရမီတရား + ပါမီတိ

(တနဲ့) နတ္ထိ ပကတံ ယဿာတိ ဝိပွကတံ။

(အပြားအားဖြင့် ပြုလုပ်ခြင်းမရှိသော ကျောင်းငယ်ကို)

(တနဲ့) ပကရိယိတ္တာတိ ပကတံ၊ န ပကတံ ဝိပွကတံ။

(အပြားအားဖြင့် မပြုလုပ်အပ်သေးသော ကျောင်းငယ်ကို) (ဘာဋီ၊ ၄၊ ၄၅၂ - ၃)

ဝိပွကတံ - ဌိ အံ ဝိဘတ်၊ ဂတိဗုဒ္ဓိ - စသော သုတ် - ဖြင့် သက်။

ပရိယောသာပေတိ ပရိ + အဝ + သာ (သော) + ဣပေ + တိ။ အဝကို သြ - ပြု၊ ယ - လာ၊ ယကို သြ - သို့တပ်၊

အနဗန်ချေ၊ ခွင်းချေကပ်၊ ပြီး။

အတ္တာနံ ဝိပွကတံ ပရေဟိ ပရိယောသာပေတိ = အနက်ပေး

အတ္တာနာ - သည်၊ ဝါ - ကိုယ်တိုင်၊ ဝိပွကတံ - ကို၊ ပရေဟိ - တို့သည်၊ ဝါ - တို့ကို၊ ပရိယောသာပေတိ -

ပြီးပါစေဟု စေခိုင်းအံ့ - ဟုပေး။

ပရိယောသာပေတိ = ပရိ + အဝ + သာ (သော) (ဘူ.ဒိ.ဂဟာဒိ) + ကာရိတ် - ဂေ + ဣပေ + တိ။

ကာရိတ်ဂေ - ကို ကွစိတတု - ဖြင့် ချေ၍ အထက်ပါအတိုင်းတွက်။

ဤ၌ ဝိပွကတံ - သည် ပထမကာရိတ် - ဂေ၏ ကံ၊ ပရေဟိ - သည် ဒုတိယကာရိတ် - ဣပေ -

ကံ - တည်း။

(ပရိယောသာဝါပေတိ - ဟုရှိလျှင် ပရိ + အဝ + သာ (သော) + ဣပေ + ဣပေ + တိ - ဖြင့်

ပရိယောသာဝါပေတိ - ဟု ဖြစ်နိုင်၌ ရှေ့ပ - ကို ဝ - ပြု၍ တွက်။)

ကိဝိလ္လိကာနံ

ကုက္ခိတံ အမတိ ဂစ္ဆတိတိ ကိမိ၊ (ကု + အမ + ဣ၊ အကို ဣ - ပြု)

ကိမိနံ ဝိလ္လိကာ ကိဝိလ္လိကာ၊

(တနဲ့) ကိဝိဘာဝေန ခုဒ္ဒကပါဏဘာဝေန လန္တိ ဂဏန္တိ ပဝတ္တန္တိတိ ကိဝိလ္လိကာနိ။

(ကိမိ + လာ + ဣ၊ မကို ပ - ပြု၊ လ - ဒွေဘော်ပြု။)

ဝိဟာရကာရ သိက္ခာပုဒ်

ယောသိတာရာမေ ယောသိတေန သေဋ္ဌိနာ ကာရိတော အာရာမော ယောသိတာရာမော။

ဝိဟာရဝတ္ထံ ဝသန္တိ ဧတ္တာတိ ဝတ္ထု၊ ဝိဟာရဿ ဝတ္ထု၊ ဝိဟာရဝတ္ထု။

စေတိယရက္ခံ စေတော ဝိယ ကတန္တိ စေတိယံ၊ စေတိယံ ရုက္ခော စေတိယရက္ခော။

(တနဲ့) စေတိယန္တိ သမ္ပတော ရုက္ခော စေတိယရက္ခော။

ပရိယောသာပေတိ ပရိ - အဝ - သာ + ဣပေ + တိ။ (တနဲ့) သော.ဓာတ်။

ဂါမပူဇိတံ ပူဇိယိတ္တာတိ ပူဇိတော၊ ဂါမေန ပူဇိတော ဂါမပူဇိတော။

(တနဲ့) ပူဇိယတေတိ ပူဇိတော၊ ဂါမဿ ပူဇိတော ဂါမပူဇိတော။

သဒ္ဒါ + သင်္ဂဟဒါလင်းတန်း

ဧကိန္ဒြိယံ
မဟာလ္လကံ

တပုဗ္ဗည်းအတိတ်ံ ဌိ သက်လျှင် ဗာတိယာ - တပုဗ္ဗရိသံသမာသိ ဆို
 တပုဗ္ဗည်းပစ္စုပ္ပန် ဌိ သက်လျှင် ဆဋ္ဌိ - တပုဗ္ဗရိသံသမာသိ ဆို
 ဧကံ ဣန္ဒြိယံ ယသာတိ ဧကိန္ဒြိယံ။ ဣန္ဒြိယ - အရ ကာယပသာဒ - ကောက်။
 မဟန္တဿ ဘာဝေါ မဟတ္ထံ၊ (မဟန္တ + ထွ၊ မဟန္တတ္ထံ - ဟူလုံလျက် နှ - ကိုချေ။)
 မဟတ္ထံ လာတိ ဂဏှာတိတိ မဟလ္လော။ (မဟတ္ထ + လာ + အ - ထွ - ကိုချေ။ လ - လာ)
 မဟလ္လော ယေဝ မဟလ္လကော။ (ဘာဋီ)
 ကျောင်းရှင်ဒါယကာရိသည်၏အဖြစ်ကြောင့် သံယာဓိတကုဋီ - ထက်ကြီးကျယ်
 သည်၏အဖြစ်ကို ယူတတ်သောကြောင့် မဟာလ္လက။
 ဤအလို = မဟာသည် = ဥတ္တမအနက်ဟော။
 ကျောင်းဒါယကာ ရှိသည်ဖြစ်၍ ဒါယကာအလိုရှိသလောက် သံယာဓိတကုဋီ - ထက်
 မဟာဏအားဖြင့် ကြီးနိုင်သောကြောင့် မဟာလ္လက။
 ဤအလို = မဟာ သည် - ဝန်အနက်ဟော။

ဘိက္ခု ဝါ အနဘိနေယျ - ဌိ ဝါ - သည် ပမာဏံ ဝါ အတိက္ကာမေယျ - ကို တားမြစ်သော အဝဓာရဏအနက်။
 (တနဲ) မဟာလ္လကံ ဝိဟာရံ ကာရေယျ - ကို စည်းခြင်း သပုဗ္ဗည်းအနက်။

ဒုဋ္ဌဒေါသ သိက္ခာပုဒ်

ဝေဠုဝနေ ဝေတိ ပဝတ္တတိတိ ဝေဠု၊ (ဝိ + ဠု၊ ပုံ + ထိလိင်) ဝေဠုဟိ ယရိက္ခိတ္တံ ဝနံ ဝေဠုဝနံ။
 ကလန္ဒကနိဝါပေ ကန္တန္တိတိ ကလန္ဒကာ၊ (ကန္တ + ကျ၊ အလယ်၌ လ - လာ၊)
 နိဝိပံ အဒံသု ဧတ္ထာတိ နိဝိပံ၊ ကလန္ဒကာနံ နိဝိပံ ကလန္ဒကနိဝိပံ။ (ဥယျာနံ)
 ဒဗ္ဗော ဒဝတိတိ ဒဗ္ဗော၊ (ဒ + အ၊ ဥကို အဝ - ပြု၊)
 ဇာတိယာ ဇနနံ ဇာတိ၊ (ဇန + တိ) ဝိသေသန အနက်၊ ဝိသေသနေ စ - ဖြင့် နာ - သက်။
 အရဟတ္တံ သန္တိကတံ - ဌိ အရဟတ္တံ အရ အရဟတ္တဖိုလ်။
 သန္တိကတံ - ဌိ ကရ - ဓာတ်အရ အရဟတ္တမဂ်။ (အနန္တရပြိုင်) အရဟတ္တဝဂ္ဂဝိထိ။
 ပတ္တဗ္ဗံ ပါပုဏိတဗ္ဗန္တိ ပတ္တဗ္ဗံ၊ (ပ - အပ + တဗ္ဗ (တနဲ) ပဒ + တဗ္ဗ)
 သာဝကသိုရောကံထိုက်သော တရားများ - ဝိဇ္ဇာ သုံးပါး၊ ပဋိသန္တိဒါလေးပါး၊ အဘိညာဉ် ခြောက်ပါး၊
 လောကုတ္တရာ တရား ကိုးပါး။ (ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂၊ ၁၆၂)
 ရဟောဂတာဿ ရဟသိ ဂတော ရဟောဂတော။
 ပဋိသလ္လိနဿ သလ္လိယတိတိ သလ္လိနော၊ (သံ + လိ + တ၊ တကို န - ပြု၊ နိဂ္ဂဟိတံကို ဝတ္တန္တံ ဝါ ဝဂ္ဂေ - ဌိ
 ဝါ သဒ္ဒါဖြင့် လ - ပြု။) ပဋိက္ကမိတ္တာ သလ္လိနော ပဋိသလ္လိနော။

ကတသ ဝါ ပတိစယော-၌ ကတအရ- မဂ်လေးပါး (မဂ်ကိစ္စ သိ-ချက်၊ မဂ္ဂပိထိ-ချ) သကျ-၂၆။
စေတသော ပရိဝိတက္ကော ဥဒပိဒိ-၌ စေတသော အရ ဝိတက်နှင့်ယှဉ်းသာ မဟာကြံညသံစိတ်။

ပရိဝိတက္ကော ဥဒပိဒိ-အရ မဟာကြံညသံ-ရိ ဝိတက်။ (ပစ္စည်း) သဟဇာတဖြစ်။

ဝေယျာဝစ္စံ ဝျာဝဋ္ဌတိ (ဈာဝရတိ) တိ ဝျာဝဋ္ဌော၊ ဝျာဝဋ္ဌဿ- ကမ္မံ ဝေယျာဝစ္စံ။ (ဈာဝဋ္ဌ+ကျ)

(အရှင်ဒုဗ္ဗအား ရှေးဆုတောင်းသည် တိုက်တွန်းအပ်သောကြောင့် ဤသို့သော အကြံဖြစ်သည်။)

သဘာဂါနံ သမာနော ဘာဂေါ ယေသန္တိ သဘာဂါ။ (သမာနကို သ-ပြ)

သေနာသနံ သေန္တိ ဧတ္တာတိ သေနံ၊ အာသန္တိ ဧတ္တာတိ အာသနံ၊

သေနန္ဓတံ အာသနဉ္စာတိ သေနာသနံ။ (ဤ၌ သေနအရ အာသနအရ- ကျောင်းသည်ကို အရကောက်ခြင်းအားဖြင့် တူသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ နောက်ပုဒ်ပြဋ္ဌာန်းသောကြောင့် လည်းကောင်း ကမ္မဓာရည်း သမာသံ။)

(တနဲ့) သေနန္ဓ အာသနဉ္စာတိ သေနာသနံ။

ဤ၌ = သေန-အရ အိပ်စရာဖြစ်သော ကျောင်းကို ရ၏။

အာသနအရ- နေစရာဖြစ်သော ညောင်စောင်း-ကုဋ်-စသည်ကို ရ၏။

ဤသို့ အရက္ခပြီး နှစ်ပုဒ်အနက်ပြဋ္ဌာန်းသောကြောင့် ခွန်သမာသံ။ (သကျ- ၁၉)

ဧကဗ္ဗံ ဧကဓာ ကဇောတိတိ ဧကဗ္ဗံ။ (ဧက+ဗ္ဗ၊ ဝိဘာဂေ ဓာ စ-၌ စ- သဒ္ဒါဖြင့် ဗ္ဗ- ပစ္စည်းသက်၊

(အဗျာနိပါတ်ပုဒ်၊ နိဂ္ဂဟိတန္တု အ-လိင်၊ ဂဏပိပုတ်)

သုတ္တ အတ္ထေ သူဇေတိတိ သုတ္တံ၊ (သူစ+တ)

(တနဲ့) သုဋ္ဌ ဥတ္တာ ဧတ္တ အတ္တာတိ သုတ္တံ၊ (သု-ဥတ္တာ)

(တနဲ့) အတ္ထေ သုဝတိ ပသဝတိတိ ဝါ သုတ္တံ။ (သု+တ)

(တနဲ့) သုဒတိ ပုဗ္ဗရတိတိ သုတ္တံ၊ (သုဒ+တ)

သုတ္တန္တိကာ သုတ္တမေဝ သုတ္တန္တော၊ သုတ္တန္တိ ဓာရန္တိတိ သုတ္တန္တိကာ။

အညမည အည-တည၊ ကမ္မတ္ထေ ဒုတိယာ- သုတ်၌ အတ္တ သဒ္ဒါဖြင့် ကြိယာဝိသေသနအနက်၌၊ အ- သက်၊ စွင်းချေကပ်၊ အည-ဟု ဖြစ်သောအခါ သတ္တဒိန် ဝိတိဟာရေ- ဟူသော မောင် သုတ်ဖြင့် ဝိတိဟာရအရာ၌ အည အည-ဟု ခွဲရပ်ပြု၊ ရှေ့အည- ပုဒ်၏ အံဝိဘာတ်ကိုချေ၊ ချေ၊ မ-လား၊ အညမည-ပြီး။ (မောင်၊ ၁။ ၅၆)

သဂါယိဿန္တိ သံ-ဂေ+အ+သန္တိ၊ တေ အာဝါယာ ကာရိတေ- သုတ်၌ တေ အာဝါယာ- ဟူသောယောဂ- ဖြင့် ဧကို အာယ-ပြု။

ဝိနယံ ဝိဝိဓာ နယာ ဧတ္တာတိ ဝိနယော၊ (တနဲ့) ဝိသေသာ နယာ ဧတ္တာတိ ဝိနယော။

(တနဲ့) ကာယံ ဝါစစ္ဆ ဝိနေတိတိ ဝိနယော။

သဒ္ဒါ + သင်္ဂဟသလင်းတန်း

ဝိနိစ္ဆိန်သန္တိ ဝိ-နိ-ဝိ+နာ+သန္တိ၊
သာကန္တိသန္တိ သာကန္တ-ဟူသော နာမကတ်နှောင် သန္တိဝိဘတ်သော သန္တ-လာ။
(တနဲ့) သံ-ကထ+ဏယ+သန္တိ။ ထျကို ခွ-ပြု၊ သံ ခွဲ သာ-ပြု၊ ကု-လာ။
အနက် = အတူတကွပြောဆိုလိမ့်လတ္တံ့။ ဝိ- တိုင်ပင်နိုးဆန်းလိမ့်လတ္တံ့။
တိရစ္ဆာနကထိကာ တိရိယံ အဉ္စတိတိ တိရစ္ဆာနာ(တိရိယံ+အဉ္စ+ယု၊ တိရိယံကို တိရ-ပြု၊ အဉ္စကို ခွပြု)
တိရစ္ဆာနာ စ သာ ကထာ ဓာတိ တိရစ္ဆာနကထာ။
တိရစ္ဆာနကထံ ကထေန္တိတိ တိရစ္ဆာနကထိကာ။
ကာယဒဠိဗဟုလာ ကုန္တိတာနံ ကေသာဒိနံ အာယော ကာယော၊ ဒဠိဿ ဘာဝေါ ဒဠိဘာဝေါ။
ဒဠိဘာဝဿ ကရဏံ ဒဠိကရဏံ၊ ဗဟုလံ ဒဠိကရဏံ ဒေတေသန္တိ ဒဠိဗဟုလာ။
(ကရဏကို ချေ) ကာယဿ ဒဠိဗဟုလာ ကာယဒဠိဗဟုလာ။
တေဇောဓာတု သမာပန္နိတွာ - ဌံ တေဇောဓာတု - အရ မုချတ္ထ - တေဇောကသိုဏ်းပညတ်။
ကရဏူပစာရတ္ထ - တေဇောကသိုဏ်းလျှင် အာရုံရှိသော (အရှင်ဒဗ္ဗ၏ သန္တာန်၌ဖြစ်သော)
ရှုပါဝစရ ကြိယာစတုတ္ထဈာန် (စတုတ္ထနည်း)။ (အာရမ္မဏပြိုင်)
သမာပန္နိတွာ - အရ ရှုပြကြိယာ စတုတ္ထဈာန် သမာပန္နနိဝိတိ။ တေဇောကသိုဏ်းပညတ်ကို အာရုံပြု။
စိတ္တဝိသုဒ္ဓိ။ (သကျ- ၄၈)
အင်္ဂုလိယာ ဇလမာနာယ - ဌံ ကုန္တိဝိကြိယာ အဘိညာဉ် - ကောကံ။ (သကျ- ၄၈)
ကုန္တိပိဋိဟာရိယံ ကုန္တိန္တိ ဧတာယာတိ ကုန္တိ၊ (ကုဓ+တိ) ဘူ၊ ဒိ။
ပဋိပက္ခေ ဟရတိတိ ပဋိဟာရိယံ၊ ပဋိဟာရိယမေဝ ပိဋိဟာရိယံ။
ကုန္တိ ဧဝ ပိဋိဟာရိယံ ကုန္တိပိဋိဟာရိယံ။
(ပတိ - ဟရ+ဏျ၊ ဟ၏ အကို အာ - ဝုဒ္ဓိပြု၊ ဏ အနုဗန်ကို ချေ၊ ယထာဂမ မိကာရော -
သုတ်ဖြင့် ကုလာ၊ တေသုဝုဒ္ဓိ - ဖြင့် ပ၏ အကို အာဝုဒ္ဓိပြု၊ နာမိဉ္စံ ၊ သိသက်၊ အံ - ပြု၊ ပြီး။)
ပိဋိတော ပိဋိတော အဓိကရဏအနက်၊ တော ပစ္စည်း သက်။
စောရပပါတေ ပပတန္တိ ဧတ္ထာတိ ပပတော၊ စောရာနံ ပပါတော စောရပပါတော။
ကာဠသိလာယံ ကာဠော (ကာဠဝဏ္ဏော) ဧတိဿာ အတ္ထိတိ ကာဠော။
သတ္တေဟိ သေဝိယတိတိ သိလာ၊ ကာဠော စ သာ သိလာ ဓာတိ ကာဠသိလာ။
ဝေဘာရပဿံ ဝိသေသေန ဘာတိတိ ဝေဘာရော၊ ဝေဘာရဿ ပဿံ ဝေဘာရပဿံ။
သတ္တပဏ္ဍိဂုဟာယံ သတ္တ ပဏ္ဍာနိ သတ္တပဏ္ဍံ၊ သတ္တပဏ္ဍံ အဿ အတ္ထိတိ သတ္တပဏ္ဍိ။
သတ္တပဏ္ဍိဿ ဇာတာ ဂုဟာ သတ္တပဏ္ဍိဂုဟာ။

သပ္ပသောဏ္ဍိကပတ္တာရေ သပ္ပဿ သောဏ္ဍော သပ္ပသောဏ္ဍော၊

သပ္ပသောဏ္ဍော ဝိယာတိ သပ္ပသောဏ္ဍိကော။

သပ္ပသောဏ္ဍိကော ပတ္တာရော သပ္ပသောဏ္ဍိကပတ္တာရော။

ဝိမ္ဗောဟနံ

ဝိသေသေန သီသံ ဝတတိတိ ဝိမ္ဗောဟနံ၊ (ဝိ+ဝဟ+ယု၊ ဝိမှ ဝကို ဝ-ပြု၊ ဝဟ-မှ ဝ၏ အကို ဩ-ပြု၊ ဝ-ဒွေဘော်လာ၊ ဝ-နှစ်လုံးကို ဝ-နှစ်လုံးပြု၊ ယုကို အန-ပြု။)

ဝစ္စဋ္ဌာနံ

ဝါရေတိ သုခန္တိ ဝစ္စံ၊ (ဝရ+ဇ၊ ရကို စ-ပြု။) ဝစ္စဿ ဝိဿန္နုနဋ္ဌာနံ ဝစ္စဋ္ဌာနံ။

ကတ္တရဒဏ္ဍော

ကတ္တရယန္တိ သိထိလာ ဘဝန္တိတိ ကတ္တရာ၊ (ကတ္တရ+အ+ပုရာဒိ)

ကတ္တရာနံ ဒဏ္ဍော ကတ္တရဒဏ္ဍော။

(တနံ) ကတ္တရေဟိ ဝဟိတော ဒဏ္ဍော ကတ္တရဒဏ္ဍော။

မေတ္တိယဘူမဇကာ မေတ္တိယော စ ဘူမဇကော စ မေတ္တိယဘူမဇကာ။

(အသမာဟာရဒွန်၊ ပုလ္လိင်- ဗဟုဂုဏ်ချည်းစဉ်)

လာမကဘတ်ဖြစ်ကြောင်းတရား - မန္တပုညဖြစ်သော မဟာကုဉာဏ် သသခါရိကစိတ် - ရှိ ဒါနမေဇနာ။

(သကျ- ၂၅)

အဘိသခါရိကံ

အဘိသခါရကံ အဘိသခါရော၊ အဘိသခါရေန ကတံ အဘိသခါရိကံ။

(သပိ၊ တေလ၊ ဥတ္တရိဘင်)

ဥတ္တရိဘင်

ဘန္တိယတေတိ ဘင်၊ ဥတ္တရိ ဘင် ဥတ္တရိဘင်၊

ပါကတိကံ

ပကတံ အဿ အတ္ထိတိ ပါကတိကံ။

(တနံ) ပဌမံ ကရိယတေတိ ပကတံ၊ ပကတမေဝ ပါကတိကံ။

ကဏာဇကံ

ကံဏတိ သဒ္ဓံ ကုရောတိတိ ကဏော၊ ကဏတော ဇာတံ ကဏာဇံ၊

ကဏာဇမေဝ ကဏာဇကံ။

ဝိလင်ဒုတိယံ

ဝါတံ လင်တိ ဟိနံ ကရောတိတိ ဝိလင်ဂေါ၊ (ဝါတ+လင်+အ၊ ဝါတကို ဝိ-ပြု)

(တနံ) ဝိသေသေန လင်တိတိ ဝိလင်ဂေါ၊ (ဝိ+လင်+အ)

ဝိလင်ဂေါ ဒုတိယော ယဿာတိ ဝိလင်ဒုတိယံ (ကဏာဇကံ)။

ဘတ္တရော

ဘတ္တံ ဂဏာတိ ဇတ္တာတိ ဘတ္တရံ၊ (ဘတ္တ+ဂဟ+ကိ)

ကလျာဏဘတ္တိကော ကလျာဏံ ဘတ္တံ ကလျာဏဘတ္တံ၊

ကလျာဏဘတ္တံ အဿ အတ္ထိတိ ကလျာဏဘတ္တိကော။

စတုက္ကဘတ္တံ

စတ္တာရိ ဖရိမာဏံ အဿာတိ စတုက္ကံ၊ (စတု+က)

(တနံ) စတုနံ သမုဟော စတုက္ကံ၊ စတုက္ကံ ဘတ္တံ စတုက္ကဘတ္တံ။

စတုသရုပ် = ဩဒန. သုပ. တေလ. ဥတ္တရိဘင်္ဂ။

သွာတနာယ သွေ ဘဝေါ သွာတနော၊ (ဘတ္တယရ်ဘောဂေါ)

ကလျာဏဘတ္တိကော ဂဟပတိ အနတ္တမနော အပောသ်- အရ အာဂ္ဂန္တုလာသဝင်ကျ/ မကျသော
ကာမဇောမနောဒ္ဓိရိက ပီထိ- ချ။ (သကျ- ၂၀)

ဘတ္တိကာ ဘတ္တံ ဧတေသံ အတ္တိတိ ဘတ္တိကာ။

တေနေဝ သောမနဿေန- အရ လောဘမူသောမနဿ။

စိတ္တရူပံ စိတ္တဿ ရူပံ အနရူပံ စိတ္တရူပံ။

နိစ္စဘတ္တိကာ နိစ္စံ ဘတ္တံ နိစ္စဘတ္တံ၊ နိစ္စဘတ္တံ ဧတေသံ အတ္တိတိ နိစ္စဘတ္တိကာ။

အာဏတ္တာ အာဏာပီယိန္တိ အာဏတ္တာ၊ (အဟံ)

ပတ္တကုန္ဒာ ပတ္တာ ပတိတာ ခန္ဓာ ယေသန္တိ ပတ္တကုန္ဒာ။ (ပတ္တာ = ပတ - တ)

ပဗ္ဗာယန္တာ - အရ ဒေါမနဿ (တနဲ) ဒေါသ စေတသိက် - ကောကံ။

သံယာဠိပလ္လတ္တိကာယ သံယာဠိယာ ပလ္လတ္တိကာ သံယာဠိပလ္လတ္တိကာ။

အနိတိကာ အနတ္တာယ ဧတိတိ ဤတိ၊ (ထိလိင်)

နတ္ထိ ဤတိ ဧတိသံတိ အနိတိကာ။ (သမာသန္တ - က)

ဥဒကံ မညေ - ဌံ မညေ - သည် ဥပမာဝါစကနိပါတ်။

သရသိ တွံ ဒဗ္ဗ ဝေရူပံ ကတ္တာ၊ ယထာယံ ဘိက္ခုနီ အာဟ = အနက်ပေး :

ဒဗ္ဗ၊ ယထာ - အားဖြင့်၊ ဝါ - အကြင်အမှုကို၊ အယံ ဘိက္ခုနီ - သည်၊ အာဟ - ပြီး၊ တွံ - သည်၊
ဝေရူပံ - ဤသို့သဘောရှိသော အမှုကို၊ ကတ္တာ - ပြုပြီးသည်၊ (ဟုတ္တာ - ဖြစ်၍) သရသိ -
အမှတ်ရ၏လော။ (ဤကား - သရသိ တွံ ဒဗ္ဗ ဝေရူပံ ကတ္တာ - ကို တစ်ဝါကျဟည်း ကြံ၍
အနက်ပေးခြင်းတည်း။)

(တနဲ) ယထာ - အားဖြင့်၊ ဝါ - ကို၊ အယံ ဘိက္ခုနီ - သည်၊ အာဟ - ပြီး၊ ဒဗ္ဗ၊ တွံ - သည်၊
ဝေရူပံ - ကို၊ သရသိ - လော၊ ကတ္တာ - ပြုမိသည်လည်း၊ အသိ - ဖြစ်၏လော။

(ဤကား - သရသိ တွံ ဒဗ္ဗ ဝေရူပံ - ကို တစ်ဝါကျ။ ကတ္တာ - ကို တစ်ဝါကျကြံ၍ ပေးခြင်း
တည်း။) (ဘာဠီ၊ ၄၊ ၄၆၁)

ယတော အဟံ ဘန္တေ ဇာတော နာဘိဇာနာမိ သုပိနန္တေနပိ မေထုနံ ဓမ္မံ ပဋိသေဝိတာ၊ ပဂေဝ ဇာဂရော - ကို

အနက်ပေး = ဘန္တေ အဟံ - သည်၊ ယတော - အကြင်အခါမှ စ၍၊ ဝါ - အကြင်အခါ၌၊ ဇာတော - ပြီး၊
တတော - ထိုအခါမှစ၍၊ သုပိနန္တေနပိ - အိပ်မက်၌လည်း၊ မေထုနဓမ္မံ - ကို၊ ပဋိသေဝိတာ -
ပြီးသည်၊ (ဟုတ္တာ - ဖြစ်၍) နာဘိဇာနာမိ - မသိပါ၊ (နာဘိဇာနာမိ - စသော ဝါကျကို တစ်ဝါကျ

ပါရမီတရား + ပါမီတရား

၁၉၂

တည်းကြံပေး) (တနဲ့) ဘန္တေအဟံ၊ ယတော၊ ဇာတော၊ ပြု၊ တတော၊ သုဝိနန္တေနဝိ- နိလည်း၊
မေထုနံ ဓမ္မ- ကျ၊ နာဘိဇာနာမိ- မသိပါ။ န ယဋိသေဝိဟာ- မိုလည်း မမှီဝဲပါ။
(နစ်ဝါကျကြံသည်) ဇာဂရော- နိန္ဒေသည၊ (သံမာနော- သော်) ပဂေဝ- ပင်၊ နာဘိဇာ- နိ-
မသိပါ။ (ဤ၌ ပ- နည်းကို အဋ္ဌကထာအလို- ဒုနည်းဟု မှတ်။)

မှတ်ချက်

ကတ္တာ နှင့် ယဋိသေဝိတာ- တို့သည် တု-ပစ္စည်း အဆုံးရှိသောကြောင့် ပုလ္လင်၊ သတ္တန္တိ
ဂိုဏ်း- ဟု မှတ်ပါ။

ဒဗ္ဗာ

ဒဝန္တိ ဂန္တန္တိ ဝုဇ္ဈန္တိတိ ဒဗ္ဗာ။

ဇာတော

အဇာယိတိ ဇာတော၊

ပဂေဝ

ပါ+ဇဝ၊ (နဲ့) ပဂေဝ+ဇဝ- ဟု ဖြတ်။

ဥဿာဟိတာ

ဥဿာဟာပိယိတ္တာတိ ဥဿာဟိတာ။ (ဥ- သဟ+ဇာပေ+ တ)

စာဝနာဓိပ္ပိယေတိ

စာဝနေ ပဝတ္ထော အဓိပ္ပိယော ယေသံတိ စာဝနာဓိပ္ပိယာ။

ဒုဋ္ဌော

ဒေါသေန ဒုသီယတေတိ ဒုဋ္ဌော။

ဒေါသော

ပရစ္ဆ ဒူသေတိတိ ဒေါသော။
(တနဲ့) အတ္တာနံ ဒူသေတိတိ ဒေါသော၊ ပရံ ဒူသေတိတိ ဒေါသော၊
ဒေါသော စ ဒေါသော စ ဒေါသော။ (သကျ- ၃၃)

ကုပိတော

ကုပ္ပတိတိ ကုပိတော။

အနတ္တမနေော

အတ္တနေော မနေော အတ္တမနေော၊ နတ္ထိ အတ္တမနေော ယဿာတိ အနတ္တမနေော။
(တနဲ့) ပိတိသုဇ္ဈေဟိ အာဒိယတေတိ အတ္ထံ၊
(အာ+ဒါ+တ၊ ဒါ၌ အာကို ချေ၊ ဒကို တ-ပြု၊ ရဿပြု။)

အနဘိရဒ္ဓေါ

အဘိရာယေတိတိ အဘိရဒ္ဓေါ (အဘိ- ရာဓ+သံသိဒ္ဓိ အနက်၊ တ)
န အဘိရဒ္ဓေါ အနဘိရဒ္ဓေါ။
(တနဲ့) အဘိရာဓိယတေတိ အဘိရဒ္ဓေါ၊ န အဘိရဒ္ဓေါ အနဘိရဒ္ဓေါ။

အာဟတပိတ္တော

ဒေါသေန အာဟညတေတိ အာဟတံ၊ အာဟတံ စိတ္တံ ယဿာတိ အာဟတပိတ္တော။

ဓိလဇာတော

ဓိလတိ ထဒ္ဓဘာဝံ အာပလ္လတိ ဇေတနာတိ ဓိလံ၊ (ဒေါသ)
(တနဲ့) စိတ္တံ ဓိလယတိတိ ဓိလံ၊ (ဟေတုကတ္တုသာဓန၊ ဒေါသ)
(တနဲ့) ဓိလံ ဝိယာတိ ဓိလံ၊ (ငုတ်နှင့်တူသော ဒေါသ)
ဓိလံ ဇာတံ ယဿာတိ ဓိလဇာတော။

သဒ္ဒါ + သင်္ဂဟအလင်းတန်း

အပွတ်တော ပတ်ယကောတိ ပတ်တော၊ (တနဲ့) ပတ် အယ်တဇ္ဇောတိ ပတ်တော၊ (ပတ်+ကျ+တ)
 န ပတ်တော အပွတ်တော။
 အပွတ်တော-၏ ကရိုဏ်းပုဒ်အရ- ဒေါသနှင့် ဒေါမနဿဝေဒနာ။ (သကျ-၃၃၊ ၅၁)
 အပရိသင်္ဂတံ ပရိသင်္ဂတံ ပရိသင်္ဂတံ၊ န ပရိသင်္ဂတံ အပရိသင်္ဂတံ။
 အမူလကံ နတ္ထိ မူလံ ယသာတိ အမူလကံ။
 အဒိဋ္ဌံ ပသာဒစက္ခုနာ ဝါ ဒိဗ္ဗစက္ခုနာ ဝါ ပဿိယတေတိ ဒိဋ္ဌံ၊ န ဒိဋ္ဌံ အဒိဋ္ဌံ။
 ဒိသဓာတ်အရ- စံက္ခပသာဒ၊ ဒိဗ္ဗစက္ခုအဘိညာဉ်။
 တ-ပစ္စည်းအရ- ပစ္စုပ္ပန် ရူပါရုံ၊ (အသီးအသီးခွဲ၍ ပစ္စည်းပြိုင်။)

=====

ဒုတိယဒုဋ္ဌဒေါသ သိက္ခာပုဒ်

ဆဂလကံ ဆိန္ဒုန္တော ဂစ္ဆတိတိ ဆဂလော၊ (ဆော-ဓာတ်၊ ဆေဒနအနက်၊ ဂမု- ဂမနအနက်၊ ကာ
 မ-ကိုလ-ပြု၊ ဆော-၌ သြကို အ-ပြု။) ဆဂလော ဝေ ဆဂလကော၊ (သုတ္တ-က)
 အဇိကာ အဇတိ ဂစ္ဆတိတိ အဇော၊ (အဇ+အ) (ဟနဲ့) န ဇာယတိတိ အဇော၊ (န+ဇန+ကိ)
 အဇဿ ဇသာ အဇိ၊ (အဇ+ဇာ+ဤ) အဇိဇဝ အဇိကာ။ (သုတ္တ-က)
 အညဘာဂိယဿ အညော ဘာဂေါ အညဘာဂေါ၊ အညဘာဂဿ ဣဒံ အညဘာဂိယံ၊ (အဓိကရုဏ်)
 (တနဲ့) အညဘာဂေါ အဿ အတ္ထိတိ အညဘာဂိယံ၊ (အညဘာဂ+ဣယ)
 အညအပိဒါနံ အရ- အရှင်ဒဗ္ဗ၏ လူဇာတ်နှင့် ရဟန်းအဖြစ်ကို-ကောက်။
 အညအရ၊ အညဘာဂ-အရ အခြားသော ဆိတ်ဖို၏ တိရစ္ဆာန်ဇာတ်နှင့် ဆိတ်ဖိုအဖြစ်ကို-
 ကောက်။
 အညဘာဂိယ-အရ မေတ္တိယဘူမဇက-တို့၏ တည်ရာဖြစ်သော ဆိတ်ဖိုကို-ကောက်။
 (ပထမဒုဋ္ဌဒေါသ သိက္ခာပုဒ်ကဲ့သို့ အဓိကရုဏ်း ၄-မျိုးကို မကောက်ရ။)
 ဒေသံ ဒိဿတိ အပဒိဿတိ တဿ အယန္တိ ဝေါဟာရိယတိတိ ဒေသော၊ (ဒိဿ+က)
 ဇာတိ-စသော ဝဝ-ပါးကိုကောက်။
 လေသမတ္တံ အညဗ္ဗိ ဝတ္ထု၊ လိဿတိ သိလိဿတိ ဝေါဟာရမတ္တေန ဣသကံ အလ္လိယတိတိ
 လေသော။ (ဇာတိ-စသော ဝဝ-ပါးကို ကောက်)
 လေသော ဇဝ မတ္တံ လေသမတ္တံ။ (မတ္တ-သည် ပုလ္လိင်၊ ထိလိင်)
 မုတ်ရုဏ် လေသအရ-အတ္ထုပ္ပတ္တိ-ထောက်ဆ ကောက်လိုလျှင် မေတ္တိယဘူမဇက-တို့သည် ဆိတ်ဖို

ကို အရှင်ဒုဂ္ဂ-ဟု နာမည်မှည့်ခေါ်ဝေါ်ကြသောကြောင့် အခေါ်အဝေါ်ဖြစ်သောနာမဉာဏ်ကို ကောက်ရမည်။

ယင်းအလို = အာရုံပြုသော စိတ်အစဉ်ကား = ကာမဇောမနောဒွါရိကဝိထိ - ဖြစ်သည်။

ဒေါသ၊ ဣဿာပြဋ္ဌာန်းသော ဒေါသဇော စောသည်။ (သကျ-၆၂)

* ပတ္တနိဒ္ဓေသ-၌ သာဓကပတ္တ၊ သုန္ဒကပတ္တ-ဟူသော အမည်သည် ရှင်အမည်သာဖြစ်သည်။ (ရှင်နန်းပုဒ်ဟူလို)

သံဃဘောဒက သိက္ခာပုဒ်

၀၃၀ဒတ်၏ ဘက်တော်သား ၄-ယောက်

(၁) ကောကာလိက (၂) ကဋမောဒကတိဿက (၃) စက္ကဒေဝီ၏ သားတော်

(၄) သမုဒ္ဒဒတ္တ (ဝိ၊ ၁၊ ၂၆၃။ သာရတ္ထ၊ ၃၊ ၄၁၅)

အာရညိကာ အရညေ ဝသနံ အရညံ၊ (ဥတ္တရပဒလောပ)
အရညံ သီလံ ယေသန္တိ အာရညိကာ။

စုဓေသယျ-၌ ဓယျ ဝိဘတ်သည် အဇ္ဈိဋ္ဌအနက်ဟော။

ပံသုကူလိကာ ပံသု ဝိယ ကုန္တိတံ ဥလတိ ပဝတ္ထတိတိ ပံသုကူလံ၊ (ပံသု+ဥ+ကူလ+အ)

ပံသုကူလဿ ဓာရဏံ ပံသုကူလံ၊ ပံသုကူလံ သီလံ ယေသန္တိ ပံသုကူလိကာ။

ရုက္ခမူလိကာ ရုက္ခမူလေ ဝသနံ ရုက္ခမူလံ၊ ရုက္ခမူလံ သီလံ ယေသန္တိ ရုက္ခမူလိကာ။

သညာပေသာမ သံ+ဉာ+ဏာပေ+သာမ။ သီစေကြကုန်အံ့။ ဝါ- နှစ်သက်စေကြကုန်အံ့။ (သဒ္ဓတ္ထ)
ကြည်ညိုစေကြကုန်အံ့ (အဓိပ္ပါယ်တ္ထ)။

ဉာဓာတ်သည် - ဇာနနအနက်ဟော။ (တနံ) တောသနအနက်ဟော။

အမှာကံ အပိစ္ဆာဇာဒိဘာဝံ- ကား ဓာတ်ကံ၊ ဇနံ- ကား ကာရိတ်ကံ။

သက္ကာ ဝေါ (ပ) သံဃဘောဒေါ ကာတုံ စက္ကဘောဒေါ-၌

သံဃဘောဒေါ .စက္ကဘောဒေါ-ကို သက္ကာ-၌ ဝုတ္တကတ္တာ၊ ကတ္ထိအဖြစ်ဖြင့် စပ်၊ ကာတုံ-
၌ အဝုတ္တကံ၊ ကတ္ထိအဖြစ်ဖြင့် စပ်။

မှတ်ချက် ကာတုံ-ဟူသော ပုဂ္ဂကာလကြိယာ၊ သက္ကာ- ဟူသော အပရကာလကြိယာ- တို့တွင်
အပရကာလကြိယာ-သည်သာ ပဓာနဖြစ်သောကြောင့် သံဃဘောဒေါ၊ စက္ကဘောဒေါ-
တို့ကို ပထမာဝိဘတ်ဖြင့်သာ ထားရသည်။ ကာတုံ-ကို ဝုတ္တိ ဒုတိယာဝိဘတ်ဖြင့် မထားရ၊
အနက်အနေအားဖြင့်သာ ဒုတိယာဝိဘတ်တူသဘော စပ်ရသည်။

ယော ဣစ္ဆတိ အာရညိကော ဟောတိ-ကို အနက်ပေး

ယော-သည်၊ အာရညိကော- သည်၊ ဟောတုံ-ငှါ၊ ဣစ္ဆတိ-၏ သော-သည်၊ ဟောတု-
ဖြစ်ပါစေ။

- ဟဋ္ဌော ဟံသတိတိ ဟဋ္ဌော၊ (ဟံသ + တ)
- ဥဒဂ္ဂေါ ဥဒ္ဒံ ဌိတော အဂ္ဂေါ ယဿာတိ ဥဒဂ္ဂေါ။ (ဥ + အဂ္ဂ)
- အဓိပ္ပာယ် တေ မယံ ဣမေဟိ ပဉ္စဟိ ဝတ္ထုဟိ ဇနံ သညာပေဿာ၊ - ဟု ကရိုဏ်းဝိဘတ်ဖြင့် ကြံနေ
ကျဖြစ်သောကြောင့် သမာဒိယ - ကိုင့်၍ ၊ ဣမာနိ ပဉ္စဝတ္ထုနိ ဟု ဒုတိယာဝိဘတ်ဖြင့် ဆို
ထိုက်လျက် ဝိဘတ်မပြောင်းလဲဘဲ ၊ ဣမေဟိ ပဉ္စဟိ ဝတ္ထုဟိ ဆိုမှား မှားလေသည်။
- ဓုတာ ကိလေသေ ဓုနန္တိတိ ဓုတာ၊ (ကိလေသေ ဓုနာတိတိ ဓုတာ၊ (ပဋိပဒါ)
ဓုတာ ဧတေသံ အတ္ထိတိ ဓုတာ - ဟုလည်း ပြုနိုင်သည်။)
မဟာကုသိုလ် - ရှိ စေတနာ - ကောက်။
- သကျပုတ္တိယံ သကျဿ ပုတ္တော သကျပုတ္တော၊ သကျပုတ္တဿ ပုတ္တာ သကျပုတ္တိယာ။
(သကျပုတ္တ + ဣယ၊ အတောဏိ ဝါ - ဌိ ဝါ - ဖြင့် သက်။)
- သလ္လေခဝုတ္တိနော ကိလေသေ သလ္လိခတိတိ သလ္လေခါ၊ (ပဋိပဒါ) ဝတ္ထနံ ပဝတ္ထနံ ဝုတ္တိ၊
သလ္လေခါ ဝုတ္တိ ဧတေသန္တိ သလ္လေခဝုတ္တိနော။
မဟာကု - ရှိ သမ္မာအာဇီဝိရတိ - ကောက်။
- ဗဟုလ္လိကော ဗဟုလဿ ဘာဝေါ ဗဟုလ္လံ၊ ဗဟုလ္လံ အဿ အတ္ထိတိ ဗဟုလ္လိကော။
(တနံ) ဗဟုလ္လေ နိယုတ္တော ဗဟုလ္လိကော။
- ဘေဒနသံဝတ္ထနိကံ သံဝတ္ထတိတိ သံဝတ္ထနံ၊ သံဝတ္ထနမေဝ သံဝတ္ထနိကံ။
ဘေဒနာယ သံဝတ္ထနိကံ ဘေဒနသံဝတ္ထနိကံ။
- သမဂ္ဂဿ စိတ္တေန သရိရေန စ အဝိယုတ္တဘာဝေန သမံ သမဘာဝံ အဇတိ ဣတ္ထိတိ သမဂ္ဂေါ။
(သမ + အဇ + ဣ)
- အဓိကရဏံ အတ္တနော ဖလံ ကရောတိတိ ကရဏံ၊ အဓိကံ ကရဏံ အဓိကရဏံ။ (ကာရဏအနက်ဟော)
ယဿာယသ္မတော ဓမတိ - ဌိ အာယသ္မတော - ကို ဓမတိ - ဌိ သမ္ပဒါနိ၊ သမ္ပဒါနိ - စပ်။
(ဓမတိ - ကတ္တားဟော) (တနံ) ဓမတိ - ဌိ အဝုတ္တကတ္တား၊ ကတ္ထိ စပ်။
(ဓမတိ - ကံဟော) သကျ - ၄၅။
- အသမနဘာသန္တဿ သမနဘာသိယတေတိ သမနဘာသန္တော၊ န သမနဘာသန္တော အသမနဘာသန္တော။
(မာနကို အန္တ - ပြန်၊ ကံ - ဟော။)
ဘေဒါနဝတ္ထက သိက္ခာပုဒ်
- အနဝတ္တကာ အနဝတ္တန္တိတိ အနဝတ္တကာ။ (အန - ဝတ္ထ + ကျ)
- ဆန္ဒ - အရ ဒေါသံပု - ရှိ အားကြီးသော ဆန္ဒ။

ရုစိ - အရ ဒေါသမူ - ရှိ အားနည်းသော ဆန္ဒ။
 ဝဂ္ဂဝါဒကာ ဝဂ္ဂ (အသာမဂ္ဂိယက္ခယဝစနံ) ဝဒန္တိတိ ဝဂ္ဂဝါဒကာ။
 ဝဂ္ဂ - အရ သဝိညတ္တိကဝစီဘောဒသဒ္ဓရုပ်။
 ဝါဒကာ - အရ မနောဒွါရိက ဒေါသပြဋ္ဌာန်းသော ဒေါသမူစိတ်။

ဇာနာတိ နော ဘာသတိ - အနက်ပေး နော - တို့၏။ (ဆန္ဒာဒီနိ - ဆန္ဒစသည်တို့ကို) ဇာနာတိ - သိပါ၏။
 နော - တပည့်တော်တို့နှင့်အတူ၊ ဘာသတိ - ပြောဆိုတိုင်ပင်ပါ၏။
 ဤ၌ နော - ကို တို့၏ ဟု ပေးနိုက် - ဆန္ဒာဒီနိ - ၌ သမ္ပန်၊ သမ္ပန္နိ - စမ်း၊ ဆဋ္ဌိ နံ - ဝိဘတ်။
 တို့နှင့်အတူ ဟု ပေးနိုက် - ဘာသတိ - ၌ စမ်း။
 တတိယာ ဟိဝိဘတ်၊ သဟတ္ထ၌ သဟာဒိယော စ - ၌ စ - သဒ္ဓါဖြင့် သက်။

ဧကော ဝါ ဒွေ ဝါ တယော ဝါ - ဟု ဆိုကြောင်း = သံယာက သံယာအပေါ် နိဂ္ဂဟကံ မပြုနိုင်သည့်အတွက်
 သုံးပါးထက် ရဟန်းတော်တို့၏ အပေါ်၌ ကံ မပြုလိုက်ကုန်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ဧကော
 ဝါ ဒွေ ဝါ တယော ဝါ ဟု ဆိုသည်။ (ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂၊ ၁၉၆)

အမှာကမ္ပေတံ ဓမတိ သော - ထိုရဟန်းသည်၊ ယံ - အကြင်အမှုကို၊ ကရောတိ - ပြု၏။ (ပါဌသေသ) ဧတံ -
 ထိုရဟန်းပြုသမျှ ဤအမှုသည်၊ အမှာကမ္ပိ - တို့အားလည်း၊ ဓမတိ - နှစ်သက်ပါ၏။
 ဤ၌ စတုတ္ထိ နံ ဝိဘတ်၊ သမ္ပဒါနံ ၌ သက်၊ ရောစနတ္ထ ဓမု - တတ်နှင့် ယှဉ်သောကြောင့်တည်း။
 (ဓမတိ - ဓမု + အ + တိ၊ ကတ္တာပော)
 (တနံ) ဧတံ - ကို၊ အမှာကမ္ပိ - တို့သည်လည်း၊ ဓမတိ - နှစ်သက်အပ်ပါ၏။
 ဤ၌ အမှာကံ - ဝယံ ဆဋ္ဌိ နံ - ဝိဘတ်၊ အဝုတ္တကတ္တာအနက်၌ ဆဋ္ဌိ စ - သုတ်ဖြင့် သက်။
 ဓမတိ = ဓမု + ကံပော - ယ + တေ၊ ကွမိတေတု - ဖြင့် ယ - ကိုပျေ၊ ကံပော။
 (မာယသုန္တာနဋ္ဌိ သံယဘောဒေါ ရုစိတ္တ - ကိုလည်း နည်းရှိ၍ နှစ်နည်းကြလေ။)

မာ (ရုစိတ္တ) ရုစ + ဒိ - ယ + အဇ္ဈတနီ - အာဝိဘတ်ကို ကွမိတေတု - ဖြင့် ထွ - ပြ။
 (တနံ) ရုစ + ကံပော - ယ + အာ၊ အာကို ထွ - ပြ။ မာယောဂေ - ဖြင့် ဝိဘတ်သက်။

သမေတာယသုန္တာနံ သမေတု + အာယသုန္တာနံ - ဟုဖြတ်။
 သမေတု = သံ - ဣ + အ + တု။ အာယသုန္တာနံ - ကို စိတ္တံ - ၌ သမ္ပန်၊ သမ္ပန္နိ - စမ်း။
 ဒုဗ္ဗစ သိက္ခာပုဒ်

အနာစာရံ အာစရိတဓဋ္ဌာတိ အာစာရော၊ န အာစာရော အနာစာရော။
 ဝိညတ္တိသမုဋ္ဌာပက အကုသိုလ်စိတ် - ကောက်။

အမှာကံ ဝုဒ္ဓေါ ဟု ဆိုရကြောင်း = မြတ်စွာဘုရားတောထွက်သောအခါ ကဏ္ဍကမြင်းကို စီး၍ ငါနှင့်အတူ
 တောထွက်ပြီး ရဟန်းပြုတော်မူခဲ့သောကြောင့် အမှာကံ ဝုဒ္ဓေါ ဟု ဆိုသည်။

အမှောက် မေ့ဟု ဆိုကြောင်း = သစ္စာလေးပါးတရားသည် ဝါတို့၏ အရှင်သားသည် ထိုးထွင်း၍ သိအပ်သော တရားဖြစ်သောကြောင့် အမှောက် မေ့ဟု ဆိုသည်။

အမှောက် သံယောဟု မဆိုရကြောင်း = သံယောသည်ကား မိမိ၏ရန်သူဘက်၌ တည်၏ဟု မှတ်ထင်သောကြောင့် အမှောက် သံယောဟု မဆို။

မေ့မှာ အဘိသမိတော-၌ မေ့မှာ အရ သစ္စာလေးပါးတရား။ အဘိသမိတော-၌ ကုဓာတ်အရ - မဂ်ဉာဏ်။ (သဟဇာတ၊ အာရမ္မဏ၊ ပကတူပ - ယထာရဟုပြိုင်)

တိဏကဋ္ဌပဏ္ဏသဋ် ပဏ္ဏ သဋ် ပဏ္ဏသဋ်၊ တိဏဉ္စ ကဋ္ဌဉ္စ ပဏ္ဏသဋ္ဌ တိဏကဋ္ဌပဏ္ဏသဋ်။ (ကဋ္ဌ-ဟူသည် အနှစ်မရှိ ပေါ့ပါးသော သစ်သားတည်း။ ပဏ္ဏသဋ်-ဟူသည် ဟောင်းနွမ်းသော သစ်ရွက်တည်း။)

မှတ်ချက် တိဏကဋ္ဌပဏ္ဏပတ်-ဟုလျှင် ပတိတ္တာတိ ပတ်။ (ပတ+အ) တိဏဉ္စ ကဋ္ဌဉ္စ ပဏ္ဏဉ္စ တိဏပဋ္ဌပဏ္ဏ။ တိဏပဋ္ဌပဏ္ဏဉ္စ တံ ပတဉ္စာတိ တိဏပဋ္ဌပဏ္ဏပတ်။ (ဝိသေသနတ္ထရပဒကမ္မဓာရည်း- ပြု)

ဥဿာရေယျ ဥ+သရ+ကာရိတ်-ဧက+ဧယျ။ ပဗ္ဗတေယျာ ပဗ္ဗတတော ပဘဝါ ပဗ္ဗတေယျာ။ (သကျ-၄၂)

သစ်သေဝါလပဏကံ ဥဒကံ သေဝတိတိ သေဝါလော၊ (သိ+အလ၊ ကူကို ဧ-ပြု၊ အလယ်၌ ဝ-လား။) သခေါ စ သေဝါလော စ ပဏကော စ သစ်သေဝါလပဏကံ။

အထူး အမြစ်ရည်ပြီး အရွက်ရှိသော မှော်ကို သစ်၊ စိမ်းညိုသော မှော်ကို သေဝါလ၊ သစ် သေဝါလ - တို့မှ ကြွင်းသော ရေလွှာနှမ်းစေ့ အတိုင်းအရှည်ရှိသော မှော်-စသောရေညို အားလုံးသည် ပဏက။

ဒုဗ္ဗဇာတိကော ဒုက္ခံ ဝစော ဧတသ္မိန္နိ ဒုဗ္ဗဇော၊ (ဘာဝလောပဘာဝပ္ပဓာန်ဆက်ကြံ) သကျ-၄၂။ ဒုဗ္ဗဇော ဇာတိ ယဿာတိ ဒုဗ္ဗဇာတိကော။ ဒုဗ္ဗစ-အရ ဒေါသ၊ မာန စသည်ပြဋ္ဌာန်းသော အကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်။

ဒေါဝစဿကရဧကတိ ဒုဗ္ဗစဿ ဘာဝေါ ဒေါဝစဿံ၊ (ဒုဗ္ဗစ+ကျ+ သ-လား။) ဒေါဝစဿံ ကရောန္တိတိ ဒေါဝစဿကရဏာ။ လောဘ ဒေါသ - စသော အကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်-ကောကံ။

အက္ခမော သြဝိဒံ နက္ခမတိ နသဟတိတိ အက္ခမော။ အပ္ပဒက္ခိဏဂ္ဂါဟိ ပဒက္ခိဏေန ဂါဟိ ပဒက္ခိဏဂ္ဂါဟိ၊ န ပဒက္ခိဏဂ္ဂါဟိ အပ္ပဒက္ခိဏဂ္ဂါဟိ။ (နနိပါတ်ပုဒ်ကို စပ်သင့်သော ဂါဟိ-ပုဒ်နှင့် စပ်သောကြောင့် ယုတ္တသမာသံ။)

(တနဲ့) န ပဒက္ခိဏံ အပ္ပဒက္ခိဏံ၊ အပ္ပဒက္ခိဏေန ဂါဟိ အပ္ပဒက္ခိဏဂ္ဂါဟိ။
(နကို မစပ်သင့်သော ပဒက္ခိဏ - နှင့် စပ်သောကြောင့် အယုတ္တသမာဿိ။)

ဥဒ္ဓေသပရိယာပနေသု ဥဒ္ဓိသီယတိတိ ဥဒ္ဓေသော၊ ဥဒ္ဓေသေ ပရိယာပနာ ဥဒ္ဓေသပရိယာပနာ၊
သဟဓိဓိကံ သဟ ဓမ္မံ စရန္တိတိ သဟဓိဓိကာ။ (ပုဂ္ဂိုလ်များ စရန္တိတဒ္ဓိတ်)

သဟဓိဓိကေဟိ သိက္ခိတဗ္ဗန္တိ သဟဓိဓိကံ။ (သိက္ခာပုဒ်များ သိက္ခိတဗ္ဗတဒ္ဓိတ်)

(တနဲ့) သဟဓိဓိကာနံ ဣဒံ သဟဓိဓိကံ။ (သိက္ခာပုဒ်များ ဣဒံတဒ္ဓိတ်)

အံ ဝိဘာတိ၊ တတိယာ ကရိုဏ်အနက်၌သက်။ တတိယာ သတ္တမိနဉ္စ။

ဝစနာယ ဝစတိ အနေနာတိ ဝစနံ၊ တဿ ဝစနာယ။

အပါဒါနိအနက်၊ စတုတ္ထိ သဝိဘာတိသက်။ ဝိရမဃ - နှင့်ယှဉ်သောကြောင့်တည်း။

မမ ကံအနက်၊ ဆဋ္ဌိ သ ဝိဘာတိ၊ ဒုတိယာ ပဉ္စမိနဉ္စ။

သဟဓမ္မေန သဟ စရိတဇော ဓမ္မော ယေသန္တိ သဟဓမ္မာ၊ (မဇ္ဈေလောပိ ဆဋ္ဌိ ဗဟုပိဟိ)

သဟဓမ္မာနံ ဣဒံ သဟဓမ္မံ၊ (ဣဒံတဒ္ဓိတ်အနက် - ဣ ပစ္စည်းသက်)

(ဤအလို - ဓမ္မသဒ္ဓါ - သိက္ခာပုဒ် အနက်ဟော)

(တနဲ့) သဟ ဓမ္မေန ယံ ဝတ္ထတိတိ သဟဓမ္မံ၊ (ဝစနံ)

(ဤအလို - ဓမ္မသဒ္ဓါ - ကာရဏ အနက်ဟော။)

ကုလဒုသက သိက္ခာပုဒ်

အာဝါသိကာ အာဝသန္တိ ဧတ္ထတိ အာဝါသော၊ (အာဝသဒ္ဓါ - မရိယာဒ အနက်ဟော)

အာဝါသော ဧတေသံ အတ္ထိတိ အာဝါသိကာ။ (၄)

အာဝါသေ နိယုတ္တာ အာဝါသိကာ။ (၆)

အလဗ္ဗိနော လဗ္ဗာ ဧတေသံ အတ္ထိတိ လဗ္ဗိနော၊ န လဗ္ဗိနော အလဗ္ဗိနော။

အလဗ္ဗိနော - အရ အကု - ၁၂ စေ - ၂၇။ ယင်းသည် - တေဘူမကသမိရတွင် ပါဝင်၍

ဝိပဿနာကမ္မဋ္ဌာန်း - ဟုမှတ်။ (သကျ - ၂၅)

ပါပဘိက္ခူ ပါပံ ယေသံ အတ္ထိတိ ပါပိ၊ ပါပိ ဘိက္ခူ၊ ပါပဘိက္ခူ။

စေရူပံ စေရံ ရူပံ ယဿာတိ စေရူပေ။

ဆတ္တဝီနှင့် နေရာဌာန = (၁) ယက္ကကလောဟိတက ဆတ္တဝီတို့သည် - ၅၇ - သိန်းသော အမျိုးတို့ နေထိုင်ရာ ဖြစ်သော သာဝတ္ထိပြည်၌ နေထိုင်သည်။

(သီလဝန္တများဖြစ်ကြသည်။ မပြုအပ်သေးသော အကြောင်းအရာကိုကား ဖြစ်စေကြ၏။

ပညတ်ပြီးသိက္ခာပုဒ်များကို မဖျက်ဆီးကြ။)

သဒ္ဒါ + သင်္ဂဟအလင်းတန်း

(၂) မေတ္တိယဘူမိက ခေတ္တိ-တို့သည် ၁၈-ကုဋေသော လူတို့နေထိုင်သည့် ရာဇဂြိုဟ် ဖြို၍နေထိုင်သည်။ (ဒုဿီလများသာ ဖြစ်ကြ၏။ မပြုအပ်သေးသော အကြောင်းအရာများ ကိုလည်း ဖြစ်စေကြ၏။ ပညတ်ပြီးသော သိက္ခာပုဒ်များကိုလည်း ဖျက်ဆီးကြကုန်၏။)

(၃) အဿီပုနဗ္ဗသုက ဆဗ္ဗဂ္ဂိ-တို့သည် ကိဇ္ဇာဂီရိဇနပုဒ်၌ နေကြသည်။ (မေတ္တိယဘူမိက - တို့ကဲ့သို့ အလဇ္ဇီ-ဒုဿီလများသာဖြစ်သည်။)

အနာစာရ
မာလာဝစ္ဆံ

အာစရိတဗ္ဗောတိ အာစာရော၊ န အာစာရော အနာစာရော။
မာ ဘမရာလသန္တိ ဝတ္ထာတိ မာလာ၊ (မာ-လသ+ကိံ)
(တနံ) ဝိယတိ ပရိဝိယတိတိ မာလာ၊ (မာ+လ+အာ)
ဝသတိတိ ဝတ္ထော၊ (သဒိသုပစာ)။ မာလာ စ သာ ဝတ္ထော စာတိ မာလာဝတ္ထော။
(ဝိသေသနတ္ထရပဒကမ္မဓာရည်း)
(တနံ) မာတုယာ သမိပေ ဝသတိတိ ဝတ္ထော၊ နွားငယ်။ ဝတ္ထော ဝိယာတိ ဝတ္ထော။ ပန်းပင်ငယ်။
(မုချတ္ထ) မာလာ ဝေ ဝတ္ထော မာလာဝတ္ထော။

ရောပေန္တိ

ကာရိတံ ကံအနက်၊ အံ ဝိဘတ်၊ ဂတိဗုဒ္ဓိ-သုတ်ဖြင့် သက်။
ရူပ+ဏာပေ+အန္တိ။ ဥကို သြ-ပြု၊ ဟကို ချေ၊ အနဗန်ချေ၊ အာပေ-၌ အာ-ကို ချေ၊
ကွမိဓာတု-ဖြင့် အန္တိ၏ အ-ကို ချေ၊ ပြီး။
(ကာရိတံ ဧက-ဟုယုလျှင် ဟကို ပ-ပြု၊ ပ ကို ဧ-သို့ကပ်၍ တွက်ပါ။)

တေ (အဿီပုနဗ္ဗသုကာ) မာလာဝစ္ဆံ ရောပေန္တိ = တေ-ထိုအဿီပုနဗ္ဗသုကရဟန်းတို့သည်၊ မာလာဝစ္ဆံ-
ပန်းပင်ငယ်ကို၊ (သယမ္ပိ-ကိုယ်တိုင်လည်း) ရောပေန္တိ- ပေါက်စေကြကုန်၏။ (သဒ္ဓတ္ထ)
စိုက်ပျိုးကြကုန်၏။ (အဓိပ္ပာယ်တ္ထ)
(အထက်ပါဝါကျကို- တေဟိ မာလာဝစ္ဆော ရောပိယတေ - ဟု ကာရိတံကံ ဟောဝါကျ
သို့ပြောင်းပါ။)

ရောပါပေန္တိ

ရူပ+ဏာပေ+ဏာပေ+ အန္တိ။ ဥကို သြ-ပြု၊ ဟကို ချေ၊ အနဗန်ချေ၊ ရှေ့အာပေ-၌ အာကို
ချေ၊ ရှေ့ပ-ကို နောက် အာ-သို့ကပ်၊ ကွမိဓာတု-ဖြင့် အန္တိ၏ အ-ကို ချေ၊ ပြီး။
(ကာရိတံ ဧက. ဏာပေ-ဟုယုလျှင် ဟကို ပ-ပြု၊ အနဗန်ချေ၊ ပကို နောက် အာသို့ကပ်၍ တွက်။)

တေ (အဿီပုနဗ္ဗသုကာ) မာလာဝစ္ဆံ ရောပါပေန္တိ = တေ-တို့သည်၊ မာလာဝစ္ဆံ-ကို၊ (အညေနပိ-အခြား
သူကိုလည်း) ရောပါပေန္တိ- ပေါက်ပစေဟု စေခိုင်းကြကုန်၏။
ဤ၌ တေ-သည် ကာရိတံကတ္တာ၊ မာလာဝစ္ဆံ-သည် ရှေ့ကာရိတံ၏ ကံ၊
အညေနပိ-သည် နောက်ကာရိတံ၏ကံဖြစ်သည်။ (အထက်ပါဝါကျကို တေဟိ မာလာဝ္ဇံ
အညောပိ ရောပါပိယတေ-ဟု ကာရိတံကံဟောဝါကျ-သို့ပြောင်းပါ။)

ပါရာမီတာန် + ပါမိတ်

သိဉ္ဇာပေန္တိ သိစ+ဏာပေ+အန္တိ။ ဘူဝါဒိ၊ ဝုရာဒိ။ (အညေနဝိ-ဟူသော ကာရိတ်ကံ-ထည့်)

ဩစိနန္တိ အဝ+စိ+နာ+အန္တိ။

ဩစိနာပေန္တိ အဝ+စိ+နာ+ဏာပေ+အန္တိ။

ဧကတောဝဏှိကမာလံ ဧကတော ဝဏှာ ယဿာတိ ဧကတောဝဏှိကာ။

ဧကတောဝဏှိကာစ သာ မာလာစာတိ ဧကတောဝဏှိကမာလာ။

မဉ္ဇရိကံ မနိတဗ္ဗန္တိ မဉ္ဇ၊ (မန+ရ) မဉ္ဇ၊ အဿ အတ္ထိတိ မဉ္ဇရိ၊ (မဉ္ဇ+ရ+ဤ) ဥကို အ- [ပျ]။

မဉ္ဇရိ ဝိယ ကတာ မဉ္ဇရိကာ။ (သကျ-၅၈)

ဝိဇ္ဇတိကံ ဝိဇ္ဇနာပနံ ဝိဇ္ဇတံ၊ (ဝိ+ဇ+တ) ဝိဇ္ဇတေန ကတာ ဝိဇ္ဇတိကာ။

ဝဋ်သကံ ဥဒ္ဓံ တသီယတေတိ အဝတံသော၊ (အဝ+တသိ-အလင်္ကာရအနက်+အ၊ နိဂ္ဂဟိတ်လာ)

အဝတံသောယေဝ ဝဋ်သကော။ (အဝတံသ+က၊ အ-ကိုချေ၊ တကို ဋ- [ပျ]။)

အာဝေဠံ မုဒ္ဓံ အဝတိ ရက္ခတိတိ အာဝေဠော၊ (အာပုဗ္ဗ+အဝ-ဓာတ်+ဇေယျည်း+လကို ဋ [ပျ])

ဥရတ္ထဒံ ဥရေ ဌပနကော ဆဒေါ ဥရတ္ထဒေါ။

(ဥရံ ဆာဒယန္တိ အနေနာတိ ဥရတ္ထဒေါ-ဟုလည်း [ပျ]။)

တုဝဇ္ဇန္တိ တုဝဋ်+စု-ဧက+ အန္တိ။ တုဝဋ်-ဓာတ်သည် နိပဗ္ဗနအနက်ဟော။

လာသေန္တိ လသ+စု-ဧက+အန္တိ။

ဧကတ္ထရကာဝိ အတ္ထရိယတေတိ အတ္ထရဏံ၊ ဧကံ အတ္ထရဏံ ယေသန္တိ ဧကတ္ထရကာ။

နစ္စန္တိယာ နစ္စတိတိ နစ္စန္တိ၊ တဿာ နစ္စန္တိယာ။

အနာဒရအနက်၊ ဆဋ္ဌိ သက် (နံ) လက္ခဏအနက်၊ သ္မိံ သက်။

(နံ) သမ္ပန်အနက်၊ ဆဋ္ဌိ သက်။ နာဋကိတ္တိယာ-ဟု ကတ္တာထည့်။

အဋ္ဌပဒေဝိ အဋ္ဌပဒါနိ အဿာတိ အဋ္ဌပဒံ။ (ကိဋ္ဌေန္တိ-၏ ကံ = ဇူတ်-ထည့်။)

ပရိဟာရပထေဝိ ပရိဟရိတဗ္ဗောတိ ပရိဟာရော၊ ပရိဟာရော ပထော ပရိဟာရပထော။

သန္တိကာယဝိ သမဏံ သန္တိ၊ သန္တိယေဝ သန္တိကံ၊ သန္တိကေန ကိဋ္ဌာ သန္တိကာ။ (သန္တိက+ဏ+အာ)

ဓလိကာယဝိ ဓလံ ဝိယာတိ ဓလိကာ၊ (တနံ) ဓလေန ကိဋ္ဌာ ဓလိကာ။

ယဋ်ကာယဝိ ယဋ်ဏံ ယဋ်၊ ယဋ်ဋေန ကိဋ္ဌာ ယဋ်ကာ။

ဝက်ကေန ဝက်တိတိ ဝက်၊ ခုဒ္ဓကော ဝက်ော ဝက်ကော။

မောက္ခမိကာယ မောက္ခေန စယတိ ပရိဝတ္တတိ တောယာတိ မောက္ခမိကာ။ (မောက္ခ-မိ+ဏျ+အာ)

စိဝုလကေန စိဝုလယတိတိ စိဝုလကံ၊ (စိဝုလ+ဏျ+ပစ္စည်း)

ပတ္တာဠကေန အဟိယတေ ပူဇိယတေတိ အာဠကော၊ (အဟိ+ဏျ၊ ဠ-လာ။)

ပတ္တေန ကတော အာဠကော ပတ္တာဠကော။

ရထကေန ရဟိယတိ ဥပ္ပါဒိယတိတံ ရထော၊ ခုဒ္ဒကော ရထော ရသကော။
 ခနကေန ခနတံ သဒ္ဓိ ကရောတိတံ ခန၊ (ခန + ဥ)
 (တနဲ) ဟနတံ ဇတေနာတံ ခန၊ (ဟန + ဥ + ဟကို ဝ - ပြု) ခုဒ္ဒကော ခန ခနကော။
 အက္ခရိကာယ နက္ခရန္တိတံ နက္ခရာ၊ (န + ခရ + အ) (တနဲ) န ဝိယန္တိတံ နက္ခရာ။ (န + ဝိ + အရ)
 အက္ခရာနံ ဇာနနကီဠာ အက္ခရိကာ။ (အက္ခရ + ကက)
 မနေသိကာယပိ မနေသာ စိန္တိတဇာနနကီဠာ မနေသိကာ။ (မန + ကိက + အာ၊ သ - လာ။)
 ယထာဝဇ္ဇေနပိ ယံ ယံ ဝဇ္ဇံ ယထာဝဇ္ဇံ။
 ဟတ္ထိသ္မိ ဟန္တိ အနေနာတံ ဟတ္ထော၊ (ဟရ + ထ + လက်)
 ဟတ္ထော ဝိယာတံ ဟတ္ထော။ (နာမောင်း)
 ဟတ္ထော အဿ အတ္ထိတံ ဟတ္ထိ။ (နိမိတ်အနက်၊ သ္မိ - သက်)
 ထရသ္မိတံ ထရ၊ (တရ + ဥ) တကို ထ - ပြု။ နိမိတ်၊ သ္မိသက်။
 ဥသေဠန္တိ ဥ + သေဠ + စု - ဂေ + အန္တိ။
 အပေါဠန္တိ အာ + ဖုဠ + စု - ဂေ + အန္တိ။
 နိဗ္ဗန္တိ နိ + ယုဠ + ယ + အန္တိ။ ယကို ဝ - ပြု။ ဝကို ဝ - ပြု။ ဒွေဘော်လာ။
 မုဠိပိ မုနာတံ ဝန္တတိတံ မုဠိ။ (မု + တိ၊ ပုလ္လိင်၊ ထိ - လိင်)
 ရပ်မဇ္ဈပိ ရဉ္စန္တိ ဧတ္တာတံ ရဂေါ၊ (ရဉ္စ + ဂ) (တနဲ) ရမန္တ ဂန္တိ ဧတ္တာတံ ရဂေါ၊ (ရမု + ဂမု + ကွံ)
 မဇ္ဈတံ သုဇ္ဈတံ ဧတ္တာတံ မဇ္ဈံ။ (မဇ + ဈ) ရပ်သာ မဇ္ဈံ ရပ်မဇ္ဈံ။
 နစ္စကံ နစ္စတိတံ နစ္စကံ၊ (နစ္စ + ကျ + ဤ)
 နလာဠိကံပိ နလတံ ဧတ္တာတံ နလာဠံ၊ နလာဠေ ဌပနံ နလာဠိကံ။
 ပါသာဒိကေန ပသာဒံ ဇနေတိတံ ပါသာဒိကံ၊ (တနဲ) ပသာဒံ အာဝဟတိတံ ပါသာဒိကံ။
 အဘိက္ခန္တေန အဘိက္ခမနံ အဘိက္ခန္တံ၊ (အဘိ + ကမု + တ၊ အဘိ - အနက်မဲ့)
 ပဋိက္ခန္တေန ပဋိက္ခမနံ နိဝတ္တနံ ပဋိက္ခန္တံ။ (ပတိ + ကမု + တ၊ ပဋိ - အနက်ရှိ)
 အာလောကိတေန လောကနံ လောကိတံ၊ အဘိမုခံ လောကိတံ အာလောကိတံ။
 မုတ်ချက် ပါသာဒိကေန အစ ပသာရိတေန - တိုင်အောင်သော ပုဒ်တို့၌ နာဝိဘတ်၊
 ကုတ္တုဗျာတလက္ခဏအနက်၊ ကတ္တရိစ - ၌ စ - သဒ္ဓါဖြင့်သက်။
 ယင်းပုဒ်တို့အရ - သတိ၊ ပညာပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကြံ့ဉာဏ် - စိတ္တုပ္ပါဒ်။
 အဗလဗလော တေနအနက်ဟော အနိပ္ပန္နရုဋ်ဖြစ်၍ ဝိဂ္ဂဟ - မပြုရ။
 (တနဲ) နတ္ထိ ဗလံ ဧတဿာတံ အဗလော၊ အဗလောစ အဗလောစ အဗလဗလော။
 (အာမေဋိတ်သဒ္ဓါနစ်ရကို ဝိဂ္ဂဟပြုလိုလျှင် ဒွန်သမာသ်ဆို)

ပါရာဒီထမ် + ပါမီတ်

ဘာကုဋ်ကဘာကုဋ်ကော ဘမတိတိ ဘူ၊ (ဘပု + ဥ)

ကုဋ်နံ သကောစနံ ကုဋ်၊ ဘုယာ ကုဋ် ဘာကုဋ်၊ (ဆဋ္ဌိတပံ)

ဘာကုဋ် အဿ အတ္ထိတိ ဘာကုဋ်ကော။

ဘာကုဋ်ကော စသော ဘာကုဋ်ကော စာတိ ဘာကုဋ်ကဘာကုဋ်ကော။

သုခသမ္ဘာသာ ဘာသိတဗ္ဗာတိ ဘာသာ၊ သမ္မာ ဘာသာ သမ္ဘာသာ၊

သုခံ သမ္ဘာသာ ယေသံတိ သုခသမ္ဘာသာ။

ဧဟိသ္မာဂတဝါဒိနော ဝဒန္တိ သီလေနာတိ ဝါဒိနော၊ ဧဟိသ္မာဂတန္တိ ဝါဒိနော ဧဟိသ္မာဂတဝါဒိနော။

မိဟိတပုဗ္ဗင်္ဂမာ မိဟနံ မိဟိတံ (မိဟ + တ)

မိဟိတံ ပုဗ္ဗင်္ဂမံ ဧတေသန္တိ မိဟိတပုဗ္ဗင်္ဂမာ။

ပုဗ္ဗင်္ဂမ၏ သမ္မာန်ပုဒ်အရ- သဝိညတ္ထိကဝစီဘောဒသဒ္ဒရုပ်။

ဒုဋ္ဌော (အာဝါသော) အဒုသိတိ ဒုဋ္ဌော၊ (ဒုသ + တ၊ ကျောင်း၌ တည်သော ရဟန်းများ ပျက်စီးသည် ဟုမှတ်)

အကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်။

ဒါနပထာနိ ဒါနာနိယေဝ ဒါနပထာနိ (တဋ္ဌော)၊ (တနဲ) ဒါနာနိဝေ ပထာနိ ဒါနပထာနိ၊ (အဝဓာရဏ)။

သဒ္ဓါ၊ ပသန္တာ ကံနှင့် ကံ၏အကျိုးကို ယုံကြည်သော သူသည် သဒ္ဓါ၊

ရတနာသုံးပါးကို ကြည်ညိုသူသည် ပသန္တာ။

နေတ္ထာရံ နိတ္ထရတိ ဧတေနာတိ နိတ္ထာရော၊ (နိ + တရ + ဏ၊ တကို ထ - ပြ)

နိတ္ထာရောဝေ နေတ္ထာရော၊ (တနဲ) နိတ္ထရန္တိတိ နိတ္ထရော၊ နိတ္ထရာနံ ဧသော နေတ္ထာရော။

ပဗ္ဗာဇနိယကမ္မကတော ပဗ္ဗာဇိယတေ အနေနာတိ ပဗ္ဗာဇနိယံ၊ ပဗ္ဗာဇနိယမေဝ ကမ္မံ ပဗ္ဗာဇနိယကမ္မံ၊

ပဗ္ဗာဇနိယကမ္မံ ကတံ ယသ္မိန္တိ ပဗ္ဗာဇနိယကမ္မကတော။

ဆန္ဒဂါမိတာ ဆနေန ဂစ္ဆန္တိတိ ဆန္ဒဂါမိနော၊ ဆန္ဒဂါမိနော ဘာဝေါ ဆန္ဒဂါမိတာ။

တဿာ ဆန္ဒဂါမိတာယ။ (ဂါမိနော၏ ကံပုဒ် = အဂတိ - ထည့်)

(ကံအနက်၊ နာ ဝိဘတ် (တနဲ) ဆဋ္ဌိ သ ဝိဘတ်။)

တေ (အဿရိပုနဗ္ဗသုကာ) ဘိက္ခုသံယံ ဆန္ဒဂါမိတာ ပါပေန္တိ = ဟု ကတ္တာ၊ ကံ ပြည့်စုံအောင် ထည့်။

ဤ၌ ဘိက္ခုသံယံ - သည် ကာရိတ်ကံ။ ဆန္ဒဂါမိတာ - သည် ဓာတ်ကံ။

သို့သော် အဋ္ဌကထာ၌ ဆန္ဒဂါမိတာ - ကို ဆန္ဒဂါမိတာယ - ဟု ဖွင့်ထားသည်ကို ထောက်လျှင်

ဆန္ဒဂါမိတာ - သည် ကာရိတ်ကံဟု ယူလိုသည်။ (သို့မဟုတ်) ဓာတ်ကံ၌ နာ (သ) သက်

လိုသည်။ သဒ္ဓါကျမ်းနှင့် မညီ။

ဂါမ. နိဂမ. နဂရ အထူး = (၁) တံတိုင်းအကာအရံ မရှိ၊ ရေးမရှိလျှင် ဂါမ။

သဒ္ဒါ + သင်္ဂဟဘာလင်းတန်း

- (၂) တံတိုင်းအကာအရံ မရှိ၊ ဈေးရှိလျှင် နိဂမ။
- (၃) တံတိုင်းအကာအရံလည်းရှိ၊ ဈေးလည်းရှိလျှင် နဂရ။ (နဂရကို ဂါမ - ဌ သွင်းယူ)
- နိဂမ ဂသန္တိ ဧတ္ထာတိ ဂါမော၊ နိ အတိရေကော ဂါမော နိဂမော။
- (သညာသဒ္ဓါဖြစ်သောကြောင့် ရဿ - ပြု။) သကျ - ၄၆။
- ကုလဒူသကော ဒူသေတိတိ ဒူသကော၊ ကုလနံ ဒူသကော ကုလဒူသကော။
- ကုလ အရ - အမျိုးလေးပါးတို့၏ မဟာကုသိုလ် - ရှိ သဒ္ဓါ။
- ဒူသကအရ - လောဘပြဋ္ဌာန်းသော လောဘမူစိတ္တုပ္ပါဒ်။ (ပကတူ)
- ဇယံပေသနိကေန ပေသီယတေ ပေသနံ၊ (ပေသ + ယု)
- ပေသနေ နိယုတ္တံ ပေသနိကံ၊ (ပေသန + ဣက)
- ဇယံယ ပေသနိကံ ဇယံပေသနိကံ။
- (တနံ)ဇယံယ ပေသနံ ဇယံပေသနံ၊ ဇယံပေသနာယ ဟရဏံ ဇယံပေသနိကံ။
- ဝေဇ္ဇိကာယ ဝေဇ္ဇဿ ကမ္မဝိစိ ဝေဇ္ဇိကာ။
- ပါပသမာစာဧရာ ပါပါ သမာစာရာ ယဿာတိ ပါပသမာစာဧရာ။
- တိရောက္ခာ တိရော အက္ခာ ဣန္ဒြိယာနိ ယေသံတိ တိရောက္ခာ။
- တာဒိသိကာယ သော ဝိယ ဒိဿတိတိ တာဒိသိကာ။
- ပဌမာပတ္တိကာ အာပဇ္ဇနံ အာပတ္တိ၊ ပဌမံ အာပတ္တိ ဧတေသံတိ ပဌမာပတ္တိကာ။
- ယာဝတတိယကာ တတိယဿ ယတ္ထကော ပရိစ္ဆေဒေါ ယာဝတတိယံ၊
- ယာဝတတိယေ ပဝတ္တာ ယာဝတတိယကာ။
- ယာဝတိဟံ ယာဝတာ ဧတေသံ အတ္တိတိ ယာဝတိနိ၊ (ယာဝတာ + အဿတ္တိ - ဤ)
- ယာဝတိနိ အဟာနိ ယာဝတိဟံ၊ (အ - ကိုချေ၊ သမာဟာရဒိဂု)
- (တနံ) ယာဝတာနိ အဟာနိ ယာဝတိဟံ။
- (တနံ) အဟဿ ယတ္ထကော ပရိစ္ဆေဒေါ ယာဝတိဟံ။
- ဆာရတ္တံ ရဉ္စန္တိ ဧတ္ထာတိ ရတ္တိ၊ (တနံ) ရာ သဒ္ဓေါ တိယတိ ဆိန္ဒတိ ဧတ္ထာတိ ရတ္တိ၊
- ဆ ရတ္တိယော ဆာရတ္တံ၊ ဆာရတ္တမေဝ ဆာရတ္တံ။
- ဘိက္ခုမာနတ္ထာယ မာနာနံ ဘာဝေါ မာနတ္တံ၊ ဘိက္ခုနံ မာနတ္တံ ဘိက္ခုမာနတ္တံ။
- အကာမာ တေသုဂုဒ္ဓိ - ဖြင့် နာကို အာ - ပြု၊ (တနံ) တတိယာအနက်၊ သွာ - သက်။
- အဋ္ဌေတဗ္ဗော အဘိ + ဣ + တဗ္ဗ။ အဘိ + ဧတေဋ္ဌော - ဟုဖြတ်။ အဘိသည် ဓာတုတ္ထဝိသေသက။
- ဣဓာတ် - သမ္ပုဋ္ဌိန အနက်။ အဂါန အနက်ဟော။

သာမိစိ သမ္မာ ဘာဝေါ သာမိစိ (သမ္မာ+က+ဤ။ သ-၌ အာဝုဒ္ဓိပြု၊ မ-တစ်လုံးချေ၊ မာ-၌ အာ
ကို က-ပြု၊ ဝ-လံ။ (တနဲ့) မာ-၌ အာကို ဤ-ပြုလျှင် သာမိစိ-ဟု ဖြစ်၏။)

=====

အနိယတကဏ္ဍ

- ဩဝရဧက အဝတိ ရက္ခတိတိ ဩဝရဧကော၊ (အဝ+အရ၊ အကို ဩ-ပြု၊ သွတ္တ-က)
- ဗဟုပုတ္တာ ဝိတဧဝေ စ ပုတ္တာ စ ပုတ္တာ၊ (ဝိဂ္ဂပေကသေသတဒ္ဓိတ်)
ဗဟု ပုတ္တာ ဧတိဿာတိ ဗဟုပုတ္တာ။
- ဗဟုနတ္တာ နဟိယတေ ဝန္တိယတေ ပေမေနာတိ နတ္တာ၊ (နဟ+ရိတု၊ နိ+တု)
ဗဟု နတ္တာဧဝေ ဧတိဿာတိ ဗဟုနတ္တာ။
- အရောဂနတ္တာ နတ္တိ ဧဝေါ ဧတေသံတိ အရောဂါ၊ အရောဂါ နတ္တဧဝေ ဧတိဿာတိ အရောဂနတ္တာ။
အဘိမင်္ဂလသမ္ပတာ ဥတ္တမံ မင်္ဂလံ အဘိမင်္ဂလံ၊ အဘိမင်္ဂလံတိ သမ္ပတာ အဘိမင်္ဂလသမ္ပတာ။
- ဆဏေသု ဆိန္ဒတိ သောကံ ဧတ္ထာတိ ဆဏော၊ (ဆိ+ယု၊ ကုကို ချေ။)
(တနဲ့) လာမင်္ဂ ပါပံ ဆိန္ဒန္တ အဏန္တိ သဒ္ဓိယန္တိ ဧတ္ထာတိ ဆဏော။
(ဆိ-ဆေဒနေ၊ အဏ-သဒ္ဓေ+ အ)
- ဥဿဝေသု ဥသံ ဒါဟံ ဝမန္တိ ဥဂ္ဂိရန္တိ ဧတ္ထာတိ ဥဿဝေါ။ (ဥသ+ဝမ+ကံ)
(တနဲ့) နာနာသမိဒ္ဓိဟိ သဝန္တိ ဧတ္ထာတိ ဥဿဝေါ။ (ဥ+သု+အ)
- ဒုဿဒ္ဓါပယာ သဒ္ဓါပိယန္တေတိ သဒ္ဓါပယာ၊ (သံ+ဓာ+ဏာပယ+က)
ဒုက္ခေန သဒ္ဓါပယာ ဒုဿဒ္ဓါပယာ။
- အလံကမ္မနိယေ ကမ္မနိ ခမံ ကမ္မနိယံ၊ (ကမ္မ+ကယ၊ န-လာ) အလံ (ပရိယတ္တံ) ကမ္မနိယာယ အလံကမ္မနိယံ။
ဘိက္ခု နိသိဇန္တ ဘိက္ခု-ဝယ် ပထမာပိဘတ်၊ လက္ခဏာဝန္တကတ္တာအနက်၊ အာလပနေစ-၌ စ-သဒ္ဓါ။
(တနဲ့) သို့ဝိဘတ်၊ လက္ခဏာဝန္တကတ္တာအနက်၊ ကာလဘာဝေသု စ-သုတ်။
သို့-ကို တေသုဝုဒ္ဓိ-ဖြင့် ချေ။
- တဒဟုဇာတာ သော အဟော တဒဟော၊ ဇာယိတ္တာတိ ဇာတာ၊ တဒဟု ဇာတာ တဒဟုဇာတာ။
(တဒဟုပုဒ်+ ဇာတာပုဒ်-ဟု ဝါကျလည်းကြံ။)
- သဒ္ဓေယျဝစသာ သဒ္ဓါတစ္ဆန္တိ သဒ္ဓေယျံ (သံ+ဓာ+ဏျ၊ ဝဒမဒဂမုယုဇ- စသော သုတ်ဖြင့် ကျကို ဓာတွန်
အာနှင့်တကွ ဝေယျ-ပြု။)
သဒ္ဓေယျံ ဝစော ဧတိဿာတိ သဒ္ဓေယျဝစသာ။ (အာပစ္စည်းသက်၊ သ-လာ)
(တနဲ့) သဒ္ဓေယျဝစော ဧတိဿာ အတ္ထိတိ သဒ္ဓေယျဝစသာ။ (တဒ္ဓိတ်ကြံ)

အာဂတလော အာသာ ဖလံ ဧတိဿာတိ အာဂတလော။ (သောတာပတ္တိဖိုလ်)
 အဘိသမေတာဝိနိ အဘိသမိတ္တာတိ အဘိသမေတာဝိနိ၊ (အဘိ + သံ + ကု + တာဝိ + ကုနိ)
 ဣဇာတိ အရ = သောတာပတ္တိမဂ်နှင့် သောတာပတ္တိဖိုလ်။
 ဝိညာတသာသနာ ဝိညာတံ သိက္ခတ္တယသာသနံ ဧတာယာတိ ဝိညာတသာသနာ။
 သာသနအရ - သောတာမဂ် - ရှိ သိက္ခာ ၃ - ပါး။

မာတုဂါမဿ (ပဋိသေဝန္တော) ဆဋ္ဌိ သ - ဝိဘာတိ၊ သမ္ပန်အနက်၊ သတ္တမိအနက်တို့၌ သက်။
 အာယသ္မာ ဥဒါယိ ဘဂဝတာ ပဋိက္ခိတ္တံ မာတုဂါမေန သဒ္ဓိံ ဧကော ဧကာယ ရဟော ပဋိစ္စန္ဓေ အာသနေ
 အလံကမ္မနိယေ နိသရံ ကပ္ပေတုံ - ကို အဖွင့်နှင့် အညီအနက်ပေး =

အာယသ္မာ ဥဒါယိ - သည်၊ ဘဂဝတာ - သည်၊ ဧကော - တစ်ယောက်သည်၊ ဟုတွာ - ၍၊ ဧကာယ -
 သော၊ မာတုဂါမေန - နှင့်၊ သဒ္ဓိံ - အတူတကွ၊ ရဟော - ဆိတ်ကွယ်ရာ၌၊ ပဋိစ္စန္ဓေ - သော၊ အလံကမ္မနိယေ - ဧ
 ထုန်အမှု၌ ခန့်သည်၏အဖြစ်အကျိုးငှါ စွမ်းနိုင်သော၊ အာသနေ - ၌၊ ယံ (နိသရံ) အကြင်ထိုင်ခြင်းကို၊ (ကပ္ပေယျ -
 ပြုရာ၏) တံ - ထိုထိုင်ခြင်းကို၊ ကပ္ပေတုံ - ငှါ၊ ပဋိက္ခိတ္တံ - ယယ်ဖြစ်တော်မူအပ်ပြီ။

(တနည်း) အာယသ္မာ ဥဒါယိ - သည်၊ ဘဂဝတာ - သည်၊ ဧကာယ - သော၊ မာတုဂါမေန - နှင့်၊ သဒ္ဓိံ - အတူ
 ရဟော - ၌၊ ပဋိစ္စန္ဓေ - သော၊ အလံကမ္မနိယေ - သော၊ အာသနေ - နေရာ၌၊ ဧကော - တစ်ယောက်တည်းသော
 ရဟန်း၏၊ ဝါ - တစ်ယောက်တည်းဖြစ်၍၊ နိသရံ - ကို၊ ကပ္ပေတုံ - ငှါ၊ ပဋိက္ခိတ္တံ - ပြီ။ (ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂၊ ၂၁၇။ ဘာဠီ၊ ၄၊ ၄၈၃။

မှတ်ချက် အထက်ပါ အနက်ပေးနှစ်နည်းတွင် - ပထမနည်းကို နှစ်ဝါကျကြို၍ အနက်ပေးသည်။
 ဒုတိယနည်းကို တစ်ဝါကျတည်းကြို၍ အနက်ပေးသည်။
 ဒုတိယနည်းအလို - ဧကော - ၌ သိ - ဝိဘာတိ၊ သမ္ပန်အနက်၌ သက်။

=====

နိဿတ္တိယကဏ္ဍ
စိဝရဝဂ္ဂ ပထမကထာနသိက္ခာပုဒ်

- ဥဒ္ဓေသံ ဥဒ္ဓိသိတဝ္ဗတိ ဥဒ္ဓေသံ၊ ဥဒ္ဓေသဿ ဘာဓေါ ဥဒ္ဓေသံ။ (ဘာဝလောပ)
- နဟာနံ နဟာယန္တိ ဧတ္ထာတိ နဟာနံ၊ (နဟာ + ယု)
- အတိရေကစိဝရံ အတိရေစတိတိ အတိရေကံ၊ အတိရေကံ စိဝရံ အတိရေကစိဝရံ။
- နဝပံ နဝန္တံ ပူရဏော နဝမော။
- နဋ္ဌံ နဿတိတိ နဋ္ဌံ၊ (နသ + တ)
- စိဝရာသာ စိဝရေ ဥပ္ပန္နာ အာသာ စိဝရာသာ။
- စိဝရအရ - အဝိနိတ္ထေရုပ်။ အာသာ အရ - လောဘမူ - ရှိ တဏှာ (အာရမ္မဏ)

- နိဗ္ဗိတစိဝရသ္မိံ နိဗ္ဗိတစိဝရသ္မိံ - သည် သမာသ်မဟုတ်၊ ဝါကျ။
 နိဗ္ဗိတ - ပုဒ်နေောင် လက္ခဏာအနက်၊ သို့သက်၊ ချေ။
 (တနဲ့) ဝါကျမဟုတ်၊ သမာသ်။ နိဗ္ဗိ ဣတံ နိဗ္ဗိတံ။
 နိဗ္ဗိတဉ္စ တံ စိဝရဉ္စာတိ နိဗ္ဗိတစိဝရံ။
- ကထိနေ ကထတိ ပဉ္စာနိသံသေ အညတ္ထ ဂန္တံ အဒတ္တာ သင်္ဂဟာတိတိ ကထိနံ။ (ကထ + ဣန) ၃
 (တနဲ့) ထိရအနက်ဟော၊ ရှဉ့် အနိပ္ပန္နုပိဋိပဒိကပုဒ်ဖြစ်၍ ဝိဂ္ဂဟမပြုရ။
 လက္ခဏာဝန္တ ကံ အနက်၊ သို့ - သက်။
- ဥက္ခတသ္မိံ ဥဘရိယိတ္တာတိ ဥက္ခတံ၊ (ဥ + ဘရ + တ)
- ဘိက္ခုနာ နံ ဝိဘတိ၊ အဝုတ္တကတ္တာအနက်၌ သက်၊ ဓာရေတဗ္ဗံ - ၌ စပ်။
- ဒသာဟပရမတာ ဒသ အဟာနိ ဒသာဟံ၊ ဒသာဟံ ပရမော အသာတိ ဒသာဟပရမော၊
 ဒသာဟပရမဿ ဘာဝေါ ဒသာဟပရမတာ။
- ဝိကပ္ပနပင် ဥပဂစ္ဆတိတိ ဥပင်၊ ဝိကပ္ပန ဥပင် ဝိကပ္ပနပင်။
- ဝိကပ္ပနဂပစ္ဆိမစိဝရ - ဇာပမာဏ = အလျား - တတောင်။ အနံ - တထွာ။ (ကခါ) ဘာဋီ၊ ၁။ ၃၄၀)
 (အလျား - နှစ်ထွာ၊ အနံ - တစ်ထွာ - ဟုလည်းဖြေ။)
- ဓာရေတဗ္ဗံ ဓရ + စ - ဇော + တဗ္ဗံ။ တဗ္ဗံ - ပစ္စည်းသည် အတိသက္ကအနက်ကို ထွန်းပြသည်။)
- ဧကောဒသေ ဧကော စ ဒသ စ ဧကောဒသ၊
 (တနဲ့) ဧကေန အဓိကာ ဒသ ဧကောဒသ၊ ဧကောဒသနံ ပူရဏံ ဧကောဒသံ။
 (ပူရဏအနက်၌ ယဒနုပယန္တာနိပါတနာ သိဇ္ဇန္တိ - ဖြင့် အ - ပစ္စည်းသက်။)
- အရုဏုဂ္ဂမနေ အရတိ ဂစ္ဆတိတိ အရုဏော၊ ဥဂ္ဂတိ ဧတ္တာတိ ဥဂ္ဂမနံ၊
 အရုဏဿ ဥဂ္ဂမနံ အရုဏုဂ္ဂမနံ။
- ဒသာဟာတိက္ကန္တေ အတိက္ကဓိတိ အတိက္ကန္တံ၊ ဒသာဟံ အတိက္ကန္တံ ဒသာဟာတိက္ကန္တံ၊ တသ္မိံ။
 (ဒသာဟံ + အတိက္ကန္တေ) (တနဲ့) ဒသာဟော + အတိက္ကန္တေ - ဟုသော်လည်းကြ။)
- ဒသာဟာတိက္ကန္တေ အတိက္ကန္တသညိ၊ နိဿဂ္ဂိယံ ပါစိတ္တိယံ - အနက်ပေး
 (ယော - အကြင်ရဟန်းသည်)၊ ဒသာဟံ - ဆယ်ရက်ကို၊ အတိက္ကန္တေ - လွန်ပြီးသော သက်န်း၌၊
 အတိက္ကန္တသညိ - ဆယ်ရက်ကို လွန်ပြီးသော သက်န်းဟု အမှတ်ရှိသည်၊ (ဟုတ္တာ)၊ ဓာရေတိ - ဇာ။ တဿ -
 ထိုရဟန်း၏။ တံ စိဝရံ - သည်၊ နိဿဂ္ဂိယံ - စွန့်အပ်စွန့်ထိုက်၏။ ပါစိတ္တိယံ - ပါစိတ်အာပတ်သည်လည်း၊
 ဟောတိ - ဇာ။
 (တနဲ့) တဿ - ထိုရဟန်း၏၊ နိဿဂ္ဂိယံ - စွန့်ခြင်းဝိနည်းကံရှိသော၊ ပါစိတ္တိယံ - သည်၊ ဟောတိ - ဇာ။

ဤအလို = ဒသာဟံ + အတိက္ကန္တေ - ဟုခွဲ။ အတိက္ကန္တေ - ဌ သို့ ဝိဘတ်၊ သတ္တမိအနက်၌ သက်။
 (တနည်း) (ယော - သည်)၊ ဒသာဟေ - သည်၊ အတိက္ကန္တေ - ကျော်လွန်ပြီးလတ်သော်၊ အတိက္ကန္တသညီ - ကျော်
 လွန်ပြီဟု အမှတ်ရှိသည်။ (ဟုတွာ) ဓာရေတိ - ၏။ တဿ - ၏။ တံ စိဝရံ၊ နိဿဂ္ဂိယံ - ၏။ ပါစိတ္တိယံ၊ ဟောတိ။
 (တနည်း) တဿ၊ နိဿဂ္ဂိယံ - သော၊ ပါစိတ္တိယံ - သည်၊ ဟောတိ - ၏။

ဤအလို = ဒသာဟေ + အတိက္ကန္တေ - ဟုခွဲ။ အတိက္ကန္တေ - ဌ သို့ - ဝိဘတ်၊ လက္ခဏအနက်၌ သက်။
 (အထက်ပါ နှစ်နည်းတွင် ပ - နည်း၌ သက်န်းအပေါ်၌ အမှတ်ရှိ၏။ ဒု - နည်း၌ ရက်အပေါ်၌ အမှတ်ရှိ၏။)
 နိဿဂ္ဂိယံ နိဿဂ္ဂိတဝ္ဗတိ၊ နိဿဂ္ဂိယံ (စိဝရံ) (တနံ) နိဿဂ္ဂနံ နိဿဂ္ဂိယံ၊ (စွန်ခြင်းဝိနည်းကံ)
 နိဿဂ္ဂိယံ အဿ အတ္တိတိ နိဿဂ္ဂိယံ။ (ပါစိတ္တိယံ)

အန္တောဒသာဟံ ဒသာဟဿ အန္တော အန္တောဒသာဟံ။

ဥဒေါသိတသိက္ခာပုဒ်

သန္တရတ္ထရေန အန္တရေ ဘဝံ အန္တရံ၊ (တနံ) အန္တရေ ဝါသကော အန္တရံ၊ (ဥတ္တရပဒလောပ)
 သဟ အန္တရေန ယံ ဝတ္ထတိတိ သန္တရံ၊
 ဥတ္တရသ္မိ ဒေဟဘာဂေ ဘဝံ ဥတ္တရံ၊
 (တနံ) ဥတ္တရသ္မိ အာသဂေါ ဥတ္တရံ၊ (ဥတ္တရပဒလောပ)
 သန္တရံ စ တံ ဥတ္တရံ စာတိ သန္တရတ္ထရံ။ (ဣတ္ထမ္ဘူတလက္ခဏ - ጌ နာ ဝိဘတ်။)

ကဏ္ဍကိတာနိ ကိရိယန္တေတိ ကိတာနိ (ကိရ + တ) တဏှေန ကိတာနိ ကဏ္ဍကိတာနိ။
 အဝိပွဝါသသမ္ပတိ ဝိပွဝသနံ ဝိပွဝါသော၊ န ဝိပွဝါသော အဝိပွဝါသော။
 သမ္ပနနံ သမ္ပတိ၊ အဝိပွဝါသေ သမ္ပတိ အဝိပွဝါသသမ္ပတိ။
 နိမိတ်အနက်၊ သို့သက်။ (ဝိ၊ ဋ၊ ဌ၊ ည၊ ညု၊ ညု၊ ညု)
 (တနံ) အဝိပွဝါသာယ သမ္ပတိ အဝိပွဝါသသမ္ပတိ။ စတုတ္ထိ - တဝိ။ (သကျ - ၄၆)

ဘိက္ခုသမ္ပတိ ဘိက္ခုနော ဒိန္နာ သမ္ပတိ ဘိက္ခုသမ္ပတိ။
 ဘိက္ခုနာ = နာ ဝိဘတ်၊ သာမိအနက်၌၊ ကတ္ထရိ စ - ጌ ဝသဒ္ဓိ။ စိဝရသ္မိ - ጌ စပ်။

သံဃာဋီယာ သံဃာဋီယတေတိ သံဃာဋီ၊ (သံ + ယဋ + ကိ)
 ဥတ္တရာသင်္ဂေန အာသရူတေတိ အာသဂေါ၊ ဥတ္တရသ္မိ (ဒေဟဘာဂေ) အာသဂေါ ဥတ္တရာသဂေါ။
 အန္တရဝါသကေန ဝသိယတိတိ ဝါသော၊ ဝါသော စ ဝ ဝါသကော။
 အန္တရေ ဝေမဇ္ဈေ ဝါသကော အန္တရဝါသကော။

ဥဒေါသိတော ဥဒ္ဓံ အဝဂန္နာသိယတေတိ ဥဒေါသိတော။ (ဥ + အဝ + သိ + တ)

- ကျေပစာရော ဥပသမိပေ ဝရတိတိ ဥပစာရော၊ ဒေကာ ဥပစာရော ယဿာဘိ ကျေပစာရော။
- မာဠော ဝိသတိ ဖရိမိယတိတိ မာဠော၊ (မာ + ဠ)
- ဟမ္ပိယံ ဟရတိတိ ဟမ္ပံ၊ (ဟရ + ရမ္ပ) ဟမ္ပံ ဝေ ဟမ္ပိယံ။ (ဟမ္ပ + က္ကယ)
- (တနဲ) သုခံ ဟရတိတိ ဟမ္ပိယံ။ (ဟရ + ယ၊ မိ - လာ။)
- သတ္ထော သဟ အတ္ထေန ယော ဝတ္တတိတိ သတ္ထော။
- ဧညကရကံ ကရောတိ ဣတ္ထာတိ ကရကံ၊ ဧညသေ ကရကံ ဧညကရကံ။
- ဟတ္ထပါသာ ပသတိ ဖုသတိ ဣတ္ထာတိ ပါသော။ ဟတ္ထဿ ပါသော ဟတ္ထပါသော။
- သဘာယေ နပုလ္လိင်၊ အကာရနံ၊ စိတ္တာဒိဂိုဏ်း။
- သဘာယံ သဟ ဘန္တိ ဣတ္ထာတိ သဘာ၊ (သဟ + ဘာ + ကွံ၊ တေသုပုဒ္ဓိ - ဖြင့် သဟကို သ - ပြု)
- (တနဲ) သင်္ဂမ္ပ ဘန္တိ ဣတ္ထာတိ သဘာ၊ (သံ + ဘာ + ကွံ)
- (နံ) သဟ ဘာသန္တိ ဣတ္ထာတိ သဘာ၊ (သဟ + ဘာသ + ကွံ၊ သဟကို သပြု၊ သချေ၊ ကွံချေ)
- (တနဲ) သင်္ဂမ္ပ ဘာသန္တိ ဣတ္ထာတိ သဘာ၊ (သံ + ဘာသ + ကွံ)
- ဒွါရမူလေ ဒွါရဿ မူလံ ဒွါရမူလံ။
- ဝိပ္ပဝဿိယိတ္ထာတိ ဝိပ္ပဝဏ္ဏံ။ (ဝိ + ပ + ဝသ + တ)
- အပ္ပစ္စုဒ္ဓဇေ ပစ္စုဒ္ဓိယတိတိ ပစ္စုဒ္ဓိံ၊ န ပစ္စုဒ္ဓိရံ အပ္ပစ္စုဒ္ဓိံ။
- တတိယကထိန သိက္ခာပုဒ်
- အကာလစိဝရံ န ကာလော အကာလော၊ အကာလေ ဒိန္တံ စိဝရံ အကာလစိဝရံ။
- ဥဿာပေတွာ ဥ + သိ + ကာပေ + တွာ။
- စိဝရပစ္စာသာ စိဝရေ ပစ္စာသာ စိဝရပစ္စာသာ။ တဿံ စိဝရပစ္စာသာယ။ ယ - ချေ၊ သ္မိံ ဝိဘတိ၊ လက္ခဏ
- အနက်၌ သက်။ သတိယာ - ၌ စိ။ (တနဲ) လက္ခဏအနက်၌ သိ - သက်။
- အတိရေကမာသံ မာသတော အတိရေကော အတိရေကမာသော။
- ဘဏ္ဍိကာဗဒ္ဓိနိ ဘဏ္ဍိကာယ ဗဒ္ဓိနိ ဘဏ္ဍိကာဗဒ္ဓိနိ။
- မာသပရမံ ဝိယတိ အန္တံ ကရောတိတိ မာသော၊ မာသော ပရမော အဿာတိ မာသပရမော။
- ဦနဿ ဦဟနံ ဦနံ။
- တဒဟုပ္ပဇ္ဇေ တဒဟု + ဥပ္ပဇ္ဇေ - ဟုဖြတ်။ သောယေဝ အဟော တဒဟော။ တသ္မိံ တဒဟု။
- သ္မိံ - ကို တေသုပုဒ္ဓိ - ဖြင့် ဥ - ပြု။
- ဝိသဘာဂေ သမာနော ဘာဂေါ ယဿာတိ သဘာဂံ၊ န သဘာဂံ ဝိသဘာဂံ။

သဒ္ဒါ + သင်္ဂဟအလင်းတန်း

ပုရာဏစီဝရသိက္ခာပုဒ်

- အန္တရဝါသကံ ဝသီယတိတိ ဝါသော၊ ဝါသော ယေဝ ဝါသကော၊
အန္တရေ ဝါသကော အန္တရဝါသကော။
- အညာတိကာယ ဉာယတိတိ ဉာတိ၊ ဉာတိ ဧဝ ဉာတိကာ၊ န ဉာတိကာ အညာတိကာ။
ကာရိတိ ကံ အနက်၊ နာ ဝိဘတ်။
- ပိတာမဟယုဂံ ပိတု ပိတာ ပိတာမဟော၊ ပိတာမဟဿ ယုဂံ ပိတာမဟယုဂံ။ (ဥပစာ) (၄)
- တနည်း မာတာ စ ပိတာံ စ ပိတရော၊ ပိတူနံ ပိတရော ပိတာမော၊
ပိတာမဟာနံ ယုဂေါ ပိတာမဟယုဂေါ။ (မုချ) (သာရတ္ထ)
- မုဂ္ဂရပ္ပဟာရံ မုဂ္ဂတိတိ မုဂ္ဂရော၊ (တနဲ့) မုဒံ ဝိရတိတိ မုဂ္ဂရော။ (မုဒံ + ဝိရ)
ပဟာရဏံ ပဟာရော၊ မုဂ္ဂရေန ပဟာရော မုဂ္ဂရပ္ပဟာရော။

စီဝရပဋိဂ္ဂဟဏသိက္ခာပုဒ်

- ဒိဝိပိဟာရံ တဒတ္ထသမ္ပဒိန်အနက်၊ အံ ဝိဘတ်၊ (တနဲ့) စတုတ္ထိ သ - ဝိဘတ်။
အရဟတ္တဖိုလ်သမာပတ်။ (သကျ - ၂၆)
- ကတကမ္မာ ကတံ ကမ္မံ ယေဟိတိ ကတကမ္မာ။
ကရ - ဓာတ်အရ ထေယျစေတနာပြဋ္ဌာန်းသော လောဘမူစိတ္တုပ္ပါဒ်။
- စောရဂါမဏိကော စောရာနံ သမူဟော ဂါမော စောရဂါမော၊ စောရဂါမံ နေတိတိ စောရဂါမဏိကော။
(နဲ့) ဂါမံ နေတိတိ ဂါမဏိကော၊ စောရာနံ ဂါမဏိကော စောရဂါမဏိကော။
- အသောသိ ဝေါ ဥပ္ပလဝဏ္ဏာ ဘိက္ခုနီ = ကာမဇော မနောဒွါရိကပီတိ။ ဓာတ်အရ - သောတဒွါရိကပီတိ။
- သမာဓိမှာ အရဟတ္တဖိုလ်သမာဓိ။ ဝုဋ္ဌဟိတွာ အရဟတ္တဖိုလ်၏ အနန္တရဖြစ်သော ဘဝ။
- ဩဟိယုကော အဝဟိယုတိတိ ဩဟိယုကော။ (အဝ + ဟာ + စာဂ - အနက် + ကျ)
- ကစ္ဆေ ကမိယတိ ဗန္ဓိယတိတိ ကစ္ဆေ။
- ပါရိဝတ္တကစီဝရံ ပရိဝတ္တေတဝံတိ ပရိဝတ္တံ၊ ပရိဝတ္တမေဝ ပါရိဝတ္တကံ၊ ပါရိဝတ္တကံ စီဝရံ ပါရိဝတ္တကစီဝရံ။

အညာတကပိညတ္တိသိက္ခာပုဒ်

- ပဋေဝ ပဋတိ ဗျတ္တဘာဝံ ဂစ္ဆတိတိ ပဋု၊ ပဋု ဧဝ ပဋေဝ။ (ပဋု + ကျ)
(တနဲ့) ပဋုနော ဘာဝေါ ပဋေဝ။
- ဧကသာဋကံ ဧကော သာဋကော ယဿ ဂမနသာတိ ဧကသာဋကံ။
ကြိယာပိသေသနအနက်၊ သိ ဝိဘတ်။ (တနဲ့) ကံ အနက်၊ အံ ဝိဘတ်။ (သကျ - ၄၅)
- မဟိတ္တာ မဟန္တေ ဣတ္ထိတိ မဟိတ္တာ၊ (တနဲ့) မဟတိ ဣတ္ထ ယေသံတိ မဟိတ္တာ။

မွေနှိမ့်နှိမ့်နာယ နိမိတ္တိယလော နိမိတ္တနာ၊ မေမွေနှိမ့်နှိမ့်နာ မွေနှိမ့်နှိမ့်နာ။
 အဒွါနမဂ္ဂပ္ပုဋ်ပန္နာ အဒွါနံ အယနံ အဒွါနံ၊ (အယ-ချေ) အဒွါနသခါတော မဂ္ဂေါ အဒွါနမဂ္ဂေါ။
 အဒွါနမဂ္ဂံ ပဋိပန္နာ အဒွါနမဂ္ဂပ္ပုဋ်ပန္နာ။

ဘိက္ခုသု (အဘိဝါဒေန္တိ) သု ဝိဘတ်၊ ကံ အနက်၌၊ ကမ္မကရဏ နိမိတ္တုတ္တေသု သတ္တမံ-ဖြင့် သက်။
 ဥတ္တရတ္တရဏံ အတ္တရိယတေတိ အတ္တရဏံ၊ ဥတ္တရိ အတ္တရဏံ ဥတ္တရတ္တရဏံ။
 ဘိသိတ္ထိ ဘိသိယာ ဆဝိ ဘိသိတ္ထိ။
 ဂဟပတိ ဂေဟဿ ပတိ ဂဟပတိ။

(အညတြ) သမယာ သမယ-တည၊ ဓာတုနာမာန-သုတ်ဖြင့် အညတြ-အယုဉ် အပါဒါနိမုဉ်၊ သွာ-သက်၊
 အာ-ပြု၊ ခွင်းချေ ကပ်၊ ငြိ။ (ရှ-၁၅၈) သကျ- ၄၄။

တတုတ္တရိ သိက္ခာပုဒ်

ဒုဿဝါဏိဇ္ဇံ ဝဏိဏနံ ကမ္မံ ဝါဏိဇ္ဇံ၊ ဒုဿာနံ ဝါဏိဇ္ဇံ ဒုဿဝါဏိဇ္ဇံ။
 ပဂ္ဂါဟိကသာလံ ပဂ္ဂယုတိတိ ပဂ္ဂါဟော၊ ပဂ္ဂါဟော ဧတေသံ အတ္ထိတိ ပဂ္ဂါဟိကာ၊
 ပဂ္ဂါဟိကာနံ သာလာ ပဂ္ဂါဟိကသာလာ။

အဘိဟညံ အဘိ+ဟရ+တံ၊ အဘိ- အနက်မဲ့။ ဆောင်ယူခြင်းငှါ-ဟုပေး။ (တနဲ) ရှေးရှုဆောင်ယူ၍။
 ဤအလို = အဘိ- အနက်ရှိ။

သန္တရတ္တရပရမံ အန္တရေ ဝါသကော အန္တရံ၊ (ဥတ္တရပဒလောပသတ္တမိ)
 ဥတ္တရသ္မိ အာသဂေါ ဥတ္တရံ၊ သဟ အန္တရေန ယံ ဝတ္တတိတိ သန္တရံ၊
 သန္တရံ ဥတ္တရံ သန္တရတ္တရံ၊ သန္တရတ္တရံ ပရမံ အသဘာတိ သန္တရတ္တရပရမံ။ (သကျ-၆၃)
 မုတ်ချက် = အနာပတ္တိဝါရ-၌ ဉာတကာနံ ဒေန္တာနံ သာဒိယန္တဿ၊ ပဝါရိတာနံ ဒေန္တာနံ သာဒိယန္တဿ၊
 အတ္တနော နေန သာဒိယန္တဿ-ဟု ပါဠိသေသထည့် အနက်သမ္ပန်။

ဥပက္ခဋ သိက္ခာပုဒ်

စိရစေတာပန္နံ စေတာပေန္တိ ပရိဝတ္တေန္တိ စေတနာတိ စေတာပန္နံ၊ (စိတိ+ဏာပေ+ယု+န-လာ)
 စိရဿ စေတာပန္နံ စိရစေတာပန္နံ။ (ဂရဏ) သကျ- ၄၇။
 (ကရဏ၊အဓိကရဏ၊နောက်ပုဒ်ပြု၊ရှေ့ကပုဒ်နှင့်၊ဆဋ္ဌိတွဲခြံ)

ဥပက္ခဋ ဥပသံဟရိတ္တာ ကရိတဗ္ဗံ ဋပတဗ္ဗံတိ ဥပက္ခဋံ။
 (ဥပ+ကရ+တ၊ ကရကို ခ၊ တကို ဋ-ပြု) သကျ- ၄၃။

ဝိကမ္ပံ ဝိသိဋ္ဌော ကပ္ပေါ ဝိကပ္ပေါ။

ကလျာဏကမ္ပုတံ ကလိတဗ္ဗံ သရ်တဗ္ဗံတိ ကလျာဏံ၊ ကလျာဏံ ကာမေတိတိ ကလျာဏကာမော၊

ကလျာဏကောမဿ ဘာဝေါ ကလျာဏကမ္ပံ၊
 ကလျာဏကမ္ပံဝေ ကလျာဏကမ္ပတာ။ (လောဘ၊ ငြိဉ္ဇန၊ သော လောဘမှစိတ္တုပ္ပါဒ်)
 သာဓတ္ထိကော သာဓုနာ အတ္ထိကော သာဓတ္ထိကော။ (တနံ) သာဓု အတ္ထိကော သာဓတ္ထိကော။

ရာဇသိက္ခာပုဒ်

ဝေယျာဝစ္စကရော ဗျာဝဋ္ဌဿ ကမ္မံ ဝေယျာဝစ္စံ၊ ဝေယျာဝစ္စံ ကရောတိတိ ဝေယျာဝစ္စကရော။
 သညတ္ထော သညာပိယိတ္တာတိ သညတ္ထော။
 ပညာသံဝဒ္ဓေါ ဗန္ဓိယတိ ဇတေနာတိ ဗဒ္ဓေါ၊ ပညာသံ ဗဒ္ဓေါ၊ ပညာသံဗဒ္ဓေါ။
 အဇ္ဇဏော ဘန္တေ အာဂမေဟိ - အနက်ပေး

ဘန္တေ - အရှင်ဘုရား၊ အဇ္ဇဏော - ယနေ့တစ်ရက်မျှ၊ အမှာက် - တပည့်တော်တို့အဖို့၊ အာဂမေဟိ -
 စောင့်ဆိုင်းပါဦး။ ဤအလို = အဇ္ဇဏော - ကား သမာသံ။ အမှာက် - ကား ပါဌသေသ။

အဇ္ဇဏော ကမ္မသိက္ခာလေ အဇ္ဇ။ (ကုမ + ယဒနပပန္နာ နိပါတနာ သိဇ္ဇန္တိ - ဖြင့် ဇ္ဇ - သက်၊ ကုမကိုလည်
 အ - ပြ။) အဇ္ဇ စ သော အဟော စာတိ အဇ္ဇဏော။ (အဟ - ကို ကျ - ပြ)
 (တနံ) အဇ္ဇ - ယနေ့တစ်ရက်၊ နော - တပည့်တော်တို့အဖို့၊ အာဂမေဟိ။

ဤအလို = အဇ္ဇဏော - ကား ဝါကျ။ အဇ္ဇ + နော - ဟုဖြတ်။ တေသုဝုဒ္ဓိ - ဖြင့် ဟ - လာ၊ နကို ကံ - ပြ
 အာ + ဂမ + အ + ဟိ။ ဂမ - ဓာတ်သည် အဓိဝါသနအနက်ဟော။ သကျ - ၄၂။

ဩဝဋ္ဌိကာယ ဩဝတ္တနံ ဩဝဋ္ဌံ၊ ဩဝဋ္ဌဿ ကာရိကာ ဩဝဋ္ဌိကာ။

ဇိနော ဇိနာတိတိ ဇိနော။ (ဇိ + တ၊ တကို ကုန - ပြ) (ပရာနှင့် မယုဉ်သော်လည်း ရုံးခြင်းအနက်ကိုဟော
 ယော ကောစိ ရန္တံ ကာရေတိ = ယော ကောစိ - သည်၊ ဇနံ - လူအပေါင်းကို၊ (ကာရိတ်ကံ)။ ရန္တံ - မင်း၏အဖြစ်က
 ကာရေတိ - ပြစေ၏။

ဤအလို = ရာဇိနော ဘာဝေါ ရန္တံ၊ (ရာဇ + ကျ) ကာရေတိ - ဌိ ကာရိတ်ပစ္စည်း အနက်ရှိ။
 (တနည်း) ယော ကောစိ - သည်၊ ရန္တံ - မင်း၏အမှုကို၊ ကာရေတိ - ပြ၏။

ဤအလို = ရာဇိနော ကမ္မံ ရန္တံ။ ကာရေတိ - ဌိ ကာရိတ် အနက်မဲ့။

ရာဇဘောဂ္ဂေါ ဘုဂ္ဂိတတ္ထံတိ ဘောဂ္ဂံ၊ (ဘုဇ + ကျ) ရာဇဘော လဒ္ဓံ ဘောဂ္ဂံ ယဿာတိ ရာဇဘောဂ္ဂေါ။
 ဘတ္ထဝေတနာဟာရော ဝေတိ ပဝတ္ထတိ ဇတေနာတိ ဝေတနံ၊ ဘတ္ထမေဝ ဝေတနံ ဘတ္ထဝေတနံ၊
 ဘတ္ထဝေတနံ အာဟာရော ယဿာတိ ဘတ္ထဝေတနာဟာရော။

ဒူတော ဒူသေတိ ပရိတောသေတိတိ ဒူတော။

စိဝရတ္ထိကော အတ္ထော ယဿ အတ္ထိတိ အတ္ထိကော၊ စိဝရေန (စိဝရံ ဝါ) အတ္ထိကော စိဝရတ္ထိကော။

ဆက္ခတ္တုပရမံ ဆက္ခတ္တု ပရမော အဿာတိ ဆက္ခတ္တုပရမံ။ (ဌာနံ)
 (ကြိယာပိသေသန၊ အံ ဝိဘတ်။ ဌာတဝံ - ဌိ စပ်။)

ပါဠိတော် + ပါဠိတော်

၂၀၂

ပုဏ္ဏိယမာနော

အမေးခံရသောရဟန်းသည်။
ဤအလို - ပုဏ္ဏိယတီတိ ပုဏ္ဏိယမာနော။ (ပုဏ္ဏိယ + မာန) အဝုတ္တကတ္တာအနက်၊ ပဌမာသိဝိဘတ်၊ အာလပနေစစသဒ္ဓါ) (တနဲ့)မေးမှုကိုပြုသော ဝေယျာဝစ္စကရကို။

ဝါယမမာနော

ဤအလို - ပုဏ္ဏိယတီတိ ပုဏ္ဏိယမာနော။ (ပုဏ္ဏိယ - ကုရမာန အနက်၊ ကုယ - သက် + မာန) ဝါယမတိ ဥဿဟတီတိ ဝါယမမာနော။ (ဝါယမ + မာန၊ (နဲ့)ဝိ + အာ + ယမှ + အ + မာန။)

သက်

သဿ အတ္တနော ဣဒံ သက်။

သာမိဇီ

သမ္မာ ဘာဝေါ (ကမ္မံ + ဣဒံ) သာမိဇီ။ (သမ္မာ + ဣ၊ တေသုဝုဒ္ဓိ - ဖြင့် သမ္မာနောင် စ - လာ၊ မ - တစ်လုံးချေ၊ အာကို ဤ - ပြု၊ ဝုဒ္ဓိဒီသရဿ - ဖြင့် အစ - အကို အာဝုဒ္ဓိပြု၊ အနဝန်ချေ၊ ကပ်၊ ဣတ္ထိဇောတက ဤ - သက်။)

အနဓမ္မတာ

ဓမ္မောယေဝ ဓမ္မတာ၊ ဓမ္မတံ အနတတာ အနဓမ္မတာ။ (ဝတ္ထံ) ဓမ္မအရ - လောကုတ္တရာတရား ၉ - ပါ။

ကပ္ပိယ (၁၀) ယောက် ရဟန်းညွှန်းကပ္ပိယ ၄ - ယောက်၊ တမာန်ညွှန်းကပ္ပိယ ၄ - ယောက်၊ ရဟန်းလည်းမညွှန်း တမာန်လည်းမညွှန်းသော ကပ္ပိယ ၂ - ယောက်။

ဤ ၁၀ - ယောက်တွင်

ပထမ ၄ - ယောက်၌ ရာဇသိက္ခာပုဒ်အတိုင်း သုံးကြိမ် တောင်းခြင်း၊ ခြောက်ကြိမ်ရပ်ခြင်းအစီ အရင်ကိုသာ ပြုကျင့်ရမည်။

ဒုတိယ ၄ - ယောက်၌ မေဏှကသိက္ခာပုဒ် အတိုင်း အကြိမ်များစွာ တောင်းနိုင်သည်။ တတိယ ၂ - ယောက်၌ အညာတက အပ္ပဝါရိတ - တို့ကိုသို့ ကျင့်ရမည်။ (မတောင်းအကင်း - ဟုလိ)

ဆောင်ပုဒ် =

ရဟန်းညွှန်းလေး၊ တမန် လေး၊ ညွှန်းရေ ရှစ်ရလား။

အနိဗ္ဗိဋ္ဌ၊ နှစ်ထည့်ကာ၊ ဒသ ကပ္ပိယား။

မျက်မှောက် တဦး၊ ကွယ် သုံးဦး၊ လေးဦး ညွှန်းပုံလား။

ရှေးအပ် ပြန်ကြား၊ ဝေဠုကြား၊ မှာထား သွားသည့်ခါ။

ရှေးအပ် မကြား၊ ကွယ်အပ်သွား၊ နှစ်ပါး မညွှန်းရာ။

ရာဇ မေဏှ၊ အညာတ၊ ကျင့်ရ စဉ်တိုင်းသာ။

ကောသိယဝဂ္ဂ၊ ကောသိယသိက္ခာပုဒ်

ကောသိယံ

ကောသတော နိဗ္ဗတ္တံ ကောသိယံ။ (ကောသ + ဣယ)

ကောသိယကာရကေ ကောသိယံ ကရောန္တိတိ ကောသိယကာရကာ။

သဒ္ဒါ + သင်္ဂဟဘာလင်းတန်း

ကောသိယမိဿကံ ကောသိယေန မိဿံ ကောသိယမိဿကံ။ (သမာသန္တ-က)

သန္တတံ သန္တဂ္ဂိယတေတိ သန္တတံ။ (သံ-ထရ+တ)

အဝါယိမံ ဝါယိတဗ္ဗတိ ဝါယိမံ၊ န ဝါယိမံ အဝါယိမံ။ (န+ဝါ-ဇာတ်၊ (နံ)ဝိ-ဇာတ်+ကျ+ယ)

ကောသိယံသုနာ အမတိ ဂစ္ဆတိတိ အံသု၊ (အမ+ဥ၊ သ-လာ၊ နပုလ္လိင်)
(တနံ)အံသိယတေ သံယာဇီယတေတိ အံသု၊ (အံသ+ဥ)
ကောသိယဿ အံသု ကောသိယံသု။

သုဒ္ဓကာဠကသိက္ခာပုဒ်

သုဒ္ဓကာဠကနံ သုဒ္ဓါ ကာဠကာ သုဒ္ဓကာဠကာ။

ဒွေဘာဂသိက္ခာပုဒ်

ဒွေဘာဂါ ဘဇိတဗ္ဗာ ဝိဘဇိတဗ္ဗတိ ဘာဂါ။ ဒွေ ဘာဂါ ဒွေဘာဂါ။

ဆဗ္ဗဿသိက္ခာပုဒ်

ဆဗ္ဗဿပရမတာ ဆဗ္ဗဿံ ပရမောယဿာတိ ဆဗ္ဗဿပရမော၊ ဆဗ္ဗဿပရမဿ ဘာဝေါ ဆဗ္ဗဿပရမတာ။

ဥဟဒန္တိ ဥ+ဟဒ-ကရိသဥဿဂ္ဂအနက်၊ အ+အန္တိ။

ဥပ္ပိဟန္တိ ဥ+မိဟ-သေစနအနက်+ အ+အန္တိ။

ဓလ္လန္တိ ဓါဒ+ကံဟော-ယ+အန္တေ။

နိသိဒနသန္တတသိက္ခာပုဒ်

သဒဿံ ဒီယတေ ဆိန္နိယတေတိ ဒဿာ၊ သဟ ဒဿာယ ယံ ဝတ္ထတိတိ သဒဿံ။

ဝိဟေန္တာ ဝိဟ+ဝု-ဇော+အန္တိ။

ဥဇ္ဈိတွာ ဥဇ္ဈ-ဥဿဂ္ဂအနက်+တွာ။

အာရညိကင်္ဂ အရညေ ဝသနံ အရညံ၊
အရညံ သီလံ ယဿာတိ အာရညိကော၊
အာရညိကဿ အင်္ဂံ အာရညိကင်္ဂ။

တောဉ္စ နေခြင်းအလေ့ရှိသူ၏ ဖြစ်ကြောင်း-ဟောကု.ကြိ-ရှိသမာဒါနစေတနာ။
(ဝိဇ္ဇာပါတိကင်္ဂ၊ ပံသုကူလိကင်္ဂ-ပုဒ်တို့၌လည်း နည်းတူကောက်ပါ။)

အဓိပ္ပာယ် ကုမေသု ပန ပဉ္စသု သန္တတေသု ပရိမာနိတိကံ ဝိနယကမ္မံ ကတွာ ပဋိလသိတွာ ပရိဘူတိတံ
န ဝဋ္ဋန္တိ ပဋိမာနိ ဒွေ ဝဋ္ဋန္တိတံ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ (ဝိဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၆၆)

ဒုဗ္ဗဏ္ဏကရကာယ ဒုဗ္ဗ ဝိကာရော ဝဏ္ဏော ယဿာတိ ဒုဗ္ဗဏ္ဏံ၊ ကရိယတေ ကရဏံ။

ဒုဗ္ဗဏ္ဍဿ ကရဏံ ဒုဗ္ဗဏ္ဍကရဏံ၊

(ဇတ္ထ စ နိသီဒ္ဓဟဏံ သန္တတေ ဝီဝရသညာယ နိဝါရဏတ္ထံ)

အနာဒါ

န+အာ+ဒါ-တွာ။ တွာကို ယ-ပြု၊ ယ-ချေ။

ဇဠကလောမ သိက္ခာပုဒ်

ဥပ္ပဏှေသံ

ဥ+ပဋိ+စု-ဧက+ဥံ။ အကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်-ကောက်။

ဥပ္ပဏှိယမာနော မကံ အဟောသိ-အရ ဒေါမနဿ ပြဋ္ဌာန်းသော ဒေါသမူဇောစိတ်။ (သကျ-၂၂)

အာသုန္တိ

အာ+သုန္တ+ဤ။

တိယောဇနပရမံ

တိဏံ ယောဇနာနိ တိယောဇနံ၊ တိယောဇနံ ပရမံ အသာတိ တိယောဇနပရမံ။

သဟတ္တာ

သဿ အတ္တဇော ဟတ္ထော သဟတ္ထော။ တသ္မာ သဟတ္တာ။

ကရိုဏ်အနက်၊ သွာ သက်၊ ဒုရန္တိတ သုတ်-၌ စ သဒ္ဓါ။

ရူပိယ သိက္ခာပုဒ်

ရူပိယံ

ရူပံ ဝဏ္ဏံ အဿ အတ္ထိတိ ရူပိယံ။

(တနဲ့) ရူပိယ အာဟဉာတေတိ ရူပိယံ။ (ရူပ+ဣယ)

ဇာတရူပံ

ဇာတံ ရူပံ ယဿာတိ ဇာတရူပံ။

(တနဲ့) ပကဋ္ဌံ ရူပံ ဇာတရူပံ။ (ပကဋ္ဌအနက် ရူပ-ပစ္စည်းသက်)

သတ္ထုဝဇ္ဇော

သတ္ထုဇော ဝဇ္ဇော သတ္ထုဝဇ္ဇော။

သတ္ထုဝဇ္ဇော ဝိယ ဝဇ္ဇော အသာတိ သတ္ထုဝဇ္ဇော။

ရဇတံ

ရတိ ဇနေတိတိ ရဇတံ။ (ရတိ+ဇန) (တနဲ့) ရဉ္စန္တိ ဇနာ ဇတ္ထာတိ ရဇတံ။

ကဟာပဏော

ကရိသပ္ပမာဏေန ရူပေန ကတော ပဏော ကဟာပဏော။

(ကရိသ+ပဏ၊ ရိသကို ဟာ-ပြု။)

လောဟမာသကော မေဣဒန္တိ မသီယတိ အာမသီယတိတိ မာသကော၊

လောဟေန ကတော မာသကော လောဟမာသကော။

ဒါရုမာသကော

ဒါရုနာ ကတော မာသကော ဒါရုမာသကော။

ဇတုမာသကော

ဇယတိတိ ဇတု၊ ဇတုနံ ကတော မာသကော ဇတုမာသကော။

ဝေါဟာရံ

ဝေါဟရိယတိတိ ဝေါဟာရော၊ ဝေါဟာရဿ ဘာဝေါ ဝေါဟာရော။

သပ္ပိ

ရသာဘာဇေန သပ္ပတိ ပဝတ္တတိတိ သပ္ပိ။

မဓု

မညတိ ဉာယတိတိ မဓု။

သဒ္ဓါ + သင်္ဂါဟအလင်းစာနိး

ရှုဝိယသံဝေါဟာရ သိက္ခာပုဒ်

နာနပ္ပကာရကံ နာနာ ပကာရော ယဿာတိ နာနပ္ပကာရကော။
သိသုပဂေါ သိသံ ဥပဂစ္ဆတိတိ သိသုပဂေါ။

ရှုဝိယသံဝေါဟာရံ သံသုဠု ဝိသေသေန အာဟာရဏံ ပရိဝတ္တနံ သံဝေါဟာရော။
ရှုဝိယဿ သံဝေါဟာရော ရှုဝိယသံဝေါဟာရော။

ကယဝိက္ခယ သိက္ခာပုဒ်

ကတိဟိပိ-၌ ဟိ သည်- ပဒပူရဏနိပါတ်။ ဝိ-သည် ဂရဟာ အနက်ဟောနိပါတ်။
ကယဝိက္ခယံ ဝိက္ခယနံ ဝိက္ခယော၊ ကယနံ ကယော၊ ကယောဂ ဝိက္ခယောစ ကယဝိက္ခယော။
ဂိဟိပိ နံ ဂိဟိဿ-၌ နံ-သည် နာမတ္ထဝါစကနိပါတ်ပုဒ်။ ဂရဟာ အနက်ဟောဒေန္တိ-နှင့်တွဲ၍ အနက်ပေး။

ပတ္တဝဂ်၊ ပတ္တသိက္ခာပုဒ်

ပတ္တဝါဏိဇံ နာဝါယ အဇတိ ဂစ္ဆတိတိ ဝါဏိဇော။
ကိဏာထ ကိဏာထာတိ ဝဏန္တိ သဒ္ဓံ ကရောန္တိတိ ဝါဏိဇာ။
ဝါဏိဇာနံ ကမ္ပံ ဝါဏိဇံ၊ ပတ္တာနံ ဝါဏိဇံ ပတ္တဝါဏိဇံ။
(တနဲ့) ပတ္တေ ပဝတ္တံ ဝါဏိဇံ ပတ္တဝါဏိဇံ။

အာမတ္တိကာပကံ အမတိ ကာလန္တရံ ပဝတ္တတိတိ အမတ္တံ၊ (အမ+အတ္တ)
(တနဲ့) အမတိ ဘုဉ္ဇတိ ဧတ္တာတိ အမတ္တံ၊ အာပကာယန္တေ အသိန္တိ အာပကော။
အမတ္တာနိ ဘာဇနာနိ ယေသံ အတ္တိတိ အာမတ္တိကာ။
အာမတ္တိကာနံ အာပကော အာမတ္တိကာပကော။

အယောပတ္တော အယသာ ကတော ပတ္တော အယောပတ္တော။(နဲ့) အယဿ ပတ္တော အယောပတ္တော။

ဝဏ္ဏာ ဝဏ္ဏိယတိ အမုမဟန္တာဒိဝသေန ပဿိတိတိ ဝဏ္ဏော။

အမာဠကောဒနံ အသတိ ဧပေတိ သမုဒါယံတိ အမော။
အာဟနန္တိ ဝန္တန္တိ အသ္မိံ (အနေနာ)တိ အာဠကော။
အာဠကဿ အမံ အမာဠကံ၊ အမာဠကဿ ဩဒနံ အမာဠကောဒနံ။

တဒုပိယံ ဥပေတိတိ ဥပိယံ၊ တံ ဥပိယံ တဒုပိယံ။ (ဘာဠိ)
(တနဲ့) တဿ ဥပိယံ တဒုပိယံ။ (စတုတ္ထိတပ်)

ဦနပဉ္စပဉ္စနသိက္ခာပုဒ်

ဦနပဉ္စပဉ္စနေန ပဉ္စ ဝန္တနာနိ ပဉ္စပဉ္စနာနိ။ (အသမာဟာရဒီဂ)
ဦနာနိ ပဉ္စပဉ္စနာနိ အဿာတိ ဦနပဉ္စပဉ္စနော။ (ဣတ္ထမ္ပ၊ တ၊ ဟနက်)

ပဉ္စပန္နနောကာသော ပဉ္စပန္နနဿ ဩကာသော ယဿာတိ ပဉ္စပန္နနောကာသော။
 အပဉ္စပန္နနောကာသော ဝဇ္ဇိယတိ ဧတ္တာတိ ဝဇ္ဇနော ဝဇ္ဇနော ဩကာသော ဝဇ္ဇနောကာသော။
 နတ္ထိ ဝဇ္ဇနောကာသော ယဿာတိ အပဉ္စပန္နနောကာသော။
 ဒွဂ်လာ ဒွေ အဂ်လာနိ ဒွဂ်လံ၊ ဒွဂ်လံ ပမာဏံ ဧတိဿာတိ ဒွဂ်လာ။
 ဟတ္ထေသု ပိဏ္ဏာယ ဓရန္တိ-ဌံ ဟတ္ထေသု-ဝေ သု ပိဘတိ၊ ကရိုဏ်အနက် (သဒ္ဓါကျန်းအလို)
 သတ္တမိအနက်၊ (သာရတ္ထဋီကာအလို) တို့၌ သက်။

ဘောသဇ္ဇသ္မိက္ခာပုဒ်

ဘောသဇ္ဇံ ဘိသိယတေတိ ဘောသော၊ ဘောသံ (ရောဂဘယံ) ဇယတိတိ ဘောသဇံ (ဘောသ + ဇိ)
 ဘောသဇမေဝ ဘောသဇ္ဇံ။ (ကခါဘာဋီ၊ ၁။ ၄၂၇)

သဗ္ဗတ္ထကံ အတ္ထိယတိ ဣန္ဒြိယတိတိ အတ္ထကော၊ သဗ္ဗေ အတ္ထကော သဗ္ဗတ္ထကော။
 ပိဋိယေတ္တာ ပဋိဇကောယေဝ ပိဋိယေတ္တာ။ (ပဋိဇက+ကျ) အာဝုဒ္ဓိ-ပြု၊ ယ-လာ။
 ဥဿဝေါ နာနာသမိဒ္ဓိဟိ သဝန္တိ ဧတ္တာတိ ဥဿဝေါ၊ (ဥ+သု+ဏ)
 (တနဲ) ဥဿံ ဝမန္တိ ဥဂ္ဂိန္တိ ဧတ္တာတိ ဥဿဝေါ။

မာလာကိတာ ကရိယတေတိ ကတာ၊ မာလာ ကတာ ယေသံတိ မာလာကိတာ။
 က-ဌံ အကို ဣ-ပြု။ (ဘာဋီ) (တနဲ) ကိရတိတိ ကိတာ၊ (ကိရ+တ)။
 မာလာ ကိတာ ယေသံတိ မာလာကိတာ။ (နိသျ)

တိဏဏ္ဍပကံ အန္တံ သမိပံ ဥပဂစ္ဆတိ အာပေယျဿာတိ အဏ္ဍပကံ၊
 (အန္တ-ဥပ+ဂမု+ကိ၊ န္တ-ကို ဣ-ပြု၊ ဂ-ကို က-ပြု)
 တိဏေဟိ ကတံ အဏ္ဍပကံ တိဏဏ္ဍပကံ။

အာရာမိကိနီ အာရာမေ နိယုတ္တာ အာရာမိကိနီ။ (အာရာမ+ဣက+ဣနီ)
 စောရိကာယ စောရဿ ကမ္ပံ စောရိကံ။

ဗဟုလ္လိကာ ဗဟုလာနံ ဘာဝေါ ဗဟုလ္လံ၊
 ဗဟုလ္လာယ ပဋိပန္နာ ဗဟုလ္လိကာ။

ကောလဗေဗ ကေန အဂ္ဂိနာ လမ္ပတိတိ ကောလဗေဗ။

ဩလိနပိလိနာနိ ဟေဋ္ဌာ လိနာနိ ဩလိနာနိ၊ ပိပိဓေသု လိနာနိ ပိလိနာနိ။
 ဩလိနာနိ စ ပိလိနာနိ စ ဩလိနပိလိနာနိ။

အန္တောကောဋ္ဌာဂါရိကာ ကောဋ္ဌံ အဂါရိ ကောဋ္ဌာဂါရိ။
 အန္တော သံပိဟိတံ ကောဋ္ဌာဂါရိ အန္တောကောဋ္ဌာဂါရိ။
 အန္တောကောဋ္ဌာဂါရိ ဧတေသံအတ္ထိတိ အန္တောကောဋ္ဌာဂါရိကာ။

သဒ္ဒါ + ဝေါဟာရအလင်းတန်း

ယဿိယနိယာနိ ယဿိယာယိတဗ္ဗာနိတိ ယဿိယာယနိယာနိ။ (ယဿိ + သာ + အနိယ)
 ဂေါသပိ ဂေါသဘာဝေန သပ္ပတိ ပဝတ္တတိတိ သပ္ပိ
 ဂေါတော နိဗ္ဗတ္တံ သပ္ပိ ဂေါသပိ။ (တနံ) ဂုဏံ သပ္ပိ ဂေါသပိ။
 အဇိကာယ အဇဿ ဝေသာ အဇိ။ (အဇ + ကာ + ထိ - ဤ)။ အဇိ ဝေဝ အဇိကာ။

ဝသယိကသာဠိက သိက္ခာပုဒ်

ဝသယိကသာဠိကာယ ပသေဝ ဝသယကာလေ အဓိဋ္ဌာတဗ္ဗာ နိဝတ္ထာ ဝသယိကာ။
 ဝသယိကာ စ သာံ သာဠိကာ စ ဝသယိကသာဠိကာ။
 ဆောင် ဣတိ ပြုပြင်၊ ဝတ်ဆင် - ဝိဋ္ဌာနံ၊ ဤလေးတန်း၊ မှတ်ရန် အပြားခေတ်။
 ယုန် ဆုတ် ပက္ခ၊ ဆယ့်လေး မျှ၊ မှတ်ကြရာတိုးခေတ်။
 ဆို ဆန်း ဆယ့်ငါး၊ ရက်၌ ကား၊ ရှာငြား ပြုဝတ်ခေတ်။
 ဝိသိယံ လေးလကား၊ အားလုံးအား၊ အပြဲငြား လေးဝခေတ်။

အနတ္တမနော အတ္တနော မနော အတ္တမနော၊ ဝိတိသောမနဿနှင့် ယုဉ်သောစိတ်။
 နတ္ထိ အတ္တမနော ယဿာတိ အနတ္တမနော။ ဒေါမနဿသဟာရုတ်စိတ်။

သုတ္တဝိညတ္တိ သိက္ခာပုဒ်

ခေါမ် ခေါမေ ခေါမရဋ္ဌေ နိဗ္ဗတ္တံ ခေါမ်။ (လျှော်) ခေါမေဟိ ကတံ ဝါယိတံ ခေါမ်။ (ခေါမ + အ)
 ကပ္ပိသိကံ ကပ္ပိသတော နိဗ္ဗတ္တံ ကပ္ပိသိကံ။ ကပ္ပိသေဟိ ဝါယိတံ ကပ္ပိသိကံ။
 ကောသေယျံ ကောသိယေဟိ ကတံ ဝါယိတံ ကောသေယျံ။
 သာဏံ သာဏေဟိ ကတံ သာဏံ။
 တန္တဝိယေဟိ တနောတိ ဝိတ္ထာရေတိတိ တန္တံ။ (တနံ) တနိတဗ္ဗံ ဝိတ္ထာရေတန္တံ တန္တံ။ (တန + တ)
 တန္တံ ဝါယတိတိ တန္တဝိယော။ ကာရိတိ ကံ အနက်၊ ဟိ ဝိဘတ်။ သကျ - ၆၃။
 ဝိယာပေယျံ ဝိ + ကာပေ + ဧယျံ။

မဟာပေသကာရ သိက္ခာပုဒ်

ပဝိသံ ပဝိနာ ဝသတိ ဧတ္တာတိ ပဝါသော။
 သပ္ပဝါယိတံ သုဋ္ဌ ပဝါယိတံ သပ္ပဝါယိတံ။
 ဒသိကသုတ္တံ ဒသာ အဿ အတ္ထိတိ ဒသိကံ။ ဒသိကံ သုတ္တံ ဒသိကသုတ္တံ။
 (အာယတ၊ ဝိတ္တတ၊ အပ္ပိတ - သုံးပုဒ်ဖြင့် ရည်တိုး၍ ဝိလာခြင်းနှင့် တကွ ရက်ပုံကိုပြသည့်
 သုဝိတ - စသော နောက်လေးပုဒ်ဖြင့် - ရက်ပုံသက်သက်ကိုသာပြသည်။)

အစွေကစိဝရသိက္ခာပုဒ်

ဝဿာဝါသိကံ အာဝသီတိ အာဝါသော၊ ဝဿံ အာဝါသော ဝဿာဝါသော၊
ဝဿာဝါသဿ ဒိန္နံ ဝဿာဝါသိကံ။

ဒသာဟာနာဂတာယ ဒသ အဟာနိ ဒသာဟံ၊ ဒသာဟေန အနာဂတာ ဒသာဟာနာဂတာ။
(သီတင်းကျွတ်လဆန်း ၅-ရက်မှ ၁၄-ရက်ထိ ၁၀-ရက်။)
(အစွန္နသံယောဂအတွင်းဝင်သော သတ္တမိအနက်၊ ဒု- အံ- သက်)

ကတ္တိကတေမာသိကပုဏ္ဏပံ = ကတ္တိကာယ နိယုတ္တော ကတ္တိကော(သီ+တန်)
တယော မာသာ တိမာသံ၊ (ဝါတွင်းသုံးလ)
တိမာသေ နိယုတ္တော တေမာသိကော။ (ဝါတွင်းသုံးလတလလ)
ကတ္တိကောစ သော တေမာသိကောစာတိ ကတ္တိကတေမာသိကော။ (သီတင်းကျွတ်လ)
ပူရတိတိ ပုဏ္ဏော၊ မိနိယတိ ဒီဝသော ဧတေနာတိ မာ၊ (မာ+အ)
ပုဏ္ဏော မာ ဧတ္ထာတိ ပုဏ္ဏမာ၊ (ပုဏ္ဏ+မာ)
ကတ္တိကတေမာသိကော ပုဏ္ဏမာ ကတ္တိကတေမာသိကပုဏ္ဏမာ။
(တန်) ကတ္တိကတေမာသိကော ဌိတော ပုဏ္ဏမာ ကတ္တိကတေမာသိကပုဏ္ဏမာ။
(သီတင်းကျွတ်လပြည့်နေ့)

အစွေကစိဝရ အတိ သီယံ အာယိတဗ္ဗံ ပဝတ္တေတဗ္ဗတိ အစွေကံ၊(အတိ+ဣ+ကာရိတ်- ဂေချေ+ ကျ)
အစွေကံ စိဝရံ အစွေကစိဝရံ။

သာသကံသိက္ခာပုဒ်

ဥပဝဿံ ဥပ+ဝဿ+တွာ၊ တွာကို ယ-ပြု၊ သျကို သ-ပြု၊ ဒွေဘော်ပြု၊ ဝါစာသိလိဋ္ဌအကျိုးငှါ
နိဂ္ဂဟိတံလော။

ကတ္တိကစောရကာ ကတ္တိကမာသေ စောရကာ ကတ္တိကစောရကာ။
ဒုစ္စောဠာ စိလုတေ အစွာဒိယတေတိ စောဠော၊ ဒုပ္ပလော စောဠော ယေသံတိ ဒုစ္စောဠော။
ကတ္တိကပုဏ္ဏပံ ကတ္တိကော ပုဏ္ဏမာ ကတ္တိကပုဏ္ဏမာ။ (အစွန္နသံယောဂ+အံ)
ကတ္တိကစာတုမာသိနိ စတ္တာရော မာသာ စတုမာသံ၊ စတုမာသဿ ပူရကံ စာတုမာသိနိ၊
ကတ္တိကာစ သာ စာတုမာသိနိစာတိ ကတ္တိကစတုမာသိနိ။

အာရညကာနိ အာရညေ ဇာတာနိ အာရညကာနိ။
ပဉ္စနေသတိကံ ဇေနံ သတာနိ နေသတာနိ၊ ပဉ္စ နေသတာနိ ပဉ္စနေသတာနိ၊
ပဉ္စနေသတာနိ အဿ အတ္တိတိ ပဉ္စနေသတိကံ။

သာသကံသပ္ပတာနိ လဟ အာသကာယ ယာနိ ဝတ္တန္တိတိ သာသကာနိ။

သာသကာနိတိ သပ္ပတာနိ သာသကံသပ္ပတာနိ။

အန္တရယရံ အန္တရေ ယရာနိ ဧတ္ထ (ဧတသော)တိ အန္တရယရံ။ (သကျ - ၆၃)

ပရိကတသိက္ခာပုဒ်

ပရိကတံ ပရိကမိတိ ပရိကတော။ (ပရိ + နမှ + တ)

သံယိကော သံယဿ သန္တကော သံယိကော။

ဩကောဇေထ အဝ + နိဇ + စု - ဇော + ထ။ (တနဲ) အဝ + နဒ + စု - ဇော + ထ။ ဒကို ဇ - ပြ။

လာဘံ လဘိတဇ္ဇောတိ လာဘော။

ဆောင် သန္တတ တေ။ ရက်ကုန် ဆေး၊ ပြန်ပေး မသုံးချ။

ရွှေ၊ ငွေ ခံလဲ၊ နှစ်ခုတွဲ၊ ပြန်ဘဲ မပေးချ။

အကြွင်းစစ်ဆေး၊ နှစ်ဆယ့်လေး၊ ပြန်ပေး သုံးစွဲချ။

သံယာလယ်သာ၊ စွန့်ရပါ။ သုံးဖြာ တွေ့ပါစ။

ဦးပဉ္စ၊ ရှိပါ။ လဲထ သုံးမျိုးပ။

=====

ပါမိတ္တိယကဏ္ဍ

မှသာဝါဒဝဂ်၊ မှသာဝါဒ သိက္ခာပုဒ်

ဝါဒက္ခိတ္တော ဝဒန္တိ ဧတေနာတိ ဝါဒေါ၊ မိပိယတိတိ မိတ္တော။

ဝါဒေန မိတ္တော ဝါဒက္ခိတ္တော။ (တနဲ) ဝါဒမိ မိတ္တော ဝါဒက္ခိတ္တော။

သပ္ပဇာန မှသာ ဘာသတိ

သပ္ပဇာန သံ + ပ + ဉာ + နာ + အန္တ၊ သပ္ပဇာနန္တ - သိ - သက်၊ န္တ - ကို အံ - ပြ။ သိချေ၊ နိဂ္ဂဟိတိလော။

မှသာ ဒုတိယန္တနိပိတ်၊ အံ သက်၊ သဗ္ဗာသမာဓုသော - ဖြင့်ချေ၊ (ဤအလို - သပ္ပဇာနမှသာ - ဝါဒ)

(တနဲ) သပ္ပဇာနာတိတိ သပ္ပဇာနံ၊ သပ္ပဇာနန္တဿ မှသာ သပ္ပဇာနမှသာ။ (န္တ - ချေ)

ဤအလို = သပ္ပဇာနမှသာ - သမာသိ။

သပ္ပဇာနမှသာဝါဒေ သပ္ပဇာနိတိ သပ္ပဇာနံ၊ သပ္ပဇာနာတိတိ သပ္ပဇာနံ၊ သပ္ပဇာနံ စ သပ္ပဇာနံ စ သပ္ပဇာနံ။

ဝဒနံ ဝါဒေါ၊ မှသာ ဝါဒေါ မှသာဝါဒေါ၊ (ကမ္မဋ္ဌဆဋ္ဌိ တပျရိသံ)

သပ္ပဇာနန္တဿ မှသာဝါဒေါ သပ္ပဇာနမှသာဝါဒေါ။ (န္တ - ကိုချေ) နိပိတ်အနက်၊ သပ္ပ - သ

ဝိသံဝါဒနပုရေက္ခာရဿ သပ္ပာ ဝေတိ အနေနာတိ သံဝါဒနံ၊ (သမ္မာဝါတဝိရတိ - ပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကုမ္ပိဇ)

န သံဝါဒနံ ဝိသံဝါဒနံ၊ ပုရတော ကရောတိတံ ပုရေက္ခာရော၊
ဝိသံဝါဒနံ ပုရေက္ခာရော ဝိသံဝါဒနပုရေက္ခာရော။

ဝါစာ ဝစတိ စတာယာတိ ဝါစာ။ (မှသာစကားကိုဖြစ်စေတတ်သောအကုသိုလ်စေတနာ)

ဂိရာ ဂိယတေ သဒ္ဓိယတေတိ ဂိရာ။

အရ- မုသာဝါဒစေတနာသည်ဖြစ်စေအပ်သော သဝိညတ္တိကံဝစိဘောဒသဒ္ဓရုပ်။

ဗျပ္ပထော ဝါစာစဝ ပထော ဗျပ္ပထော။(ဝါစာယ ဗျောပထေ - ဟူသော နိတိသုတ်ဖြင့် ဝါစာကို ဗျ-ပြ)

ဝစိဘောဒေါ ဘိဇ္ဇနံ ဘောဒေါ၊ ဝစိယာ ဘောဒေါ ဝစိဘောဒေါ။ (ဝိက္ခဏသဒ္ဓရုပ်)

ဝါစသိကာ ဝစသာ နိဗ္ဗတ္တာ ဝါစသိကာ။

မှတ်ချက် ဝါစာပုဒ်-အရ မုသာဝါဒစေတနာကိုသာ ကောက်။ ဂိရာ၊ ဗျပ္ပထော၊ ဝစိဘောဒေါ- သုံးပုဒ်ဖြင့် သဝိညတ္တိကံဝစိဘောဒသဒ္ဓရုပ်နှင့် ယင်းကိုဖြစ်စေတတ်သော မုသာဝါဒအကုသိုလ်စေတနာ၊ ဝါစသိကာ၊ ဝိညတ္တိ-ဖြင့် ဝစိညတ်နှင့် ယင်းကိုဖြစ်စေတတ်သော မုသာဝါဒအကုစေတနာ။

အနရိယဝေါဟာရာ န အရိယော အနရိယော၊ ဝေါဟရိယတေတိ ဝေါဟာရော၊

အနရိယာနံ ဝေါဟာရော အနရိယဝေါဟာရော။

စက္ခုနာ ဒိဋ္ဌံ-၌ စက္ခုနာအရ- မုချတ္ထ = စက္ခုပသာဒဝတ္ထု။

ကာရဏုပစာရတ္ထ = စက္ခုဝိညာဉ်၊ ဝတ္ထုပုရေဇာတပြိုင်။

ပစ္စယသတ္တိ = ဝတ္ထုပုရေဇာတ၊ နိဿယ၊ ဝိပ္ပယုတ္တ၊ ဣန္ဒြိယ၊ အတ္ထိ၊ အဝိဂတ၊ ၆- ပစ္စည်း။

ဆောင် နိ.ပု. ဣန္ဒြိယံ၊ ဝိပ. အတ္ထိ၊ အဝိ. ဝတ္ထုခြောက်။

ဒိဋ္ဌံ-၌ အန္တတံ အရ- စက္ခုဝိညာဉ်။ ဗာဟျတံ အရ- ရူပါရုံ။

အာရမ္မဏပြိုင်။ အာရမ္မဏ၊ ပုရေဇာတ၊ အတ္ထိ၊ အဝိဂတ။

မှတ် မု+တ။ မု-ဓာတ် ဗန္ဓန အနက်ဟော။ ကိယာဒိဂိုဏ်း၊ မုနာတိ - စသည်စဉ်။

ဓာတ်အရ- ယာန၊ ဇိဂါ၊ ကာယဝိညာဉ်။ (ဥပစာရတ္ထ)

(တနဲ)ယာန၊ ဇိဂါ၊ ကာယပသာဒ၊ (မုချတ္ထ)

ဝေမတိကော မညတေ မတိ၊ ဝိပိဓာ မတိ ဝိမတိ၊ ဝိမတိ အဿ အတ္ထိတိ ဝေမတိကော။ (ဝိမတိ + ကိက)

ဒဝေါ ဒဝေါစ ဟာသောစ ဒဝေါ။ (ဝိဂ္ဂဟေကသိသံ)

ဩမသဝါဒ သိက္ခာပုဒ်

ဩမသန္တိ အဝ + မသ - ဟိသာအနက်၊ ဝိဇ္ဇနအနက် + အ + အန္တိ။

ရံသေန္တိ ရံသ + စ - ဂေ + အန္တိ။ ဆဲရေးခြင်းအနက်ဟော။

ဝေမ္မန္တိ ဝတိ + စ - ဂေ + အန္တိ။ နိဗ္ဗာအနက်ဟော။

တက္ကသိုလ်လွယ်	တက္ကနံ တက္ကော၊ တက္ကော သီလံ (သဘာဝေါ) ယတ္ထာတိ တက္ကသိုလ်လော။ (တက္ကသိုလ်လွယ် - ဟု ရသေ့နှင့်လည်းရှိ။)
နန္ဒိဝိသာလော	နန္ဒိတဗ္ဗေတိ နန္ဒော၊ နန္ဒော ဧတဿ အတ္ထိတိ နန္ဒိ။ ဝိသာလာနိ ဧတဿ အတ္ထိတိ ဝိသာလော၊ နန္ဒိ စ သော ဝိသာလောဓာတိ နန္ဒိဝိသာလော။ (နန္ဒိ - သဒ္ဒါသည် နာမည်ဟော သဒ္ဒါဖြစ်၍ ရသေ့မပြုရ။)
ဝလီဝဒ္ဓေါ	ဤစ ဝရော ဓာတိ ဤဝရော၊ ဤဝရေ ဒဒါတိတိ ဤဝဒ္ဓေါ။ (ဤဝရဒေါ - ဟူလိုလျက် ဝကို ဝပြုရ - ကိုချေ၊ ဒ - ဒွေဘော်ဆင့်) ဝလံ အဿ အတ္ထိတိ ဝလီ၊ (နွားလား) ဝလီ စ သော ဤဝဒ္ဓေါ ဓာ တိ ဝလီဝဒ္ဓေါ။
ပရာဒိတော	ပရာ + ဒိ + ကာရိတိ ကျေ + တ။
ကုဒါစနံ	ကိတည်း၊ ကိသဗ္ဗညေက(ပ)ဒါ ဒါစနံ - ဖြင့် ဒါစနံ - ပစ္စည်းသက်၊ ကုဟိဟံသုစ၌စ - ဖြင့် ကု - ပြု။ (တနဲ့) ကိသဒ္ဓါတည်း၊ ကိသဗ္ဗညေက။ ပ။ နံ - ဖြင့် ဒါစနံ - ပစ္စည်းသက်၊ ကု - ဟူသောနိပါတနဖြင့် ကိကိုကု - ပြု။
ဥဒဗ္ဗတိ	ဥ + ဝဟ + ဤ။ ဓာတ်အစ အ - လာ၊ ဒလော၊ ဝဒ္ဓေဘော်လာ၊ ဝ - နှစ်လုံးကို ဝ - နှစ်လုံးပြု၊ ဤကို ရသေ့ပြု။ (တနဲ့) ဥ + အာ + ဝဟ + ဤ။
အလာဘောသိ	လဘ + ကာရိတိ - ဂေ + ဤ။
ပုတ္တုသဇာတိ	ပုံကရိသံ ကုသတိ အပနေတိတိ ပုတ္တုသော၊ ပုတ္တုသာနံ ဇာတိ ပုတ္တုသဇာတိ။
ဥက္ကဋ္ဌံ	ဥပကနာ တိဋ္ဌတိ ကသတိတိ ဥက္ကဋ္ဌံ။ ဥဋ္ဌံ ကရောတိ အဘိနိပ္ပတ္တေတိတိ ဥက္ကဋ္ဌံ။ (တိလိင်)
အဝကဏ္ဍကံ	သာမိကာနံ ဝစနကရဏတ္ထာယ ကဏ္ဍံ ကရောတိ နိသိဒတိတိ အဝကဏ္ဍကော။
ဝေကဏ္ဍကံ	ဝေဝေန ကဏ္ဍံ ကရောတိတိ ဝေကဏ္ဍကော။
နေိဋ္ဌကံ	နေံ ဧသတိ ဂဝေသတိတိ နေိဋ္ဌကော။
သဝိဋ္ဌကံ	သာမိကာနံ သဝံ ဝုဒ္ဓိံ ဧသတိ ဣစ္ဆတိတိ သဝိဋ္ဌကော။
ကုလဝဇ္ဇကံ	သာမိကာနံ ကုလံ ဝဇ္ဇတိတိ ကုလဝဇ္ဇကော။
စိတ္တိကတံ	ကရိယတေတိ ကတံ၊ စိတ္တေ ကတံ စိတ္တိကတံ။
ကောဋ္ဌကကမ္ပံ	ကုဋတိ ဆိန္ဒတိတိ ကောဋ္ဌော၊ ကောဋ္ဌောဧဝ ကောဋ္ဌကော။ ကောဋ္ဌကဿ ကမ္ပံ ကောဋ္ဌကကမ္ပံ။
ပုပ္ဖဆဋ္ဌကကမ္ပံ	ပုပ္ဖံ ဆဋ္ဌေတိတိ ပုပ္ဖဆဋ္ဌကော။ (ပုပ္ဖ - သဒ္ဓါ ကရိသ အနက်၊ ကုသုမအနက်ဟော)

မိကျာ်တိတ် + မိဒိတ်

၂၂၂

မဝုမေပဟော ယေဟတိ သိဉ္စတိ ဧတေနာတိ မေပဟော၊ မဝုဒနာ မေပဟော မဝုမေပဟော။
ကာဋကောဋိကာယ ကဋတိ သုက္ကံ သေသတိ ယတ္ထရတိ ဧတေနာတိ ကာဋံ၊ (ပုရိသနိမိတ်)
ကုဋ္ဌိတတ္တာ တပိတဗ္ဗာ ဝတ္ထေန ပိဒဟိတဗ္ဗာတိ ကောဋိကာ။ (ကုတ္တိနိမိတ်)
ကာဋံစ ကောဋိကာစ ကာဋကောဋိကာ။

ပိဋိကခါ ပိဋိကခိတဗ္ဗာတိ ပိဋိကခါ၊ ပိဋိကခါဝေ ပိဋိကခါ။

ကုဋ္ဌိကံ အက္ခောန္တိယတေတိ ကုဋ္ဌံ၊ (ကုသ+ဋ) ကုဋ္ဌံ အဿ အတ္ထိတိ ကုဋ္ဌိကံ။

သောသိကံ ရသဒိဓာတုယော သောသယတိတိ သောသော၊
သောသော အဿ အတ္ထိတိ သောသိကော။

အပမာရိကံ သရဏံ သာရော၊ အပဂတော သာရော ယေနာတိ အပမာရော၊ (သဿ မော)
အပမာရော အဿ အတ္ထိတိ အပမာရိကော။

ဒဝကမျတာ ဒဝံ ပရိဟာသံ ကာမေတိတိ ဒဝကာမော၊ တဿ ဘာဝေါ ဒဝကမျံ၊ ဒဝကမျံဝေ ဒဝကမျတာ။

ဒုဗ္ဗာသိတဿ ဒုက္ခေန ဘာသိယတေတိ ဒုဗ္ဗာသိတံ။

အဓိပ္ပါယ် = စောရောသိတိ အာဒိနံ ပန ကေနပိ ပရိယာယေန ပိဋိယံ အနာဂတတ္တာ ဒုက္ခံ ပုတ္တံ။
ပေသုညသိက္ခာပုဒ်

ဝိဝါဒါပနာနံ ဝိရုဒ္ဓံ ဝဒတိ ဧတေနာတိ ဝိဝါဒေါ၊ ဝိဝါဒံ အာပနာ ဝိဝါဒါပနာ၊ တေသံ။

ဘဏ္ဍာနဇာတာနံ ဘဏ္ဍာနံ ဇာတံ ဧတေသန္တိ ဘဏ္ဍာနဇာတာ။

ကလဟဇာတာနံ ကလဟော ဇာတော ဧတေသန္တိ ကလဟဇာတာ။

ပေသုညံ ဝိသုတိ သဉ္ဇုဏ္ဏေတိတိ ဝိသုဏော(ပုဂ္ဂလော)၊ ဝိသုဏဿ ဣဒံ(ကမ္မံ) ပေသုညံ၊ (ဝစနံ)
(တနံ)ဝိယောစသုညံစ ဝိယသုညံ၊ ကရောတိတိ ကရဏာ၊

ဝိယသုညဿ ကရဏာ ဝိသုဏာ။ (ဝါစာ) (ဝိယသုညကရဏာဟူလိုလျက် ယညကရ-
တို့ကို ရေ၍ ဝိသုနာဟုပြီး) ဝိသုဏာဝေ ပေသုညံ၊ (ဝိသုဏာ+ဏျ)

(တနံ)ဝိသတိတိ ဝိသုဏာ၊ (ဝါစာ)

ဝိသုဏာ ဝေ ပေသုညံ၊ ဘိက္ခုနံ ပေသုညံ ဘိက္ခုပေသုညံ။

ဝိယကမျတာယ ဝိယံ ကာမေတိတိ ဝိယကာမော၊ ဝိယကာမဿ ဘာဝေါ ဝိယကမျံ၊

ဝိယကမျံယေဝ ဝိယကမျတာ။

ပဒသောဓမ္မသိက္ခာပုဒ်

ပဒသော ပဒံ ပဒံ ပဒသော၊ (ပဒ - ပုဒ်ဝိတ္ထာအနက်၌၊ သောပစ္စည်း၊ ဝိဘာဂေဓာစ - ၌ စသဒ္ဓါဖြင့်သက်။
အံ ဝိဘတ်ကျေ။)

အဓိပ္ပါယ် =	ဘဝဝါ သားဖူးကုန် သင်္ဂဟကရုဏာတ္ထာယ ဇာတိတ္ထံ ဖရိဟာရံ အဒါသိ၊ န ဟိ ယုတ္တံ လုံလဒါရကေ ပဗ္ဗဇေတွာ နာနဂ္ဂဟေတု။
သတ္တန္တာ	ဆဒိယိတ္တာတိ ဆန္ဒာ၊ (ဆဒ+တ) သဗ္ဗမေဝ ဆန္ဒာ သတ္တန္တာ။
ဖဒရိကာရာမေ	ဖဒတိ ထိရိ ဘဝတိတိ ဖဒရိ၊ (ဖဒ+အ+ထိ-ဤ) ဖဒရိ ဧတ္ထ အတ္တိတိ ဖဒရိကံ၊ ဖဒရိကေ ကတော အာရာမော ဖဒရိကာရာမော။
သေယျံ	သယတိ ဧတ္တာတိ သေယျ၊ (မဉ္ဇဝိဋ္ဌာဒိ) (သံ+ဣ+ထိအာ) သယနံ သေယျ၊ (ကာယပသာရဏကြိယာ) သေယျာစ သေယျာစ သေယျာ။ (သရူပေကသေသ)
ဘိက္ခုနိပဇ္ဇေဋ္ဌိ	ဘိက္ခုဝယ် - ပထမာဝိဘတ်၊ သတ္တမိအနက်။ အာလပနေစ - ဋ္ဌိ စသဒ္ဓါ။ (တနဲ) ဘာဝလက္ခဏအနက်၊ သို့ဝိဘတ်သက်၊ ချေ။ ဒုတိယ သဟသေယျသိက္ခာပုဒ်
အာဝသထာဂါရံ	ဝသန္တိ ဧတ္တာတိ ဝသထော၊ အာဂန္တုကာနံ ဝသထော အာဝသထော၊ အာဝသထော အဂါရံ အာဝသထာဂါရံ။
အဒ္ဓိကာ	အဒ္ဓိနံ ဂစ္ဆန္တိတိ အဒ္ဓိကာ။
ဂန္ဓဂန္ဓိနိ	ဂန္ဓာနံ ဂန္ဓော ဂန္ဓဂန္ဓော၊ ဂန္ဓဂန္ဓော ဧတိဿာ အတ္တိတိ ဂန္ဓဂန္ဓိနိ၊ (ဂန္ဓဂန္ဓ+ဤ+ဣနိ)
အစာဂမာ	အတိ+အဂမာ၊ ဂမု+ အာ ဝိဘတ်။ ဓာတ်၏အစ-ဋ္ဌိ အ-လား။
ဝုဒ္ဓိဗောသာ	ဝုဒ္ဓိ+ဗော-ဟုဖြတ်။ ဟ-လား၊ (တနဲ) ဝုဒ္ဓိ+ဟိ+ဗော-ဟုဖြတ်။
ဝုဒ္ဓိ	ဝဒ္ဓတိ သဂ္ဂမောက္ခသမ္ပတ္တိ ဧတာယာတိ ဝုဒ္ဓိ။ ပစ္စည်းအရ-သဒ္ဓါ စေတနာပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကုသိုလ်ဝိတ္တုပ္ပါဒ်။ ဓာတ်အရ- ကာမကုသလဝိပါက် - ဝဋ်။
မွေဝဒသနာသိက္ခာပုဒ်	
ယရကံ	ယရံ နေတိတိ ယရကံ၊ (ယရ-နိ+အ၊ နကို က-ပြု၊ (ယရဏ) ဣတ္ထိဇေတ-ဤသက်။)
ယရသုဏှာ	ယရေ သုဏှာ ယရသုဏှာ။
အာဝသထဒ္ဓါရေ	အာဂန္တာ ဖပိသိတွာ ဝသန္တိ ဧတ္တာတိ အာဝသထော၊ အာဝသထဿ ဒ္ဓါရံ အာဝသထဒ္ဓါရံ။
ဇာရော	ဇီယန္တေ အနေနာတိ ဇာရော။
ဥပကဏ္ဍကေ	ကဏ္ဍတိ သုဏှာတိ ဧတေနာတိ ကဏ္ဍော၊ ကဏ္ဍဿ သမိပံ ဥပကဏ္ဍကံ။
ဝိဿဋ္ဌေန	ဝိဿယိယတေ န လက္ခိယတေ သေမှာဒိဟိ ဝိဿဋ္ဌော။ (ဝိ+သဉ္ဇ(သဉ္ဇ)+တ)
ဥတ္တရိဆပ္ပဝါစာဟိ	ဆဝါ ပဉ္စဝါ ဆပ္ပဉ္စာ၊ ဆပ္ပဉ္စာ စ တာ ဝါစာယောစာတိ ဆပ္ပဝါစာယော၊ (တနဲ) ဆဝါ ပဉ္စဝါ ဝါစာယော ဆပ္ပဝါစာ၊ ဆပ္ပဝါစာဟိ ဥတ္တရိ ဥတ္တရိဆပ္ပဝါစာ။

သဒ္ဒါ + သင်္ဂဟအလင်းဇာန်

ပုရိသဝိဂ္ဂဟေန ဝိပိဓံ ဂဏှာတိ ဧတ္ထာတိ ဝိဂ္ဂဟော၊ ပုရိသောဇဝ ဝိဂ္ဂဟော ပုရိသဝိဂ္ဂဟော။
တသ္မိံ ဒေသေတိ - ဌိ သ္မိံ ဝိဘာတံ၊ သတ္တမိအနက်၊ (တနဲ) သမ္ပဒါန်အနက်၌ သက်။

ဘူတာရာစနသိက္ခာပုဒ်

အနာပတ္တိဝါရ - ၌ ဥမ္ပတ္တက မဟောရကြောင်း - မဂ်ဉာဏ်အမြင်နှင့် ပြည့်စုံသော အရိယာပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ ရှုသွပ်ခြင်း၊
စိတ်ပြန့်လွှင့်ခြင်း၏ မရှိသောကြောင့်တည်း။

ပထဝီဇကနသိက္ခာပုဒ်

အပ္ပသက္ခရာ ခရက် ခရံ၊ သဟ ခရေန ယာ ဝတ္တံတိတိ သက္ခရာ၊
(တနဲ) သရတိ ဟိံသတိ တောယာတိ သက္ခရာ၊ (သရ+ခရ)
အပ္ပိ သက္ခရာ ဧတ္ထာတိ အပ္ပသက္ခရာ။

အပ္ပမရမ္မာ မရတိ ဥဏ္ဏတ္တာ သတ္တာနံ အာယံ ဈာပေတိတိ မရ၊ (မရ+ဥ)
မရံ ပါတိ ရက္ခတိတိ မရမ္မာ၊ (မရ+ပါ၊ ပကို ဝ-ပြု။

ဩဝဠော ဩဝဿိယိတ္တာတိ ဩဝဠော။
ဩမကစာတုမာသံ စာတုမာသတော ဩမကံ ဩမကစာတုမာသံ။

ဘူတဂါမဝဂ်၊ ဘူတဂါမသိက္ခာပုဒ်

အဓိဝတ္ထာ အဓိ+ဝသ+တ၊ ဝသတောဥတ္ထ - ဖြင့် တကို ဓာတွန်နှင့်တကွ ဥတ္ထပြု၊ သရာလောပေါ-ဖြင့်
ချေသင့် သော်လည်း တု- သဒ္ဓါတာခြစ်သောကြောင့် ဝါ ပရော အသရူပါ-ဖြင့် ဥ-ချေ၊
ဣတ္ထိဇောတက အာ-သက်။

ဝိပိတ္ထော ဝိ+ဝိစ+တ၊ ဘူဇာဒိနမန္တော နော ဒ္ဓိစ-ဖြင့် ဓာတွန်စကို ချေ၊ တဒ္ဓေဘော်လား။

ဘူတဂါမပါတဗျတာယ ဘဝန္တိတိ ဘူတာ၊ အဘဝိသူတိ ဘူတာ၊ ဘူတာစ ဘူတာစ ဘူတာ၊
ဘူတာနံ ဂါမော ဘူတဂါမော၊ (တနဲ) ဘူတာဇဝ ဂါမော ဘူတဂါမော၊
ပါတဗ္ဗံ ပရိဘုဂ္ဂိတဗ္ဗန္တိ ပါတဗျံ၊ ပါတဗျဿ ဘာဝေါ၊ ပါတဗျတာ၊
ဘူတဂါမဿ ပါတဗျတာ ဘူတဂါမပါတဗျတာ။

ဗီဇောတာနိ ရုက္ခာဒိနံ ဝိရုဟနံ ဇနေတိတိ ဗီဇံ၊ ဗီဇေဟိ ဇာတာနိ ဝိဇာတာနိ၊
(တနဲ) ဗီဇာနိစ တာနိ ဝိဇာတာနိစာတိ ဗီဇာတာနိ၊ (ဝိ-ချေ)

ဟလိဒ္ဓိ ဟရံ ဝိတဝဏ္ဏံ ဒဝတိတိ ဟလိဒ္ဓိ၊ (ဟရံ+ဒ+ဏ္ဏ၊ ရ-ကို လ-ပြု။)

သီဂီဝေရံ ဖလုသခါတံ သိဂ် အသ္မိံ အတ္ထိတိ သီဂီ၊ ကဋျကဘယေဟိ ဝိရမိတဗ္ဗောတိ ဝေရော၊
သီဂီယေဝ ဝေရော သီဂီဝေရော။ (ယောဇနာ)

အသယတ္ထော အသံ သဗ္ဗညုတဉာဏ် တိဋ္ဌတိတ္ထောတိ အသယတ္ထော။
 အတိဝိသာ အတိဝိသာတိ ဘောသဇ္ဇပယောဂေသူတိ အတိဝိသာ။ (အတိ+ဝိသ+အ+အာ)
 ကဋကရောဟိနိ ကဋကရသာ ဟုတွာ ရဟတိတိ ကဋကရောဟိနိ။ (ကဋဟ+ရဟ+ယု+ဣ)
 ဥသီရံ ဝသန္တိ ဝါသံ ကရောန္တိ ဧတေနာတိ ဥသီရံ။ (ဝသ+ဦရ၊ ဝကို ဥ-ပြု။)
 ဘဒ္ဒမုတ္တကံ ဘဒ္ဒတိတိ ဘဒ္ဒံ၊ (ဘဒိ+ဒ) ဘဒ္ဒဉ္စ တံ မုတ္တဉ္စတိ ဘဒ္ဒမုတ္တကံ။
 ဝိလက္ခော ဝိလံ သရံ နိဿယဘူတံ ကသတိတိ ဝိလက္ခော။ (ဝိလ+ကသ+ကိ၊ က-ကို ခ-ပြု။)
 ဥဒုဗ္ဗဇရာ ဥဒုဗ္ဗိယတိတိ ဥဒုဗ္ဗဇရာ၊ (ဥ+ဒုဗ္ဗိ) နိဂ္ဂဟိတာဂမော ဧကဿ ဗဿ လောပေါ။

အညဝါဒကသိက္ခာပုဒ်

ပဋိစရတိ ပဋိ+စရ+အ+တိ၊ ပဋိ-သည် ပဋိစ္စာဒန အနက်။ စရ-သည် ပဝတ္တန အနက်။
 (တနဲ) ပဋိစ္စာဒန အနက်။
 အညဝါဒကေ အညံ ဝဒတိတိ အညဝါဒကော၊
 ဝိဟေသကေ ဝိဟေသေတိတိ ဝိဟေသကံ၊ (သ္မိ ဝိဘတ်၊ နိမိတ်အနက်၌ သက်။)

ဥဇ္ဈာပနကသိက္ခာပုဒ်

ဥဇ္ဈာပနကေ ဥဇ္ဈာပေန္တိ ဧတေနာတိ ဥဇ္ဈာပနံ၊ (ဥ+ဈေ+ကာပေ+ယု) ဥဇ္ဈာပနံဇေ ဥဇ္ဈာပနကံ။
 ဝိယျနကေ ဝိယျန္တိ ဧတေနာတိ ဝိယျနံ၊ (ဝိ+ယျ၊ ဣကို ဣယ-ပြု၊ ဒွေဘော်ပြု) ဝိယျနံဇေ ဝိယျနကံ။

ပထမသေနာသနသိက္ခာပုဒ်

ဟေမန္တိကေ ဟိံသတိတိ ဟိံမံ၊ (ဟိံသ+အ၊ သကို မ-ပြု၊ နိဂ္ဂဟိတ်ချေ)
 (တနဲ) ဟိံနောတိ ပဝတ္တတိတိ ဟိံမံ၊ (ဟိံ+ဣမ) ဟိမမေဝ ဟိမဝန္တော (တဗ္ဗော)
 ဟိမန္တေ နိယုတ္တော ဟေမန္တိကော။

အဝသိကသင်္ကေတေ ဝသေ နိယုတ္တာ ဝသိကာ၊ ဝသိကာ ဣတိ သင်္ကေတာ ဝသိကသင်္ကေတာ၊
 န ဝသိကသင်္ကေတာ အဝသိကသင်္ကေတာ။

မဉ္ဇ မဉ္ဇတိ ပုဂ္ဂလံ ဇာရေတိတိ မဉ္ဇော၊ (မဉ္ဇ+အ)
 မသာရကော ပါဒေ မသိတွာ တတ္ထ အဋ္ဌနိယော ပဝေသေတဗ္ဗာ ဧတ္တာတိ မသာရကော။
 (မသ+အာရပစ္စည်း+ကလာ)

ဗုဒ္ဓိကာဗဒ္ဓေါ ဗုဒ္ဓောဇေ ဗုဒ္ဓိကော၊
 ဗုဒ္ဓိကော အာဗဒ္ဓါ အဋ္ဌနိ ယဿာတိ ဗုဒ္ဓိကာဗဒ္ဓေါ၊
 ကုဋီရပါဒကော ကုဋီရဿ ပါဒေါ ဝိယ ပါဒေါ ယဿာတိ ကုဋီရပါဒေါ။
 ကုဋီရပါဒေါ ယေဝ ကုဋီရပါဒကော။

အာဟာရဝါဒကော အာဟာရ(တတ္ထ ပဝေသိတော) ပါဒေါ ယဿာတိ အာဟာရဝါဒကော။

ပိဋံ ပိဋတံ ဝိသမဒကံ ဟိသတိတိ ပိဋံ။

ဘိသိ ငြိဝန္တော ဧတိသံ သီဒန္တိတိ ဘိသိ၊ (ငြါဓာတ် + သဒဓာတ်)

ကောဇ္ဇံ ကုစိယတေ သံကုစိယတေတိ ကောဇ္ဇံ။ (ကုစ + ဆ)

လင်္ဂိတေဓော ပရိပုဇ္ဇေတိ ဟိသေတိတိ လင်္ဂိတေဓော။

ဥတ္တရတ္ထရဏံ အတ္ထရိယတေတိ အတ္ထရဏံ၊ ဥတ္တရိ အတ္ထရဏံ ဥတ္တရတ္ထရဏံ။

စမ္မဇဏံ စမ္မယေဝ ခဏော စမ္မဇဏော။ (ယောဇနာ) စမ္မဿ ခဏော စမ္မဇဏော။ (ဘာဋိ)

ပါဒပုဋ္ဌနိ ပုဋ္ဌိယတိ သောဓိယတိ ဧတ္ထ ဧတာယာတိဝါ ပုဋ္ဌနိ၊ ပါဒဿ ပုဋ္ဌနိ ပါဒပုဋ္ဌနိ။

ဖလကပိဋံ ဖလကံ စ တံ ပိဋံဇာတိ ဖလကပိဋံ။ (ဘာဋိ)

(တနဲ) ဖလကမယံ ပိဋံ ဖလကပိဋံ။ (မယပုဒ် - ချေ) (ယောဇနာ)

(တနဲ) ဖလကဉ္စ ပိဋဉ္စ ဖလကပိဋံ။ (ယောဇနာ)

ဒုတိယသေနာသန သိက္ခာပုဒ်

တိဏသန္တာရော သန္တရိယတေတိ သန္တာရော၊ တိဏဉ္စ တံ သန္တာရောဇာတိ တိဏသန္တာရော။

(နဲ) တိဏာနံ သန္တာရော တိဏသန္တာရော။

မဏ္ဍပံ မံ ရတ္တန္တကာရံ ညေတိ ဝိနာသေတိတိ မဏ္ဍော၊

မဏ္ဍံ သုရိယရသ္မိံ ပါတိ ရက္ခတိတိ မဏ္ဍပံ။ (ပုံ၊ နပုံ)

အနုပဓလ္လ သိက္ခာပုဒ်

အနုပဓလ္လ အနုသမိပံ ဥဟန္တာ ခဒနံ ဟိသနံ အနုပဓလ္လ။ (အနု + ပ + ခဒ + တ္တာ)

ဝေဟာသကုဋိ သိက္ခာပုဒ်

ဝိဿရံ ဝိရူပေါ သရော ဝိဿရော။

ဥပရိဝေဟာသကုဋိယာ ဥပရိ ဝေဟာသော ဧတိဿာတိ ဥပရိဝေဟာသာ၊

ဥပရိဝေဟာသာ စ သာ ကုဋိဇာတိ ဥပရိဝေဟာသကုဋိ။

ပဉ္စ ဝါ ပိဋံ ဝါ အံ ဝိဘတ်၊ ကံ အနက်၌ သက်။ (အဘိနိသိဒေယျ - ၌ အဘိကို အနက်ရှိကြံခိုက်)

(တနဲ) အံ ဝိဘတ်၊ သတ္တမိ အနက်၌ သက်။ (အဘိ အနက်မဲ့ကြံခိုက်)

အသိသယဋ္ဌာ ယဋ္ဌေတိတိ ယဋ္ဌာ၊ သိသံ ယဋ္ဌာ သိသယဋ္ဌာ၊ န သိသယဋ္ဌာ အသိသယဋ္ဌာ။

ပဋ္ဌာဏိ အဏတိ သဒ္ဓံ ကရောတိတိ အာဏိ၊ (အဏ + ဏိ)

ပဋိပက္ခဘူတာ အာဏိ ပဋ္ဌာဏိ။ (ကမ္မဓာရဲ)

(တနဲ) ပတနဿ နိဝါရဏာ အာဏိ ပဋ္ဌာဏိ။ (မဇ္ဈေလောပိ)

အာဝဇ္ဇံ နယတိ ပဝတ္တေတိတိ အာဏိ။ (အာ + ဇိ)

မဟာလ္လကဝိဟာရ သိက္ခာပုဒ်

ဒွိရကောသာ ဒွိရဿ ကောသော ဩကာသော ဒွိရကောသော။
 အဂ္ဂဋ္ဌပနာယ အဂ္ဂဋ္ဌေစ ဒွိရဋ္ဌပနောစ အဂ္ဂဋ္ဌော၊ အဂ္ဂဋ္ဌာနံ ဌပနံ အဂ္ဂဋ္ဌပနံ။
 အာလောကသန္နိပရိကမ္ပာယ အာလောကံ သန္နေန္တိ ပိဒဟန္တိတိ အာလောကသန္နိ၊
 အာလောကသန္နိယာ ပရိကမ္ပံ အာလောကသန္နိပရိကမ္ပံ။
 ပိဋ္ဌသယံဇဿ ယဋ္ဌနံ ယာဇဿ၊ သံ ဧကတော ယာဇဿ သယံဇဿ၊
 ပိဋ္ဌေ သယံဇဿ ပိဋ္ဌသယံဇဿ၊
 ပိဋ္ဌသယံဇဿ အဿ အတ္ထိတိ ပိဋ္ဌသယံတော။
 ပုဗ္ဗဏှံ အပရဏှာတော ပုဗ္ဗေ ပဝတ္တံ အနံ ပုဗ္ဗဏှံ။
 အပရဏှံ ပုဗ္ဗဏှာတော အပရသ္မိံ ပဝတ္တံ အနံ အပရဏှံ။
 ကရဇေ ကရေန ဟထ္ထေန လုနိတဗ္ဗောတိ ကရဇော၊ (လကို ဋ - ပြ)
 (တနံ) ကရေန ဟထ္ထေန လာတဗ္ဗောတိ ကရဇော။
 ဒွတ္တိပရိယာယေ ဒွေဝါ တယောဝါ ပရိယာယာ ဒွတ္တိပရိယာယံ၊ (သမာဟာရဒိဂု)
 (တနံ) ဒွေ ဝါ တယော ဝါ ဒွတ္တိ (ဒွတ္တယော) ဒွတ္တိ ပရိယာယာ ဒွတ္တိပရိယာယာ။

သပ္ပိဏကသိက္ခာပုဒ်

သပ္ပိဏကံ ပဏန္တိ ဇီဝန္တိ ဧတေနာတိ ပါဏော၊ ပါဏော အဿ အတ္ထိတိ ပါဏော၊
 သံဝိဇ္ဇတိ ပါဏော ဧတ္တာတိ သပ္ပိဏကံ၊ (တနံ) ရုပ္ပကော ပါဏော ပါဏကော၊
 သဟ ပါဏကေန ယံ ဝတ္တတိတိ သပ္ပိဏကံ။
 မတ္တိကံ မထ္ထေန ပမာဏေန ယုတ္တာ မတ္တိကာ။

ဩဝါဒဝဂ်၊ ဩဝါဒ သိက္ခာပုဒ်

နိဿိမံ သီမာယ ဗဟိ နိဿိမံ၊ (တနံ) နတ္ထိ သီမာ ဧတ္တာတိ နိဿိမံ။
 တိရုတ္တာနကထာ တိရုတ္တာနဘူတာ ကထာ တိရုတ္တာနကထာ။
 ပရိတ္တံ ပရိသမန္တတော ဒီယတေ အဝခဏှိယတေတိ ပရိတ္တံ။
 သမန္တာဂတော သံ အန ပုနပ္ပုနံ အာဂတော သမန္တာဂတော၊
 (တနံ) သမန္တတော ပုနပ္ပုနံ အာဂတော သမန္တာဂတော။
 သီလဝါ သီလံ အဿ အတ္ထိတိ သီလဝါ။
 ဝန္တုပစ္စည်း၏ ဇောတေတဗ္ဗတ္ထ = ပသံသတ္ထ၊ အတိသယတ္ထ၊ နိစ္စယောဂတ္ထ၊
 ဝါစ္စတ္ထ အဿတ္ထိအနက်။

ပါတိမောက္ခသံဝရသံဝတော ပါတိ ရက္ခတိတိ ပါတိ၊ ပါတိ မောက္ခေတိ မောဂေတိတိ ပါတိမောက္ခော။
 သံဝရတိ ဒေတေနာတိ သံဝရော၊ (ဝိရတိဗေတနာ)
 ပါတိမောက္ခောဝ သံဝရော ပါတိမောက္ခသံဝရော။ (ဋ)
 ပါတိမောက္ခော သံဝရော ပါတိမောက္ခသံဝရော (ဘာဋိ)။
 သံဝရိယတေတိ သံဝုတံ၊ (ကာယဝိညတ်.ဝစိဝိညတ်)
 သံဝုတံ အဿ အတ္ထိတိ သံဝုတော။
 ပါတိမောက္ခသံဝရေန သံဝုတော ပါတိမောက္ခသံဝရသံဝုတော။

သုတသန္တိစယော သန္တိစိယတေတိ သန္တိစယံ၊ သုတံ သန္တိစယံ အသိန္တိ သုတသန္တိစယော။ (ဋ)
 ကလျာဏဝါက္ကရဏံ ကရိယတိ ဥဗ္ဗာရိယတိတိ ကရဏံ၊ ဝါစာဝေ ကရဏံ ဝါက္ကရဏံ၊ (စ-ကို က-ပြ)
 ကလျာဏံ ဝါက္ကရဏံ ယဿာတိ ကလျာဏဝါက္ကရဏော။
 ကာသာယဝတ္ထဝသနာ ဝသီယိတ္ထ အတ္ထာဒီယိတ္တာတိ ဝသနံ၊
 ကာသာယဝတ္ထံ ဝသနံ ဒေတိဿာတိ ကာသာယဝတ္ထဝသနာ။

ဂရုဓမ္မာ ဂရုနော ဓမ္မာ ဂရုဓမ္မာ။
 ဘိက္ခုနောဝါဒကော သြဝဒတိတိ သြဝါဒကော၊ ဘိက္ခုနိနံ သြဝါဒကော ဘိက္ခုနောဝါဒကော။
 ပစ္စုဋ္ဌာနံ ပဋိကစ္ဆေဝ ဥဋ္ဌာနံ ပစ္စုဋ္ဌာနံ။
 သမဂ္ဂါ သမံဂယုန္တေတိ သမဂ္ဂါ။
 အဘိက္ခုကော နတ္ထိ ဘိက္ခု ဧတ္တာတိ အဘိက္ခုကော။
 အနုဒ္ဒမာသံ အသတိ ခေပေတိ သမုဒါယန္တိတိ အဒ္ဓေါ၊
 သတ္တာနံ အာယံ မသီယတိ အာမသီယတိတိ မာသော၊
 မာသဿ အဒ္ဓံ အဒ္ဓမာသံ၊ အနုအနု အဒ္ဓမာသံ အနုဒ္ဒမာသံ။

ဥပေါသထပုစ္ဆကံ ပုစ္ဆနံ ပုစ္ဆာ၊ ဥပေါသထဿ ပုစ္ဆာ ဥပေါသထပုစ္ဆာ။
 ဥပေါသထပုစ္ဆာမေဝ ဥပေါသထပုစ္ဆကံ။

ဝစနပထော ဝစန မေဝ ပထော ဝစနပထော။

အတ္တင်္ဂတသိက္ခာပုဒ်

ပရိယာယော ပရိယာယတိ အပရာပရံ ပဝတ္တတိတိ ပရိယာယော။
 အဓိစေတသော အဓိကော စေတော ယဿာတိ အဓိစေတော၊
 အဓိစေတ အရ- အရဟတ္တဖိုလ်စိတ်၊ (အနုယ)
 ဝိပဿနာပါဒကဖြစ်သော သမာပတ် ၈-ပါး။ (ဗျတိရေက)

အပ္ပမာဒတော ပမာဒတိတိ ပမာဒန္တော၊ န ပမာဒန္တော အပ္ပမာဒန္တော။ တဿ။
 မုနိနော ဥဘော လောကေ မုနတိ ဇာနာတိတိ မုနိ(မုန+က) (တနံ) မုနာတိ ဇာနာတိတိ မုနိ(မု+နာ+က) (တနံ) မုနာတိတိ မောနံ။ (ဉာဏံ) မောနံ အဿ အတ္ထိတိ မုနိ(မောန+ဤပစ္စည်း) ဩကို ဝိပရိတ် ဥပ္ပု၊ ဤကို ရဿပြု။ (အရဟတ္ထဖိုလ်ကောကံ)

မောနပထေသု မောနဿ ပထော မောနပထော။ မောနအရ-အရဟတ္ထဖိုလ်ဉာဏံ။ ပထအရ-ဧတမိပက္ခိယတရား(၃၇)ပါး။ (နံ) သိက္ခာ ၃-ပါး။ (အရဟတ္ထဖိုလ်ဉာဏံ၏ ရှေးအဖို့၌ ဖြစ်သော သီလ. သမထ. ဝိပဿနာ) (ပကတူပပြိုင်)

တာဒိနော သော ဝိယ ဒိဿတိတိ တာဒိ(ဒိဿ+ကိ) (တနံ) တံ ဝိယ ပဿတိတိ တာဒိ။ ဥပသန္တဿ ရာဂါဒိဟိ ဥပသမိတိ ဥပသန္တော။ (နံ) ရာဂါဒယော ဥပသမေတိတိ ဥပသန္တော။ (ယောဇနာ) သတိမတော သတိ အဿ အတ္ထိတိ သတိမာ။ တဿ။ ဆန်းစောင့်လိုသောကြောင့် ဒီယပြု။ မန္တပစ္စည်း၏ ဇောတေတဗ္ဗတ္ထ-နိစ္စယောဂတ္ထ။ ဝိစ္စတ္ထ-အဿတ္ထိအနက်။

အန္တလိက္ခေ အန္တရေန ဆိဒ္ဓေန ကုက္ခိယတေတိ အန္တလိက္ခံ။ (ရကို လ-ပြု) အာကာသေ န ကသတိ နဝိလေခိယတိတိ အကာသော၊ အကာသော ယေဝ အာကာသော။ အာမိသ သိက္ခာပုဒ်

ဗဟုကတာ ဗဟု မာနံ ကတံ ယေဟိတိ ဗဟုကတာ။ စိဝရဒါန သိက္ခာပုဒ်

ဝိသိခါ ဝိသန္တိ ပဝိသန္တိ ဧတ္ထာတိ ဝိသိခါ။ (ဝိသ-ပဝေသနေ၊ ကုတ္တိယံ အာ) သန္တိဋ္ဌာ သမောဓာနဝေသေန ဒိဋ္ဌာ သံဒိဋ္ဌာ။ (ဝိဒိပုပ္ဖကမ္မဓာရည်း) စိဝရသိပ္ပန သိက္ခာပုဒ်

ပဇ္ဇော ပဇ္ဇနော ဘာဝေါ ပဇ္ဇံ၊ ပဇ္ဇံ အဿ အတ္ထိတိ ပဇ္ဇော၊ (ပဇ္ဇ+ဏ) (ပဓာနဘာဝေန ဌာတိ ပဝတ္တတိတိ ပဇ္ဇော)

ပဋိဘာနမိတ္တံ ပဋိဘာနေန ကတံ မိတ္တံ ယဿာတိ ပဋိဘာနမိတ္တံ။ (တနံ) ပဋိဘာနေန ကတံ မိတ္တံ ပဋိဘာနမိတ္တံ။ (ကတကို ချေ) အာရာပထေ အရတိ နိဿင်္ဂဘာဝေန ဂစ္ဆတိ ပဝိသတိတိ အာရာ၊ (အရ+ဏ+အာ) အာရာယ ပထော အာရာပထော။ တသ္မိ။

အာဏတ္ထော အာဏာဝိယတိတိ အာဏတ္ထော၊ (အာဏ+ဏာပေ+တ) (အာဏာဝိတော-ဟူလိုလျက် ဏာပေကို ချေ၊ ကကို အ-ပြု၊ တ ဒွေဘော်လာ။)

သံဝိဇာနသိက္ခာပုဒ်

ကုက္ကုဋသမ္မာတော ကုကတိ အာဟာရတ္ထံ ပါဏကာဒယော အာဒဒါတိတိ ကုက္ကုဋေဋ္ဌာ။

သမ္မာ ဟန္တိ ဧတ္ထတိ သမ္မာတော ကုက္ကုဋေန သမ္မာတော ကုက္ကုဋသမ္မာတော။ (၄)

သမ္မတေန သမ္မာတော၊ ကုက္ကုဋေန သမ္မာတော ဧတ္ထတိ ကုက္ကုဋသမ္မာတော။ (၄)

အထ ခေါ တာသံ ဘိက္ခုနီနံ ပစ္ဆာ ဂစ္ဆန္တိနံ အန္တရာမဂ္ဂေ စောရာ အတ္တိန္ဒိယု စ ဒူသေသံ စ = အနက်ပေး

အထခေါ-၌၊ ပစ္ဆာ-နောက်မှ၊ ဂစ္ဆန္တိနံ-လိုက်သွားကုန်သော၊ တာသံ ဘိက္ခုနီနံ-တို့၏။ (ပတ္တပိဝရံ)

အန္တရာမဂ္ဂေ-၌၊ စောရာ-သူရိုး ဓားပြတို့သည်၊ အတ္တိန္ဒိယု စ-လုလည်း လုယူကြကုန်ပြီ။ (ပစ္ဆာ-မှ၊ ဂစ္ဆန္တိယော-ကုန်သော၊ တာဘိက္ခုနီယော-တို့ကို) ဒူသေသံ စ-ဖျက်လည်း ဖျက်ဆီးကြကုန်ပြီ။ (ပါပိတ် ဘာဠိ၊ ၁။ ၃၉၄-၅) ဤ၌ = ကာလုပိသင်္ကေတ-ကိုသာယူ။ ခွဲရပိသင်္ကေတ၊ မဂ္ဂပိသင်္ကေတ = တို့ကို မယူရ။)

နာဝါဘိရူပာနသိက္ခာပုဒ်

ဥဒ္ဒံဂါမိနိ ဥဒ္ဒံ ဂစ္ဆတိတိ ဥဒ္ဒံဂါမိနိ။

ဥဒ္ဒဝနိကာယ ဥဒ္ဒံ ဇဝတိတိ ဥဒ္ဒဝနိကာ။ (ဥ-၅+ကျ+ထိအာ)(ကျကို အက-ဖြု၊ တေသုဂ္ဂံ-ဖြင့် အ-ကို အ-ဖြုန-လာ)

ဩဇဝနိကာယ အစော ဇဝတိတိ ဩဇဝနိကာ။

(ဤ၌ ကာလုပိသင်္ကေတ-ကိုယူ၊ တိတ္ထပိသင်္ကေတ၊ နာဝါပိသင်္ကေတ-တို့ကို မယူရ။)

ဟရိပါပိတသိက္ခာပုဒ်

အန္တရာကထာ အန္တရာ ပဝတ္တာ ကထာ အန္တရာကထာ။

ဝိပ္ပကတာ ပကရိယိတ္တာတိ ပကတာ၊ န ပကတာ ဝိပ္ပကတာ။

မဟာနာဂါ နတ္ထိ အာဂု ယဿာတိ နာဂေါ၊ မဟန္တော နာဂေါ မဟာနာဂေါ။

ကိံ ပန တံ ဂဟပတိ မဟာနာဂေ တိဋ္ဌမာနေ စေဋ္ဌကေ နိမန္တေသိ - အနက်ပေး

ဂဟပတိ-အိမ်ရှင်သူကြွယ်၊ ကိံ ပန-အဘယ့်ကြောင့်၊ တံ-သည်၊ မဟာနာဂေ-ရဟန္တာကြီးတို့သည်

တိဋ္ဌမာနေ-တည်ရှိပါကုန်လျက်၊ စေဋ္ဌကေ-နောက်လိုက်ရဟန်းငယ်တို့ကို၊ နိမန္တေသိ-ဖင့်ဖိတ်ရသနည်း။

(မဟာနာဂေ၊ တိဋ္ဌမာနေ-တို့၌ ဒုတိယာ ယော-ပိတတ်၊ သတ္တမိအနက်၌ သက်။)

(တနံ) ဂဟပတိ၊ ကိံ ပန-ကြောင့်၊ တံ-သည်၊ မဟာနာဂေ-တို့ကို၊ တိဋ္ဌမာနေ-တည်ရှိသည်တို့ကို၊ (အဒိသွာ-မြေငှက်ပျံ) စေဋ္ဌကေ-တို့ကို၊ နိမန္တေသိ-ဖင့်ဖိတ်ရသနည်း။

(မဟာနာဂေ၊ တိဋ္ဌမာနေ-တို့၌ ဒုတိယာ ယော-ပိတတ်၊ ကံအနက်၌ သက်။)

စေဋ္ဌကေ သာမိနာ စေတိယတေတိ စေဋ္ဌကော။ (စေဋ္ဌ+ကျ)

ဂိဟိသမာရမ္ဘေ သမာရဘိတဗ္ဗေတိ သမာရမ္ဘော၊ (ယောဇနာ)

ဂိဟိနံ သမာရမ္ဘော ဂိဟိသမာရမ္ဘော။ (ကတွတ္တမဋ္ဌိတပ)

ပါဠိတော် + ပါဠိတော်

၂၃၂

ဘောဇနဝဂ်၊ အာဝသထ သိက္ခာပုဒ်

စကော ဇကသ္မိံ ဒိဝသေဝသတိတိ စကော။

အာဝသထပိဏ္ဍော အာဂန္တာ ဝသန္တိ ဧတ္ထာတိ အာဝသထော။

အာဝသထေ ပညတ္ထော ပိဏ္ဍော အာဝသထပိဏ္ဍော။

ဂိလာနာ ဂိလာယန္တိ ရုဇန္တိတိ ဂိလာနာ။

ဂဏဘောဇနသိက္ခာပုဒ်

ဂဏဘောဇန ဘုဂ္ဂိတတ္ထန္တိ ဘောဇနံ၊ ဘုဂ္ဂိယတေ ဘောဇနံ၊ ဂဏဿ ဘောဇနံ ဂဏဘောဇနံ။
ဂဏဘောဇနဿ ဘောဇနံ ဂဏဘောဇနံ။ (ဘောဇနအလယ်ပုဒ်ကျေ)

နာနာဝေရုဇ္ဈကာ ရညော ဣဒံ ရုဇံ(ရာဇ+ဣ) ဝိသဒိသံ ရုဇံ ပိရုဇံ။
နာနပ္ပကာရံ ပိရုဇံ နာနာပိရုဇံ၊ နာနာပိရုဇေဟိ အာဂတာ နာနာဝေရုဇ္ဈကာ။ (မဇ္ဈိမပုဒ်)

သဗ္ဗပါသဏ္ဍိကဘတ္တံ တဏှာဒိဋ္ဌိသခါတံ ပါသံ ခေတိ ပဝတ္တေတိတိ ပါသဏ္ဍော၊

ပါသဏ္ဍော စတေသံ အတ္ထိတိ ပါသဏ္ဍိကာ၊

သဗ္ဗေ ပါသဏ္ဍိကာ သဗ္ဗပါသဏ္ဍိကာ၊

သဗ္ဗပါသဏ္ဍိကာနံ ဘတ္တံ သဗ္ဗပါသဏ္ဍိကဘတ္တံ။ (စတုတ္ထိတပျရိသံ)

ပရိဗ္ဗာဇကသမာပဇ္ဇော အကုသလံ ပရိဝဇ္ဇေတိတိ ပရိဗ္ဗာဇကော၊

(တနံ) ပဗ္ဗလဝေသံ ပရိဂ္ဂဟေတွာ ဝဇတိ ဂစ္ဆတိ ပဝတ္တတိတိ ပရိဗ္ဗာဇကော၊

ပရိဗ္ဗာဇကဿ ဘာဝေါ ပရိဗ္ဗာဇကော၊ (ဘာဝလောပ)

ပရိဗ္ဗာဇကံ သမာပဇ္ဇော ပရိဗ္ဗာဇကသမာပဇ္ဇော။

(တနံ) ပရိဗ္ဗာဇကောသု သမာပဇ္ဇော ပရိဗ္ဗာဇကသမာပဇ္ဇော။

(ဒု-နည်း၌ ဘာဝလောပ မကြံရ။)

ပရုပ္ပရဘောဇနသိက္ခာပုဒ်

ဝေတနံ ဝေတိ ပဝတ္တတိတိ ဝေတနံ၊ (ဝိ+တန ပစ္စည်း)

(နံ) ဘဇတိ တေနာတိ ဝေတနံ။ (ဘဇ+တန-ပစ္စည်း၊ ဘဇကို ဝိ-ပြု)

ကိရပတိကော ပတိဘာဝေန နိယုတ္ထော ပတိကော၊ ကိရောဇဝ ပတိကော ကိရပတိကော။

(နံ) ကိရောဇ သော ပတိကောဇာတိ ကိရပတိကော။

ဗဒရိပိသော ဗဒရိယာ အယံ ဗဒရော၊ (တနံ) ဗဒန္တိ ဧတေနာတိ ဗဒရော၊ (ဗဒ-ကို ဗဒ-ပြု)

(တနံ) ပသခါတံ ကာယဒရထဉာဏံ ဒရတိ ပဒါလေတိတိ ဗဒရော၊

ဗဒရေန မိသော ဗဒရိပိသော။

သဒ္ဒါ + သင်္ဂဟဒါလင်းတန်း

- ပရမ္မရဘောဇနံ ပရောစ ပရောစ ပရမ္မရော၊ (ဝါစာသိလိဋ္ဌအကျိုးငှါနိဂ္ဂဟိတံလာ)
- ပရမ္မရဿ ဘောဇနံ ပရမ္မရဘောဇနံ၊ ပရမ္မရဘောဇနဿ ဘောဇနံ ပရမ္မရဘောဇနံ။
- ဥဿူရော ဥဒ္ဓံ(ဥဂ္ဂတော) သူရော အသ္မိံ ကာလေတိ ဥဿူရော။
ကာကမာတုသိက္ခာပုဒ်
- ကာကမာတာ ကကန္တိ နိပိလန္တိ ရာဂေန ပုရိသာ တောယာတိ ကာကာ။
ကာကာယ မာတာ ကာကမာတာ။
- ရိတ္တဟတ္ထံ ရိတ္တာ ဟတ္တာ အသ္မိံဂမနေတိ ရိတ္တဟတ္ထံ။(ဂမနံ)
- ဒွတ္တိပတ္တပူရေ ဒွေဝါတယောဝါ ပတ္တာ ဒွတ္တိပတ္တာ။(တနံ) ဒွေဝါတယော ဝါ ဒွတ္တယော၊ ဒွတ္တယော့ ပတ္တာ
ဒွတ္တိပတ္တာ။ (သရောဘယ ဗာဟိရတ္တသမာသံ၊ ဒွိ၏ ဣ - ကို အ - ပြု။)
- ပဋိက္ကမနံ ပဋိက္ကမန္တိ ဘုဗ္ဗိတွာ ဧတ္တာတိ ပဋိက္ကမနံ။
ပထမပဝါရကာသိက္ခာပုဒ်
- ပဋိဝိဿကာ ပဋိမုခံ အတ္တနော ဂေဟံ ဝိသန္တိ ပဝိသန္တိတိ ပဋိဝိဿကာ။
- ကာကောရဝသဒ္ဓံ ဥဒ္ဓင်္ဂမော ရဝေါ ဩရဝေါ၊ ဩရဝေါယေဝ သဒ္ဓေါ ဩရဝသဒ္ဓေါ။
ကာကာနံ ဩရဝသဒ္ဓေါ ကာကောရဝသဒ္ဓေါ။ တံ။
ကာကောရဝသဒ္ဓံ အရ - သဒ္ဓါရုံ။ (ပစ္စည်း)
- အနတိရိတ္တံ အသောသိ ဌံ ဓာတ်အရ - မြတ်စွာဘုရား၏ သောတဝိညာဉ်စိတ္တုပြုဒ်။ (ပနံ)
(အာရမ္မဏာပြိုင်) အာ.ပု.အတ္တိ.အဝိဂတ။
- အနတိရိတ္တံ အတိရေကံ ရိစတိ ဂစ္ဆတိတိ အတိရိတ္တံ။ (အတိ - ရိစ + တ)
- ပဝါရိတော အတိရိတ္တံ စ အတိရိတ္တံ စ အတိရိတ္တံ၊ န အတိရိတ္တံ အနတိရိတ္တံ။
- ပဝါရိတော ပဝါရေတိ ပဋိက္ခိပတိတိ ပဝါရိတော။
- ဩဒနော ဥန္နတိ ပသဝတိတိ ဩဒနော။ (ပုံ. နပုံ)
- ကုမ္မာသော ကုန္တိတေန မသီယတိ အာမသီယတိတိ ကုမ္မာသော။
- သတ္တု သစတိ သမဝါယော ဟုတွာ ဘဝတိတိ သတ္တု။
- မံသံ မာနိယတိ ဘုဂ္ဂန္တေဟိတိ မံသံ။ (မာန + သ)
- (တနံ) မနိတက္ကန္တိ မံသံ၊ (မန + သ၊ နကို နိဂ္ဂဟိတံပြု။)
- မတ္တော ဗျဉ္ဇနက္ကာယ မာရေတဇ္ဇောတိ မတ္တော။

ဒုတိယပဝါရကာသိက္ခာပုဒ်

ဥပနဒ္ဒေါ ဥပနဟတီတိ ဥပနဒ္ဒေါ။
အာသာဒနာပေက္ခော အာသာဒီယတေ မကို ကာနီယတေ အာသာဒနံ။

အာသာဒနံ အပေက္ခော အာသာဒနာပေက္ခော။
ဟတ္ထပါသေ ဟတ္ထဿ ပါသော သမိပေါ ဟတ္ထပါသော။
(တနဲ) ဟတ္ထော ပသတိ ဖုသတိ နာသိ ဌာနေတိ ဟတ္ထပါသော၊ တသိ။

ဝိကာလဘောဇနသိက္ခာပုဒ်

ဂိရဂ္ဂသမဇ္ဈော ဂိရတိ ပသဝတိ ဩသဓာဒယောတိ ဂိရိ၊ (တနဲ) ဂိရတိ နိဂ္ဂိရတိတိ ဂိရိ၊
သမာဂမံ အဇ္ဈိ ဂ္ဈိ ဇနာ စတ္တာတိ သမဇ္ဈော၊ အဂ္ဂေါ သမဇ္ဈော အဂ္ဂသမဇ္ဈော၊
ဂိရိဂ္ဂိ ပဝတ္ထော အဂ္ဂသမဇ္ဈော ဂိရဂ္ဂသမဇ္ဈော။
ဂိရိဿ အဂ္ဂေါ ဂိရဂ္ဂေါ၊ ဂိရဂ္ဂေ ပဝတ္ထော သမဇ္ဈော ဂိရဂ္ဂသမဇ္ဈော။

ဒဿနာယ ဒဿနဉ္စ သဝနဉ္စ ဒဿနံ။

ဝိကာလေ ဝိဂတော ကာလော ဝိကာလော၊ (ပါဒိပုဗ္ဗပဒကမ္မဓာရဉ္စ)၊
(တနဲ)ကာလတော ဝိဂတော ဝိကာလော။ (အမာဒိပုဗ္ဗဉ္စတပျရိသံ)

သန္နိမိကာရကသိက္ခာပုဒ်

သုက္ကကုရံ သုဿတိတိ သုက္ကံ၊ ကရောတိ ဗလန္တိ ကုရံ၊ (ကရ+အ၊ ကဏိ အ-ကို ဥ-ပြ)
(တနဲ) ကိရတိ ဗုသုက္ကတိတိ ကုရံ၊ (ကိရ+အ၊ ကုကို ဥ-ပြ)
သုက္ကံ ကုရံ သုက္ကကုရံ။ (အနိန္ဒြိယဗဒ္ဒရုဂ်)

အာရာမံ ဟရိတွာ သုက္ကာပေတွာ နိက္ခိပတိ-အရ အလောဘာပြဋ္ဌာန်းသော မဟာဩယာပိတ္တုပ္ပါဒိ။
သန္နိမိကာရကံ ကရကံ(ကာနီယတေတိ) ကာရော၊ သမ္မာ နိဓာနံ သန္နိမိ၊
သန္နိမိ ကာရော အဿာတိ သန္နိမိကာရော၊ သန္နိမိကာရမေဝ သန္နိမိကာရကံ။

ယာမကာလိကံ ယာမော ကာလော ယာမကာလော၊ ယာမကာလော အဿ အတ္ထိတိ ယာမကာလိကံ။
ယာမကာလံ ဘုဒ္ဓိတဗ္ဗန္တိ ယာမကာလိကံ။

သတ္တာဟကာလိကံ သတ္တာဟော ကာလော သတ္တာဟကာလော။ (ရှေနှဉ္စအတူဆို)

ယာဝဇီဝိကံ ယတ္ထကော ဇီဝေါ ယာဝဇီဝေါ၊ (ထူး) (ရှေနှဉ္စအတိုင်းဆို)

ပဏီတဘောဇနသိက္ခာပုဒ်

သာဒံ သာဒီယတိ အဿာဒီယတိတိ သာဒု။ (ဝါစာသီလိဋ္ဌအကျိုးငှါ နိဂ္ဂဟိတိ - လာ)
ဇာဏိတံ ဇာဏတိ ဂုဋတော ထဒ္ဒဘာဝံ ဂ္ဈတိတိ ဇာဏိတံ။

သဒ္ဓါ + သင်္ဂဟအလင်းတန်း

ပဏိတဘောဇနာန် ပကဋ္ဌဘာဝံ နိတံ ပဏိတံ၊

ပဏိတေဟိ သံသဋ္ဌာန် ဘောဇနာန် ပဏိတဘောဇနာန်။

ကဿ သမ္ပန္နံ န မနာပံ-၌ ကဿ-သည် ဆဋ္ဌိ ကတ္တာ။

ကဿ သာဒုံ န ရုစ္စတိ-၌ ကဿ-သည် သမ္ပဒါန်။

ဒန္တပေါနသိက္ခာပုဒ်

သဗ္ဗပံသုကူလိကော သဗ္ဗပံသုကူလံ သဗ္ဗပံသုကူလံ။

သဗ္ဗပံသုကူလံ အဿ အတ္ထိတိ သဗ္ဗပံသုကူလိကော။

ဥမ္မာရော ဥဒ္ဓဋ္ဌော ကိလေသမာရော ဧတ္တာတိ ဥမ္မာရော။

အယျဝေါသာဋီတကာန် အယျာနံ (အတ္တာယ) ဆဋ္ဌိတာန် ဝေါသာဋီတကာန် အယျဝေါသာဋီတကာန်။

ဝဌရော ဝဌတိ ထူလော ဘဝတိတိ ဝဌော၊ ဝဌော အဿ အတ္ထိတိ ဝဌရော။

ဥဒကဒန္တပေါနာ ဒန္တံ ပုနာတိ သောဓေတိ အနေနာတိ ဒန္တပေါနေ၊ ဥဒကံ စ ဒန္တပါနေ စ ဥဒကဒန္တပေါနံ။

မုခဒ္ဓါရံ မုခတော ဟေဋ္ဌာ ဒ္ဓါရံ မုခဒ္ဓါရံ၊ (တနံ) မုခသင်္ခါတံ ဒ္ဓါရံ မုခဒ္ဓါရံ။

မဟာဝိကဋ္ဌာန် ဝိသဒိသံ ကတာန် ဝိကဋ္ဌာန်၊ မဟန္တာန် ဝိကဋ္ဌာန် မဟာဝိကဋ္ဌာန်။

အစေလကဝဂ်၊ အစေလက သိက္ခာပုဒ်

ဝိယာသာဒါနံ ဝိဂ္ဂုပေါ ယာသော ဝိယာသော၊ ဝိယာသံ အဒတိ ဘက္ခတိတိ ဝိယာသာဒါဒေါ။

ပရိဝေသနံ ပရိဝိသတိ ဧတ္တာတိ ပရိဝေသနံ။

မုဏ္ဍဂဟပတိဿ မုဏ္ဍတိတိ မုဏ္ဍော၊ (တနံ) မညတိ ဟိတာဟိတန္တိ မုဏ္ဍော၊

မုဏ္ဍော ဂဟပတိကော မုဏ္ဍဂဟပတိကော။

ပူဝံ ပဝိယတိ မရိဓီရကာဒိဟိ ပဝိတ္တံ ကရိယတိတိ ပူဝံ။ (ပူ+ပက်၊ ပက် ၀-ပြ)

ဒါပေတိ-၏ ကာရိတိကံ = အနုပသမ္ပန္နေန-ထည့်။

ဥပယျာဇနသိက္ခာပုဒ်

ဘတ္တဝိဿဂ္ဂေါ ဝိဿဇ္ဇနံ ဝိဿဂ္ဂေါ၊ ဘတ္တဿ ဝိဿဂ္ဂေါ ဘတ္တဝိဿဂ္ဂေါ။

ကလိသာသနံ ကလတိ ဧတေနာတိ ကလိ၊ ပုလ္လိင်၊ (ဒေါသ) (ပစ္စည်း)

သာသတိ ဧတေနာတိ သာသနံ၊ (ဝစိဘောဒစိတ္တရရုပ်)

ကလိနော သာသနံ ကလိသာသနံ။ (သဟဇာတပြိုင်) ကြီးလေး၊ ဝိပ်.ဟော။

ဩဟိယျကဿ ဩဟိယတိတိ ဩဟိယျကော။ (အဝ+ဟာ)

သဘောဇနသိက္ခာပုဒ်

သယနိယရေ သယန္တိ ဧတ္တာတိ သယနိယံ၊ သယနိယံ ယရံ သယနိယရံ။ (ယ-ချေ၊ ရဿပြ)

ပါရာမီတာဝါ + ပါမီဝါ

၂၃၆

သဘောနေ သဟ ဥဘောဟိ ဇနေဟိ ယံ ဝတ္တတိတိ သဘောနေ။ (သဟ-ကိုသ-ဖြူ-ဥ-ချေ)
 (ဤကား ပဒဘာဇနီ-ဒု-အဖွင့်နှင့် အညီတည်း။)
 (တနဲ့) ဘုဒ္ဓိတဝ္ဗတိ ဘောဇနံ၊ သဟ ဘောဇနေန ယံ ဝတ္တတိတိ သဘောဇနံ။
 (တနဲ့) သံဝိဇ္ဇတိ ဘောဇနံ အသ္မိံ ကုလေတိ သဘောဇနံ။
 (ဤကား ပဒဘာဇနီ ပ-ဖွင့်အညီတည်း။)
 ဘောဇနံ ဓာတ်အရ- တဏှာလောဘပြဋ္ဌာန်းသော လောဘမူစိတ္တုပ္ပါဒ်။

စာရိတ္တသိက္ခာပုဒ်

ဥဿာရိယိတ္တ ဥ-သရ-ဂတိ အနက်၊ ကာရိတ်-ကျေ၊ ကံဟော-ယ၊ အာ၊ ထွ-ဖြူ (ဘာဋီ၊ ၂၊ ၆)
 (တနဲ့) ဥ+သရ+ဒိ-ယ၊ ဥံ၊ ဥံကို ထွ-ဖြူ (ယောဇနာ-၉၈)

ဘေသဇ္ဇံ ဘိသဇဿ ကမ္မံ ဘေသဇ္ဇံ။
 သဘတ္တော သံဝိဇ္ဇတိ ဘတ္တံ ယဿာတိ သဘတ္တော၊ (နိဂ္ဂဟိတ်ချေ)
 စာရိတ္တံ စရဏံ စာရော၊ ဗာရော အဿ အတ္တိတိ စာရိ၊ စာရိနော ဘာဝေါ စာရိတ္တံ။
 အန္တရာရာမော ဂါမဿ အန္တရေ ဌိတော အာရာမော အန္တရာရာမော။
 ဘတ္တိယယရံ ဘတ္တံ ဧတ္ထ အတ္တိတိ ဘတ္တိယံ၊ ဘတ္တိယံ ယရံ ဘတ္တိယယရံ။

မဟာနာမသိက္ခာပုဒ်

ဒေါဏေန ဒဝတိ ပဝတ္တတိတိ ဒေါဏံ။ (ဒု+ဏ)
 ဝဏံ ဝဏိ ဂစ္ဆန္တိ ဧတသ္မိတိ ဝဏော။
 ဧတ္တကာနိ ဧတံ နာမံ ဧတေသံ ဘေသဇ္ဇာနန္တိ ဧတ္တကာနိ။
 (တနဲ့) ဧတံ ပရိမာဏံ ဧတေသန္တိ ဧတ္တကာနိ။

ဥယျူတ္တသေနာသိက္ခာပုဒ်

အဋ္ဌယျာတော ဥယျူတိတိ ဥယျာတော၊ ဥဋ္ဌဟိတွာ ယာတော ဥယျာတော၊
 အဘိမုခံ ဥယျာတော အဋ္ဌယျာတော။

ဥယျူတ္တံ ဥဋ္ဌဟိတွာ ယုဋ္ဌတိ ဂစ္ဆတိတိ ဥယျူတ္တာ။ (ဥ-ယုဇ+တ)
 ယုဒ္ဓါဘိနန္တိ ယုဋ္ဌနံ ယုဒ္ဓေါ၊ အဘိနန္တတိတိ အဘိနန္တိ။
 ယုဒ္ဓေ အဘိနန္တိ ယုဒ္ဓါဘိနန္တိ။ (ဒက္ကံ နှင့် အတူစဉ်)

သရဟတ္တာ သရော ဟတ္တမိ ယေသန္တိ သရဟတ္တာ။
 ဒွိဒသပရိသော ဒွိဒသ ပရိသာ ဣမဿ ပာတ္တိနောတိ ဒွိဒသပရိသော။

ပဉ္စင်သုတ် (အံ၊၃။၂၆၉)

ပဉ္စင်ဝိပုဟိနော ပဉ္စ အင်္ဂါနိ ပဉ္စင်၊ ဝိပုဟိယိတ္ထာတိ ဝိပုဟိနံ။
 ပဉ္စင် ဝိပုဟိနံ ယေနာတိ ပဉ္စင်ဝိပုဟိနော။
 ပဉ္စင်-အရ နိဝရဏတရားငါးပါး။

ကေဝလိ ကေဝလံ ကေဝလဘာဝေါ အဿ အတ္ထိတိ ကေဝလိ။
 ဝုသိတဝါ အဝုသိတိ ဝုသိတဝါ။ (ဝသ+တဝန္တ။ ကိတ်) (နံ) ဝသိယိတ္ထာတိ ဝုသိတံ။
 (မဂ္ဂဗြဟ္မစရိယ) ဝုသိတံ အဿ အတ္ထိတိ ဝုသိတဝါ။ (ဝုသိတ+ဝန္တ။ တဒ္ဓိတ်)

အသေခေနေ သီလက္ခန္ဓေန-အရ အရဟတ္တဖိုလ်ဝိရတီ။
 သမာဓိက္ခန္ဓေန-အရ အရဟတ္တဖိုလ်ရှိသမာဓိ။
 ပညာက္ခန္ဓေန-အရ အရဟတ္တဖိုလ်ရှိပညာ။
 ဝိမုတ္တိက္ခန္ဓေန-အရ အရဟတ္တဖိုလ်စိတ်၊ ဝိရတီ၊ သမာဓိ၊ ပညာကြည့် စေ-၃၁။

သံယောဇနသုတ် (အံ၊၃။၂၆၉)

ဩရုဗ္ဗာဂိယာနိ ဘဇ္ဇိတိ ဘာဂိယာနိ (ဘဇ+ဏှ၊ ဣ-လာ)။ ဩရံ ဘာဂိယာနိ ဩရုဗ္ဗာဂိယာနိ
 (နံ) ဩရံ ဘာဂေါ ဩရုဗ္ဗာဂေါ။
 ဩရုဗ္ဗာဂဿ ဟိတာနိ ဩရုဗ္ဗာဂိယာနိ (ဩရုဗ္ဗာ+ဣယ)

စေတောခိလသုတ် (အံ၊၃။၂၇၀)

စေတောခိလာ ခိလယတိ ထဒ္ဒဘာဝံ အာပဇ္ဇတိ ဧတေဟိတိ ခိလာ၊
 စေတသော ခိလာ စေတောခိလာ။
 စေတော-အရ ဝိစိကိစ္ဆာစိတ်နှင့် ဒေါသမူစိတ်။
 ခိလ-အရ ဝိစိကိစ္ဆာစေတသိက်နှင့် ဒေါသစေတသိက်။

ကခံတိ-အရ ဒုဗ္ဗလဝိစိကိစ္ဆာ။
 ဝိစိကိစ္ဆတိ-အရ မဇ္ဈိမဝိစိကိစ္ဆာ။
 နာဓိမုစ္စတိ-အရ ဗလဝိစိကိစ္ဆာ။
 န သမ္ပသိဒ္ဓတိ-အရ ဝိစိကိစ္ဆာအားလုံး။
 စေတသောဝိနိဗ္ဗာ ပဝတ္တိတုံ အပ္ပဒါနဝသေန ဝိနိဗ္ဗန္တိတိ ဝိနိဗ္ဗာ (လောဘ)

စေတသော ဝိနိဗန္ဓာ စေတောဝိနိဗန္ဓာ။

စေတသော-အရ ကုသိုလ်စိတ်- ၂၁ ပါး။

ဝဏ္ဏနှင့် အာဘာအထူး အရောင်သေကို ဝဏ္ဏ၊ အရောင်ရှင်ကို အာဘာ၊ ဤသို့ထူးပါသည်။

အပ္ပမာဒသုတ် (အံ၊၃။၂၇၃)

အပ္ပမာဒမူလကာ အပ္ပမာဒေါ မူလံ ဒေတေသန္တိ အပ္ပမာဒမူလကာ။

အပ္ပမာဒသမောသရဏာ သမောသရန္တိ ဧတ္ထာတိ သမောသရဏော၊ အပ္ပမာဒေါ သမောသရဏော ဒေတေသန္တိ အပ္ပမာဒသမောသရဏာ။

အဓိပ္ပါယ် စတုဘူမကကုသိုလ်တရားတို့ကို ဖြစ်စေတတ်သောကြောင့် အပ္ပမာဒသည် ကုသိုလ်တရားတို့တွင် အမြတ်ဆုံးဖြစ်သည်။(အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၈၉)

ဇင်္ဂလာနံ ဇေတိ သန္တတိတိ ဇလံ၊ ဇလံ ဂလတိ ဧတ္ထာတိ ဇင်္ဂလော၊ (ဇလ+ဂလ+အ) (နံ) ဇလေန ဂလန္တိ ဧတ္ထာတိ ဇင်္ဂလော(ဇလ+ဂလ+အ၊ လချေ၊ နိဂ္ဂဟိတ်လာ၊ ဝဂ္ဂန္တပြု။)

(နံ) ဝေဂံ ဇဝံ ဂလတိ ဟာယတိ ဧတ္ထာတိ ဇင်္ဂလော၊ (ဇဝ+ဂလ+အ၊ ဝကိုချေ၊ နိဂ္ဂဟိတ်လာ၊ ဝဂ္ဂန္တပြု၊ ပြီး။)

ဇင်္ဂလေ စရန္တိတိ ဇင်္ဂလာ၊ (ဇင်္ဂလ+အ၊ စရန္တိတဒ္ဓိတိ၊ ပုလ္လိင်)

ပဒဇာတာနိ ပဒါနိ ယေဝ ဇာတာနိ ပဒဇာတာနိ (အဝဓာရဏ)

(နံ) ပဒါနိယေဝ ပဒဇာတာနိ။(တဋ္ဌော)

ဂေါပါနသိယော ဂံ ဝသောဒကံ ပိဝန္တိ ဝိနာသယန္တိတိ ဂေါပါနာနိ၊ ဂေါပါနာနိ သိနောန္တိ ဗန္တန္တိ ဧတ္ထာတိ ဂေါပါနသိ။

ကာဠာနုသာရိယံ ကာဠဝဏ္ဏံ အနုဿရတိ သီလေနာတိ ကာဠာနုသာရိ။ ကာဠာနုသာရိ ဧဝ ကာဠာနုသာရိယံ (နပုလ္လိင်)

ဝဿိကံ ဝသေ ဝဿကာလေ ပုပ္ဖံ ဝဿိကံ(ဝဿ+ဏက)

လောဟိတစန္ဒနံ စန္ဒယတိ ခိလာဒယတိ သုခံ ဥပ္ပါဒေတိတိ စန္ဒနံ၊ (စဒိ+ယု၊ ကာလေဝတ္ထမာနာ ကိဓက ဣာဒယော-၌ အာဒိသဒ္ဓါဖြင့်သက်၊)

လောဟိတံ စန္ဒနံ လောဟိတစန္ဒနံ။

ဝိဂတဝလာဟကော ဝါရိ ဝဟတိတိ ဝလာဟကော။

သပ္ပိကကသိက္ခာပုဒ်

သပ္ပိကကံ ခုဒ္ဒကာ ပါဏာ ပါဏာကာ၊ သဟ ပါဏကေဟိ ယံ ဝတ္တတိတိ သပ္ပိကကံ။ (ဘာဠိ)
 သဟ ပါဏကေဟိ ယံ ဝတ္တတိတိ သပ္ပိကကံ။ (ယောဇနာ)
 ဝေဒိယာမိ ဝိဒ+ဏီ+မိ၊ ဧဝုဒ္ဓိပ္ပ၊ အနဝန်ဓေ၊ ဣတိ ဣယ-ဥ။
 ရရံ နိက္ခိတ္တမတ္ထေ-ဌိ ရရံ-ဝယံ အံ ဝိဘာတိ၊ လက္ခဏဝန္တုဋ္ဌိသောကြောင့် ဘုမ္မတ္တဌိ သက်။ (ယောဇနာ-၁၀၇)။

ဥက္ကာဋကသိက္ခာပုဒ်

ယထာဓမ္မံ ဓမ္မဿ အနရူပံ ယထာဓမ္မံ။
 နိဟတာမိကရဏံ နိဟညိတ္တာတိ နိဟတံ၊ နိဟတံ အမိကရဏံ နိဟတာမိကရဏံ။ (ဘာဠိ)
 နတ္ထိ ဟတံ ယဿာတိ နိဟတံ၊ နိဟတံ အမိကရဏံ နိဟတာမိကရဏံ။ (ယောဇနာ)
 ဥက္ကာဋေယျ ဥ+ကုဋ-ဥစ္စာလန အနက်၊ ကာရိတ်-ဧတ+ ဧယျ။

ဦးနဝိသတိဝဿသိက္ခာပုဒ်

ပါမောက္ခော ပမုခဘာဝေ တိဋ္ဌတိတိ ပါမောက္ခော။
 အဂုလိယော အဂန္တိ ဟတ္တတော ဧဉ္ဇာ ဘိဇ္ဇိတွာ ဥက္ကန္တိတိ အဂုလိယော။
 ဥရဿ ဥရော+အဿ-ဟုဋြတ်။ ဥသတိ စိတ္တတာပေါ ဒဟတိ ဧတ္တာတိ ဥရော။
 ဦးနဝိသတိဝဿာ ဝိသတိ ဝဿာနိ ဝိသတိဝဿံ။

ဦနံ ဝိသတိဝဿံ ယဿာတိ ဦးနဝိသတိဝဿာ။
 အက္ခမော ခမနံ ခမော၊ နတ္ထိ ခမော ယဿာတိ အက္ခမော။
 ဒုက္ခာနံ ဒုက္ခေန ခမိတဗ္ဗာတိ ဒုက္ခာ၊ (ဒ-ခမု+က္ခိ) ဒုက္ခရော ခမော ဧတာသန္တိ ဒုက္ခာ။
 အသာတာနံ သာဒိတဗ္ဗာတိ သာတာ၊ န သာတာ အသာတာ။
 ပါဏဟရာနံ ပါဏံ ဟရန္တိ အပဒေနန္တိတိ ပါဏဟရာ။

ထေယျသတ္တသိက္ခာပုဒ်

ပဋိယာလောကံ အာလောကဿ ပဋိမုခံ ပဋိယာလောကံ။
 သုကံ သုကီယတေတိ သုကံ၊ (သုကော)။ (ပုံ နပုံ)
 ကမ္ဘိယာ ကမ္မေ နိယုတ္တာ ကမ္ဘိယာ။
 ထေယျသတ္တော သဟ အတ္ထေန ယော ဝတ္တတိတိ သတ္တော၊ (ကုန်သည်)
 ထေယျ၊ ဂတော သတ္တော ထေယျသတ္တော။
 ရာဇာနံ ရညော ဧသော ရာဇာ၊ (ရာဇ+ဏ) (တနံ) ရညော သန္တကံ ရာဇာ။
 ထေယျံ ထေန+တွာကိုယ-ဥ။ ယ-ဒွေဘော်လာ၊ န-ဓေ၊ ဝါစာသိလိဋ္ဌအကျိုးငှါ နိဂ္ဂဟိတ်လာ။
 ဝဉ္စနဓေတနာပြဋ္ဌာန်းသော အကုသိုလ်(လောဘမူ)စိတ္တုပ္ပါဒ်။

သဒ္ဒါ + သင်္ဂဟဘလင်းစာန်း

သံဝိဇာန သိက္ခာပုဒ်

ပဇ္ဇပေဇ္ဇော ပ-ပူပ- ပရိဘာသနတ္ထ။ အန္တ ပစ္စည်း။
 (တနဲ့) ပဇ္ဇပ- နောင် ကရောတိ အနက်၊ ကူ- ပစ္စည်းသက်၊ အန္တ- ပစ္စည်း၊ ကူကို ဝ- ပြု။

နိပ္ပိတေသိ နိ- ပတ- ဂတျတ္ထ။ ကာရိတ်- ဂေ + ဤ။

အယျော အာလုပ် သိဝိဘတ်။ (တနဲ့) လိင်္ဂတ္ထ သိဝိဘတ်။

မှတ်ချက် အယျော- သည် ကတ္တားအရာ၌ ရှိလျှင် ပထမာ ဧကေဝင်။
 အာလုပ်အရာ၌ ရှိမူ - ဧကေဝင်၊ ဗဟုဝင် နှစ်မျိုးလုံးရှိနိုင်သည်။ (သဒ္ဒါနိတိ)

အရိဋ္ဌသိက္ခာပုဒ်

ဂဒ္ဒဗာဓိပုဗ္ဗဿ ကုဏပေ ဝိဂ္ဂန္တိတိ ဂဒ္ဒါ (ဝိဇ+တ၊ ကူကို အ- ပြု။)
 တယေသုတိ ဗာဓိနော၊ (ဒေါသမူ- ရှိ ဝကေစေတနာ)
 ဂဒ္ဒေ ဗာဓိနော ဂဒ္ဒဗာဓိနော၊ ဂဒ္ဒဗာဓိနော ပုဗ္ဗာ အဿာတိ ဂဒ္ဒဗာဓိပုဗ္ဗော။

ဒိဋ္ဌိဂတံ ဒိဋ္ဌိယေဝ ဒိဋ္ဌိဂတံ၊ (တနဲ့) ဒိဋ္ဌိသု ဂတံ ပရိယာပနံ ဒိဋ္ဌိဂတံ။ (ဒိဋ္ဌိစေတသိက်)

အန္တရာယိကာ သတ္တသန္တာနဿ အန္တရေ ဝေမဇ္ဈေ ဧတိ အာဂစ္ဆတိတိ အန္တရာယော။ (အန္တရ+ ကူ + အ)
 (နဲ့) အန္တရာယံ ကရောန္တိတိ အန္တရာယိကာ၊ (နဲ့) အန္တရာယေ နိယုတ္တာ အန္တရာယိကာ။
 (နဲ့) အန္တရာယံ အရဟန္တိတိ အန္တရာယိကာ၊ (နဲ့) အန္တရာယဿ ကရဏံ အန္တရာယော၊
 အန္တရာယော သီလံ ဧတေသန္တိ အန္တရာယိကာ။

အန္တရာယ် ၅-မျိုးနှင့် အကောက်

- (၁) ကမ္မန္တရာယ် (ပဗ္ဗာနန္တရိယကံနှင့် ဘိက္ခုနီဒူသကကံ)
- (၂) ကိလေသန္တရာယ် (နတ္ထိက၊ အဟေတုက၊ အကိရိယ- ဟူသော နိယတဝိတ္ထဒိဋ္ဌိ)
- (၃) ဝိပါကန္တရာယ် (အဟိတ် ပဋိသန္ဓေ- ၂ပါး၊ ဒွိဟိတ် ပဋိသန္ဓေ- ၄ ပါး။)
- (၄) ဥပဝါဒန္တရာယ် (အရိယာတို့ကို စွပ်စွဲကြောင်း ဒေါသပြဋ္ဌာန်းသော ဒေါသမူစိတ္တုပ္ပါဒ်)
- (၅) အာဏာဝိတိက္ကမန္တရာယ် (စေတနာနှင့် သင့်ရောက်သော အာပတ်များ။
 အကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်)

ဝေံ ဗျာခေါ ဝေံ + ဝိယ + ခေါ- ဟုခွဲ။ ဝေံခေါန္တရေ ဝိယဿ ဗျာ (နိတိ) ဖြင့် ဝိယကို ဗျာ- ပြု၊ ပြီး။

အဋ္ဌိကကံလူပမာ အဋ္ဌိယေဝ ကကံလံ အဋ္ဌိကကံလံ၊ အဋ္ဌိကကံလံ ဥပမာ ဧတေသန္တိ အဋ္ဌိကကံလူပမာ။

အဂါရကာသူပမာ အဂါရနံ ကာသု အဂါရကာသု၊ (ပီးကျီးစု)
 (တနဲ့) အဂါရေဟိ ပရိပုဏ္ဏာ ကာသု အဂါရကာသု၊ (ပီးကျီးတွင်း)
 အဂါရကာသု ဥပမာ ဧတေသန္တိ အဂါရကာသူပမာ။

အသိသူနုပမာ အသတေ ခိလတေ အနေနာတိ အသိ၊
သုနတိ သဗ္ဗန္ဓာဘာဝံ ဂစ္ဆတိ ဧတ္တာတိ သုနာ၊ အသိနာ သုနာ အသိသူနု၊
အသိသူနာ ဥပမာ ဧတေသန္တိ အသိသူနုပမာ။

တိကုက္ကုပမာ တိကမယော ဥက္ကာ တိကုက္ကာ၊ တိကုက္ကာ ဥပမာ ယေသန္တိ တိကုက္ကုပမာ။
ဥက္ခိတ္တသဗ္ဗောဂသိက္ခာပုဒ်

အကဋ္ဌာနဓမ္မေန အနိဂ္ဂပေါ ဓမ္မော အနဓမ္မော၊ (ဩသာရသကာဝိနည်းကံ)
အကဋ္ဌော အနဓမ္မော ယဿာတိ အကဋ္ဌာနဓမ္မော။

ပိရေ ပရ နှင့် အနက်တူ၊ အာမန္တန နိပါတ်ပုဒ်။
သဟဓိက ဝဂ်၊ သဟဓိက သိက္ခာပုဒ်

သိက္ခမာနေန သိက္ခိဿတိတိ သိက္ခမာနော။
ပိလေဓန သိက္ခာပုဒ်

ဝိနယကထံ ဝိနယေန ပဋိသံယုတ္တာ ကထာ ဝိနယကထာ၊
ဝိနယေ ပဋိသံယုတ္တာ ကထာ ဝိနယကထာ။ (ယောဇနာ)

ဝိနယပရိယတ္တိ ပရိယာပုဏနံ ပရိယတ္တိ၊ (ပရိ + အပ + တိ) ဝိနယဿ ပရိယတ္တိ ဝိနယပရိယတ္တိ။

ဥဒ္ဓိသန္တာ ဥဒ္ဓိသတိတိ ဥဒ္ဓိသန္တာ။ (ဘာဋီ) (ယောဇနာ - ဌ ဥဒ္ဓိသန္တေ ဥဒ္ဓိသာပေန္တေ - ဝယ် အန္တသည -
ကံဟော - မာနဏိ ကာရိယတည်း - ဟု ဆိုထားသည်။)

ဥဒ္ဓိသာပေန္တေ ဥဒ္ဓိသာပေတိတိ ဥဒ္ဓိသာပေန္တော။

ယာဝဒေဝ ကုက္ကုစ္စာယ ပိဟေသာယ ပိလေခါယ သံဝတ္တန္တိ = အနက်ပေး

(ဣမာနိ - ဤရုဒ္ဓိနိရုဒ္ဓကသိက္ခာပုဒ်တို့သည်) ယာဝဒေဝ ကုက္ကုစ္စာယ - ကုက္ကုစ္စတိုင်အောင်သော အကျိုး
ငှါသာလျှင်၊ ယာဝဒေဝ ပိဟေသာယ - ကိုယ်စိတ်ပင်ပန်းခြင်း တိုင်အောင်သော အကျိုးငှါသာလျှင်၊

ယာဝဒေဝ ပိလေခါယ - စိတ်ကို ရေးခြင်းသကဲ့သို့ဖြစ်သော ပိစိကိစ္ဆာ တိုင်အောင်သော အကျိုးငှါသာလျှင်၊
သံဝတ္တန္တိ - ဖြစ်ကုန်၏။ (ဤအလို = ယာဝဒေဝသဒ္ဓါ = သံဝတ္တန မရိယာဒပရိစ္ဆေဒ - အနက်ဟော။)

(တနဲ) (ဣမာနိ - တို့သည်)။ ယာဝဒေဝ - အလွန်အကဲသာလျှင်၊ ကုက္ကုစ္စာယ - ကုက္ကုစ္စအကျိုးငှါငင်း၊
ပိဟေသာယ - ကိုယ်စိတ်ပင်ပန်းခြင်းအကျိုးငှါငင်း၊ ပိလေခါယ - စိတ်ကို ရေးခြင်းသကဲ့သို့ဖြစ်သော ပိစိကိစ္ဆာ

အကျိုးငှါငင်း၊ သံဝတ္တန္တိ - ကုန်၏။

(ဤအလို = ယာဝဒေဝသဒ္ဓါ - အတိသယအနက်ဟော၊ (သို့မဟုတ်) အတိသယဝဝတ္တာပန သဒ္ဓါ။)

ကုက္ကုစ္စာယ - အရ ကုက္ကုစ္စစေတသိက်။ ပိဟေသာယ - အရ ကာယိကဒုက္ခ၊ စေတသိကဒုက္ခ။

ပိလေခါယ - အရ ပိစိကိစ္ဆာစေတသိက်။

သဒ္ဓါ + သင်္ဂဟဘာလင်းတန်း

မောဟနသိက္ခာပုဒ်

အန္တဒ္ဓမာသံ အဒ္ဓမာသံ အန အန္တဒ္ဓမာသံ။
 အနပေါသထိကံ ဥပေါသထေ ဥပေါသထေ အန အနပေါသထံ။
 အနပေါသထေ ဥဒ္ဓိသိတဗ္ဗန္တိ အနပေါသထိကံ။
 ဥဒ္ဓိသန္တေ ဥဒ္ဓိသိယတိကံ ဥဒ္ဓိသန္တော။ (ဥ+ဒိသ+မာန၊ မာနကို အန္တ-ပြန်)
 အတ္ထော ယဿ အတ္ထိတိ အဋ္ဌိ၊ (တ္ထ-ကို ဋ-ပြ) ဤအလို = အဋ္ဌိတစ်ပုဒ်၊ ကတ္တာတစ်ပုဒ်။
 (တနံ)အတ္ထော ယံဿ အတ္ထိတိ အဋ္ဌိကော၊ (အတ္ထ+ဣက)
 (တနံ) အတ္ထယိတဗ္ဗော ဣန္ဒြိတဗ္ဗောတိ အဋ္ဌိကော။
 ဤအလို = အဋ္ဌိက-ဟူသောနာမဓာတ်နောင် တွာပစ္စည်းသက်၍ အဋ္ဌိကတ္တာ-ဟူပြီသည်။

တလသတ္တိကသိက္ခာပုဒ်

တလသတ္တိကံ တလတိ ပတိဋ္ဌာတိ ဧတ္ထာတိ တလံ၊ သကတံ ဝိဒ္ဓိတံ သမတ္ထေတိတိ သတ္တိ၊ (သက+တိ)
 သတ္တိ ဝိယာတိ သတ္တိကံ၊ တလမေဝ သတ္တိကံ တလသတ္တိကံ။
 ပဟာရသမုပ္ပိတာ သံ ပုနပ္ပုနံ ဥပ္ပိတာ သမုပ္ပိတာ၊ ပဟာရေန သမုပ္ပိတာ ပဟာရသမုပ္ပိတာ။
 (ဘာဒီ-၌ သတ္တမိတပ္ပရိသိပြုသည်။)

ဥပဿုတိသိက္ခာပုဒ်

ဥပဿုတိ သုယျတိတိ သုတိ၊ (ကြာအပ်သောအသံ) သုတိယာ သမိပံ ဥပဿုတိ။ (ဆဋ္ဌိအဗျယိဘော)
 ဣကာရန္တ-အဗျယိဘောဖြစ်၍ ဝိဘတ်အာလုံးတို့၌ ဥပဿုတိ-ရည်းစဉ်။
 ဤ၌ သို့-ဝိဘတ်ကျေ၊ ဝါစာသိလိဋ္ဌအကျိုးငှါ နိဂ္ဂဟိတိလော။ (ယောဇနာ)
 မန္တေတိတိ မန္တေန္တော။ (မန္တ+စု-ဇော+အန္တအံ ဝိဘတ်၊ သတ္တမိအနက်၌ သက်။)

ကမ္မပဋိတမာနသိက္ခာပုဒ်

ဓမ္မိကာနံ ဓမ္မော ဧတေသု အတ္ထိတိ ဓမ္မိကာနိ။

ဆန္ဒအဒတွာဂမနသိက္ခာပဒ

ဝိနိစ္ဆယကထာ ဝိနိစ္ဆိယတိ ဧတာယာတိ ဝိနိစ္ဆယာ၊ ဝိနိစ္ဆယာ ကထာ ဝိနိစ္ဆယကထာ။
 ဝိနိစ္ဆယ-၌ စိဓာတ်အရ- သတိ၊ ပညာ - စသည်ပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကု-ကြိညာသံ စိတ္တုပ္ပါဒ်။
 အ ပစ္စည်းအရ- မနသာဝဝတ္ထဝိတသဒ္ဓပညာတိ။ (အာရမ္မဏုပ္ပါဒ်)
 (ပစ္စည်းအရ- စိတ္တဇသဒ္ဓရုပ်ကို ကောက်လျှင်- သဟဇာတုပ္ပါဒ်)

ဒုဗ္ဗလသိက္ခာပုဒ်

ယထာသုန္နုတံ သန္တပီယတေတိ သန္တတော၊ ယော ယော သုန္နုတော ယထာသုန္နုတံ။

ပါရမီတော် + ပါမီတော်

ယထာဗိက္ခတာ ယော ယော မိတ္တော ယထာဗိက္ခံ၊ ယထာဗိက္ခမေဝ ယထာဗိက္ခတာ။

(သမ္ပဒါနိအနက်၊ ဗတုတ္ထိံ သ ဝိဘတ်၊ ဒေတိ - ဟူသော ပါဠိသေသ၌ စပ်။ သက် အာယု၊ ယ - ချေ။)

ရတနဝဂ်

အန္တေပုရသိက္ခာပုဒ်

ဘဂဝတော ဂါရဝေန ဆဋ္ဌိံ သ ဝိဘတ်၊ ကံ အနက်၊ သတ္တပီအနက်တို့၌ သက်။ (ဘာဋီ၊ ၂။ ၂၇၈)

ဥပရိပါသာဒဝရဂတော ပါသာဒဝရဿ ဥပရိ ဥပရိပါသာဒဝရံ၊

ဥပရိပါသာဒဝရံ ဂတော ဥပရိပါသာဒဝရဂတော။

ဥယျာနံ ဥလ္လာကေန္တာ ယန္တိ ဇနာ ဧတ္ထာတိ ဥယျာနံ။ (ဥ+ယာ+ယု)

ဣတ္ထာဂါရံ ဣတ္ထိနံ အဂါရံ ဣတ္ထာဂါရံ။ (ဣန္တုပစာအားဖြင့် နန်းတွင်းသူ)

ဝါဟသာ ဝဟနံ ဝါဟော၊ တေန ဝါဟသာ။ (နာကို အာ-ပြု၊ သ - လာ)

ဝိတကမဋ္ဌံ ဝိတမေဝ ဝိတကံ၊ ဝိတကံ မဋ္ဌံ ဝိတကမဋ္ဌံ။

ဟတ္ထိသမ္ပန္နံ သမ္ပန္နတိ ဧတ္ထာတိ သမ္ပန္နံ၊ ဟတ္ထိဟိ သမ္ပန္နံ ဟတ္ထိသမ္ပန္နံ။

(တနဲ) ဟတ္ထိဟိ သမ္ပန္နံ၊ ဧတ္ထာတိ ဟတ္ထိသမ္ပန္နံ။

(တနဲ) သမ္ပန္နံ သမ္ပန္နံ၊ ဟတ္ထိနံ သမ္ပန္နံ ဟတ္ထိသမ္ပန္နံ။ (လိင်္ဂဝိပလ္လာသ၊ ပုံ-မှ နပုံ-ပြန်)

မှတ်ချက် ရညော အန္တေပုရေ ဟတ္ထိသမ္ပန္နံ-ဟု ပါဠိတော်ရှိလျှင်

အထက်ပါသုံးနည်းတွင် တတိယနည်းကို အသုံးပြု။

သာရပုဂ္ဂံ သာရပုဂ္ဂံ ပတိရူပံ ဘဝတိတိ သာရပုဂ္ဂံ၊ (တနဲ) သောဘနံ အာရောပေတိတိ သာရပုဂ္ဂံ၊

(တနဲ) သရူပဿ ဘာဝေါ သာရပုဂ္ဂံ။ (တဒ္ဓိတ်)

မုဒ္ဓါဝသိတ္တော မောဒန္တိ ဥကာဒယော ဧတ္ထာတိ မုဒ္ဓါ၊ (မုဒ+ဓ၊ သိကို အာပြု။)

အဝသိဗ္ဗိယတေတိ အဝသိတ္တော၊ မုဒ္ဓါနိ အဝသိတ္တော မုဒ္ဓါဝသိတ္တော။

အနိက္ခန္တရာဇကေ အနိက္ခန္တော ရာဇာ ဣတောတိ အနိက္ခန္တရာဇကံ။

အနိဂ္ဂတရတနကေ အနိဂ္ဂတံ ရတနံ ဣတောတိ အနိဂ္ဂတရတနကံ။ (ရတနအရ-မိဖုရားရတနာ)

သယနိယရေ သယတိ ဧတ္ထာတိ သယနိယံ၊ သံယနိယံ ယရံ သယနိယရံ။ (ယကို ချေ၊ ရဿပြု။)

သံသုဒ္ဓဂဟာဏိကော ဂဋ္ဌံ ဂဏှာတိ ဓာရေတိတိ ဂဟာဏီ၊ သံသုဒ္ဓါ ဂဟာဏီ ယသ္မာတိ သံသုဒ္ဓဂဟာဏိကော။

အနပက္ခါဋ္ဌော ဥပက္ခာသတိတိ ဥပက္ခါဋ္ဌော၊ န ဥပက္ခါဋ္ဌော အနပက္ခါဋ္ဌော။

ရတနသိက္ခာပုဒ်

ပုဏ္ဏပတ္တိံ ပတ္တဗ္ဗောတိ ပတ္တော၊ ပုဏ္ဏေန ပတ္တော ပုဏ္ဏပတ္တော။

(နလုံးအလို၏ပြည့်စုံခြင်းကြောင့် ရထိုက်ရောက်ထိုက်သောအဖို့။)

သဒ္ဓါ + သင်္ဂဟအလင်းတန်း

အင်္ဂုလိမုဒ္ဓိကာ အင်္ဂုတိ ဥဂ္ဂုတိတိ အင်္ဂုလိ၊ အင်္ဂုလိယံ ဘဝါ မုဒ္ဓါ အင်္ဂုလိမုဒ္ဓိ၊
အင်္ဂုလိမုဒ္ဓါဝေ အင်္ဂုလိမုဒ္ဓိကာ။

အဗ္ဗျာရာပံ အာရာပံ အဓိကိစ္စ ပဝတ္တတိတိ အဗ္ဗျာရာပံ။
ဝိကာလဂါမပ္ပဝေသနသိက္ခာပုဒ်

တိရစ္ဆာနကထံ တိရစ္ဆာနဘူတာ ကထာ တိရစ္ဆာနကထာ။

ရာဇကထံ ရာဇုဟိ ဟိသံယုတ္တာ ကထာ ရာဇကထာ။

ကုမ္ဘဏ္ဍာနကထံ ကုမ္ဘဿ ကရဏဌာနံ ကုမ္ဘဏ္ဍာနံ၊ ကုမ္ဘဏ္ဍာနေန ဟိသံယုတ္တာ ကထာ ကုမ္ဘဏ္ဍာနကထာ။
(တနံ) ကုမ္ဘဏ္ဍာနံ အာရတ္တ ပဝတ္တာ ကထာ ကုမ္ဘဏ္ဍာနကထာ။

လောကက္ခာယိကံ အက္ခာယတိ ဧတာယာတိ အက္ခာယိကာ။
လောကဿ အက္ခာယိကာ လောကက္ခာယိကာ။

ဣတိဘဝါဘဝကထံ ဘဝတိ ဝနုတိ ဧတေနာတိ ဘဝေါ၊ န ဘဝေါ အဘဝေါ၊
ဘဝေါစ အဘဝေါစ ဘဝါဘဝေါ၊ ဣတိ ဘဝါဘဝေါ ဣတိဘဝါဘဝေါ။
ဣတိဘဝါဘဝံ အာရတ္တ ပဝတ္တာ ကထာ ဣတိဘဝါဘဝကထာ။

သုစိယရသိက္ခာပုဒ်

အဋ္ဌိမယံ အဋ္ဌိနာ ပကတံ အဋ္ဌိမယံ၊

သုစိယရံ သုစေတိ ပကာသေတိ ဂတမဂ္ဂန္တိ သုစိ၊ (သုစ+ဣ) သုစိယာ ယရံ သုစိယရံ။

ဘောဒနကံ ဘောဒီယတေ ဘောဒနံ၊ ဘောဒနမေဝ ဘောဒနကံ၊

ဘောဒနကံ အဿ အတ္ထိတိ ဘောဒနကံ။ (အဿတ္ထိ+အပစ္စည်း)

ဂဏ္ဍိကာယ ဂန္ဓေတိ ဗန္ဓတိတိ ဂဏ္ဍိကာ၊ (န္ဓ-ကို ဣ-ပြ)

အရဏိကေ အရိယတိ ဂမိယတိတိ အရဏိ၊

(တနံ) အရိယတိ အဂ္ဂိနိပ္ပိဒနတ္ထိ ယံသိယတိ ဧတ္တာတိ အရဏိ၊ အရဏိဝေ အရဏိကံ။

ဝိဓေ ဝိဒေတိတိ ဝိဓံ။

အဉ္ဇနိသလာကာယ အဉ္ဇနံ ဧတိဿာ အတ္ထိတိ အဉ္ဇနိ၊ အဉ္ဇနိယာ သလာကာ အဉ္ဇနိသလာကာ။

ဥဒကပုဉ္ဇနိယာ ပုဉ္ဇေတိ ဧတာယာတိ ပုဉ္ဇနိ၊ ဥဒကဿ ပုဉ္ဇနိ ဥဒကပုဉ္ဇနိ။

ပဉ္စဝိဂ္ဂသိက္ခာပုဒ်

အာသယတော အာဂန္နာ စိတ္တံ သယတိ ဧတ္တာတိ အာသယော၊

(တနံ) တံတံကမ္ပံ ကာတုံ အာသယတိ ဣစ္ဆတိတိ အာသယော။

၊ ဓာတ်အရ - အကုသိုလ်ရိမောဟ။

ဝေဒနာကံ ဆိန့်ယတေ ခေဒနံ ခေဒနာမေဝ ခေဒနကံ၊ ခေဒနကံ အသေ အတ္တိသံ ခေဒနကံ။

တူလောနဒ္ဒသိက္ခာပုဒ်

တူလောနဒ္ဒံ အဝနယုတိတံ ဩနဒ္ဒံ၊ (အဝ+နဟ+တ) တူလံ ဩနဒ္ဒံ ဧတ္တာတိ တူလောနဒ္ဒံ၊ (ဥ)
(တနံ) တူလေန ဩနဒ္ဒံ တူလောနဒ္ဒံ၊ (ယောဇနာ)

နိသီဒနသိက္ခာပုဒ်

ပုရာဏာသိက္ခာဋ္ဌော ကုဋတိ ဆိန့်တိတိ ကောဋ္ဌော၊ အသိနာ ကောဋ္ဌော အသိက္ခာဋ္ဌော၊
ပုရာဏော အသိက္ခာဋ္ဌော ပုရာဏသိက္ခာဋ္ဌော။

ဒသာ ဒိယျတိ အဝဇ္ဇေယတိတိ ဒသာ။

ကဏ္ဍပုဋိစ္ဆာဒိသိက္ခာပုဒ်

ကဏ္ဍပုဋိစ္ဆာဒိ ကဏ္ဍတိ ဘေဒနံ ကရောတိတိ ကဏ္ဍ၊
ပုဋိစ္ဆာဒေန္တိ ဧတာယာတိ ပုဋိစ္ဆာဒိ၊
ကဏ္ဍနော ပုဋိစ္ဆာဒိ ကဏ္ဍပုဋိစ္ဆာဒိ။

ဝသိကသာဋိကာ ဝသေ ဝသကာလေ အဓိဋ္ဌာတဋ္ဌာတိ ဝသိကာ၊
ဝသိကာ သာဋိကာ ဝသိကသာဋိကာ။

နန္ဒသိက္ခာပုဒ်

စတုရဂုံလောမကော စတုရော အဂုံလာ စတုရဂုံလာ၊ (အသမာဟာရဒိဂု)
စတုရဂုံလေဟိ ဩမကော စတုရဂုံလောမကော။ (ယောဇနာ)
စတ္တာရိ အဂုံလာနိ စတုရဂုံလံ၊
စတုရဂုံလေန ဩမကော စတုရဂုံလောမကော။ (ဘာဋိ)

ပါဠိဒေသနိယကဏ္ဍ

ပထမပါဠိဒေသနိယသိက္ခာပုဒ်

သဓဇ္ဇဝ သဗ္ဗံ+ဓဝ။

ရထိကာ ရထဿ ဟိတာ ရထိကာ။

ဗျူဟံ ဗျူဟေတိ သမ္ပိဇ္ဇောတိတိ ဗျူဟော။

သိယံဋကံ သိယံတိ မဂ္ဂသမောဓာနံ ကရောတိ ဧတ္တာတိ သိယံဋကံ။

ပါဠိဒေသနိယာ ပတိဝိသုံ ဒေသေတဋ္ဌာတိ ပဋိဒေသနိယာ။

ပဋိဒေသနိယာဓေ ပါဠိဒေသနိယာ။

တတိယပါဠိဒေသနိယသိက္ခာပုဒ်

အနသိတာ အလန္တိ ဘက္ခန္တိတ် အသိတာ၊ န အသိတာ အနသိတာ၊
 ဇိဝိတေန ဇိဝိန္တိ တေနာတိ ဇိဝိတံ၊ (ဇိဝ + တံ)
 တပစ္စည်းအရ- နာမ်ဇိဝိတိန္တေတေသိသိက်။ (ပစ္စည်း)
 ဇိဝိတေအရ- စိတ် ဓဗျဇိဝိတိန္တေကြည်စေ- ရွာ၊ (ပနံ)
 (သဟဇာတ)ကြီးလေး၊ အည၊ သမ်၊ ဣ။
 (တနံ)ဇိဝိတေအရ- ရူပဇိဝိတိန္တေကြည် ကလာပ်တူ ကမ္မရုပ်ဉာ- ခု၊
 တ ပစ္စည်းအရ- ရုပ်ဇိဝိတိန္တေ၊ (ပစ္စည်း)
 (ရူပဇိဝိတိန္တေ) ရူပဇိဝိတိန္တေ၊ အတ္ထိ၊ အဝိဂတ။
 ဉာတောပသန္တံ ဉာတော န္ဒိဟိ ပသန္တံ ဉာတောပသန္တံ။ (တော-ပစ္စည်း ကရဏတ္ထ)
 ဉာတော ပသန္တံ- ဟု ဝါကျလည်ဆိုသည်။

စတုတ္ထပါဠိဒေသနိယသိက္ခာပုဒ်

အဝရုဒ္ဓါ ရုန္တိတိ ရုဒ္ဓါ၊ ပရိသမန္တတော ရုဒ္ဓါ အဝရုဒ္ဓါ။
 အာဟရိယံသတိ အာ+ဟရ+ကံဟော- ယ + သာတေ။
 ပဋိသံဝိဒိတံ ဝေဒါဝိယတေတိ ဝိဒိတံ၊ သုဠ ဝိဒိတံ သံဝိဒိတံ၊
 ပဋိကဓ္မေဝ သံဝိဒိတံ ပဋိသံဝိဒိတံ။
 ပဗ္ဗန္တံ အဝုတ္တကတ္တာအနက်၊ နိဗ္ဗိရဏအနက်၊ ဆဋ္ဌိ နံ ဝိဘာတ်။

သေဝိယကဏ္ဍ
ပရိမဏ္ဍလဝဂ်

ပရိမဏ္ဍလံ ပရိသမန္တတော မဏ္ဍလံ ပရိမဏ္ဍလံ။
 သိက္ခာ သိက္ခန္တံ သိက္ခာ။
 နာဘိမဏ္ဍလံ နဘာတိ ဟိံသတိတိ နာဘိ၊ (နဘာ+ကိ) နာဘိယာ မဏ္ဍလံ နာဘိမဏ္ဍလံ။
 ဇာဏမဏ္ဍလံ ဇာယတိ ဂမနံ တေနာတိ ဇာဏ၊ (ဇန+ဏာ+နပုလ္လိင်)
 ဇာဏနော မဏ္ဍလံ ဇာဏမဏ္ဍလံ။ (ပရိမဏ္ဍလသိက္ခာပုဒ်နှစ်ခုကို အန္တရယဓေ-ဟု ဝိသေသနပုဒ်
 မဆိုခြင်းကြောင့် ကျောင်း၌ဖြစ်စေ ရွာတွင်း၌ဖြစ်စေ အဝန်ညီစွာထုတ်ပြောရမည်။
 ဝါသုပဂတော ဝါသံ ဥပဂတော ဝါသုပတော။ (တနံ) ဝါသာယ ဥပဂတော ဝါသုပဂတော။
 (တနံ) ဝါသေန ဥပဂတော ဝါသုပဂတော။ (ယောဇနာ)
 သုသံဝုတော သံဝရိယန္တေတိ သံဝုတော၊ သုဠ သံဝုတော ယသ္မာတိ သုသံဝုတော။ (မဟာကုရိသတိ)

ပါရမီတော် + ပါဠိတော်

ဩက္ခိတ္တစက္ခု ဟေဋ္ဌာ ခိတ္တံ ဩက္ခိတ္တံ၊ ဩက္ခိတ္တံ စက္ခု ယေနာ(ယဿာ)တိ ဩက္ခိတ္တံ၊ ကျွ။
(ကြိယာဝိသေသနတ္ထ၊ သိ-ဝိဘတ်)

ဥက္ခိတ္တကာယ ဥက္ခိပနံ ဥက္ခိတ္တံ၊ ဥက္ခိတ္တမေဝ ဥက္ခိတ္တကံ၊
(လိင်္ဂဝိပလ္လာသ၊ နာ ဝိဘတ်၊ ကုတ္တန္တုတလက္ခဏအနက်၌ သက်။)

ဥဒ္ဓိကဓဂ်

ဥဒ္ဓိကာ ဥစ္စာသဒ္ဓံ ကတွာ ဇ္ဇန္တံ ဟသနံ ဥဒ္ဓိဇ္ဈေ၊ ဥဒ္ဓိဇ္ဈေဝ ဥဒ္ဓိကာ။ (ယောဇနာ)၊
(တနဲ) ဇ္ဇန္တံ ဇ္ဇိကာ၊ မဟတိ ဇ္ဇိကာ ဥဒ္ဓိကာ၊ (ဘာဋီ) ကုတ္တန္တုတလက္ခဏအနက်၊
နာ ဝိဘတ်။

ကာယပ္ပစာလကံ ပစာလေတိတိ ပစာလကံ၊ ကာယဿ ပစာလကံ ကာယပ္ပစာလကံ။
(ကြိယာဝိသေသန အနက်၊ အံ ဝိဘတ်)

ဓမ္မကတဝင်

ဓမ္မကတော ဓမ္မတိ ပဋိပန္နတိ ဝတ္ထံ ဓတ္တာတိ ဓမ္မော၊ ဓမ္မော ကတော ယေနာတိ ဓမ္မကတော။ (ယောဇနာ)
ဩဂုဏ္ဍိတော သသီသံ အဂုဏ္ဍယတိ ဖရိဝေဋ္ဌတိတိ ဩဂုဏ္ဍိတော။ (ယောဇနာ)

ဥက္ကာဋိကာယ ဥဒ္ဓံ ဓကာ ကောဋိ ကုမိဿာ ဂမနာယာတိ ဥက္ကာဋိကာ။ (ဩက္ခိ ၂-ပြု၊)
ကုတ္တန္တုတလက္ခဏအနက်၊ နာ ဝိဘတ်သက်။

မှတ်ရက် ကျန်သောပုဒ်တို့၌ ဝိဘာဇာတ္ထကို ဆိုခဲ့ပြီးသည့်နည်းကို နိဋ္ဌိကြံဆကြလေ။
ပလ္လတ္ထိကာယ ပရိသမန္တတော အသနံ ဝိပနံ ပလ္လတ္ထိ၊ ပလ္လတ္ထိဝေဝ ပလ္လတ္ထိကာ။
(ပရိ+အသ+တိ-ဖြင့် ပရိ+အတ္ထိ-ဟုဆိုလိုလျက် ရိ-၌ ကကို ယ-ပြု၊ ရကို လ-ပြု၊ လျကို
လ-ပြု၊ ဒွေဘော်ပြု၍ ပလ္လတ္ထိ-ဟုပြီး။)

ပတ္တသညံ ပတ္တေ သညာ ပတ္တသညာ၊ ပတ္တသညာ အဿ အတ္ထိတိ ပတ္တသညံ။
သုပေါ သုတ္တောယ ပါတဇ္ဇောတိ သုပေါ။

ဟတ္တဟာရိယော ဟရိတဇ္ဇောတိ ဟာရိယော၊ (ဟရ+ကျ)
ဟတ္ထေန ဟာရိယော ဟတ္တဟာရိယော။

ရသရသေ ရသာနံ ရသော ရသရသော။
သမတိတ္ထိကံ တိတ္ထံ ဝိယာတိ တိတ္ထံ၊ သမံ တိတ္ထံ ယဿာတိ သမတိတ္ထိကံ။

သမတိတ္ထိကံ တပွန် ပူရဏံ တိတ္ထိ၊ (တပ+တိ) သမော စ သော တိတ္ထိ ဇာတိ သမတိတ္ထိ၊
သမတိတ္ထိ ဝေဝ သမတိတ္ထိကံ။ (ကြိယာဝိသေသနအနက်၊ အံ ဝိဘတ်)

ထူပိကတံ ထူပံ ကတော ထူပိကတော။

သက္ကစွတ်

သက္ကစွံ သက္ကစွတည်နိဗ္ဗဟိတ်လာ။
 သပဒါနံ ဒီယတေ အဝခဏ္ဍိယတေ ဒါနံ၊ ဒါနတော အပေတံ အပဒါနံ၊
 သဟ အပါဒါနေန ယံ ဝတ္ထတိတိ သပဒါနံ။
 ထူပကတော ထူပမေဝ ထူပကံ၊ တတော ထူပကတော။
 ဥဇ္ဈာနသညံ အဝလာမကတော ဈာနံ ဥဇ္ဈာနံ၊ ဥဇ္ဈာနေ သညာ ဥဇ္ဈာနသညာ၊
 ဥဇ္ဈာနသညာ အဿ အတ္ထိတိ ဥဇ္ဈာနသညံ။

ကဗဠဝဂ်

ကဗဠေ ကေန တောယေန ဗလံ အဿာတိ ကဗဠော။
 ပိဏ္ဏုက္ခေပကံ ပိဏ္ဏံ ဥက္ခိပိတွာ ဥက္ခိပိတွာတိ ပိဏ္ဏုက္ခေပကံ။
 ပိဏ္ဏုပုဒ်+ဥက္ခေပကပုဒ်၊ ဥ+ပိပ+အာဘိက္ခညအနက်၌ ကျွ-သက်၊ သမာသိပြီးသောအခါ
 သမာသိသည်ပင် အာဘိက္ခညအနက်ကို ဟောသောကြောင့် "ဥက္ခေပကံ ဥက္ခေပကံ" ဟု
 ခွဲရှပ်ပြောရ။ သာကေ = သမာသေန သဒ္ဓသတ္ထိယာ ပိစ္ဆာဘိက္ခညာနံ ဝုတ္တတ္တာ၊ န ခွဲဗ္ဗစနံ။
 (မောဂ်၊ ခါဒိကဏ္ဍ၊ ၆၃) ကြိယာပိသေသနအနက်၊ အံဝိဘာတ်။
 သိတ္တာဝကာရကံ သိစ္ဆိယတိတိ သိတ္တံ၊ သိတ္တံ အဝကိရိတွာ အဝကိရိတွာတိ သိတ္တာဝကာရကံ။
 စပုစပုကာရကံ စပုစပုတိ ကာရကံ စပုစပုကာရကံ။

သုရုသုရဝဂ်

ပယောပါနံ ပါတဗ္ဗတိ ပါနံ၊ ပယတိ ပါတဗ္ဗဘာဝံ ဂစ္ဆတိတိ ပယော၊
 ပယောစ သော ပါနံစာတိ ပယောပါနံ။
 သီတိကတော ကရိယတေတိ ကတော၊ သီတေန ကတော သီတိကတော။
 သေတန္တတ္ထံ သေတံ ဆတ္ထံ သေတန္တတ္ထံ။
 ကိလုန္တတ္ထံ ကိလုဇ္ဇေဟိ ကတံ ဆတ္ထံ ကိလုန္တတ္ထံ။
 ပဏ္ဏန္တတ္ထံ ပဏ္ဏေဟိ ကတံ ဆတ္ထံ ပဏ္ဏန္တတ္ထံ။
 မဏ္ဏလဗဒ္ဓံ မဏ္ဏလေန ဗဒ္ဓံ မဏ္ဏလဗဒ္ဓံ။
 ဒဏ္ဍပါဂီဿ ဒဏ္ဍော ပါဂီမိ အဿာတိ ဒဏ္ဍပါဂီ၊
 (သတ္တပါဂီ-၌ သတ္တအရ အသိ-ကိုသာယူ။)
 သလာကဗဒ္ဓံ သလာကာဟိ ဗဒ္ဓံ သလာကဗဒ္ဓံ။

ပါရမီတော် + ပါမိတ်

ပါဒကဝဂ်

ပါဒကာရုဋ္ဌဿ ယူဟေ ဣမာယာတိ ပါဒကာ၊ ပါဒကံ အာရုဋ္ဌော ပါဒကာရုဋ္ဌော။
ဆပကံ သံ သုနခံ ပစတိတိ ဆပကော၊ (သပကောဟုလို့လျက်သကိုဆပြု)
ဆပကဿ ဧသာ ဆပကံ။

ယတြ ဟိ နာမ-၌ ယတြ-ဝယ် ပဌမအနက်၊ တြ-သက်။
စရိမံ(ကတံ) စရတိ ဟိနတ္ထံ ယာတိတိ စရိမံ၊ (စရ+ဣမပစ္စည်း)
ကတံ၌တတ်အရ- အကုသိုလ်စေတနာ၊
ပစ္စည်းအရ- စေတနာကြည့် အကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါယ်။

သုစိမံသုပသေစနော မနိတဝ္ဗံ ဉာတဝ္ဗတိ မံသံ၊ သုစိ ပရိသုဒ္ဓံ မံသံ သုစိမံသံ၊
သုစိမံသံ ဥပသေစနံ ယဿာတိ သုစိမံသုပသေစနော။
(တနဲ့)သုစိမံသေနေ ဥပသေစနံ ယဿာတိ သုစိမံသုပသေစနော။

အသ္မာ အဿတေတိ အသ္မာ။(အသ+မ+ပုလ္လိင်)
အဘိဒါ ဘိဒိ+အဇ္ဇတနိ အာဝိဘတိ၊ ဓာတ်၏အစဉ် အ-လာ။
(တွံ-၌ သိ ဝိဘတိ၊ ဒုတိယအနက်၌သက်)

ဥပ္ပထေန ပထတိ ဣတ္ထိ တေတေနတိ ပထော၊န ပထော ဥပ္ပထော။
ဟရိတေ မနံ ဟရတိတိ ဟရိတော။
ခေဠော ဝိလယတိတိ ခေဠော၊(တနဲ့) ခံ အာကာသံ ဣလတိတိ ခေဠော။
(ခံ+ဣလ -ဂတိယံ၊ ဣဿေဠတ္ထံစ)
(တနဲ့)ခေဠတိတိ ခေဠော၊(ခေလ - ဂတိယံ+အ)

တံ နေလာဘံ၊ ယသလာဘံ = တို့၌ အံ ဝိဘတိ၊ ဆဋ္ဌိအနက်၌၊ ကမ္မပ္ပဝစနီယ ယုတ္တေ-ဖြင့် သက်။
ဇိရတ္ထ-၌ ဝိ-ဟူသော ကမ္မပ္ပဝစနီယ သဒ္ဓါနှင့် ယှဉ်သောကြောင့်တည်း။(ရူ၊ ၁၄၃)။

သေဓိယာ သိက္ခိတဗ္ဗာတိ သေဓိယာ၊(သိက္ခ+ဣန္ဒြေအာရုံ၊ ကကိုဈေ၊ ဝုဒ္ဓိပြု)
သေဓိယသိက္ခာပုဒ်တို့၌ သင်္ချာတပ်၍ မဟောကြောင်း = စူဠဝါ ဝတ္ထုကွနုက၌ ဟောတော်မူအပ်သော အာဂန္တုက
ဝတ်-စသော ဝတ်ကြီးဝတ်ငယ်တို့သည်လည်း ကျင့်အပ်သော တရားများဖြစ်ရကား သေဓိယ
-ဟု ထိုထိုက်သောကြောင့် ၎င်းဝတ်ကြီးဝတ်ငယ်တို့ကိုလည်း သေဓိယ၌ သွင်းယူခြင်း အကျိုး
ငှါ (၇၅)ပါးဟု သရုပ်အားဖြင့် ပိုင်းခြား၍ မဟောပါ။
(တနဲ့) စာရိတ္တဝိနည်းကို ပြုခြင်းအကျိုးငှါ သရုပ်အားဖြင့် ပိုင်းခြား၍ မဟောပါ။

သေဓိယသိက္ခာပုဒ်တို့၌ အာပတ်အမည်တပ်၍ မဟောကြောင်း = သေဓိယသိက္ခာပုဒ်များ၏ စာရိတ္တဝိနည်းဖြစ်
ခြင်းကို ပြတော်မူလိုသောကြောင့် အာပတ်အမည် တပ်၍ မဟောပါ။

အင်္ဂုတ္တိုရ် သဒ္ဒါ + သင်္ဂဟ အလင်းတန်း

ကတဝေဒိတံ ကရိယိတ္တာတိ ကတံ၊ ကတံ ဝိဒတိ ဇနာတိတံ ကတဝေဒိ၊
ကတဝေဒိနော ဘာဝေါ ကတဝေဒိတာ။

ပတိဋ္ဌာပိတာ ပတိဋ္ဌာပေတိတိ ပတိဋ္ဌာပိတာ၊ (ပတိ+ဋ္ဌာ+ဏာပေ+တု)

ကလျာဏဓမ္မတာယ ကလျာဏော ဓမ္မော ကလျာဏဓမ္မော၊
ကလျာဏဓမ္မော ဧဝ ကလျာဏဓမ္မတာ။ (တာ-ပစ္စည်းသ္မတ္ထ)
တာယံ ကလျာဏဓမ္မတာယ။ (သ္မိ-ကို အာယပြု)
(ဝိပဿနာအရိယမဂ်ဉာဏ်ကို ကောက်)

ဝုဒ္ဓသီလေ ဝုဒ္ဓိယိတ္တာတိ ဝုဒ္ဓံ၊ ဝုဒ္ဓံ သီလံ ယဿာတိ ဝုဒ္ဓသီလော။

အရညဝနပတ္တာနိ ပတိဋ္ဌဟန္တိ ဝိဝေကကာမာ ဧတ္တာတိ ပတ္တာနိ၊ ဝနေသု ပတ္တာနိ ဝနပတ္တာနိ။
အရညလက္ခဏပတ္တာနိ ဝနပတ္တာနိ အရညဝနပတ္တာနိ။

ဥပါလိဝဂ်

ဥပါလိသုတ် (အံ၊၃။၃၁၁)

အတ္ထဝသံ အတ္ထောယေဝ အတ္ထဝသော။

(အတ္ထ-သဒ္ဒါ ကာရုဏတ္ထ၊ ဝသ-သဒ္ဒါ အနက်မဲ့ တဗ္ဗော)
(နံ) အတ္ထော ဖလံ တဒဓိနုပုတ္တိတာယ ဝသော ဧတဿာတိ အတ္ထဝသော။(ဗဟုဗ္ဗိဟိ)
(နံ) အတ္ထောယေဝ ဝသော အတ္ထဝသော။
(အတ္ထ-သဒ္ဒါ ဟိတ-ဝုဒ္ဓိအနက်ဟော၊ ဝသ-သဒ္ဓါ ဝိသေသအနက်ဟော)

သံယသုဋ္ဌတာယ သုဋ္ဌာ ဘာဝေါ သုဋ္ဌတာ၊ သံယဿ သုဋ္ဌတာ သံယသုဋ္ဌတာ။

သမ္မရာယိကာနံ သမ္မရေတဗ္ဗောတိ သမ္မရာယော (တမလွန်ခန္ဓာငါးပါး)၊
သမ္မရာယေ ဘဝါ သမ္မရာယိကာ။

ဥဗ္ဗာဟိကသုတ် (အံ၊၃။၃၁၂)

ဥဗ္ဗာဟိကာယ ဥဗ္ဗဟနံ ဥဗ္ဗရဏံ ဥဗ္ဗာဟိကာ၊(ဥ+ဝဟ+ဏျ+အာ၊ ယ-ကို က-ပြု)
(နံ) ဥဗ္ဗဟန္တိ ဝိယောဇနန္တိ ဧတာယာတိ ဥဗ္ဗာဟိကာ၊(သံယသမ္ဘုတိရဇာ)

အနုဗျဉ္ဇနသော အနု အနု ဗျဉ္ဇယတိ ပကာသေတိတိ အနုဗျဉ္ဇနံ။

အတ္ထပစ္စတ္တိကေ ဝိဝါဒသင်္ခါတေ အတ္ထေ ပစ္စတ္တိကာ အတ္ထပစ္စတ္တိကာ။

သာမဏေကျော် တတိယဆင့်

ပဌမအာနန္ဒသုတ် (အံ၊၃။၃၁၅)

ကပ္ပဋ္ဌိကံ အာယုကပ္ပံ တိဋ္ဌတိ ဧတေနာတိ ကပ္ပဋ္ဌိကံ၊ (အကုသိုလ်)
 အာပါယိကော အပါယံ ဂမိဿတိတိ အာပါယိကော။
 နေရယိကော နိရယေ နိဗ္ဗတ္တိဿတိတိ နေရယိကော။

ဒုတိယဝိဝါဒမူလသုတ် (အံ၊၃။၃၁၇)

သာဝသေသံ သဟ အဝသေသေဟိ သီလေဟိ ယာ ဝတ္တတိတိ သာဝသေသာ။
 (သဟ+အဝသေသ) ထိလိင်၊ ပါရာဇိကမှ တစ်ပါးသော အာပတ်ခြောက်ပုံ
 ရသည်။
 အဝသေသ-အရ ကြွင်းကျန်သော သီလသိက္ခာ။
 အနဝသေသံ နတ္ထိ အဝသေသာနိ သီလာနိ ဧတိဿန္တိ အနဝသေသာ။
 (ပါရာဇိကလေးပါး ရသည်။)

ကုသိနာရသုတ် (အံ၊၃။၃၁၈)

ဗလိဟရဏေ ဗလန္တိ ပူဇေန္တိ ဧတေနာတိ ဗလိ၊ (ဗလ-ပူဇနတ္ထ+က္က)
 ဒေဝတာနံ အတ္ထာယ ဗလိ ဟရန္တိ ဧတ္တာတိ ဗလိဟရဏော။
 ပရိသုဒ္ဓကာယသမာစာရော ကာယေန ကတော သမာစာရော ကာယသမာစာရော၊
 ကာယ-အရ ကာယဝိညတ်၊ သမာစာရ-အရ ကာယကံ။
 ပရိသုဒ္ဓေါ ကာယသမာစာရော ယဿာတိ ပရိသုဒ္ဓကာယသမာစာရော။
 အပ္ပဋိမံသေန ပဋိမသိတဇော ပဋိမသိတုံ ပရာမသိတုံ အာကမ္ပိတုံ သက္ကုဏေယျောတိ
 ပဋိမံသော၊(ပတိ+မသ+အ၊ ပဋိပြု။ နိဂ္ဂဟိတ်လာ၊ ကာယကံနှင့်ဝစီကံကိုကောက်)
 ပဋိမံသဿ ဘာဝေါ ပဋိမံသော၊ (အာပတ္တိ-ဟူသော အပြစ်ကို ကောက်)
 နတ္ထိ ပဋိမံသော ယဿာတိ အပ္ပဋိမံသော။
 အနာယာတံ နတ္ထိ အာယာတော ယဿာတိ အနာယာတံ။
 မေတ္တာနှင့် ယှဉ်သော တိကစတုက္ကဗျာန်စိတ်။

ရာဇန္တေပုရပုဝေသနသုတ် (အံ၊၃။၃၂၀)

သိတံ ပါတုကဇရာတိ လောဘမူသောမနဿကို ကောက်။
 (နံ) မဟာကုသိုလ်သောမနဿကို ကောက်။

သဒ္ဒါ + သင်္ဂဟအလင်းတန်း

ဒုတိယသံယာဒိသေသသိက္ခာပုဒ်

ဝဋ္ဋံ ဝဓိတဇ္ဇာတိ ဝဋ္ဋာ၊ (ဝေ+ဣ+တိ - အာ)
 ဝရဘဏ္ဍံ ဝရိတဗ္ဗံ ဣတ္ထိတဗ္ဗန္တိ ဝရံ၊ ဝရံ ဘဏ္ဍံ ဝရဘဏ္ဍံ။ (တနဲ) ဝရမေဝ ဘဏ္ဍံ ဝရဘဏ္ဍံ။
 ထေယျသမိတံအရ လောဘာမူ.ဒေါသမူစေတနာ။ (ပစ္စည်း)
 အာဒိယတိအရ စေတနာကြည် လောဘာမူ.ဒေါသမူစိတ္တုပ္ပါဒ်။ (ပန်) (သဟဇာတပြိုင်)
 ကြီးလေး။ အည၊ သမ်. ကံ. အာဟာရ။
 ကပ္ပကတံ ကပ္ပံ ကတံ ဇေတိသံဘာတိ ကပ္ပကတာ။

တတိယသံယာဒိသေသသိက္ခာပုဒ်

ဂါမန္တရံ ဂါမောစ သော အန္တရောစာတိ ဂါမန္တရော။
 စတုတ္ထသံယာဒိသေသသိက္ခာပုဒ်
 ပါဒပိဋံ ပါဒဿ ဌပနကံ ပိဋံ ပါဒပိဋံ။
 ပါဒကဌလိကံ ပါဒဿ ဌပနကာ ကဌလိကာ ပါဒကဌလိကာ။
 ပစ္စမသံယာဒိသေသသိက္ခာပုဒ်

သုန္ဒရိနန္ဒာ သုန္ဒရိစ သာ နန္ဒာစာတိ သုန္ဒရိနန္ဒာ။
 (သညာသဒ္ဓါဖြစ်သောကြောင့် သုန္ဒရိဋ္ဌိ ရဿ မပြု)
 ဝဇ္ဇပဋိစ္ဆာဒိကာ ပဋိစ္ဆာဒေတိတိ ပဋိစ္ဆာဒိကာ။ ဝဇ္ဇဿ ပဋိစ္ဆာဒိကာ ဝဇ္ဇပဋိစ္ဆာဒိကာ။

နဝမသံယာဒိသေသသိက္ခာပုဒ်

အညမညိဿာ (ရုပ်ပြီး) အညာတညံ၊ ဆဋ္ဌိသ သက်၊ သကို သာပြု၊ သ လာ၊ အာ - ကို ကု - ပြု၊ သစ္စာဒိနံ ဝိတိ -
 ဟာရေ - ဖြင့် အညိဿာအညိဿာ - ဟုဒ္ဓိရုပ်ပြု၊ ရှေ့ပုဒ်ရှိသ - ဝိဘတ်ကို ရေ၊ မ - လာ၊ ပြီး။
 ဒသမ သံယာဒိသေသသိက္ခာပုဒ်

ဥညာယ အဝဇာနနံ ဥညာ၊ တာယ ဥညာယ။ (အဝ+ ဉာ၊ အဝကို ဥ - ပြု။)
 ပရိဘဝေန ပရိဘာဝေ၊ ပရိဘာဝဿ အဝညာ ပရိဘာဝေ။ (ပရိဘာဥညာယ - ဟုလိုလျက် အညာယပုဒ်မပြု)
 ဝေဘာသိယာ ဝိသေသေန ဘာသေတိ သြဘာသေတိတိ ဝိဘာသော။ (ဝိ- ဘာသ + အာနဘာဝ)
 ဝိဘာသော ဣမဿ သံယဿ အတ္ထိတိ ဝိဘာသော၊ (သံယော)
 (ဝိဘာသပုဒ် + သ - ပစ္စည်း။ သပစ္စည်း၏ ဇောဇောတဗ္ဗတ္ထ - ဗဟုတ္ထ၊ အတိသယတ္ထ။)
 ဝိဘာသဿ ဘာဝေ၊ ဝေဘာသိယံ၊ (ဝိဘာသ + ဣ) (ယောဇနာ)
 (နဲ) ဘာသိယဇေတိ ဘာသံ၊ (ဘာသ + ဣ)
 ဝိဝိဓံ ဘာသံ ယသဘာတိ ဝိဘာသော၊ (ဘိက္ခုနီသံယော)
 ဝိဘာသဿ ဘာဝေ၊ ဝေဘာသိယံ။ (နာကို အာ - ပြု) (ဘာဋီ)

နိဿယကဏ္ဍ

ပတ္တဝါ၊ ပထမသိက္ခာပုဒ်

အာမတ္တိကာပကံ အမန္တိ ဘူရိပ ဒုဘာဝံ ဣန္တိတိ အမတ္တာနိ၊ (တနဲ) အမတိ အနန္တံ ဧတ္ထာတိ အမတ္တံ၊ (အမ+တ) အမတ္တာနိ ဝိညိဏန္တိတိ အာမတ္တိကာ၊ အာမတ္တိကာနံ အာပဏော အာမတ္တိကာပဏော။

ဒုတိယသိက္ခာပုဒ်

ဒုစ္စောဠာ ဝိရူပေါ စောဠော စတာသန္တိ ဒုစ္စောဠာ။

ပဉ္စမသိက္ခာပုဒ်

ဧရာဒန္တိ အရ ပရိဒေဝစိတ္တဇဝိပလ္လာသသဒ္ဓရဗံ။ (ပန) အဋ္ဌာသိအရ ဒေါသမူစိတ္တုပ္ပါဒ်။ (ပစ္စည်း) (သဟဇာတပြိုင်) ကြီးလေး၊ ဝိပ်၊ ဓိ၊ ဟာ၊ ဣ။

ဆဋ္ဌသိက္ခာပုဒ်

အညဒတ္တိကေန အညဿ အတ္ထော အညဒတ္ထော၊ အညဒတ္ထာယ ဒိန္နော အညဒတ္တိကော။ အညဒ္ဓိသိကေန အညံ ဉဒ္ဓိသိတွာ ဒိန္နော အညဒ္ဓိသိကော။ သံယိကေန သံယဿ ပရိစ္စတ္ထော သံယိကော။

သတ္တမသိက္ခာပုဒ်

ဆန္ဒကံ ဆန္နေန ဂဟိတံ ဆန္ဒကံ။ (ဆန္ဒပုဒ်+က) (တနဲ) ဆန္တံ ဥပ္ပါဒေတွာ ဂဟိတံ ဆန္ဒကံ။ ပါဝါရိကဿ ပါဣတိ သခါတေ ဝါတေ ဝါရေတိတိ ပါဝါရော။ ပါဝါရံ ဝိက္ခိဏာတိတိ ပါဝါရိကော။

အဋ္ဌမသိက္ခာပုဒ်

မဟာဇနိကေန မဟာဇနဿ ပရိစ္စတ္ထော မဟာဇနိကော။

ဒဿမသိက္ခာပုဒ်

ဥဒ္ဓိယတိ ဥဒိ+နသနတ္ထံ ဒိဝိဒိ-ယ+တိ။ (တနဲ) ဥ+ဒရ+ယ+တိ။ (ဓာတွန်မရေရ) နလာ။

ဧကဒဿမသိက္ခာပုဒ်

စတုက္ကံသပရပံ စတ္တာရော ကံသာ စတုက္ကံသံ၊ စတုက္ကံသသခါတံ ပရပံ ဣမဿာတိ စတုက္ကံသပရပံ။ အမုတေယျကံသပရပံ အမေန တတိယော အမတိယော။

အမတိယာဝေ အမုတေယျာ၊ အမုတေယျာ ကံသာ အမုတေယျကံသာ။ အမုတေယျကံသသခါတံ ပရပံ ဣမဿာတိ အမုတေယျကံသပရပံ။

ကရိသံ ကရိယတိတိ ကရိသံ၊ (တနဲ) ကရောတိ ဧတ္ထ ကသနရောပနာဒိကံတိ ကရိသံ။

သဒ္ဓါ + သင်္ဂဟအလင်းတန်း

ပါဠိတ္ထိယကဏ္ဍ

လသုကဝင်၊ ပဌပသိက္ခာပုဒ်

လသုကံ လသိယတိ ကန္တိယတိတိ လသုကံ၊ (လသ + ဥဏပစ္စည်း)
(တနဲ့) ရသီယတိ အဿာဒိယတိတိ ရသော၊ ရသေန ဦးနံ လသုကံ၊
(ရသူဏဟူလိုလျက် ရကိုလပြု၊ရသပြု)

မာဂဓေတံ မာဂဓေတံ၊ (ဘဏ္ဍိကလသုကံ)

သုပသမ္မာဓော ပစနံ ပါဏော၊ (နံ) ပစတိ အနေနာတိ ပါဏော၊
သမ္မာ ပါဏော သမ္မာဓော၊ သုပဿ သမ္မာဓော သုပသမ္မာဓော။

ဒုတိယသိက္ခာပုဒ်

ဥပကစ္ဆတာ ဥပကဗိယတိ ဗန္ဓိယတိတိ ဥပကစ္ဆတာ၊
ဥပရိ ယံ ကိဗ္ဗိ ဝတ္တံ၊ ကစတိ ဗန္ဓတိ ဧတ္တာတိ ဥပကစ္ဆတာ။ (ယောဇနာ)

သမ္မာဓေ သံ ဒဿနံ ဇာတေ နိသေဓေတိတိ သမ္မာဓော၊
သံ ဒဿနံ ဇာတေ နိသေဓေတိ အသ္မိ ဌာနေတိ သမ္မာဓံ။ (ယော)

မုတ္တကရဏံ ကရောတိ အနေနာတိ ကရဏံ၊ မုတ္တဿ ကရဏံ မုတ္တကရဏံ။

တတိယသိက္ခာပုဒ်

တလယာတကော ဟနနံ ယာရဏံ ယာတော၊ ယာတောဓေ ယာတကော။
တလဿ ယာတကော တလယာတကော။

စတုတ္ထသိက္ခာပုဒ်

ပုရာဏရာဇောရာဇာ ရညော ဩရာဇာ ရာဇောရာဇာ၊
ပုရာဏေ ရာဇောရာဇာ ပုရာဏရာဇောရာဇာ။

ပိရာပိရံ ပိရံပိရံ - ဟူလိုလျက် နိဂ္ဂဟိတံဈေ၊ အာပြု။

ဇေတုမဋ္ဌကေ ဇာယတိတိ ဇေတု၊ (ဇန + တု) ဇေတုနာ ကတံ မဋ္ဌကံ ဇေတုမဋ္ဌကံ။

ပဉ္စမသိက္ခာပုဒ်

ဥဒကသုဒ္ဓိကံ သုဒ္ဓိယာ ကရဏံ သုဒ္ဓိကံ၊ ဥဒကေန သုဒ္ဓိကံ ဥဒကသုဒ္ဓိကံ။

ဒွဂ်လပဗ္ဗပရမံ ဒွေ အဂ်လာနိ ဒွဂ်လံ၊ ဒွေ ပဗ္ဗာနိ ဒွိပဗ္ဗံ၊

ဒွဂ်လံ စ ဒွိပဗ္ဗံ စ ဒွဂ်လပဗ္ဗံ။ (တနဲ့) ဒွဂ်လဿ ဒွိပဗ္ဗံ ဒွဂ်လပဗ္ဗံ၊ (နောက်ပုဒ်၌ ဒွိကိုဈေ)

ဒွဂ်လပဗ္ဗံ ပရမံ ဧတဿဥဒကသုဒ္ဓိကဿာတိတိ ဒွဂ်လပဗ္ဗပရမံ။

(ယောဇနာ - ၌ ဒွေ အဂ်လာနိ စ ဒွေ ပဗ္ဗာနိ စ ဒွဂ်လပဗ္ဗံ - ဟုပြုသည်။)

ပိက္ခဒိကဏ် + ပါဠိတံ

ဆဋ္ဌမသိက္ခာပုဒ်

ဘတ္တဝိဿဝံ
ဝိဿုဇ္ဇနံ ဝိဿဝေဂ္ဂေါ၊ ဘတ္တဿ ဝိဿဝေဂ္ဂေါ၊ ဘတ္တဝိဿဝေဂ္ဂေါ။
ဝိဿဝေဂ္ဂေန ပရိဋ္ဌာဟံ ဝုဇ္ဇာတိတိ ဝိဗူပနံ။ (ဝိ-ဝု+ယု)
ဝိဿဝေဂ္ဂေန ပရိဋ္ဌာဟံ ဝုပတိ နာသေတိတိ ဝိဗူပနံ။ (ဝိ-ဝုပံ+ယု)

သတ္တမသိက္ခာပုဒ်

သာလိ
သာရော အဿ အတ္တိတိ သာလိ။ သေ ခေတ္တေ လိယတိ အလ္လိယတိတိ သာလိ။ (သ+လိ)
ဝိဟိ
ဝဟတိ ဘူဇ္ဇနာနံ ဝိဝိတန္တိ ဝိဟိ။ (ဝဟ+ဏု+ဝ-၌အ-ကို ဤပြု)
ယဝေါ
ယဝတိ အဓိသိတောပိ မိသိတောပိယ ဘဝတိတိ ယဝေါ။
ဂေါဓမော
ဂုတေ ပရိဝေဋ္ဌတိ မိလက္ခဘောဇနတ္တာတိ ဂေါဓမော။
ကဂုံ
ကာမိယတိတိ ကဂုံ၊ (တနံ) သောဘနသိသတ္တာ ကမနိယဘာဘံ ဂစ္ဆတိတိ ကဂုံ။
ကေန ဥဒကေန ဂုဏာတိ သဒ္ဓိ ကရောတိတိ ကဂုံ။
ဝရကော
ဝရိယတိ ပတ္တိယတိ ဇနေဟိတိ ဝရကော။
ကျဒြသကော
ကောရံ ဝုဇ္ဇိရံ ဒူသေတိ ဘူဇ္ဇနာနန္တိ ကျဒြသကော။ (ကောရ+ဒူသ+ဏ္ဍ၊ ဩကို ဥ-ပြု။
ရ နှင့် ဒ-ရှေ့နောက်ပြန်၊ ကမ်း)

အဋ္ဌမသိက္ခာပုဒ်

နိဗ္ဗိဋ္ဌရာဇဘဇ္ဇော
နိဝိသိယိတ္တာတိ နိဗ္ဗိဋ္ဌော၊ ဘရိယတိ အနေနာတိ ဘဇ္ဇော။
ရညော ဘဇ္ဇော ရာဇဘဇ္ဇော၊ နိဗ္ဗိဋ္ဌော ရာဇဘဇ္ဇော စတေနာတိ နိဗ္ဗိဋ္ဌရာဇဘဇ္ဇော။
ဘဋ္ဌပထံ
ဘဋ္ဌေ ပထော ဘဋ္ဌပထော။
ကဋ္ဌာပော
ဩသဓာဒိကံ ကဋ္ဌန္တိ မဒ္ဓန္တိ ဧတ္တာတိ ကဋ္ဌာပော။ (ကဋ္ဌ+ပာ)
ဥမ္မကံ
ဥဒ္ဓံ ဝုပံ မုဗ္ဗတိတိ ဥမ္မကံ၊ ဥသတိ ဒဟတိတိ ဥမ္မကံ။
ကစဝရံ
ကစတိ ဝဇ္ဇတိတိ ကစော၊ ကစော ဧတ္ထ ဝရိတဗ္ဗော ဣန္ဒြိတဗ္ဗောတိ ကစဝရော။
(ကစ+ဝရ+အ)

နဝမ သိက္ခာပုဒ်

ဥစ္စာရံ
ဥစ္စာရိယတေ ဇဟျတေတိ ဥစ္စာရော။ (ဥ+စရ+ဏ)
ပဿာဝံ
ပသဝတိတိ ပဿာဝေါ။ (ပ-သု+ဏ)
သင်္ကာရံ
နာနာဝိပေတိ တိဏာဒိဟိ သံကရိယတေ မိသိကရိယတေတိ သင်္ကာရော။ (သံ-ကရ+ဏ)
ဝိယာသံ
ယသိတဗ္ဗော ဘက္ခိတဗ္ဗောတိ ယာသော။
ဝိရူပေါ ကုန္တိတော ယာသော ဝိယာသော။ (ယာသ+ဏ)

ရောပိဝံ ဝရောပနံ ရောပဒါ၊ ရောပေန နိဗ္ဗတ္တံ ရောပိဝံ၊ (ဝရောပ + ဣမ) (ဘာဋီ)
 (တနဲ) ရောပိယတိ အသ္မိတိ ရောပိယံ၊ ရောပိယံ ဇဝ ရောပိဝံ။ (ယကို မပြု) (ယောဇနာ)
 အန္တကာရဝဂ်၊ တတိယ သိက္ခာပုဒ်

အဇ္ဈောကာသေ အဘိမှခေါ ဩကာသော အဇ္ဈောကာသော။
 အပ္ပဒိပေ နတ္ထိ ပဒိပေါ ဇ္ဈောတိ အပ္ပဒိပေါ။

စတုတ္ထသိက္ခာပုဒ်

နိကဏ္ဍိကဓိ ကဏ္ဍဿ သမိဝံ နိကဏ္ဍံ၊ နိကဏ္ဍံ ဧဝ နိကဏ္ဍိကံ။
 စစ္စရံ စန္ဒိတ္တောတိ စစ္စရံ။

ပဉ္စမသိက္ခာပုဒ်

အသံဟာရိမေ သုဠု ဟရိတဗ္ဗန္တိ သံဟာရိယံ၊ သံဟာရိယံယေဝ သံဟာရိမံ၊ (ယ - ကိမ - ပြုဟု ဆိုလိုသည်)
 န သံဟာရိမံ အသံဟာရိမံ။ တသ္မိ။

အနောဝဿကံ ဩဝဿတေတိ ဩဝဿော၊ ဩဝဿော ဧဝ ဩဝဿကော၊
 န ဩဝဿကော အနောဝဿကော။

နဂ္ဂဝဂ် ပဌမသိက္ခာပုဒ်

ဝေသိယာ ပိသေသေန သေယတိ ဂဝေသိယတိတိ ဝေသိ။ (ဝိ - ဣသ + ဣ + ဤ)

ကိံ န ခေါ နာမ တုမှာကံ အယျေ ဒဟရာနံ ဗြဟ္မစရိယံ စိဏ္ဍေန - အနက်ပေး
 အယျေ - အရှင်မတို့၊ ဒဟရာနံ - ငယ်ကုန်သော၊ တုမှာကံ - အရှင်မတို့အား၊ စိဏ္ဍေန - ကျင့်အပ်သော
 ဗြဟ္မစရိယံ - မြတ်သောအကျင့်ဖြင့်၊ ကိံ န ခေါ နာမ - အဘယ်အကျိုးရှိအံ့နည်း။
 (ဤအလို - ဗြဟ္မစရိယံ - ၌ အံ ဝိဘတ်၊ ကရိုက်အနက်၌ သက်၊ စိဏ္ဍေန - ကို စရိတဗ္ဗန္တိ စိဏ္ဍံ၊ (စရ + တ) ဟု ကမ္မသာနေပြု၊)
 (နဲ) အယျေ - အရှင်မတို့၊ ဒဟရာနံ - သော၊ တုမှာကံ - တို့အား၊ ဗြဟ္မစရိယံ - ကို၊ စိဏ္ဍေန - ကျင့်ခြင်းဖြင့်၊ ကိံ န
 ခေါ နာမ - အဘယ်အကျိုးရှိအံ့နည်း။ (ဤအလို - ဗြဟ္မစရိယံ - ၌ အံ ဝိဘတ်၊ သာပိ - အနက်၌ သက်၊ စိဏ္ဍေန - ကို စရကံ စိဏ္ဍံ
 ဟု ဘဝသာနေပြု၊) (ပါစိတ်၊ ဘာဋီ၊ ၂၊ ၃၅၃)

တတိယ သိက္ခာပုဒ်

အနန္တရာယိကိနိံ နတ္ထိ အန္တရာယော ဧတိဿာတိ အနန္တရာယာ၊ သာ ဧဝ အနန္တရာယိကိနိံ။

စတုတ္ထသိက္ခာပုဒ်

ပဉ္စာဟိကံ ပဉ္စ အဟာနိ ပဉ္စာဟံ၊ ပဉ္စာဟမေဝ ပဉ္စာဟိကံ။

သယံသိစာရော သံယဋိယတေတိ သယံသိ၊ စရကံ စာရော၊
 သယံသိနိံ စာရော သယံသိစာရော။

ပစ္စမသိက္ခာပုဒ်

စိဝရသက်မနိယံ သင်္ကာမောဠု ယဋိဒါတဝ္ဗတိ သက်မနိယံ၊ (ဂံ-ပု-ပဋိဒါနတ္ထ + အနိယ) (ဂံ)
စိဝရံ သက်မနိယံ စိဝရသက်မနိယံ။

အဋ္ဌမသိက္ခာပုဒ်

နဋ္ဌာနံ နဋ္ဌကံ နာဋ္ဌေန္တိတိ နဋ္ဌာ။

နဋ္ဌကာနံ သယံ နဋ္ဌန္တိ နဋ္ဌကာ။

သောကဇ္ဈာယိကာနံ သောကေန ဈာယနံ သောကဇ္ဈာယံ၊ သောကဇ္ဈာယံ ကရောန္တိတိ သောကဇ္ဈာယိကာ၊
(တနဲ) သောက် ဈာယန္တိတိ သောကဇ္ဈာယိကာ။

ကုန္တထူဏီကာနံ ထဝီယတေတိ ထူဏော၊ ကုန္တဿ ထူဏော၊ ကုန္တထူဏော၊ (ဥတုဇ သဒ္ဓရုပ်)
ကုန္တထူဏေန ကိန္တိတိ ကုန္တထူဏီကာ။

တုဝဋ္ဌဝဂ်

ဧကတ္ထရဏပါဝရဏံ အတ္ထရဏံ စ ပါဝရဏံ စ အတ္ထရဏပါဝရဏံ၊
ဧကံ အတ္ထရဏံ ပါဝရဏံ တောသံတိ ဧကတ္ထရဏပါဝရဏာ။

စိတ္တာဂါရဝဂ်

ရာဇာဂါရံ ရညော ကိဋ္ဌနတ္ထာယ အဂါရံ ရာဇာဂါရံ။ (နိ) ရညော ကိဋ္ဌနဋ္ဌာနံ အဂါရံ ရာဇာဂါရံ။

စိတ္တာဂါရံ စိတ္တံ အဂါရံ စိတ္တာဂါရံ။

ဥယျာနံ ဥလ္လောကေန္တာ ယန္တိ ဇနာ ဧတ္ထာတိ ဥယျာနံ။

ပေါက္ခရဏီ ပေါက္ခရံ ယဒမံ နေတိတိ ပေါက္ခရဏီ။

အာသန္တိ အာဂမ္မ သီဒတိ နိသီဒတိ ဧတ္ထာတိ အာသန္တိ၊
(တနဲ) အာယတံ ဒုဋ္ဌံ ဒဒါတိတိ အာသန္တိ။

ပလ္လင်္ကော ပါဒေသု ဝါဠုပုနိ ပရိတ္တိန္တိတွာ အင်္ဂီယတိ လင်္ဂီယတိတိ ပလ္လင်္ကော။

အာဟရိဓမ္မပိ အာဟရိယန္တေတိ အာဟရိမာ၊ (အာ+ဟရ+ဏျ) ဣ အာဂုံ၊ ယကို မ-ပြု။

ကန္တိတသုတ္တံ ကန္တိယတေ ကပ္ပါသာဒိဘာဝဿ ဆိန္တိယတေတိ ကန္တိတံ၊ ကန္တိတံ သုတ္တံ ကန္တိတသုတ္တံ။

ယာဂုပါနေ ယာတိတိ ယာဂု၊ (ယာ+ဂု) အရောဂံ ယဇတိတိ ယာဂု၊ (ယဇ+ဏ)
ယဝတိတိ ယာဂု၊ (ယု+ဂု) ယာဂုသခါတံ ပါနံ ယာဂုပါနံ။

အာဝသထစိဝရံ အာဝသထေ ဌပိတံ စိဝရံ အာဝသထစိဝရံ။

အာရာမဝဂ်

ကာသာဝဋ္ဌော ကာသာဝံ အဋ္ဌတိ ဂစ္ဆတိတိ ကာသာဝဋ္ဌော။

စဏ္ဍိကတာ ခေါ်သေန စဏ္ဍာ ကရိယတေတိ စဏ္ဍိကတာ။
ဝိသိခါယ ပိသန္တိ ပဝိသန္တိ ဧတ္ထာတိ ဝိသိခါ။

စိက္ခလော စိက္ခတိတိ စိက္ခလ္လံ။ (စိက္ခ + အလ)

ကုလမစ္ဆရိနိ မစ္ဆရနံ မစ္ဆရော၊ ကုလေ မစ္ဆရော ကုလမစ္ဆရော၊
ကုလမစ္ဆရော ဧတိသာ အတ္ထိတိ ကုလမစ္ဆရိနိ၊
(တနဲ့) ကုလံ မစ္ဆရယတိတိ ကုလမစ္ဆရိနိ။

သံဝါသာယ သဟ ဝသတိ ဧတ္ထ (ဧတေနာ)တိ သံဝါသော၊
သံဝါသာယ ပုတ္တံ သံဝါသာ။ (ဥတ္တရပဒလောပ)

(နာ - ၄၁၆) ပသာခံ သာခါ ဝိယာတိ သာခါ၊ ပဘလိတ္တာ ဂတာ သာခါ ဣတောတိ ပသာခံ(ပါ) ပသာခေါ(ဋ္ဌ)။

ဂတ္တိနိဝဂ်၊ ပဌမသိက္ခာပုဒ်

အာပနုသတ္တာ အာပလ္လိတိ အာပနော၊ အာပနော သတ္တော ယံတိ အာပနုသတ္တာ။ (ဒုတိယာဗဟုဋီ)

ဒုတိယသိက္ခာပုဒ်

ပါယန္တိ ထညံ ပိဝတိတိ ပါယန္တော၊ ပါယန္တော ဧတိသာ အတ္ထိတိ ပါယန္တိ။ (ပါယန္တ + ကာ + ဤ)
သိက္ခမာနာ သိက္ခတိတိ သိက္ခမာနာ။ (သိက္ခ + မာန + အာ)

(တနဲ့) သိက္ခံ မာနေတိတိ သိက္ခမာနာ။ (သိက္ခ + မာန + အာ + အာ)

ဝေရမဏိ ဝိရမတိ ဧတာယာတိ ဝေရမဏိ။

ဓဋ္ဌသိက္ခာပုဒ်

ဝိဟိဂတံ ဂန္တိယိတ္တာတိ ဂတာ၊ ပုရိသသခါတေန ဝိဟိနာ ဂတာ ဝိဟိဂတာ။
(တနဲ့) ဂမိတ္တာတိ ဂတာ၊ ဝိဟိ ဂတာ ဝိဟိဂတာ။

နဝမသိက္ခာပုဒ်

ဝုဋ္ဌာပိတံ ဝုဋ္ဌာပေတိတိ ဝုဋ္ဌာပိတာ။
ပဝတ္တိနိ ပဝတ္တေတိတိ ပဝတ္တိနိ။

ကုမာရိဘူတဝဂ်၊ ပဌမသိက္ခာပုဒ်

ကုမာရိဘူတံ ကုမာရိ ဟုတ္တာ ဘူတာ ကုမာရိဘူတာ။ (တနဲ့) ကုမာရိဘာဝံ ဘူတာ ဂတာ ကုမာရိဘူတာ။

သတ္တမသိက္ခာပုဒ်

အနန္တရာယိကိနိ နတ္ထိ အန္တရာယော ဧတိသာတိ အနန္တရာယာ၊ အနန္တရာယာ ဧဝ အနန္တရာယိကိနိ။

နဝမသိက္ခာပုဒ်

သောကာဝါသံ အန္တော ဝါသေတိ ပဝေသေတိတိ အာဝါသာ၊ သောကံ အာဝါသာ သောကာဝါသာ။
(တနံ) အာဝိသန္တိ ဧတ္ထာတိ အာဝါသော၊
သောကော အာဝါသော ဧတိသဟတိ သောကာဝါသာ။
သောကံ အာဝိသတိတိ သောကာဝါသာ။

ဧကဒသမသိက္ခာပုဒ်

ပါရိဝါသိယ (၄) နိဗ္ဗိတံ (၁) ပရိသပါရိဝါသိယ (၂) ရတ္တိပါရိဝါသိယ
(၃) ဆန္ဒပါရိဝါသိယ (၄) အပ္ပာသယပါရိဝါသိယ။
ပါရိဝါသိယဆန္ဒဒါနေန ပရိဝသိယိတ္တာတိ ပရိဝါသော၊ ပရိဝါသောစေ ပါရိဝါသိယံ၊
ဒီယတေ ဒါနံ၊ ဆန္ဒဿ ဒါနံ ဆန္ဒဒါနံ၊
ပါရိဝါသိယံ ဆန္ဒဒါနံ ပါရိဝါသိယဆန္ဒဒါနံ။

ယာနေန ယန္တိ ကုစ္စိတဌာနံ သုခေန ဂစ္ဆန္တိ အနေနာတိ ယာနံ။
ဆတ္တုပါဟနဝဂ်၊ စတုတ္ထသိက္ခာပုဒ်

ကုတ္တာလကာရံ အလံ ဝိဘူသနံ ကရိယတေ အနေနာတိ အလကာရော။
ကုတ္တိနံ အလကာရော ကုတ္တာလကာရော။

ပဉ္စမသိက္ခာပုဒ်

ဂန္ဓဝဏ္ဏကေန ဝဏ္ဏယတိ ဆဝိသောဘံ ပကာသေတိတိ ဝဏ္ဏကံ၊ ဂန္ဓောစ ဝဏ္ဏကဉ္စ ဂန္ဓဝဏ္ဏကံ။
ဝိဋ္ဌံ ဝိသိယတိ စုဏ္ဏံ ကရိယတိတိ ဝိဋ္ဌံ။

ဒွါဒသမသိက္ခာပုဒ်

အနောကာသကတော ဩကာသော န ကတော ယေနာတိ အနောကာသကတော။ (ယုတ္တ)
(တနံ) ဩကာသော ကတော ယေနာတိ ဩကာသကတော၊
န ဩကာသကတော အနောကာသကတော။ (အယုတ္တ)

ဧတရသမသိက္ခာပုဒ်

ထနဒရာ ထနောတိ ကုတ္တိတိ ထနော၊ ဥဒရတိ ဥဒ္ဒံ ဂစ္ဆတိ ဝါယု ဧတ္ထာတိ ဥဒရော၊
တနောစ ဥဒရောစ ထနဒရာ။

အသံကစ္စိကာ သမန္တတော ပုရိသာနံ ဒဿနံ ကန္တိယတိ ဆိန္တိယတိ ဧတ္ထာတိ သံကစ္စံ (သံ + ကတိ + ကျ)
သံကစ္စေ နိဝသိတဏ္ဍတိ သံကစ္စိကံ၊ နတ္ထိ သံကစ္စိကံ ယာယာတိ အသံကစ္စိကာ။
ပါဝိတ္တိယကဏ္ဍံ နိဋ္ဌိတံ။

=====

သဒ္ဓါ + သင်္ဂါဟအလမ်းတန်း

နောက်ဆက်တွဲ

ယော ပန ဘိက္ခု၊ ဇာနံ သပ္ပါဏကံ ဥဒကံ တိဏံ ဝါ မတ္တိကံ ဝါ သိဇ္ဈေယျဝါ သိဇ္ဈာပေယျ ဝါ။ ပါစိတ္တိယံ၊
အနက်ပေး

ယော ပန ဘိက္ခု - သည်၊ ဇာနံ - ပိုးရှိမှန်းသိလျက်၊ သပ္ပါဏကံ - ပိုးရှိသော၊ ဥဒကံ - ရေဖြင့်၊ တိဏံ ဝါ - မြက်ကိုလည်းကောင်း၊ မတ္တိကံ ဝါ - မြေညက်ကိုလည်းကောင်း၊ သိဇ္ဈေယျ ဝါ - ကိုယ်တိုင်မူလည်း သွန်းလောင်း ငြားအံ့၊ သိဇ္ဈာပေယျ ဝါ - သူတစ်ပါးကိုမူလည်း သွန်းလောင်းစေငြားအံ့၊ တဿ ဘိက္ခုနော၊ ပါစိတ္တိယံ၊ ဟောတိ။
(ဤပထမယောဇနာနည်း၌ = သပ္ပါဏကံ ဥဒကံ - ၌ အံ ဝိဘတ်ကို ကရိုက်အနက်၊ တိဏံ မတ္တိကံ - ၌ အံ ဝိဘတ်ကို ကံ အနက်ကြံ၍ အနက်ပေးထားသည်။ ဝိဇ္ဇ၊ ၃၊ ၅၁)

(တနည်း) ယော ပန ဘိက္ခု - သည်၊ ဇာနံ - လျက်၊ သပ္ပါဏကံ - သော၊ ဥဒကံ - ကို၊ တိဏံ ဝါ - ၌လည်းကောင်း၊ မတ္တိကံ ဝါ - ၌လည်းကောင်း၊ သိဇ္ဈေယျ ဝါ၊ သိဇ္ဈာပေယျ ဝါ၊ ပါစိတ္တိယံ။
(ဤဒုတိယ ယောဇနာနည်း၌ = သပ္ပါဏကံ၊ ဥဒကံ - တို့၌ အံ ဝိဘတ်ကို ကံ အနက်၊ တိဏံ၊ မတ္တိကံ - တို့၌ အံ ဝိဘတ်ကို သတ္တမိ အနက်ကြံ၍ အနက်ပေးထားသည်။)

(တနည်း) ယော ပန ဘိက္ခု - သည်၊ ဇာနံ - လျက်၊ သပ္ပါဏကံ - သော၊ ဥဒကံ - ကို၊ တိဏံ ဝါ - မြက်ဖြင့်၊ မတ္တိကံ ဝါ - မြေညက်ဖြင့်လည်းကောင်း၊ သိဇ္ဈေယျ ဝါ - ကိုယ်တိုင်မူလည်း စွန့်ပစ်ငြားအံ့၊ သိဇ္ဈာပေယျ ဝါ - သူတစ်ပါးကိုမူလည်း စွန့်ပစ်စေငြားအံ့၊ တဿ ဘိက္ခုနော၊ ပါစိတ္တိယံ။
(ဤတတိယယောဇနာနည်း၌ = သပ္ပါဏကံ၊ ဥဒကံ - တို့၌ အံ ဝိဘတ်ကို ကံ အနက်၊ တိဏံ မတ္တိကံ - တို့၌ အံ ဝိဘတ်ကို ကရိုက်အနက်ကြံကာ အနက်ပေးထားသည်။ ဝိမတိ - ဇီ၊ ၂၊ ၁၉)

(တနည်း) ယော ပန ဘိက္ခု - သည်၊ ဇာနံ - လျက်၊ သပ္ပါဏကံ - သော၊ ဥဒကံ - ကို၊ (ဂဟေတွာ - ယူ၍၊ ဗဟိ - ဖြင့်) သို၊ သိဇ္ဈေယျ ဝါ - ကိုယ်တိုင်မူလည်း သွန်းလောင်းငြားအံ့၊ သပ္ပါဏကံ - သော၊ ဥဒကံ - ၌၊ တိဏံ ဝါ - ကို၎င်း မတ္တိကံ ဝါ - ကို၎င်း၊ (အာဟရိတွာ - ဆောင်ယူ၍) သိဇ္ဈာပေယျ ဝါ - သူတစ်ပါးကိုမူလည်း လောင်းထည့်စေအံ့၊ တဿ ဘိက္ခုနော၊ ပါစိတ္တိယံ၊ ဟောတိ။
(ဤစတုတ္ထယောဇနာနည်း၌ = သပ္ပါဏကံ၊ ဥဒကံ - ၌ အံ ဝိဘတ်ကို သိဇ္ဈေယျ၊ ဂဟေတွာ - တို့ကို ငဲ့လျှင် ကံ အနက်၊ သိဇ္ဈာပေယျ - ကို ငဲ့လျှင် သတ္တမိ အနက်၊ ဂဟေတွာ အာဟရိတွာ - ဟူသော ပုဗ္ဗကာလကြိယာ - တို့ကို ထည့်ကာ အနက်ပေးထားသည်။ ဝိမတိ - ဇီ၊ ၂၊ ၁၉)

ဘာသာဋီကာအလို = အနက်ပေး ၂-နည်း

ယောပနဘိက္ခူ - သည်းဇာန် - ပိုးရှိသော ရေဟုသိလျက်၊ သပ္ပိဏကံ - ပိုးရှိသော၊ ဥဒကံ - ရေကို တံဝါ - မြက်သို့သော်လည်းကောင်း၊ မတ္တိကံ ဝါ - မြေညက်သို့သော်လည်းကောင်း၊ သိဇ္ဈယျဝါ - ကိုယ်တိုင်မူလ သွန်းလောင်းအံ့၊ သိဇ္ဈာပေယျ ဝါ - သူတပါးကိုမူလည်း သွန်းလောင်းစေခြင်းအံ့၊ တဿ ဘိက္ခူနော ပါဗိဇ္ဇိယံ ဟောတိ။

(တနည်း) ဇာန် - လျက်၊ သပ္ပိဏကံ - သော၊ ဥဒကံ - ရေထဲသို့၊ တံဝါ - မြက်ကိုသော်လည်းကောင်း၊ မတ္တိကံ ဝါ - မြေညက်ကိုသော်လည်းကောင်း၊ သိဇ္ဈယျ ဝါ - ကိုယ်တိုင်မူလည်း လောင်းထည့်အံ့၊ သိဇ္ဈာ ပေယျ သူတပါးကိုမူလည်း လောင်းထည့်စေအံ့၊ တဿ ဘိက္ခူနော၊ ပါဗိဇ္ဇိယံ ဟောတိ။ (ပါတိမောက်ဘာဋီ။ ၂၄)

ကာလံ အာဟရိဿထ (ဝိ၊ ၂။ ၁၃၇) အနက်ပေး

တုမေ - အရှင်ဘုရားတို့သည်၊ သပ္ပိ - ထောပတ်ကို၊ ကာလံ - သင့်တော်သည့်အချိန်ကာလ၌၊ အာဟရိဿထ - ဆောင်ယူကြပါကုန်လတ္တံ့။

(ဤအလို - ကာလံ - ၌ အံ ဝိဘတ်၊ သတ္တမိ အနက်၌ သက်၊ တုမေ - ကတ္တာပုဒ်၊ သပ္ပိ - ကံပုဒ်များထည်း။)

(တနည်း) တုမေ - တို့သည်၊ ကာလံ - ယနေ့ဖြစ်သောကာလကို၊ ဝိတိနာမေဿထ - ကုန်လွန်စေကြကုန်လွန်သွေ - နက်ဖြန်၌၊ ဘောသဇ္ဇံ - ဆေးကို၊ အာဟရိဿထ - ဆောင်ယူကြကုန်လတ္တံ့။

(ဤအလို - ကာလံ - ၌ အံ ဝိဘတ်၊ ကာရိတံ အနက်၌ သက်၊ ဝိတိနာမေဿထ - ၌ စပ်၊ အာဟရိဿထ - ကံပုဒ် - ဘောသဇ္ဇံ ထည်း၊ ကြိယာ၌ အာ - ဥပသာရ အနက်မိုး။)

ဦးပဉ္စပန္နန သိက္ခာပုဒ်၌ နိဿဂ္ဂိယပါစိတ်အာပတ် (၁၀၀) ရေတွက်ပုံ

မိမိ၏ လက်ရှိသပိတ်မှာ လုံးလုံးအဖွဲ့အတုပ် မရှိသေးပါဘဲလျက်

(၁) အပန္နနသပိတ်ကို တောင်းလျှင် နိဿဂ္ဂိယပါစိတ်သင့်၏။ ထိုအတူ (၂) ဧကဗ္ဗသပိတ်ကို တောင်းလျှင် နိဿဂ္ဂိယပါစိတ်သင့်၏။ ဤနည်းအတိုင်း (၃) ဒွိပန္နနကို၊ (၄) တိပန္နနကို၊ (၅) စတုပန္နနကို၊ (၆) အပန္နနောကာသသပိတ်ကို၊ (၇) ဧကဗ္ဗနောကာသ သပိတ်ကို၊ (၈) ဒွိပန္နနောကာသ သပိတ်ကို၊ (၉) တိပန္နနောကာသ သပိတ်ကို၊ (၁၀) စတုပန္နနောကာသသပိတ်ကို တောင်းလျှင် နိဿဂ္ဂိယပါစိတ်သင့်ကြသို့ နိဿဂ္ဂိယပါစိတ် (၁၀) ချက်သင့်သကဲ့သို့ ဧကဗ္ဗနသပိတ်ကို မူတည်၍ (၁၁) ချက်၊ ဒွိပန္နနစတုပန္နနသပိတ်တို့ကိုလည်း မူတည်၍ (၁၀) ချက်စီ၊ အပန္နနောကာသ၊ ဧက၊ ဒွိ၊ တိ၊ စတုပန္နနောကာသ သပိတ်တို့ကို မူတည်၍လည်း (၁၀) ချက်စီအားဖြင့် (တဆယ် ဆယ်လီ) နိဿဂ္ဂိယပါစိတ် (၁၀၀) ဖြစ်၏။

(ကခါ၊ ဘာဋီ၊ ၁။ ၄၂၆)

သဒ္ဓါ + သင်္ဂဟအလင်းတန်း

နန်းတွင်းဝင် ရဟန်းတော်တို့ ရနိုင်သော အပြစ်များ

ဆောင် (၁) မင်းမိဖုရား၊ နှစ်ပါးပြုံးရယ်၊ (၂) မောင်းမငယ်၌ တွယ်သည့်ကိုယ်ဝန်၊ (၃) ထူးချွန်ရတနာ၊ ပျောက်ရာတစ်ချက်၊ (၄) လျှို့ဝှက်တိုင်ပင် ပြင်မှာ နှောငြား၊ (၅) သားလည်းဖကို လုပ်ကြံလို၏၊ (၆) နိမ့်ကို မြှင့် ငြား၊ (၇) မြင့်ကား နိမ့်ရာ၊ (၈) အခါမဟုတ် စစ်ကို နှုတ်ခြင်း၊ (၉) ဟုတ်သည့်အခါ နှုတ်ပြီးခါမှ လာဟု ခေါ်ခြင်း၊ (၁၀) ဆင်မြင်းရထား သွားရာ ကျဉ်းမြောင်း ကောင်းသည့်အာရုံ လွန်ပြည့်စုံသည် ရွှေဘုံနန်းဝယ် အပြစ်တည်း။

အနိယတပညတ်ရကျိုး = သိက္ခာပုဒ်၌ ပြထားသော အရိယာ ဥပါသိကာမကိုယ်တိုင် ဖြစ်စေ၊ အခြားယုံကြည် လောက်သူကဖြစ်စေ၊ စွပ်စွဲပြောဆိုစေကာမူ အစွပ်စွဲခံရသော ရဟန်းက (ဟုတ်ပါသည်ဟု) ဝန်ခံမှသာ အာပတ် ဖြင့် ဆုံးဖြတ်ရမည်။ ဝန်ခံမလျှင် အာပတ်ဖြင့် မဆုံးဖြတ်ရ - ဟု ဝိနည်းတော် ဆုံးဖြတ်နည်း လက္ခဏာကို ပြခြင်း အကျိုးငှါ ဤအနိယတ နှစ်ပါးကို ပြတော်မူသည်။

ဘိက္ခုနီပါတိမောက်၌ အနိယတသိက္ခာပုဒ်များ မပြုရခြင်းအကြောင်း

ဤဆုံးဖြတ်နည်း လက္ခဏာသည် ဘိက္ခုနီများအတွက်လည်း သက်ရောက်သောကြောင့် ဘိက္ခုနီ - ပါတိမောက်၌ အနိယတသိက္ခာပုဒ်များကို မပြတော့ချေ။ (ပါတိမောက် ဘာဠီ။ ၁၁၅)

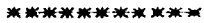
ဩဝါဒသိက္ခာပုဒ်၌ သုဒ္ဓါပိစိတ် (၁၈) ချက်

(၁) အဓမ္မကံ၌ အဓမ္မကံ ဟု အမှတ်ရှိလျက် ဝဂ္ဂဘိက္ခုနီသံယာကို ဝဂ္ဂသညာဖြင့် ဆုံးမလျှင် ပါစိတ်အာပတ် တစ်ချက်၊ (၂) ဝေမတိကဖြင့် ဆုံးမလျှင် ပါစိတ်အာပတ် တစ်ချက်၊ (၃) သမဂ္ဂသညာဖြင့် ဆုံးမလျှင် ပါစိတ် အာပတ်တစ်ချက်။ ပေါင်း (၃) ချက်။ ထို့အတူ အဓမ္မကံ၌ ဝေမတိကဖြစ်လျက် ဆုံးမလျှင် (၃) ချက်။ အဓမ္မကံ - ၌ ဓမ္မကံ ဟု အမှတ်ရှိလျက် ဆုံးမလျှင် (၃) ချက်။ ပေါင်း (၉) ချက်။ ထို့အတူ အဓမ္မကံ၌ သမဂ္ဂဘိက္ခုနီသံယာ ကို ဆုံးမလျှင် (၉) ချက်။ ပေါင်း (၁၈) ချက်ဖြစ်၏။

(ဓမ္မကံ၌ အထက်ပါနည်းအတိုင်း ဆုံးမလျှင် နောက်ဆုံးအချက်၌ အနာပတ္တိ၊ ကုန်(၁၇)ချက်၌ ဒုက္ကဋ်အာပတ် ဖြစ်၏) (ဝိ၊ ၂၊ ၇၅-၇၆)

ပါရာဇိကကံ + ပါစိတ်

သဒ္ဓါ + သင်္ဂဟအလင်းတန်း ပြီးပါပြီ

ပါဠိတော် + ပါဠိ